

شیخرو پەخشانی سواره

لێكدانهوه و شیگردنهوهی
به رهه مه گانی سواره ئیلخانی زاده

کۆکردنهوه و ناماده کردنی
محمد مه د به ره وه

ههولیر ۲۰۱۱

شىيىرو پەخشانى سوارە

لىڭدانەۋە شىيگىردنەۋە
بەرھەمەكانى سوارە ئىلخانى زادە

كۆكردنەۋە نامادە كىردى
مەھمەد بەھرەۋەر

ھىولتەر: ۲۰۱۱

- * ناوی کتیب: شعر و پەخشانی سواره
- لیکدانه‌وه و شیکردنه‌وه‌ی پەرهمه‌کانی سواره
- * کۆکردنه‌وه و ناماده‌کردنی: محهمەد بەهره‌ده‌ر
- * بلاوکراره‌ی نه‌کادییای کوردی، ژماره (۱۲۷)
- * پیت چنێن: سواره فتوحی
- * نه‌خشه‌سازی: رزگار محسن
- * به‌رگ: عوسمان پیرداود
- * سه‌ره‌رشتیاری چاپ: د. عوسمان دهشتی
- * تیراژ: ۵۰۰ دانه
- * چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هه‌ولێر
- * له‌ به‌ریوه‌یه‌رایه‌تی گشتی کتیبخانه گشتیه‌کان ژماره‌ی سپاردنی (۷۵۵) سالی (۲۰۱۱) ی
- پێدراوه.

پیشہ

۵	پیشہ کی
۹	کورٹہی ژبانی سوارہ
۱۱	سوارہ و پدخسانی کوردی / محمد بہرہوہر
۳۹	سوارہ / عزیز کہ یخوسرہوی
۴۵	ٹاورٹیک و ہسہر سوارہ / ح . بہفرین
۴۹	سوارہ لہدیر تیشکی نووسراوہکانی دا / محمد شریفی
۶۳	دہ سال دواہی کاک سوارہ / سہلاحدین موہتہدی
۷۵	چاوخساندنیک بہ سہر شیعیری ... / باوکی تارا
۸۵	پہخنہ لہ سہر پہخنہی شیعیری ... (۱) / مارف ناغایی
۹۳	پہخنہ لہ سہر پہخنہی شیعیری ... (۲) / مارف ناغایی
۱۰۱	وہلامی پہخنہ / عدلی ریبوار
۱۰۹	بہرہو شار / سہلاحدین عہرہبی (ناشتی)
۱۱۹	ژبانامہی سوارہ / عومہر ٹیلخانی
۱۳۱	سوارہ بوت نییہ! / جلال مدلہ کشا
۱۳۵	کئی گوتوویہ "سوارہ بوتہ"؟ / عومہر ٹیلخانی
۱۴۳	لیکدانوہی خہوہبردینہ (۱) / مارف ناغایی
۱۵۵	لیکدانوہی خہوہبردینہ (۲) / مارف ناغایی
۱۶۵	سوارہ / محمد حمہ باقی
۱۷۳	ہیندیک تیبینی لہ سہر لیکدانوہی ... محمد قازی
۱۸۱	وہلامی پہخنہ / مارف ناغایی
۱۸۵	درہوشانہوہی سوارہ / شہمال
۱۸۹	دو صمیمی / صلاح الدین عربی (آشتی)
۱۹۵	کوا شہنگہ سوار؟ / سہلاحدین عہرہبی (ناشتی)
۲۰۱	پاش پیشہ کی / سہلاحدین عہرہبی (ناشتی)
۲۰۵	سوارہ و دوو جار مہرگ / عومہر ٹیلخانی
۲۰۷	کوا شہنگہ سوار / مہنسور حامیدی
۲۱۵	سوارہ و سنی سہرنج / عبدالحالقی یہعقوبی

۲۲۳	کتیبیک له گفتوگودا / سه لاهه ددین موهته دی
۲۵۷	سپه‌ری "سواره" هیشتا... / سه لاهه ددین موهته دی
۲۷۹	خوتندنه ویه کی تازه ی سه لاهه ددین موهته دی له سه ر...
۳۱۹	شيعری سواره، گوژمی دووهم / ره‌هېر مه‌حمودزاده
۳۴۹	وتووړښ له‌گډل فاتېح شېخولئيسلامی
۳۶۱	له نه‌فسانه‌ی «نېما» وه تا «خه‌وه‌به‌ردینه» ی... / مراد نه‌عزهمی
۳۷۳	له نیتوان هه‌له‌وپه‌له‌دا / جه‌عفر حوسین‌پوور (هیدی)
۳۷۷	کورته‌وه‌لامتیک و پروونکردنه‌وه‌یه‌ک / نه‌حمده شریفی
۳۷۹	پروونکردنه‌وه‌ی پروونکردنه‌وه‌یه‌ک / عه‌لی خزی
۳۸۵	ناسؤ و ده‌بیره‌یتانه‌وه‌یه‌ک / محمده‌به‌هره‌وه‌ر
۳۸۹	وینه‌کانی سواره
۳۹۳	سه‌چاوه‌کان

پیشه‌کی

کاک سواره به پواله‌ت نووسراوه‌کانی زۆر نین، به‌لام به‌پیتی پروانگهی خاوه‌ن پریان نه‌ونده‌ی که هه‌یه‌تی و که‌وتۆته ده‌ست خه‌لک، به وه‌زن سووک و به قیسه‌ت گرانه. له لایه‌کی دیکه‌شه‌وه، نه‌و په‌مز و پا‌ز و وێچواندنه جوانانه‌ی که له نووسراوه‌کانی‌دا به‌یانی کردوون و ده‌وله‌مه‌ندیی و ده‌سه‌لاتی زمان و نه‌ده‌بیاتی کۆمه‌لگای کورده‌واری پێ ده‌رخستوون، سرنجی هه‌موو لایه‌کی بۆ لای خۆی پاکیشاوه. هه‌موو نه‌و تایبه‌مه‌ندییانه وایان کردووه که «سواره» وه‌ک تاقه‌سواری نه‌و مه‌یدانه ناو و ناوبانگ ده‌رکا و نووسراوه‌کانی بینه سه‌رچاوه‌ی لیکۆلینه‌وه‌ی خۆتندکارانی که‌رمین و کو‌تستان. هه‌ر بۆیه تاکو ئیستا چه‌ندین خۆتندکار له‌م دیو و له‌و دیو، «تیز»ی خۆتندنی بالای خۆیان، له‌سه‌ر نووسراوه‌کانی سواره نووسیوه و زۆر به‌ گرینگ لێیان وه‌رگیراوه.

«کتیبی سواره و په‌خشانی کوردی»، لیکدانه‌وه‌یه‌کی کورته له‌سه‌ر «تا‌پۆ و بوومه‌لێل»ی کاک سواره و کۆکراوه‌ی به‌شیک له‌و نووسراوانه‌یه که له‌سه‌ر به‌ره‌مه‌کانی سواره نووسراون و پیکه‌وه له‌ تۆی کتیبیکدا به‌ چاپم که‌یاندوون.

له‌نیو نووسراوه‌کانی سواره‌دا شیعی «خه‌وه‌به‌ردینه» زیاتر له‌ هه‌موویان ناوبانگی ده‌رکردووه و تاکو ئیستا چه‌ند که‌سیک نه‌و شیعریان مانا کردۆته‌وه، به‌لام له‌به‌ر نه‌وه‌ی نه‌و لیکدانه‌وانه به‌ ته‌واری مه‌به‌ستی شیعی «خه‌وه‌به‌ردینه»یان نه‌پیکاوه. زۆر له‌میژده خۆنه‌رانی به‌ نه‌مه‌گی کورد به‌ ناواتی نه‌وه بوون به‌کتیک هه‌بێ و خه‌وه‌به‌ردینه مانا بکاته‌وه و خۆنه‌رانی خۆشه‌ویست له‌و چاوه‌روانییه بی‌نیته‌ ده‌ر، نه‌و که‌سه‌ش ده‌لێن کاک سه‌لاحه‌ددین موه‌ته‌دی نامۆزای شاعیره. هه‌رچه‌ند کاک سه‌لاحه‌ددین جارێک له‌ چاوپێکه‌وتنێکی ته‌له‌ویزیۆنیدا به‌ ناوی «کتیبیک له‌ گفتوگۆدا» له‌سه‌ر خه‌وه‌به‌ردینه قسه‌ی کرد، به‌لام له‌به‌ر ده‌رفه‌تی کورتی به‌رنامه‌که نه‌یتوانی هه‌موو ناما‌نجه‌کانی خه‌وه‌به‌ردینه لێک داته‌وه و خۆنه‌ران پا‌زی بکا.

کاک سه‌لاح زۆر جار به‌لێنی نه‌وه‌ی داوه له‌ وه‌خت و کاتی پتو‌یستدا قسه‌ له‌سه‌ر خه‌وه‌به‌ردینه بکا. دیا‌ره کات و ساته‌که هاتۆته دی و نه‌وه‌تا جارێکی دیکه له‌ که‌ش‌وه‌هوا‌یه‌کی نازاد و دۆستانه‌دا، به‌ شینه‌یی و به‌ شیوازیکی رێکوپێکتر و تێروته‌سه‌لتر، له‌گه‌ڵ پێشه‌کییه‌کی می‌ژوویی سه‌باره‌ت به‌و هه‌لومه‌رجه‌ی «خه‌وه‌به‌ردینه»ی تیدا خولقاوه، هه‌روه‌ها درکاندنی بێ‌تک با‌هه‌تی تازه‌تر، وه‌ک شیعی «کچی به‌یان» - که‌ بۆکتی کوتراوه - و... به‌ تێروانییکی شیاو و زانستیانه «خه‌وه‌به‌ردینه»ی خستۆته به‌ر باس و لیکۆلینه‌وه.

هر وهك كوتم كاك سواره نووسراوه كانى زۆر نين و نه وهندهش كه نووسيونى به تهواوى نه كه وتونه دهست خهلك و به ناتهواوى و پچر پچر لپره و لهوئى باسى دهكرئ. وهك شيعرى «سووره قهلا، دايكى بهلا»، شيعرى «ديوارى چين» كه كاك سهلاح بهو چهشته باسى نيوه رۆكه كهى دهكا:

«سهردهميكه زهمانه شت زۆر دهپووختنئ، ديوارى چين سهردهمى پرووخانيئى». به داخهوه كاك سهلاح هيچ پروونكر دنه وهيك له سهر به سهرهاتى نهو شيعره به دهسته وه نادا و به سهريدا تينده پهرئ. نه وهندهى من ناگادار بم، نه وه هوهلن جارده كه شيعرى «ديوارى چين» وهك شيعرى سواره باسى لئ دهكرئ، ههلبهت باسى ديوارى چين له شيعرى «شهنگه سوار» يش دا هاتوه و دهلتئ:

پرووخان كوشكى له پۆلا

ديوارى چين و پهيكهرى بولههول

به داخهوه شوينهوار و بهرهمى زۆربهى شاعيران و نووسهرانى كورد له بهر نهبوونى نازادى يا ونبوون يا تبيداچوون، كه سوارهش به دهر له وان نيبه و له كاتى خويدا نووسراوه كانى نه پاريزراون و نيستا به شك و گومانه وه باسيان لئ دهكرئ. جيتگاي خويتهى نه وهش بۆ ميژوو بلتيم: سواره دوستى واى هه بووه كه نووسراوه كانى وهك دايكى چاك بۆ له ناميز گرتوه و له فهوتان رزگارى كردوون، بهلام تاكو نيستا نيشانى هيچ كهسى نه داون. سالى ١٣٨٨ى ههتاوى كتبيك به ناوى «خه وه بهردينه - سهرجهمى شيعره كوردبپه كانى سواره نيلخانى زاده» ناماده كردنى «نهفشين به هارى زه» چاپ بوو. نووسهر له لاپه ره ٩ى پيشهكى كتبيبه كه دا بۆچوونى خوى دهرپروه و دهلتئ: «يهك له دوستان ناغاي «مهم» له جهنگهى قسه وباسئ كه له سهر شيعرى سواره بوو و باسم له وه دهكرده كه ده مهوئ شيعره كانى كو كه مه وه و نه گهر كرا له چاپى دهم، فهرمووى: «من بۆخۆم دوستى نزىكى سواره بووم و دهستنووسيك له شيعره كانى سواره له لايه كه بۆ خوى خويندوو به ته وه و نه من پاك نووسم كردوه، پيت خوش بى دتهدمئ و بۆ خوشم هه رچيم پت بكرئ، درنخى ناكهم». ناغاي «به هارى زه» له درنزهى قسه كانيدا دهلتئ: «نهو براده ره دهفته ريكى دامئ كه بۆخوى له گهل سواره دا خويندبوو يانه وه و ههله كانيان راست كردبووه و له برئ جيدا سواره بۆخوى چند وشه و رستهى گۆر بپوو» كارم به وه نيبه كه ناغاي «به هارى زه» چۆنى كه لك له وه دهستنووسه كاك سواره وه رگرتوه و چۆن خوى له شيعره فارسى به كانى سواره بواردوه؟ نه مه مه بهستى من نيبه.

نه ميجا با بزائين ناغاي «مهم» كه به قهولى خوى دوستى نزىكى سواره بووه و

دهستنوسى شيعرهكانى سوارى له لايه، لهبرچى رايگرتوه و بۆ تاكو ئيستا ئه و كهنجينه نهدهبييه دۆستهكهى شاردهتهوه؟ يانى دۆستايهتى ئاغاي «مهم» لهكهل كاك سواره، ههر بۆ ئهوى بووه كه دهستنوسى شيعرهكانى بۆ بشارتتهوه؟ هيچ شك لهوهدا نيهيه كه ئاغاي «مهم» بهشيك له نووسراوهكانى كاك سوارى له لايهوه و لهم بارهوه پتوهندى لهكهل گيراوه، بهلام به داخهوه وهلامى بۆ زۆربهيان تهنيا ئهوه بووه كه: «له لام نهماون». بى گومان ئاغاي «مهم» يهكيك بووه لهو پروناكبیره نيشتمانپهروهراڻه سهردهمى سواره و دهبن ئاگادارى رۆژنامه و بلاوگراوهكانى كوردیش بووبى، به تاييهت لهسهر ئه و نووسراوانه كه لهسهر كهسايهتى و بهرهمى نهدهبيى سواره نووسراون. دۆستهكانى سواره تاكو ئيستا به دهيان وتارو مهقالهيان لهسهر سواره بلاو بوتهوه و ههر يهكهى لايهنيكيان شى كردهتهوه، بهلام ئاغاي «مهم» نهك هيچ لايهنيكى شاراهى سوارى شى نهكردهتهوه، بهلكو دهستى به سهر دهستنوسهكهشيدا گرتوه.

ئىستاش نهچوهه بچى، هيوادارم ئاغاي «مهم» دواى ئاشكراکردنى دهستنوسهكانى سواره كه له لاي خۆى پاراستوونى - يا بلتين زىندانى كردهون - ئهركى پروناكبىرى خۆى بهجى بىنى و ههرچى زووتر بيانگهيه نيته دهستى خوينهراڻ و ببيتته هۆى داکوژانى ئه و شههقه لهمانه كه لهسهر هينديك له شيعرهكانى سواره گومانيان دروست كردهوه، چونكه له زۆربهى ئه و كۆبوونهوه و بۆنايه كه سهبارت به سواره بهرپتوه دهچن، ههرهها له نووسراوه و كتيبانددا دىن ههر جارهى بهربىنگ به شيعريكى سواره دهگرن و دهلتىن هى سواره نيهيه.

دهبن ئامازه بهو خالهش بكم كه بهشيكى بهرچاو له و وتارانهى نيوناخنى ئه و كتيب به كراون، پيشتر له كتيبى «سواره و پهخشانى كوردى» دا بلاو كراونهوه.

محمد محمد بهرههه

گورته ی ژيانی سواره

کاک سواره، سالی ۱۳۱۶ ی ههتاوی له گوندی تورجانی بۆکان له دایک بوو. خویندنی سهرهتایی له مهکتهبخانه ی تاییهت له لای ماموستا شیخ نهحمه د کەس نهزانی له گوندی قهرهگوپز دهست پیکرد. سێ کلاسی ههوهلی ناوهندی له بۆکان خویند، بۆ تهواوکردنی ناوهندی دهچیتته تهوڕیز. سالی ۱۳۴۱ ی ههتاوی دیپلۆمی له دهییرستانی «لوقمان» ی تهوڕیز وهرگرت. هه ر نهو ساله له تاقیکردنهوهی زانستگهی تاران وهرگبیرا و له کۆلیجی حقوقی بهشی قهزایی دهستی کرد به خویندن.

سواره، سالی ۱۳۴۳ ی ههتاوی بۆ ماوهی شەش مانگ له بهندیخانه ی "قزلقه‌لا" ی تاران کهوته ژێر بێهره‌حمانه‌ترین ئەشکه‌نجە و ئازاری ساواک، به‌لام پالەوانانه خۆی راگرت و شیعره مه‌شه‌وره‌که‌ی "سوورده‌قه‌لا، دایکی به‌لا" ی هه ر نهو زیندانه‌دا هۆنیه‌وه.

سواره، دوا ی نهوه ی له زیندان هاته دهر، خویندنی زانستگای درتزه پیتدا و سالی ۱۳۴۷ ی ههتاوی خویندنه‌که‌ی تهواو کرد. سالی ۱۳۴۶ ی ههتاوی له بهشی کوردی رادیۆی تاران دهستی به کار کرد و بوو به کاربه‌دهستی ده‌وله‌ت.

سالی ۱۳۵۴ ی ههتاوی به هۆی ته‌سادوفی ماشین له تاران، له نه‌خۆشخانه‌ی "میساقیه" کۆچی دوا یی کرد و ته‌رمه‌که‌ی هینرایه‌وه گۆرستانی بنه‌ماله‌که‌ی له گوندی "حه‌میان" ی بۆکان.

سواره و پەخشانی کوردی

محمد محمد بەهره‌وەر

نووسین لە سەر بەرھەمەکانی کاک سواره پیتیستی بە لەخۆ ڕادیتن و شارەزایییەکی زۆر لە سەر ڕابردووی ئەم نووسەرە ھەیە، بەلام من پێم وایە ھەر کەس لە قەدەر برێشت و توانای خۆی دەکری ڕا و بۆچوونی - ھەلبەت بە پیتی بەلگە - دەر بێرێ.

من نامەوێ باسی ئەو بەکەم کە کاک سواره لە پلەمی ھونەری شیعەر و شاعیریدا، چ دەورو شیتوازییەکی بوو و تا چ ڕادەیەک لەم بوارەدا سەرکەوتوو بوو، یان چ ئالوگۆڕێکی بە سەر قوناخەکانی شیعردا ھێناوە. ئەو ئەرکی توێژینەرانە. تا کو ئیستا بە دەیان کەس لەم مەیدانەدا قەلەمیان کەوتۆتە گەر و بیر و بۆچوونی خۆیان سەبارەت بەم شاعیرە مەزنە دەرپرێوە و لێکدانەکانیان لە زۆریی گۆڤار و ھەوتەنامە و ھەرزنامەکاندا بلالو ھونەو.

ھەر وەک دەزانن، کاک سواره تەنیا شاعیر نەبوو، لە نووسینی پەخشانیشتدا لێوھشووێ و شارەزایی خۆی سەلماندوو. ئەو بە قەلەمە سحراوییەکی بە شتیکی بەرچاوی لەم مەیدانەش ڕ داوە و بایەخداربوونی پەخشانی کوردی کە لە لایەن بەرھەمەبەرەکانی مامۆستایان: ھەزار، ھێمن، قەزنجی، شوکەر مستەفا و... بە ھێند دەگیرێ و گەشە دەکا، سواره برەوی زیاتری پێدەدا و دەبێتە ھۆی سەرھەڵدانێکی نوێ لە پەخشان و ئەدەبیاتی کوردی. کە وابوو بەبێ لێکدانەو و شیکردنەوەی ئاستی تاپۆ و ھوومەلێل، ھەلسەنگاندنی پەخشانی کوردی، ھەلسەنگاندنیکی ناتەواو.

بابەتەکانی کتێبی تاپۆ و ھوومەلێل، دووھەمین شوێنەواری پرپایەخ و گرینگی کاک سوارەییە کە کاتی خۆی لە ڕادیۆ بلالو دەھونەو و کۆی پتر لە شتێست بەرنامەییە و ھەر بەرنامەییەکی لایەتییەکی ژبانی کۆمەڵگای کوردەواری - بە ناھەز و جوانەو - شی دەکاتەو و بەرزیی و دەولەمەندیی پەخشانی کوردی، بە شێوھەکی جوان و سەرنجڕاکێش دەخاتە ڕوو. بابەتەکانی "تاپۆ و ھوومەلێل" سالی ١٣٥١ سەرھەتا لە ڕادیۆ تاران و لە پاشان لە ڕادیۆ کرماشان و مەھاباد بلالو دەبنەو، لێرەدا پیتیستی ناماژە بو خالە بەکەم کە ئەو سەرھەمی کتێب و نووسراوەی کوردی زۆر کەم بوون و ئەو ھەشبوون تەنیا ژمارێکی کەم لە ڕووناکبیران، ئەویش بە زەحمەت و بە نھێنی وەگیران دەکەوت و دەیانخوێندنەو.

کاتێک کاک سواره، لە ڕادیۆ تەلەویزیۆن ھو بە کاربەدەستی دەولەت، تاقمێک لە ڕووناکبیران پیتی ھەلبەزینەو، لەبەر ئەوەی ئەم ناوەندە لە ژێر چاوەدێری توندی دەولەتدا

بوو، بۆكەسایه‌تی سیاسی، به‌تایبه‌ت كه‌سیكی وه‌ك سواره‌ جیگای گومان و پرسیار بوو، ناخه‌ر كاك سواره، به‌پیتی رابردوی سیاسی، دژی ئەم چه‌شنه‌ دام و ده‌زگایانه‌ بوو و له‌ زیندانی قه‌لقه‌لادا یه‌كێك بوو له‌و به‌ندییه‌ بوێرانه‌ی كه‌ وه‌ك "قاره‌مان" و نه‌به‌ز ناوبانگی ده‌ركرد و قه‌لای خۆراگری هاوبه‌ندییه‌كانی پته‌وتر كرد و وره‌ی زیندانییه‌كانی برده‌ سه‌ر.

كاك سواره، یه‌كێك بوو له‌و كه‌سایه‌تییه‌ سیاسییانه‌ی، كه‌سایه‌تی به‌ ئەده‌بیات كرده‌ باوو رابردوی خۆی له‌بیر نه‌برده‌وه‌. هه‌لومه‌رجی قۆسته‌وه‌ و نووسینی به‌رنامه‌كانی تاپۆ و بوممه‌لیتی كه‌لاله‌ كردن و له‌ بلینگۆی دوژمن بۆ به‌رژه‌وه‌ندی و قازانجی ئەده‌بی نه‌ته‌وه‌كه‌ی ئه‌ویه‌ری كه‌لك وهرده‌گرێ و بیروپروای سیاسی خۆی - هه‌ر وه‌ك له‌ نووسراوه‌كانیی‌دا دێنه‌ به‌رچاو - كرده‌ نیتوانخی ئەم به‌رنامه‌نه‌.

كاك سواره، بۆ گێڕانی سیاسه‌ت و نیشتمانپه‌رستی له‌ بیابانو ده‌گه‌ڕێ و به‌ هه‌ر شیوه‌یه‌ك و له‌ هه‌ر شوێنێك ده‌رفه‌تی بۆ ده‌ره‌خسا، هه‌ستی نیشتمانپه‌روه‌ری خۆی دهرده‌به‌ریو ئاوێته‌ی تام و چێژی به‌رنامه‌كه‌ی ده‌كرد. له‌ به‌رنامه‌یه‌كدا، شیعریكی نیوه‌چلتی یاساغی شاعیریكی كه‌له‌كه‌ی ده‌كاته‌ ده‌سپێكی به‌رنامه‌كه‌ و ده‌لێ:

"**پۆله‌ من به‌رم له‌ تو‌ زیاتره‌...**"، دیاره‌ ئەمه‌ له‌ كا‌تێكا ده‌لێ كه‌ له‌ ئێرانی ئەو سه‌رده‌مه‌دا كه‌م كه‌س له‌ خۆی راده‌دی له‌م بواره‌ بدوێ. "كه‌ل به‌ موو به‌ند بوو": به‌لام كاك سواره، هه‌ل و ده‌رفه‌ت ده‌قۆزێته‌وه‌ و له‌ درێژه‌ی به‌رنامه‌كه‌یدا باسی:

تفه‌نگ، سه‌نگه‌ر، شوێرش، برینی گولله‌، سه‌روك و شه‌هید ده‌كا و به‌ نیوه‌چلتی چه‌ند نیوه‌شیعری نیشتمانیی دیكه‌ له‌ به‌رنامه‌كه‌یدا ده‌گونجێت:

"**داری نازادی به‌ خوێن ناو نه‌دری قه‌ت به‌ر ناگرێ، له‌ ده‌وری ده‌ست و تفه‌نگت كه‌رم كه‌**
روژی خه‌بات له‌ حاس‌تی هه‌لمه‌تی تیرت چ ناگرێ به‌رگه‌، پتی ناوی بۆ شه‌هیدی وه‌تن
شیوه‌ن و گرین".

ئەم تاپۆیه‌، ته‌واو سیاسی و نیشتمانییه‌ و له‌و هه‌لومه‌رجه‌ ناسكه‌دا شوێنێكی گرینگی له‌ سه‌ر كه‌شانه‌وه‌ی هه‌ستی نه‌ته‌وایه‌تی گوێگر و خوێننه‌ر داناوه‌. سواره، له‌م به‌رنامه‌ كورتانه‌ی كه‌ له‌ رادیۆ ب‌لاو ده‌بوونه‌وه‌، ده‌رد و زام و مه‌ینه‌ت و ئیشی هاوبه‌شی كۆمه‌ڵگای، سنووری ده‌ستكردی دوژمنی لاسار و داگیركەری نه‌ته‌وه‌ی كوردی و‌لا ده‌نا و زوڵم و زۆری ئەم دوژمنه‌ سوێندخۆزانه‌ی كوردستانی له‌ هه‌ر به‌شێكی ئەم خاكه‌ پێروژه‌ له‌ قاو ده‌دا. له‌ به‌رنامه‌یه‌كی تردا سووتانی گوندێكی كوردستانی عێراق به‌ ده‌ستی خوێنپێژانی به‌عسی داگیركەر ده‌كاته‌ تابلۆیه‌ك و سرنجی خوێننه‌ران راده‌كێشێ، هه‌ستی نه‌ته‌وایه‌تی ده‌بوورێتیته‌وه‌و ده‌لێ:

ته‌گهر ههستی براه‌تی له هه‌رم‌م‌ه‌ک کوژایه‌وه، له هه‌رم‌م‌ه‌کی تر ده‌بووژیته‌وه.

بەم شێوه، ههستی هاوڕه‌گه‌زی و براه‌تی خه‌ل‌کی کورد بۆ هاو‌ده‌ردی و یارمه‌تیدانی گه‌لی کوردی ناو‌اره‌ی نه‌و دیو، زیندوو ڕاده‌گرێ. گه‌لی کورد له هه‌ر شو‌ئین‌تیک بن، برا و هاو‌په‌شتی یه‌کن و دابه‌ش‌کردنیان نابێته هۆی لێ‌که‌دا‌برانیان.

کاک سواره، ناشقه و جوانی په‌رست، به‌لام به‌پیتی نووسراوه‌کانی زیاتر له هه‌موو شتی‌ک ناشقی زێد و نیشتمانی خۆیه‌تی. ڕاو‌نان و له به‌ندی‌خانه بوونه‌که‌ی به‌ل‌گه‌ی حاشا‌هه‌ل‌نه‌گرن بۆ نه‌م مه‌به‌سته.

سواره خول‌قی‌نه‌ره‌یکی بالا‌ده‌ست و ڕوونا‌ک‌بیری‌کی شاره‌زای زمان و کولتوری کۆمه‌ل‌گای کورده‌وا‌ریه‌ه. نه‌م تابلۆ‌یا‌نه‌ی که له تا‌پۆ و بوومه‌ل‌ت‌ل‌دا خول‌قا‌ندوونی ڕه‌نگه له نه‌سر و په‌خشانی کور‌دی‌دا که‌م وینه بن و قافله‌سالاری نه‌م مه‌یدانه‌یه. به یه‌که‌وه سه‌رنج ده‌ده‌ینه تابلۆی "ئه‌وین":

"وا دیاره کاتێ گه‌لی ناده‌میزادیان خۆش نه‌کرد، ناوی ئه‌وینیان لێ پ‌ژاند یا گه‌لی ناده‌میزادیان به ناگه‌ری ئه‌وین هه‌ل‌گه‌رساند.

ئه‌وینی ئه‌نسان، ته‌نیا هه‌روسکه‌یه‌کی یه‌زدانه‌یه که مرۆ ئه‌باته لای سه‌ره‌تری باره‌گای فریشته‌ی خوداوه، ئه‌وین هه‌وینی هه‌ست و هه‌ناسه و هه‌بوونی ئه‌نسانه.

ئه‌وین په‌رده‌دار‌تره له‌وه که ته‌نیا له نیگای هه‌ز لێ کاریبا، یا له شۆر و شۆقی به یه‌ک گه‌یه‌ستی پیاو‌تیک و ئا‌فره‌ت‌یکه‌ به‌گو‌نجی.

کاک سواره، بۆ به‌کاره‌ینانی وشه و په‌سته‌ی جوان و په‌سه‌نی کوردی، پێم وایه یه‌که‌یکه له‌و مام‌ۆستا کوردی زانانه‌ی که به ده‌گه‌من جی‌گایان پ‌ڕ ده‌بێته‌وه. له نووسراوه‌کانیدا زالبوونی به سه‌ر زمان و فۆل‌کلۆری کور‌دی‌دا زۆر به‌رچاوه و په‌سه‌نایه‌تی و ڕه‌وانی و به‌پێز بوونی نووسراوه‌کانی بۆ خۆینه‌ر ئاشنان.

قه‌له‌می سواره، هه‌ر وه‌ک چۆن ئه‌وینی پ‌ڕ پا‌زاو‌ته‌وه، هه‌ر به‌م شێوه له به‌ستی‌نی خه‌م و په‌ژاره و ده‌رد و ئێش‌یش‌دا، ده‌که‌و‌یت‌ه‌ گه‌ڕ و به‌ه‌ینانی کور‌ته‌ترین په‌سته‌ی کورت و کور‌دانه، جوان‌ترین په‌خشانه‌کان ده‌خول‌قی‌نی و به‌خۆ‌ت‌نده‌و‌یان، ه‌ین‌ده‌ی دی‌که زالبوونی کاک سواره‌ت به سه‌ر زمانی کور‌دی‌دا بۆ ده‌رده‌که‌و‌ی و کاتێ په‌رو‌شی و ئازاره‌کانی ڕۆژ‌گار ده‌وریان ته‌نی، خۆ‌ت‌نده‌وه‌ی نه‌م نووسراوه به‌ه‌یز و به‌پ‌یزانه‌ی کاک سواره وات لێ ده‌کا که شان و ده‌به‌ر باری گران و که‌ند و کۆسپی ژیان بده‌ی و به‌شو‌ئین ڕی‌گا‌چاره‌یه‌که‌وه بی. بزانه‌ین سواره خه‌م و ئازاره‌کان چۆن ده‌ناس‌ینی:

"به‌لام ده‌ر‌کی ناده‌میزاد شێوه‌ی که‌ول‌ت‌یکی به‌جوو‌کی هه‌یه و ده‌زار ده‌ریا خه‌م نه‌با...

نه‌گەر ناده‌میزاد جادووی له‌بهرچوونه‌وی نه‌برایه، چو‌ن نه‌یتوانی له‌ ژیر باری خه‌ما خۆی رابگرێ؟^{۱۵}.

پێم وایه، سواره، به‌و قه‌له‌مه‌ جادووی نو‌اندووه و به‌ چاو‌پێتکه‌وتنی ئەم هونه‌ره به‌رزهی هونه‌رمه‌ند، که‌ وا له‌م چهند دێره‌دا خولق‌اندوونی، خه‌م و په‌راره‌ی رابردو‌و - نه‌گەر له‌ بیریش مابێ - فه‌رامۆشی ده‌کا و له‌ ناخه‌وه ئافه‌رین ده‌نێرێ بۆ ئەم قه‌له‌مه‌ به‌هێز و جوانه‌مه‌رگه‌.

کاک سواره، پێز داده‌نێ بۆ ئەو مرۆفانه‌ی که‌ له‌ پێناو سه‌ربه‌ستی که‌له‌که‌یاندا گیانیان ده‌به‌خشن و ده‌ینه‌ هۆی شه‌کاوه‌یی ئالای نه‌ته‌وه‌که‌یان. ئەو شانازیان پێوه‌ ده‌کا و به‌ هه‌وێنی سه‌ربه‌رزیه‌ی که‌لیان داده‌نێ و به‌ شه‌هیدی سه‌ربه‌رزیا‌ن ناودێر ده‌کا.

له‌ زۆریه‌ی ولاتان، شه‌هید، هه‌وێنی شانازیی و په‌مزی سه‌رکه‌وته‌نه. سواره، له‌ پسته‌یه‌که‌دا جوانترین تابلۆ بۆ شه‌هیدی نه‌ته‌وه‌که‌ی ده‌خولقێت:

"له‌شی خاوتنی شه‌هیدتک له‌ ناو سه‌نگه‌را که‌وته‌بو و به‌ خوتنی پاک‌ی په‌ردی مه‌ته‌رز نه‌خشا‌بو." په‌نگه‌ تابلۆی وا سرنج‌راکتیش و جوان و پرنێوه‌رۆک به‌ بیرى که‌م که‌سدا هاتبێ.

کاک سواره، کورپه‌ عه‌شیره‌ت بوو، تێکه‌لاوی له‌گه‌ڵ خه‌لک زۆر بوو، په‌نگه‌ هه‌ر ئەو بابته‌ بووبێته‌ هۆی ئەوه‌ی که‌ دهرد و ئیش و زامی ئەم که‌له‌ چه‌وساوه‌ زیاتر هه‌ست پێتکا و هه‌ر زمانى ئەوان بکاته‌ هه‌وێنی په‌خشانی ده‌وله‌مه‌ندی نه‌ده‌بی کورده‌واری و له‌و پێیه‌وه به‌شکو‌تری بکا.

سواره، له‌ هه‌ر شتێک ده‌دوێ ده‌لتی به‌ سه‌ر خۆی هاتووه و په‌نگه‌ په‌مزی سه‌رکه‌وتنی کاک سواره هه‌ر له‌مه‌دا بێ. له‌ «تاپۆیه‌ک» دا له‌ خه‌می کیژتیک ده‌دوێ که‌ دایکی له‌ هێرشێکی فره‌که‌ی دو‌ژمه‌ندا له‌ خوتنی خۆی ده‌که‌وزێ، ئەم دیمه‌نه‌ دلته‌زته‌ به‌م شێوه‌ ده‌رده‌پێ:

"دایکی دوو جار په‌رگی سووری کردۆته‌ به‌ر، جارێک که‌ نه‌بوو به‌ به‌وک و نه‌هات بۆ کو‌شکی په‌نگا‌وپه‌نگی به‌خت و نه‌وین، ئەو جاره‌ی له‌ زمان دایکیه‌وه‌ به‌ستبوو، به‌لام جارى دووه‌م خۆی دیه‌وی که‌ دایکی جلی سووری کرده‌ به‌ر و بوو به‌ به‌وکی مردن."

په‌نگه‌ تاكو ئێستا به‌ قه‌له‌می که‌م که‌س، تابلۆی ناوا جوان بۆ مردنی دایک، نه‌خشا‌بێ. ئەم نو‌وسراوه‌یه‌ به‌ وه‌زن سووک و به‌ قیমে‌ت گرانه، ئەو راس‌تییه‌مان بۆ ده‌رده‌خا که‌ سواره، له‌ لایه‌که‌وه‌ پێز داده‌نێ بۆ دایک و له‌و لا تره‌وه‌ نه‌وه‌مان وه‌ بیر دیتیتسه‌وه‌ که‌ به‌ره‌ی ژنانیش چه‌شنی پیاوان له‌ گۆره‌پانی شه‌ر و له‌ سه‌ر خاکی نیشتمان، خوتنیا‌ن ده‌پژێ و سه‌رشۆری دو‌ژمن ده‌سه‌لمێن. هه‌روه‌ها به‌ هاوبه‌شیه‌ی ئافه‌ره‌تان گۆره‌پانی خه‌بات به‌ریلاوتر ده‌بێ و هه‌ستی شو‌رشیگری په‌ره‌ ده‌گرێ.

کاک سواره، لای وایه (ئهنسان له ههموو هه لومهرجێکدا مافی ژبانی ههیه و به درێژایی مێژوو ژباوه و ههمهر تۆفان و پا و بۆران و سهخته و سهردما وهستاوه.

بۆ پاراستنی مافی ژبان، کهند و کۆسپی پرمه ترسی و هه وراز و نشیوی زۆرت له بهرن، به دوا داچوونی تووشی مالتوهرانیی و دهربه ده ریت دهکا، به لایم پهره وهی مێژوو پانا وهستی، ماندوو نه بهونی گهرکه و دۆزینه وهی پێگا چاره).

کاک سواره، بۆ راقهی پووداوهکانی نیوخۆ و دهروهه پوونا کبیریکی شارهزایه و له ژبان ده کۆلیتتهوه و دهلتی:

"تۆ ئهزانی ته نهیا یهک جار بهزین، ته نهیا یهک جار ترسان، کۆتیک نهخاته گهر دنت که هه رگیز له دهستی رزگار نابێ. بهر نه که بهوه سێ پێگا ههیه:

یه کهم سه رکه و تن و پر به ههموو دهشت و دۆلی چیا سه ربه رزه کانت نه راندن:
ئه ی خۆ بهختگارانێ پێشوو، من سه رکه و تووم، من رۆله ی حه لالی ئێوه بهوم. داری
خێرو خۆشی و نازادی بهری ههتا، دادگه ری سه رکه و تا
دوو ههم، کۆلنه دان و مردن، که خۆی چه شتیکی تره له سه رکه و تن.
سێههم، بهزین و سه رشۆری."

کاک سواره، سالی ۱۹۷۵، واته سالی نسکۆی شۆرشی کوردستانی باشور، له لایهک له دهرد و مهینه تی گه لی کورد ده دوی و له لایهکی تره وه درنده یی داگیرکه ران ده سه لمیتنی. ئه و ده رحه ق بهم گه له به شخو راوه هاوار دهکا و به پهخشانیکی تهواو سیاسی و کۆمه لایه تی، نه رکی نه شتمان په روه ری و پوونا کبیرانه ی خۆی له کهش وه وایه کی نه گونجا ودا، به با شترین شێوه گه لاله دهکا. سنووره ده سه کر دهکان ده سه رپه تته وه و ئه م لیقه وه مانه و باز ره بوونه ش به نه شانه یهک له زیندوو بوونی گه لی کورد ده زانی و له نوو سرا وه یه کدا له ژێر سه رد پێری بژی! بژی! ده نووسی:

"خێوه تی سه باتی مانگه شه وه به سه ر ده شتی بێ ده نگا هه لدراره، هه زاران خێوه تی شه نیکی به چووک له م په ری ده شته وه تا ئه وه پر ئه تگوت مۆلی و شتری ماندوون و بۆ په شوودان یخ دراو. له ژێر هه ر خێوه تێکا چه ند ئاده مه زاد ئه ئین و له دلی هه ر کامیاندایه نگاوی به ره وه ری به ک شه پۆل ئه دا، شه پۆلی رقی، تۆله. لێره هه یج سنووریک بۆ جیاوازی نه ما وه توه، ته نه انت گه ره ک و کۆلان و مال، ده ردی هاو به ش، هه مرو یانی کردووه به یه ک گیان، ته نه انت به یه ک له ش."

کاک سواره، غه واره و باز ره بوونی گه لی کورد به ده سه که و تێکی ژبا ری ده زانی، بۆ ئیسه پاتی ئه م بۆچوونه درێژه به په خشانه که ی ده دا و ده نووسی:

"خواي گه وړه هونځي لمرپښه و خانهدان، هممو پياوي مەردى مەيدان، هممو ژنى پاكداوڼ، سەرچاوى نوږين و ژيان، هممو ههستييار و دهر وون جوان، ليرپاوه، له مال و زوى تاراوه، نه كړى بگوتى بېچاره يا ناوى پښتن ناواره؟"

شهر دياردهيه كي ناخوش و مالتيرانكهره، بهلام نهوه داگيركهرانن كه شهر به سهر گلانى چوساوه به تاييه ت به سهر گلى كوردى نه به زدا داده سه پښتن، چونكه به بيانوى شهر نه و پيرى بې به زه بيبان دهر حق به مال و منالى خو به ختكارانى پښتگى نازادى نه نجام ددها و دهستان له هېچ چه شنه جنايه تتيك نه گتيرپاوه ته وه، بو نه وى وړى رووناكبيران و خه باتكاران بېروختن، بهلام وړى پولانى پېرپوانى پښتگى نازادى و سهرچاوى پشتيوانى له بن نه هاتوى گلى كورد، نه خشه و پيلانى دوزمنى له هممو كاتيك كړدوت بهلقى سهرناو و باسكى به هيزى پوله كاني به هيزتر كړدوه.

كاك سواره، دژايه تى خوې هم بهر شهر له چهند دپړكدا و له زمان دايكيكي كورد، بهم شپوه ياده گه نه نى:

"دهنگى لاي لايه دايك دپته بهر گويم و نه روم بو گه شتيك له جيهانى جوانى شير و موسيقادا. شهرولى نهرى دهنكى به سوز نه ميا و نه مگه يه نپته جتگاهيك كه نپتر شهر نه بى! كولاره ي فرۆكه گهرووى كهوهارى چيا و گله شتيرى به يانى تاوايى نه به ستى."

كاك سواره پولتى هونه رهمند له نپرو كومه لگادا ده خاته بهر باس و ليكولينه وه، زور شارده زايانه بو چوونى خوې به راصبر بهم چينه دهرده بړى و به نه سرپكي رهوان و جوان شى ده كاته وه، به ليزگه ي وشه شيرنه كاني نه سرى كومه لى كورده وارى دهر از نيتته وه و له تا پويه كا سرنجى خوښه رانى به رنامه كى بو په خشانى ددوله مهندي كومه له كى ياده كيشى:

"باسى هونه ريش هر يه ك باسه، هر باسى جوانى و شكويه، بهلام هر كس به چمنن به تانوپتى هونه را نه چن و له روانگه ي تاييه تى خو يه وه نه روانيته سهر جيهانى بژوڼ و هميشه به هارى هونه ر. نه لپتى هونه ر كو شكيكي به رزه به هزار په لجه روه كه هر كام لهو په لجه رانه به رو جيهانپكي جياواز نه كړته وه. جيهانپك به جهنگه لپكى كاني پايزه وه كه گه لا پزان رووى تن كړدوه و به لوړه ي هر كزه پايه ك گه لا يه ك به سه ماى مهرگوه به رو زهوى شوق نه به تته وه."

مهرگ بو هممو برونه وهرپك، ته ناهت گيا و گرښ ناخوشه، بهلام كاك سواره به كهلك وهرگرتن له وشى "سه ما" كه تاييه ته بو شادى و زه ماوه ند، وهرينى گه لاي وهرزى پايزى، كه به رو نه مان ههنگاو دهنى، له بېر ده باته وه و به وشى "سه ما" كه له پيش مهرگه، مهرگ له بېر مروث نه باته وه.

سواره، شاعیر و خەلکی ناسایی دەخاتە بەر نیگایەکی وردبینانەوه و دەنوسن:

"شاعیر لەگەڵ خەلکی ناسایی تەنیا جیاوازی لەوەدا نییە کە جادووگەری بە دەسلاتی هەرچی وتارە و ئەتوانن بە تەردەستی و پەسپۆری گەوهەری وشە بەوێنێتەوه، بەلکو گەورەترین جیاوازی ئەمەیه کە شاعیر بە هەستی تیز و چاوی وردبینەوه زووتر هەست بە مەبەستی ژبان ئەکا و ئەزانی کام کۆسپ و قورت و گرتی دێتە سەر ڕیگا. شاعیر نابێتە شاعیر تا لە پێش هەموو شتێکا نەبێتە کۆمەڵناس، نەبێتە نوێنگە ی ناواتی سەبەینیی کۆمەڵە مەکوێ زانیاری دوێنێ کۆمەڵ..."

کاک سواره وەک کۆمەڵناسێکی شارەزا و خاوەن بڕوا، لەم چەند ڕستە کورتەدا دنیا بەک تێبینی بەنرخ و گرینگ دەخاتە ڕوو. ئەو ئەرکی شاعیر زۆر بە گرینگ دەزانی و لای وایە شاعیر دەبێت خاوەنی ئەم تاییبەتە نەدیسانە بێ کە ئامازە ی پێکردوون، سەرەنجام ئەم ڕستە جوان و بەنرخەش پیشکێش بە بارەگای هونەر دەکا:

"هونەرمەند ئەندازیاری کۆشکی ناواتی بەیانی گەلە."

مەسەلە ی چینیایەتی، قسە و باسیکی دوورودرێژی لە سەرە و ئیستاش نەبڕاوەتەوه و ڕەنگە بەم زووانەش تۆبێ نەبێ.

کاک سواره، کە لە چینیایەتی ددوێ، وا هەست پێدەکری کە ئەو کوپی ڕەعیەتە و زۆلم و زۆری دەورانی دەرهەبە گایەتی چێژتووه و بە لەش و گیان هەستی پێکردووه. بۆ دەرپرینی ئەم هەستە، کورتەچیرۆکی کوردی بە زمانێکی پەتی و ڕەسەن. کە دەرەدەلی دایکیکی دێهاتییه بۆ کوڕەکە ی بەلام پڕ نیوەڕۆک و دلتەزین دەکاتە دیاری بۆ گۆنگرانی بەرنامەکە ی دابرائی خۆی لە خووخەدی دەرهەبە گایەتی. دایکی کوڕە پوورە پیروۆزە و تاپۆکە ناوی "چاوهروانی" یە، بە یەکەوه سرنج ددەینە بەشتیک لە چیرۆکە کە:

"بەلێ میرزا، ئاغا کردیه سەرمان کە بچن بۆ دێی ئەوبەری ئەم کێوه و لەوێ هێلکە و مەشک بەکڕێ بۆ میوانەکانی ئاغا. نەخۆش بوو. لەشی وەک ڕۆشکە ی سەر سێل لە چەقوچۆدا بوو. ددانی ددانی نەدەگرت: پێش ئەوه گزیری ئاغا بێتە سەرمان بە چەند لێفە ی گەرم دامۆشییوو. تەندووڕەگەشم بۆ نیل داہوو. نازانی ئەو ڕۆژە چ تۆف و سەرمایەک بوو. تفت هەلاویشتەبا لە حەوا دەبەست. گزیری ئاغا هات و کوتی، ئەبێ زوو بڕوا و زوو بەگەرێتەوه. من کوتم، نەخۆشە و چەقوچۆتەتی، ناتوانم بچن. گزیری ئاغا کوتی، چارە نییە، لەرمانی ئاغا یە، میوانی هەیە. من لەبەری پارامەوه، داوێنم بادا، بە سەر دەست و پێتیدا کەوتم، وەری نەگرت. بەم حالەوه هەستا ڕۆشت. لالا ییم گاتن، پووزەوانەکانی دابوون، کالە ی شری لە پێدا بوو. کاتێ گەیشتە سەر ئەم پردە ی بەرمانی خۆمان ئیتر لەبەر چاوم گوم

کرپوه به باوه نه پېژنا و نه بوو به دیوار یکی سېی و بهر چاوی رېږواړی نه گرت. نو رږزه ده
زستانی به سده را هاتوه و من چاوم لم ناسټوبه په کې نه گه رېتموه. دلنهام نه گه رېتموه. نو
منی خوش دهوئ. دایکی پیر و لیقه و ماوی خوی خوش نهوئ.
پوره پیر رږزه پېژنه گ بوو و من گریانم پېن بچووک بوو."

دواپین د پېری کاک سواره له بهرام بهر هم دایکه بې نه و او دل برینداره دا نه مه بوو.
"بلنی له کم کوشکانه ش، رږزیک خوره تاو نه توړئ؟"

به پېتی هم نوو سراوډیه، کاک سواره، سهره رای سوننه تشکینی، دوی چینایه تیش بووه و
ده توانین بیترین، هاندر و رېنوینیکې چاک بووه له مېواره دا. دیاره هیچ شستیک به بې
زه حمت و تیکو شان ناگاته نه نجام.

کاک سواره، له تاپو یه کی دیکه دا له سهر کار و جوولانه وه پېن داده گری و ده لټی:
"ته نیا په کشته که همېشه تازه په، کار، کار که جگه له ژبان مانایه کی تری نیه.
ژبانی پېن کار وهک رږزی پېن به یان، وهک قه سېده ی پېن ته غه زړول، وهک همېشه له
جېگایه کم مانوه وهایه!"

هر چند هم دیمه نه به وواله ت ناساییه و له وانه په رږزی چندین جار له گه لټی روو په روو
بینه وه، که چی ههستی پېن ناکه یین و ته نیا نه وانه ی دور دېروان هم جیاوازیه ههست
پېته ده کن. پېن گومان سواره، په کینکه له و که سانه و هه لکه و ته ی سهرده می خو به تی و به گوتړه ی
بارودوخی کومه لایه تی، سیاسی، نابووری و فدره نگیی نه و سهرده می نویسوه.

ته نر دپارده یه کی شارستانییه و نوو سهرانی به ناویانگی وهک: چیخوف، ناناتول فرانس،
نارت بوخوالد، عزیز نه سین، له م میدانده دا قه له میان که وتوته گې و به نویسینی ته نری
سیاسی و کومه لایه تی، زولم و زور داری زالمان و مله پوړیان له قواو داوه. زور مه به ست له
دلی کومه لا هه کن که به ناشکرا ناگو نجین دهر بېرین، به لام له قالبی ته نر دا تا پرا ده په ک
ده رده خرین و کومه ل و هریانده گرن، دهنگوی لټ ده که ویتسه وه و زور زو جیتی خوی
ده کاته وه، به لام جیتی داخه که له نیو کومه لگای کورده واریدا ته نر شوینیکې به رته سکی بږ
ته رخا و کراوه و نوو سهرانمان بږ هم ناسټوبه کم دېروان. کاک سواره، له بهر نامه یه کی تاپو و
بوو مه لیتلدا، به کورتی ناماژ به ته نر و چه شنه کانی دهکا:

"ته نر، په چه شنه نویسینیک نه کورتی که له ودا مه بهستی کومه لایه تی، به شپوه یه کی
گالته چپپانه دهر نه خری. له راستیدا نویسینی جیددی و ناسایی له گه ل شپوه ی ته نر هر په ک
باری کومه لایه تمپان هیه، به لام له شپوه ی ته نر دا له قه شمیری و گې و گالته که لک
وهر نه گیرئ بږ نه وهی له تالایی دهر پېنی راسته قینه کم کاته وه. ته نر چه شن و جوړی زوره و

ده توانين ته نزی کومه لایه تی و سیاسی ناو بهرین.

تهننروس له هه موو شتیک بۆ نواندنې مه بهستی خوې که لک وهرده گری. له زمانې په لموره ووه، له زمانې پرسونیل و قاره مانې ثوتووه که له ناو ئوستووه و ئه فسانه کانا هه ن قسه نه کا.

سواره، هر وهک له زانسته کانی دیکه دا شاره زا و خاوه ن بیر و رایه، لای وایه ته نزیش زانستیکه و گه شه پیدانی بۆ کومه لگای کورد پتوېسته. به ده کوهه سرنج ده ده پنه ته نزیکی کوردی به ناوی:

"له گورگی برسپیه و پتیکه ش بۆ بهرانی دابه سته ی بهرزی!"

"پتیش هه موو شتیک له خودای مه زن نه پارتموه که ژبانی دریت بکاته نسپب. بچ گومان له مانگه موباره که دا زمانم بهر ژووه و له گونا نه و نه ده دوورم که باپیره گه وروم له رشتی خوینی گوری په عقوب دوور هو." گورگ چاک وخویشی له گهل بهران ده کا و ده تی:

"به راست کاک بهران چونی؟ چاکې شوکر؟ پتم بلتی بزلم خهوت چونه؟ دویتشو باش خهوتی، یام گوله بۆری خوین تالی ئتسک گران هر به ده وری گه له خانه که تاندا هه تسورا و حه پهی هات. نم خو شیرین کردن و کلکه سوته ی سه گیشم به لاوه زۆر شووره بییه که بۆ پاروو نانیک نه یکا. جا نه گهر نیمه به یه کوهه باش هوایه یین ئاده میزاد چۆن نه ی توانی نم چه ره مه سپیه مان به سر پتینی؟"

به وانه گاجوت بهم هه موو زلییه به توحه په کی جوتیار وهک مېو و رۆن له سر خه تی جوت نه که پتیه و. کاتیکیش له گیره یان کرد، ده مپتینی نه که ن، نه کا دم بۆ ده نکه که غتیک بهرې که به ره لېجې شان و پیلې نه و هاتو ته بهرهم. دلی به مه خو شه که په که م گیانداریکه یارمه تی خپلې ئاده میزادی داوه. تکایه له زمانې منه وه بهم گایه بلتی نه بیستووه که ئاده میزاد له ناو خو یانا نه لېن: "جوت به نده ی باش نه و که سه یه که گای لاواز بې و سه گی قه لخوا" نه گهر مانای نم قسه په شی لی پرسې هر له زمان منه وه پتې بلتی که گا نه بې زۆر کار بکا. هووره و به یار و چرگن و جاره فریزو ده به پتین، تا نه و لاواز بې و سفره ی ئاده میزاد به رازتمه وه، سه گیش که جگه له پاسه وانی کارکی له ده س نایه نه بې تیر و ته سل بې تا به توانی قازانج و سوودی ئاده میزاد با شتر بهار پتې. نه مه پتې ده لېن: "کار به نانه زگی".

کاک سواره، له م ته نه ده دا، مه ته ل و کایه ی منالانه و زۆلم و زۆری ئاده میزادی له گیانداران، به روانیتیکې تیر بینانه وه بیر خویندر هینا وه ته وه:

"دایه مه مده به گورگی، گورگ ددانی تیره، تبه ی گورگ مه رکه" به لتی گورگ ددانی تیره، به لام بهم ددانه تیرانه وه نه وې ئاده میزادی نه و سنی تیر نه خو، خوینخو، نه یه، گورگ

گۆشتخۆره، بهلام ئادهمیزاد گۆشت نهخوا، گژ و گيا نهخوا، ميوه نهخوا... تو هيچ درندهيهک نهناسی که قهسابی دانایی؟

کاک سواره، له زۆریه تا پۆکانیدا، باسیکی کۆمهلايه تي دینیتسه گۆری و دهره و مهینه تي کۆمهلگای کوردهواری، راسته وخۆیان له سه ر بنه مای پروداویکی کۆمهلايه تي دهکاته بهرنامهیهکی سه ربه وخۆ و سرنجراکیش. سواره پروداوهکان نهوهنده به جوانی ریک دهخا وا دهزانی پروداویکه و به سه ر خۆی هاتوو. له هه مان کاتیشا چاره سه ری گه رسته کان بۆ خۆینه ر دیاری دهکا.

"ئه سه کهنده ر شاخی هه یه" چیرۆکیکی سه ربه وخۆیه و له ودا باسی پیاویکی ته مه ن سی ساه ی ریکوییک و ماتومه لول و خه ميار دهکا. له سه ره تاوه باسی رواله تی پیاوه که دهکا، له پاشان له زمان کابراکه وه باسی خه م دهکا و دهنووس:

کوتم: "باسی خه م نه که ی. لات وا نییه نه گه ر به درکیتنی خه مه که ت له سه ر سووک به ی؟"
کوئی: "نه زیله ی ئه سه کهنده ر و شاخیته ی." کوتم: "نه مبه یستوه" کوئی: "نه لێن ئه سه کهنده ر شاخی هه بوو. هه ر سه رتاشیک سه ری نه تاشی به م رازه ی نه زانی: به لام هه مو یان به ده ستووری ئه سه کهنده ر نه کوژان. تا یه کیک له و سه رتاشانه که خۆمی سه ره ری ئه سه کهنده ر بوو به ره لالا کرا. سه رتاش به نه یینی نه ژیا و نه شینه توانی رازی ئه سه کهنده ر به درکیتنی، تا تووشی نه خۆشی هات. هه که یمان پتیا ن کو ت، تو رازی که ت هه یه و له دل تا بۆ ته گری. نه گه ر رازه که ده ر خه ی رزگار نه بی. سه رتاش ناچار چوه قامیشه لاتیکه وه و له وێ چهن د جار له ژیر لێوه کوئی: "ئه سه کهنده ر شاخی هه یه."

با، ئه م ده نگه ی کرد به گه رووی زه ل و قامیشه کانا. هه ر کات "با" نه هات یا هه ر کات زه لێکی نه و قامیشه لانه نه کرا به به لوی و به لویتره ن قووی پیا نه کرد، ئه م ده نگه له گه رووی قامیشه کان هه لده ستا: "ئه سه کهنده ر شاخی هه یه؟"

ئه م نه زیله پره له مه به ست و وشه و رسته ی جوان، که هه ر کام له وانه پتووستی به لیکدانه وه یه کی تیر و ته سه ل هه یه، به لام زۆر به کورتی نامازه یه ک به مه به ستی نه زیله که ده که م.

له م نه زیله دا، نه وه مان بۆ ده ر ده که وێ، گه ر ئاده میزاد نه توانی به نازادی بی ر به کاته وه، تووشی ئه م چه شنه نازارانه و هه زاران گه یرو گه رت و که ند و کۆسپی تر ده بی، هه روه ها له هه موو به و ده کانی ژیا ندا دوا ده که وێ. چونکه ئاده میزاد به نازادی له دایک بووه و ده بی نازادانه ش بی ر به کاته وه. بنه مای هه موو پتیشه و تنیک نازادییه، نازادی به و به ستینه بۆ پتیشه و تنی باری نابووری، سیاسی، کۆمهلايه تي و گه شه کردنی هونه ر به هه موو چه شنه کانیه وه.

کاک سواره، یه کیتکه لهو پروونا کبیرانه‌ی که به ته‌واوی ناگاداره له سهر شیوه‌ی ژبانی دانیش‌توانی ناوایی. کوژ و کوژونه‌وه‌کان، گیسروگرتی پوژانه، چۆنیه‌تی دیوه‌خانی ناغا، فه‌قیری و ده‌سکورتی و بێ‌نه‌نوابی قهره‌کان، گزیری و زۆر شتی تر به زمانیکی شیرین و په‌تی ده‌گێرتنه‌وه و له دیوه‌خانی "ناغا" وه‌ ده‌ست پێده‌کا:

"شه‌ویان شووره‌یی کردبوو به‌ قسه‌ی پروپوچ. هه‌ندێ کوته‌ویان که به‌یانی راوی قه‌ل و مراوی و پوژ خۆشه و هه‌ندێک لایه‌نگری راوی که‌روشک بوون. سه‌ری شه‌و هه‌ندێ له‌ ره‌شاییه‌کان یا له‌ سه‌رمای ماله‌که‌یان رایانکردبوو یا له‌ بۆله‌ی خه‌یزانیان له‌ به‌ر نه‌کړینی که‌لوپه‌ل و لینه‌کردنی زمه‌ری زستان و که‌وتوویی مناله‌که‌یان، له‌ مالا تارانده‌وونی و روویان کردبوو دیوه‌خانی ناغا یا گزیر ده‌نگی دا‌بوون به‌یانی به‌فری سه‌ریانی ناغا پالان و هاته‌بون ب‌لته‌ن وه‌روه‌ریان نییه‌ یا به‌پارته‌وه‌ که‌ به‌یانی نه‌چن بۆ شار و مناله‌که‌یان نه‌به‌ن بۆ ده‌رمانگا."

به‌ خۆپێندنه‌وه‌ی نه‌م چهند دێره، له‌ لایه‌ک لایه‌نگری کاک سواره‌مان بۆ ده‌رده‌که‌وێ له‌ چینی هه‌ژار و له‌ لایه‌کیش له‌ قاوده‌انی زوڵم و زۆری چینی ده‌ربه‌گ که‌ به‌راستی ژبانیا‌ن له‌ کوته‌لگای کورده‌واری کردبوو ژان و که‌س نه‌یده‌وێرا له‌ به‌رامبه‌ریاندا ب‌لێ له‌ل. بۆ جیا‌وازی نه‌م دوو چینه‌ سرنج بدنه‌ دیه‌نی زستان و خۆلقینه‌ری کاک سواره:

"پاش ماوه‌یه‌ک دێ دامرکا‌بوو. ده‌نگی لووره‌ی گورگ و وه‌ری سه‌گ تێکه‌ل لووره‌ی های ساردی زستان به‌وو که‌ به‌فری له‌ کوژانه‌کان راهه‌په‌چا و نه‌یکرد به‌ گه‌رده‌لول و چال و قوولی تێک نه‌کرده‌وه، سه‌رما وه‌ک گیانی مردووی سه‌رگه‌ردان خشکه‌ی نه‌کرد بۆ که‌لته‌ن و قوونی ناو ماله‌کانی ناوایی، به‌لام له‌ دیوه‌خانی ناغا کلپه‌ی سۆبه به‌ قه‌لاشکاری وشک، له‌شی پیاوی خا‌و نه‌کرده‌وه و مزگه‌نتی خه‌ویکی خۆشی پتوه‌ بوو."

له‌ شویتنیکێ ترا ده‌نووسێ: "نه‌گه‌ر جووتیار بۆخۆی به‌چیتن و بۆخۆی به‌درویتنه‌وه، ده‌ربه‌گ کوا کوژشکی چهند قاتی بۆ به‌رز نه‌په‌ته‌وه؟"

کاک سواره، سه‌نگه‌ر به‌ ره‌مزی قه‌لای هه‌رمانی گه‌ل ده‌زانن و هه‌ر جاره‌ی به‌ شتیه‌یه‌ک ده‌یکاته‌ نیوئاخنی تاپۆکانی و جوانترین نه‌سر و په‌خشانی کوردییان پێ ده‌رازینیتنه‌وه و نه‌ده‌بیاتی ده‌وله‌مه‌ندی کوردییان پێ ده‌وله‌مه‌ندتر ده‌کا.

هه‌روه‌ها تۆره‌مه‌ی گه‌له‌که‌ی له‌ به‌رامبه‌ر چه‌کی مالتۆیرانه‌ری دوژمندا وه‌خه‌به‌ر دیتن و به‌گۆر جه‌للاده‌که‌یدا ده‌باته‌وه.

مه‌به‌ستی له‌م کاره، له‌ لایه‌ک وره و هه‌یز وه‌به‌رنانه و له‌ لایه‌کیش درنده‌یی دوژمنی بۆ شی ده‌کاته‌وه. له‌ تاپۆبه‌کدا به‌ ناوی شه‌رگه‌ ده‌نووسێ:

"سڀ ڀڙهه ڪه سوڙي نيسرافيلي شهر لڏراوه، ٽه مڙ ٺاگر له هه موو ڀڙ ٽيڪ به تينتر هو. وهڪ ٻليسههڪ ڪه بهر پيٽه پووش و پهلاش نه پيٽه نيههوه و نه هاته پيشهوه. نه تڪوت ماري سوڇهي سوڙهه و گهر ماي هارين وروڙ اندويه تي، لوڙهي مهرگ به وچان نه هات، گهرووي تينوي ٽوپ و ڀشاش خوني گهشي لاهه کاني قوم قوم نه خواره وهه، بهلام سوکنايي نه دههات، لهو سهنگره دا ڪه مني تڏا هوڻ. دوو لهشي بهن گيان درٿر بهوڻ. به گيان دهستي گرتسو به زامي مهرسپنههوه و به دهره و نه شهوه گياني دههچووهو. ٽهوي ترپان ڪه تازه مووي ڀيش و سميتي ٻڙ ڪر دهو، به دهم پزهه ڪهوه هه ناسهي دوايي هه لکيشاهو."'

هه موو ڪهس پيئي وايه ڪه دوو لايهني شهر، ڙور ٽيڪ دوورن و هيچ هاوبه شيڪيان له نيتواندا نيهه، بهلام ڪاڪ سواره، لهم ته شبيهه جواندها، دڙي ٽه ٻڙچونه به شيويهڪي عالمانه به بيان دهڪا:

"مردن وهڪ دهوار ٽيڪي ڙل، سهاي ٽيمه و نهواني داهوشي. مردن ته نها شتتيڪ هو ڪه له نهوانا جياوازي نه هو. ههرووڪ لامان ٽهي نه ترسايڻ و ههرووڪ لاشمان ٻڙي نهچوڻ، لهه ٻيرم ڪردهوه نه گهر وهڪ له مهر مردن پتڪهاتوين و بهرومان ٻڙهه يهڪ، ٻڙيان وهه بوايهين، نهسته ٽه لاهه دوڙمنه ڪه له سهنگهري منا ڪوڙراوه و ٽه ههوالهي من ڪه وردههڪ لٽهويهه گياني دههچو، زيندو هوڻ و نهسته له جياني شهر و ڪوشتار، من باسي ٽوڙم ٻڙ ٽه لاهه نه ڪر ڪه نه ڪرا دڙست به و دوڙمن نه به و نهوڀش بهن گومان باسيڪي ههوه ڪه ٻڙ مني بهگيرتتهوه سههارت به دايڪي چاههرواني، سههارت به نهگاي سل و پهوهڪي چاوٽيڪي ڪارمازي."

ٺا لٽر دهه ٻڙمان دهره ڪهوي ڪه ڪاڪ سواره، شهري بهن ڪردهوههڪي ناحهزه. ههچهند دايڪر ڪهران، نه ته وهه کاني به شخروا به دهسپيڪي شهر دهزانن، بهلام ٽهوه دوڙمني نه ته وهه کاني چه وساهه ڪه ٻڙ ماني خويان و شاردنهوي راستيهه ڪان گيره شيوتيني دهڪن و شهر ساز دهڪن.

ڪاڪ سواره، ٻڙ ٺاگاداري ڪوڙمن له هه ڪاره کاني شهر، له گهل شهر ڪهريڪي پيرا نه ڪه ويته ناخواتن و يهه شيوه مه بهسته ڪه دهخاته بهر توڙينهوه و دهنووسي:

"هه موو ڪهس خهريڪي دڙينهوي ٽه ڀرسيارهه، ڪه ٻڙچ شهر نه ڪا؟ ٻڙچي نه ڪوڙي؟ بهلام هيچ ڪهس دهري ناخا. شهر ڪهريڪي پير له بهر خويهوه نه ٿي:

"شهر ٻڙ ٺاڙادي، مردن ٻڙيان؟" له نه نجاما نه ٿي: "بهلام له شهر ناخوشتتر نه مهيه ڪه ته سلهمبوون و مهر شوڙ ڪر دقان بهن ناخوش نه به."

بهراستي ٽه هه مووه ته شبيهه جوانانه هه يه ڪهي پهراويڪن ڪه نه ڪري سه دان لاهه پريان

له سەر بنووسری و جوانی و هونه‌ری شاراوهدیان بخریته بهرچاو.

کاک سواره، به پاگه‌یاندنی نهم مه‌به‌سته نه‌وه‌مان بۆ روون ده‌کاته‌وه، که پتویسته شه‌پکه‌ری نیتو سه‌نگه‌ریش، نه‌وه تیبگا که شه‌پ‌یانی چی و له‌به‌ر چی به‌شه‌پ دئی. پیتشکه‌وتوویی هه‌موو گه‌لیک پتوه‌ندی راسته‌وخۆی هه‌یه له‌گه‌ل ناستی تینگه‌یشتوویی جه‌ماوه‌ره‌که‌ی. نه‌وه‌ش نه‌رکی رووناکبیرانه، لیره‌دایه بۆمان ده‌رده‌که‌وئ که رووناکبیر نه‌رکیکی قورس و گرینگی له سەر شانه و ده‌رکی به‌ره‌ی نه‌خوینده‌وار ده‌باته سەر و کۆمه‌لگای پت به‌خته‌وه‌ر ده‌کا، رووناکبیری نه‌وتۆ ده‌بیته هۆی سه‌رکه‌وتوویی و پرزگاروونی گه‌له‌که‌ی و ناوی بۆ هه‌میشه زیندوویه.

پێم وایه کاک سواره، لهم بواره‌دا پچه‌ی شکاندووه و سه‌باردت به نه‌رکی خۆی که‌مه‌ترخه‌می نه‌کردووه و له هه‌مان کاتا خه‌لکیش به سه‌رچاوه‌یه‌کی له بن نه‌هاتووی پشتیوانی رووناکبیر ده‌زانی و پتی وایه پتوه‌ندی و یه‌کگرته‌ی نهم دوو توێژه ده‌بیته هۆی به‌خته‌وه‌ری ژبانی مرۆف.

کاک سواره، رووناکبیریکی دله‌فره‌وانه و هونه‌رمه‌ندی کورد و غه‌یره‌کوردی لا به‌پێژه. له تاپێزه‌کا، باسی نهم هونه‌رمه‌ندانه ده‌کا و ده‌لێ کئ نه‌توانی بلی "پیتسه‌وێتین" و "باخ" و "فرده‌وسی" و "عه‌لی به‌رده‌شانی" و "هه‌و عه‌لی سه‌نا" و "تێدیسۆن" مردوون؟! له پاشان دیتته سەر ژبانی هونه‌رمه‌ند و په‌خشانیکی جوان و هونه‌رمه‌ندانه به "هونه‌رمه‌ندان" ته‌رخان ده‌کا به ناوی گۆزان و سیحری به‌یان:

"هونه‌رمه‌ند دوو ژبانی هه‌یه. ژبانێک له‌و کاته‌دا که زیندووه و وه‌ک خه‌لکی ته‌ره‌ناسه نه‌کێشێ، نه‌بزوێ و له ناو کۆمه‌لا دیت و ده‌چیت. به کورتی ژبانێک که ژبانی له‌شه و ژبانی له‌ش سنوورێکی هه‌یه و پاش نه‌وه گه‌یشته سنوور نه‌به‌رته‌وه و به‌روالته مه‌رگی به‌سه‌را دیت، به‌لام لیره‌دا هونه‌رمه‌ند و هه‌موو نه‌و که‌سانه که به چه‌شنێ کاربان گرێوته سەر کۆمه‌ل و شوێنه‌واری باشیان له پاش به‌جێماوه، له خه‌لکی ناسایی و عاده‌تی جیا نه‌به‌نه‌وه. مه‌رگ ته‌نها ده‌ستی تالانی نه‌گاته له‌شيان و گیانیان له ده‌سدرێژی مردن به‌رزتره. ژبانی پاش مردنی له‌ش ژبانێکی هه‌تا هه‌تا پیه‌یه و هونه‌رمه‌ند تا کۆمه‌ل هه‌یه و تا شوێنه‌واری جوان و باش پێزی هه‌یه، نه‌زی."

هه‌له‌به‌ت ناتوانم بلیتم که هه‌موو لایه‌نه به‌هێز و پێژه‌کانی تاپۆ هه‌ومه‌لیتم باس کردووه، به‌لام به‌له‌ولی کاک سواره، که له باسی گۆزاندا ده‌به‌یژێ: "ناتوانین به‌لێن به‌دین که هه‌موو جوانه‌یه‌کانی شه‌هیری گۆزانیان باس کردووه، مه‌ولانا جه‌لاله‌ددینی رۆمی، شاعیری هه‌ره گه‌وره‌ی فارس لیره‌دا نه‌گاته فریامان و به جوانترین شتیه ده‌سکورتیمان نه‌شاریته‌وه. مه‌ولانا نه‌لێ:

آب دریا گر کنی در کوزه‌ای چند گنجد قسمت یک روزه‌ای
آب دریا را گر نتوان چشید هم به قدر تشنگی باید چشید

به‌لام نه‌گهرچی ناتوانین هم‌مو ناوی ده‌ریا هه‌لم‌ترین، لانی کهم به نه‌ندازی تینووه‌تی نه‌بی به‌خوینه‌وه.

کاک سواره، مریدی گۆزانه و ریز و حورمه‌تییکی تاییه‌تی بۆ‌داده‌ن و پینچ به‌رنامه‌ی له‌سه‌ر نهم شاعیره مه‌زنه نووسیوه و به وردی باسی کردووه و لیره‌دا ته‌نیا به هینانه‌وه‌ی چهند وینه و نمونه‌یه‌ک له بۆ‌چوونه‌کانی له‌سه‌ر مامۆستا گۆزان نهم باسه کو‌تایی پین‌دینم.

"گۆزان جگه له ده‌سه‌لاتی هه‌ره زۆر و هه‌ستی ناسکی له شه‌ردا خاوه‌نی پله‌وه‌پایه‌یه‌کی تاییه‌ته که له شاعیرانی تری جیا نه‌کاته‌وه. گۆزان ده‌سه‌پیکه‌ر و دامه‌زۆینه‌ری شتیه‌یه‌کی نوویه که پاش خۆی بۆ‌ته رییازی شاعیران و نه‌توانین بلتین قافله‌سالاری کاروانی شه‌ری نووی کوردی مامۆستا "گۆزان"، به‌لام کاتن گۆزان به‌و به رییواری نه‌و رینگایه، رینگای شوینی پتی که‌سیکی تری به سه‌ره‌وه دیار نه‌بوو.

کاک سواره، ته‌نیا شاعیر و نه‌دیپ نییه و له سه‌ر "زمان"یش خاوه‌ن پا و شاره‌زایه و له به‌رنامه‌یه‌کی تاپۆ و بوومه‌لیت‌دا به تیتروته‌سه‌لی باسی زاراوه‌کانی زمانی کوردی ده‌کا و جیاوازی نهم زاراوانه، له ناوچه جۆربه‌جۆرده‌کان شی ده‌کاته‌وه و ده‌نووسی:

"کورد، چوار زاراوه‌ی گه‌وره‌ی هه‌یه. کرمانجی ژووروو، کرمانجی خواروو، گۆزانی، کرماشانی.

۱. کرمانجی ژووروو، زاراوه‌ی کورده‌کانی تورکه‌ه و نه‌رمه‌نستانی شووره‌وی و کورده‌کانی سووریه‌یه، شیمالی کورده‌ستانی عێراق و کورده‌کانی غه‌ربی زریه‌ی به‌چووی په‌زاییه و کورده‌کانی قووچان و کورده‌کانی ده‌ماوه‌ندیش به کرمانجی ژووروو نه‌دوتن.

۲. کرمانجی خواروو، زاراوه‌ی کورده‌کانی جنوبی کورده‌ستانی عێراق و کورده‌کانی غه‌رب و شیمالی غه‌ربی ئێرانه، هه‌له‌به‌ت له غه‌رب، کرماشان و ده‌وریه‌ری لێن جها نه‌به‌ته‌وه که نه‌وان خۆیان نه‌که‌ونه سه‌ر زاراوه‌یه‌کی تر به ناوی کرماشانی و له "شیمالی غه‌رب"یش ده‌ورپشتی په‌زاییه‌ی لێن جها نه‌به‌ته‌وه که نه‌وانه‌ش کو‌تمان به زاراوه‌ی کرمانجی ژووروو، یا شیمالی قسه نه‌کهن.

۳. کرماشانی، که خه‌لکی کرماشان و سه‌رپێل زه‌هاو و قه‌سری شه‌رین و ئیلات و خێلاتی ده‌ورپشتی نه‌و شارانه به‌م زاراوه قسه نه‌کهن.

۴. گۆزانی، نهم زاراوه زۆر له فارسی کو‌ن نزیکه و گۆزانی به سه‌را نه‌هاته‌وه. له‌به‌ر نهم هه‌ندی ته‌لێن که رهنکه نه‌و زاراوه کوردی نه‌بی. نهم هه‌له‌یه‌کی گه‌وره‌یه و گۆزانی بی

گومان کوردییە، بەلام کوردییەکی کۆن و نزیک لە کوردی مادی. توفیق وەهەبی لە بەشکردنەکەی خۆیا ناویکی لە زاراوەی گۆرانی نەبردوو و بۆ من دەرکەوتوو کە چۆن لێکۆلەر و کوردناسێکی وەک وەهەبی بەم بێ دەربەستییە بە سەر ئەم مەبەستەدا تێپەڕیوه؟

زاراوى گټورنى به زاراوى "هورامى" پش ناسرئ، واته زور كس لهاتى زاراوى
گټورنى تلتن زاراوى هورامى. له كاتپكا هورامى لكټكه له گټورنى، بهلام لهبر نممه له
نيران و عتراقا نو كسانه كه به گټورنى نددوين، زياتريان لكى هورامين. نم ناوانانه باو
بوو. كممايتى ورك: سيامه سوورى و پړوږه پانى و زهنگه نمش هر له سهر هورامى ناو
نميرن، هه ټبت نممه له بارى زانستى زمانناسى و تنانته كؤمه لناسى كورديشه وه هه ټيه،
به شټكى زور له "سيامه سوورى" يه كان نپسته له نه فغانستان نه نرين و به گټورنى نددوين.

هەر وهک ده‌زانن کاک سواره به گه‌نجی واته له ته‌مه‌نی ٢٨ ساڵیدا مالاوایی له هونەر و ته‌ده‌بیات کرد و مه‌رگ مه‌ودای نه‌دا زیاتر له‌وه گه‌نجی ته‌ده‌بیات گه‌شه پێ‌یدا. به‌راستی خه‌سارتکی گه‌وره وه ته‌ده‌بیاتی کوردی که‌وت و که‌لینتیکێ پێ نه‌بۆ‌وه‌ی له‌ دوا‌ی خۆ‌ی به‌جێ هێشت. له‌م سه‌رده‌مه‌دا، سێ ته‌دیپ و شاعیری گه‌نجی زانکۆ‌دیتوو واته، سواره، چاوه و عه‌لی حه‌سه‌نیانی پێ‌بازتکی نوێیان گه‌ڵاله‌ کردووه و وه‌ک سێ کوچکه و بناغه‌دار پێ‌ی ته‌م پێ‌بازه ناسراون. به‌داخه‌وه به‌ مه‌رگی کاک سواره، ته‌م شیوازه، نه‌گه‌یشه هه‌وارگه‌ی ئاوات.

خوتنده‌واری گهنجی شاره‌زای ودک سواره، لعم سهرده‌مه‌دا زۆر کهم برون، به‌لام سواره، له ماهویه‌کی کورتدا، بهم شیشه نووسینه و به قه‌له‌می سیحراوی خوی له هه‌موو بوارێکدا لیکۆزینه‌وی نه‌نجام دا و بیر و فامی هۆگرانی وێژدی کوردی بۆ مشوورخۆزی له سهر دابهره‌رتی گه‌له‌که‌ی تێژ کرد و بوو به قافله‌سالار لعم رێگایه‌دا.

کاک سواره، له سەر شیعری کوردی لیکنۆلینه و دهیه کی تیرو ته سه لی ههیه، به لام ته نیا
 ناماوه به دابه شکر د نه که ی ده که یین که پیتی وایه شیعری کوردی له م چوار قورم و قالبه پتیک
 هاتوه:

۱۔ شیعری وتاری یا بہیت ۲۔ شیعری ہجایی ۳۔ شیعری عہروزی ۴۔ شیعری نئی۔
سوارہ "تاپق" یکہ کی تابیہ تی داوہ بہ بہیت و لہ سہر نم گہ نجینہ سہ رہ مژوہ دہنوسن:
"شیعری وتاری" یا "بہیت" بہ لای منوہ گہ نجیکی ہیژا و سامانیکی گہ وری زوق و
چیشکھی ہوزہ کہ مانہ۔ ہر لہ ہر نمہ یہ کہ "ہاسیل نیکتین" و "خاچاتور تہبویان"
شاعیری نرہ منی نلین: "فولکلوری کوردی نمونہ پر و ہرز و خیرومہ مندہ کہ ہوزہ کانی

تری هاوسنی کوردیش که لکیان لی وەرگرتوو و کهوتونو ته ژیر تهئسیرهوه.
 نهم کوردناسانه راست نهکهن، بۆ غوونه بهیتی "خهج و سیامهند" که "هژهانس شهراز"
 شاعیری نهمهنی کردووه به شیعری، تهئانهت نهونده ناوهرۆکی بهیتهکهی به خۆمالیی
 زانیوه که سیامهندی کردووه به نهمهنی و بهم چهشنه بههرههکی له فۆلکلۆری کوردی کردووه
 به نسیمی هۆزی نهمهنی.

بهیت شاکارێکی گهوهی کوردیه و زۆرتر باسی رووداوه میژوویمیهکانی کورد نهکا و
 تاگو ئیستا پشتاوپشت هاتوو و سینهی پر له گهنجی بهیتیهژکان، نهم گهلهجه سههرمهژدیان
 له فهوتان پاراستوو و گرینگی نهم بهیتانه زیاتر له کاتی لیکۆلینهوه دا دهردهکهوی.
 کاک سواره، یهکێکه لهو پرووناکبیرانهی که سهبارهت به گرینگی بهیت به تیروتهسهلی
 دواوه و شی کردوونهوه، تهئانهت بیروپرای زانایانی لاوهکیشی به شاهید هیتاونهوه:
 وێژهناستیکی گهوهی شوورهوی، بهیت له بهرزیه نهخاته پال شانامهی ههردهوسی و به
 یهکێک له سێ شۆنمواری گهوهی خۆرهلاتی ناو نهبا.

دهتوانم بلێم که تا پۆ و بوومه لیل دهکری وهک سههرچاوهیهکی نهدهبی که لکی لی
 وهریگیری، چونکه زۆریه باسه نهدهبییهکانی له خۆی گرتوو و لیکۆلینهوهی له سههر نهنجام
 داوون.

کاک سواره، له چهند «تاپۆ» یهکدا باسی وهزنی "عهرووزی" و "وهزنی بهیتی" دهخاته
 بهر باس و لیکۆلینهوه، تاقمیک له گوێگرانی بهرنامهکهی، پیتیان وایه سواره دژی شیوهی
 عهرووزیه و نهم شاعیره بهناوبانگانه وهک: نالی، خانی، بهکس، پهرمهژد، وهلامی، به
 غوونه دینهوه: که "پۆج ئیحه لاهان وایه شیعی کوردی نهی بگهڕێتهوه سههر شیعی بهیتی
 که شیوهیهکی سههرتاییه و ناتوان واتهی قوولی شاعیرانه له خۆیا جێ پکاتهوه؟".

کاک سواره، له ولامدا بهم شیوه بۆچوونی خۆی دهردهبری و دهنووسێ:

"عهرزتان نهکهن که ئیحه به هیچ باری دژی شیوهی عهرووزی نهین، تهئیا نهوه نهی که
 تایهتیهکانی نهو شیوه و چهشنی پهیداوونی له وێژی کوردیهی نهکهن و نهلێن که شیوهی
 عهرووزی له پیتشا نهبووه و کاتن هاته ناو وێژی کوردیهیهوه که زیاتر له ههزار سال پوو له
 وێژی هاوسنیکانی کوردا جێگیر بپوو. له راستیهی داخواز و نهازی کۆمهل نهپوو که نهو
 وێژهیهی کرد به باو. بهلکو پیتداویستی که مایهتیهکی نهشراف و نارستهزکرات وهک
 دهرههکی ژل و چینهکانی تری چهساوه و تیروتهسهل پوو که نیازی به وێژهیهکی دوور له
 تێگهیهشتنی چهوساوهکان پوو بۆ خهله تاندنیان و گێژکردنیان. نههه نهتر وهک پلۆز رووناکه
 که "بهیت" هی خهلک پوو و خهلک لێی تێنهگهیهشت، به گوێ لی بونی نهگریا یا

پینه‌کشی، یا هان نه‌درا و نه‌زووت: له کاتیکا که به شمیری مهنیا‌توری و پر پیچ و رازاوی
عده‌روزی که باسی واته‌یه‌گی به‌رزتر له وزی دمسکورتی فامی نموانی نه‌کرد هر ته‌قه‌ی
سهریان نه‌هات و زاریان تاک نه‌بوو وهک ویردپکی جادوکارانه بهیست. شاعیری عده‌روزی
نه‌یگوت:

بۆ له سهر چه‌شمه‌یی چه‌شم نه‌چکن قه‌تره‌یی خولین
وشه‌کان هه‌موو فارسین، جگه له "بۆ" و "له" که دوو "قه‌ید"ی بچووکن.
کاک سواره، له درێژێ یاسه‌که‌یدا دهنوسی:

"شاعیران ناچار بوون سهر و گوتی وشه‌هشکته‌ن و له قالیی داریژاوی عده‌روزا جه‌نگای
بکه‌نمه. له‌هر نه‌مه‌یه که نه‌لین "در تنگای قافیه خورشید خر شود" نه‌گولجی نه‌مه‌ش که
نه‌لین "یجوز للشاعر ما لایجوز لغیره" هه‌ر له به‌ر ناچار‌بوونی شاعیرین له په‌یره‌وی کردنی
عده‌روزا، که وه‌ها بوو کوورد بۆج وێژی خۆی به‌خاته چوارچه‌تویه‌کی داتا‌شراوی ده‌ستی گه‌لپکی
تره‌وه، که زۆر ته‌سک و ته‌نگ و پرستهر. نایا که‌س هه‌یه که قه‌دی وه‌ک موو و به‌ژنی وه‌ک
چنار و چاوی وه‌ک نه‌ستیره و برژانگی وه‌ک شیر و برژی وه‌ک که‌وان و زولفی وه‌ک زنی
بین جوان بین؟ ناخۆ ته‌گه‌ر ناخۆ ته‌تیک به‌م شکل و سه‌روسی‌هایه‌وه پینه‌هه‌ونی که‌سیک لێی
ناترس؟

"حاجی قادر" له غه‌زه‌لپکا نه‌لێ:

پتم خوشه غه‌زل فهرشی قودوومی عوقه‌لا بین
نه‌ک به‌تسو له‌به‌ر که‌من جوه‌ه‌لا له‌فز و مه‌عانی

کاک سواره ده‌لێ:

"له‌گه‌ل نه‌وه‌شا که "حاجی" به‌لامدوه به‌رێژه، ناچارم به‌رسم "جوه‌ه‌لا کته‌ن؟ نه‌و که‌سانه‌ی
که ده‌ره‌گ پێگای خوتندنی لێ به‌ستوون؟ نه‌و که‌سانه‌ی که تێناگه‌ن له‌م هه‌موو پیچ و
قه‌مچه که شاعیران نه‌یدهن به‌ شه‌ره‌کانیان... ناخۆ نه‌مانه جوه‌ه‌لان؟! نایا دانه‌ری به‌یتی
"سه‌یدموان" که شان له شانی "توتیللو" و "هامیلت" نه‌دا جاهه‌له‌؟".

کاک سواره، له سهر غه‌زه‌لپکی حاجی قادر که باسی ده‌هان و میان ده‌کا دهنوسی:
"ده‌هان" و "میان" کوودی نین و ناخۆ ته‌تیک که "ده‌هان" و "میان"ی دیار نه‌بین، یه‌ک له‌به‌ر
بچووکی و یه‌ک له‌به‌ر باریکی، جوانیه‌که‌ی له کوودایه‌؟ به‌ لای منوه نه‌مه نه‌خوشیه...
"ناخۆ ته‌که وێژی کوودی گرتویه و نه‌بین تێکه‌وشین له‌وه بزگاری که‌ین. گۆزان نه‌لێ: نه‌ی قۆ
زمو، نه‌ی به‌ژن و بالا که‌له‌گه‌ت.

زۆر ساکار و زۆر جوان و نزیک له لێکه‌دانه‌وی زۆریه و قسه‌ی پۆزانه‌ی خه‌لک.

کاک سواره زیاتر له سهر باسی عهرووز دهروا و له نووسراوهیهکی ترا دهلتی: "بێ گومان بیستووتانه که نه‌لێن فلانه شاعیر یا فیساره هونه‌رمه‌ند خاوه‌نی مه‌کته‌بیکی تایبه‌ته و ڕێگا و شوێنیکی تایبه‌تی خۆی له هونه‌را دۆزیوه‌توه. دۆزینه‌وه‌ی ڕێگا و شوێنی تایبه‌ت یانی چی؟ مه‌گه‌ر هونه‌ر بۆ نواندنی جوانی و ده‌رخستنی دژووی نییه؟ هه‌موو هونه‌رمه‌ندێک نه‌بێن کاری ئهمه‌ بێ و هه‌رکەس ئهمه‌ کاری بوو، هونه‌رمه‌نده و له‌گه‌ڵ هونه‌رمه‌ندی ترا نییه. به‌لتی وه‌هایه، هونه‌رمه‌ند پرديک هه‌له‌به‌ستنی له‌ نێوان کۆمه‌ڵ و راسته‌قینه‌دا و نه‌په‌وی ئهم دووانه‌ به‌ یه‌که‌وه‌ په‌یوه‌ند بدا و به‌ یه‌کیان بگه‌یه‌نن. واته‌ کاری ئهمه‌یه‌ که کۆمه‌ڵ تێبگه‌یه‌نن که راسته‌قینه‌ی ده‌رووشتی چه‌یه؟ ژيان به‌ چ ڕێگا که‌وتوه؟ به‌لام ناخۆ هه‌موو نه‌ندازیاریک وه‌ک یه‌ک پردي دروست نه‌کمن؟ که‌ وه‌ها بوو نه‌بایه‌ پرديکانه‌ ته‌واوی جیهان یه‌ک چه‌شن بوايەن. که‌چی ئیمه‌ نه‌بێنن که‌ پرديک له‌ ناسن و به‌تۆنه‌ و نه‌ویتر له‌ قور و قسه‌، سه‌ته‌میان له‌ دار و په‌ردوه، یه‌کێک راسته‌، یه‌ک که‌وانییه‌، یه‌ک زۆر له‌ رووباره‌که‌ به‌رزتره‌ و یه‌کێک نه‌ویییه‌. هه‌ر کام له‌مانه‌ بۆ ئامانجێک له‌به‌ر چار گیراون. جێگای وا هه‌یه‌ هاوچۆی زۆر به‌ سه‌را نییه‌، باری قورسی به‌سه‌را ناروا. نه‌گه‌ر له‌ دار و په‌ردووش بێ، قه‌یدی نییه‌. یه‌کێک له‌ ناو شاره‌ و جگه‌ له‌مه‌ی که‌ پردي، مه‌کوێ خه‌لک و جێگای گه‌شتی ئیوارانه‌، نه‌بێن جوان بێ، با دراویکی زۆرش بۆ ڕازاندنه‌وه‌ی به‌دێ. یه‌کێک که‌وانییه‌، چونکه‌ نه‌ندازیاره‌که‌ به‌ گوێره‌ی لێکدانه‌وه‌ی ره‌قی و نه‌رمی خاکه‌که‌، وای باش زانیوه‌ که‌ که‌وانی دروست بکا و زۆری بۆ نه‌یعت. شاعیریش وه‌هایه‌. هه‌ر کام چه‌شتی نه‌دوێ. گاهێ به‌ حه‌ماسه‌، کاتێ به‌ وشه‌ی نه‌رمی دلدارانه‌، ده‌مێ به‌ ڕازاندنه‌وه‌ی ته‌بیه‌ت و ژيان، ته‌نانه‌ت گاهێ به‌ توانج و ته‌وس!! هه‌موو ئهم کارانه‌ش بۆیه‌ نه‌کا خه‌لک تێبگه‌یه‌نن. له‌ راستییا شێوه‌ی هونه‌ری هونه‌رمه‌ند بۆ کورتکردنه‌وه‌ی نێوان خه‌لک و راسته‌قینه‌یه‌.

نه‌لێن حافظ خاوه‌نی شێوه‌یه‌کی تایبه‌ته، هه‌روه‌ها سه‌عدی، شکسته‌پر، هومیس، فه‌رده‌وسی، گۆزان، لێژناردۆ داوێنچی، موتزارت، بیه‌کسو و زۆر هونه‌رمه‌ندی تر. ئه‌وانه‌ که‌ پالیمان داوه‌ به‌ لووتکه‌ی به‌رزی ناو و نیشانه‌وه‌ له‌ هونه‌را لاساییکه‌ره‌وه‌ی خه‌لکی تر نه‌بون. له‌ ته‌واوی شه‌عری شاعیرانی کوردییا بگه‌ڕێ، زۆرتر له‌ چهند شاعیرت ده‌س ناگه‌وی که‌ لاسایی که‌سیان نه‌کردبێته‌وه‌ و خه‌لک که‌وتبێته‌ شوێن شێوه‌ی ئه‌وان. ئیمه‌ له‌ شه‌عری کوردییا چهند شێوه‌ی دیار و تایبه‌تیمان هه‌یه‌. شێوه‌ی به‌یتی، شێوه‌ی هێجایی، شێوه‌ی عه‌رووزی، شێوه‌ی نوێ. له‌و ناوه‌دا ته‌نیا شێوه‌ی عه‌رووزیه‌ که‌ پاش پاگران و ئاماده‌بوون به‌ هۆی گه‌لانی تره‌وه‌ گه‌بشتۆته‌ ده‌ستی ئیمه‌و نه‌گه‌ر مالی خه‌لک خۆر نه‌بێن، ناتوانین به‌ خۆمالی بده‌ینه‌ قه‌لم. که‌ وه‌ها بێ هه‌ر له‌ پایه‌وه‌ به‌ لای منه‌وه‌ شاعیری

عهرووزی شاعیر نییه، چونکه جگه له‌وه که که‌وتوته شوین شته‌وی شاعیریکی تر، شاعیره‌که‌ی پتیشوش کورد نه‌بووه. کورد نه‌بووه یانی چی؟ یانی له باری ژبان و خەم و خۆشی و میژوو و خو و ره‌وش و خواست و ویستی کورد نه‌شاره‌زا بووه. بعم چه‌شنه شاعیری عهرووزی هه‌رگیز نه‌یتوانیوه پردیک هه‌له‌هستی له نیتوان کۆمه‌ل و راسته‌قینه‌دا. چونکه راسته‌قینه‌ی ولاتی سه‌رسه‌وزی کورد و نابووری تاییه‌تی ئەم ولاته ئەوه نییه که شاعیری عهرووزی باسی ئەکا، من ئەلێم به هیچ باریک به شته‌وی عهرووزی ناکرێ باسی راسته‌قینه‌ی ژبانی کورده‌واری بکرێ، نه‌هینێ که شاعیری وه‌ک پیره‌مێرد و نالی ئەم کاره‌یان کردوه و باشیش سه‌رکه‌وتوون، به‌لام شته‌وی نوێ باشتری ئەکا، هه‌راوتره، ده‌ست و پیتی شاعیر به‌ کۆت و زنجیری "مفاعلاتن و مفتعلن" ناهه‌ستی.

هه‌ر وه‌ک له پیتشا رامگه‌یاند، کاک سواره، تاپۆ و بوومه‌لیتی له سه‌روه‌ندی‌کدا نووسیه که که‌م که‌س ده‌یوێرا له‌م بواره‌ بدا، له به‌ر نه‌وه‌ی ئەم به‌رنامه‌یه له نیتوان بلاو ده‌بووه، هه‌لومه‌رجی ئەو کاته ده‌رفه‌تی نه‌وه‌ی پت نه‌داوه که به ته‌سه‌لی باسی شاعیرانی مه‌زنی کوردی نیران، وه‌ک مامۆستا هێمن و هه‌زار بکا و به‌ گه‌لیان بناسیتێ.

سواره له درێژیه‌ی باسه‌که‌یدا ئاوا به وردی ده‌دوێ:

" نه‌گه‌ر دۆزینه‌وی پێگای تایبەت نیشانه‌ی گه‌وره‌یی و سه‌ره‌خۆیی شاعیر بیت، بۆ گه‌لیش وه‌هایه. واته نه‌گه‌ر نه‌ته‌وه‌یه‌کیش پێگا و شوێنی وێژه‌یی تایبەتی خۆی هه‌بوو و ده‌ستی بۆ هاوسێکانی درێژ نه‌کود تا وێژه و هونه‌ریان لێ به‌خوازته‌وه، ئەم گه‌له له وێژه‌دا سه‌ره‌خۆ و مه‌زنه.

قه‌سه‌ی دوا‌ییم نه‌مه‌یه که دلم نه‌سووتن له سه‌ر گانیایکی خوڕۆشان که له ژێر نووری به‌فری کۆن دێته‌ خواره‌وه دانیشم و به‌رده‌م ده‌شتێکی خه‌م‌لیوی به‌ شه‌ست په‌ر و شه‌بوو و شلێره بیت و داوێنی چپای ئەو به‌رم وه‌ک نه‌بووک تارای سووری داری نه‌رخه‌وانی به‌ سه‌ردا دا‌ین و من له‌م حا‌له‌دا ناچار بم به‌ر له ده‌شتێکی قاقه‌ری په‌ملێن به‌که‌مه‌وه که "قه‌یس"ه شتیی ته‌دا وێل بوو. ئەوه من و ته‌وه‌ش نازانم"

تاپۆ و بوومه‌لیت، له ماوه‌یه‌کی کورت دا له نیتو پروونا‌کبیرانا لایه‌نگری په‌یدا کرد و بوو به مه‌یدانی په‌خنه و ئالوگۆپی بیرو را ده‌رپین. گوێگرێک ئەم په‌رسیاره ئاراسته‌ی نووسه‌ری به‌رنامه‌ی تاپۆ ئەکا و نه‌نووسێ:

"جیهان و که‌ون له گۆژاندا‌یه به‌تایبەت به‌پیتی گۆژانی جیهان خواست و ویستی ناده‌میزادیش نه‌گۆژی و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی و نه‌وه‌ی وا پیتی نه‌کو‌ترێ زانیاری کۆمه‌ل و کۆمه‌لناسی له‌گه‌ل چه‌رخ و خولی جیهانا نه‌گۆژی. واته ئەو شته که نه‌مرق باوه و کۆمه‌ل

نیازی بقی هدیه، بهیانی کۆن نهی و له پزنی نیاز و پێداویستهکانی گه‌ل و کۆمه‌ڵ نه‌خه‌رتنه که‌ناره‌وه و شته‌کی تازه جه‌نگای نه‌گه‌رته‌وه. نه‌م گۆزانه وه‌نه‌یه هه‌ر له هه‌ناره به‌ته پێش، به‌لکو له هه‌موو بارو لانه‌کی ژبانی نه‌سانیشا خۆی نه‌نوێنت. دوێنت کاه‌رای فه‌یلمه‌سووف و فه‌یزیکزان کاتێ هه‌ستی کرد که له گه‌رمه‌وه‌دا سه‌نگایی هه‌موو شت که‌م نه‌به‌ته‌وه، به له‌شی ڕووت له گه‌رمه‌وه‌که هاته دهر و سه‌رخه‌وشانه نه‌رانی: "دۆزه‌مه‌وه... دۆزه‌مه‌وه" پاش نه‌و زانابه‌کی تر له ژێر داره سه‌تۆکا دانیه‌شته‌بو، سه‌تۆکی گه‌یشه‌تو له لقی داره‌که به‌وه و که‌وته سه‌ر کۆشی. به‌یری کرده‌وه له لکی داره‌که‌وه تا سه‌رزه‌وی فه‌زایه‌کی به‌تاله و له داره‌که به‌ره‌و سه‌رووتریش به‌تاله و جگه له هه‌وا هه‌چی تری ته‌دا نه‌یه. که وه‌هایه به‌ج نه‌و سه‌تو به‌فه‌زای ژوور ناچن و نه‌که‌وته سه‌ر زه‌وی؟ به به‌ر کردنه‌وه به‌ی دهرکه‌وت که نه‌یه کیشه‌یه‌یک له‌م زوویه‌یه‌دا هه‌یه و هه‌ر شته‌یک له به‌رزاییه‌که‌وه به‌ری ده‌یه‌وه نه‌که‌وته سه‌ر زه‌وی و له‌و ڕۆژه‌وه که "نه‌وتۆن" نه‌م رازه‌ی دۆزیه‌مه‌وه یاسای کیشه‌ری گه‌شتی واته قانوونی جازیه‌ی عه‌موومی په‌یدا به‌و. نه‌و ڕۆزانه به‌ژاده‌مه‌یزاد ژۆر به‌ بایه‌خ به‌و و پێداویسته‌ی ئاده‌مه‌یزاد به‌و که سه‌ر له‌م رازه ده‌ریه‌نت. به‌لام نه‌مه‌رۆ هه‌موو مه‌ناڵه‌کی پۆلی ناوه‌ندی نه‌م که‌شفه زانسته‌یه گه‌رینه‌گانه نه‌زانی، که وه‌هایه هه‌موو شت له گۆزانه‌ی ده‌یه و هه‌موو شت پاش مه‌وه‌یه‌ک کۆن نه‌یه و جه‌نگای خۆی نه‌دا به شته‌کی نوێ. نه‌ی له‌به‌ر چی باسی کۆن و نوێ له شه‌عه‌را ناهه‌رته‌وه؟ به‌ج به‌م شه‌ویه که شه‌وی باوی ڕۆژگاری نه‌مه‌یه نه‌لێن شه‌وی نوێ؟ جا چ نه‌قله‌شی به‌، چ په‌یکه‌رمازی، چ وێژه؟ ناخۆ باشته‌ر نه‌یه نه‌م شه‌ری کۆن و نوێ به‌هه‌رته‌وه، وه‌ک له زانسته‌گا به‌راوه‌مه‌وه؟

کاک سوارہ، ولامی نہم گوئگرہ لہ تاپوید کدا بہم چہ شنه دہداتہ وہ:

"له زانستا تاقیکاری ههولنی بنه‌ره‌تیهه و هه‌موو شت له سه‌ر نه‌و بناغه دانه‌مه‌زێی. واته زانا ناچاره نه‌سه‌له زانسته‌یهه کۆنه‌کانی قه‌وه‌وێ بێ و به‌پیتی نه‌وان به‌جوله‌تیه‌وه. یه‌که‌م که‌سه‌ی که به‌رد و نه‌ستی دۆزییه‌وه، بناغه‌ی دانا به‌ دۆزینه‌وه‌ی ناگر و ناگر به‌و به‌ بناغه‌یه‌ک به‌ زۆر شتی زانستی که نه‌مه‌زێ هه‌یه. به‌لام بناغه‌ی هونه‌ر له سه‌ر عاتیه‌غه دانه‌مه‌زێی و نه‌شزانین که عاتیه‌غه‌ی هه‌موو که‌س چه‌شنه‌یک نه‌یه."

کاک سواره، نه‌لې: "له کاتیکا هونەر نه‌گوتې و له پایه‌شوه نه‌گوتې. دوینې هونډې شپږ و وټه‌وانې ټو پټه‌لکوتنې نه‌میر و پایه‌برزان و به‌ده‌سه‌لاتان ټو تا شاعیر به‌خسش و سیله‌یه‌ک که به‌گوتنې شپږه‌که وږی نه‌گرې ځوې به‌ختو کات، به‌لام نه‌مړې ټو ته چه‌کټک که نه‌کړې سټداده‌یه‌کی ټو ځنگانډنې دوژمن لې ساز بکې. نېتر شپږی پټه‌لکوتن باوې نه‌ماوه. له‌بر نه‌مه نه‌لېن شپږی کون و شپږی نوې، به‌لام به‌لای منه‌وه

یۆناییه‌کانا پیدایا بووه. له سه‌ره‌تاوه‌ ترلژیدی نایینی به‌ چه‌شنی سرووت، هه‌ر وه‌ک له‌ نێزانی گۆنا سروودی ناگر "نمایشی نه‌هورامه‌زدا" هه‌بووه. له‌ یۆنایی سه‌ده‌ی شەشی پێش له‌دایکبوونا ده‌ستی پێکرد. بۆ نمونه‌ سروودی که‌ بۆ رێزگرتنی خوای شه‌راب دیونیسیوس له‌ جه‌ژنه‌ ناینبه‌ه‌کانا، سروودی قوربانی کردنی ناسک، نه‌مانه‌ هه‌موو له‌و سرووده‌ ترلژی که‌ ناینبه‌ه‌نان... "تی به‌یس" گه‌وره‌ترین ترلژی نووسی نایینی ناوه‌راستی سه‌ده‌ی شەشمی به‌ر له‌ مه‌یلا ده‌ که‌ ئالوگۆزێکی له‌و چه‌شنه‌ نومايشنامه‌ ناینبه‌ه‌نا پێکه‌یتنا و دیالوگی هه‌تا ناو سرووده‌کانه‌وه‌."

کاک سواره، له‌ پاشان ده‌لتی:

"ناخۆ نه‌م چه‌شنه‌ شانۆگه‌رییه‌ زۆر له‌ به‌یته‌ کوردییه‌کان ناچێ که‌ هه‌ندێکیان به‌ قسه‌ و په‌خشان بوو و بێهه‌کیان به‌ شیعەر و هه‌له‌به‌ست؟ به‌یتخوان له‌ کاتی خوێندنه‌وه‌ی په‌خشانه‌که‌دا هه‌ولێ نه‌دا به‌ری گۆتگر ئاماده‌ بکا بۆ په‌رده‌یه‌کی تر له‌ به‌یته‌ نومايشنامه‌که‌ و نه‌مجاره‌ ده‌ستی نه‌کرد به‌ خوێندنه‌وه‌ی به‌شه‌ هه‌له‌به‌سته‌که‌."

کاک سواره، نه‌م نمونه‌ی له‌به‌ر بایخدار بوونی به‌یته‌ کوردییه‌کان هه‌تاوه‌ و پێی وایه‌ شان له‌ شانی نومايشنامه‌کانی سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی شەشمی پێش له‌دایکبوونی عیسا ده‌ده‌ن و له‌ ئاخیدا ده‌نووسی:

"به‌داخه‌وه‌ له‌ ناو کوردا تا نه‌م دواپه‌یانه‌ نومايشنامه‌ نه‌نووسراوه‌، به‌لام شانۆگه‌ری هه‌بووه‌، زۆرتی یارییه‌کانی کوردستان که‌ به‌گه‌ل نه‌کرین، چه‌شنه‌ نومايشنامه‌یه‌کن. به‌گه‌ک له‌وانه‌ "مه‌یرمه‌رین" که‌ نومايشنامه‌یه‌کی کومه‌لپه‌یه‌ و بۆ ره‌خنه‌گرتن و قه‌شه‌ری کردن به‌ زۆردار ساز نه‌کری. هه‌ی نه‌مه‌ که‌ به‌یج له‌ ناو کوردا نومايشنامه‌ نه‌نووسراوه‌ ئاشکرایه‌ و له‌توانی ناوی."

کاک سواره، تا پۆ و بوومه‌لیتی کردۆته‌ هه‌مبانه‌بۆرینه‌ و هه‌موو بابیه‌تیکی تیدا جێ کردۆته‌وه‌، وه‌ک نه‌ده‌بیات، شیعەر و شاعیری، هه‌نهرمه‌ندایه‌تی، ته‌نز، زاواوه‌کانی زمانی کوردی، مه‌سه‌له‌ی چینه‌یه‌تی، ژبانی نێو کۆمه‌لی کورده‌واری، سیاسه‌ت، نه‌وین و جوانییه‌کانی، به‌یت، شانۆ و نومايشنامه‌ و ... له‌ تا پۆیه‌کدا به‌ ناوی "راسپه‌تری هه‌نهر" به‌ نێرتوه‌سه‌لی له‌ سه‌ر نه‌و باسه‌ ده‌نووسی:

"زۆر که‌س له‌ خۆی نه‌پرسی که‌ ئایا هه‌نهر وێنه‌ی زانسته‌، پێته‌ویستی ژبانی ناده‌مه‌زاده‌، یام نه‌، ئایا هه‌نهر له‌ کۆمه‌لا ج نه‌خشێکی به‌ ده‌سته‌ و راسپه‌تری چیه‌؟ ناخۆ هه‌نهر بۆ ناده‌مه‌زاد له‌و شتانه‌یه‌ که‌ نه‌گه‌ر نه‌بێ ژبان نه‌گه‌یه‌تی به‌ مرۆڤایه‌تی؟

له‌ زۆر که‌سمان به‌ستوه‌وه‌ که‌ بۆ نمونه‌ "هه‌نهری شاعیری" بێ بایه‌خ نه‌ده‌نه‌ قه‌لهم و

تەنەت تاقمىتىكىش ھەن كە شىعەر و شاعىرى بە راگر و گنخىتەر و خنكىتەرى كۆمەل نەزانن، ئەوانە بىنەو بەر بىكەنەو كە ھونەر و زانست دوو لىقەدووانەى كۆشى مىشك و ناوەزى ئادەمىزانن، لائى لايەنگرى زانست نەگرن و ئەلەن زۆر خوو بە ھونەر گرتن و زۆر پەرزانە سەر ھونەر پىگای بەرەو پەتش چوونى زانست نەگرى، لە كاتىكا نەگر مېژووى خەباتى ئادەمىزاد لە ھەولەى پەيدا بوونى كۆمەلى "كلان" يەو تا نەمىز بزانن ھەرگىز بىروايان وەھا نابى كە ھەپە.

كاك سوارە، لە درىژەى ئەم باسەدا چەند غوونەىك دەخاتە بەرچاوى خوتەر:
 "ئادەمىزاد جىباوازى ھەرە گەورەى لەگەل گىئاندارى ترا ئەوەپە كە بەدەپتەرى ھونەرە، ھونەر ھەمىشە لە درىژاى مېژووى ژيانى ئادەمىزاد چراپەك بوو بۆ دۆشكردنەوې بەر پىتى زانست، ھونەر پردىكە لە واقىعەو ھەلەبەستراو بۆ حەقىقەت. تەنەت ئاين و ئوستورەى "ماورا ئولتەبەھە" بەرھەمى پەلجەى يەزدانى و خولقەتەرى ھونەرن."

كاك سوارە، ئەفسانەكانى باوى ناو كۆمەلى كوردەوارىش بە بەرھەم و داھاتىكى زەوقى ئادەمىزاد دەزانى كە لە راستەقىنە بىنەھرە نىيە. "قالىچەى بالدەر"، "چەكمەى خوش ئاژۆ"، "دراكۆشان" (dracovlan)، "كلوى سەخرى جن"، "ھەلفەرىن و تەنوورەى دىو"، "چەرخ و فەلەكى پىرەژن"، ھەموو نوپەرى ھەلپەى بىنچانى ھونەرن بۆ دۆزىنەوې پىگای زالبوون بە سەر فەزا و ئاسمانا و دەرچوون لە كىشەر و پىتەندى خاك، بەتايىت "چەرخ و فەلەكى پىرەژن" تەواو بارى سەنعات و زانستى تىيا بەھىزە، ئىستە وە باشە لە ھەر كام لە سى وشەى "چەرخ" و "فەلەك" و "پىرەژن" ورد بىنەو، تا دەرگەوئى كە ئىستعارە و ئىماژ و سەمبول سازى چ كارتىكى كوردووە.

چەرخ لە مېژە بە نىشانەى بزووتن و ھەرەكە ئىستعارەپەكە بۆ زانستى مىكانىكى و فىزىكى چەرخى چالەو كە بە كوردى پىتى ئەلەن كۆل و بىر، ھەلەت كۆل بە تەنبا بە كەرسەى بووزووتەننىش ئەلەن، چەرخى چالەو رەنگە يەكەم دەزگاپەكى سىنعاتى بووبى كە بە شەر كوردووپە بە خزمەتكارى خوئى، تەنەت ئىستەش لە ھونەرى ئەقاشىيا لە سەبكى "تەمپرسىتونىسم" ھەو تا شىو نۆتەكان "چەرخ" بە ئىستعارە و سەمبول دانراو بۆ سەنعات، كە وە بوو "چەرخ" واتە و مەفھومىكى ئىستعارەبىيە بۆ زانستى مىكانىكى، "فەلەك" واتە ئاسمان ئەو فەزا بەرئەپە كە ئادەمىزادى سەرزەوى ئەلكىتى بە ئەستىرە گەشەكانەو و بىرى ھەستىارانەى بەشەر ھان ئەدا بۆ پشكىنن و سەردەرھىتان و زانستى كورتە و وزى فەرنى بىرو خەبالتى زۆر و بەربلاو، بىر ئەكاتەو كە چەند سەپىر ئەبوو بىتوانىايە بە چەرخىك واتە كەرسەپەكى مىكانىكى بە سەر ئەم رىبازە بىگرى دگۆلەى فەلەكەدا بال بگرتەو.

شاعیریکی ئیرانی نەلتی:

"شنیدستم که هر کوکب جهانی است جداگانه زمین و آسمانی است"

کاک سواره، لە درێژە ی باسە کەیدا دەنووسێ:

"بەلام بزانی "پیرمۆن" لەم کارەساتەدا نەخشی چیبە؟ پیرمۆن پەمزی نەدەمیزادیکێ پر تاقیکاری و سارد و گەرم چێشتوو و نەم نەدەمیزادە نەشتی کە پێبۆاری سەفەرێکی پر مەترسی بێ.

هۆیکێ تریش کە پیرمۆن بۆ نەم گەشتی فەزایە لەبەر چاو گیراوە کە پیرمۆن لە ئابووری کۆمەڵە پێکھێنەری پەرھەم و داھاتیەک نیسە و نەگەڕیش لە ناو بچێ و بێ سەرۆشۆن پروا زیانیەک لە کۆمەڵ ناکەوێ، ھەر ئەر ئاواتیە کە لە پێشا ھونەر نوێنەری ھوو ئێستە لەم چەرخەدا کە ئێمە تیا ئێژن لە چەشنی ئاواتیکی ئەفسانەیی دەرچوو و بۆتە کارێکی زانستی. فەزا بە ھەموو پەرمز و رازێکیھەو کەوتۆتە پەر تەشکی زانست، بەلتی ھەر وەک لە ھەوڵەو کۆتقان زانست و ھونەر دوو لڤەدووانە تێکۆشانی گیان و ئاوەزی نەدەمیزادن و نەوێک ھونەر ھەر تەنیا رێگای پەرەو پێش چوونی زانست ناگرێ، بەلکو ئەر رێگایە کە بەتەم و مژو توژ و خۆل داپۆشراوە روون ئەکاتەو.

لە ولاتی ئێمە بەتایبەت لەنیو کۆمەڵتی کوردەواریا، مالتوێرانی، دەرەدەری، ھەتیوباری، داپونەریتی ناحەز و کۆن، دەرنگۆی جەماوەر لە سەر پروودای بچووک لەنیو ئاواپی، زۆریە شوێنەکانی بە یەک گەشتنی خەلک دەرگرتەو. خودا نەکا یەکیەک شتیکی لێ بقیەومی، وەک قیلی کەوای سپی پێوێ دەنووسێ و ھیندە تر بارگرانی دەخاتە نەستۆی. زۆر پروودا ھەن کە بەروالت ئاسایین، بەلام ھونەرمانندی شارەزای نیو کۆمەڵ، لەم پرووداوە سادانەش کەلک وەرەدەگرێ.

کاک سواره، یەکیەک لەو کەسانە کە سەرەپای شارەزاییەکی زۆر لە سەر ژبانی کۆمەڵگاکە ی خۆی، خولقینەریکی لێوێشاوە و پرووناکیبیریکی زالە بە سەر وشە پەسەن و فۆلکلۆری کوردیدا، کۆمەڵی کوردەواری، یەکیەکە لەو گەلانە کە بۆ چارەپەشی و لێقەوماوی قافلەسالارە. ھەر وەک مامۆستا ھەژار دەلتی:

مەروانە کەساس و لێوێپەرم، نە کەمەم
بەرزم لە ھەژاریا، چپای سەر بە تەمەم
ھەر کەس لە سەریکەوێ خودا پێداوێ
من خواوێ شەش دانگی کوێ و دەرد و خەمەم

کاک سواره، به قهله‌مه سیحراوییه‌کهی، بۆ به‌یانی ژبانی کۆمه‌ل‌گاکهی له نه‌زله و نیوونیتکه و نه‌فسانه‌ش که‌لک وهرده‌گری و به زمانیتکی پوخت و پاراو و ره‌سه‌ن له تاپۆیه‌کدا باسی که‌ستیک ده‌کا به ناوی "گه‌وره شیت". گه‌وره بۆ شیت بووه و خه‌لک چۆنی باس ده‌که‌ن، جیتگای سرنجه و با بزانی هونه‌رمه‌ند به‌م قهله‌مه جوانه‌ی خۆی چ هونه‌ریکی پیتشکه‌ش به باره‌گای هونه‌ر کردووه:

"گه‌وره نافرته‌تیک شیت و سه‌رگه‌دان بوو، که‌س نه‌یده‌زانی سێ وه‌رزی دیکه بۆ کوێ نه‌چێ و چۆن نه‌ژی، له کانی ژنان، له سه‌ر خه‌رمانان، له مزگه‌وت و حوچه‌ی فه‌قییان، له هه‌موو شوێنیک باسی گه‌وره شته‌هان ده‌کرد. نه‌وانه‌ی وا ته‌مه‌نیان زۆتر بوو نه‌یانکو‌ت گه‌وره ته‌مه‌نی له سی تینا‌په‌ری، زۆر هه‌سته‌م بوو که‌سێ روا‌له‌تی تیکشکاوی گه‌وره به‌ینی و به‌وا به‌م قسه‌یه بکا.

... نه‌تکو‌ت به‌ نووکی گاسنی رۆژگار، چه‌مه‌نی سه‌ر سه‌وزی ته‌ویل و گۆنای هه‌زار کوو‌زی خوار و چه‌وتی تێ کراوه، به‌تایه‌ت نیگای بێ گه‌مان و بێ ده‌یه‌ستی که نه‌ته‌زانی ته‌وس و توانجی پتر تێدا‌یه یا رق و توو‌ره‌یی. هه‌رگیز نه‌بوو که تو گه‌وره به‌ینی و ترووسکه‌ی بێ تێن و تیرتیه‌یه‌ری زه‌رده‌خه‌نه‌یه‌ک له سه‌ر لیوی نه‌بی، به‌لام نه‌و زه‌رده‌یه زوو هه‌یلا‌نه‌ی وشک و چۆلی به‌جێ نه‌هه‌شت و نه‌بۆوه به‌ په‌یکه‌ری خه‌م و ده‌رد. هه‌موو مه‌ژووی ژبانی ئاده‌میزاد، هه‌موو سه‌رکه‌وت و تیشکانه‌یک له یه‌ک کاتی کورتا نه‌وه‌نده مه‌لی نیگای تو له چاو ته‌وه هه‌له‌فری و به‌گاته سه‌ر وشکا‌ری رو‌خساری نه‌و، وه‌ک به‌رووسکه‌ی شه‌ویکی به‌ هه‌وری به‌هار، رۆشن نه‌بوو و نه‌گه‌راوه.

داستانی گه‌وره، هه‌ر به‌وه‌نده نابێتته‌وه، دیاره به‌رداشی زه‌مان وه سه‌ری په‌ریوه و تووشی نه‌م رۆژه ره‌شه‌ی کردووه. بۆ نه‌نجامی نه‌م رووداوه کوێ ده‌ده‌ینه و تووێژی کاک سواره، له‌گه‌ڵ گه‌وره.

"کیشینکی به‌هه‌یز کیشامی و له پال ده‌ستیا دایه‌زاند، بێ نه‌وه رووی وه‌ربگه‌یتر و بزانی من کیم، کو‌تی:

"تۆش له ته‌نیایی وه‌ره‌ز بووی؟"

هیچ ده‌نگم نه‌کرد، درێژه‌ی دا:

"به‌لێ ئاده‌میزاد زۆریه‌یان ته‌نیان، له‌گه‌ڵ نه‌وه‌شا که به‌رواله‌ت هه‌زار هه‌قال و خزم و که‌سوکاریان هه‌یه."

لام سه‌یر بوو که نافرته‌تیک شیت نه‌م قسانه بکا، به نه‌سپایی و به چه‌شنی که نه‌یسه‌مه‌ینه‌وه پرسم:

"تۆش تەنپای؟"

بە تەوسەووە روانی بۆم و دیتم کە لە نزیکمەوە ئەکرێ جارێ جوانییەکەم نەماو لە زەوی پر
لە خال و خەوشی دەموچاویا بەدی کەم.
کوتم:

"ئەو سالتەش هەر ئەم وەرزه بوو کە ئەو رۆشت و من تەنپا کەوتەووە."

بە دوو دلبییهووە پرسیم:

"ئەو کێ بوو؟"

دیار بوو بێرەوهری تالی هاتۆتە خرووش و سەرپێژ ئەکا. کەمێک چاوی بە دەور و
پشتیبیا گێرا و کاتێ دلتیا بوو کەسێ بە دەور و پشتمانەووە نییه، کوتم:
"گۆرپە کەم، گۆرپە ی نازار و خوشەوێستم!"

دەنگی ئەتکوت لە ژێر چالێکی بێ بنەووە دێتە دەر، کپ و خەماوی بوو. لە سەر
قەسەکە ی رۆشت:

"- باوکم دۆلەمەند بوو، زیاتر لە دیوێخانێ ناغا بوو، بەهاریکی سەوزی خەیاڵاوی کە
یەکەم بەهاری گەنجی من بوو، فەقێ مەرف هاتە ناوایییە کەمان و هێندە ی بێ نەچوو کە من و
ئەو دلمان دا بە یەک. هاوین هات و گەرمای ئێوینی ئێمەش لەگەڵ گەرمای هەوا هەر هات
و زۆرتر بوو، بەلام باوکم نامادە نەبوو من بەدا بە فەقێیەک کە بە واتە ی ئەو نەیدەزانی کۆری
کەپە و لە کۆپۆ هاتووە. لایەکم ئێوین بوو کە بانگی ئەکردم بۆ بەهەشتی خەیاڵاوی هەمیشە
بەهار، ئەو لای ترم باوکم بوو کە لە بەر چاوم ببوو بە رۆڵەتێکی دزێو و هەرەشە ی لێ
ئەکردم کە هەنگاو نەنێم بۆ لای ئەو گولزار و بەهەرە کە ناوی ئێوین بوو. کوتم کە من گەنج
بووم، گەنجێکی تازه سال و نەمەدەزانی لەم ناوەدا چی بەکم.

با سەرت نەهێنمە ئێش، من پاش دوو سال ببووم بە دایکی کۆرپێک کە لەگەڵ فەقێ
مەرف ئەتکوت سێویکن و کران بە دوو کۆتمووە، بەلام فەقێ مەرف هەر ئەوێندە مێردی من
بوو، پاشان رۆشت و منی تەنپا بەجێ هێشت. کاتێ گۆرپە کەم ببوو بە هەشت سالە، لەپەر
نەخۆش کەوت، من پارەم نەبوو کە ببەمە لای دوکتۆر، باوکیشم لێم بەر قەدا کەوتبوو و
ماوە ی ئەو دە سالە قەسە ی لەگەڵ نەکردبووم، تەنانەت ئەو رۆژەش کە چۆمە لای داوام کرد
پارە یەک بەدات، بە توانجەووە کوتم ئەم گۆرپە باوکی هەیه، بۆ داوا لە فەقێ ناکە ی پارە ی
دوکتۆر و دەرمانی بۆ بەدا؟ پارانەو و گریانێ من دلی وەک بەردی باوکمی نەرم نەکرد، کاتێ
گەرامەووە، گۆشە جەرگم، سۆمای چاوم لە جێگاکیا..."

وا دیار بوو نایەوێ ئەمە زیاتر قەسە بکا، چونکە بێدەنگ بوو و چاوی بێرپە گۆرستانی

نەوپەری. رووبارە کە تاوی بە سەر کشابوو و لە پێکەنینی توانجایوی ئافرەتییکی کۆرەمردوو
نەچوو.

کاک سوارە قسەی زۆر پێ بوو بۆ نەتەوێکە، بەلام مەرگ مۆلەتی نەدا. بە قەولی خۆی
کە دەلتی:

بە قسە خوشە مەترسی مردن
تالە ئەو هەستیی بە مردن کردن
مەرگە دئی و دوا بە هەموو شت دینیی
هەموو ئاواتی لە دل دەستیینیی

بەداخەوێ ئەم گەنجە بە توانا و خاوەن شیوە نوێیە تاوێری مەرگ و دەهر خۆی دا،
مالئاوایی لە گەل و هونەر کرد و شتیوازدەکی بۆ نەگەیشته هەوارگە ئاوات.

سواره

عه‌نیز که پخوسره‌وی

له تاریکی و شه‌وه‌زنکی سامناک و پر مه‌ترسیدا، که ئالی زالی شو وه‌ک گه‌لای داری خه‌زه‌لوه‌ر چه‌مۆله‌ی کلۆلی و چاره‌ره‌شی له خه‌لکی ولاته‌که‌مان نابوو، ئه‌ستیره‌یه‌کی پر تریفه له ئاسمانی هونه‌ر و نه‌ده‌بیاتی کورده‌واریدا ئه‌نگوت. شاعیرێکی خاوه‌ن‌هه‌ست که وه‌ک ئه‌ستیره‌یه‌ک به تیشکی جوانی خوێ پهرده‌ی شه‌وه‌زنکی هه‌لدێ و له زه‌نۆتری زیرئاژنی سای زیرنگانه‌وه‌ی شه‌وه‌ به خوێ زه‌مه‌مه‌ی هه‌لبێ. شیعره‌ جوانه‌کانی که گهرمتر له پڕشنگی تاوی به‌هاری و به‌تینتر له روانینی به‌تاووتینی زاوا و ناسکتر له‌ پرومه‌تی بووکی شمشالی په‌شمالی دۆلی هه‌لدێ و له بورجی خاپووری میژووی نه‌ده‌با، که به‌ پاستی وه‌کو ئاوێنه‌ی جیهاننوما، نیشانده‌ری ته‌واوی خوێ و تالی رابردووی گه‌له‌که‌مانه، په‌چه‌ی قورسی نیسیانی له‌ سه‌ر نه‌ده‌ب دۆستان لادا، شه‌هی نهرمه‌لاوینی ده‌م‌پای خسته‌ نێو کۆری نه‌دیبان و نه‌ده‌ب دۆستان و له‌شی نه‌حه‌ساوه‌ی رێبوارانی له‌ رێگای دوور و پر سه‌خه‌ته‌ی بی‌پسانه‌وه‌ و گه‌رانه‌وه‌ی نه‌ده‌بیی کورده‌واریدا هه‌سانده‌وه‌.

ئه‌وه ئه‌ستیره‌گه‌شه، شۆپه‌سواری مه‌یدانی نه‌ده‌بی کورد، کاک سواره ئیله‌خانی زاده‌ کۆری نه‌حه‌مه‌دئاغا، کۆری حاجی بایزئاغای کۆری حاجی ئیله‌خانییه‌ که له‌ سالی ۱۳۱۶ی هه‌تاویدا له‌ گوندی "تورجان"ی سه‌ر به‌ ناوچه‌ی بۆکان ها ته‌ سه‌ر دنیا.

کاک سواره خوێندنی سه‌ره‌تایی له‌ بۆکان ده‌ست پێکرد، له‌ کاتی می‌رمندا ئیدا زۆر بزۆز و وربا بوو، به‌لام به‌داخه‌وه‌ له‌ ته‌مه‌نی ۱۳- ۱۴ ساڵیدا چه‌رخێ چه‌وت و چه‌په‌گه‌ردی رۆژگار له‌ گه‌لی ها ته‌ کایه‌وه‌ و هه‌وه‌لێن نه‌یاری خوێ له‌ ئاستی ده‌ربێ، نه‌خوێ شه‌پله‌ (فه‌له‌ج) پای پره‌یژی که له‌ کاتی راو له‌ چروچیاکانی ولاته‌که‌یدا یارمه‌تیده‌ریکی باش بوو، له‌ هه‌یز و ته‌وژم که‌وت. ماوه‌ی دوو سال له‌ ژێر چاوه‌دیری دوکتۆریکی ئه‌لمانی له‌ ده‌رمانگای بۆکان بوو.

شه‌وق و عه‌لاقه‌ی به‌ زانست و فیزیوون به‌ راده‌یه‌ک بوو، که له‌و ماوه‌یه‌دا له‌ قه‌ره‌گوتز له‌ لای مامۆستا مه‌لا محه‌مه‌د نه‌میینی ئه‌شه‌ه‌ری کۆری حاجی مه‌لا ده‌رسی ده‌خوێند. دواپه‌ش گه‌راوه‌ شاری بۆکان و له‌ قوتابخانه‌ی شاری بۆکان و له‌ قوتابخانه‌ی ناوه‌ندی (دبیرستان) وه‌کو قوتابییه‌کی (مستمع آزاد) وه‌رگیرا و تا پۆلی پێنجه‌می ناوه‌ندی له‌وێ خوێندی. چونکه‌ له‌و کاته‌دا له‌ بۆکان که‌ شاره‌دییه‌ک بوو رێگای خوێندنی زیاتر نه‌بوو، به‌ ناچار له‌

باوهدی گهرمی خاوخیزانی دوور کهوتهوه و ناواره و په‌پویه تاران بوو. شاری به‌گرمه و دووکه‌ل و پر له‌هاژه و هارپی ژبانی ماشینی و خه‌لکی بی‌په‌ش له‌نشه و شنه.

کاک سواره که له‌به‌رتاوی گهرمی به‌رده‌واری عه‌شیره‌ت گۆش کرابوو و تهنیا به‌جامی ناوی کانیاوی دئییه‌که‌ی کولتی دلی پرزۆخی داده‌مرکا و بۆنویه‌رامهی سه‌رسه‌کۆزی کاکلی ئاوپژاوی نیشتمانی جوانی، بی له‌بۆندارتیرین عه‌تره‌کانی هه‌نده‌ران خۆمستر بوو، به‌هه‌ر کووچه و شه‌قامیکی تاراندای که به‌شه‌له‌شه‌ل راده‌برد، شه‌پۆلی خه‌م و خه‌فه‌ت به‌ره‌و دلی ده‌هات. هه‌موو ئه‌و تایبه‌قه‌ندیییه‌ جوړاو‌جوړانه‌ی ژبان وه‌کو په‌رده‌ی سینه‌ما له‌لاپه‌ری خه‌یالدا نه‌خشیان ده‌به‌ست و پله‌ی به‌رزبان ده‌دا به‌ئاسه‌واری بی‌خه‌وش و گه‌ردی و په‌نگی سوور و شینیان ده‌دا به‌شيعر و عاتیفه‌ی گه‌شی. شوینی ئه‌م کار تیکردنه‌ش له‌شيعره به‌رزه‌کانیدا به‌تایبه‌تی له: "شار"، "خه‌وه‌به‌ردینه" و "گچی به‌یان"دا به‌پاشکاو‌ی به‌رچاو ده‌که‌ون.

کاک سواره له‌به‌ر ده‌ست کورتی و نه‌بوونی بابی له‌تاران ده‌چیته‌ مالی حاجی په‌حمان ئاغای مامی و خویندنی نیوه‌ندی و زانستگا له‌به‌شی «حقووقی قه‌زایی»دا درێژه‌ پیده‌دا. هه‌میشه‌ش ژبانیکی ساکاری بووه و به‌ده‌ست ئیشی لاقیییه‌وه‌ نالاندوویه.

«سواره»ی له‌ش به‌بار له‌بزووتنه‌وه‌ سیاسیییه‌کانی خۆتندکارانی زانستگادا به‌شداری ده‌کرد و هه‌ر به‌و بۆنه‌وه‌ له‌لایه‌ن پزیم‌ی پاشایه‌تی ئه‌و سه‌رده‌مه‌وه‌ گیرا و بۆ ماوه‌ی دوو ساڵ له‌زیندانی «قزله‌هه‌لا» زیندانی کرا. به‌و حاله‌شه‌وه‌ زۆریان جه‌زده‌به‌ و نازار دا، به‌لام به‌شاهیدی هاوالانی زیندانی، خۆپاگرییه‌کی زۆری له‌خۆ‌نیشان دا و ته‌نانه‌ت وره‌ی به‌زیندانییه‌کانی دیکه‌ش ده‌دا.

دوای ئه‌وه‌ش که دوو ساڵ له‌تاریکه‌تاراوگه‌که‌دا زه‌مانی ته‌ریکی تپیه‌پا‌ند، به‌هیوا بوو به‌گرمینێ هه‌موری به‌هاری و گشت به‌ندیییه‌کان له‌زیندانی به‌ردینی غارا په‌ها بن، داخه‌که‌م به‌چاوی خۆی نه‌یدی که چۆن هه‌موری په‌شپۆشی به‌گرمه‌ و ناله‌ نیازی هه‌زاران گه‌زیزه‌ی به‌نازی وه‌دی هیتا و ئاوپزینی کولتی دلی پرزۆخی پۆله‌ کوژراوانی گرت به‌سه‌ستۆی خۆی. پاش به‌سه‌رچوونی ده‌وره‌ی ته‌ریکی، درێژه‌ی به‌خویندن دا و لیسانسی حقووقی قه‌زایی وه‌رگرت. هه‌ر چه‌ند ده‌یتوانی ده‌فته‌ری وه‌کاله‌ت دابنێ که کاریکی پرده‌هات بوو، یاخۆ له‌دادگوسته‌ری دابه‌زری، به‌لام له‌به‌ر ئه‌وه‌ی هه‌ستی به‌وه‌ ده‌کرد که له‌په‌وتی هیچ کام له‌کارانه‌دا ناتوانی ده‌ردیکی گه‌له‌چه‌وساوه‌که‌ی ده‌رمان بکا و له‌لای ته‌روه‌ شه‌وقیکی زۆری له‌سه‌ر شيعر و ئه‌دب و فۆلکلۆری نه‌ته‌وايه‌تی گه‌له‌که‌ی بوو، هه‌ر که‌ پێشنیاری دامه‌زران له‌ده‌زگای رادیۆی پیکرا قه‌بوولی کرد و سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ی نیوه‌روکی به‌رنامه‌ رادیۆیییه‌کانی به‌

دل نه‌بوون، له به‌شی شيعر و نه‌ده‌دا ده‌ستی به کار کرد. کاک سواره به‌رنامه‌یه‌کی راډيويي به ناوي "تاپو و بوومه‌لېل" ده‌نووسي و هر خوښي به‌رپوهي ده‌برد. لهو به‌رنامه‌دا وه‌لامي شاعيران و نووسه‌راني لاو و تازه‌کار و نه‌ناسراوي کوردي ده‌داوه. يو باشتر کړدني به‌ره‌مه‌کانيان رپنوتني ده‌کردن. جگه له مانه‌ش نه‌ده‌ب و فولکلوري کوردي لهو به‌رنامه‌دا شي ده‌کرده‌وه و له سهریان ده‌دوا. شاعير و نووسه‌ره کورده‌کاني نه‌و سهرده‌مه چ له نيران و چ له دهره‌وي ولايت که‌لکيکي زوريان لي‌وه‌رده‌گرت. ده‌نگيکي زور گيراي بوو، زور به جواني و پکويکي شيعره‌کاني ده‌خوتنده‌وه و به‌رنامه‌کاني به‌رپوه ده‌بردن، هر بويه‌ش سهرنجي گوتيگري به‌رنامه‌که‌ي يو لاي خوځي راډه‌کپشا.

کاک سواره هر له تافي لاويتتپه‌وه، لهو کاته‌وه که له کوتابخانه‌ي ناوه‌ندي ده‌رسي ده‌خوتند، شيعري ده‌گوت، نه‌و کاته‌ش که خوتندکاري زانستگا بوو، هه‌روه‌ها سهرده‌ميک که له زينداني تاغوتدا بوو و دواي نازاد بووني له زيندانيش شيعري داناوه، که شيعره‌کاني دوايي به هوي به‌ره‌وژوور چووني پله‌ي زانست و نه‌زمووني کومه‌لايه‌تي له باري نيته‌روکه‌وه، هه‌تا ده‌هات قوولتر و پر مانا‌تر ده‌بوون و نيشانده‌ري هه‌ستکردني شاعير به‌ دهر و ژان و نازاري کومه‌ل بوو. له هونه‌ري شاعيردا پيازي گزواني گرتوته پيش. شيعري خه‌يياميشي وه‌رگيپاوه‌ته سهر کوردي.

کاک سواره که زوريه‌ي ته‌ممني کورتي ۳۸ ساله‌ي خوځي يو خزمه‌ت به زمان و نه‌ده‌بي کوردي ته‌رخان کړدبوو، سالي ۱۳۵۴هـ تاوي له نه‌خوشخانه‌ي ميساقييه‌ي تاران به نه‌خوځي سهره‌تان مرد و داخ و که‌سهرتيکي زوري يو نه‌ده‌ب‌دوستان و هونه‌ره‌ره‌راني کورد به‌جتي هيشت.

ته‌رمي پيروي له ناوچه‌ي بوکان به خاک سپي‌درا، سه‌د بريا مايا و سروهي به‌هاري نازادي گه‌له‌که‌ماني به چاوي خوځي دييا.

جگه له کومه‌له شريتي به‌رنامه‌ي ...تاپو و بوومه‌لېل، نه‌م نه‌سهرانه‌شي لي به‌جتي ماون:

- ۱- خه‌وه‌به‌ردينه
- ۲- قمل و هه‌لو: وه‌رگيپاوي "عقاب" که شيعري "پوشکين" ه و دوکتور «په‌رويز ناتيل خانلري» کردوويه به فارسي.
- ۳- بانگه‌وازي په‌نجه‌ره.
- ۴- ته‌ده‌ريامي.
- ۵- کچي به‌يان.
- ۶- شار.

۷. دیمه‌نی به‌فر و زستان.

۸. - مردوو، وەرگیتراوی شیعی پیترۆس دووریان شاعیری هەرمەنی له فارسییه‌وه بۆ کوردی.

۹. ههواره.

۱۰. خیتلی درۆ.

۱۱. چەند پەخشانی وەک: داستانی چه‌کوش وەشیینی پۆله‌کوژراو ۲۰۰ لایه‌په.

. داستانی لاس و خەزال ۲۰۰ لایه‌په.

. داستانی ئافرهت ۱۰۰ لایه‌په.

. لیتکۆلینه‌وه له سەر به‌یتی بڕایۆک و سه‌یده‌وان که هیوادارم هه‌موو نه‌و ئاسه‌وارانه کۆ
بکرتنه‌وه و له چاپ بدرێن، که خزمه‌تییکی زۆر به‌رزه به ئه‌ده‌بیات و که‌له‌پووری
نه‌ته‌وه‌که‌مان.

شار

گۆلم!

دلم په له دهره و کۆل.

ئه‌لێم بڕۆم له شاره‌که‌ت.

ئه‌لێم به جامی ناوی گانیای دێیه‌که‌م،

عیلاجی که‌م کۆلی دلی بێم، له دهردی نه‌نته‌زاره‌که‌ت.

وه‌ره‌ز بوو گیانی من، له شار و هاره‌پاری نه‌و،

له پۆژی چلکنی نه‌خۆش و تاوویای شه‌و،

ئه‌لێم بڕۆم له شاره‌که‌ت،

له شاری چاو له‌به‌ر چرای نه‌یتۆن شه‌واره‌که‌ت،

بڕۆمه‌ دێ، که مانگه‌شه‌و بڕێته ناو بڕۆم،

چلۆن بڕیم له شاره‌که‌ت،

که په به دل دژی گزهم؟

له شاره‌که‌ت، که ره‌مزی ئاسن و مناره‌یه

مه‌لی نه‌وین غه‌واره‌یه.

ئه‌لێمی له ده‌وری ده‌ست و پێتم،

نه‌وه‌ی که ته‌هل و تان و رایه‌له،

که‌له‌په‌چیه،

له شاره كټ كه مهندي دوو كټه
 كه ډټه ډهر له مالي دوه لمه مند،
 وه تېشكي ټي گوناځي خوره تاو نه خاته پند.
 له هر شه قام و كووچه يډك شه پوري شينه دي پوره دلم،
 دهستي گرمي ناشنا نښه كه نه يگوشم،
 دهستي چټو پيښه.

له شاره كټ زه ليله شير، گولم
 باوي پټو پيښه،
 په هر ننگا يډك و په تا يډكا
 نه لټيم پر دم له شاره كټ، گولم
 نه لټيم پر دم له شاره كټ،
 گولم، هر دم زوڼگوزل
 چلتن نه پټه چاره گولم
 له شاري تو، له باني عمر شه قونده ردي دراو
 شاره كټ -

ناسكه جوانه كه!
 ته سكه ټو نه وين و ټو خدلهت هه راو.
 كي له شاري قاتلي همزار،
 گوي نه داته نايه تي په راوي دل؟
 مني كه گوشي تاوي گرمي پوره واره كي عه شيره تم،
 په داره ترمي كووچه تنگه كاني شاره كټ،
 رانه هاتوه له شم.

بناري پره هاري دي
 رهنكي سوور و شين نه دا
 له شير و عاتيفدي گشم
 نه لټيم پر دم له شاره كټ گولم،
 نه لټيم
 پر دم
 له شاره كټ

ئاوړېك وه سهر سواره

ح. بهرین

گؤڅاری "سروه" ماوه يهك له مه وېر دهرگای له سهر شاعیرېكې بلیصهت و بهرهمه ندى وهك "سواره ئیلخانی" كرده وه، منیش به جېبې خۆیم زانی ههول بدهم به كورتى هه ندىك سېما و لایه نى شېعیرى نوئى ئەم شاعیره نهمره به خوتنه رى "سروه" بناسینم.

كاتى دهچینه سهر باسه كه بهر له هه موو شت ئەم پرسپاره سهر قوت دهكاتوه: شېعیرى نوئى "سواره" له چ ئاستېكدايه و تا چەند توانیویه تى دهستى نوئى كرده وه بۆ گهردى بهرزی شېعیرى كوردى بهر؟

به بروای من بۆ نه ودى ناسانتر له گه ل "سواره" ى شاعیر ناشنا بېن، پتویسته ناوړېكې كورت له شېعیرى نوئى كوردى بدهینه وه.

له نیوه یه كه مى سه ده ی بیسته مدا، له كوردستانى عیراق شېعیرى كوردى شه پۆلى بزوتنه و ديه كى نوئى خوازى تى كه وت. سهره نجام "گؤزان" ى نهمره به هوى لیها تووى و توانایى بى سنوورى خوى جله وى نه و بزوتنه و ديه ی گرتنه دهست و رهگ و ریشه ی شېعیرى نوئى له باخى شېعیرى كوردیدا چه سپاند، بهم كرده وه مېژوو ییه ی گؤزان زهمینه بۆ گه شه سەندن و په ره گرتنى شېعیرى سه ردهم خۆش بوو كه دواى جهنگى جیهانى دوو هه میش زۆر چرۆى نوئى و تازه غونجه ی تر چاویان پشكووت، شاعیرانى وهك ع.ح. ب كامهران موكرى، دیلان، جهمال شارباز تېرى، ههر يهك له لای خۆیه وه په رى به نوئى كرده وه ی شېعیرى كوردى ده دا. له گه ل نه وهش هېچ كام له و شاعیرانه، پرستى نه ودى نه بوو له و رتيازه گشتیه ده رچى كه "گؤزان" دهقى پتوه گرتبوو. ئەم كیشه یه تا چەند سال پاش مردنى "گؤزان" ى نهمر مایه وه، پاشان به پتیی پتدا و یستیه كانى ژبان شېعیرى نوئى شتیه ی سه رده مى خوى وەرگرت و بهر وه پېش ههنگاوى گرتنه بهر، به لām له كوردستانى ئیران ههر چەند هه ژار و هېمن وهك دوو شاعیرى گه وره و بهرهمه ند، له دواى جهنگى جیهانى دوو هه مه وه، به شداریى نوئى كرده وه ی شېعیران كرد، له گه ل نه وهشدا نه وانیش پرستى نه و ديه بان نه بوو له و دهقى رتيازه ده رچن كه خورى پتوه گیرابوو. كه چى ههر دواى مردنى "گؤزان" له م ناوچه یه دا شېعیرى نوئى بهر وه بېر و بۆچوونى كى تر ههنگاوى هه لگرت كه "سواره ئیلخانی" به رابهر و پتیشه وای نه و دهستېكردنه دهناسرى و دیار و ناشكرايه نه گهرچى به مردنى نه و شاعیره جوانه مه رگه ئیتر نه و گر و بلیسه گهرم و به تینه وهك گه رووى نهمان هه لیلووشی بى كپ و خامۆش بوو، وهك بلیبى ئەم جۆره بهر وه

برسته هر له "سواره" وه ودهشاییتوه و به جوانه مهرگ بوونی نو چرا وه کوژتندی لیکرا.
 هر چند من نالیم نم چرایه بۆ همیشه کوژاوه، به لام نهونده هیه حالی حازر کپ
 دهبینری و ههنگاو یک بهرچاو ناکهوی درتیه بهو ریگا سهخته بدا.

نه گهر دهبهرداری نم باسه کورته بین و بگه پتینهوه بهرو مالی خنجیلانه و جوانی
 شیعی "سواره" له گولبژیریکی شیعه کانیدا به تاییه تی: خه وه بهردینه، کچی بهیان، خیتلی
 درۆ، ههلق و بانگه وازی به نجهردها، دهبینن که دهنگ و رهنگی تاییه تی "سواره" یان پتیهوه.
 نو جوړه تاقیکردنهوه و رۆشنگیری و شاره زایییه له شیعرانه دا به راشکاو پرشنگ
 داوی، ئاوردانه وه یه کی تازه و بیر کردنه وه یه کی نوپیه سه بهارت به ژیان و لیکدانه وه یه
 سهردهم، پتیم وایه شاعیریکی وه ک سواره توانیویه تی به ته وای بناغه و بنچینه یه کی ریک و
 رهوانی، دای "گۆران" بۆ شیعی نوپی سهردهم دایین بکا، ته وای نو دهق و خووه یه هر سه
 پی بردوه که شیعی کوردی تا نو دهه عاده تی پتیه گرتبوو. "سواره" بهر له هه مو که س
 په ی بهو نه که میژوویییه بردوه و به کردهوه سه لماندوویییه تی که شیعر کاتی نه وه یه هاتوه
 روو بهرووی رووداوه کانی سهردهم بیتیه وه، هه لبت نم بهرنامه روون و ناشکرایه ی "سواره" ی
 نه مر له چه شنه تاقیکردنهوه و شاره زایی و بۆجوونیکی تازه به ته وه، سه رچاوه ی گرتوه. له
 پتتاو پاراوردنی دهد و نازاری خه لکدا. لیره دا نه گهر له شیعی "کچی بهیان" ورد بینهوه
 هه ست ده که یه بهریری شیعر له ناستی رووداوه کانی ژیان، بهریری شاعیر بهرام بهر
 نه رکی شیعر به خو ده گری. به راده یه ک نم بهریرییه قوول ده کرتیه وه که دویتنی و نه مرو و
 بهیانی یه کتر ته و او ده کن، به درتژیایی رابردو به بهرینی نیستا، به قوولی داهاتوودا نم
 که شینییه ی شاعیر ده کیشی و پهل داوی:

پتیم نه لیتی: شهو کره، چیاچه

راسته گیانه کهم

رنگامان دووره، سهخته، قاقره

خوشه وسته کهم

له په نجه ره ی نیوه تاکی بوومد لته وه

چاوی من له دینه کی کچی بهیانییه

له حه نجه ره ی زه مانه وه

گویم له زمزمه ی زوالتی خیزه ورده کانی کانیه

له روانگی پتیه گیشتوویی و تیگه یشتوویی شاعیریه تی "سواره" وه نه نجامی

لیکدانه وه یه خه می ناشکرا و نهیانی، مروژ بهو دهگا که ده پرینی ده رده داری نیستای ژیانو

سهردهمی ئیستا له سووچی پرسیاریکهوه سهرهتاتکێ لهگهڵ نهبووندا دهکا. بۆ ئه و نامپێزه
ساردوسهری له ئاستی گهرهیی بوونی ئهم سهردهمه جهنجاله دا والای کردوه:

تۆ بێتی ئه و خهوه ههستانی بێ؟

پانه ئه و قافله وهستانی بێ؟

دهبینین "خهوه بهردینه" ئه و نهنجامی دهرك پێکردنهیه که شاعیر فلهسهفه ی ژیا نی پی
یه کلایی کردۆتهوه، تیییدا سروش و ژیا نی کۆمه لایه تی دوو شتی له یه کچوون. له و
بزووتنه وه نهسره ته دا وه ک دوو که ناری ده ریا یه ک که برانه وه ی بۆ نییه، ئهم شیعه
شاکاریکی نه مردووی شیعی کوردیه.

لام وایه، شاعیره تی "سواره" نه و نه ده گوپوتینی ناسکی بیری له "خه وه به ردینه" دا ماندوو
کردوه، بۆ کۆلکردنی ئه و روودا وه گهره یه ی ژیا نی له پێنا و په رانده وه ی له گهر داوی
نه زانییه وه بۆ سه ر خاکی تیگه یشتن، هه ر ئه وه شه چه شه یه کی فله سه فه ی دا وه تی و له م
سه رده مه جه نجا له دا لیکدا نه وه ته نها خه می "خه وه به ردینه" یه وه ک ئه و ی ژیا نی به کۆتایی
تاریکییه وه هه لئاسرای:

ئه زانم ئه وانه ی که پاراوی ئا ون بژا رن

ئه زانم له رێگا مه ترسی

گه لێ ژه نگ و ژا رن

به لام کا که

ئه و گشته

عه قلی خه سا رن

له نا و ئه و هه مو نا وه

هه ر چا وه یه ک با و ی هه نگا و ی،

خۆشه

به ته نیا ئه و شاره زای کۆسپ و که ندالی رێبه

هه وێل مه نزلی زی به نا واتی به رزی زری به

ئه زانی له هه لدیره ها تی به هیزی

له ئه سکوند و چالا یه هه لدان و گیزی

په رقی شینی سه ر شانی ده ریا به ژینی که ریزی

ئه زانی له پێ نا که وێ

پێ به، پێ لا و ی تا سه ی پیاسه ی له پێ پێ

نه‌هستان نه‌هستن به دهستی
 که خاراوی نیش و سواوی سوئی بین
 له هه‌ر شوئین راماره، داماره کاری گراوه
 نه‌زانی نه‌بین
 هه‌ر بکی و باژوئی تا بکی
 تا بچینی
 هه‌ناوی به هه‌نگاوه
 نه‌سه‌روتنه، کووله‌که‌ی رۆچی ناوه

شاعیریکی گه‌ورده‌ی وەک "سواره ئیلخانی" هه‌ر به وه‌نده مه‌یسه‌ر نابێ، به‌لکو به
 ئومیدی نه‌وه‌ی له ده‌رفه‌تی تردا بتوانم زۆر مه‌سه‌له‌ی شیعری به‌رزی ئهم شاعیره‌ جوانه‌مه‌رگه
 نه‌مه‌ر به وردی باس بکه‌م.

تێبینی:

سه‌باره‌ت به وه‌ی "سواره ئیلخانی‌زاده" به‌جێیه یا "سواره‌ی ئیلخانی" من پێم وایه
 "ئیلخانی" دروسته. زۆر له‌و نووسه‌ر و شاعیرانه‌ی کوردستانی ئێران که من دیومن و
 ناشناپیم پێیان بووه، "ئیلخانی" به‌ راست ده‌زانن نازانم به‌مه‌اله‌ی شاعیر خۆیان پایان به
 کامیانه. روونکردنه‌وه‌ی ئهمه‌ش زۆر پێویسته له مه‌سه‌له‌ی نه‌ده‌بدا و هه‌ر وا شتیکی
 سه‌رپێیی نییه.

سواره له بهر تیشکی نووسراوه کانیدا

نهمحمد شمیرنی

بژ ناسپینی هرچی باشتري سواره و بیروباوهری دهی ناوړتیک ودهسر دهورانی ژبانی و چاخنکی که تیتیدا ژباوه بدهینهوه.

سواره له سالی ۱۳۱۶ی ههتاوی له دایک بووه، لهو سهردهمه‌دا له موکریان بییری کوردایه‌تی تازه بلتیه‌ی سهندبوو، ههست و بییری کوردایه‌تی به هوی شتیره‌کانی حاجی قادر کژی، خانی و مه‌لای گه‌وره‌ی کویه له موکریاندا چرای خویبونی کوردی داگیرساندبوو و تنانته هیندی کهس بیونه پتیره‌وی نهم بیروباوهره و له‌سهر نهم تمشک و چه‌شنه خه‌ریکی شیعردانان بوون که نالاه‌لگری نهم قوتاغه و نهم بیر و قوتاخانه‌یه له موکریاندا، ده‌توانین خاله‌مین به‌رزه‌نجی، سه‌یید کامیل نیمامی، هه‌زار، هیمن، هه‌باس حه‌قیقی و... دی بزانی. جمولانه‌وه‌ی کورد له تورکیه و به‌تاییه‌تی له عیراق کارتیکی گرینگیان کوردبووه سهر کورده‌کانی ئیران و نه‌وانیش وه جم‌وجوول که‌وتبوون.

پنکهاتنی حیزی بۆرژوامیللی هیوا له کوردستانی عیراق به سهرۆکایه‌تی ره‌فیک حیلمی و په‌یوه‌ندگرتنی نهم حیزه له‌گه‌ل روونا‌کیرانی موکریان نه‌وه‌ندی دیکه ناوری بییری کوردایه‌تی له ناوچه‌که‌دا خوش کرد و بوو به هوی وه‌ی که "کۆمه‌له‌ی ژبان‌وه‌ی کوردستان ژ.ک" له چینی هورده‌بۆرژوا‌ی میللی کورد له موکریان پتیکه‌ی، خوالته‌خوشبوو مه‌لا حه‌سه‌ن قزلجی ده‌یگتیره‌وه که پتیش پنکهاتنی ژ.ک له مه‌هابادا دوو تا‌قمی تره‌ه‌بوون و له سهر شانی نهم دوو ده‌سته‌یه حیزییک به ناوی "حیزی نازادیخوا‌زی کوردستان" پتیکه‌ات و کاتی سویای سو‌قییه‌ت له سالی ۱۳۲۰ه‌اته کوردستان‌وه و نهم حیزه له به‌یاننامه‌یه‌که‌دا پشتیوانی له‌م هاتنه کرد و پاشان نه‌ندامانی نهم حیزه‌ش تیکه‌ل کۆمه‌له‌ی ژ.ک بوون. هاتنی سویای سو‌قییه‌ت بۆ کوردستان به‌تاییه‌تی ناوچه‌ی موکریان گرینگیه‌کی زۆری هه‌بوو که هیشتا له‌م باره‌یه‌وه تو‌تۆکاریه‌کی نه‌وتۆ نه‌کراوه.

سویای سو‌قییه‌ت بیروباوهری یه‌کسانی و کمونیستی له موکریاندا بلاو کردۆته‌وه، بووه به هوی وه‌ی که هورده‌بۆرژوا‌ی تازه‌پتیکه‌یشتوی کورد وه‌خۆ که‌وی و ده‌ست بداته جم‌وجوول و بییری کوردایه‌تیش وه‌ک چه‌کینک بگرتیه ده‌ست، به‌لام سهره‌پای وه‌ی که بییری کوردایه‌تی له ژیر تیشکی باوهری کمونیستیدا ژبا‌بۆوه، وه جم‌وجوول که‌وتبوو، هورده‌بۆرژوا‌ی کورد نه‌یده‌وتیرا راسته‌وخۆ پال وه باوهری کمونیزم بدا و تنانته زۆر جاریش حاشای لی ده‌کرد، له

گۆڭقارى نىشىستان ئۆرگانى ژ.ك.دا، پىتەرەۋىيىكىردن لەم بىر و حاشاكردن لەم وشەيە بە جوانى دەردەكەۋى، پىتم وايە نەۋىش چەند ھۆى سەرەكى ھەبۈە، كە لە لايەكەۋە موكريان لەو كاتەدا لە ژىر بارودۆخى دەرەبەگايەتيدا بوو و نەدەكرا حىزب و كۆمەلەيەك لەو زروڧە تايىبەتسيەدا نەياري چىنى دەرەبەگ و فيژدال بى و تەنانت ژ.ك. لە گۆڭقارى نىشىستان و نامىلكەكانى كە لە «لاجان» بلاۋى دەرەدەۋە دلنەۋاشى لە ناغاۋاتەكان دەكرد. لە لايەكى دىكەۋە شىخ و مەلا ۋەك چىنىكى سەرەكى خاۋەن دەسلەت لە موكرياندا دەوريان دەگىرا، بەرژەۋەندى وان لەگەل باۋەرى يەكسانى و كمونىستيدا و بەتايىبەت وشەى كمونىستدا ھەرگىز پىك نەدەكەۋت و ئاويان بە جۆگەيەكدا نەدەۋى. لەو كاتەدا شىخ بە دەگمەن و مەلا بەتايىبەتى، بەتەنيا چىنى خوتندەۋار و ۋوناكبىرى كوردستان بە گشتى و موكريان بەتايىبەت دۆمىردان. ئەوان ھەر تەنيا پىاۋى ئاينى نەۋون بۆ كۆمەلگاي كوردەۋارى، بەلكولە سەدەيەك بەرەۋە ئەوان رېبەرەيتى زۆرەي ھەرە زۆرى جوۋلانەۋەكانى كوردستانىش ۋون و زۆر جار دۆى حاكەمەكانى تاران و پاشاكانى تورك راپەرپون و سەرۆكايەتى گوندى و دىھاتىيان ۋەئەستۆ گرتبۇ، خاۋەنى دەسلەتتىكى سەرەكى ۋون و تەنانت پاش و پىش ھەر دوو شەرى نىۋەلان سەرۆكايەتى جوۋلانەۋەى بىرى كوردايەتى ھەر لەسەر شانى شىخ و مەلاكانى كوردستان بوو. ۋەك گوتم شىخ و مەلا نەك ھەر تەنيا پىاۋى ئاينى ۋون بەلكو چىنى خوتندەۋارىش ۋون و زۆرەي ھەرە زۆرى شاعىرەكانى كوردستان و بەتايىبەت موكريانىش ھەر لەم چىن و توۋزە ھەلەكەۋتبون و تەنانت بەشىكى سەرەكى پىكەيتەران و لايەنگرانى "ژ.ك."ش ۋەك خودالىخۆشبوو غەبدولرەحمان زەبىحى، مەلا قادر مودەرىسى، ھەزار، ھىمەن، خالەمىن، مام ھەباسى حەقىقى، سەيىد كامىل، حاجى رەحمان ئىلخانى و... ھەمويان يان راستەوخۆ مەلا ۋون يان لە قوتابخانەى مەلايەتيدا گورابون و شاگردى ئەم مەكتەبە ۋون. جا لەم پوۋەۋە "ژ.ك." كە ئالاھلگىرى بىرى كوردايەتى لە موكرياندا بوو لە لايەكەۋە پىتى خۆش بوو كە پىتەرەۋى لە باۋەرى كمونىزم بكا و لە لايەكى ترەۋە لەبەر ئەو دوو ھۆ سەرەكسىيەى كە باسما كورد راستەوخۆ نەيدەۋىرا توخنى كەۋى، يان لانيكەم لە بىچمى زاھىر و ئاشكرادا لايەنگرى لى بكا، بەلام لە ھەموو ژمارەكانى گۆڭقارى نىشىستاندا وتارى جۆرەجۆرى سەبارەت بە سۆڧىيەت و سەرۆكانى كمونىزمدا تىتدايە و كاتى ئىنسان دەيخوتىتەۋە لايەنگرى ئەم كۆمەلەيەى لە سۆڧىيەت بۆ دەرەكەۋى، بەلام راستەوخۆش حاشا لە كمونىزم و ئەم قوتابخانەيە دەكا.

كاتى "ژ.ك." ھەلدەۋەشيتەۋە بە گشتى دەبال حىزبى دىموكراتدا نوقم دەبى و گۆڭقارى كوردستان ئۆرگانى كۆمىتەى ناۋەندى "حىزبى دىموكراتى كوردستانى ئىيران" بلاۋ دەبىتەۋە.

پتم وایه همر له بهر ئهو دوو هۆ سه ره کیه واته "دهر به گایه تی و ده سه لاتنی پیاوانی ناینی" گو قاری کوردستانیش سه ره پای لایه نگرى له سو فیه ت و چاپکردنی وینه ی لێنن له ژماره ی یه که می خۆیدا، ناویری راسته وخۆ خۆی له قهره ی قوتابخانه ی کمۆنیزم بدا، به لام بیرى کوردایه تی وه ک دروشمیکى سه ره کی ده بیته تیتۆرى ئەم حیزه و لهم ڕێگایه شدا خه بات ده کاو به وه وه لێن جار له میژووی کوردستاندا کۆمارى کوردستان و ده ولته تی میلی کورد له موکریان دا پێک دێنن، سه ره کایه تی کۆمار و ده ولته تی میلی کورد له سه ره شانی چینی دهر به گ و پیاوانی ناینی و هورده به ژوای موکریان و گوندی و چینی ره نجبه ری شار و دی له ده وریان هالاون و پێکهینه رانی هیتزی پێشمه رگه و ورده کار به ده ستی تری ده ولته تی میلی کورد و کۆمارى کوردستان.

بلاکراوه کانی حیزب باوه و بیرى کوردایه تی گه شه پێده ده ن و بارودوخى ئێران و کوردستان زرووفیک ده ره خستین که له موکریاندا مه درسه و قوتابخانه له سه ره شیوه ی نوێ پهره ی پێده درئ و کوپ و کچ روو ده که نه قوتابخانه و خوینده واری که هه تا دوینى پاوان و نینحساره ن مافی کوپى دهر به گ و پیاوانی ناینی بوو ده که ویته کوشى هه موو چین و توێژه کانی کۆمه لگای موکریان و نه مجاره ته نانه ت کچیش هه قى هه یه به خوینى و له کوپ جى نه میتى.

شاگردانی ئەم قۆناغه بیروباوه پێکی تیزتری کوردایه تبیان هه یه و سه ره پای لایه نگرى له م بیر، ژیرخانی فکریشیان پێویسته. ئەم به رده یه و تازه پێگه ییوانه راسته وخۆ خۆ له قهره ی کمۆنیزم ده ده ن.

له ده ورانی حکومه تی میلی دوکتۆر محمه د موسه دیقدا، ئەم چین و به ره تازه پێگه یشتوانه ی کورد که له موکریاندا به لایه نگرانی حیزبی توده ی ئێران ده ناسران، به لام له راستیدا ئەم نه وه نوێیه ی کورد له لایه که وه لایه نگراییان له بیرى کمۆنیزم ده کرد و له لایه کی دیکه وه هۆگرى بیروباوه پى کوردایه تی بوون، به لام هیتشتا سه ره کایه تی کلاسیکی حیزبی دیموکرات راسته وخۆ نه یده وێرا خۆ له قهره ی کمۆنیزم بدا، هه ره وه یه که له ده ورانی حکومه تی میلی دوکتۆر موسه دیقدا که نازادى هه یه و بالی نه شکاوه، حیزبی دیموکرات به سه ره کایه تی نوێیه وه ده بیته هاو په یمانی حیزبی توده ی ئێران و کادره کانی کارنازموده تر ده بن، به چه شنن راسته وخۆ له جوولانه وه ی جوتیارانی چۆمى مه جیدخان که دژی دهر به گایه تی پاپه یوین لایه نگرى ده کا و سه ره کایه تی ئەم جوولانه وه یه وه نه ستۆی خۆی ده گری.

به لێ ئه و جار کاک سواره یه که که له شاگردان و په ره ده ی ئەم زرووف و قۆناغه یه و که وتۆته ژیر بار و تیشکی کوردایه تییه کی نوێخوازان و ناسیونالیستانه، نه گه ر چی له

بەنەمالەییەکی دەربەگدا چاودەکاتەوه، بەلام تیکەڵ هۆردووی وردەبۆرژوای پرووناکییری کورد لە ژێر تیشکی کوردایەتی ناسیونالیستانە دەبن و پاشان ئەم بیر و ئەندێشەیە لە تەواوی ناسار و شۆینەوارەکانیدا خۆی دەنوێنێ.

هەر لەم پێنازەوهیە کە شیعری جوان و پاراوی "دووی پێبەندان" دادەنێ و لەم پارچە هۆنراوەدا کاک سوارە پەسەند و ستایەشی بییری کوردایەتی ناسیونالیستی کورد و پێشەوا قازی محەممەد و کۆماری کوردستان و دەولەتی میلیلی کورد دەکا.

پاش پرووخانی حکومەتی میلیلی دوکتۆر موسەدیق ئالوگۆرتیکی گرینگ بە سەر بارودۆخی ئێران و کوردستاندا دێ و ئەم ئالوگۆرە، موکریانیش دەگرێتەوه و هەموو چەشنە جوولانەوهیەکی سیاسی و پامیاری لە سەر اسەری ولاتدا قەدەغە دەکێ و جموجۆلی سیاسی لە نەهێندیدا پەرە دەستێت و بۆ بەرگری لەم پەرەسەندنی بارودۆخی پامیارییە لە ولاتدا، ساواک، پۆلیسی تایبەتی پڕیم، پێکدێ و بە قەولی خۆیان لە ترسی ئەفروزی شوپەوی لە ئێراندا، ئەمریکا راستەوخۆ دەست لە کاروباری ئێران وەر دەدا و لەم بارەوه ئامریکاییەکان بە عەناوینی جۆریەجۆر بە کوردستانیشدا بلاو دەبنەوه، بەلام سەرەرای ئەم زەبروزدنگە پڕیم، جموجۆلی سیاسی لە کوردستاندا و بەتایبەتی لە موکریاندا لە ئارادایە و حیزبی دیموکرات وەک تەنیا پێکخراوی سیاسی لە کوردستاندا و بەرەیهکی نوێخواز لە لاوانی کورد دێتە مەیدانی خەباتەوه.

لاوان و گەنجانی کورد سەر لە زانستگاکانی تاران و تەوریز دەردێنن و لە زانستگەکاندا بە وزەئێکی بەریلاوتر و زانستی تر لە گەڵ بیروباوەری قوتابخانەیی سۆسیالیزم و کمونیزم ئاشنا دەبن، ئەوان ئیدی کەمتر گۆی دەدەنە سەر کوردایەتی کلاسیکی کورد و چەند کۆر و کۆمەڵی مارکسییانە دەگورێن، بەلام سەرەرای ئەوەش ئیستە حیزبی دیموکرات بە بارەری ناسیونالیستانەیهوه وەک ئالاهەلگری بییری کوردایەتی لە ئارادایە.

لە کوردستانی عێراق پاش پرووخانی پڕیمی شایەتی و هااتە گۆری کۆماری عێراق و گەڕانەوهی سەرکەردە کورد، مەلا مستەفا بارزانی، جاریکی تر شەڕ بۆ بەدەستەپێنانی مافی کورد دەست پێدەکاتەوه. زۆریە کادەرەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێرانیش لەم خەباتە چەکدارانەدا بەشداری دەکەن و پڕیمی ئێران خۆی لە جوولانەوهی کورد هەڵدەقوتێت و یارمەتی پڕوکارانەیی جوولانەوه دەدا، کادر و ئەندامانی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران دەکەونه بەر مەترسییەوه، دووبەرەکی لە نێوان سەرکەردایەتی پێکدێ و قۆلی لایەنی چەپیان دەگرێتەوه کوردستانی ئێران و نزیکەیی دوو سالان لە کەژ و چیاکانی کوردستان و بەتایبەتی موکریاندا دەژین و دەست دەدەنە شەڕی پارتیزانی. سوارەش وەک پرووناکییریکی

كورد په پوهندى له گه لىان هه يه و له نووسراوه كانيدا يادى نه و قاره مانانه دهكا و نه نانه ت له شيعرى «تو دريامى» زور به توندوتيرى په لامارېش دهكاته سهر حيزبى به عسى عتراق و له چيرؤكى "خاله ي پټيوار" دا پټز له و پارتيزانانه دهگرئ و له نه هنييدا په لامار دهباته سهر نه مريكا و رومي نيران و ساويلكه خومالييه كاني كوردستان. نم جموجوولهش سهر دنجام به چهندين هووه توشى نوشست ده بى، به لام ده بېته هوى ده ستاوه رديكى گرنگ بو پټيوارانى رينگاي خه بات.

نيران به په له بهره و قوناخى سهرمايه دارى كومپرادور ده روا ته پيشه وه و نو تنگه كاني نم سيستيمه له موكرېاندا خو دنوتين و فهره ننگى بى سهر وبهرى روظاوا به سهر هه موو كاروبارى ولاتدا زال ده بى، سهره راي نه وهش قوتابخانه و مدهر سه و زانستگه ژماره يان زور ده بى و كومهلپكى هه راوتر له لاوان و گه نجاني كورد خو ده كو تنه فيترگه جوړيه جوړه كاني خو ټندن به چه شنى كه ژماره ي خو ټنډكاران له پله ي بهر زدا له نم ژماره ددر ده بى، له كاتيتكا له ده ورانى حكومته تى ميللى كوردستاندا گزيا ته نيا يه ك نه فهر ليسانسى هه پوه، به لام سواره و هه زاران سواره ي دى خو ټندن ي بهر ز ته واو ده كهن و بيرو باوه رى زانستى فير ده بى و كټر و كومهلپ سوسپالستانه و ماركسيپانه پټكدين كه پاشان زور به ي نم كټر و كومهلپانه له "كومهلپ شوپشگيرى زه حمه تكي شانى كوردستانى نيران" دا يه ك ده گرن، به لام سواره كرده وى نم كټر و كومهلپانه نابېنى و له ۱۳۵۴/۱۰/۲۴ دا چاو له سهر يه ك داده نى و به وه زغيكى گومان او بيه وه ده مرئ.

نم به كورتى بارودوڅى نيران و كوردستان بوو كه سواره ي تيدا ژيا بوو و له م بارودوڅه نيلهام و كه لكى وه رگرتبوو بو شيعر و نووسراوه كاني، نهما نه ودى كه هه تا ئيستا سه باره ت به سواره له روظنامه و گؤفاره كاني كوردستان و ده روه دا نووسراون و بلاو كراونه وه هه ر ته نيا سواره يان وهك شاعيرتكي كورد ناساندووه، له حالپكا نه سواره هه ر ته نيا شاعيرتكي باش و پيشرو بوو به لكو نووسه رتكي خامه رننگين و بى هاوتاش بووه كه دهر د و رهنجى كومهل و كومهلپكاي خو ي به باشى ناسپوه و له م دهر د و رهنجانه له شوينه واره كانيدا دواوه: "نه گهر هه موو خه لكى ولاته كه م تير و ته سسل و دلخوش بن هيچ خه م نيبه" ^(۱) ليره دايه كه بيرو باوه رى به رزى سواره سه باره ت به كومهلپكاي وه دهر د ده كو وى و خه مى خو ي نيبه و خه مى هه زاران و رهنجدهر انى ولاته كه يه تى: "ديته وه بيرم كه پيرتزنيتك له و په رى ولات خه مباره، يا لاوتك له گوشه يه كى ترا زولمى لى ده كرى ميتشكم داغ ده بى" ^(۲) نم له كاتيكدايه كه ولاتى نيران به گشتى و كوردستان به تا بيه تى به ولاتانى سهرمايه دار بيه وه لكاوه و شا له زورپناى "بسوى تمدن بزرگ" ده دا، به لام راستيه كه ي شتيكى تره.

هه‌زاری، بێ کاری، بێ نانی و ... به‌شی زۆریه‌ی هه‌ره‌ زۆری چین و تووژه‌کانی ئێران و تاقمێک له‌ هه‌موو مافێکی ژبان به‌رخوردان. سواره ده‌ فکری نهم تاقمه‌دا نییه‌، خهم بۆ زۆریه‌ی هه‌ره‌ زۆری کۆمه‌ڵی کۆمه‌ڵگای ئێران ده‌خوا که بۆ نانی شه‌وی موحتاجن و نه‌گه‌ر نانیان هه‌یه‌ دۆیان نییه‌ و نه‌گه‌ر دۆیان هه‌یه‌ نانیان نییه‌ و به‌ویه‌ری دلسۆزییه‌وه‌ ده‌خه‌می گه‌لو کۆمه‌ڵانی هاوولاتی‌دایه‌ و به‌ گۆبووق و که‌ره‌نای شایه‌تیدا ده‌چیته‌وه‌: "به‌ کۆلانی‌کا تیشه‌په‌رم و نه‌مدی نه‌خۆش و ده‌رده‌دار که‌وتوون بۆ پاره‌یه‌کی که‌م، به‌شی نه‌ونه‌ده‌ که‌ نانیکی بێ بکه‌رن ده‌ستیان گرتوته‌وه‌، له‌شم نه‌له‌رزی"⁽³⁾ سواره نه‌وه‌ی له‌ کاتی‌کا به‌ چه‌و‌چاوی پژیی شایه‌تیدا کوتاوه‌ که‌ به‌داخه‌وه‌ زۆر که‌س له‌ شاعیران و نووسه‌ران به‌ به‌ژن و بالا‌ی "تمدن بزرگ" یاندا هه‌ل‌ده‌گوت و له‌ پیک و مایه‌کیان ده‌دا که‌ له‌ ئێراندا برسییه‌تی و بێ کاری فه‌وتاوه‌، به‌لام سواره نه‌دۆراوه‌ و به‌ بیرێکی جوانه‌وه‌ ده‌روانیته‌ کۆمه‌ڵگه‌ی و هه‌موو شتیکی هه‌ر بۆ خه‌لک و کۆمه‌ڵانی خه‌لک ده‌وی.

"برای خوشه‌ویستم هیوادارم بزانی وه زیفته چهند گرینگ و نهرکی سه‌رشانت چهند گرانه، له‌ورژه‌دوا ههموو کات و ساتی ژیانته هی خهلکه، نه‌گهر رۆژیک له پیتناوی گهلدا نه‌بی، نه‌و رۆژه له ژیانته به فیرو چوه. هه‌ناسه کیشتانته، رپگا رویشنتت، دوانته، به کورتی ههموو شتیکت ده‌بی سوودیکی کۆمه‌لی تیدا بی"^(۶) ده فکری کۆمه‌لدا برون و ههموو شتی بۆ کۆمه‌ل ویستقن پیشهی سواره بووه: "ههر شتی بۆ کۆمه‌لی ئاده‌میزاد باش بی نه‌وه جوانه"^(۷).

سواره تهنیا و تهنیا ده فکری کۆمه‌لگای کورددا نییه، هه‌موو شتیکی بۆ هه‌موو کەس ده‌وێ و دژی چهند به‌ره‌کی و دوژمنکارییه‌ "پیاو نه‌توانی کاری بکا که دوژمنی نه‌بی و هه‌موو کەس خۆشییان بوێ" (٦) دوژمنایه‌تی و نه‌یاری به‌ سوود و قازانجی کۆمه‌ل نییه و دوژمن که‌لکی لی وهرده‌گرن. سواره نامۆزگاری چین و کۆمه‌لانی خه‌لک ده‌کا که تۆوی دوژمنایه‌تی و نه‌یاری له‌به‌ین به‌رن و کاری بکه‌ن کەس دوژمنی کەسی تر نه‌بی و هه‌موو یه‌کتريان خوش بوێ و ئهم په‌ند و نامۆزگارییه‌ کاته‌ی ده‌کا که له‌ کۆمه‌لگای ئیڕاندا، بژیی سهر به‌ نیسپرالیزمی جیهانیی شا، به‌ هه‌موو بیر و توانایه‌وه تێده‌کۆشا تۆوی دووبه‌ره‌کی و دوژمنایه‌تی له‌ نیوان گه‌لانی ئیڕاندا بلاو کاته‌وه و وه‌زعیکی وا پێک‌هێنێ کەس باوه‌ر به‌ کەس نه‌کا تا خۆیان له‌ ناوی قورپاو ماسی بگرن و به‌ که‌یفی خۆیان ده‌سه‌ر‌ه‌نجی زه‌حمه‌ت‌کێشان و داها‌تی و لا‌ت به‌خۆن و له‌ سایه‌ی کار و تێکۆشانی کرێکاران و ره‌ه‌جبه‌رانی ئی‌ران کۆشک و ته‌لاری ره‌نگاو‌ره‌نگ ساز که‌ن و له‌ ئه‌وروویا و ئه‌مریکا خه‌ریکی که‌یفونه‌هه‌نگی خۆیان بن.

سواره سهره‌رای زیندان و نه‌شکه‌نجه و نازاریکی که له‌سهر کوردایه‌تی و مروّقیستی

دیووی دیسان دوستی له دژایه تی له گهل پږیم هلنه گرت و پښشاندهره و له نووسراوه کانیدا به ناشکرا و نه هیتی، نم دژایه تییه درده پږی و لایه نگری له کومه لانی خه لک دهکا و "هر شتی بۆ کومه لی ناده میزاد باش بی" (۷) نو به "جوانی" ده زانی و مروقی خوش دهوی و هممو شتیکی جوان و باشی بۆ کومه ل دهوی و کومه لیش به لای "منه وه بهو که مایه تییه نالین که سوودیکیان هیه و جیا له سوودی گشتی هوندریکیان هیه به پیچه وانه ی هوندری کومه ل چینی پیکه پته ر واته نو که سانه ی که زوریه و هممیشه پرویان له ژبانی مروقایه تی و بهر زکردنه وی پله و پایه ی ژبانی ینسانیه، به لیکدانه وی من کومه ل به وان نه گوتری. نه وان خه میان وهک ته مومژی سر چیا و شادییان چه شنی پیکه پته نینی هوه ل زرده ی خوره تاوه، نه وان که هوندریان نیک سوکه و له دل نریکه و خوین شیرینه" (۸).

لایه نگری له چینی ههزار و په نجه در له زوری شونه واره کانی سواره دا خو ده نوینی و لایه نگریان لی ده کری و به هوندره جوانه کانیان هلده لتی، نه وش له سهرده میتکدایه که سواره پاریزگاری له مافی نم چینه دهکا که له کوردستاندا که متر کهس ده پویرا توخنی شتی وها که وی، به لام سواره "کومه ل له سر ریگای راسته و هرچی له نیو کومه له وه هستی و باسو خواس و ریستی کومه ل بکا جوانه نه وه ی به هلده ده چی تاکه و کومه ل کهم وا هیه ریگای چه وت بگریته بهر" (۹) ده زانی، نه وی به هلده ده چی تاکه و بی گومان نم "تاکه" ش نو کات زور که سی ده گرتوه و له سهرده وی هه مووان شا بهو که خوی به دهر استی دهر استان ده زانی و کومه ل و چینی پیکه پته ری کومه لی هر به مروقیش حساب نه ده کرد.

سواره ریگا چاره به خه بات و بهر به ره کانی ده زانی و پښوینی کومه ل دهکا "نیمه نه گهر مل بۆ زۆردار داده نوینین مردوین و ژبانی بی سهر به ستی وهک له شی بیگیان وایه" (۱۰) کومه ل ده بی بۆ سهر به ستی و نازادی خه بات بکا و تیکوشتی و که له و تۆوی دوو بهر ده کی وه لانی و خویان بینه خاوهن ماف و هقی ره وی خویان وه ده ست بیتن "ده کری باشتر بین، به لام نهک ههر کهس له بهر خویه وه، به لکو هه موو به یه که وه، نه گهر ده کهس ده ست بگرن به ده ستی یه که وه، با هیچ کامیان مه له ش نه زانن ده توانن له چۆمیک بیه رنه وه، چۆمه که رایان نادا، چونکه نیتر ناترسن و به یه کتر پشت نه ستورن" (۱۱) بۆ سهر به ستی و ژبانی باشتر ده بی دوژمن له نیو بچی "دوژمنی نیمه له نیو هه ناوی خوماندا ده می. دوژمنی نیمه ترس و خویاریزیه، نه بی حهل به دین، له پیتشدا دوژمنی نیو دلی خومان بکوژین" (۱۲). کاتی نه من و تو ده بین به نیمه و خویاریزی وه لانی کومه ل دیته سر ریگای راست و به خه بات ده توانی مافی ره وی خوی به ده ست بیتن "ته مرقو رۆژیکه که ده بی به گیان و دل تیکوشتین، ولات له م که متیارانه و چه قه لانه پاک که یه وه" (۱۳) چه قه ل و که متیاریک که سواره لییان

دهدوی چینی دهسه لاتداری ئیران له دهوهری شادایه و کۆمه لێکی که "هه مووتان پۆله کوژراو و برا سه رپراو و مال سووتاون"، خه لک و گهلانی ئیران و هانیان ده دا که ده بی خه بات و به ره ره کانی بکه ن چونکه "ساله یه ... ولاتی ئیمه داگیر کراوه، بیگانه به سه رمانا زال بووه، ساله یه که بزده یه که نه هاتۆته سه ر لیومان، هه میسه ترساوین دهسته دهسته برۆینه به ر تیغی سه رپ و خوینی ئالی لاوه کاغان پژاوه" (۱۴) و زبندانه کانی ده ورائی شایه تی ئیران شه یه یکی باشن بۆ قسه کانی سواره و هه زاران ئیرانی و کوردیان تیدا کۆت و زنجیر کرا و به سه دان که سیان تیدا شه هید کرا. به تایبه تی پاش تیکچوونی کۆماری کوردستان و پروخانی حکومه تی میلی دوکتۆر موسه دیق و تیکشکانی جولا نه وه ی ساله کانی ۴۷ - ۱۳۴۶ ی کوردستان به هه زاران کورد گیران و که و تنه به ر نه شه فجه و نازار و له سێداره دران و تیرباران کران. ئیستاش خوینی لاوانی کورد و سه رۆک کۆمار قازی محمه مه د و هاوالانی له چوارچای مه هاباد هه ر ده هه ژۆ و خوین له جوگه کانی بی دادگای جه لدیاند به گۆلاه، به لام سه ره پای نه و هه موو خوین پژان و که لله پژانه کووهری خه بات هه ر ده گا لێنی و مرۆفی کورد "ئیه شه رتان زۆر دیوه بریندار و کوژراوتان زۆر چاو پیکه و توه، هه رگیز وره تان به ر نه داوه" (۱۵) و بی وره به ردان ده بی تا که یشتن به ئامانجی کورد خه بات بکری و نابێ له مردن بترسن "مردن نه وه نییه که گیان له له ش بچیتته ده ر، نه وه مردنه که ههستی پیاوه تی و تۆله نه میتنی" (۱۶). گهل له سه ر تۆله سه ند نه وه ی خوینی سووری شه هیدانه و به کرده وه ش گهلانی ئیران نه مه یان نیشان دا و به گژ حکومه تی سه ره رۆی په هله ویدا چوونه وه و ته سلیم نه بوون "گهل ته سلیم نه بووه، چاوه روانی دهستیکی ئالا له لگه" (۱۷) و نه و دهسته ش دهستی پۆلایینی کریکاران و جووتیارانه که نه ترسترین چینی کۆمه لگای ئیران و کوردستانن.

"دهستیکی که ئالای شوړش و خه باتیش هه لگرتی نابێ بترستی و له مه رگ باکی هه بی، فیدای یتگای نازادی هه رگیز نامرئی، نه گه ر نه مرۆ رواله تی له پیتش چاومان لاچوو له نیتو دلماندا نه ژی" (۱۸) و شه هیدانی یتگای نیشتمان هه رگیز نامرن و "مه رگ له به رامبه ر وستی پیاوانه وه په ست ده بی، مه رگ هی نه و که سانه یه که هیوای ژبانیا ن نامیتنی و مل بۆ مردن که چ ده که ن" (۱۹). سواره ی شوړه سواری قوتابخانه ی بیرى کوردایه تی موکریان له سه ر نه م باوه ره پاکه یه که "نه گه ر شه رف نه ما، گیان به کاری چی دی، نه گه ر یه کیه تی نه ما، نه گه ر بیرى پاراستنی دۆست نه ما، باشته ره گیانی ش نه میتنی" (۲۰) سواره به گژ ساویلکه ی بیرکورتی کۆمه لدا ده چیتته وه که هه موو کاروباریک ته نیا به قهزا و قه ده ری ئاسمان ده زانن و له به رامبه ر ته نگ و چه له مه و چه وسانه وه و ماف خورا ویدا ده ست له سه ر نه ژنۆ داده نیتن و روو له ئاسمان ده که ن و ده یانه وێ به پارانه وه و لالانه وه به لای چه وسیتنه ر و ولات داگیرکه ر

له بهین بهرن "تهوان لایان وایه ئهم دهرده نهبت ههر دهبتی، بهرگیتی ئه بهدییه و به بهرئی وان براره، وا نهزانن که ئهم بهشه له ئاسمانهوه هاتوته خوار بۆ وان و کاری ئاسمانیش هیچی له گهڵ ناکرێ". (٢١)

سواره ئهمجار ڕێگای راست نیشان ددها که راستییه که ی ئه وه یه که "ئیمه له سهرمانه ڕهسم و شوته واری باشی کۆن بهاریزین و ئهم داب و دهستورانه که به کاری ئهموۆ نایه له بهین بهرین" (٢٢) چونکه له سهر ئهم باوه ڕه جوانیه که "راسپیری ئادهمیزاد ڕوو خاندنی باری ناله باری ژبان و دامه زرا ندنی بناغه ی جوانییه" (٢٣) و دامه زرا ندنی بناغه ی جوانیش بی خهبات و بهر بهر هه کانی له گهڵ دیوه زمه ی داگیر کهر و چهوسینه ر به دی نایه و ئهرکی خهباتیش له سهر شانی هه موو چین و توپه هه کانی کۆمه له، "ئیتستا ولاتی ئیمه بۆنی خوین دایگرتوه، له هه موو لایه ک لوور دی چه قه ل و که متیار بهرز بۆ ته وه". (٢٤)

ئینجا زۆر به وردبینییه کی تاییه تییه وه، بارودۆخی سه له کانی ژبانی شی ده کاته وه و وه زعی کۆمه لگای ئیتران و کوردستان دینیتیه بهر چاو "بیر بکه نه وه له هه موو ئیتراندا به مهاله یه ک هه یه کوری نه کو ژرابی، یان تالان نه کرابی و مالی نه سو تابی؟! " (٢٥) و له م ڕی به شه ردا ڕێگای چاره بۆ سه رکه وتن ده ستینیشان ده کا و خهبات دژی حکومه تی سه ر به ئیمپریالیزی ئامریکا ده زانی "هه ر ته نیا پیاوی شه رکه ر به س نییه پیاوی ژیر و به ئاوه زیش پیوسته" (٢٦) و ده یه و ی چه ک و قه له م و یتک خا و شانه شانی یه ک دژی چهوسینه ر خهبات و بهر بهر هه کانی بکه ن و "پاکی به سه ر پیسیدا سه ر نه که و ی، جا یا به دهستی من یا پاش مر دنی من به دهستی که سیکی تر که ها والی منه" (٢٧) و نه گه رچی "له شه ر کوردن بیتزارم، شه ر په له یه کی ره شی میژووی ئادهمیزاده"، (٢٨) به لام سه ره پای وه ش "تا دوژمن هه یه، تا که سیک پهیدا نهبت ته یار و وریا بی" (٢٩) و بۆ گه لی کورد هیوا یه کی گه وری به جوو لانه وه که ی هه یه که ئه و کات و سه ر ده م له کوردستانی عیراقدا به سه رۆکایه تی بارزانی نه مر له گو پێدا بوو "هیوام به دوا ڕوژی شو ڕشی چیا زۆر به تی نه" (٣٠) و بۆ سه رکه وتنی ئهم شو ڕشه و هه موو خهبات و شو ڕشیک ر نتوینی ده کا و ده ستیک به ته نی ته قه ی نایه و ته نیا کۆمه لانی گوندی و چه و سا وه ی شار نا توانن ئا له ده لگ ری سه رکه وتنی خهبات بن به لکو "نهبت خوینده وار پینووس بنیت ته لا وه و ده ست بداته شمشیر" (٣١) و چه ک و له مهیدانی خهبات و بهر بهر هه کانی چه کداراندا بیسه لمیتن به و "که سه نه ی لایان وایه خوینده وار و زانست له گه ل نازایه تی نایه ته وه، نیشان بده به هه له چو ن، زانا و وێژه وان راسته که لاشه رن، به لام کاتی شه ر بهرده رگای پیگرتن به گیان و دل به شه ر دین، چونکه ئه وان به پیچه وانه ی که سیک که به شه ر کوردن خووی گرتوه، نه زانی بۆ چه به شه ر دین و چ نه پارێزن" (٣٢) و چینی خوینده وار و

پروناکبیری کۆمەڵ باش ئەو دەزانن کە "ژیان لە نیو کتیبای نییە، لە دەرەودیه" (٣٣) و هاودەنگ لەگەڵ پەنجبەرەن و چەوساوەکانی کۆمەڵ دژی رژیم و حکومەتی سەرەڕۆ و دژی میلی و کەلە دەرەگایەتی و پتوشوونی ناپرسەن پادەپەرن، پروناکبیر لەسەر شانیتتی کە بۆ چینی چەوساوەی پروون کاتەو "ئەو کارە ی ئیمە دەیکەین شەگەتیی بۆ ئیمەدیه و بەهره و داهاشیش بۆ ناغا و ناغای ناغایه" (٣٤) لێره دا سواره هەر تەنیا بە گژ حکومەتی ملهپوری شایه تیدا ناچیتەو بە لکو مله لەگەڵ ناغاکە حکومەتی شا واتە نامریکا و هەموو ولاتانی سەرمایەداری چەوسیتەر و داگیرکەر دەکا "لە بیرت چۆتەو ناغا زلەش حیساب کە، پەنگە تو هەرگیز پوالتیت نەدیبت، ئەو لە ئیمەو و زۆر دوورە، چەند دەریامان نیتوانە" (٣٥).

بە توندی بە گژ فەرەهنگی پوالت گۆراوی بابردوی پۆژئاوایەو دەچن، فەرەهنگی بێ سەرەوبەرە کە لە لایەن رژیمی شاو پڕۆیاگەندە بۆ دەکرێ بۆ وە کۆمەلانی خەلک فریو دەن و دە خەو کە رویتشکەیان کەن. "ئەو تۆفانە کە لە پشت دەریاوە دێ باری نەگەت هەلنەپژێ و لە گولزاری شارا هەموو گولتیک قەتل و عام کردوو، ئەم تۆفانە کە لەو پەری چەند دەریاوە دێ چی ئەهێت؟ نەگەت، درۆ، گولێ کاغەزی - تریا...؟ بەلام چی دەبا؟ گولێ گەشی پیاوەتی و ئەوینی بەراستی" (٣٦) بۆ بەرەرهکانی لەگەڵ ئەم تۆفانە فەرەهنگیە ناپرسەنە کە بەتایبەت لە شارا دەست ئەپژێت و بیروباوەر و فکر لە پێشە دەردیتن، کۆمەلانی خەلک و چەوساوەکان و خۆتەوارانی بۆ خەبات هان دەدا و بە پروناکبیری شار دەلتی کە "دەست لە شارا ئەپژێ، وەک خەنجەرێکی دەبان کە هەمیشە لە کالان دا بێ" (٣٧) و خەبات و بەرەرهکانیش هەر تەنیا بە قسە نابن و کردەوی پتویستە و شوێشگێت نابن لە مەرگ بترسن "زیندووی ترسەنۆک پۆژی سەد جاران دەمرێ" (٣٨)، دیارە ئەم راستیش دەردەخا کە ئادەمیزاد هەر ئەبێ بمرێ چ لەسەر کەل بێ و چ لەنیو ناوایی، چ لە پال مالت و منالییا، کە وایە، وا باشترە پیاو وەک گورگ بە شوێن خشبەو چرپەدا بچن، نەک وەک کەو سەری بکاتە ژێر بەفرەو بۆ ئەو هیچ نەبێت" (٣٩) و لە کەژ و چیاکان و کۆزی خەباتدا نیشان بەدەن کە پۆلە پاستەقینە کۆمەڵ و خەبات و پەنگی سوورن "وەک هەلۆی بەرزەفەری چیا، دلم دەخوازی پال بگرم و هەرد و هەور و ئەوی بەجێ بهێتلم و ئەو سەرەو گالتە بە دیوێزمەدی مەرگ بکەم و بلێم دیت، دیت ئەم مەرگ تەنانت تۆش بەزان" (٤٠) بەم چەشنە، سواره بەراستی لە ژبانی کورتیدا گالتە بە مەرگ کرد و ژبانی بە "قۆناغیکی کەمخایدن و کورت لە نیتوان دوو نەبوونی درێژ و بێبەستینا" (٤١) زانی و وەک هەلۆی بەرزەفەری چیا کەم ژیا، بەلام جوان ژیا، ژبانی کەمخایەنی سواره لە باری ئەوین و دلداریشەو خۆی عالەمیتکی هەیه و داستانیکی دوورودرێژە. سەرەرای ئەو هەموو بیروباوەرە کوردانە کە هەیبوو، کە

وهك شهم بۆ كورد دايسا و له كورد ايه تيبيا دامركا، به لان له ژيانى كهسيى و تاييه تى خویدا تووشى به تووشى ئهوينىكى كوردانه و كچه كوردىك نه هات. كچه كى نازهرى دلى ههستاند و بووه دايكى باههكى كوپى و زۆرىش تيكۆشا روقيباى نازهرى بكا ته پرووناكيبى كوردى، به لام گيا "له سهر پنجى خۆى دهروئ" و به پيچه وانهى ئهوه تهقه لايهكى بى سووده و كاتى زىد و گوندى خۆى به چى هيشت و بۆ خويندن پرووى كرده تاران يان به گوتهى خۆى "پهروه ردهى چيا و كهزم، بۆ ماوهى ههشت سال هاته شار تا خويندن زانستگه تهواو كه، له شارا كه وتبوومه شوين ئهوينىكى وهك كابراى راوچى به تۆره وه چندهى ماسى گرت منيش هه ئهوندهم به چنگ هينا" (٤٢) له تاراندا گيرۆدهى زولفى ئهگرىجه خاوتىكى، چاره شى تيسك سووكى له بهردلان و له دهستان خوشى فارس ده بى و يهك دل نا سه د دل ناشقى ده بى، عيشق تيك كه بوو به هۆى لومه و تانوتى دۆستان و ناشانيى، به لام چ بكا، شاعيره و ناشق بووه. ئهوينى خودايى سواره پياده به و ئهوينى كچهى روو هه لمال دراوى تارانى سواره قهت به يهك نه گهين و له عيشقه دا سه رنه كهوت و شوينى ئه ناكاميبه له زۆرىه نوو سواره گانى ئه ده ورانه عاشقيه تيبه دا به رچاو ده كهون "ئهوينى روالهت گۆراوى شار و دوو كه ل و هه لى به يان و ئيتواره وهك شهراى مه رگ شاريان دا پۆشيبوو، تاراندى" (٤٣) و "وهك كه سىك بيهه وئ له گۆلاوتى لى خندا ماسى نالووالا بگرئ، من له نيتو لى لاوى شاردا كه وتبوومه شوين ئهوينىكى گهش" (٤٤) و پتى وايه "لام وابوو كه ئه وين وهك ده سه لات وايه كه بگرئ به زۆر به ده ستى به تىنى" (٤٥) ئه مجاره راسته قينه قبول دهكا "ئه من ئه ويندارم، به لام ئه ويندارىكى تيشكاو" (٤٦) و "گولتى هه ستى جوان له نيتو شۆره كاتا ناروئ، ئهوينى به راستيش له نيتو دل تىكا كه سه رىكى ههيه و هه زار سه ودا پهروه رده نابى،" (٤٧) به لام سه ره پاى تيشكاوى و به پيچه وانهى واقعيهت و راسته قينه، سواره بهم ئه وينه وه فادار ما و له گه ل خۆى بردييه ژير خاكه وه. زۆرى پى خوش بوو، رۆژنىك له رۆژان له گه ل ئه م دل به ره چاره شهى بگه رپته وه كوردستان و له ميترگ و مه زراى گوندى قه ره گويز و كووچه و شه قامه گانى شارى بۆكان و مه هابادا بيگيرئ و قسهى ئه ويندارانهى به گوتيا به چرپىتى، به لام دتبه زمه دى مه رگ مۆله تى نه دا به زيندووى سهر ئه م كارهى بكا خۆ مه رگيش ناتوانى تاسه بتارنىتى.

سوارهى په حمه تى زۆرى پى خوش بوو پاش كو تايبى هاتنى خويندن بگه رپته وه بۆ يه كىك له شاره گانى كوردستان و خزمهت به هاوولا تيا نى بكا، به لام "كاتم وا به ددرس خويندنه وه گيرابوو كه نه متوانى بگه رپته وه بۆ ولا ت و ديسان له گه ل به هارى سه وز و هه وای پاك و ناسمانى پرشنگدار و به ترووسكه لادى تيكه ل به وه ...، دلم پارچه يهك بوو له

به یانی پر زه زده خه نه ی ناواییه به چو که که مان که له باره شی چیا به کی به رزا نارامی گرتیو" (۴۸) سواره بهم ناواته ی گه یی و پاش مردنی له ۱۳۵۴/۱۰/۲۴ له بیمارستانی میساقییه ی تاران، تهرمه که ی گه راوه شاری بۆکان و له گه ل پیتشوازییه کی مه زنی کۆمه لانی خه لک له گۆرستانی گوندی «حه مامییان» ته سلیم به خاک کرا.

سواره تا کاتێ مابوو، زۆر کهم شیعر و نووسراوه کانی له گۆڤار و رۆژنامه کاندایا و کراویه، نه وه نده ی نه من بزانه لم گۆڤار و رۆژنامه دا شوته واری سواره بلاو کراونه وه:

(۱) چه ندين پارچه ههلبهستی له گۆڤاری کوردستاندا که له تاران دهرده چوو چاپ کراون.

(۲) کورته چیرۆکیکی به فارسی به ناوی "آهو - ناسک" له رۆژنامه ی "خاک و خون" دا که له تاران دهرده چوو بلاو بوته وه.

(۳) ههلبهستی بانگه وازی په نچه ره ی به کوردی و فارسی له گۆڤاری "خوشه" که له لایه ن شاعیری پایه به رزی ئیتران «ئه حمده شاملو» وه دهرده کرا، چاپ کراوه.

(۴) شیعرێ "هه لۆ هه ر به رزه" ی مامۆستا هه ژاری وهرگێرا بووه سه ر زمانێ فارسی و نه ویش هه ر له گۆڤاری "خوشه" دا به نازناوی "پ - نه هورا" به چاپ گه یاند.

(۵) شیعرێ "تۆ ده ربامی" له ژماره "۱" ی گۆڤاری دیاری لاوان، که له لایه ن یه کیه تی لاوانی پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراقه وه دهرده کرا چاپ بووه.

(۶) وتاریکی سه به رده ت به شاعیریکی هه رمه نی نووسیوو به یار بوو "ئه لک خاچاتوریان" بیکاته نه رمه نی و له گۆڤار و رۆژنامه کانی نه رمه نی دا چاپ کرێ. نازانه چی به سه ر هات، به لام نوسخه کوردییه که ی نه م وتاره له لای من هه یه.

پاش مه رگی سواره، نووسراوه و شیعره کانی په نگێکی تریان دایه و زۆتر چاپ کرا، به لان پێم وایه هه تا ئیستا داستانه و چیرۆکه کانی هه یج کامیان چاپ نه بوون و هیوامه هه موویان کۆکرتنه وه و خیره و مه ندیکی کورد له چاپیان بدا و رۆحی سواره یان پێ شاد و کتیبخانه ی کوردییان پێ ببورێنیته وه.

۱ - چیرۆکی چاپ نه کراوی "نافره ت"

۲ - هه ر نه و سه رچاوه یه

۳ - چیرۆکی نافره ت

۴ - هه ر نه و سه رچاوه یه

۵ - چیرۆکی چاپ نه کراوی "لاس و خه زال"

۶ - هه ر نه و سه رچاوه یه

۷ - لاس و خه زال

- ۸ - چیرۆکی چاپ نه‌کراوی "سه‌یده‌وان"
- ۹ - ههر ئه‌و سه‌رچاوه‌یه
- ۱۰ - چیرۆکی چاپ نه‌کراوی "چه‌کوش وه‌شینی پۆله‌ کوژراو"
- ۱۱ - چیرۆکی چاپ نه‌کراوی "خاله‌ی پێبوار"
- ۱۲ - چه‌کوش وه‌شینی پۆله‌ کوژراو
- ۱۳ - ههر ئه‌و سه‌رچاوه‌یه
- ۱۴ - ههر ئه‌و سه‌رچاوه‌یه
- ۱۵ - لاس و خه‌زالی
- ۱۶ - چه‌کوش وه‌شینی پۆله‌ کوژراو
- ۱۷ - ههر ئه‌و چیرۆکه
- ۱۸ - ههر ئه‌و سه‌رچاوه‌یه
- ۱۹ - ههر ئه‌و چیرۆکه
- ۲۰ - لاس و خه‌زالی
- ۲۱ - خاله‌ی پێبوار
- ۲۲ - ئافره‌ت
- ۲۳ - چه‌کوش وه‌شینی پۆله‌ کوژراو
- ۲۴ و ۲۵ و ۲۶ - چه‌کوش وه‌شینی پۆله‌ کوژراو
- ۲۷ - ههر ئه‌و چیرۆکه
- ۲۸ - لاس و خه‌زالی
- ۲۹ - ههر ئه‌و چیرۆکه
- ۳۰ - چه‌کوش وه‌شینی پۆله‌ کوژراو
- ۳۱ - لاس و خه‌زالی
- ۳۲ و ۳۳ - لاس و خه‌زالی
- ۳۴ و ۳۵ - خاله‌ی پێبوار
- ۳۶ - زولاته‌رین پێکه‌نین
- ۳۷ - زولاته‌رین پێکه‌نین
- ۳۸ - لاس و خه‌زالی
- ۳۹ - خاله‌ی پێبوار
- ۴۰ - لاس و خه‌زالی

- ۴۱ - خالهی رپیوار
۴۲ و ۴۳ و ۴۴ - زولاترین پیکه‌نین
۴۵ - لاس و خه‌زال
۴۶ و ۴۷ و ۴۸ - زولاترین پیکه‌نین

ده سال دواى كاك سواره

سه لاهه ددين موته دى

له ژماره يه كه مى "ماموستاى كورد" دا ويراى بلاو كړدنه وهى شيعرى "هه لوى بهرزه فر" به لىن درابوو كه له ژماره ي دووه مه دا ليكدا نه وه و لىدوانى ك له باره ي "سواره ي ئيل خانى زاده" وه پيشكه شى خوينه ران بكرى و داواش له من كرابوو كه نه و نركه بگره نه ستو و به لىنه كه بى نه دى.

من زورم داوا لى كراوه و له ميژه به تمام له سهر سواره بنووسم: چهند سال له وه پيش، له گوڤارى "نوسه رى كورد" دا كه له كوردستانى نازا كراو دهرده چوو له سهر دواى نوسه رانى شوږشگي، شيعرى "خه وه بهر دينه" م له گه ل پيشه كيبه كى كورت. كه ميانى كى سهرقالي وهكو من له سووكه سه فهرت كى سهر پيدا له ده ستى دى. بلاو كړدوه. كورته باسك بوو له سهر نه ده بى شوږشگي پراڼه و شيعرى نوتى كوردى له كوردستانى ئيران و گرډرانى له گه ل خه باتى سياسى و چينا يه تى و سهره نجام شوين و شوينه وارى سواره له و گوڤان و گوږينه گرنگه دا.

زور جارش له كوږ و كوږونه وه كاندا له سهرى دواوم و ههر جار گوشه يه كيم به پتى توانا لى شى كړدو ته وه، به لام به دا خه وه ههر گيز دهر فه تى كى وام ده ست نه كه و توه كه ساو ديه كى باش به نارامى و ناسوود بى دانيشم و خوم به ته ووى ترخان كه م بؤ وه ديه تى نانى نه و ناره زوه پيروزه خو شه ويستم،.....

گيرسانه وه و حه سانه وهش ته نيا خه ونى خوش و خه يالى خاوى سهر پر سه ودايه! وا ئيستاش "ماموستاى كورد" هه روهك "نوسه رى كورد" - مالىان ناوا - ناهيلى چيدى به ته ماى "كومه لى كى نازاد و كاتى كى نارام" كار كه وه دوا خه م و ناچارم ده كا بهر كو لى ك - ههر چهند به كه موكوږى و كال وكرچيش بى - پيشكه شى خوينه رى خوينده وارى تامه زروى بكم.

له سواره دوان بؤ من، وه بوو ژينه وهى بير و بوئى ته مه نى سى و چهند سال به يه كه وه بوونى بهر ده وامه كه له يه كه مين ساله كانى ژيانه وه له نيو يهك به مه مالده دا ده ستى پى كړد و به كوچى بى واده ي سواره له سهره تاي سالى ١٩٧٦ (رښه ندانى ١٣٥٤) دا دواى پيهات.

له خوشار دنه وه و هه لات هه لاتى مندا لانه را هه تا خوشار دنه وه و هه لات هه لاتى سياسه ت و كورد ايه تى، له بووكى جوانى كوردستان^(١) را هه تا شارى به گرمه و دوو كه ل^(٢) له به چو كه وه دانيشتنى سهر به رى قوتا به خانه له خزمه ت ماموستاى پياوچا كى چاويلكه شكواى دلسوز و

تونده ته بیات پا هه تا سه کورسی و پشت میزی دارگوژی فیرگی حقوق له زانکوی تاران: چهند جار و چهند سال په ککه و تن و تیهه لچوونه ده، پشمه رگایه تی من و گیرانی نه و، گیرانی من و کم مانه وهی نه و له بهشی کوردی پادیوی تاران و بهناچار له تویی سه د پوردهی په مز و پاژدا پیداهه لکوتن به نازادی و به رابه ری و به خته وهری ئینسان!

تا دوا دیدارم له گه ل لهشی سارده وه بویدا له سردووشوړخانهی تاران و بهیه کسه وه هاته وه مان بو کوردستانی تازه بهار و کوپوونه وهی بی وینهی جه ماوهر و وتاری سیاسی و شیعر و شیعار و... سه رله نوی گیرانه وهی من هه ر له نیو مه جلیسی پرسه و سه ره خوشیدا له مه هابادی مه زن!

من و مه جنون له مه کته بهانه یی عیشقا درس خوین هوین

نه من خه تی که لام کرد له وه لله یلا به جی ما نه و!!

سه رتاسه ری ژبانی سواره ترلایدی و کیشه یه کی بی پسانه وه بوو که لهشی بیمار و دهرده داری له دوی ئیش و نازار و گیانی نانارام و بی قهراری له دوی کوټ و په یوه ندی سیاست و نه خلاقی سه رده م دهستیان دابویه و سه رده نجام هه ر تک "پاله وانه که" ش تیکشکان!

سواره له دتی قهره گوټز له بیست کیلومتری جنوبی شاری بوکان له سالی ۱۹۳۷- ۱۳۱۶ له دایک بووه. هه ر مندال بوو که عیسمه ت خانی دایکی له سه ر مندال چوو، نه حمه د ناغای باوکیشی که جاران دهوله مهنه د دهست روشتوو بوو له سه رده تای هه رزه کاری سواره د و زور پیتش دهوهری ئیسلاحتی نه رزی زه مانی شا، زوریه ی ملکه کانی له دهست بووه و دتیه که ی خوی قهره گوټزی به جی هیشت و مالی هاته بوکان.

هه ر له وه سه روبه بنده و له سه رده تای هاوینی سالی ۱۳۵۴ / ۱۹۷۵ د سواره ی چالاک، لاوچاکی، نازی، زیره کی دهنگخوشی خه تخوش، تووشی نازارتکی نه ناسراوی کوتوپر هات و چریکه یه ک له پشت و رانی راستی وهستا و سه ره رای پان و دهر دیک که به هیچ دهوا و دهرمانیک سوکنایی نه ده هات سی سالی په بق - نیوهی لهشی له گه چدا - له سه ر جی کهوت. هه ژار کوتنه ی: نه وه چه رخی به هه موو ژینی دا!

سواره که له کزپی دیوه خانی ناوه دان به شه چه ره ی شیعر و نه ده بی کوریدیدا توشی ته سه لی هه لگرتیوو، غه رامی که م دهوامی عومری لاویش^(۳) ده ماری دلداری بزواند بوو، سی سالی سه ر ته مخی خهسته خانه ی لی بوو په لانه کی سه رده تای گروگالی شاعیری.

سواره نه و جار هه ش کفی دری و له یه که مین هه وارگی شیعه رده گوچان به ده دهست که و ته وه ری به ره و دنیا یه کی نوی.

مهیلی راو و سواری و سنباز و مهله جیتی خۆی دا به عیشقی خوتندن و خوتندهوه و شیعر و سیاست! بهلام به وهفاتر و بهردهوامتر، گهرم و گوپتر و گورج و پتر له گشت، سۆزی دلدارى و ههستی جوانپه‌رستی بوو که به ساغی و نه‌خۆشی، به گه‌نجی و گه‌راوه‌یی له زیندانو له مه‌یدان هه‌رگیز وازی له سواره نه‌هیتنا و قه‌تی به‌جی نه‌هیشت!

دوای سێ سال نه‌خۆشی تازه کهوته‌وه په‌وته وەک مندالان دارده‌داری ده‌کرد و هیشتا برینی ئه‌وینی "کچی کرمانجی دهباتی"^(۴) ساپژ نه‌به‌بووه که کهوته داوی دلداریه‌کی نوێ و نه‌مجار به دندوووک پتوه بوو!

کیژه نازه‌رییه‌کی سال له بوکان لیتی بوو به دوست و ده‌زگیران و بۆی بوو به راوکه‌ی شیعر و غه‌زله‌ دانان. راوکه‌ی پۆژانه و ژوانی شه‌وانه سه‌ره‌رای تانه و لۆمه‌ی که‌سوکار و دوست و ناشنا گرتی له گه‌ردنی جووته‌ی گراوان توند کرد و سه‌ره‌نجام سواره به ده‌سته‌نگی و قه‌رزقوله‌ نیوه به دزی و نیوه به ناشکرا ژنی هیتنا! (۱۹۶۲). هه‌ر چه‌ند دلی هه‌وه‌سباز و هه‌ره‌کار و سه‌ری سه‌ودایی و سه‌ره‌پۆی سواره په‌وه‌ش دانه‌که‌وت و تا ته‌پایی و تینی تیدا ما مه‌یلی جوانی و جه‌مالی نه‌نا، به‌لام پوقیا - که سواره به‌په‌ه‌وده هه‌ولتی ده‌دا ناوی کوردی "پووناک"ی به سه‌ردا به‌ی - به‌راستی وه‌فای عاشقیینی برده سه‌ر و چارده سال ده‌سته‌نگی و سه‌ره‌نگی سواره‌ی قه‌بوول کرد و تا دواه‌ناسه‌ی ژبان ده‌ستی لی به‌رنه‌دا. به‌تایبه‌ت که کوپه‌ تاقانه‌که‌یان "بابه‌ک" له ۱۹۶۸ بوو به هه‌وینی ئه‌وینی دژوار و پر کاره‌ساتیان.

ئهو که‌چه‌ فارسه‌ش که سواره نازناوی "پ.ناهوورا"ی له ناوی ئه‌وده‌وه و ده‌رگرتبوو، له چه‌ند ساله‌ی ناخری ژبانیدا جارجار له پۆژنامه‌و گو‌فاره‌کاندا به نه‌ناسراوی شیعر و نووسراوه‌ی - زۆتر به فارسی - پت بلاو ده‌کرده‌وه، هه‌رگیز بۆی نه‌بوو به هاوسه‌ریکی په‌سمی، ته‌نا‌ه‌ت بۆی نه‌بوو به دلداریه‌کی هه‌تا سه‌ر و وه‌ک په‌ری نی‌تو شیعه‌کانی سواره له شه‌قه‌ی شابالی داو له‌و سه‌ری دنیا، له سه‌ره‌زمینه‌ی نه‌فسانه‌ی سه‌رمایه - ئامریکا - نیشه‌وه و بوو به دواتالای گه‌رووی ژینی کورتی سواره.

سواره له ۱۹۶۱ بوو به نه‌ندام له "یه‌کیه‌تی خوتندکارانی کورد له زانسته‌گاکانی ئێران"دا که سێ سال پێشتر پیکه‌اتبوو، نه‌ک ته‌نیا قوتابیان به‌لکو جه‌ماوه‌ریکی زۆری له تیکۆشه‌ران و نیشه‌مانپه‌روه‌رانی کورد له خۆی کو‌کردبووه و چالاکي و خه‌باتیه‌کی سیاسی و به‌رین و پیکوینه‌کی له سه‌رتاسه‌ری کوردستان و شاره‌ گه‌وره‌کانی ئێراندا به‌پتوه‌ ده‌برد. سواره له ۱۹۶۲ له تاقیه‌کردنه‌وی گشتی زانکۆی تاراندا به‌شداری کرد و سه‌ره‌که‌وت و له فیه‌رگه‌ی حقوق / قانون و ده‌رگیرا.

له شه‌وی پێش نه‌ورۆزی سالی ۱۹۶۴ (سه‌ره‌تای ۱۳۴۳) په‌لاماریکی گه‌وره‌ی گرتن و

پاوانان له لایمن دهزگای پۆلیسی سیا شا - ساواک - پرووی کرده جه ماوه‌ری گه‌لی کورد و پرووناکبیرانه‌وه. سواره‌ش که‌وته به‌ندیخانه‌ی قزل‌قه‌له‌ی تاران یا وه‌ک خۆی له‌ شعرتیکدا ده‌لتی: "سووره‌قه‌لا! لانکی به‌لا! که‌ پیتش سازبوونی" زبندانی نه‌وین" گرتوو‌خانه‌ی سیاسی ئێران بوو.

له‌ به‌رام‌بهر هه‌ره‌شه و جه‌زه‌به‌ی "قزل‌قه‌له‌" دا که‌ ناوبانگی په‌شی دلی سووری ده‌له‌رزاند، سواره به‌ خۆراگری و به‌رگری ناوبانگی ده‌رکرد. پیتش که‌وته به‌ندیخانه‌وه هه‌ر تک جوانه‌مه‌رگ "سواره ئیلخانیزاده" و "سمایل شریف‌زاده" له‌گه‌ل چه‌ند تیکۆشه‌رتیکی دیکه‌ بالی چه‌پ و شوێر‌شگێتری یه‌کیه‌تی خۆتندکارانیان پتکه‌هیتنا و ده‌ستیان کرد به‌ خۆتندنه‌وه و لیکۆلینه‌وه له‌ سه‌ر میژوو، نه‌ده‌ب، کۆمه‌لناسی و سۆسیالیزم.

به‌ دوا‌ی هاتنه‌ ده‌ری سوواره و هاو‌پتکانی له‌ زبندان و گه‌ه‌پانه‌وه‌ی هه‌ندیک له‌و تیکۆشه‌رانه‌ی له‌ ته‌ج‌زه‌به‌ی شوێرش‌ی چه‌کدارانه‌ له‌ کوردستانی عێراق‌دا به‌شدارییان کردبوو، بۆ کوردستانی ئێران و گێترانه‌وه و توێژینه‌وه‌ی نه‌فجام و نه‌زموونه‌کانی نه‌و شوێشه و ده‌رخستنی هۆیه‌کانی ناته‌بابیی و ناته‌واوی، هه‌ر وه‌ها له‌گه‌ل پتکه‌یشتنی نه‌سلتیکی نوێ له‌ لاوانی کوردی که‌ تازه‌ پتییان ده‌نا زانکۆ‌کانه‌وه و داوا‌کاری زانیی زۆتر و بزووتنه‌وه‌ی به‌ه‌ره‌تی تر بوون، هه‌ره‌که‌ تیتکی سیاسی فیکری - هونه‌ری نوێ له‌ نێوه‌راستی شه‌سته‌کانه‌وه له‌ نێو پرووناکبیرانی کوردستانی ئێراندا پتکه‌هات و په‌ره‌ی سه‌ند که‌ به‌ خێرای شپوه‌ی سیاسی - ته‌شکیلاتی به‌خۆیه‌وه گرت و کومیته‌یه‌کی سیاسی بۆ سه‌رکردایه‌تی بزووتنه‌وه‌که‌ به‌ نه‌هیتی پتکه‌هات.

نه‌و کومیته‌یه‌ که‌ سواره‌ش تیتیدا به‌شدار بوو له‌ سالی ۱۹۶۷-۱۳۴۶ له‌گه‌ل "کومیته‌ی ئینقلابی" که‌ له‌ لایهن شوێر‌شگێترانی شه‌هید "سوله‌یمان مو‌عینی"، "سمایل شریف‌زاده"، "مه‌لا ئاواره" و چه‌ند تیکۆشه‌رتیکی پتکه‌ه‌وتنه‌خوازی دیکه‌ پاش جیا‌بوونه‌وه له‌ سه‌رکردایه‌تی کلاسیکی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران پتکه‌هاتبوو، په‌یه‌ه‌ندی گرت و په‌یمانی به‌ست. نه‌و یه‌که‌گرتنه‌وه‌یه که‌ خه‌باتی چه‌کداری له‌گه‌ل چالاکی سیاسی و فیکری تیکه‌ل کرد، بوو به‌ سه‌ره‌تای گۆپانیکی گه‌وره و گرینگ بۆ دوا‌وژێ بزووتنه‌وه‌ی پر‌گار‌یخوازانه‌ی گه‌لی کورد له‌ کوردستانی ئێران چ له‌ ناو و چ له‌ نێوه‌پۆکدا.

جگه‌ له‌ دوو سال شه‌ری پتشمه‌رگانه به‌بێ یارمه‌تی بیتگانه و ته‌نیا به‌ پشتیوانی جه‌ما‌وه‌ری زه‌حمه‌ت‌کێشی کوردستانی ئێران - له‌ کاتیکدا سنوره‌کانیان لێ داخرا‌بوون، جگه‌ له‌وه‌ی هه‌زاران که‌س به‌پتیی فه‌رمانی "داد‌گای زه‌مانی جه‌نگ" و له‌ سه‌ر نه‌مری ژه‌نه‌پاڵ نووه‌دیی - فه‌رمانه‌ی گاردی شاهه‌نشاهی، حاکی عه‌سکه‌ری و قه‌سابی کوردستان - له‌

جەللاخانەى "جەلدىيان" كەوتنە بەر پەلامارى پىرسىيار و پىشكىن و ئەشكەنجە و سىدارە و تىسەرەباران، بەلام بە وردەبەرزى و يەكگرتووى و بەرەنگارى بەكۆمەل دلى دولەتى داگىرەكرىيان لەرزاند و لاپەردەكى پر لە شانازىيان لە مېژووى كورد و كوردستان نەخشاند، جگە لەوى كە ئەو حەرەكەتە سىياسى - نىزامىيەى كوردستان بوو بە چەشكىن و لە سالى داھاتوو ۱۹۶۹-۱۳۴۸ لە مەلەبەندى شىمالى ئىران لە سىياھكەل دووپات كرايەو و سەرانسەرى ولاتى تەكاندا.

جگە لەوانە، لەو چەند سالەدا بە دەيان پارچە ھەلبەستى نوئ، چىرۆكى كورت، شانۆگەرى، وئەگەرى و لىكۆلەنەوئى زانستانەى سىياسى و كۆمەلەبەستى و ئەدەبى لە لاين پرووناكبيرانى شۆرەشگىتەرەو بە نەيتى بلاو كرايەو، كە لە سەرانسەرى كوردستان لە نېو خۆتەندەواراندا دەست بە دەست دەگەر و پروونوس دەگەر.

سوارە وەكو شاعىر و نووسەر و رەخنەگر لەو بزوتنەویدا دەورەكى بەرز و بەرچاوى ھەبوو. ھەموو ئەو پروودا و كارەساتانە لە سەردەمىكدا دەھاتتە سەر شانۆى كۆمەل كە ئالوگۆرىكى گرینگ لە ولاتى ئىراندا لە ئارادا بوو:

رەفۆرمە سىياسىيەكى حكومەتى شا لە سەرەتاي شەستەكاندا و بەتايەت "ئىسلاھاتى ئەرزى" و "مافى ئافەرەتان" بوو بە ھۆى ئەو كە "دەرەبەگايەتى" وەك شەرىكىكى بى كەلك و بارگران و تەوەزەل و دواكەوتە لە سەر كرايەتییە چەندقۆلەییە كۆنەكى كۆمەلەى ئىران وەلا بندرى و رېگە تەخت بكرى بۆ بورژوازى تازە پىنداكەوتووى چاوەچنۆك و بەھەلبەستى پەشت ئەستور و چاوسوورى سەرمایەدارى جیھانى كە لە سەر شان و باھۆى ھىزى كارى ھەرزانى مەیلیونەھا ژن و پىساوى ھەزار و بى زەوبوزار، لە گوند و لە شار، عەرەبانەى سوودخۆرى و زێدەخواری بى سنوورى خۆى بە خىرايى لىخووى و بەرەو سەپاندن و چەسپاندنى دەسلەلاتى ئاقانەى بۆرژوازى باژوئ.

بەرھەمى سىياسى و ئابورى و كۆمەلەبەستى ئەم ئالوگۆرە لە گەلىك مەیدان و مەجالدا خۆى نواند: خۆتەندگا و زانكۆكان ژمارەيكەى زیاتریان خۆتەندكار وەرگرت، فابرىكە و كارخانە پەرەیان سەند. خانووبەرە دروستكردن، رېگاوایان كێشان، فرۆكەخانە و بەندەرگا بنیات نران، لە سەر چۆم و زى گەورە بەند ھەلبەستى و بنكەى بەرلاو و مەزنى سوپایى و سەربازخانە دامەزراندن ھەزاران ھەزار كرىكارى تازەى بە خۆیەو خەرىك كرد.

لە نىوان دوو چینی سەرەكى، یانى دولەمەندانى خاوەن سەرمایە و دەسلەلات و كرىكارانى والادەستى ھەزاردا، تووتىكى مام ناوەندى فرە ژمارەى ھەمەپیشەى دەم ھەراشى سەربىزى پىكھات كە وەك ئارزىن بوو نېو ھەموو كۆن و كەلەبەرىكى كۆمەلەى نوئ و ئانۆپۆ

تەوئى تازەى سىستىمى سەرمايەدارى يېتكەودە لكاند.

لە جەنڭەى نزمبىونى وشبارى سىياسى - چىنايەتى كرىكاران و نەبوونى رېتكخراودى سەرەخۆى كرىكارىدا و لە بەرامبەر تەماعكارى و پارەپەرسىتى بورژوازى دەسلەتدار و ملهوپرى و دىكتاتورىيەتى دەزگای سىياسى بەرپەودەردا، وردەبورژوازى كە تازە باى بالى خۆى دەدا و سەرى لە سىياسەت و سەرودرى دەخورا، بۆ ماودى دوو دەيە بوو بە شۆرەسوارى مەيدانى خەبات و نوێنەرى رادىكالىسىمى شۆرەشگىرانە! لە ژيەر تەئسىرى ئەو وەزەه گشتىيەدا كوردستانىش تەكانىكى تازەى خوارد:

بە درېژايى دەيەى شەست بىر كوردنەو لە رېبازى نوئى سەر تا پای سىياسەت و شىعر و هونەرى كوردى خستبوو ژيەر پرسىارىتكى رەخنەگرانە و چاوپېداخشاندنەو دەيەكى سەرلەنوئى. هەر وەك خەباتى سىياسى و تېكۆشان بۆ رزگارى مىللى نېوەرۆكى چىنايەتى و كۆمەلەيەتى پەيدا كرد و شېو و رەوت و سەر كردايەتى و چوارچىوئەى سىياسى و تەنزيكى كۆن كەوتە بەر پلارى رەخنە و پەلامارى رەوخاندن، لە بوارى هونەر و ئەدەب و شىعريشدا كەلەپوورى كۆن لە سەر شابالى شەپۆلى واقەئىياتى تازەى كۆمەلەيەتى، گورجانە بەردو گۆران و گەشە رۆيشت و "شىعەرى نوئى" بەتاييەت لە گەل "سوارە نېلخانەى زادە" و فاتىح شىخولئىسلامى "دا گەيشتە لووتكەى هەرە بەرزى خۆى. گۆرانى كۆن و گورانى نوئى لە گەل دەسپىكرانى دەيەى شەستدا دەستى پىتكرد و شاعىرە گەنجەكانى ئەو سەردەمە لە لايەكەو چاويان لە گشت رابوردوى شىعر و ئەدەبى كوردى، بەلام بەتاييەت لەو گەنجىنە بەنرخەى "كلاسيزمى نوئى" وە بوو كە بە درېژايى بىست سال ۱۹۲۰ - ۱۹۴۰ زەبروزەنگى دىكتاتورى و سەرەراى زمانشامان و كوردى قەدەغەكرانى دەورەى سەلتەنەتى رەزاشا پەهلەوى و بە هەول و هېمەتى ئەدەبىي زانا و شاعىرى نېشتمانپەرەوەر حەسەنى سەيف «سەيفولقوزات» وە رچەى بۆشكا و بە هۆى شاعىرانى مەزن و مەشهورى ئەم مەكتەبە "هەژار" و "هېتم" لە گشت كوردستانى گەورەدا نوێنەرى كرا و لە لايەن هەموو ئەو شاعىرانەى لە سەردەتاي دەسپىكرانى شەرى جىهانى دووهم لە گەل دامەززان و گەشە كردنى "كۆمەلەى ژك" دا سەربان هەلدا وەك "خالەمىن"، سەيد كامىل"، "حەقىقى" و باقى بوژوانى دەورەى جومهورى كوردستانەو پەيڤەوى كرا.

ئەو مەكتەبەى دەكرى بە "مەكتەبى موكرىان" لە مېژووى ئەدەبى كوردىدا ناو بېرى، هەر چەند بەپىتى پاراستنى وەزنى عەرووزى و رىعايەتى كېش و قافىە و دارشتنى شىعر لە قالبى دوو نېوەبەيتى هاوتادا هەر لە سەر شېوئەى كلاسىكى شىعەرى كوردى دەرويشت، بەلام چ لە نېوەرۆك و نامانجەكانى گوتن و چ لە شىوازى بەيان و هەلپژاردنى وشەدا خۆى لە مەكتەبى

"کلاسیکی کۆن" جیا کرددوه:

رۆمانتیزم و خه‌یال‌بافی عاشقانه و سۆزی سۆفییانه بۆ دلداری نادیار و نه‌ناسراو و لۆزانه‌وه جێی خۆی دا به ناتورالیزم و جوانی ته‌بیعه‌تی کوردستان دهرخستن، ئاهه‌نگی به‌زم و ره‌زمی کورددواری گێترانه‌وه و به‌ نازادی و سه‌ربه‌خۆیی گه‌لی کوردا هه‌لکوتن، له واقعه‌یه‌تی وه‌زعی کۆمه‌لایه‌تی نیتوخۆ دوان و خه‌لک هاندان بۆ گۆزانی ئه‌و وه‌زعه تال و دژواری که تیتیدا ده‌ژیان که زۆر جار به هۆی تیکه‌لبوون له‌گه‌ڵ خه‌باتی جه‌ماودر مایه و جه‌وه‌هری ریا‌لیزمی تیتدا به‌دی ددکرا.

هه‌ر وه‌ک ئه‌دیبا‌نی زانای کوردناس و کوردینۆسی گه‌وره‌ی وه‌کو قازی کاکه حه‌مه‌ی قزلجی، حاجی ره‌حمان ئاغای موهته‌دی، مه‌لا ئه‌مه‌جد قه‌لایی، عه‌بدولپه‌حمان زه‌بیحی و حه‌سه‌ن قزلجی رێپواری ئه‌و رچه و ناوداری ئه‌و نیتوه و رۆله‌ی هه‌لکه‌وتووی ئه‌و ده‌وره‌ن له میژووی ئه‌ده‌بی کوردیدا.

شاعیر و نووسه‌رانی "کلاسیزمی نوێی موکریان" له باتی ئاخینه‌وه‌ی نووسراوه‌کانیان به وشه‌ی عه‌ره‌بی و فارسی یا وشه‌سازی و داتاشینی لۆغه‌تی نازه‌ی کوردی، ده‌ستیان کرد به که‌لک وه‌رگرتن و به‌کاره‌یتانی وشه‌ی کوردی په‌تی و ره‌سه‌ن. چونکه‌ زۆریه‌ی زۆریشیان یا راسته‌وخۆ خه‌لکی دێهات بوون یا هه‌ر له‌و سه‌رچاوه‌ ده‌ژیا‌ن ده‌خواره‌وه و له‌گه‌ڵ کاری رۆزانه و به‌ره‌مه‌یتانی کشتوکال و ئا‌وه‌لداری و ژیا‌نی خه‌لاتی دا به‌ ته‌واوی تیکه‌لا و بوون، زۆر شاره‌زایانه‌ توانی‌ان له‌ ده‌ریای بێ‌پایانی وشه و ته‌عبیر و مه‌ته‌ل و ئامرازی کار و ژیا‌نی کۆمه‌لتی لادێی کورده‌واره‌یدا به‌ مه‌یلی خۆیان گه‌نج و گه‌وه‌هری به‌نرخ دهرخه‌ن و هونه‌ر و ئه‌سه‌ری خۆیا‌نی بێ‌ پرا‌ژینه‌وه و ده‌وله‌مه‌ندی که‌ن. سواره له‌ میراتی ئه‌م مه‌کته‌به، گه‌لیکی به‌هره‌ پتیه‌گه‌شت و چ به‌ هۆی پێدا‌چوونه‌وه و سه‌رده‌رچوون له ئه‌ده‌بی کلاسیکی کوردی و چ به‌ هۆی موحی‌تی ژیا‌نی خۆبه‌وه له‌گه‌ڵ وشه‌ی په‌تی و پاکی کوردیدا شاره‌زایی و راها‌توویی یه‌ک‌جار زۆر بوو، بۆ که‌لک وه‌رگرتن له‌و ده‌سه‌لاته‌شی تا بلێی به‌توانا بوو.

بێ‌ گومان شاره‌زایی له ئه‌ده‌بی کلاسیک بۆ هه‌ر شاعیری‌ک شه‌رتی پێویسته، به‌لام گۆرینی رچه‌ی کۆن و دامه‌زراندنی رێپازی نوێ پێویستی به‌ ئا‌گاداری و ده‌ستپێ‌را‌گه‌یشتن به‌ گه‌لیک سه‌رچاوه‌ی دیکه‌ هه‌به و شاعیرانی گه‌نجی کوردستانی ئێ‌ران بۆ گه‌یشتن و نیشه‌نه‌وه له سه‌ر بانی هه‌واری تازه‌ی شیعری کوردی به‌ دوو بال ده‌فرین:

یه‌که‌میان شیعری نوێی فارسی بوو که ئه‌ویش له بیست سا‌له‌ی حکومه‌تی په‌دا‌شادا له لایه‌ن "نیمایوشیج" باوکی شیعری نوێی فارسییه‌وه به‌ ئارامی و ئه‌سپایی و له‌ سایه‌ی ئاشنایی له‌گه‌ڵ ئه‌ده‌بی رۆژئاوایی و به‌تایبه‌ت زانی‌نی زمانی فه‌ره‌نسییه‌وه بناغه‌ی بۆ

دامه‌زراو له سهره‌تای چله‌کان و پروو‌خانی دیکتاتورۍ په‌زاشادا له‌گه‌ل په‌ره‌سەندن و ناشکرا بونی‌خه‌باتی سیاسی، به‌هه‌وو ئی‌تران ناساندرا و به‌خیریایی له‌سهرانسەری جامیعه‌ی خو‌تنده‌وار و پرووناکبیردا - سهره‌رای به‌ره‌ره‌کانی و پی‌چه‌قاندنی سهرسه‌ختانه‌ی شیعرۍ کلاسیکی فارسی - به‌فراوانی په‌په‌روی کړا و سهره‌نجام به‌هۆی شاعیره‌گه‌وره‌کانی نهم چه‌رخه‌ی ئی‌تران وه‌ک "نهمه‌د شاملوو"، "م. نومید"، "سیاوه‌ش که‌سرایي"، "نادر نادریوور"، "فروغ فه‌روخزاد" و... به‌یه‌کجاری له‌میثرووی توولانی و په‌نگینی شیعر و نه‌ده‌بی فارسیدا سه‌قامگیر بوو.

دووه‌میان شیعرۍ نویی کوردی بوو که له‌سهره‌تای شه‌سته‌کاندا و له‌لایه‌ن په‌یهری شیعرۍ نویی کوردی "گوزان" و به‌هۆی "به‌هه‌شت و یادگار" و "فرمی‌سک و هونه‌ر" وه‌که خو‌یان له‌سهره‌تای په‌نجاکاندا چاپ و بلاو کړا بونه‌وه، به‌نه‌سلی نویی شاعیرانی کوردستانی ئی‌تران ناسپندران و ته‌ئسیرتکی که‌لنیک گه‌وره‌ی کرده‌سهر شپوه و په‌واله‌تی شیعرۍ نویی و په‌تایه‌ت له‌به‌رامهر شیعرۍ نویی فارسیدا تای ته‌رازووی بۆ شاعیره‌گه‌نجه نویخوازه‌کان راست کرده‌وه.

پاده‌ی پټز و خو‌شه‌ویستی گوزان له‌و ژماره‌تایه‌تیه‌ی په‌ژژنامه‌ی کوردستان دهرده‌که‌وی که به‌بونه‌ی بیستی خه‌به‌ری مه‌رگی نه‌و نه‌ستیره‌گه‌شه‌ی ناسمانی نه‌ده‌بی کوردیه‌ی وده‌ه‌وچوو. له‌کاتیکدا له‌کوردستانی عی‌راق په‌رده‌ی په‌یلاتیکۍ بیده‌نگی به‌سهر ناو و کاری گوزاندا ده‌کټشرا، له‌کوردستانی ئی‌تران سهرتاپای ژماره‌یه‌کی نه‌و په‌ژژنامه‌یه - که له‌تاران له‌لایه‌ن ده‌زگای ده‌وله‌ته‌وه دهرده‌چوو به‌هۆی تیک‌کوشان و ته‌ئسیری نه‌دیب و شاعیر و نووسه‌ره پی‌شکه‌وتخوازه‌کانه‌وه ته‌رخان کړا بوو بۆ لاواندنه‌وه و پی‌داهه‌ل‌کوټنی گوزان و لیدوان و لیک‌کولینه‌وه‌ی په‌ره‌مه‌کانی. له‌و ژماره‌یه‌دا بۆ ستایشی گوزان چوار پارچه‌هه‌ل‌یه‌ستی به‌رز له‌لایه‌ن ماموستا هیمن، سواره، فاتح و عدلی هه‌سه‌نیانییه‌وه چاپ و بلاو کړایه‌وه.

سواره له‌پی‌شدا شیعرۍ به‌شپوه‌ی کلاسیک و له‌سهر وه‌زنی عه‌رووزی ده‌گوت، کاتیکش ده‌ستی دایه‌ تیک‌کشکاندنۍ کټش و قافیه‌ی کون و شپوه‌ی نویی ده‌ست پی‌کړد، هه‌رگیز وازی له‌شپوه‌ی کلاسیکه‌که نه‌هیتا و هه‌ر کاتیک پی‌ی خو‌ش بایه و له‌هه‌ر شو‌تینیک پی‌ی واپایه‌ که کټش و قافیه‌ی قه‌دیمی به‌کاره‌اتووتره، خو‌ی لن نه‌ده‌وارد.

سواره له‌شیعر کوتنیشدا هه‌ر وه‌ک باقیی کاره‌کانی ژبانی که‌م تاقه‌ت و به‌په‌له‌ بوو، زوو وه‌په‌ز ده‌بوو، زوو وازی دیتا و زور جار شیعرتکی به‌نیوه‌چلی ده‌هیشته‌وه و هه‌رگیز نه‌ده‌گه‌راوه‌سهری، نه‌وه‌شی که ته‌واو کړد بایه پی‌یدا نه‌ده‌چوه و هه‌له‌ی راست نه‌ده‌کرده‌وه و هه‌ر به‌په‌شنووس و شپه‌زه‌یی ده‌ستاوده‌ست بلاو ده‌بوه و خو‌ی هه‌رگیز پاک‌نووس و کو‌ی

نه ده كړنه وه!

ته نيا شيعرى "خه وه بېردينه" هه لا وارده و هه لېږارده بوو!
چېند رږڅ هه موو كاتى خوى بڅ ته رخان كړد، پرږڅه ي پرېكڅسته كه ي زووتر باس لى
كړدېوو، ده يزانى چ دهلې و چوڼى دهلې. خوى بڅ خولقاندنى شاكاره كه ي ناماده كړدېوو.
سهره پاي نه ودهش كاتيك گه يشته ته و او كړدنى نه و بېنده دى كه دهلې:

به لآم داخى جهرگم!

له گمډ هره به هارې

كه داته چله كن سهره لآنى

له خاكينه خه ونى گرانا،

له دلما، خهم و داخى نه و دهرده سهره:

كه دهردى گرانى

هه موو رېږوارې

وه نه سهره

چېند رږڅيک به ينى كهوت و چى تازدى لى زياد نه بوو، زږر كهس له هاورپيان و
نه ديېان ده ترسان به دهردى باقىي به ره همه كانى بچې و به نيوه چلې و جوانه مهرگى بميتته وه،
به لآم نه و جارديان سواره خوى مه يلى له سهر بوو، نارده زوى ده كړد ته واوى كا و كړدى!
ليدون و ليكدانه وه ي "خه وه بېردينه" پتويستى به نوو سراوډيه كى سهره خه وه يه، به لآم
دږوارى و چې ته ونى شيعره كه ده گه پتته وه بڅ دوو هوې له يه ك جيا:

يه كيان شاردنه وه ي نيوه رږكه كومه لايه تى و زانستى و فله سه فييه كه يه تى له ژيړ چې تېرى
ديو جامه ي رهنگاوړه نگدا له ترسى چاوى پيسى ديوه زمه ي سانسږ و ساواك، دوو هه ميان
نارده زوى شاعير بڅ خولقاندنى شاكار يكي شيعرى كه هه موو دسه لاتى هونه رى و شاره زايى
خوى له سهر وشه و ته عبيري كوردى تيدا دهرخا. بى گومان له هره دووك مېه ستيشدا
سهره كه وتوو بووه.

خه وه بېردينه ناوڼه يه كى بالانوڼه كه به زمانى شيعر و له قالبى ته مسيلدا، كاكله و
پوخته ي بڅوون و هه لسه نگاندن و په خنه و پتشنيار و تيبينى نه سلى نوتى پرووناكبيرانى
كورديستانى ئيران له نيوه راستى شهسته كاندا دهنوتنې، رتيازه جياواز و هيژه جوړاو جوړه كانى
كومل - نهك به شيويه كى ستاتيک و راوه ستاو، به لكو له كاتى كرده وه و جه ننگه ي
بزوتنه وه ياندا - دينتته بهر بارى تاقى كړدنه وه و ناساندن، تيگه يشتن و پتيگه يشتنيان يا
هه له و لادانيان، وهك چاره نوو نه نجامتكي دياتيكتيكي، به سروشتى چينا يه تى و

په‌وشتی کۆمه‌لایه‌تییه‌وه‌ گری‌ دده‌، به‌لام و‌نه‌ بێ‌ نیتو‌دو‌که‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌که‌ یا فره‌بو‌نی وشه‌ و ته‌عبیری کوردی په‌سه‌ن ته‌نیا لایه‌نی په‌سه‌ن کراوی خه‌وه‌به‌ردینه‌ بن، به‌لکو پیتش هه‌موو شتییک جه‌وه‌هه‌ری زه‌وق و چیژه‌ی هه‌نه‌ری یانی سه‌لیقه‌ی شاعیرانه‌، وه‌سفیی بێ‌ وینه‌ له‌ ته‌بیعه‌ت، نواندن و ویتواندن (ته‌سو‌یر و ته‌شبهیه‌)، باریک بینی و ورده‌کاری هه‌نه‌رمه‌نده‌انه‌، تیکه‌ل‌کردنی ژیرانه‌ی سنووری واقعییه‌ت و نه‌فسانه‌، رامانی فه‌یله‌سووفانه‌ و سه‌ره‌نجام نه‌و دیمه‌ نه‌ایاب و په‌نگینه‌یه‌ی سه‌ر لی‌تواری دیار و نه‌دیار که‌ دیداریان ئینسان له‌ نیتوان سه‌رخۆشی و سه‌رگیتژه‌ را‌ده‌گری، گشت نه‌و شتانه‌ن که‌ خه‌وه‌به‌ردینه‌یان کردۆته‌ ناسراوترین مه‌تتی شیعی‌ی نو‌تی کوردی له‌ کوردستانی ئێران. هه‌موو نه‌و که‌سانه‌ی خه‌وه‌به‌ردینه‌ ده‌خو‌یتنه‌وه‌ په‌نگه‌ له‌ هه‌موو ئیشاره‌ و کینایه‌ و پا‌ز و نه‌یتییه‌کانی نه‌گه‌ن یا هه‌موو وه‌کو په‌کی بۆ نه‌چن، به‌لام بێ‌ گومان هه‌موویان له‌ جوانی و په‌وانی و پا‌زادییه‌که‌ی زه‌وق و له‌ززدتی خو‌بان وهرده‌گرن.

خه‌وه‌به‌ردینه‌ش وه‌ک زۆربه‌ی شیعره‌ نو‌تییه‌کانی سواره‌ هه‌ر چه‌ند ته‌رتیب و شتیه‌ی له‌ میژینه‌ی شیعی‌ی کوردییان شیتواندوه‌ و په‌نگ و پو‌اله‌تیکی تازه‌ و تاییه‌تیان هه‌یه‌، به‌لام وازیان له‌ وه‌زن نه‌ه‌یتاوه‌ و هه‌موو له‌تیک یا هه‌موو به‌شیک له‌ شیعه‌که‌ سه‌ره‌رای کورتی و درێژی، یانی سه‌ره‌رای ژماره‌ی ته‌قتیه‌که‌ن، سه‌رجه‌م له‌ په‌ک وه‌زنی دیاریکراو په‌په‌ردی ده‌که‌ن یا جاری وایه‌ چه‌ند په‌که‌ وه‌ و چه‌ند په‌که‌یه‌کی دیکه‌ش به‌په‌که‌ وه‌ وه‌زنیکی ته‌قتیه‌ییان هه‌یه‌، به‌لام جگه‌ له‌ وینه‌، سواره‌ له‌و ناخبرانه‌دا که‌ وتبووه‌ سه‌ر نه‌و باو‌د‌ده‌که‌ باشت‌ترین وه‌زنی ته‌بیعی بۆ شیعی‌ی کوردی نه‌و هه‌وایه‌یه‌ که‌ به‌یته‌ کۆنه‌کانی له‌ سه‌ر داندراوه‌ و به‌ ته‌ما بووه‌ ته‌سپی خو‌شبه‌زی ته‌بعی شاعیرانه‌ی به‌ره‌و تا‌قی‌کردنه‌وه‌یه‌کی نو‌ی با‌ژو‌ی، به‌لام ه‌یت‌شا له‌و نه‌زمونه‌ تازه‌دا چه‌ند هه‌نگاوێکی سه‌ره‌تایی زیاتر هه‌لنه‌ه‌یتا‌بو‌وه‌ که‌ بزوو‌تنه‌وه‌ چه‌ک‌دار ییه‌ شو‌ر‌ش‌گ‌ت‌پ‌انه‌که‌ی ٦٨ - ٦٧ تیکشکا. هه‌زاران تیک‌خۆشه‌ری کورد له‌ به‌ندیخانه‌ی جه‌لدیان و له‌ژێر فره‌مانی داد‌گای "زه‌مانی جه‌نگ"دا به‌ ئیعدام یا زیندان یا شاربه‌ده‌ر مه‌حکوم کران یان لانیکه‌م بۆ ما‌وه‌یه‌ک که‌وتنه‌ به‌ر نه‌شکه‌نجه‌ و جه‌زه‌ربه‌ی کومیتیه‌ی پرسپا‌رو پشکینیی نه‌و ئۆردو‌گاو خو‌ینا‌ویییه‌ و سه‌دان که‌شیش توانییان خۆ ده‌رباز که‌ن و له‌ سنووری ده‌ست‌کرد تیتپه‌رن و بگه‌نه‌ کوردستانی عێراق، ژماره‌یه‌کی زیاتریش له‌ شاره‌ گه‌وره‌کانی ئێراندا خو‌بان شارده‌وه‌ یا هه‌ر نا‌ویان نه‌هاته‌ گو‌پ‌ی و له‌ سه‌ر جیتی خو‌بان ک‌پ‌ومات مانه‌وه‌. سواره‌ له‌و ده‌سته‌ی دوایی بوو.

هه‌ر چه‌ند پا‌رچه‌ هه‌لبه‌سته‌ی "کچی به‌یان"یان وه‌ک خۆی پیتی ده‌گوت "حه‌نجه‌ره‌ی زه‌مان"ی له‌ سه‌ره‌تای سه‌رده‌می جه‌لدیاندا گوت - ١٩٦٨ - و بۆ تیک‌خۆشه‌رانی نه‌و به‌ندیخانه‌

خویناوییهی به دزی پیشکش کرد، به لام نهوه ناخرین پهله فازدی جیددی . به جه رگانه بوو له مهیدانی خهبات و بهرنگاریدا. دوایین شیعرى سواره "تۆ دريامی" که له ناخرین سالی ژيانى و له خهسته خانه گوتراوه تنیا نیوه ناوړتیکى لاواز و بى هیزه بۆ رابوردوویه کی پر له بهرزی و شانازی له لایهن شاعیرتیکى ههستیاری هه میشه عاشق، به لام نه خوښ و ماندوو و مه نیوسه وده!

حهوت سالتی دواپی ژيانى سواره تیکشکان و توه وهی ته دریجی گیان و لهش بوو له نیو قهقهه زى کار و ژبان و رۆتین، له ژیر دهستی دوژمنیکدا که نه بده توانی بیگه زى و نه بده وىست ماچى بکا!

هه موو نه خوښى و ناخوښیه کۆنه کان سه ربان هه لدا بووه: لهش بیمار و دهرده دار، گیان بى قهرار و پرنازار، ته بیات تا بلتی توندوتیژ و نه خلاق لبار و ناله بار، له خوڤى و له خه لک و له بوون و له ژین بیزراو و بیزار!

تا به هزار پینه و په پۆی دوکتۆر و پسپۆر و نه ویش به زۆرى خزمه کانی و برتک دوستى دلسۆزى و هک مامۆستا جه میل رۆژبه یانى گه یشته ناخر و ئۆخرى ۱۹۷۵ و ئیتر چیدی بر نه کرد!

زۆریه ی نهو شتانه ی لهو حهوت سالتی دواپییدا کوتوونى یا نووسىونى و به ژمارده قهواره که میس نین یا نه نجمدانی بهرنامه ی رۆژانه بووه و به جیگه یاندنى وه زیفه ی رۆتین یا زۆر زۆر به خشکه و نه سپایی تیگرتنى پلاریکی بى تین! به لام تبعی شاعیرانه ی سواره و کوردییه جوان و رهوانه کهى و هه وینى هه رماوى نه وینى نازادى ئینسان، بهرهم و نووسراوه کانی نهو حهوت سالتی شیان کردوو به که له پووریکى به نرخ و به که لک بۆ دهفته رى میژووی نه ده بی کوردی و جینی خو به تی هه ر کهس هه رچی له بهرده ستندا بى یا پیتی بزانی بۆ له چاپدان و بلاو کردنه و دی درتغی نه کا، بهو شهرته ی و هک نهو شتانه ی تا ئیستای په کجار هینده تیکه ل به هه له و چهوتى نه بن.

خو نه گهر هه موو لایه کیش یارمه تی من بدن و نوسخه به ک لهو بهرهمانه ی به دهستیانه و دیه به پتی بکه ن بۆ نهو خویندن گایه ی سوید که وا نه م گوڤاره ددرده کا، نه وسا ده توانم نهو دواپیار و به لێنییه م بۆ یادى خوشه و یستی سواره بێنمه دی که سه رجه مى دیوان و بهرهمه که ی له گه ل لیکدانه وه و روونکردنه و دی پیتیست بۆ هه ر کامیان و ناساندنى زهمینه و زهمانی کوترانیان بلاو بکه مه وه.

له سه ر برتک له شیعه رکانى سواره که لهو چهند سالتی دواپییدا له گوڤاره کوردییه کانی ژیر دهسه لاتی دهوله تی عیراق یا نهوانه ی له ناوچه ی رزگارکراوی کوردستاندا ددرده چن چاپ

کراون و ئەو نووسراوانەى لەسەر شیعەر و ژيانى ئەو بلالو بوونەتەووە و ئەو شیعەرانی لە
گۆڤارى ھېوای سەر وە ئەنێستیتوی کوردی پاریس و ژمارەى یەكەمى گۆڤارى مامۆستای
کوردی ستۆکھۆلندا چاپ کراون و ھېچ کامیان بێتھەلەوپەلە نین و بێتکیان ھەر شیعەری
سوارەش نین، قسەم زۆرە، ناخۆ لە فرسەتیکى ترا بەختیار ئەبم کە بیانلێم؟!

۱. شاری بۆکان وەکو بووکان جوانە! ھەژار، بەرەو موکریان.

۲. نیشتەجیی شاری بەگرمە و دووکەل! سوارە، خێلتی درۆ (مەبەست تارانە)

۳. نۆیەردى شیرینی دارى غەرامى کەم دەوامى عومرى لاویم! گۆزان، شیوەنى گولالە.

۴. ھەزاران فۆرم و پۆزى خانمەکانى لەندەن و پاریس

فیدای دەسڕۆکەیی ھەورى کچی کرمانجی دێھاتى

(خالەمین)

چاو خشاندينک به سهر شيعري "شار"ی سواره

هاوکی تارا

ماوهیهکی زۆر بوو که ناوبانگی نهم هۆنراوهیهی کاک سوارهم بیستبوو. له ههر کەس باسی نهم هۆنراوهیهی کاک سوارهم دهپرسی، به تاموچیتژیکی تایبهتی و زۆردهو بهی باس دهکردم و لێی دهدوا.

بهم بۆنهیهوه تاپۆیهکی گهلێک مهزن و دیمهنتیکی زۆر جوان و پازاوه له هاری نهم هۆنراوهیهوه له بیرمدا نهخشی بهستبوو، تاكو سهرههجام نهم کارهی کاک سوارهم دی و پاش وردبوونهوهیهکی زۆر هاqqه سهر ئهو بهروایه که نهم هۆنراوهیهی کاک سواره بهخمه بهر باس و لێکۆلینهوه و به پیتوانهیهکی باوهپیتکراوی جیتگیر بپیتوم.

ههر چهنده هیندیک شت ههر که جی کهوتن بۆ ئهو کهسانهی که باههته که یا وهکو مهسهله که یان بۆ جی کهوتوو وهک باوهپیتک دهردین، له ههر کۆپ و کۆمه لیتکدا دوان له باره یانم وه دهپیتته هۆی ئهوهی که دهمهتهقه و گفتوگۆیهکی پهڕههستین دهست پێ بکا. ئهوهی که باسی ئهو باوهپیتگیربووه دهکا له هیندیک کاتدا دهرپیتته بهر گوللهی تاوانباری و بوختان بۆ ههلهستن.

ئهوانهی که باوهپیان به پیتوانهی زانستی هیه و باوهپهکانیان جامخانه نییه و لهوه ناترسن که پیتوانهی زانستی وهک بهرد بيشکینتی و له نیوی بهری، بێ گومان گرێ نادهنه تیروانه و له گۆرهپانی دوان و لیکۆلینهوه و پیتواندا، پیتوانه زانستییهکان به خزمهت دهگرن. جا ههر له بهر ئهمه پهخنه به هۆیهکی سههرهکی و کاریگهر دهزانن و به چاوی وردوهوه دهروانه پهخنه و وهک کۆله کهی راگری کارهکانیان باوهپیان پیتتهی، بيشهوهی که به هیهچ جۆری بیروپای تایبهتی و غههرز و مهسهله کهسییهکان تیکهلاو بکهن.

جا ههر چهنده که ههلهبستهی «شار»ی سواره وهک باوهپیتک جیتگیر بووه که چاک و پاک و پوختهیه و الیتره دا دهپهینه بهر تیشکی لیکۆلینهوه، بهو هیوایهی که لیکۆلینهوهیهکی پاک بێ و دوور له ههر جۆره توورهپیهه که مهسهلهیهکی کهسی بێ و له لایه ن لایهنگرانییهوه نهکرتته نیشانهی تیروانهی نازانستانه!

ههلهبستهی شاری کاک سواره تیروانیتیکی گشتی و ههموو لایهنهیه، بۆژیانی کۆمهلایهتی و کۆمهلگای شار و لادێ، له روانگه و بۆجونی تایبهتی شاعیرهوه. جا با بزانی سواره چۆن دهروانیتته ژبانی کۆمهلایهتی و کۆمهلگای شار و لادێ:

هۆنەر بىم جۆرە دەست يېتدەكا و دەلتى:

گولم! دلم پرە لە دەرد و كول

نەلتىم بىرۆم لە شارەكەت

هۆنەر توورپە لەو شار و كۆمەلگایەى كە گولەكەى تىپىدا دەزى و بەو چوارچىوێژيانەى كە ياردەكەى ھەلبىژاردووێ رازى نىيە! بەس كە وا بوو هۆنەر نە لە ياردەكە توورپە و نە لەودى كە چاودەروانى ياردەكەيەتى، ژيانى شار و چوارچىوێ شارنشىنى ئەوى توورپە كردوو. لە كاتىكدا كە لە بەيتى دووھەمى ھەلبەستەكە يا بەپىچەوانەى ئەم رايەى خۆى، توورپەيىيەكەى دەخاتە پال شتىكى دىكە، نە شار و چوارچىوێ شارنشىنى.

جا با بزائىن ئەم ھۆيانە چىن كە ھۆنەرى توورپە كردوو و يا لە بنەردەو ھۆنەر بۆچى ياردەكەى خۆى لە چىنىك ھەلبىژاردوو كە بۆچوونەكانيان بە ھىچ جۆرىك يەك ناگرىتەو!

هۆنەر دەلتى:

نەلتىم بە جامى ئاوى كانياوى دىيەكەم

عيلاجى كەم كۆلى دلى پرم

لە دەردى نىنتىزارەكەت

ھەستىار لە سەرەتاي ھۆنراوێكەيدا دەردى دەخا كە دلى پرە و كەوتۆتە كەفوكول و توورپەى لە شار! بەلام لە دىرى پىنجەمى ھۆنراوێكەدا ھۆى توورپەيىيەكەى دەخاتە پال شتىكى دىكە كە برىتيە لە چاودەروانى ياردەكەى.

بۆ چارەسەر كردنى ئەم چاودەروانى و توورپەيىيە تەنيا دەرمانىك كە دەيىنى برىتيە لە جامى ئاوى كانياوى دىيەكەى.

ھەرچەند كە سەرەتاي ھۆنراوێكە لەگەڵ دىرى پىنجەمىدا لە نىوەرۆكەو يەك ناگرىتەو و بۆ زارى ھۆنەر ھەر يەكەى ھۆيەكى جياواز ديارى دەكەن.

نەم جۆرە ھۆنراوێكە زۆرتر بە شىوێ كلاسىكە و نىشانەى كەم ھىزى ھۆنەرە لە شىوێ داپشتنى ھۆنراوێ نوێدا. كۆمەلەىك بەيتى سەرەخۆ لە ھۆنراوێكەدا زۆرتر بە دەردى غەزل و ھۆنەرانى كلاسىك دىن تا شىوێ نوێ.

سەرەراى ئەمە، ئايا جامى ئاوى كانياوى دىيەكەى بەراستى چارەسەرى دەردى ئەو دەكا؟

ئايا گولەكەى نامادەبە لەگەڵ ئەودا بارگەى بۆ ھەوارىكى ترىك بنى و لە دىدا بىيەتە

ھۆى ئارامى و دامرکاندەوێ كەفوكولى دلى ھۆنەر؟

ھەستىار دىسان ھۆى ماندوويەتى و توورپەوونى خۆى لە چاودەروانى بۆ گولەكەى لادەباو

دەيگۆزىتەو بۆ شار و شىوێ تازەى شارنشىنى و دەلتى:

وههزه بوو گيانی من له شار و هاپه هاپی نهو

له رږزی چلکنی نه خوش و تاوویای نهو

هونهر توورپه له جموجوولی شار و دهنګه دهنګ و ههرا و هاواری نیو شار. آیا ددکری له شونیک مرؤث هه بې و جوولانه وه و ههول و خه بات و تیکویشان نه بی بؤ درپژدهان به ژيان و دایینکردنی پتوبستیه کانی رږزانه ی و کهرسه و شتومه کی داهاتو؟
آیا هونهر نازانی که په کییک له پتوبستیه کانی ژيان له هه کوی بی، جوولانه وه و هاوړه بؤ دایینکردنی ژيان؟

بی گومان نه وه چاک ددزانی. پهس که و بوو بچی له م کاره سهره تاییه ی مرؤث که پتوبستیرین هه نګاوه بؤ دایینکردنی ژيان توورپه؟

جا له بهر رږزانیی توورپه ییبه کی هونهر، نیمه ته نیا دد توانین و ا بیر بکه ی نه وه که هونهر له ژيانی شار و جموجوولی و شپودی ژيانی که به هوی پیشکه وتنی مه کی نه و کهرسه ی بهرهمه ی نه وه گور او و بهر و نالوژی زورتر چوو و چین و توپژده کومه لایه تییه کانی له یه ک جیا کردونه وه و سنووری نیوان هه ژار و دهوله مهندي دیاری کردوه و به هیلکیشان به نیوان هم چینه دا دژایه تی نیوانیانی دیارتر و رږشنتر کردوته وه، له شکری زوردراری و چهوسانه وه شاری کردوته مه لېه ندي هیز و توانای خوی بؤ دوشینی هه ژاران و چهوساوه کان و دهیانه وی له شار قه لغانی دروست بکن تا و دکو بهرگری دهستی تاوانی ساماندارانی پتوبکنو به هوی کهرسه و مه کی نه ی پیشکه وتوو چه کی زوردراری و قه لای چهوسانه وه پروخیتن توورپه؟

به لې هونهر له م دؤخه ی شار توورپه و ترسی له ته قینه وه ی هم کاره ساتیه. چونکه خوی له لووتکه ی خویه زلزاین و له دیوانی له نیو خؤدا ژيانا دژی و دد ترسی که زریانی هم ته قینه و دپه نمویش رامالې. جا له بهر نه وه یه هونهر ده گه رپته وه سهر بازنه ی تهسکی بیري کونی خوی و چاوی برپوده گاجووت و یهره قی دی بؤ بهرگر بکردن له ته قینه وه ی دژایه تی شار.

هونهر بیتزار و توورپه له شهو و رږزی شار، بؤ؟ چونکه رږزی چلکن و شهوی نه خوش و به تاو و یاود!

هونهر روونی نه کردوته وه که بچی رږزی شار چلکنه؟ آیا شار خوی له خؤدا رږز چلکن دکه یا کاردانه و دی ناسایی و سروشتی نهو هه موو ههول و خه باتیه بؤ ژيان و دژایه تی و زورانبازی چینه کانه که سهرمایه داران و چهوسینه ران به هه موو توانایانه وه که وتونه هارین و شکانی له شی چینه هه ژارده کان و شاریان به ناکاری دژ به مرؤقایه تی خؤبان

چلکن کردووه؟ نهمه له لایه کهوه، له لایه کی ترهوه مه گهر خهباتی همزاران و کۆله واران بۆ به دهسته پێنانی مافی رهوا و سه ره تایبی خوێان دژ به چهوسینه ران ده کری ناوی چلکی لێ بنی؟

بوچی هۆنهر لهم زۆران بازیه توو پرده و نهمه ی کردۆته به هانه بۆ نه وهی خۆی له شار ده رباز بێ و پا بکا؟

ئایا چاکتر نه بوو هۆنهر ههلوێستی خۆی بهرامبهر بهم زۆران بازیه دا به راشکاوی پروو کاتهوه. هه رچه نده که به پا کردنی له شار و به جیه پێلانی گۆرپه پانی خهبات، ههلوێستی دووربوون له گهل و همزاران "ی خۆی پروو کردۆتهوه. جا هۆنهر ورده ورده دیتته خواره وه و به درێژی هۆبه کانی توو پرده بوونی خۆی ده رده بری. هه رچه نده که به پۆشنی ده ربان نابری، به لام ناچار ده بی که ده ستیان بۆ درێژ بکا و له تهم و توژدا ده ربان خا.

به دوا ی نهم هۆ ده ربینه دا ده لی:

نهلیم برلام له شاره کهت

له شاری چاو له بهر چرای نینۆن شهواره کهت

برلامه دی که مانگه شهو

بزیته ناو بزم

مرۆف له سه ره تاوه که سه یری نهم به شه ی هۆنراوه که ده کا، هه ستیه کی زۆر ناسکی رۆمانتیکانه به سه ربدا زال ده بی و وشه ی جوان و ناسک و گوندی ناوه دان له بهر چاوی ده که ونه سه ما، به لام کاتیک به وردی ده روانیته هۆنراوه که و له گهل واقیعه دا به راوردی ده کاو ده که ویتته هه تل به کردنی، بێ گومان به پێچه وانهی بۆچوونی هۆنهر وه ده بی نی که نه چاو له چرای نینۆن ده که ویتته شهواره و نه چاوی شه ویش بهم چرایه شهواره ده بی. نه گهر مه به ستی هۆنهر نه وه یه که پوالتی رازا وه ی شار سه ربوێش که له سه ر زام و چلکه کانی هه ژاری و چینه یه تی، بێ گومان تاریکی شهو، ناتوانی تیشکی چرایه ون بکا و واقیعه له وه زۆر به هیز تره، هه رچه نده که مه به ستی هۆنهر نه وه نییه و له دیری دوا ی هه لبه سته کهیدا مه به ستی سه ره کی خۆی ده رده بری. ده بی نه وه ش بلیم که نهم ویتته ی هه لبه ستیه ههم هه لیه و ههم لاوازه.

به دوا ی نهمه دا ده بی بلیم که گونده کاغان نه وه نده ناوه دان و گه شه کردو و نین که مانگه شهوی بزیته نیو بزهی جووتیاری ماندوو نه ویش به تایبهت له سه رده میکا که هۆنهر نهم هه لبه سته ی وتوه!

بۆكەسىڭىز كەڭ ئايىنى لادىيى بە ھەممۇ لايەنەكانىيە ھە ھەي و دوور بىڭ لە ئازار و دەرد و چەرمەسەرى، ئايىنى دىڭ و بەدەستەيتىننى پاروودە نائىك كە بە دواكەوتوتوتىن كەرمەسى سەرەتايى ھە دەست دىڭ نەيىنى و سىرۇشتى جوان و دەست لىنەدراوى دىيى بويى، ئەم وتەيەي ھۆنەر، ئايەتى دىلە.

ئەي خۇ ھۆنەر بۆخۇي كوپى دىيە و بەيىي قىسى خۇي دەردەكانى دىڭ چاك دەناسى، پەس چۆنە كە وا پۆمانتىكانە يەخە بۆ خىر و چاكەي دىڭ دادەدەي و خۇي بۆ دىڭ دەكىشى و دەيەھەي گولەكەي و گولانى تر بەرەو دىڭ بەرىتتە ھە، ئاخىر بۆچى؟ لەبەر چى؟ ھۆيەكانى ئەم كارەي ھۆنەر ھەر ئەوانەيە كە لەمەوبەر دياريمان كەردن.

جا ئەوسا ھۆنەر پوو دەكاتە گولەكەي و دەلىڭ:

چىلۇن بۆيىم لە شارەكەت كە مەن دىيى گزەم

نازانم گزە چىيە بە لاي ھۆنەرە ھە؟ ئايا ئەم ھەممۇ زولم و زۆر و جىاوازييە چىنايەتتىيە سەردەمىيەتى كە لە كۆمەلگاگەيدا دىيىنىڭ؟

ئەگەر ئەوئەيە كە نايى لىنى پاكە و دەيى لە بەرامبەرىدا رابوھەستى و چارەسەرىيەكى بۆ بدۆزىتتە ھە، ئەگەر ئەوئەيە نىيە و سىماي سىوالكەرەكان و دەستفۇرۇشەكانى قەراغ شەقامەكان و قاچوقلى رووتى مىندالانى شارەكە ھەك گزە لەبەر چاوى ھۆنەر خۇي دەنوتىن بىڭ گومان دەيى بزانى كە ئەوئە بەرھەمى جۆرە دەسەلەتدارىيەكە لەو دەمەدا بە سەر كۆمەلگاگەيدا زالە و چۆي ناپوورىيەكى ناپەرەبەر و چەوسانە ھەي چىنايەتتىيە. بۆ كۆي دەروا؟ خۇ ھەممۇ شۆيەكانى تىرى ئەم ولاتە ھەرەكە يەك وايە و ھىچ جىاوازييەك لە نىئوتانىندا نىيە، بەلكىر بەيىچە ھە ھە لە دىدا چەندىن بەرەبەر خراپتر دەيىنىڭ و لە ھەر دوو جۆرىدا ئەركى سەر شانى ھۆنەر پاكەردن لە راستەقىيە نىيە بەلكىو راوھەستان و خەبات و چارەسەركەدە.

دىسان ھۆنەر دىتە سەر دىيارىكەردنى ھۆيەكانى پاكەردنى خۇي و دەلىڭ كە لە شاردە مەلى ئەوين غەوارەيە.

مەگەر فەرھەنگى شار دوورە لە خۇشەويستى و ھەست و نەستى مۇقايەتى؟

مۇقەكانى شار دلىان مردوودە و ھىچ جۆرە ھەست و نەستىكيان لە دىلدا نەماوە؟

ئايا ھەممۇ چىن و توتىژەكانى دانىشتىوى شار ھەك يەك لە يەك پوانگە ھە دەپواننە ئەوين و خۇشەويستى؟ بىڭ گومان نەخىر! ئاخىر بۆچى ھۆنەر سىنورى دىيارىكراوى نىئوتان چىنەكانى شارى ناوئەتە لاو و بىڭ جىا كەردنە ھەيەن لە يەك، ھەممۇيانى ھەك گىلۆلەيەكى ئالتۇز لە يەك ئالتۇدوودە و شك لە ھەدا نىيە كە خاوەن كارخانە و كرىكار ھەك يەك و لە يەك پوانگە ھە ناپواننە ئەوين و خۇشەويستى و ھەستى مۇقايەتى. چۈنكە لە دوو پوانگەي

جیوا از دوه دهر وانه هه موو شتیك. ئه وهك كه رهسه و كالای دهیین و دهیه وی بیخاته خزمهت گه رانی سه رمایه ی خۆیه وه و ئه م بیتزار و تووره له سه رمایه داری و سوودی ناجوامیترانه بردن بۆ رووخانی هه ول ددها. پهس بۆچی هۆنهر به دارك كوتۆته گیانی شار و شارنشین و فرههنگی شار و هه موویان وهك یهك داركاری دهكا؟ بێ گومان ئه مهش دوو هۆی سه رهكی ههیه:

یه كه م ئه ودی كه هۆنهر به چاوتیكی تیژ و زانستانه وه ناروانیته كۆمه لگای شار و ژبانی شارنشین و په پوهنده كانی نیوانیان نانسێ و تییان ناگا. ده لێی به ئه نهقهست خۆیان لێ دوور ده خاته وه.

هۆنهر تووره یه له هه موو نیشانه كانی شار و شارنشین. كه رهسه و مه كینه و هۆیه كانی گه شه كردنی شار و شارنشین به دوژمنی خۆی ده زانی و له ههر كۆتیه كدا بۆی بلوی به گۆچانی تووره یی وردیان دهكا و له نیویان دهبا و له ههر كۆتدا كه بۆی نه لوا و ده زانی قۆل و زه نجیرو و ئه ویان به ستۆته وه وهك ئیره كه ده لێ:

ئه لێی له ده وری ده ست و پتم

ئه وهی كه تیل و تان و راهه

كه له بچه یه

جا ئه وسه روو دهكاته یاره كه ی و بۆ ئه ودی قسه یه كی كردی، دوو كه لێ ماله ده وه مه ند كه پۆژ ده خاته به نده وه، به هۆیه كی تر داده نێ بۆ را كردن له شار و ده یكاته مایه ی تووره یی خۆی!

كاك سواره لێره شدا هه رووك شوینه كانی تری هۆنراوه كه ی روونی نه كردۆته وه كه بۆ له م دوو كه له تووره یه؟ ئایا له بهر ئه وه یه كه ئه و دوو كه له به ره می ره نجی هه ژاران به كو نازاری خۆی ددها هه وای پاکی شار چلكن دهكا و نایه لێ قۆل له نیو قۆلی دلداره كه ی له شادا پیاسه بكا؟

ئه وسه له لووتكه ی خۆینی و دووره په ریزییه وه كه بۆ خۆی هه لیبژارد وه، ده ست دهكا به گله بیكردن: له شاره كه ی تۆدا باوی شیر نییه و پتوی باویه تی!

كاك سواره لێره دا رهنگه مه بهستی ئه وه بێ كه خۆی وهك هۆنهرێك دیار نییه و پتیز و نرخێ خۆی نادریتێ. به پڕوای من ده بوایه كاك سواره قه فه سی ته سکی دووره په ریزی و خۆینی بشكیتێ و به نه عه رته دلی رتوی و لاش خۆزان بته ركیتێ، هه تا شیر بوونی خۆی به سه لمیتێ.

هۆنهر ئه مه دهكاته هۆیهك بۆ را كردنی خۆی! كاك سواره ده بوایه بیزانیبێ كه ئه وه

بۆخۆیه تی که ده بۆ قۆلی لی هه لمالی و به چیه نیتو گه له وه و پیزی گه ل بگری و له نیویدا
بتهو ته وه تا جیگای تایبه تی خۆی بکاته وه له نیتو گه لدا، نه ک که خه لکی بێن و بلین
فه رموو قوربان، تو سه رکرده و سه رودرمان به!

ئه ی ئه رکی سه ر شانی ئه و چیه له و شارددا؟ مه گه ر خۆی نییه که له ده ست تاوو یای
رۆژی چلکنی شار هاوار ده کا و به گاسنی توو په یی خۆی هه لده کۆلی! به لام چ هه لکۆلینی؟
هه لکۆلینی ته نیا بۆ را کردن و ده ربا زبوونی له شار.

هۆنه ر به هه موو توانا و گیانییه وه له شار و شارنشین بێزاره و هه ر شتیک که بۆی
شاری لی بێ به خرابی ده زانی و وه ک مه له وانی کونده له ده ست به ربوو هه ر هه لده داوانی
دیه تی.

له سه رنج و روانین توو په یه و به نه خۆش و تای ده زانی و بێزارانه هاواری توو په بوونی
خۆی له ناستی به رز ده کاته وه و لێی دوو ر ده که ویته وه بێ ئه و ی رۆشنی کاته وه که هۆی ئه م
هه موو گرفتاریه چیه که وا له شارد راوو ده دا؟

خۆنه ر دیته سه ر ئه و باوه ر که هۆنه ر له شێوه ی تازدی شارنشین و گه شه کردنی
که ره سه و مه کینه و خانوو سازی و هۆیه کانی به ره مه پێنان و ئابووری شار توو په یه و هیه
گومان له وه دا نییه که نه مانه خۆیان راسته وخۆ کار ده که نه سه ر فه ره نگ و جۆری
بیر کردنه وه ی خه لک. چونکه هۆنه ر هه ست به و ئالوگۆزه به نه په ییه ده کا و ده زانی که چین و
توێژ هکان له خواره و ی کۆمه لگا له سیبه ری ئه و اندا گه شه ده که ن و به رده له نیو بردنی تانوی
کۆمه لگای ده ربه گایه تی و نیست کباری ده رۆن. هه ر له به ر ئه وه لێیان توو په یه و به دوژمنی
خۆی و به له نیو به ری بیر کۆن و به جووکی دیخوازی خۆیانی ده زانی.

هه ر له به ر ئه مه هه موو خراپه یه کی ژیا نی کۆمه لایه تی ئه داته پالیا ن و لیا ن هه ندی و له
هه مان کاتدا ده رده که وێ که توو په ییه که ی هۆنه ر له شار به شیکێ ده گه ریته وه بۆ ئه و ی که
نرخ ی ئه و نازان و مه و دای نادری که ده ست له نیتو ده ستی یار ده کی له شه قامه کاندای بگه رێ و
هۆنرا وه ی ناسک به هۆنیته وه! به لام باوه ری یه که م زۆتر جیگای به وایه چونکه هۆنه ر به هیه
جۆری ده ری ناخا.

بۆچی شار هه ریمی زۆنگ و زه له و ئه و هه موو کار ده سات و روودا وه دلته زینانه ی شار له
کوێه هاتوون.

په س له سه ره تای هۆنرا وه که یدا توو په یی خۆی له شار ده داته پال ئه و ی که چاوه رپوانی
یار ده که یه تی و ئه مه تاوانی شاره، له هیندیک شوینی دیکه دا شار به دوژمنی ئه وین و
ناشایی ده زانی بێ ئه و ی که پوونی کاته وه بۆ؟

هۆنەر شار به ههریمی زۆنگ و زهل دهزانی و باوه‌ری وایه که ههرگیز نابیتته جارێ گولێ.
 نایا به‌راستی کاک سواره نه‌یزانیوه که ههر پینکهاتن و خولقان و گولانکاریه‌کی
 کۆمه‌لایه‌تی و پامیاری ... هتد به‌چهندین هۆه به‌ستراوه‌ته‌وه؟ نایا نه‌وی نه‌زانیوه که
 گولان و گه‌شه‌کردن راسته‌وخۆ به‌سراوه به‌هۆیه‌کانی نابووری و کۆمه‌لایه‌تی و...؟
 نه‌گه‌ر زانیویه‌تی چۆن وا به‌راشکاوێ شار به‌ ههریمی زۆنگ و زهل داده‌نی و باوه‌ری
 وایه که هیچ کات ناگۆڕی و به‌ره‌و چاکبوون و گه‌شه‌کردن ناپوا.
 کاک سواره له‌ بازنه‌ی ته‌سکی خۆینین و ویستی دێخوازی و بیروباوه‌ر و نه‌زیله
 کۆنه‌کانی خویدا گیرێ کردوه که ئهم بازنه‌ ته‌سکه‌ی بۆ ناشکی و بێ ره‌چاوکردنی هۆیه‌کان و
 قوناغه‌کانی گه‌شه‌کردنی کۆمه‌لایه‌تی، زۆر توند و وشک پێ له‌ سه‌ر باوه‌ری هه‌له‌ی خوی
 داده‌گری و ده‌لتی:

گولم ههریمی زۆنگ و زهل

چلۆن ئه‌بیتته جارێ گول؟

چلۆن شار بۆته ههریمی زۆنگ و زهل و نابیتته جارێ گول و گولانی به‌ سه‌ردا نایه؟ بۆچی
 دێ ئیترگه‌سه‌چاره و به‌روبووی به‌هاری و ئه‌وین و ناشنای ده‌به‌خشی؟
 نه‌گه‌ر له‌ شار ههریمی زۆنگ و زه‌له‌ بێ گومان دیش هه‌روایه. چونکه‌ کاروباری نابووری و
 په‌یوه‌ندییه‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کانی شار بازنه‌یه‌کی به‌سراوی خه‌ییه‌ که ته‌نیا له‌ چوارچێوه‌ی خویدا
 بخولیتته‌وه و بێ گومان لادیش ده‌خاته ژێر سییه‌ر و ده‌سه‌لاتی زāl و توانایی خۆیه‌وه.
 جا نه‌و ده‌م کاک سواره هاوار ده‌کا که له‌ شاری قاتلی هه‌ژار کێ گوی دده‌اته نایه‌تی
 په‌راوی دل! جێگای خۆیه‌تی که پرسیار بکه‌ین، ئه‌و نایه‌تی په‌راوی دل چیه‌؟ نه‌گه‌ر باسی
 زولف و پسک و په‌نگ و پووی ته‌نیا گوله‌که‌ی هۆنه‌ره، به‌راستی کاک سواره راستی وتوه،
 له‌ شاری قاتلی هه‌ژار که‌س گوی ناداته ئه‌و نایه‌ته‌ چونکه‌ خه‌می نان گه‌وره‌ترین خه‌می ژبانی
 مرو‌فی هه‌ژاره و له‌و شاره هه‌ژارکوژدا ده‌بێ نایه‌تی دل به‌سته بۆ زامه‌ چلکه‌نه‌کانی هه‌ژاران و
 برسییه‌کان بلتی و په‌نجه‌ له‌ سه‌ر کێم و ده‌ردی دانێ وه‌ک پزیشکیکی پسپۆر چاره‌سه‌ری بکا.
 وه‌ک هۆنه‌ری ده‌لتی:

ناخۆ که‌ی بێ سۆزی ده‌روون به‌ خاتری پارویه نان

نه‌سووتیت و بۆ کو‌رووی نه‌گری تاسمان

به‌لتی له‌و شاره‌دا نایه‌تی دل نه‌ویه و خه‌لکی شار باوه‌شی بۆ ده‌که‌نه‌وه و له‌ نامێزی
 ده‌گرن!

ئەوسا ھۆنەر كۆتايىي بە ھۆنراۋەكەي دىنىي و دەلىي، مەن كە پەرۋەردەي ھەۋارى بە سەفا و پەنگىنى كۆتەستان و گوندەم، ناتوانم لە شارەكەي تۆدا بۆيىم، دەگەپتەۋە تاۋەكو بنارى پىر بەھارى كۆتەستان پەنگى شىن و سوور بدا لە لەشى ھۆنراۋە و ھەستى! بۆ دواجار پەيامى خۆي لەو ھەمسو ھاۋارە دەرەپەي و دەيگەيەننى كە ئەو گوندى تەنيا لەبەر خاترى بەھارى دەست لىنەدراۋ دەۋي، ئەك بۆ ئەۋەي كە ئەۋەي بىكائە مەلبەندى گۆرپانكارى و گەشەسەندەن و ئاۋەدانكردنەۋە. بىن ئازار و دوور لە گرفتارى لە سەر سەۋزەگىيى بەھارى و لەگەل دەنگى كەو و بولبولدا ھۆنراۋەي ناسك و پۆمانتىكانە بۆخۆي و دلدارەكەي بەھۆنيتەۋە. دەپى بلىيىم كاك سۈارە لىرەدا بەراستى لەگەل خۆي راست دەكا و بىن پەردە قەسەي دلى خۆي دەكا!

لە كۆتايىدا دەپى ئەۋە بلىيىم كە ئەم ھۆنراۋەي كاك سۈارەم تەنيا لە پوۋى نىۋەرۆك و پەيام و مەبەستەۋە خەستتە بەر لىكۆلىنەۋە. چۈنكە گرىنگىترىن بەش و ھەۋىنى ھەر ھۆنراۋەيەك پەيام و مەبەستى ئەو ھۆنراۋەيە.

ھەرچەندە كە لە بارەي زمان و پۈللەت و پەسەنبوۋى وشەكانىيەۋە بىن كەموكوپرى نىيە. بۆ غوۋنە ئەگەر سەيرىكى ئەم بەشى ھۆنراۋەكە بە وردى بىكەين، دەپىنن كە دەلەنگىي و بە تەۋاۋى مانا نابەخشىي و وشەيەك كە ھەلبىرئىردراۋە لاۋاز و بىن دەسەللەتە لە گەياندەنى مانادا، ۋەك دەلىي:

بە ھەر نىگايەك و پەتايەكا
ئەللىم بۆيىم لە شارەكەت، گولم

تا ئىرە كە دەلىي:

لە شارى تۆلە ھانى عەرشە قۆندەرەي دراۋ

دىار نىيە كە قۆندەرەي دراۋ لە سەر عەرشە يا ۋەكو ھىنى خاۋەن دراۋ.

ھەر ۋەھا لە باردى پەسەن نەبوۋى وشەۋە دەتوانىن سەيرىكى ئەم وشانەي خوارۋە بىكەين: نىنتىزار، گونا، عەرش، قۆندەر، عىلاج و... ھتە.

لە كۆتايىدا پىتۈستە بلىيىم كە ھۆنراۋەكەي كاك سۈارە لە جىگاي خۆيدا جوانە و خاۋەن ھىندىك تاييەقەندى چاكى خۆيەتى.

پهځنه له سهر شيعري "شار"ي سواره ئيلخاني زاده

(۱)

مارف ناغايي

ددهگيرنه وه: كيژتيك شوو به پياويك دهكا و پاش ماوه يهك چار دنووس هه لپانده گري و له ولايتيكي ديكه دهيانگيرسيټيټه وه. سال دين و دهچن هه تا روضتيك كابرايه كي خه لكي گوندي ژنه كه راستي نه و ژنه دي و پاش تو خوش و من خوشيكي زور، باسي مال و حالي باب و براكاني لي ددپرس و پياوه كه له ولامد ا هلد دداتي و دهلي مزگيتيم دهيه "خريو"ي برات بووه به كوتخا، ژنه دهست به شين و گريان دهكا و دايد دداته باراني فرميټسكان. خه لكه كه ي دوروبه ر پييان سهير دهبي و دهلين نه و كابرايه مزگينيت دداتي نه تو ددگري؟ ژنه دهلي نيوه نازان من له چي ده نالم، دياره گوندي نيټه كه سي تيدا نه ماوه كه "خريو" بوته كوتخا! نيستاش كه من دمه وي ولامي پهځنه ي به ريز "باوكي تارا" بنووسمه وه پهنگه زور كه س گرياني بهم حاله بي، به لام من هه ر ددنيووسم به لكو هه ر نه بي نه م فرميټسكانه شتيكيان لي ساغ بيته وه.

له سروهي ژماره ۵۵ لاپه ردي ۱۴ هه تا ۱۹ دا و تاريك بلاو بوته وه له ژير سهر ديري "چاوخشانديك به سهر شيعري "شار"ي سواره كه پهځنه ي له م شيعري كاك سواره ئيلخاني زاده گرتووه. نه وه يه كيټك له ناواټه كاني خوټند واران كورده كه روضتيك شيعره كاني كاك سواره بخريټنه ژير تيشكي هه لسه نگانده وه و من پيم وايه نه گه ر نه پهځنه يه توانيبيټي بيټه سهره تايهك بو نه و كاره جتيگاي ريز و بايه خه.

قه رار نيبه هه موو ناسه واره كاني كاك سواره به چاوي به ستر اووه قه بوول بكه ين، به لام نه گه ر پهځنه شي لي ددگيري دهبي پهځنه كه به هيز بي و هه ول بدري به چاويكي وردبينانه وه به ره هه مه كاني هه لسه نگيټرين. من پيم وايه "باوكي تارا" له نووسيني نه و پهځنه يه دا په له ي كردووه و باش له واتاي شيعره كه ورد نه بوته وه و نه و شهره ي كه نه و له شيعره كه ي داوه ته وه بوته شتيكي سهر به خو كه فري به شيعره كه وه نه ماوه. بو نه ودي بي به لگه قسم نه كرده ي ديتر به ديتر دهگه ل پهځنه گر به سهر شيعره كه دا دهچمه وه و بيروپاي پهځنه گر و هه روه ها روونكر دنه ودي خو م پيشكه ش ده كم، به و هيوايه ي كه زانابه كيش قه لام بگريته دهست و

هه‌له‌کانی هه‌ر دوو‌کمان راست بکاته‌وه. شیعره‌که ناوا ده‌ست پێده‌کا:

گوتم:

دلم پره له دهره و کول

ئه‌لتم پڕۆم له شاره‌که‌ت

په‌خه‌گر ده‌لتی (هۆنهر نه‌ له‌ یاره‌که‌ توو‌په‌یه و نه‌ له‌وه‌ی که‌ چاو‌ه‌روانی یاره‌که‌یه‌تی، ژبانی شار و چوارچێوه‌ی شارنیشینی ئه‌وی توو‌په‌ کردووه... له‌ حاله‌یکدا له‌ دێه‌ی پێنجه‌می هۆنراوه‌که‌دا به‌پێچه‌وانه‌ی ئه‌م رایه‌ی خۆی هۆی توو‌په‌بێیه‌که‌ی ده‌خاته پال شتیکی دیکه‌ که‌ بریتیه‌ له‌ چاو‌ه‌روانی یاره‌که‌ی)

ئه‌لتم به‌ جامی ناوی گانی‌اوای دێیه‌که‌م

عیلاجی که‌م کولی دلی پهم، له‌ دهره‌ی

ئینتزاره‌که‌ت

من پێم وایه‌ په‌خه‌گر به‌ باشی له‌و چهند دێه‌ ورد نه‌بوته‌وه. ئه‌و ئینتزاره‌ی که‌ شاعیر لێی ده‌دوێ راست له‌ خزمه‌ت واتای شیعره‌که‌ دایه‌ و هیچ دژایه‌تیه‌کی ده‌گه‌ل مانای دێه‌کانی سه‌ره‌وه‌ نییه‌. سواره‌ نا‌لتی که‌ من له‌ دهره‌ی ئینتزاری شار توو‌پهم، به‌لکو‌ په‌وتی مانای شیعره‌که‌ به‌و شێوه‌یه‌:

له‌ دێه‌ی په‌که‌مدا باسی دلی پهری خۆی ده‌کا و له‌ دێه‌ی دووه‌مدا به‌ در‌دۆنگیه‌وه‌ قسه‌ی دلی خۆی ده‌کا و ده‌لتی: "ئه‌لتم پڕۆم له‌ شاره‌که‌ت" به‌لام هه‌ر خه‌یرا دێته‌وه‌ یادی که‌ نه‌گه‌ر له‌ شاری یاره‌که‌ی به‌روا ئینجا دلی بۆ شتیکی دیکه‌ پهره‌بی و ئه‌ویش دووری یاره‌. شاعیر به‌ ناسک‌کاریه‌کی زۆره‌وه‌ ئه‌وه‌ ده‌گه‌یه‌نتی که‌ ناگای له‌و دهره‌ ئینتزاره‌ هه‌یه‌ که‌ ده‌بی له‌گوند بیکیشتی و بۆیه‌ به‌ر له‌وه‌ی که‌ پۆش‌تنه‌که‌ی قه‌تعی بکا ده‌رمانی ئینتزاره‌که‌ ده‌دۆزێته‌وه‌ و به‌ یاره‌که‌شی ده‌لتی نه‌گه‌ر پێت وایه‌ دهره‌ی ئینتزارم پێ ناکیشری، من به‌ ناوی گانی‌اوای دێیه‌که‌م عیلاجی ده‌که‌م. کاک سواره‌ پێمان ده‌لتی که‌ له‌ ئه‌وینتیکی پاکی شاعیرانه‌دا ته‌نیا خه‌یالی پۆش‌تن دهره‌ی چاو‌ه‌روانی ده‌گه‌له‌، به‌لام با له‌ لایه‌کی دیکه‌شه‌وه‌ بۆ مه‌سه‌له‌که‌ بچین. "ئینتزاره‌که‌ت" مانایه‌کی دیکه‌ش ده‌دا. سواره‌ خۆی و گوته‌که‌ی لێک جیا نازانی و سنوورێک له‌ نێوان خۆی و ئه‌ودا ناهێڵێته‌وه‌ و ده‌لتی ئه‌و ئینتزاره‌ی که‌ ئه‌تۆه‌ته‌ "ئینتزاره‌که‌ت" که‌ ده‌توانی زۆر شت به‌ی بۆ وینه‌ شو‌رش و خه‌بات دژی پاشایه‌تی و... لێره‌ چاره‌ی نا‌کری و ده‌رمانه‌که‌ی له‌ گونده‌. له‌ لایه‌کی دیکه‌وه‌ دهره‌ی ده‌هری "کولی دلی پهری خۆمی پێ عیلاج ده‌که‌م" که‌ لێره‌دا ده‌لتی ئینتزاری تۆه‌مان ئینتزاریکه‌ که‌ له‌ دلی منیشدا به‌ ئه‌و ئینتزاره‌ موشته‌ره‌که‌ یا ئه‌و "دهره‌ موشته‌ره‌که‌" ده‌بی له‌ گونده‌وه‌ چاره‌سه‌ر بکری که‌ په‌نگه‌

کاک سواره به سرنجدان به شوږشی سهږکه وتوړی چین که له گوندهوه بهږو شار چوو و به تاييهت که نيزامه که شی فتودالی بووه له نيرانيشدا له سهر نهو به روايه بووېی که دهېی له گوندهوه بهږو شار ددست به جوولانهوه و خدبات بکړی نه لېته ليرهدا بهی نهوې شيعره که م شی کردبیتنهوه مؤزکی سیاسیبوونم پتوه چه سپاند، به لام له دريژې باسه که دا نهو مهسه له په به وردی پوون ده کړیتنهوه. ليرهدا ته نیا ویستم خو پتېر ناگادار بکه م که ویده چې کاکلی مانای شيعره که نهوه بهی. له هر حالدا نه گهر نهو مانایهش بدا پتوه ندييه که هر پتو و قايه و له هيچ کوئی نه پساو دهوه.

پاشان په خنه گر ده نووسی:

(هونه رېچی یاره که ی خوی له چینیک هه لېژاردوه که بېچوونه کانیان به هيچ جوړیک يه ک ناگړتیهوه)

تو بلتي په خنه گر چ تاريخيکی بې "نهوین" هېی. که ی نهوین سنوړی ناسیوه. مه گهر نهویندار له پیتدا دهچي له کومه لدا پرس و جوې بنه ماله و چین و بیروړا و... یاره که ی ده کاو پاشان نه گهر له هيچ باریکوه جیاوازیان نه بوو عاشقی دهېی؟

کئی ده توانی گازنده له شېخی سه نعان بکا که بې کچی کافر له نیسلام وه رگه را؟ "مهم سه و داسه ری زینیک دهېی که ته نیا به خهون دیوه، فهرهاد عاشقی شیرینیک دهېی که هیندی نه رز و ناسمان که ندو کو سپی له رېنگادایه. سیامه ندی پووته له خه جیکی هه لده گړی که جودا له جیاوازی چینایه تی زور و دهسلات و بنه ماله یه کی حوت برای ده کا به دوژمنی خوی، خه چ پاش سیامه ند ژيانی بهی مانا ده زانی و خوی ده کوژی و...

کام يه ک لهو نهوینانه چوارچپوه یان بې دیاری کراوه. نهو نهوینې په خنه گر باسی لی ده کا هر نهو نهوینیه که شاعیر له دريژې شيعره که یدا گلېی لی ده کا.

په خنه گر ده نووسی: (نهم جوړه هونراو ده زوړتر به شپوهی کلاسیکه و نیشانه ی که مه پیزی هونه ره له شپوهی دارشتنی هونراو دی نویدا. کومه لیک به یتی سه ربه خو له هونراو ده کدا زوړتر به دهر دی غه زل و هونه رانی کلاسیک دین تا شپوهی نوی).

به لام هيچ کام له دپړه کانی نهم پېنچ دپړه په خنه گر باسی لی کردوه نه ته نیا زیادی نین به لکو هر کامیان کوله که په کی به هینن که نه گهر وه لایچن مانای شيعره که ناته و او دهېی. په خنه گر پتی وایه میخو ده ری عه موودی نهو کویله په که دهېی مانا که بیان پتیکوه پتوه ندی بدا کزه، له حالیکدا نه گهر لیتی ورد بېنه وه دهبینن هر دپړه دپړه ی مه نتقی دپړی پتیش خوته یی که پتیشتر باسمان لی کرد و نامه وی دوویانی بکه مه وه.

پاشان په خنه گر ده لتي: (نایا گوله که ی ناماده په له گهل نه ودا بارگه ی بې هواریکي تر

تیک بڼی و له دېدا بېټه هوڼی نارامی، که فوکولی دلی هوڼر؟

شاعیر داواپه کی وای له یاره که ی نه کړدووه. نو که دهلې دهردی ټینترارت چاره ده که، مه به سستی نه وده به که نه گهر پرواته گوند ته نیا ده چن، دهلې "نه لټیم پرؤم له شاره که ت" نالې "وهره پټکه وده برؤین" دیاره له حاله تی دووه میشتا بؤ چاره سر کړدنې ټینتراری یاره که ده چټه گوند.

وهره بڼو گیانی من له شار و هاره هاری نو

له پرؤی چلکنی نه خوځ و تاوویای شو

۱. په خنه گر دهنووسی: (هوڼر له ژیانی شار و جموجوولی و شپوهی ژیانی که به هوڼی پیشکه و تنی مه کینه و که ره سه ی به ره مه مه ټانه وده گؤراوه و... سنووری نیوان هه ژار و دهوله مهندي دیاری کړدووه و... هه ژاران و چه وساو دهان دهیانه وې له شار قه لغانی دروست بکه ن و به هوڼی که ره سه و مه کینه ی پیشکه و تنو چه کی زؤرداری و قه لای چه وسانه وده پروختن، توورده به؟)

په خنه گر لهو شوینه و چند شوتی کی دیکه له چوارچیوهی هه لسه نگاندن و په خنه گرتن هه ورا تر چووه و دهستی کړدووه به قسه بؤ هه لبه ستن و بوختان کړدن که نو کاره ده گه ل قسه که ی خو ی که له پیشه کی په خنه که دا دهیلن:

(ها تمه سر نم پروایه که نم هوڼراو دهی کاک سواره بخمه بهر باس و لیکو ټینه وده و به پیوانه به کی باوه پټکراوی جیگیر بیپټوم) به ک ناگرتنه وده.

له کوټی نم شیعره دا و ده ده که وې که سواره دؤی تیکو شانی هه ژاران و لایه نگرې دهوله مهندي و زؤردارانه. بؤ مه گهر په خنه گر له دریزه ی شیعره که دا چاوی به و چند دټره نه که و تنووه:

له شاره که ت که مهندي دوو که له

که دټه دهر له مالی دهوله مهندي

وه تیشکی بیگونا هی خوره تاو نه خاته بهند

لیره دا کاک سواره کامه چین به تاوانبار ده زانن؟ دیاره که نو که سه ی له ناست تیشکی بیگونا هی خوره تاو دا هه سټیتنه وده به پروای شاعیر چییه؟ به لام گریان سواره له هه موو خه لک تووره بڼو و وهره زوی خو ی سه بارت به هه ژاره کانیش دهرې و گوتی من دؤی نو شپوه ژیانه ی نیوم. نو ده میشت ته نیا نه کی خو ی به جی گه باندووه. مه گهر شاعیر نو که سه نییه که به چاوی کی ناو ده ده روانیته کومه ل و له هه شوتی ک چه وتی بیینی وده دنگ دئ و هاوار ده کا. شاعیریک که له گه ل په وتی ناسایی ژبان پروا و به لټی بؤ بلن شاعیر نییه. شاعر

به پيچه وانهی رهنوی پروبار مهله دهکا. شاعیر هیندیک جار بۆ ئەودی خەلک وشیار بکاتهوه
 شیعیر دهکاته زهرهیهکی توند و له سهری چینیکی خەلکی رادهکیشی. لهو رینگایه دا رهنکه
 زۆر بێروحمانه دهگهڵ خەلک بجوولیتتهوه، بهلام دهگهڵ خۆی سادقانه جوولاهتهوه. شاعیر
 دهبن چی له دهرووندایه ههلبێژیتته سهر کاغەز و هاوار له گهروویدا نهخنکین. سواره نهو
 دەم که له شار وهرز بووه دهبن به ههموو توانای خۆی شار و شارستانییهت له بهر فهرههنگی
 بێ گیان و پر له درۆده له سهی بکوژی بلی من وهرز بوم لهو شارهی که رۆژدهکشی نهخۆشه.
 ئەوه نه تنیا بۆ شاعیر عهیب نییه بهلکو به جیگه یاندنی ئهرکه. کاتییک فایق بیکهس له
 کورد توورده دهبن و ئەو تووریدییه دهچیتته قالبی شیعیرهوه ئاوا دهلی:

میلله تیکن بۆ نه مانی یه کتری ههر ههول نه دن

داخه کم ورد و درستی شیت و شهیدای نانهیه

"لا په ردی ۱۵ ی دیوانی فایق بیکهس"

رهنکه رهنهگر فایق بیکهس به دژی ههژار و پرووت و رهنه نی کورد و دوژمنی میلله تی
 کورد دابن، بهلام به پيچه وانه، ئەو شیعیر لهو په ری کورد دوستی و کورد په روهربدا نووسراوه.
 شاعیر خەلک وریا دهکاتهوه و لهو کاره دا زۆر بێروحمه.

ته نانهت روحمی به خۆشیدا نایه چونکه ته واوی کورد دهکوژی له حالیکدا خوشی کوردهو
 جگه له و دوش ترسی له دهروونیدا نییه که ئەو شیعردی چۆن بۆ لیک دهدهنهوه، بهلام بیکهس
 ههموو دەم له سهر ئەو بره وایه نامینیتتهوه و دیسان له هه لومه رجیکی تاییه تیدا پرو دهکاتهوه
 میلله تی کورد و دهلی:

شه جاعهت پيشهیی کورده، مه عاریف ره سمی پيشرویه

که ره م نه لبه ته باعیهس بۆ ژیا نی میلله تی کورده

دلم خۆین پێژ و سه ر گێژه، دوو چاوم پر له نه سرینه

عیلاجی ده ردی "بیکهس" هه ر ژیا نی میلله تی کورده

"دیوانی فایق بیکهس لا په ردی ۲۳"

چ مه نتقیک ئەو دوو خاله روو حیه لیک ده دانه وه جگه له مه نتقی شیعری. ئەو میلله ته
 پیس و نوکەر و شهیدای نانهیه بۆ ئیستا بوو به "شه جاعهت پیشه"؟

رهنهگر بهر له و دی که بهم توند و تیزیه هه لکو تیتته سهر شیعیر دهکی کاک سواره دهبایه
 ههول بدا سه بکی ئەم شیعیر بناسی و بهم پیتوانه وه هه لپسه نگین. شیعری "شار" یه کتیک له

جوانترین شیعره‌کافی رۆمانتیکی کوردییە. ئەو قسەییەش وەنەبێ من پیتی گەشتبم. لە سروی ژمارە ۷ لاپەرە ۷۴دا کاک "قەرھاد پیربەل" دەڵێ: "بە پای من بەرزترین و ناسکترین شیعرێ رۆمانتیکی کوردی ئەم شیعرە «شار»ی سوارە. هەر وەها کاک حەمەسەعید حەسەن لە وتووێژیکدا کە بەم زوانە سروە بلای دەکاتەو دەڵێ: "ئەو شیعرە سوارە «شار» بەلاترین نمونە شیعرێ رۆمانسی کوردییە."

ئێستا کە سەبکی ئەم شیعرە پوون بۆو دەبێ بزائین تایبەتەندیەکانی سەبکی رۆمانتیک چین و لە چ دەورانی و چۆن پێک هاتوون. رەخنەگر پێویستە بزانی کە "شاتۆریان"، "ویکتۆر ھۆگۆ"، "لامارتین" و شاعیران و زانیانی گەورە دنیا لە دوا سەدە هەژدەهەمەو بەو سەبکیان نووسیوە. یەکتیک لە تایبەتەندیەکانی ھونەرمندانی ئەو سەبکی ئەوێ کە ئەوینداری سروشت و گوند و ژبانی پاک و دور لە فروفیتلن، بەلام ئەم ھونەرمندانی تەنیا بە جوانی و خوشی ھەلنالتین و لە پەنا وینەکاندا مانای دیکەش دەگەین. شار لە حالیکدا کە دەربەری ھەستی شاعیریکی لە شار بێزارای، ئەوینداری گوندە، بە شیوەیکی دیکەش مانا لێدەدرێتەو. سوارە کەسێکە کە خەلک فێر دەکا دژی چارەنوسی ناسایی خۆیان ھەستەو و نیزن نەدەن زۆردارانی پاشایەتی تیشکی تاو نەخۆش بکەن. سوارە بێر لە پێگای چارەدەکاتەو و وەک تۆلیۆت دەڵێ: "ئێمە بێر لە کلێل دەکەینەو، ھەر کەس لە زیندانی خۆیدا بێر لە کلێل دەکاتەو" سرزمین ایران، قسمت پنجم: آنچه رعد گفت."

دیسان دەگەڕێمەو سەر قسە رەخنەگر کە دەڵێ شاعیر پێشکەوتی مەکینە و شاری پێ خوش نییە.

لێرەدا باسی شیعرە سوارە لە سەر پێشکەوتی مەکینە نییە. ئەوێ کە شاعیر لە بەرەبەریدا پراوەستاو ئەوێ کە نابێ ھەست و عاتیفە مەزنی و باری ژبان و پاک و سەداقەت دە پەنا پێشکەوتی مەکینەدا فیدا بکەن. شاعیر، مۆھەندیس نییە کە باس لە مەکینە بکا. گەورەترین گراوی ئەو خەلکە و تەنیا فکر و خەیاڵی ئەو گراویە کە بە ناوی "گۆلم" بانگی دەکا.

وتمان ئەو شیعرە باس لە پێشکەوتی مەکینە ناکا و دژایەتی دەگەڵ ئەو نییە، بەلام چونکە رەخنەگر بەو باریدا لێکی داوەتەو و سوارە لە شیعرە شاردای وەک کەسێک بە خۆتەر ناساندوو کە پێشکەوتی مەکینە و جیاپوونەوێ ھێلی نێوان ھەزار و دەوڵەمەندانی پێناخۆش. دەمەوی لێرەدا ئەو پەگەینەم کە ئەگەر بمانەوی لە باری پێوەندی پەدیدیەکانەو بۆ یەک بچین، ئەو شیعرە لە خزمەت پێشکەوتی مەکینەشدا، بۆ؟ شاعیر کۆمەڵ ھان دەدا لە

باری سیاسیه وه ئالوگۆرتیک له حالهتی شاردای پێکبێن و گازنده له باری ئیستای شار دهکا. کاتیکی نهو ئاواتانهی شاعیر وه دی بێن و ئالوگۆر که پێکبێن، دیاره له ولاتدا ئازادییهکی زۆتر دهبن و خهڵک به دڵیکی شاد و دوور له بهند و تیل و کهلهپچه و گزه و فروفیل خهریکی فیتروونی رسته جوړاوجۆرهکانی نهدهبی و زانستی دهبن، زیاتر له شارستانییهت حالی دهبن و نهوه پێشهکی ههمان پێشکهوتیکه که پهخنهگر ئاشیره ی پێکردبوو یانی نهو ژبانیهی شاعیر داوای دهکا پێشکهوتی مهکینه و شارستانییهتیشی تێدايه. شتیکی دیکه ی که دهبوایه پهخنهگر سهرنجی پێیدا باری سیاسی نهو سهردهمهیه که شاعیر شیعره که ی تێدا نووسیه: نهو شیعره له زهمانیکیدا نووسراوه که زمانی شاعیر، بۆ گیاندنی مه بهست زمانی سه مهبول، ئوستوره و ئیستعاره بووه. سواره به زمانی ئیستعاره میژوو تومار دهکا و به راستی که نهوه راستترین میژوویه که که نووسراوه تهوه. لهو شیعره دا به زمانی تهشبهه و ئیستعاره و رهمز و ئیما زۆر قسه ی ئازادیخوازان نووسراون که شیعره که بهرتر دهکهنه وه و بهر بهره ئاشیره یان پێدهکهن. پهخنهگر نه دهبی به سه ر نهو بهری شیعره که دا باز بدا:

ته لێم پرۆم له شاره که ت

له شاری چاو له بهر چرای نیشۆن شهواره که ت

پرۆمه دێ که مانگه شهو

بزیته ناو بۆم.

پهخنهگر دهلی: (نه گهر مه بهستی هۆنهر نه وه یه که پواله تی پاراوه ی شار سه رویشیکه له سه ر زام و چلکهکانی هه ژاری و چینه یه تی، بێ گومان تاریکی شهو، ناتوانی تیشکی چرایه ون بکا و واقیعه له وه زۆر به هیزتره و... به دوا ی نه مه دا ده بی بلێم که گونده کاغان نه وه نده ناوه دان و گه شه کردو و نین که مانگه شه ی بزیته نیو بزه ی جووتیاری ماندوو...)

من ده بی دیسان دوویاتی بکه مه وه که بۆ نه وه ی بتوانین نهو شیعره لێک بده بنه وه ده بی بچینه نیو رۆجی شاعیره وه، ده بی بزانی مه به ست له چرای نیشۆن و مانگه شه و له وه هه لسه نگانده نا چیه و شاعیر چی ده و؟

لێره دا چرای نیشۆن به مه زه هریک دانراوه که نوینه ری تیشکی هه لسه له تینه ره. نهو نوور و تیشکه پا که نییه که شاعیر مه به ستیه تی. شاعیر به دوا ی پاکیدا ده گه ی و بۆ نوور یکی خا وین و گه ش و سه روشتی چاو ده گه ی، به لام چرای نیشۆن نه وه نییه، به پێچه وانه چاو شهواره دهکا و پهنگی واقیعی له بهر چاو ون دهکا، نووره که شی نوور یکی ده سکرده، نهو نووره له جیاتی نووری واقیعی له شاردای به خه لک ناسینه راوه و خه لکیش پێیان جوانه و

فربویان خواردووه. شاعیر دیسان دهیهوئی بجیتتهوه گوند. بۆ نهو کاره دهکا؟ شاعیر له
 سهردهمی مندالییهوه، به نووری خاوپینی مانگهشهو دلی کراوتهوه. ئهه ناشقی گونده،
 چونکه ئیستا فروفیل به سهر ژبانی خه لکیدا زال نه بووه. لهویدا ههست به نازادی دهکا و به
 پاکی، دیسان مهسهله که دیتتهوه سهر باری په مز و ئیستعاره. له شاردای خه ریکن به چرای
 نیتون چاوی خه لک شهواره بکه، به لام له گوندهکاندا خه لک نووریککی واقعی دۆزیدهوه
 . نهو له گوندا کاتیک به بهشی زوری ناواتهکانی دهکا بزهی دی و مانگهشهو دهزیتته نیو
 بزهی. په خه گر دهلی ئهه وینهیه "ههه ههلهیه و ههه لاواز" به لام ههه وهک باسما کرد هیچ
 لاوازی و ههلهیه کی تیدا نییه و په خه گریش به لگهیه کی بۆ سه لماندن قسه که ی نه هینا بۆوه.

رځڼه له سهر رځڼه‌ی شیعري "شار"ی سواره نیلخانی زاده

(۲)

مارف ناغایی

چلون بږم له شاره‌کټ

که پر به‌دل دوی گزدم

رځڼه‌گر ده‌لتی: (نازانم گزه چیه به لای هونه‌ده‌ده؟ نایا نه‌و هم‌وو زولم و زور و جیاوازیه‌چینایه‌تییه‌ی سهرده‌مییه‌تی که له کومه‌لگا‌کیدا ده‌ییښی؟ نه‌گهر نه‌ودیه که نابی لئی پاکا و ده‌بی له بهرام‌به‌ریدا رابودستی).

نه‌خیر گزه نه‌وه نییه که رځڼه‌گر نووسیویه. گزه نه‌و فروغ‌فیله‌یه که له شاردا شاعیر چاوی پی‌که‌وتوود: نه‌و بارودوخه‌یه که شاعیری هیناودنه سهر نه‌و پروایه که ده‌بی له‌و قوناغه‌دا شو‌تینکی دیکه بږ دامه‌زراندنی ویسته‌کانی هه‌ل‌بږتیرئ، شو‌تینیک که پاکي و سه‌داقه‌تی لی بیاری. نه‌و شیعره وشیارکړنده‌وی تېدایه، به‌لام راکړدن له هیچ کویدا باسی لی نه‌کراوه.

پاشان رځڼه‌گر ده‌لتی: (گزه "چیه‌که شاعیر باسی لی ده‌کا و بږ به‌ره‌و دی ده‌روا؟" سیمای سوال‌کړه‌کان و ده‌ست‌فروشه‌کانی قه‌راغ شه‌قامه‌کان و قاچ‌پووتی مندا‌لانی شاره‌که وه‌ک گزه خو د‌نو‌تینی).

سواره نه‌گهر قاچ‌وقولی پووتی هه‌زارانی پی گزه بی له شاره‌وه به‌ره‌و گوند نه‌ده‌ر‌و‌یشت. مه‌گهر قاچ‌وقولی رووت و هه‌زاری له شاردا زورتره یا له گوندی‌کی ولاتی کورده‌واریدا؟ نه‌و قسه‌یه‌ی رځڼه‌گر له شیعره‌که‌دا پشت‌وانه‌یه‌کی نییه.

له شاره‌کټ مه‌لی نه‌وین غه‌واره‌یه

رځڼه‌گر ده‌لتی: "مه‌گهر ف‌ره‌ه‌نگی شار دووره له خو‌شه‌ویستی و هه‌ست‌ونه‌ستی مرؤ‌فایه‌تی؟"

ده‌مه‌وئ له ولامی نه‌و قسه‌یه‌ی به‌ریز باوکی تارادا ناشیره به‌و مه‌سه‌له‌یه بکه‌م که نه‌وین و خو‌شه‌ویستی و د‌و‌ستایه‌تی و د‌و‌ژمنایه‌تی و... هه‌مووی نه‌وانه نیس‌بین. هه‌ر که‌س به‌پتی دابونه‌ریت و نا‌کار و کړده‌وی خو‌ی و کومه‌له‌که‌ی فی‌ری نه‌و واژه پر مانایانه ده‌بی (ونه‌ل‌به‌ت هیندیک که‌س له‌و سنو‌رانه‌دا نامینیت‌ه‌وه که باسی‌کی جیایه). سواره له گونده‌کانی کورده‌ستاندا گه‌وره بووه. له ولاتیدا که نه‌و ژباوه نه‌وین له شیري دایک پاک و

خاوتنتر بووه. فروفیل له نارادا نه بووه. کیژ له سمر خوښه ویستی کور و به پتېچه وانه گیانیان بهخت کردووه، به لامل نیستا به سمر ژبانیکیدا که وتووه که له ویدا نهوین نهو مانایه ی نه ماوه. پیشکه وتی شارستانییهت خدریکه نهوین له نیو چهرخی ماشینه کانیدا له تویهت بکا. مهلی نهوین ناتوانی به نازادی بفری و غهواره دهکری و نهوانه شاعیر تووړه دهکن. نهگه رقرار بی له شارستانییهت قسه بکهین سوئید زور له ولاتی نیمه له باری سهنه ته وه پیشکه وتووتره، به لامل کاتیک «به رورژ ناکره یی» که یه کتیک لهو شاعیرانه یه که ماوه ی چندين سال له نیراندا ژیاوه دهچته ولاتی سوئید پاش ماوه ی سال ونیوتیک نهو شپهره دهنوسی:

“دان پیانان”

له وشکه سهرمای نهو نامویه دا

لیره کاغان

به گوزانییهک که رم ده که پنهوه

شو که دیت و خور ودهر دهنی

له پتخه لی یاده کاغانا گرموله دهبین

که پتستی شوه یس به دهستی خور

توور هلددری

چاوه کاغان لیک دهنه وه:

لیره ژبان

دفته ریکی دراوی بهر رده بهایه

(Stockholm ۱۱,۹۰)

شاعیر ژبانی ولاتیکی به وړالهت پیشکه وتوی وهک سوئید به دفته ری دراوی بهر رده به لیک دهاته وه، به لامل نیمه حه قمان نییه رهنه ی نهوه ی لی بگرین که به و دهلی. رهنه گری به ریز دهبین هول بدا شاعیره کان فیری راستی و پاکی دهگه ل ههستی شاعیرانه یان بکا. شاعیر له حزه یهک له زه مان تو مار دهکا و دهبین لهو تو مار کردنه دا درو دهگه ل خوی نهکا.

سواره که له شاردا له ساله کانی رهشی ژباندا دهلی مهلی نهوین غه وارده یه نهوه لهو په ری راستیدا قسه ی کو تووه. هیچ شاعیر یکی گه وړه دهگه ل ههستی خوی دروی نه کردووه. نهو نهوینی خوی دهرده ری و پتزارییه که شی راده گه یه نی بی نهوه ی ترسی هه بی. سواره ی شاعیر نازاده که له نهوین بدوی و بی باکانه به خه لکی شار بلتی که نیوه مهلی نهوینتان غه واره کردووه و لهو حاله تووړدیییه دا نهودش به شپهره که وه زیاد بکا:

نه‌لټی له دهوړی دهست و پټم

نموی که ټټل و تان و رایه‌له

که له‌بچه‌یه

له نیو کومه‌لټکی ناو‌ها شاعیر هه‌ست ده‌کا خوی زیندانی کردووه و هاوار ده‌کا نه‌و
که له‌بچه و ټټل و تان و رایه‌له بېسپټن و به شوټن نه‌وینی واقیعی‌دا بن. ته‌سلیمی ره‌وتی
ناسایی ژبان و چاره‌نووس مېښ و خوټان پژگار بکه‌ن. نه‌گهر نیمه شاعیر به پیش‌ره‌وی کومه‌ل
بزاینن ده‌بینن که له راستیدا کومه‌ل‌یش هه‌روا که‌وتوټه به‌ندی رایه‌ل و که له‌بچه .

دهستی گهرمی ناشنا نیمه که نه‌یگوشم

دهستی چټویه

له شاره‌که‌ت زه‌لیله شیر، گولم

باوی رټویه

نیتر لټ‌ره‌دا سواره به ناشکرایي به خه‌لک ده‌لټی که نیو ده‌هنده له هه‌ستی من دوور
که‌وتو نه‌وه که هه‌ست ده‌که‌م ده‌سته‌کانیشتان گهرم‌گوړی‌یان تیدا نه‌ماوه و بټ گیان بوونه و
وه‌ک شتیکی دارن‌یان لټی هاتووه، خوټنی ره‌که‌کانتان ویشک بووه و نیستا من نه‌گهر هه‌ر
ناوا بمټنه‌وه ده‌مه‌وی پرؤم. پاشان گازنده له باری سیاسی به شټویه‌کی ناشکرا دټته گوړی،
لټ‌ره‌دا له نیوان خوټنه‌ر و شاعیر‌دا په‌رده‌یه‌کی نه‌وتو نامټیټی. نه‌و هاواره به خه‌لک ده‌لټی که
له شاره‌که‌تان‌دا شیر زه‌لیله. نیتر مانا له‌وه‌ی پرونتر نابټی. کاتیک له زه‌مانی ده‌سه‌لاتی
پاشایه‌تیدا بلټین "باوی رټویه" هیچ قسه‌یه‌ک له په‌نا په‌رده‌دا نامټیټی. نه‌وددم
پروونا‌کبیره‌کان له گوښی زینداندان بوون و هه‌رچی نازا و شیرانه ده‌ژیا یا ناواری شاخ و کټو
بوون یا له ده‌ره‌وه‌ی ولات نیشته‌جټ بوون یا له نیو به‌ندی‌خانه‌کانی رژیی پاشایه‌تیدا بوون.
سواره بټ ده‌یه‌وی له شار که "باوی رټویه" پروا و بچټیته گوند؟

نه‌گهر په‌خنه‌گر هه‌ولټی دابټی بټ ناسینی زه‌مانی نووسینی نه‌و شیعه‌ره ده‌یزانی که له‌و
سه‌رو به‌ندیدا له گونده‌کانی کوردستان هټندیک له پروونا‌کبیره نازادی‌خوازه‌کانی کورد له
دژایه‌تی ده‌گه‌ل رژیی چه‌په‌لټی پاشایه‌تی هه‌ستا بوونه سه‌ر پټی و سواره خوی وه‌ک یه‌کټیک له
نه‌وان ده‌زانی. نه‌ویه که شاعیر ده‌یه‌وی بټ گوند یانی نه‌و شوټنه‌ی که شټیره‌کانی له نامټیزی
خوی گرتووه بکه‌رټته‌وه، به‌لام په‌خنه‌گر ده‌لټی: (کاک سواره لټ‌ره‌دا په‌نگه مه‌به‌ستی نه‌وه بټی
که خوی وه‌ک هونه‌رټیک دیار نییه و پټز و نرخ‌ی خوی نادرتیټی).

کاک سواره له هیچ یه‌ک له به‌ره‌مه‌کانیدا "من" ی تاکه که‌سی به‌کار نه‌هټتاوه. نه‌و له
هه‌موو به‌ره‌مه‌کانیدا به زمانی ره‌مز و نیست‌عاره ده‌گه‌ل خه‌لک ده‌دوی. نه‌و جار سواره

دیده وئ بچیتته دئی، بۆمه گەر له باری ئەدەبیبه وه خەلکی دئی گەشتبوونه ئەو ڕادەیهی که له شیعری کاک سواره حالئی بن و بایهخی بۆ دابننن. ئەو ئیمه لیتی حالئی نابین و ناتوانن ڕیزی پتویستی بۆ دابننن مەخوازه خەلکی دئی! که وا بوو چۆن دەتوانن بلیتین سواره له بهر ئەو هەلەهات که بایهخی ئەدەبیبه کهی نەزانراوه. ئەگەر ڕەخنەگر زیاتر له سەبکی کاک سواره ورد بباوه بۆی دەرەکهوت که ئەو شاعیر له خزمەت هەستی پاکی خۆیدا به بۆ چەلەلیدان و نافەربنی خەلک شیعەر نانووسن. سواره لهو شاعیرانه به که دەبی ڕەخنەگر ببیتته پردی نیتوان ئەو و خەلک و بۆخۆشی ئەو راستییه دەزانن.

پاشان ڕەخنەگر دەلئی: (ئەمرکی سەرشانی شاعیر چیبه که نایه وئ خەلک وشیار بکاته و دوو له لایان بچینیتته وه) هەروها درێژێ پیتهدا و دەلئی: (سواره بێزارانه هاواری توورەبوونی خۆی له ناستی شار بهرز دکاته وه و لیتی دوور دکه ویتته وه، بئی ئەو ڕۆشنی کاته وه که هۆی ئەم هەموو گرفتارییه چیبه که وا له شاردا ڕوو ددەن؟)، بهلام دیسان ڕەخنەگر باش له شیعردکه ورد نەبۆته وه دنا هیتنه کهم لوتف نەدەبوو. مەگەر وشیار کردنەو دی خەلک چیبه؟ نایا گری پووچکهی گرفتاری لهو زیاتر باسی لئ دکرئ. سواره زۆر به ڕۆشنی و ناشکرایی دەلئی "تەلیم ڕۆم له شارەکهت" چونکه: لێره تیشکی خۆرتا و له بەندی دووکه لئ دۆله مەنددایه، گزه و فرۆفیل لهوپه ڕی خۆیدا به، خەلک به چرای نیتسۆن فریو ددەن، قۆندەرە ی پوول و پاره هەتا عەرش بهرز کراوته وه، له هەموو کۆلانییک شه پۆری شین دئی و شیر له بەند دایه و ڕیزی ددەلانی به دەسته ...

نایا لهو زیاتر خەلک ڕینۆتینی دکرئ. ئەگەر ئیمه دلیتین شیعەر نابن دروشمی پهتی بئی، مەبهست ئەو به که سوارهش نابن بلی "بمیری زۆردار و بۆی کرێکار" له حالیکدا هەر ئەو قسانه له قالیبی شیعردا وتراون. ڕەخنەگر چاودرانی دروشمه له شاعیر، بهلام شاعیر ئیزن دەدا هەتا وینه شیعریه کانی قسهی دلی بگه بهن و خۆتەریش لیککی بداته وه.

ڕەخنەگر دهنووسن: "وا دەرەکه وئ که توورەبیبه کهی هۆنەر له شار به شیککی دکه ڕیتته وه بۆ ئەو به که نرخێ ئەو نازانن و مەودای نادری که دەست له نیتو دەستی یاره کهی له شه قامه کاندای بگه ڕن و هۆنراوی ناسک به ڕیتته وه!"

له تهواوی شیعردکه دا سواره به شتو دیه کی له ئەوین دوا وه که هیچ ڕهنگی ئەوینی نیتوان کوو و کچ نادا. تەنانەت کهس لهو شیعردا پیته لاگوتنی کیژیککی و بهر چا و ناکه وئ و دەتوانن ئەو گولە ی سواره کیژیککی واقعی نهبن، بهلام ڕەخنەگر نه تەنیا به دلنیا بییه وه دهلئی یاره کهی کیژ و واقعییه به لکو زۆر ئەولاتریش دپروا و دهلئی سواره له داخی ئەو دی دهچیتته دئی که نایه لن کیژد خۆشه و یسته کهی دەست له نیتو دەستی بنن و پیکه وه له شار

بگه پټن. به بروای په خنه گر سواره لهو باره وه له گوند نازاد تره و له وټې ده توانی دهست له نټو دهستی کچیتکی کورد نټ و که سیش نه لټی پشستی چاوت برویه. سواره نهو گولوی وه که مزه هری خه لک هه لټر اردووه و که سیکه که خوی به گیان و دل عاشقی بووه و خوشی دهوټی، به للام هم مو نهو ښتیک تایهت به کیژ نییه.

لیره دا په خنه گر ده بویه سهرنجی دابن که نهو گوله کیژتکی ناسایی و یا هر کیژ نییه. لهو شیعه ردا خه لک له گوله که یدا خو ده نوټنټ و گوله که ی له خه لکدا. نهو دووه لټیک نا کرټنوه. دهر دی سواره دهر دیکې فهر دی و تاکه که سی نییه به لکو دهر دیکې گشتییه و لټیک کر د نه وې نهو دووه سهر له خوټنهر ده شټوټنټی. ته نانهت "من" یش له شیعی سواره دا "من" ټکی جیا و هه لټراو له کوټمه ل نییه و "من" ټکی کوټمه لایه تییه.

نهو شیعه رې کاک سواره باسی دل داری نیوان کیژ و کوړتک نییه. به لکو خوشه ویستی نیوان شاعیر ټیک و میلله ټیکه دنا لاینیکم له شوټنټیکدا به یاره که ی ده گوت وهره با پروین و پشت له خه لک ټیکې ناوا بکه یین و به ژيانی خوټمان پرا بکه یین.

نه گهر نهو ښی کاک سواره هر کیژتک بویه نهو زور به ناسانی چاره سهر ده کرا، به للام نهو له کوټمه ل تووړه یه و ده لټی:

گولم، هر ټی زونگ و زدل

چلون نه بټه جاره گول

له شاری تو، له بانې عهر شه قونده وې درلو

نهو مانایه ده گه پټه وه سهر نهو بیرو پرایه که له سهره تادا وتمان په ننگه بنا خه ی شیعه رکه ی له سهر دامه زرابی. شاعیر پټی وایه له نیزام ټیکې ناوادا شار ناتوانی بیټه جاره گول مه گهر نهو ی که جموټله که له گونده وه دهست پټ بکا.

من به وه ده لټیم هاوار ټیک بزوشیاری و بیداری، من به وه ده لټیم گازنده یه کی دلسوزانه و هه ستانه و یه کی دلیرانه، به للام په خنه گر پټی وایه کاک سواره بروای به نالوگوټ نییه. نه گهر بروای به نالوگوټ نه بویه هاوار یشی بز نه ده کرد. نه گهر بروای به پیشکه وټی کوټمه ل و به دهر یا گه یشتن نه بویه "خوه به ردینه" ی که دهر سی پیشکه وټه نه ده نووسی:

کټ له شاری قاتلی هواړ

گوټ نه داته نایه تی پهرای دل؟

منی که گوټی تاوی گهر می به رده واره که ی عه شیر تم

به داره تهر می کووچه تنگه کانی شاره که ت

رانه ها تووه له مشم^(۱)

په‌څخه‌گر ده‌لتی: (ئو نایه‌تی په‌راوی دل چیه؛ نه‌گر باسی زولف و بسک و پ‌ڼگ و پرووی ته‌نیا گول‌ک‌ه‌ی ه‌ونه‌ره، به‌ راستی کاک سواره راستی وتووه، له شاری قاتلی هم‌زار که‌س گوئی ناداته‌ئو نایه‌ته)

من نازانم کاک سواره له کوئی باسی زولف و بسکی کردووه ه‌تا نایه‌تی په‌راوی دلی ئو شتانه‌بن. ئیمه‌ ده‌بی له سهر شیعری کاک سواره قسه‌ بکه‌ین یا له سهر خه‌یالی خ‌ومان؟ په‌څخه‌گر ب‌وخ‌وی کانالیک‌ی ب‌و ئو شیعره‌ کیشاوه و له ه‌هر شو‌ت‌ن‌یک له چوارچینه‌ی بی‌ری خ‌ویدا نه‌ماوه په‌څخه‌ی لی‌ گرتووه.

کاک سواره له په‌څشان‌ی "زولالترین پ‌نکه‌نینی جیهان" دا‌ئ‌لتی: "شار، گیان و په‌وانی نه‌خ‌وشه. نه‌سپه‌ک له سهری داوه‌ گ‌یژ و و‌ه" ... "ت‌وف‌ان‌یک له پشت‌ ده‌ریاوه‌ د‌ی و باری نه‌گ‌به‌ت ه‌له‌ته‌ر‌یژ له گول‌زاری شارا ه‌موو گول‌یک‌ی قه‌تل‌عام کردووه... ئم ت‌وف‌انه‌ له‌وپه‌ری چند ده‌ریاوه‌ د‌ی. چی نه‌ه‌یت‌ی؟

نه‌گ‌به‌ت، در‌و، گول‌ی کاغه‌زی، تریا، وه چی نه‌با گول‌ی گ‌ه‌ش و پی‌اوه‌تی و ته‌وینی به‌راستی."

ئیس‌تا په‌ڼگه‌ ب‌و په‌څخه‌گر ده‌رکه‌وت‌ی که‌ سواره د‌ی مه‌کینه‌ نییه و له‌به‌ر دل‌داریش له شار ه‌له‌نایه‌! به‌ل‌کو...

په‌څخه‌گر له ک‌وت‌ایی وتاره‌که‌یدا ده‌نوس‌ی ه‌هر چند ته‌نیا له پرووی نی‌وه‌ر‌وکه‌وه ئم شیعره‌ی شی کرد‌وته‌وه، به‌لام (له باره‌ی زمان و و‌اله‌ت و په‌سه‌نبوونی وشه‌کان‌یه‌وه بی که‌موکو‌ری نییه. ب‌و غ‌وونه‌ نه‌گر سه‌یر‌یک‌ی ئم به‌ش‌ی ه‌وزراوه‌که‌ به‌ ورد‌ی بکه‌ین، ده‌بین‌ین که‌ ده‌له‌نگ‌ی و به‌ ته‌واوی مانا نابه‌خ‌ش‌ی و وشه‌یه‌ک که‌ ه‌له‌ب‌ژ‌تر‌دراوه‌ لاواز و بی‌ ده‌سه‌ل‌اته‌ له که‌بان‌د‌نی مانادا، وه‌ک ده‌لتی:

به ه‌هر نی‌گایه‌ک و په‌تایه‌کا

نه‌ل‌یم هر‌وم له شاره‌که‌ت، گول‌م

به به‌روای من لی‌ره‌دا په‌تا دوو مانای ه‌یه که‌ ه‌یچیان ه‌له‌ ن‌ین. په‌که‌میان: له سهره‌تادا شاعیر باسی شاری نه‌خ‌وش و تاو و یاو ده‌کا و لی‌ره‌ش که‌ ده‌یه‌وئ ده‌گ‌ل یاره‌که‌ی بد‌وئ به‌ ه‌هر روان‌یت‌یک که‌ په‌تایه‌ک ده‌بین‌ی جار‌یک مه‌سه‌له‌ی ر‌ویش‌ت له دل‌یدا زین‌دوو ده‌ب‌یت‌ه‌وه "په‌تا" چه‌شنه‌ نه‌خ‌وش‌یه‌که‌ه. یا په‌ڼگه‌ شیعره‌که‌ ئاوا بو‌ویی: "به ه‌هر نی‌گایه‌ک و په‌تایه‌که‌" یانی ه‌هر روان‌یت‌یک‌ی ئی‌وه نه‌خ‌وش‌یه‌کی ت‌یدا‌یه.

گوايه "په‌تا" مانای به‌ د‌زی روان‌ین و ورد روان‌ین‌ش ده‌دا که‌ به‌و ش‌یه‌یه‌ کاک سواره ده‌توان‌ی ئو مانایه‌شی له‌به‌ر چاو بو‌ویی و له ه‌هر حال‌یک‌دا مانا ده‌دا.

دیسان رخنه‌گر نهو دپیره بۆ وینه دینیتته‌وه:

له شاری تۆ له بانى عهرشه قۆنده‌رى دراو

و ده‌لتی: "دیار نییه قۆنده‌رى دراو له سهر عهرشه یا وه‌کو هینی خاوه‌ن دراو"
نیتر که نه‌وه دیار نه‌بێ ههر هیچ شتیک دیار نابێ. سواره وه‌ک شاعیریک هه‌قی هه‌یه
بۆ نه‌شیا گیان قایل بێ. قسه‌یان ده‌گه‌ل بکا و به‌ بۆجونی خزی که‌سایه‌تیان بداتێ. پوول و
پاره له‌ لای شاعیر که‌سایه‌تییه‌کی باشی نییه. بۆ رخنه‌گرتن له‌ کۆمه‌ل ده‌یه‌وێ له‌وه‌ بدوێ که
له‌ شاره‌که‌تاندا پاره له‌ مرو‌فای واقیعی زۆر به‌رێز و حورمه‌تتیره و بۆ نه‌وه‌ی مه‌به‌سته‌که‌ی
بگه‌یه‌نێ ده‌لتی ئیوه نه‌ ته‌نیا خودی پاره‌ی (که‌ به‌لای شاعیره‌وه زۆر بێ نرخه‌) به‌لکو که‌وش
و قۆنده‌رى نه‌م پاره‌یه‌شتان تا بانى عهرش به‌رز کردۆته‌وه و بایه‌ختان بۆ داناره. نه‌و
ته‌شبهه‌ه هیچ لاوازییه‌کی تیدا نییه. رخنه‌گر پیتی وایه‌ دهبێ سواره مه‌به‌ستی که‌وشی
"خاوه‌ن دراو" بووبێ، به‌لام دیسان دینیه‌وه سهر نه‌م مه‌سه‌له‌یه که‌ له‌ رخنه‌گر بپرسین نه‌تۆ نه‌و
خاوه‌نه‌ت له‌ کوێ بۆ "دراو" ی کاک سواره دیته‌وه! یا ته‌گه‌ر مه‌به‌ستی نه‌وه‌یه که‌ به‌لتی
"قۆنده‌رى دراو" مه‌به‌ستی سواره‌یه، نه‌وه‌ش که‌ شتیکى زوونه سواره له‌ شاری ئاودا له‌ سهر
نه‌م به‌روایه‌ نابێ که‌ که‌وشی شه‌ و دژی هه‌زاران نه‌و بایه‌خه‌ی پیتدراوه. جگه‌ له‌وه‌ش "هه‌راو"
قافیه‌که‌ی "دراو" نه‌ک "دراو".

پاشان رخنه‌گر ده‌لتی: (له‌ باره‌ی په‌سه‌ن نه‌بوونی وشه‌وه ده‌توانین سه‌یرتیکى نه‌م وشانه‌ی
خواه‌وه بکه‌ین: نینتزار، گونا، عهرش، قۆنده‌ره، عیلاج و...))
به‌کاره‌ینانی نه‌م وشانه له‌ زمانى کوردیدا هه‌له‌ نییه و نیتر عیلاج و گوناوه‌ نینتزار
نه‌وه‌نده کوتراره که‌ هه‌ممو کوردیک به‌ کاریان دینێ. ته‌نانه‌ت خودی رخنه‌گر له‌م وتاره‌دا
وشه‌ی ئاواى به‌کار هیناون و منیش له‌ ولامیدا ده‌لیم له‌ باره‌ی په‌سه‌ن نه‌بوونی وشه‌ ده‌توانین
سه‌یرتیکى نه‌م وشانه‌ی خۆت بکه‌ین! قه‌فه‌س - واقیع - په‌فتار - گو‌فتوگۆ - مه‌سه‌له و...
به‌لام من پیم وایه‌ نه‌و له‌ کاتى نووسینی وتاره‌که‌یدا هه‌ر پیتی وابوو نه‌و وشانه‌ش
کوردین چونکه‌له‌ منداڵیه‌وه قسه‌ی پیکردوون و بۆی ئاشنان و نه‌ عه‌بیه و نه‌ هه‌له‌.

١- له‌ دپیری سێهه‌م هه‌تا پینجه‌می نه‌و کۆتیه‌شیه‌رى سه‌رده‌دا به‌ به‌روای من شاعیر یه‌کێک
له‌ جوانترین وینه‌کانی شیه‌رى نوێی کوردی خولقاندووه، به‌لام چونکه‌ رخنه‌کانی باوکى تارا
ته‌نیا له‌ نیه‌روێکی شیه‌ره‌که‌یه و نه‌وه‌ی دووپات کردۆته‌وه منیش له‌ سه‌رده‌تاره‌ باسێ "لایه‌نه‌کانی
دیکه‌ی نه‌و شیه‌رم نه‌کردووه، به‌لام هیوادارم پۆتیک نه‌و کاره‌ش بکړی و له‌ بابته‌ زمان و
هه‌ست و وه‌زن و تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی دیکه‌ی نه‌و شیه‌رم به‌ وردی قسه‌ بکړی هه‌تا گه‌وره‌بى نه‌و

شاعر و شاعیره زیاتر و درو بخا. لیره دا تنیا تاشیره به یک شت ده کم و نهویش نهو به که شاعری شار له حالیکدا که له سهر شیوهی نوئی داریژراوه وهزنی عهرووزه و له سهر وهزنی "مفاعلن، مفاعلن" و ههتا کوتایی شاعیره که نهو وهزنه پارێژراوه که نهو گه ورهیی سواره لهو بابه تهوه ده گه یه نی که نه یو یستوه پتوهندی نیوان شاعری کلاسیک و شاعری نوئی به شیوه یهک بیچرتهوه که خوینهر و شاعیره کان تووشی سهرلیشیواوی بکا. داریژراوه شاعری نوئی له سهر وهزنی عهرووز کاری که م که سانه.

وه لامي په خنه

عدي پټوار

پيشه کی

کوا قهره تاو دین، چه کزو عه رفو له کوټن
پټنه هانام وهک پلینگى چنگ به خوټن
"هیمن"

له ولاتى نيمه نه ديبان به گشتى و شاعيران به تايبه تى له په خنه گرتن درېدونگن. پيشينيان کوتوويانه: "پياو نه گهر زارى به شيرى سووتا فوو له دوش دهکا!" به داخوه له نيو نيمه شدا په خنه نهو شيره کوليوپه که نووسر و شاعيران له دوش ده ترستينى. نامه وى پاکانه بو به رهمى کز و لاوازی نهو شاعير و نووسره بې به هرانه بکهم که له مه وپيش گيژدراخ کراونو له داهاتو شدا ده گرتن. نقد يا په خنه ی باش، شاعير و نووسر نه غيار ده کاته وه و راده ی چاوه ديري خوټنه ران ده باته سر. ياسای سروشتى - گولېژير - (انتخاب اصلح) ده بېته هوږى وه ستانى له و لاوازه کان و پيشکه و تنى پيتول و زورزانه کان.

نيتړ به رخوله ی چلمنى نيتو تيرى سر پشستى که رى شوانان، په نگه بگه نه هه وارى هزاره هه زارى نه ده بياتى گه لان، به لام به رگى ته زوى سهرماى شوانى کوټستان ناگرن و شه که خه زالان به بو نه ی خه زالان تير و ته سل تابن! نه دى بو شاعير و نووسه رى نيمه له په خنه ی توقيون؟ چون به داخوه ليره له پيشدا که وليان ده که ن دوايه قه باله بان ده خوټنه وه! جا حه قيانه فوو له دوى نه قدى باش بکهن و که وليان نه ده نه بهر ده ست "قه باله وه خوټنان" نه وه تا شک ده به م هه ن سوارى له نه سپى داده به زښتن، که ولى له حاجه ت ده خه ن و قه باله که شيان پى ناخوټن د رته وه!

باوکى تارا کټيه؟ له چ ته مه نيک دايه؟ جگه له په خنه نووسين چ چالا کيه کی دیکه ی هه ده؟ و مده ستي له په خنه نووسين چيپه؟

جوابى نهو پرسيا رگه له به بروای من بو هه موو خوټنه رانى ده سته گولى نه مجاره ی باوکى تارا پتويسته. له چاو خشان د نيتک به سر شيعرى شارى سواره دا (سروى ۵۵) نهو براده ره کارټکى کردووه سهرما به هه تيو، با به ده وارى شپى ناکا. کاکم بو په خنه کردن! له جامخانه ی! شيعرى شاردا پاچى هه لگرتووه و خشت به خشت ده پيټنيتته وه خوار و وهک

باری بووکتی به چاومانی داده‌دا، به‌لام نهو به‌ریوکه له پیکیش ده‌دا و له مایپیکیش؛
 په‌خنه ده‌گری و له په‌نادا هه‌ر چه‌شنه په‌خنه‌یه‌ک له سه‌ر نووسراوه‌که‌ی خوی به تیروتانه‌ی
 نازانستانه! له قه‌لم ده‌دا. به به‌وای کاکم نه‌وانه‌ی باوه‌ریان به پیتوانه‌ی زانستی هه‌یه به
 چاوی ورده‌وه ده‌رواننه په‌خنه و به هیچ جزئی بیروپای تایبه‌تی و غه‌ره‌ز و مه‌سه‌له
 که‌سییه‌کان تیکه‌لاو په‌خنه ناکه‌ن. قسه له سه‌ر و دیه په‌خنه‌ی باوکی تارا نه زۆر زانستانه‌یه و
 نه بی‌غهره‌ز. هیوادارم به‌ریوده‌به‌رانی سروه نهو مافه‌ی بۆ بیت‌حورمه‌تی به سواره داویانه به
 باوکی تارا بۆ روونکردنه‌وه‌ی هینتیک راستی و پیتشیل نه‌کرانی حق بیدنه به منیش. جا
 له شه‌ش لاپه‌ره‌ی سروه‌ی پتر گرت باقیه‌که‌ی بۆ خویان وکیل بن...

"لاسه‌ش‌وێتیک بووم غه‌نیم‌ی دوژمنان"

"ئیسسته نه‌نگواوم به تیری چلکنان"

"هێمن"

"چاوخشان‌دیتیک به سه‌ر شیعی "شار"‌ی سواره" سه‌ردێری په‌خنه‌یه‌کی دوورودریژه، له
 سه‌ر نهو شیعه‌ره، له نووسینی "باوکی تارا" ناوتیک. په‌خنه‌ی باوکی تارا شه‌ش لاپه‌ره‌ی
 سروه‌ی ۵۵ داکیر کردوه تا پیمان بلتی سواره (به به‌وای وی!) له‌گه‌ل شارستانیه‌ت
 دزایه‌تی هه‌بووه و لهو شیعه‌ره‌دا گه‌رانه‌وه‌ی سه‌ر لادئ و ژبان و دابونه‌ریتی کۆنی
 کۆمه‌لایه‌تی پیتشیار کردوه! کاکلتی مه‌به‌ستی باوکی تارا هه‌ر نه‌وه‌نده‌یه! باقیه‌که‌ی
 درێژ‌ادرییه‌کی بی‌که‌لک و په‌ره‌ره‌زه له‌گه‌ل که‌سایه‌تی شاعیر. نیازم نه‌بوو به شتیه‌ی نهو
 براده‌ره شه‌ش لاپه‌ره‌ی سروه .. بۆ سه‌پاندنی خۆم - داکیر بکه‌م، به‌لام "حافز" کوته‌نی:

جای آنست که‌خون موج زند در دل لعل

زین تگاهن که‌خزف می‌شکند بازارش

باوکی تارا له سه‌ره‌تای په‌خنه‌که‌دا به گفت‌ولفتیکی سه‌ره‌تاوی ده‌لتی "ماوه‌یه‌کی زۆر
 بوو که ناوبانگی نهو هۆنراوه‌یه‌ی کاک سوارم بیستبوو. له هه‌ر که‌س باسی ئهم هۆنراوه‌یه‌ی
 کاک سوارم ده‌پرسی به تام‌وچیتیک تایبه‌تی و زۆره‌وه بۆی باس ده‌کردم و لیتی ده‌دا..."
 "بهم بۆنه‌یه‌وه تا پۆیه‌کی گه‌لیک مه‌زن و دیه‌نیتیک زۆر جوان و رازوه له باره‌ی ئهم
 هۆنراوه‌یه‌وه له بیرمدا نه‌خشی به‌ستبوو..." گوایه نهو که‌سانه کلایکی گه‌ره‌یان ناوه‌ته سه‌ر
 باوکی تارا یا خود هیچ له شعر نه‌گه‌یشتوون، به‌داخه‌وه باوکی تارا ش دره‌نگی پی زانیوه تا
 به‌رگری له ناوبانگی به‌ناحه‌قی! نهو شیعه‌ر بکات و سه‌می قاتلی نهو شیعه‌ر به خه‌لکی

بجیته دەر (له بێرله نی ناوهندی ئالمانی پۆژههلات"یش دا براده رانی هاویری باوکی تارا سی سالی په بهق دیواریان کیتشا و به توو په ییه وه هاواریان ده کرد. خه لکینه دوو که له هه تانه! که ره سه و مه کینه یه هه تانه. هۆیه کانی به ره مه هیتان و ئابووری شاره، هه تانه (ل ۱۸ ی سروه) به ره له نیو بر دنی تان و پۆی کۆمه لگای دهر به گایه تی و نیستی که باریش! دهرۆن. نیتر بۆچ لهو شاره ی هه ل دین؟ برایانی باوکی تاراش ته نیا به وه توو په بوون سواره قۆل له قۆلی دلداره که ی له شاردای پیاسه بکا. (ل ۱۸) خوا لیتیان خوش نه بێ "چاره گۆل" یان هه بوو و نه یاننده زانی به کاری چ دێ؟ چهند و چوونی نهو شاره بچن له باوکی تارا یا "تیریش هۆنیکیر" (دیکتاتۆری پرۆلیتاریای ئه لمان) به رسن که چل و پینج سال له بێرلین داسی به چه کوچی په قانده وه!

تا ئیره تاییه تمه ند ییه کانی شاری په سندی باوکی تارامان ناسی: شاری پیشکه وتنی مه کینه! چین و تویره کۆمه لایه تییه کان. همژار و چهوساوه. ساماندار و که ره سه، مه کینه ی پیشکه وتوو، چه کی زۆرداری و قه لای چهوسانه وه. شاری پاکانه بۆ پۆزی چلکن و دوو که ل (ل ۱۶) سه رمایه و خه بات... هه ل به ت لهو شاره دا ده بین مه لی نهوین غه واره یه! خوته رانی به ریز خوا وه کیلی نهو شاره له که ل بێرلینی "هۆنیکیر" پیک به رن (له مجله ی کهکشان - ژماره ۹ - ل ۱۰ تا ۱۳ - یا هه ر سه رچاوه یه کی نهو تۆی دی.) تا بزائن:

دانه ی فلفل سیاه و خال مه رویان سیاه

هه رو جانسوژند اما این کجا و آن کجا

به بروای باوکی تارا: "هۆنه ر به چاوکی تیژ و زانسته نه وه! ناروانیته کۆمه لگای شارو ژبانی شارنشینی و په یوهنده کانی نیوانیان ناناسی و تیتیان ناگا... هۆنه ر توو په یه له هه موو نیشانه کانی شار و شارنشینی. که ره سه و مه کینه و هۆیه کانی که شه کردنی شار و شارنشینی به دوژمنی خۆی ده زانی و له هه ر کوئ بۆی بلوئ به گۆجانی توو په یی وردیان ده کا و له نیویان ده با و له هه ر کوئدا بۆی نه لوا و ده زانی قول و زنجیرن (یانی غل و زنجیری فارسی)... و نهو هیان به سه تۆته وه. تۆ بلیتی نه وانه ی له ولاتانی پۆژناوا و پۆژهه لاتدا شووشان ده شکیتن و ماشیتان ده سووتیتن و دیواران ده رووخیتن، خۆپیشاندان و مانگرتن ساز ده کهن و تیتلوتان و پرایه ل هه لده برن (وهک بێرلینه که ت - ته وای یه که ته ی سوقییه ت - چین - ژاپۆن - فه له ستینی داگیرکراو - ئافریقای جنوبی و...) هه مووان هه ر له قوماشی سواره ن و هه لهن؟ یا خود دوژمنی شار و شارنشینی و شارستانییه تن؟ په نگه نه وانیش به چه که فیئۆدال بن و بۆ به رده واره که ی عه شیره ت "خۆ به کورتن؟

کورتي بېرېنډه: باوکی تارا به پېنجه وانهی دروشمی خوئی، وتاره کهای پرې له "بیروپای تاییه تی و غره ز و مهسه له کهسییه کان" باوکی تارا له تهواوی وتاره کهدا شوکاری پروپوچو منداډ هه لڅه له تیتي چه پییه نه خوشه کان بۆ لایه نگرې له کرټکار و چه وساو و دژایه تی له گډل چه وسینډر و سدرمایه! بهرله لا دهکا. نو شوکارانهی ساله های سال بنیشته خوشکهای هونیکتر چاؤو شیتسکو، برنیتف و ستالین و... بوون و هزاران کهسیان له خاک راگرد تا نیستا به سدرشوژی دوکانه کهیان تهخته کمن و خړی که نه وه و به زیندوویی کونه مشکیان لی بییته قهیسری و به مردووی گۆره و شاریان دن و گۆر به گۆریان کمن و له زېلدانی میژوویان باوین. (ناوا دهبی شوکارا) نه وانه بوون بیروپا تاییه تییه کهای که باوکی تارا حاشای لی دهکا. (دیاره ناشه کهای زور سویره!).

غره زې هه یه: غره ز له گډل که سایه تی شاعیر: پتی وایه ناکرئ کورې دهره به گیتک لایه نگرې زانست و پیتشکه و تن بی و حقه ن شیعره کهای به دژی چینی چه وساو دی وهک باوکی تارا یه! مهسه له کهسییه کان تیکل دهکا: (مه نزووری "مسائل شخصی" یه!): ناره زووی مرؤفیک، شاعیریک، بۆ چون نه وه دی باودشی سروشت و دیمه نی جوانی لادی ده کرئ مهسه له یه کی که سی بی. شاعیریکې خوشی نه دیتووی به ندی کراو. دوورخواوه. بی کار. ناثومید له دواپین مانگه کانی ژبانیدا ناره زو دهکا بجیتوه نو جیتییه ی باشرین بیره وه ریبه کانی ژبانی کورت و خه مباری لی هه لگرتوه تا له وی بمرئ:

شنیدم که چون قوی زه با بمرد
فرېنده زاد و فرېه با بمرد
شب مرگ تنها نشیند به مروجی
رود گوشه ای دور و تنها بمرد
گروهي برآنند کاین مرغ شیدا
کجا عاشقی کرد آلجا بمرد

به لام ماموستا هیمن گوته نی: " به مردوویش نیشانه ی گولله یه نو که لله پرشوره "
نو شاعیره حه قی نییه بۆ یاره کهای خوئی روون کاته وه بۆ به جیتی دهیلتی و دهجیتوه دبی؟ هه مو رویشتنیتک راگردنه؟ (بؤریس پاسترناکي ده ناسی؟) برا تو خوت پاش سیتزه سال له سدرکه و تنی شوړشی نیسلامی و تیکچوونی رژیمی شای نیگریس زات نییه ناوت له پای نووسراوه ی خوت به تهواوی و دروستی بنووسی تا خه لک بتناس و بزانی کرده وه و وتارت چهند لیک نریکن یا دوور؟ (یا نازناوته؟)

سواره نو شیعره ی له تاریکترین ساله کانی دهسه لاتی رژیمی شای فو تاوا داناوه. شاری

سوارهی "بیترلینی" تۆ نیییه. رۆژی ئەو "شارە" بە دوو کەلتی بەرھەم ھێنان (تولید) چلکن نەبوو. شاری سوارە شاری خەسارکردنە. گزەیی ئەو شارە لە چەپ و راستەو قۆلتی پیاوی دەگرن و بێ سەر و شوێنی دەکەن. تاو و یاو و چرای نیشۆنی شەو کەانی ھەینی "کابارەکانی تارانن. ھارە ھاری ماسیتنی دەولە مەندەکانە لە شەقام. تیل و تان و پایەلتی، ھەر مائە و سیخوڕتیک، ساواکییە. دوو کەلتە کە لە مائە دەولە مەندەو ھەلدەستێ نەک لە کارخانەیی پرۆلیتاریای رۆژھەلاتی! شێرە زەلیلە کەیی شاعیرتیکێ نەقوستانی دلپاک بوو باو باوی پتوی سەرمەخۆری پژیی شای بوو.

شاری سوارەیی ھەرتیمی زۆنگ و زەلی کابارە و کازینۆ و تریا و تریاک و ھیرۆئین و فەساد و بێ بەندوباری بەردەم و سەردەمی خۆی بوو. قۆندەرەیی دراو پوول و پارتی بوو و زیندانێ نینفرا دییەکان بۆ ئەوین تەسک و بۆ خەفەت ھەراو بوون. سوارەیی بێچارە جارەگۆلی بیترلینی نەدیو تا ناوانی بۆ بخوازی. ھەر بە ولاتی خۆی دەزانی و پرووی لە قوبلەیی رۆژھەلات و ھەرسو و راندبوو.

ئەو ھەیی شاری سوارەیی کاکێ برا. شارە بەقوربێگراو کەیی بەرھەمی بیری تۆ پەسندی ھێچ کەسێکی ناقل نییە و مەلی ئەوین لیتی غەوارەییە. جا تۆ کە پتەگای ئەو دوو شارەت لێ گۆراو ئەو ھەرا و ھەنگە مەییە چییە سازت کردوو و ئەو کۆشکە بلوورینە (جامخانە کەت) بۆ دەرووختینی؟

ئەمەن وەک تۆ نامەوێ بیروپرای خۆم داسە پێتم بە سەر خۆتەراند. بەردی پتوانەیی زانستانەش! ناھاویمە جامخانەیی "شار"ان. چون تەنانەت نەگەر جامخانەش بێ نیتستا "موزە"ی ناساندنی چاخێک لە مێژووی ئەو ولاتەن. تۆ حەقت نییە بۆ ھەلکردنی ئالای ھەوای خۆت ئالای خەلکی بەئینیسیە خواروو. ئەمەنیش بۆیە ئەو زۆلمەت لێ دووپات دەکەمەو تا بزانی چەند کارێکی ناشیرنە! بەلام چەند پەخنیەک لە وتارە کەت:

۱. لە تەواوی ئەو وتارەدا "سوارە"ت بە زەمانی حال دواندوو. وەک پیت وای سوارە نیتستاش ماو! ئەگینا دەکرا و دەبوا فیعلە کانت "گزشتە" یا رابردو بواپەن. وەک: نایا ھۆنەر نازانی... بێ گومان ئەو چاک دەزانی... (ل ۱۵۶)... چونکە خۆی لە لووتکەیی خۆبەزل زانین و لە دیوانی لە نیتو خۆدا ژیا نا دژی و دەترسێ... (ل ۱۶). سوارە لە ۱۳۵۴ کۆچی دوایی کردوو.

۲. پیت وایە توو پەیی مرۆف لە چەند شت "ضد و نقیض"ە؟ بۆ پیاو ناکرێ لە چەند شت توو پە بێ؟

۳- له تەواوی ئەو شیعردا سواره بە دلدارەکی پێشنیار ناکا دەگەلی کەوی. یاخود ناگەینێ یارەکی ئەو چوارچێوەی ھەلبژاردبێ و . (ل ۱۵ - ستوونی ۱ و ۲).

۴- له ستوونی ۲ ل ۱۷ دا فەرمووتە: ھۆنەر توورپە لە ھەموو نیشانەکانی شار و شارنشین و کەرەسە و مەکیە بە دوژمنی خۆی دەزانێ... بۆی بلۆی لە نێویان دەبا... برا بەو کارە تۆ دەلێن "تەحریف"! لە کوتی شیعری شاردای باسی مەکیە و کەرەسە و شتی وا کراوە. بۆچوونی تۆ ھەلەبە و دیدەبە پال سوارەو. ھیوادارم قەت نەبیتە میژوونوس!

لە بابەت بۆچوونی ھەلەو تەکایە پێشەکی "رازی تەنباپی - ئەحمەد ھەردی - چاپی دووھەم" بخوێنەو تا بزانی بە زیندوویی سەری ھاوپیڕیکت چی لێ کردووە. ھەرەھا مامۆستای کورد - ژمارە ۶- بلۆتێرەنی بۆکت؟.

۵- باسی ئەرکی سەرشارانی ھونەر مەندت کردبوو؟ ئەرکی تۆ چییەو کە رەخنەگریک؟
۶- لە باری پەسەن نەبوونی وشەو سەیری "شار" کردووە. سەیریکی نووسراوەکی خۆشت بکە! چونکە نغوونە. کە دەلەنگێ؟ نەخشی بەستبوو - زانستانە! - ھەستیاری! - مەکیە "رەنگە پێت - کوردی بێ" سەرمایەداران؟ واقعییە، لە ھەمووانیش سەیرتر جامخانەکەت. تازە پێویستە بزانی نەسری تۆ ھی سالی ۶۹ یە شیعری سوارە ھی پێش ۵۴.

۷- له ستوونی ۲ ل ۱۵ دا فەرمووتە: ئەم جوژە ھۆنراوەیە زۆرتر بە شێوی کلاسیکە (چەند بە قیز و پێزەو) و نیشانەکی کەمھێزی ھۆنەرە لە شێوی دارشتنی ھۆنراوەی نوێدا! لە مامۆستا ھێمنی خوالێخۆشبوویان پرسی فەرمووی: شیعەر ئەگەر شتیکی تازە ھێ بێ با کلاسیکیش بێ نۆییە و... "ئەو لە بابەت شێوەی دارشتنەو. خەریک بووم داوای شیعریکی نوێت لێ بکەم، بەلام ئەو شیعەری "ئاراستە" و تارەکەت کردبوو و بەر چاوم ھات و ھەیفم دێ دووپاتی نەکەمەو:

تاخۆ کە ھێ سۆزی دەروون بە خاتری پاروویە نان

نەسووتت و بۆکروزی نەگری ئاسمان

مەولەوی دەلێ: آفتاب آمد دلیل آفتاب.

نازانم ئەو ھینە ھی خۆتە یا شاعیریکی پەسەنت، بەلام پیاو لە بەیتیک شیعردا قوروو پێو داو! سوارەش نەساوێ تا بزانی سۆزی دەروون چۆن دەسووتێ؟ - بە خاتری پاروویە نان؟ - خوا ھەلناگری بۆکروزی ئەو شیعەرەش گەییووتە ئاسمان! وشە پەسەنیش ھەر باسی ناگری سۆز - دەروون - بە خاتری - نان - ئاسمان... جا ھەتا ئەو شیعەری تۆ لەوێ بێ کێ گۆی دەداتە ئایەتی پەرەوای دێ؟ کەس!.

ئەدى ۋەزەنكەى؟

۸ - زرووفى زەمانى و مەكانى شىعرى سوارەت بە تىكرا لەبەر چاۋ نەبوو.

هيوادارم بە چاۋىكى پىر سەرنجەۋە پروانىتە "طرح"ى پال نووسراۋەكەت تا بزانى ئەو ئىنسانە بە پرواى تۆقەلاى خشتىچنى كام بىرى كۆن و وىشكە؟ و لە شوين پەپوولەى كام ئاۋاتا ۋىلە؟ خۆزگە "طرح" چالاۋىكىشى لەبەر پىتى كىشابايەۋە.

۹ - پەخنىم لە سەر دىر بە دىرى نووسراۋەكەت ھەيە ئەگەر داۋاكارى ھەبو دەينووسم دەنا پىم واىە ئەۋەندە بەس بى.

سوارە يا ھەر شاعىرىكى دى لە پادەى توانىنى خۆيدا كارى كەدوۋە و پەرھەمى ماۋە. مەمانان ئەگەر پىمان واىە كارى ئەوان ھەلەپە يا كەموكوپى تىداپە دەكرى قۆل ھەلگەين و تەۋاۋى كەين.

۱۰ - ئەگەر بەراستى پىت واىە: ھەلبەستى شارى كاك سوارەش تىروانىنىكى گشتى و ھەموو لايەنەپە بۆزىانى كۆمەلايەتى و كۆمەلگاي شار و لادى، لە پروانگە و بۆچوونى تاييەتى شاعىرەۋە (ل - ۱۵) يا "ھۆنراۋەكەى كاك سوارە لە جىگاي خۆيدا جوانە و خاۋەن ھىندىك تاييەتمەندى چاكى خۆيەتى" ئەى چۆنە ھەر يەكلايەنە ھەلتسەنگاندوۋە و لە بارى ئابورىيە ۋە بۆى چوۋى؟ چۆنە ھىندىك لە تاييەتمەندىيە چاكەكانىت نىشانى خۆينەر نەداۋە تا بىر لە غەرەز و مەرەزى تۆنەكاتەۋە؟!

بهره و شار

سه‌لاح عدرمی (ناشتی)

هر له کۆنهوه کوتووایه: "مانای شیعر وا له دهروونی شاعیرا: واته واتای راست و دروستی شیعر به ته‌واوی هر نه‌و که سه ده‌یزانی که ده‌یه‌وێنته‌وه.

من لام وایه نهم وته‌یه هر له زمانی شاعیرانه‌وه دا‌که‌وتوووه و بلاو به‌وته‌وه و به به‌رزه‌وه‌ندی خۆیان که‌لکیان لێ وه‌رگرتوووه و ئیستاش هر ده‌یلێن و ده‌یلێنه‌وه و کردووایه‌ته "بێ‌شسته‌خۆشکه".

به‌لام نه‌و مه‌به‌سته نابێ‌ته به‌ل‌گه به‌وته‌وه که که‌س مانای شیعر نازانی یاخۆ هه‌قی لێ‌کدانه‌وی نییه. دیاره به‌ درێژایی میژووی نه‌ده‌ب، شیعرناس و شیعرنه‌ناس هۆنراوه‌یان شی کردۆته‌وه و به‌ پێ‌ودانی زانستی یاخۆ به‌پێ‌چه‌وانه به‌روپایان ده‌رپیره. جا به‌حه‌ق یا ناحه‌ق. به‌راست یا به‌هه‌له!

راستییه‌که‌ی نه‌وه‌یه له‌م ولاته‌ی ئێمه کاتێک شاعیر زیندوووه. لێ‌کدانه‌وه و شیکردنه‌وه‌ی شیعره‌کانی باش و قره و دمه‌ته‌قه‌یان که‌متر له‌ سه‌ره، نه‌ما هر که شاعیر سه‌ری نایه‌وه، به‌تایبه‌ت نه‌و که‌سه‌ی که پێ‌ش مه‌رگی، به‌ هۆی هه‌لومه‌رجی دژوار و نه‌ستم، بواری چاپ و ده‌رفه‌تی بلاو‌کردنه‌وه‌ی هۆنراوه‌کانی، نه‌ویش دوور له‌ هه‌له و په‌له نه‌بووبێ، توێژینه‌ران و په‌خنده‌گران تووشی سه‌رلێش‌تیاوی ده‌کا و هه‌لیش به‌ هه‌له‌په‌ره‌ستان ده‌ر‌خسێنێ.

کاک سواره یه‌کێک له‌م نامرادانه‌ بوو که ته‌نیا به‌ ده‌سنووس و به‌ هه‌ل‌که‌وت و له‌ که‌لێندا له‌ تریبونی رادیۆه‌ شیع‌ره‌کانی خۆی بلاو ده‌کردنه‌وه.

جا به‌خته‌وه‌رانه کاکه سوار به‌خۆی، به‌ ده‌سخه‌ت و قه‌له‌می خۆی، لێ‌کدانه‌وه‌یه‌کی له‌ سه‌ر شیعرێ "شار" کردوووه و سالی ۱۳۵۱ی کۆچی له‌ په‌رنامه‌ی «تا‌پۆ و بوومه‌لێل» دا که له‌ رادیۆ تاران‌ه‌وه تۆمار ده‌کرا. بلاوی کردۆته‌وه^(۱).

نه‌ما به‌ راشکاوی ده‌توانم ب‌لێم "کاک سواره به‌پیتی قو‌ناخی ناسته‌نگی نه‌و سه‌رده‌مه زیاتر کۆبه و په‌راوێزی لێ ناوه و "گه‌لیکی ریس و گوریس به‌ هیناوه‌ته‌وه".

"مال‌م قه‌به‌ره" سه‌ره‌رای نه‌مه‌ش نووسراوه‌که به‌ل‌گه‌نامه‌یه‌کی به‌که‌ل‌که و ده‌توانی زۆر لایه‌نی هۆنراوه‌که ده‌رب‌خا و له‌ په‌رده‌دا زۆر مه‌به‌ستی گرینگی نواندوووه و ده‌کرێ ولامی‌کی که‌م و پوختی په‌خنده‌گری به‌رپێزی بێ. لێ‌ره‌دا په‌رسیار‌یک دێته‌ پێ‌ش. به‌ کاک سوار وا که‌م و پوخت له‌ سه‌ری دواوه؟ وا خۆم وه‌لامی ده‌ده‌مه‌وه.

"چونکه وهک ئاگامان لێیه، لهم سهردهمهی ژبانی سواره، قارهمانی پیتشووی "سووره قهلا" دا، "کهل به موو بهند بوو". ههر بۆیه مه بهست پروون و ئاشکرا نه ده کوترا و ده که وته ژنر په ردهی ره مز و رازده، زمان و شتیهی سه مبولیک ده هاته کایه و ته نیا پیاوی وریا و زیره ک ده ی توانی "موو له ماست ده رکیشی".

جا ههر بۆیه هاتمه سهر نه و باوه رکه پروونکردنه وهیه کی سیاسی - نه ده بی و نه ده بی - میژوویی بکه م، به لکو به توانم به ده رخستنی زمان و زمانی شیعه رکه وه لامیکی هه موو لایه نه ی په خه گری خۆشه و یست بده مه وه و تا راده یه کی ته و اویش خۆینه ری خۆشه و یست له شک و دوودلی رزگار که م و به شه بهای حه قیقه ت هه وروه لا رادری و خۆره تاوی پاک ده رکه وئ.

لێرده دا به پیتووستی ده زانم پوخته ی مه به سه کانی په خه گری هێژا وه بییر بینه مه وه. به روانه "سروه" ی ژماره ٥٥، لایه یه ی ١٤، ١٩... شاعیر ته و رده له شتیه ی تازه ی شارنشینی! هه ول و خه بات بۆ به ره و پیتش چوونی که مه لی به لاوه خراپ و نه نگه! خۆیه زلزان و کوپه عه شیره ت و ترسه نوکه! دووره په رتزه و له گه له که ی تاق بۆته وه" و هتد... نازیزان!

په خه گری ده روه ست ده بی هه میشه له سه ره خۆ و به پارێز هه نگاو هه لێنیته وه و ورد به روانی، لێکدانه وه ی زانستی بکا و به سه ر و یستی ده روونی خۆیا زāl بێ و به مه یلی خۆی مانا دانه تاشی، ئالێرده دا ده بی بزانی که شیعه ده گه ل نوو سراوه یاخۆ مه قاله یه کی ته و او سیاسی جیا وازی هه یه. شێعر په ی ره ی له مه نتیقی تاییه تی خۆی ده کا و بریتییه له ئیحه ساس و هه ستی ده روونی شاعیر به رامبه ر به پروو داوه گانی ده رو به ر، که به گوێره ی بۆچوون و توانا و ئاوه ز و تینگه یشتنی شاعیر ده هۆند رتیه وه.

شێعر فۆرمۆلیکی رامیاری و ئابووری نییه و ئه م جه غزه به رته سک و به رته نگانه ی هه لبه وار دووه و پێ و شوێنیکی تاییه ت به خۆی گرتۆته به ر، به لام به داخه وه په خه گری به رتێز نه و مه به سه ته ی له بییر کردووه و ته نیا لایه نیکی شیعه رکه ی وه ک هه لوتستییکی ته و او سیاسی خه ستۆته به ریاس، ته ویش به پیتی بۆچوونی خۆی! په خه گره گه ر بیهه وئ بیانوو بگرئ، په ره کایه ک ده کا به کێوێک و به پێچه وانه!

شێعرناس ده بی قازی و داوه رتکی دادپه روه ر بێ، یانی لایه نی به هیز و جوان و رازاوه و لایه نی کز و دزێو و ساکاری کاره که ده ریخا و سه رجه م تێکۆل و کاکۆل لێک جیا کاته وه و نه وسا هه لوتیست بگرئ و حوکم بدا.

بیروپرای تاییه تی و غه ره ز هه ر نه و کاره ده کا که ته نانه ت، "سه رما به هه تیو، با به

دەواری شەری ناکا"، بۆبە سوارە فریار دەستیکی دەوێی که ئەم شیعرە ی لەباتی و دەخوێنی:
لە جگەرگۆشەیی شیعرم مەدە مەعنایی خەراپ
بە خەتا کەس نەبە رازی که لە ئەولادی درێ

جا نه گهر وايه با له پيشا سره نڅيک بدهينه سره د تپري وهڅنه که:
 "چاوخساندنڅک به سر شپهري "شاري سواره"

نعم پرستیه له باری پرزمانی کوردیییه و ده ناته واده.
له زمانێ کوردیدا فیعلی "چاو پتخشاندن" یا "چاو به سه سه خشاندن" مان نییه. کورد دهلی: "چاو پتداخشاندن". "چاو به سه سه رداخشاندن" یش دهلێن و نه گهر نهلێن ههلهیه دهتوانین بهێژین که مهتره خه می نووسهر یا وێژه. وه هه ر حال ته گهر نووسهر ئاو پرێکی له پرزمانی کوردی دابایه وه تووشی ههله ی ئاوا زهق و بهرچاو نه ده بوو و دهینووسی:
"چاو خشاندهتیک به شیعی" "شار" ی سواره دا" یا وهک نیشاره ی پێکرا دهیتوانی تا بهم شیوه یش بنووسی:

“چاو خشانديک به سهر شيعري “شار”ی سوارهدا”.

نه گهر چی رهخنه گر - رهخنه گری راسته قينه - هرگيز نيزنی نهوه نادا به خوی که به سووک
بروانيته “شيعر” و له باتی ليکولينه وه و وردبونه وه و ههلسهنگاندنی زانستی ته نيا
چاويکی پيدا بخشيني و پاشانيش بئ ترس و پاريز حوکمی له سهر دهرپي.

رهخنه گر ده بو له پيشدا بۆ شيکردنه وهی ئەم شيعره دوو کاری بنه رتهی بکرديه: يه کهم:
سهردهم و ههلمه رچ، نهو قوناخه ی شيعره که ی تيا و تراوه و بلاو کراوه ته وه روون کاته وه،
دووهم: زمان و کيشی شيعره که بخاته روو، جا پاشان بچيته سهر مانا و مه به ستي ناشکراو
روونی هونراوه که - به تاييه ت که فهرموويه تی: “... تاكو سهره نجام ئەم کاره ی سواره ديت و
پاش وردبونه وه یه کی زۆر ها ته سهر نهو بره وایه که ئەم هونراوه یه ی کاک سواره بخه مه
به رباس و ليکولينه وه و به پتيوانه یه کی باوه رپيکراوی جتيگير بپيتم”. که چی به داخه وه خوی
لەم کارانه ی سهر وه پاراستوه و که متر خوی له قهره ی پتيوانه ی باوه رپيکراوی جتيگير داوه.
وه که له به ياز و ده سنووسه کان دهرده که وي. شيعره که له نيوان ساله کانی ۱۳۵۰ -
۱۳۵۱ ی کوشي هونراوه ته وه و بلاو بو ته وه.

نهم سالانه سهردهمی چاک هه‌لدان و گه‌شه‌کردنی سیستمی سهرمایه‌داری له نێزان بوو... تا زهمان پتر به‌رده‌پیتش دهره‌وا، سیستم گه‌لێش زۆرتر تووشی ئالوگۆر ده‌بن، ته‌نانه‌ت خێراتر له‌ پێشوو، نه‌وێش به‌ هۆی وریایی و جوونه‌ سه‌ری به‌لێ زانیاری کۆمه‌ل.

ره‌خنده‌گر لای وایه سواره تیپه‌ره‌پوونی قوئاخی دهره‌به‌گی بۆ قوئاخی سه‌رمایه‌داری که یه‌کیتک له پتویسته‌کانی زه‌مانه به خراپ و هه‌له و چه‌وت ده‌زانی، به‌لام له راستیدا ده‌توانین بپێژین: "ئه‌و، که‌شه‌کردنی سیستمی سه‌رمایه‌دارییه به نیشان‌دان و ده‌رخستنی مه‌زه‌ره‌کانییه‌وه که بریتین له: چرای نیشۆن، دارتیل و دووکه‌لی کارگا که‌وره‌کانی و هتد... ده‌خاته روو. له پیشه‌سازی توو‌ره نییه، به‌لکه‌و بپێژار‌بووه له به‌شیک‌ی فهره‌هنگی سه‌رمایه‌داری.

شه‌و و رۆژ خه‌لک خه‌ریکی کار و کوێ‌ره‌وه‌رین و دین و ده‌چن، ماندوو، شه‌که‌ت، له‌یهر هاره‌ها‌ی ئاگایان له یه‌ک‌تر نه‌ماوه. "ورکه‌بو‌رژوا" خۆ ده‌کو‌تی و په‌له‌یه‌تی بۆ‌بوون به "که‌له‌بو‌رژوا". کرێکار رۆژ به رۆژ پتر ده‌چه‌وسیتیه‌وه و گیرفانی سامان‌داره‌کان به‌حری بپه‌ینه. له‌م قوئاخه ئاسته‌نگه‌دا که‌س کرێکاری مسکین و هه‌زار به‌سه‌ر ناکاته‌وه و تو‌ژی رۆشن‌بیر به‌کرده‌وه جووله‌ی لێ به‌راوه و "هه‌ر شه‌ویلکه‌ی له کارایه" دیسانیش شاعیر هه‌ر توو‌ره نه‌بی؟ ژیان و ئینسان و نه‌وین مانای خۆیان له ده‌ست داوه. شاعیر ده‌ژی، ئینسانه و نه‌ویندار، به‌لام گووله‌که‌ی په‌یمان شکینه و هه‌موو شتیک له زێ و جل و خشل و دراودا ده‌بینی. چاوی به‌شه‌واره که‌وتوو‌ه و شوقی چرای نیشۆن چورته‌ی لێ به‌پوه. گۆی هه‌تاو که‌ گه‌رما و پرووناکی راسته‌قینه ده‌به‌خشی لای ئه‌و به‌زه، به‌لێ شاعیر ده‌بی رقی هه‌لستێ نه‌ویش له تاقه گووله‌که‌ی که نه‌هاتۆته جێ ژوان و په‌یمانی به‌جێ نه‌هێناوه. یاخۆ به‌رواله‌ت هاتوو‌ه، به‌لام به‌دل له ته‌ک نه‌ویندارا نییه شاعیر بیانو به یار ده‌گرێ و کو‌لو‌کو‌ی ده‌روونی وه‌ک تاوه بارانی به‌هار هه‌لده‌پێژی، به‌لام نه‌ک به راشکاوی، یار ده‌ترسینێ، بپتوو نه‌مجار پێ له به‌لینێ خۆت بپێی ده‌رۆم، جیت دپلم که‌چی نا، دلنیا نییه، بیری نه‌نوره ده‌کا، چه‌واشه‌یه، ناسک‌خه‌یالی دل‌ناسک، دلی هه‌ر ناو‌رینگان ده‌دا. ئای کو‌په‌ حه‌یرانی مالتو‌ران، نابێ یارکو‌لتی له خۆ به‌کی. نه‌گه‌ر گراوی بپێژی، ده‌تاری که‌ تو‌راش؟!

شاعیر ما و دنیا‌یه‌ک خه‌م و په‌ژاره، ئه‌و جار خۆی کام داوی پێ نه‌پسا و بۆ نه‌گه‌رایه‌وه دی؟ خۆ ئه‌و کو‌په‌ عه‌شیره‌ت بوو، کو‌چکراوی تاوی گه‌رمی به‌ر ده‌واره‌که‌ی گه‌وره‌مال!! داخوا گه‌رانه‌وه بۆ گوند هه‌ر خه‌ون و خه‌یال نه‌بوو؟ بۆ چما شاعیر نه‌یده‌زانی زه‌مان کو‌پاره؟ یان نه‌خێر، پاشی ئه‌م گشته نه‌زموون و چه‌رمه‌سه‌رییه هیتشتا له ده‌روونیا ساخ نه‌بپێوه و به‌ ته‌واوی نه‌خش و کری دهره‌به‌گی وه‌لا نه‌نا‌بوو!!

چما ناوای لێک به‌دینه‌وه ره‌خنده‌ی تێ نه‌چی! کاکه سواره ده‌بوو به‌ره‌وپیش چوونی ره‌وره‌وی می‌ژوو فه‌رامۆش نه‌کا و پتبه‌پتی ئه‌م فکری پێ بگا و ئیتر به‌چادر و چیغ و ره‌شمالی ده‌ورانی دهره‌به‌گی نه‌نازی! بۆچی؟

بۆ وه‌لامی ئه‌و په‌رسیاره پتویسته ناو‌رێک له قوئاخی ژبانی شاعیر پتیش وتن و

بلاوکردنه و دی شیعره که بدهینه وه. سواره ی کوپه عه شیره ت، وهک شاعیریک ی پیشه پوی نوئی وژی نوخواز ههستی نیشتمانیه روهری هانی دا و کهوته پیزی شوژشگیترا، به نه هیتی کاری کرد و ههولی دا و پاش ماوه یک و پیرای هاواله کانی کهوته به ندیخانه، نه شکه نجه درا، بیحورمه تی پیکرا، به لام سواره ی به زیپک و زا کوون بوو به قاره مان ی "سووره قه لا"^(۱). ده گیتیره وه: "... به لئ، ته نانه ت پیوا کوژان و نه شکه نجه که رانی "ساواک"^(۲) دانیان به جوائیتری و نازایه تی نهم شاعیره شوژشگیترا دا دینا و نه یانوت: سواره نموونه ی غیره ت و نازایه تی و خۆراگریه "نهو ماوه دیش تیه پری، سواره ده گهل زۆریه ی ناواله کانی له به ندیخانه رزگاریان هات! هاته وه، دیسان زه مان ناژوای...!

هه تا رۆژیک که سواره شینی "شه نکه سواری"^(۳) ی گیترا، شینیکی پرووه شوژشگیترا، شیعریکی به هیتز و پتهوی نه ده بی که له خه می "پروباری چوکی به فیرۆ چو" دا هۆنیه وه و پتر تووشی قهیرانی پرووحی و تووهری میله و شوژشگیترا نه بوو. خۆ گنخاندنی ناواله کانی و گوئی نه دان به هاواری "شه نکه سوار" بوو به بیانویه ک که بیژن:

نهمرۆ هه ر شه ویلکه له کارایه

دهس پیره لۆکی تاره قی به ریشته ی

دل هه مانه ی کۆلوانه

سه ر گرکه تاله

ده مار بئ خوتن!

سواره تاق بۆوه. له "خیلی درۆ"^(۴) هه لبرا، به لام سه رگره ردان. قهیرانی فکری به ره و هه لدیری برد و به داخه وه سه رده نگرتی پیدا؟ به لام هه یج به لکه یه ک بۆ هه لدیران و کهوتنی به دهسته وه نییه...؟

بۆیه سواره ی پیشکه و تنخواز نه ده بوو کای کۆن به با بکا، چونکه تازه قۆناخی دهره به گی تییه پیبوو.

دیسان نه گه ر له روانگه یه کی دیکه وه پروانینه مه سه له که بۆمان هه یه بلتین له و سه رده مه دا ده کرا کاکه سوار به وای به خه باتی چینی کرێکار نه بوو بئ و زیاتر به وای به خه بات و تیکۆشانی شانه شانی دینشینان و جووتیاران بوو بئ.

له لایه کی تره وه ده کړی بیژن: "شار ناوه ندی ده سه لاتداری ناحه زانی کاک سواره بووه و بۆیه له دهروونا هیتیک، هیتزی وستی نیشتمان هانی داوه به ردو زیده که ی، به تاییه ت که لای وابهو: "گونده کانی ولاته که ی بنکه و لانی شوژشگیترا نه ناوایی کانگای وه فا و خۆشه وستی و فروفیل باوی نییه."

ئەو مەسەلە بەكى زانستىيە، كە چى پەخەنگر دەنوسى:

"ھەر چەندە كە لە باری زمان و پۈللەت و پەسەن بونى وشەكانىيەو بە كەموكۈرى نىيە. بۆغۈنە ئەگەر سەيرىكى ئەم بەشەى ھۆنراو كە بە وردى بگەين. دەبىنن كە دەلەنگى و بە تەواوى مانا نەخشى و وشەيدە كە ھەلبىزاردراو لاواز و بىدەسەلاتە لە گەياندى مانادا، ۋەك دەلتى:

بە ھەر نىگايەك و پەتايەكە

ئەلتىم پىزەم لە شارەكەت گۆلم

ۋە ئىرە كە دەلتى:

لە شارى تۆ لە بانى عەرشە قۆندەرى دراو

دىار نىيە كە قۆندەرى دراو لە سەر عەرشە يا ۋەكو ھىنى خاۋەن دراو؟"

باسى وشەى پەسەن و نارەسەمان كەرد و بەلگەشمان ھىتايەو، بەلام ئەودى كە فەرموۋىە شىعەر كە مانا نەخشى، راستە و ۋەبالتى بۆ دەكىشم، چونكە شىعەر كە بە ھەلە چاپ كراو و راستىيەكەى ناۋايە:

بە ھەر نىگايەك و پەتايەكە

دەلتىم پىزەم لە شارەكەت گۆلم

ماناى بەيتەكە:

ھەر جارىك دەروانم، ھەر كە چار ھەلدېنم، تووشى دەرد و پەتايەك دېم، چونكە چارم بە تەواوى ئەو شتانە دەكەۋى كە ۋەبىرھىتەۋى سىستىمى ناخۆشەۋىستى مان، ھەر بۆيە دەلتىم بار كەم و پىزەم، بەلام ئەو كە فەرموۋىە ئەو بەيتە لەنگە، وانىيە، پروانېن:

بە ھەر نىگايەك و پەتايەكە

مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ فَعْلُنْ

فەرموۋىانە:

لە شارى تۆ

لە بانى عەرشە قۆندەرى دراو

ماناى پروون نىيە".

من نازانم ئەو پىرسىارەى بۆ كەردوۋە؟ خۆ ئەگەر تەنانت بە بۆچوونى تەواو سىياسى خۆشى لىكى داپايەو ماناى ھەبوو. واتە: ئەمىر، لەم سەردەمەدا قۇناغ قۇناغى سەرمایەدارىيە و ئەو كەوش و پىتلاۋى سىستىمى سەرمایەدارىيە كە لە سەر سەرانە و پىتى

سهرمايه داريشی تېدايه. سهرمايه دار گه يوده عدرش و وه پای په تی نه چوگه و پتلاوه کانی
وا له پتیا. قونده ره بهری پتی سهرمايه دار و نه دار را ده مروسى... که وشی زترین له
په په رچکه ی ناسمانه، نه خیر هر له سهر هدره، به لام تو بلتی نهم قونده رانه هی پیاویکی
رووتی نه دار بن؟ دپاره نا، نه وانه نی چه وسینه ری ساماندارن؟ کورد ده لی:
به خیر بیتی پتلاوه کانت سهر چاوم.

به خیر بیتی پتلاوت سهر سهران، سهر چاوان.

ده کړی مده سستی ویزهر له جووتیک پتلاوی تازه ی ده پی نه کراو بی که کابرا له زیر
هنگلی ناوه؟!

نهمجا با بیتنه سهر کتشی شیعره که:

شیعره که له سهر کتشی عرووز بیه و له بهری "هَزَجْ مَقْبُوضْ محبوب" دا هونراوه ته وه.
وه زنده کی ناوایه: (مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ) (مَفَاعِلُنْ فَعْلُنْ) و چونکه "شار" به شتیه ی نوی
هونراوه ته وه ده کړی ژماردی مفعیللی عرووزی به هوی کورتی و دریزی میسراعه کان به
یدک نه اندازه نه بن، یا (مَفَاعِلُنْ)، (فَعْلُنْ) ی له تدهکا بن. بۆ وینه:

گوتم! دلم پره له دهر و کول

مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ فَعْلُنْ

ده لیم پریم له شاره که ت

مَفَاعِلُنْ / مَفَاعِلُنْ

نهما راستیه که ی نه ویه لهم شیعره دا - شار - جار جار وه زن شکاوه و ده گهل نه و
مفعیللی ی باسی کرا هاوسه نگ نین و پارسه نگیان ده وی. بۆ وینه:

دهستی گهرمی ناشنا نییه که نه یگو شم

فَاعِلُنْ / مَفَاعِلُنْ / مَفَاعِلُنْ / فَعْلُنْ

یا:

کن له شاری تو له شاری قاتلی هژار

فَاعِلُنْ / مَفَاعِلُنْ / مَفَاعِلُنْ / فَعْلُنْ

یانی له هه وه لی ههر میسراعیکا هیجایه کی کورت که مه، بۆ وینه ده کړی له هه وه لی
ههر کام لهم میسره عانه: "وه" زیاد بکړی و ماناش کورت و دریز نابی نه شکړی به پراوه ستان
له سهر میسراعه کان یان خیرا خویندنه وه یان ههر "شیرن شهل" بن.
جگه له مدهش به پاشکاو ی ده لیم:

"شیعره که دهر و ژووری وه که یه که، پازاوه و پته و - پته و و پازاوه".

"له ناخري ږځنه که دا هاتووه:

"له کوتاييدا پټيوسته بلټيم که هوټراوه که ی کاک سواره له جیځای خزیدا جوانه و خاوه ن هیندیک تایبه ټهندي چاکی خویه تی:"

کوی هوټراوه که جوان بو؟ تایبه ټهندي چاک چی لټهات؟ ده بی بلټيم زور به داخوه نهم پرسته په تنیا بؤ دلنه وایی و دلډانه وای خوټنر نووسراوه، نه گینا بؤچی باسی نه کراوه؟ کوا ټینسانی وردبین و به ټینساف نه و وتیه ده سملټینی؟ به لام وایه "نه و هه ویره ناو زور ده با!" نه و هس په خشانیکه که کاک سواره له سمر شیعی "شار" ی نووسیوه:

لاوټکی دټهاتی ږنگا وږه نگی به هارانه ی هه واری چیای به رزی دیوه و هه میسه چاوی به ږوانگی به برین و ږاخراوی ده شتی به گول و گیا خه ملټیو ږاهاتووه دټه شار، کولانی تنگو درټو و هک تابووت له شی نازادی نه و لاوه نه کوشن. هه زاران به ندي ږسم و یاسا له ده وری ده ست و پټی هوگری ږزگاری نه و نه بیته که له بچه. ږوانینی شار جیاوازی هه یه، له گه ل نیگای میهره بانی دی. له شار ژبان چه شنی پیاز هه موو تیکوله و کاکلی نییه. ږواله تی ژبان ږازاوه و شکوډار، به لام ږهنگی نه و ژبانه ږهنگی ده سکرده هه و هک ږهنگی که لیو و گونای نافرته تانی شار سوور نه کا، به لام له دی هه موو شت سروشتییه ته نانت سوورایی نیوه ږهنگی لیوی بزه ټیزای کچی که له ژیر گهرمای ږوانینی لاوټکی نه ویندار شوغی شهرم نه که وټته سمر گولۍ گونای و خوټنی هه سستی پاکۍ کچانه به پټستی نهمی ده موچاویا نه گه ږی، ږهنگیکی سروشتییه، لاوی دټنشین به هزار هه وای ناوړشمن به ږاږودوی خوټه به ستراره، فیر نه بووه کوڅکی ده نه هو می سمر له ناسمان ببینی و بؤ نه وای ته ماشای بکا کلاوی سمری به ریټه وه. له دی خانو به رهی لار و کو می دیوه، به لام هه نگاوی لاری له ږیگا لاده ری نه دیوه.

له و حاله دا دلی نه دا به کچیک که و هک گولۍ له یلو و په ږی ناوی له نیو زه لکاوای شارا پشکو و توه. دوو هیزی کیشهر بؤ دوو لای جیاوازی نه کیشن. هیزی نه وین فهرمانی مانه وای ده داتی له شاریکا که چه شنی پټلاوی تنگ پټی ږټواری نه وین نازار نه دا و هیزی ده رچوون و ږزگار بوون له که مهندي دوو که ل و دراو و گه ږانه وه بؤ دی و دیسانه وه ده سته ملان بوونه وای بیروه وری خه یال ورووټینی هه سټزوټینی سهرده می منالی و گه نجی له لادی و نهم شیعرانه ناکامی به رهنگاری نه و دوو هیزن له هه ناوی لاوه که دا و نه بینن که ته نانت زنجیری زیرینی نه وینیش پټی ږوه کی لاوه که نابه سستی و نه چیته وه دی که ږهنگی سوور و شینی به هاری بنار له عاتیفه ی گه شی بدا.

-
- ۱- ویندی تیکستی ندم بهرنامه ییم لای حاجی عومدر ناغا نیلخانی، برا گه وړدی خوالیخو شپو و کاک سواره دهست کهوت و پر به دل سپاسی ده کهم.
 - ۲- سووره قهلا: زیندانی قزل قهلا (قزل قلعه) له تاران، ناوی شیعرکی کاک سواره شه.
 - ۳- ساواک: (سازمان امنیت کشور) دهزگای سیخوړی نیوان له زهمانی په هله ویدا.
 - ۴- شهنکه سوار: ناوی شیعرکی کاک سواره.
 - ۵- خیتلی درو: ناوی شیعرکی کاکه سواره.

ژياننامه‌ی سواره

عومەر ئېلخانی

تامی ده‌چې واته کسه ده‌یج‌وړی به زار
جوانه له پټی دېده‌وه بټکټه‌ خوار
پټ‌وته و هه‌سستی د‌وړون چا‌وه‌ږم
به‌سته‌له‌که گ‌ی‌انه هه‌ر‌می وتار

محمد‌مهد نووری

من نیستاش هر کاتیک سواره‌م دپټه‌وه بیر یا له نووسراوه‌یه‌کا یادنامه‌یه‌کی
ده‌خوټنمه‌وه یا گاهې دؤست و په‌فیکټیکې باسټیکې نوم بؤ ده‌گټرته‌وه دلم پر ده‌بې له درد و
کول.

ویستم بؤ پټشه‌کی نم دیوانه به و‌ه‌زن سووک و به قیمه‌ت گ‌رانه چ‌ه‌ند فرمټسکټیکې
گ‌هرم و گ‌ه‌ش له دېده هه‌لوه‌رټنم و بیکه‌م به دیاری بؤ خوټنه‌ری خوټه‌ویست و هه‌ستی‌ار،
بدلام به قه‌ولی مامؤستای ن‌ه‌مر هټمن که له پټشه‌کی تاریک و پ‌وونه جوانه‌که‌یدا ده‌فهرموئ
"کټ من له خوټم با‌شتر ده‌ناسټ" له لایده‌که‌وه و له لایده‌کی که‌شده‌وه بؤ راست‌کردنه‌وه‌ی هه‌له‌ی
چ‌ه‌ند نووسه‌ریکې به‌رټز که هه‌ر کامټکیان له نووسراوه‌کانیاندا به چ‌ه‌شټیک هه‌له‌یان له سر
ژیانی "سواره" هه‌یه، قه‌ولم دا نه‌و بېنده‌نگیبه‌شکټنم و هه‌ر‌می س‌پی و بټگه‌ردی خامؤشی
به تیخی تیزې وشه هه‌لېرم و به وتاریک ژياننامه‌ی سواره بگټر‌مه‌وه و له چا‌وانبش دا‌وا
ده‌که‌م بؤ به‌یانی نه‌و هه‌سته ده‌روونیبه به نا‌ه‌نگی دل‌ژېده‌ی نه‌سرین یارمه‌تیم ب‌ه‌ن، نه‌م
نووسراوه‌یه‌ نایه‌وئ "سواره" له‌باری ه‌ونه‌ریبه‌وه بناسټن، چونکه "سواره" نه‌ستیره‌یه‌کی
پر‌شنگداری ناسمانی نه‌ده‌بی کوردی و فارسیبه و نا‌وه خوټش و له سر زمانان سووک و له
دلان چ‌ه‌سپه‌که‌ی "سواره" به تایبه‌ت به‌نا‌ویانگی کاک "سواره" زور ناسراوتر و به‌رزتره‌ که
نیازی به ناساندنی من هه‌بې، ناوی "سواره" وه‌ک په‌ری س‌ه‌ری نه‌سپې "شه‌نگه‌سوار"^(۱)
نه‌دره‌وشټته‌وه و بیری تل‌و‌وعی شټوا‌زیکې نه‌ده‌بیی نوئ و تایبه‌ت نه‌خاته نیتو‌میشکی هه‌مو
نه‌و که‌سانه که به ج‌وړیک دل به‌سته‌گیان به ف‌ه‌ره‌نگ و نه‌ده‌بی کورد یبه‌وه هه‌یه، هه‌روه‌ها
ویست و مه‌به‌ستیش نه‌وه نیبه که بیروبا‌وه‌ی "سواره" بؤ خوټنر پ‌وون به‌کاته‌وه، که وا بو
نه‌و پټشه‌کیبه هه‌ول نه‌دا ژياننامه‌یه‌کی کورت له ژيانی کورتی سواره بخاته به‌رچا‌وی خوټنه‌ره
به‌رټزه‌کان و به‌س.

جا نیستا من وټ‌رای سیاسټیکې گ‌هرموگ‌وړ و رټز و نی‌ح‌ترام بؤ هه‌مو نه‌و مامؤستا و

نوسه‌رانه‌ی چ له و دیوی سنوره‌وه و چ له ژوره‌وه‌ی ولات و چ له دهره‌وه له سهر "سواره‌یان" نووسیوه و شینیان بۆگتپاره و ته‌نانه‌ت نه‌وانه‌ش که په‌خنه‌یان له شیعره‌کانی گرتووه و به‌تایبته نه‌وانه که جوابی په‌خنه‌کانیان داوه‌ته‌وه. دهمه‌وئ به‌و مهرجه که لیم دلمه‌ند نه‌بن هه‌له‌کانیان باس بکه‌م.

۱. کاک عه‌بدوللا مه‌ردوخ که یه‌کیک له دۆست و هاوکاره‌کانی نزیکي "سواره" بوو، له گۆفاری ژماره ۴۸ی "قالدک" سالی ۱۳۵۴ی هه‌تاویدا "سالی کۆچی دوایی سواره" له ژیر سهردیتری "سرسلامتی" ده‌نووسی "سواره" له سالی ۱۳۲۰ی هه‌تاوی له شاری سه‌قز هاوتۆته دنیاوه و پۆلی سهره‌تایی و ناوه‌ندی له بۆکان و سه‌قز خوتندووه.

۲. "گروه له‌جیه‌های اطلاعات و اخبار سازمان رادیوتلوویزیون ملی ایران": که من لام وایه ههر کاک عه‌بدوللا مه‌ردوخ نووسیویه‌تی له‌ژیر سهردیتری "در سوگ دوستی از دست رفته، انسانی پاک‌اندیش و شاعری حساس" له گۆفاری "ته‌ماش" له سالی ۱۳۵۴ی هه‌تاوی ده‌نووسی "سواره" له سالی ۱۳۲۰ی هه‌تاوی له شاری سه‌قز له دایک بووه و خوتندنی سهره‌تایی و چهند سالتیکی له پۆلی ناوه‌ندیش له سه‌قز بووه و دوایی بۆ ته‌واوکردن چۆته تاران.

۳. کاک نه‌حمه‌د شه‌ریفی له گۆفاری هیوا ژماره ۳ شویاتی ۱۹۸۵ سهر وه نه‌نستیتوی کورددا ده‌لتی: "سواره" له شاری سه‌قز له دایک بووه و خوتندنی سهره‌تایی و ناوه‌ندی له سه‌قز و بۆکان ته‌واو کردووه و کاک نه‌حمه‌د شه‌ریفی له گۆفاری ژماره ۵/۴ی مامۆستای کورددا له سالی ۱۳۶۶ هه‌تاوی له ژیر سهردیتری سواره له‌بهر تیشکی نووسراوه‌کانی دا ته‌نیا ده‌لتی: "سواره" له سالی ۱۳۲۰ی هه‌تاوی له دایک بووه و زیاتر له سهر ئه‌م باسه‌ نا‌پوا.

۴. کاک عه‌زیز که‌یخوسره‌وی له گۆفاری ژماره ۴ی سروه، سهر وه ئینتیشاراتی سه‌لاحه‌ددین له ورمی ده‌نووسی: سواره له ته‌مه‌نی سیتزده و چارده ساله‌ییدا تووشی فه‌له‌جی قاجی بووه و خوتندنی سهره‌تایی و ناوه‌ندی له بۆکان و تاران ته‌واو کردووه و له لای مامۆستا مه‌لا حه‌مه‌ده‌میني نه‌شه‌ری خوتندویه‌تی.

۵. کاک ح. یه‌فرین، له گۆفاری سروه‌ی ژماره ۱۲ له ژیر سهردیتری "ئاوڕیک وه سهر سواره" دا ده‌نووسی سه‌باره‌ت په‌وه که سواره‌ی ئیئلخانی به‌جییه یا سواره‌ی ئیئلخانی زاده و من پیم وایه سواره‌ی ئیئلخانی دروسته و زۆر له نووسهر و شاعیرانی کوردی ئێران که من دیومن "ئیئلخانی" به‌ راست ده‌زانن، نه‌بێ بنه‌ماله‌ی شاعیر پایان به‌رامبه‌ر به‌و شته‌ چی بێ " و کاک به‌فرین نه‌لتی "روونبونه‌وه‌ی نه‌مه‌ش زۆر پتویسته له مه‌سه‌له‌ی نه‌ده‌بدا و هه‌روه‌ها شتیکی سه‌ریپیی نییه".

۶- کاک "نیازی" له پرانییهی عیراقهوه له گوڤاری کاروانی ژماره ۲۲ی تهسوزی سالی ۱۹۸۴ لمزیر سهردیتری "با سواره باشتربناسری" دا دهلی: "له گوڤاری بهیانی ژماره ۹۰، نهیلوولی ۱۹۸۳ له لاپهروی ۶۱ - ۵۷ دا ماموستا نهسعهده نهقشبهندی وتاریکی له ژیر سهردیتری "سواره بناسن" دا یلاوکردۆتهوه و خوینهر ههست بهوه دهکا که ماموستا نهسعهده لهگهل "سوارهی" شاعیردا نزیکهی ههبووه" و ههروهها کاک نیازی ئهم حهقه ئهدها به خۆی که پرسیار بکا نهی بۆ لهگهل ئهو دۆستایهتییهشدا ماموستا نهسعهده نهیتوانیوه بزانی چ سالتیک و له چ شویتیک له دایک بووه و به چ نهخوشیییک و سالی چهند کۆچی دواهی کردووه. کاک نیازی دهلی" بهتاییهت که ماموستا نهسعهده نارهزوویهکی فهراوانی ئهدهبی هیه و ئهم شتانهش زانیان بایهختیکی گرینگیان هیه بۆ نهمرۆ که ویستویهتی ئهو بابتهانه له فهوتان پرزگار بکا "کاک نیازی دهلی: "ماموستا نهقشبهندی له لاپهروی ۵۷ دا نووسیویه: نازانم چ سالتی هاته دنیا، بهلام ئهزانم که نهخۆشی زهردووی بووه به زهردی و خهزانی عومری له سالی (۱۳۵۳) دا"، جا ئهجا ماموستا نیازی باسهکهی خۆی درژۆ پیدهدها و دهلی: "سواره" له سالی ۱۳۲۰ی ههتاوی ۱۹۴۱ زایینی له شاره خۆراکهکی سهقز له دایک بووه.

۷- کاک عهبدولقادر دهباغی له سهر سنورهوه لهمزیر سهردیتری "بهلی با سواره باشتربناسین" دهلی من له گوڤاری کارواندا نووسراوهکهی کاک نیازم چاوپێکهوت" و تهنیا دهلی ماموستا نهسعهده بهههله چوه "شاعیری کاک "سواره" قهل و ههلتۆ نییه" و "پیره ههلتۆیه" و له باردی ژبانی ئهوهوه نهینوسیوه و بۆچی نهینوسیوه سهیره و ئهگهر کاک قادر دهباغی ئاوا دوورهپهزیری له مهسهلهکه کردووه نهی بۆچی دهلی" با سواره باشتربناسین"، چونکهکاک عهبدولقادر زۆر له مالی بابی شاعیر بووه و دهگهل بنهمالهی "سواره" دۆستایهتی و هاتوچۆی گهرموگهری ههبووه و لهگهل ئهو شارهزایییهش بهپیتچهوانهی سهردیتری نووسراوهکهی نه کهم و نه زۆر و نه باشترو نه خراپتر نهیناساندووه.

۸ - بهپێژیکێ تریش له ژیر سهردیتری "ناوهری له نیوانی برایان نیازی و نهقشبهندی دا" که به ناوی - نووسینی ناشنا - له گوڤاریکی ترا دهنووسی: "سواره ئیلخانی له بنهمالهی ئیلخانی شاری بۆکانه. باوکی "سواره" سهرههنگی بازنشسته "عهقید، موتهقاعید" بوو، ناویم لهبیر نییه و بزایم "عهبدوللا" بوو. "سواره" سالی ۱۳۲۰ی ههتاوی له شاری سهقزی نهبرد له دایک بووه" ئهو برا ئاشنایه که له نووسراوهکهیدا وا دهردهکهوی زۆر ئاگای له حالوبالی "سواره" و دۆستهکانی "سواره" بووه و زۆر قسهیان لی دهگێرتهوه و ئهو سهردیتره جوانهی ههلبژاردووه بۆ نووسراوهکهی، به راستی ناویزییهکی باشی کردووه و به قهولی خۆی "کاک نیازی و کاک نهسعهده راستیه کهیان بۆ دهڕکهوت.

۹. به پیز کاک سه لاج موته دی له ژیر سهر دپړې "ده سال دواي کاک سواره" له ماموستاي کوردي ژماره ۱۳ ده لئ: "سواره له گوندی قهره گوز له دايک بووه". هه لېهت خوښه وری به پیزو خوښه ویست "مه به ستی نیمه لهو به شه دا ته حلیل و لیکولینه وه و یا ناساندی "سواره" له باری پیاوړی نه ده بی و فهره نگی و هونه ریبه وه نییه که نه و ماموستایانه لئی دواون "نهو به شه، بوجون و بونه چونکه بوخوځان".

نهم نوو سراو په په خنه نه گری و ده لئ: نهم ماموستا به پیزانه که به دلئیکي پر له خوښه ویستی "سواره" وه، ویستویانه له سهر ژایانی سواره ته حقیق بکن و کاتی خوځان ده لئ "شته که هروا سهریایی نییه و له مه سه لهی نه ده بدا گرینگه" و ناوړی نه کهن و شهر نه کوږینه وه و ئیراد له یه کتر نه گرن و بونه زانیانی سالی له دایکیون و کوچی دوايي، "ده ست له به له دی نه کوتن" و ئیزهاری ناشنایی و هاوکار یون نه کهن" و لایان وایه شاره زایی نهم زانیاریانه پیوستییه که و بایه خي بونه مرز هیه و ده لئ به لئ "پا سواره باشر بناسین"، که چی لهو بایه تموه موری بیده نگی له لئیوان نه ده ن.

نه بویه له نهم و نهو باشر و پوونتر و بهرلاوتر پرسیاران بکراپه جا نه مجار ده ستیان دابایه قه لهم، ده نا هدر به باسی به شه نه ده بی و لیکدانه وهی شیعه ره کان پازی بپوایه ن، به لام دیسانه وهش من به بهشی خوم له هه مو نهو به پیزانه گه لئیک مه منوونم و هیوام وایه نهو باسانه ی من گهر دیک ناوخته سهر دلی ناسک و بیگهر دیان. ئیستا دئینه سهر ژایان نامه که به کورتی.

سالی ۱۳۱۶ هه تاوی تازه گزنگ له سهرانی دابوو، زاقه و ده نگی منالئیکي ئیسک سووک له نه نده ورونی ماله وه پتکه نین و خوښی خسته نئو تالاری دیوه خانئیکي گه وړه له گوندی تورجان.

کورئیک چاوی له سهر دنیای پوون هه لئینا و به شیري دایکئیکي بنه مال گه وړه له تایفه ی بداغ سولتان پوژووی کراوه، له گه ل نهو هشا که نهو کوږه دووه هم کوږی نهو ماله یه، به لام به کوږه ی یاسای سهر دم خه لکی ناواییه که و ده وروهر و خزم و قوم، ده ست ده ست ده هاتنه پیروزیایی باوکی نهم کوږه. کوږی کوږه بهانه له دیوه خانا ههر گهر متر و گه وړه تر ده بوو، نهو کوږه یان ناو نا "سواره" و بانگیان به گوتی دادا.

"سواره" کوږی نه حمده ناغای ئیلخانی زاده، کوږی حاجی بایز ناغای حاجی ئیلخانی له عه شیره تی "دئیکر ییه" باب و باپیرانی سهر وک حیل بوون.

ژایانی شیره خوږی "سواره" به شنه با فتنک و خوښه کانی کوږستان یه ک پوژه ی دوو پوژه بوو و نه تکوت به گوئیانی هه لده کتشی گه وړه تر نه بوو. "سواره" نه و نه ده له منالیدا قه له و و

گۆشتن بوو زۆر کەس لایان واپوو دەستی گۆجە و بۆ پشتهوه چۆتهوه، دایکی زۆری خەم پێتو
 دەخوارد "سواره" هێشتا یەک سالانە بوو باوکی گوندی تورجانی گۆزپێهوه بە ئاوابی
 قەرەگۆز لەسەر چۆمی تەتەهو (چۆمە زێوینە) و مالی چوو بۆ ئەوێ. "سواره" لەو دێیە پێتی
 هەلگرت و بە دابی ئەو دەم بۆ بەختکردن درایە دەست "دایەن" و لە مالی دایەن ڕەفیقەکاوەی
 پەیدا کرد و هەموو ڕۆژی "لە نێو خاک و خۆل عەینی بێخەیاڵی"^(۲) تەپوتزای دەیانبردووه
 لای دایکی. "سواره" هەر لە کاتی زۆر منالیدا فێری مەلە بوو. ڕۆژ هەتا ئێواره لەگەڵ منالی
 نێودێ لە چۆم و کێو و سەحرا بوو، "سواره" ڕاوەماری لە هەموو شتێکی تر لە کاتی مندالی و
 لاویدا پێخۆشتر بوو، لە نێو زەمەند و کەژ و کێو لە قەرچەقەرچە گەرمای هاویندا دەگەرا و
 ماری "سوجە"ی سوور و شینی گایە نکیوی ئەدییهوه و بە زیندوویی دەیگرت و دەیهێناوه
 نێو دێ و هاریاریهکانی پێ دەترساند، "سواره" زۆر خەسڵەتی تایبەتمەندی حێلی و
 دێنشین وەرگرت و لەگەڵ خۆشی ڕەدنییه نێو گۆرەوه.

ئەم کۆرە خۆن شیرین و چاوشین و سەپیلکەلانیە کە تازە هاتبوو تێبگا و خۆشەویستی
 دایک بزانی، باوەشی ئاوالە و گەرمی دایکی لێ سارد بۆوه و ئەم هەموو ئاوات و ئومێد و
 خۆشەویستییه ڕۆهیترا نێو گۆزی تەنگ و تاریکەوه. ئەم "پەپوولە بالەسەوز و سوورە
 فری"^(۳) و زەرەدی مەرگ کەوتە سەر لێوی ناسک و کۆرێکی لە "سواره" گەورەتر و کەچێکی
 لە "سواره" بچووکتری دڵ ڕیان و چاوبەگریانی لەنێو دەریای خەیاڵات و خەمان بەجێ
 هێشت، بەلام فرشتەیهکی ڕەحمەت باوەشی گەرم و پڕ لە خۆشەویستی دایکانە یۆ کردووه.

ئەم نامێزە هی باوەزێنیکیان بوو کە بۆنی زێدایکی لێ ئەدەهات، ژنی مامێکی خۆیان
 بوو کە باوکیان پاش بە ڕەحمەت چوونی ئەو ماری کردبۆوه و "سواره" لەو باوەشە گەرمەدا
 پەرورەدە بوو. "سواره"یان زۆر زوو لە قەرەگۆز لە مەکتەبخانە ی تایبەت لە لای
 مامۆستایهکی دڵسۆز و زانا بە ناوی مامۆستا "شیخ ئەحمەد کەس نەزانی" وەبەر خۆتندن نرا.
 "سواره" زۆر زیرەک بوو و هەرچی مامۆستاکی بە دەرس پێیدەکوێت زۆر زوو ڕەوانی دەکرد و
 ئەهاتە بەری. لەگەڵ ئەو هەش لەبەر بۆزی و بیتەاری خۆی زۆری لێدان ئەخوارد، "سواره" زۆری
 لە لای ئەم مامۆستا گەورە و پیاوچاکە نەخۆتند و وەک کۆپی عەشیرەت ڕۆشستە نێو
 هاوتەمەنەکانی خۆی لە ئاوابییهکە، کە هەر لە منالیهوه زۆر خوو و ئولفەتی پێتوگرتبوون.

"سواره" شاخ و داخ و هەرد و بەرد و چۆم و دەشتی "سەر سەهۆزی بەهاران" و
 "سوورەهەبوی هاوین" و "بە گێژەلۆکە ی پایزان" مانگەشەوی خەمپوین و تاریکەشەوی
 خەفەتەیت، کێتەوانانی پڕ تەجربە و چروساوی بەر گەرمای هاوین و سەرما ی زستان،
 شۆرەسوارانی تەقلەباز و ڕاوچی عەشیرەت، پیرەپیاوانی بەیتبێژ و حەکایەتخوین، گەنج و

لاوانی "دروینه‌وان و ماندوو، فه‌قیتی حوچره و ماموستای ناینی لادی و گوندی کرده زانکو و ماموستای خوی و دهرسی پیماوه‌تی و جواغیتری، نازایه‌تی و نه‌به‌زی، راستی و پاکی و رق و توو‌پیی، به په‌حم و میته‌ره‌بان‌ییان لن فیر بوو و ناماده کرا بز سazan له‌گهل هه‌موو بارود‌خیکی جوان و ناحزی ژیان که چاوه‌روانی لن نه‌کرا.

هه‌وای گیانه‌روه‌ری کویتانه‌کانی پر به‌فر و گهردنکه‌شی وه‌ستا مسته‌فای تورجان^(۴)، خوهر و قه‌لپه‌زه‌ی چۆمی به‌هاران و ده‌شتی پرداهاتی قه‌ره‌گویتز له‌شی "سواره"ی گه‌وره کربوو، چوونه مه‌ری شه‌نگه‌بیریان، شیوو‌کولی کچان و چاو‌پرکینه‌ی رینگای کانی، مه‌رومالات، خانووی لاروکۆم، بۆنی سه‌رسه‌کۆی به کاکل ناویژاو، هه‌لپه‌رکچ و زه‌ماوه‌ند، جو‌رابین و پشکیلان، گورزی کوتری و پشکو به فوو، شه‌ره‌که‌ل و شه‌ره‌که‌له‌باب، راوه‌تاژی و نه‌سپ سواری و رمبازی، زۆران‌بازی و چنگه‌پلماسه، قاری فه‌قییان و شه‌ره‌تزی به‌فر و قۆچه‌قانی به‌ن، گه‌ران له نیو هوژ و عه‌شیره‌ت، نه‌وانه و زۆر شتی تریش بوونه هه‌وین و نه‌وین و رتگا و شوین له ته‌مه‌نی کورتی "سواره"دا. "سواره" هه‌ر بۆیه له شاریش نه‌و بیره‌وه‌ر ییانه‌ی گوند و ژیانی عه‌شیره‌تی هه‌رگیز هه‌رامۆش نه‌کرد و له هه‌موو شوینه‌واره‌کانیدا به جوانی ده‌رده‌که‌وئ که هه‌ر له بی‌ری سروشت و خۆشه‌ویستی کاتی منالی و لاویدا نو‌قم بوو و هه‌ر بۆیه‌ش گه‌وله‌که‌ی له شاری قاتلی هه‌زار^(۵) به‌جی ده‌هیتلن و ده‌رواته به‌رده‌واری عه‌شیره‌ته‌که‌ی. "سواره" هه‌ر له منالییه‌وه تویشووی شیعر و نووسینی له دیوه‌خانی نه‌ده‌بیه‌روه‌ر و پر له زانست و نه‌ده‌بی بنه‌ماله‌ی خوی و ده‌رگرتبوو. زۆر کاتی شه‌و و رۆژانی له‌گهل ماموستا‌کانی حوچره‌ی فه‌قییان ده‌که‌وته جده‌دل و باسه‌وه له سه‌ر مانای شیعر به‌تایبه‌ت شیعه‌ره‌کانی "حافز شیرازی". "سواره" هه‌ر له‌وه ده‌مه‌وه مایه‌ی ته‌سه‌لی دوا‌یی و ده‌رگرت و جار‌جار وه‌ک شایه‌ری باش شیعریکی جه‌فه‌نگی ده‌گوت.

باوکی "سواره" له هاوینی سالی ۱۳۳۳ی هه‌تاوی مالی له قه‌ره‌گویتزه‌وه چوه "بوکان" و "سواره" دلی تاسه‌باری له‌وه دێیه به‌جی هیشته.

های پایزی تووش و بێ‌فه‌ر وه‌ک لووره‌ی گورگیکی بی‌چوو خوراو به‌گویی نه‌گه‌یی، سه‌روگو‌تلاکی دار و گیای تیک ده‌کرده‌وه، ده‌نگ و په‌نگی نه‌و پایزه به‌راستی دزیو و ناخۆش نه‌هاتنه به‌ر چاو و گو‌تیان.

کزه‌ی ساردی پایزی ۱۳۳۳ بۆژینی تال و دژواری "سواره" کات بوو بۆ "گریان"^(۶) "نه‌و پایزه سه‌ره‌تای رۆژه‌ره‌شی و کلتۆلی لاوتیکی تازه‌پتگه‌یشتوو، جوان چاک و خاوه‌نه‌ست بوو.

لاوتیک که تازه‌نه‌هات شیرنایی ژیان به‌چیتژی و دلی کانگای خۆشه‌ویستی و هیواداری بوو، له‌وه پایزه شوومه‌دا تیک هه‌لگلا و که‌وته ده‌ریای بێ بن و تال و سویری نه‌گه‌تیه‌یه وه.

"سواره" که نهینه زانی چاره‌نوس چ خه‌ونیکی بۆ دیوه، پۆژتیک لهو پۆژه ساردانه‌ی پایزدا ده‌چیتسه مهر شوتنی کاک سه‌عدی مامی له چۆمی بۆکانی. له‌بهر شهرم و عه‌یه به جله‌وه ده‌پواته نێو ناو و دوا‌ی مهر شوتنیش ههر له پروی هه‌لنایه جله ته‌په‌کانی داکه‌نی و به به‌رگه ته‌په‌که‌وه دیته‌وه مالمی مامی، شه‌وی ده‌نیوه‌شه‌ودا چریکه‌یه‌ک له رانی ده‌وه‌ستنی و ناتوانی قاچی بیزپۆی و نۆبه‌تی دایده‌گرێ.

ئه‌و نه‌خۆشیه‌ی کۆتوپ و ده‌رداویه به قه‌ولی دوکتۆره ئالمانییه‌که میکروبیکی په‌راوازی ئوروپایی بوو که به هه‌موو نیش و ئۆفه بێ سنوور و میزانه‌که‌یه‌وه بۆ "سواره"ی خۆشی نه‌دیو به دیاری هات.

"سواره"ی رانه‌وه‌ستاو، قه‌ت دانه‌نیشتوو، زۆر زه‌رد و زه‌عیف و لیویه‌بار له‌سه‌ر دۆشه‌کی هه‌رزن و له‌سه‌ر گازه‌رای پشت هه‌ر ئه‌بوو چاو به‌پێته بن میچی خانووه‌که و خه‌فت بۆ له‌شی ساغ و لاوچاکی خۆی بخوا و بۆ ئه‌و هه‌موو نیش و ده‌رده گرانه‌ش ددان به جهرگیدا گرێ.

"سواره" له هه‌ره‌تی لای و دل به‌دنیا‌ییدا چه‌رخێ چه‌په‌گرده له‌گه‌لی که‌وته دژایه‌تی و ژینی لێ تال کرد و به‌ده‌ختی و نه‌هاتی سه‌ره‌تا‌که‌ی ناوا و به‌و چه‌شنه ناحه‌زه دامه‌زراند. زۆر کات خۆی ئه‌م شیعردی به سۆز و به‌ ده‌نگه خۆشه‌که‌ی خۆی نه‌خوێنده‌وه.

"په‌واره و مه‌ینه‌ت و ده‌رد و نه‌هاتی"

"هه‌موو هاتن ئه‌جمل هه‌ر تو‌نه‌هاتی"

به‌راستی شکۆی ژبان بۆ هه‌موو زانایه‌ک و هونه‌رمه‌ندیک هه‌ر ده‌بی ئه‌مه‌ بێ، ده‌نا پێچه‌وانه‌ی سروشت و ده‌دی دێ، "سواره"ش وه‌ک ئه‌و هه‌موو شاعیره به‌رز و پیاوه‌گه‌وره و بلیمه‌تانه‌ی دنیای زانست دێوی دژبۆی نه‌هاتی روویه‌ری په‌شی ژبانی بۆ لیک کرده‌وه و نیشانی دا. "سواره" دوا‌ی ماوه‌یه‌ک له سه‌ر قسه‌ی دوکتۆره ئالمانییه‌که بۆ ده‌وا و ده‌رمان له نه‌خۆشخانه‌ی ئه‌مریکاییه‌کان له ته‌ورێر خه‌ستیان و ده‌رمان نه‌کرا. "سواره" زۆریه‌ی له‌شی له نێو گه‌چدا بوو، به هه‌یج لایه‌کا جوولانه‌وه‌ی نه‌بوو، بێ خه‌وی و نیش و ژانی بێ وچان، نه‌ خواردنی هه‌یج چه‌شنه‌ بژبۆیک، نه‌ گه‌ران و خه‌م و خه‌فت، وای جاپز کردبوو تا راده‌ی بێزاری له ژین، ئه‌و "سواره"ی که نه‌تکو‌ت کاسه‌یه‌کی جوانی له هیروالێوانه، مه‌رگی به‌ ناوات ده‌خواست. "سواره" که‌وتبۆه نێو تاوێری نه‌هاتی و کلۆلی و تالار نه‌بۆه. له‌و کاته‌دا کیسه‌ی سه‌فراشی چلکی کرد و ئه‌بوو هه‌لبه‌دێ و عه‌مه‌ل بکری؛ ئه‌و له‌شه‌ زامار و بێ‌تینه‌ نایا چه‌قۆی دوکتۆری جهرپ‌راخ هه‌لده‌گرێ؟ دوکتۆر به‌روای وا بوو ناوا بمپێنێته‌وه ده‌مری و تابشی بپه‌ژێش کردنیشی نییه، ئه‌ی چی بکری؟ وه‌لامی ئه‌و پرسیاره حاجی ره‌حمان ناغای موته‌دی، مامی "سواره" دایه‌وه و فهرمووی له‌سه‌ر خودا عه‌مه‌ل بکری، عه‌مه‌ل کرا و له‌ژێر

کیردی تیژی جه پراح هاته ده ری و پاش چوار مانگ له ته وریز مانه وه، نه ندای بریندار و ژان تیوه ستاو و بی حهرکه و بی توانی "سواره" گه پرایه وه بۆکان، دوی سی سال له جیدا کهوتن وهک مندالتی تازه پیگرتوو وه داره داره کهوت و هه ستایه وه، به لام گۆجانیک به دهسته وه و تنیا نیسک و پیست. "سواره" سی که لاسی هه وه لی ناوه ندی له سالی ۱۳۳۶ - ۱۳۳۷. ۱۳۳۸ واته سیکلی هه له بۆکان وه رگرت و بۆ ته و او کردنی ناوه ندی چوو بۆ ته وریز و له سالی ۱۳۴۱ ی هه تاوی دیپلومی له ده بیرستانی «لوقمان» ی ته وریز وه رگرت هه له و ساله دا "سواره" له تاقیکردنه وی زانستگهی تاران به شداری کرد و وه رگیرا و له کۆلیجی حقوق به شی قه زایی دهستی کرد به ده رسخویندن.

"سواره" سالی ۱۳۴۱ ی هه تاوی به داوی بسکی کچیکی نازه ریه وه بوو، نه و "سواره" ی عاشقی به رمور و خشل و میخه که به ندی کچی کرد، وا به ته له وه بوو که ره سم و یاسای عه شیرهی تیکشکاند و به بی ئیجازه ی که سوکار، به دزی و به په له زه ماوه ندی له گه ل کرد و بردی بۆ تاران و دلی پر له نه وینی کچی له باری لادیتی دا به و کیره نامۆ و شارستانییه.

حکومه تی شا له و سالانه دا له بهر نه و هه موو زولم و سته مه ی که له خه لکی نه کرد ته نانه ت سبهری خوشی لی ببوو به دوژمن و له دار و بهرد نه ترسا. سالی ۱۳۴۳ ی هه تاوی په لاماریکی درندانه بۆ گرتن و کوشتنی خه لک کرایه سه ر خه لکی ئیران، به تاییه ت پوونا کبیران و سواره ش کهوته بهر نه م هروژه و له به ندیخانه ی "قزل قه له" ی تاران بۆ ماوه ی شه ش مانگ له ژیر بیره حمانه ترین نه شکه نج و تازاری ساواکدا خۆی پاله وانانه راگرت و شیعه مه شه و ره که ی "سووره قه لا، دایکی به لا" ی گوت که به داخه وه من تا نیستا، که خه ریکی کۆکردنه وی ئاساری "سواره" م وه دهستم نه که و ته وه، له لای هه ر خۆشه و یستیک هه بی و بۆم بنیژی مه منوونی نه بم. "سواره" له هه موو به ندیه کانی نه و به ندیخانه یه زیاتر نه شکه نج و زه جری له سه ر بوو، به هشاری بهر قی داغیان ده کرد و تا سه ر نیسکی گوشت و پیستی نه سووتا و نه قرچا، وای لی هاتبوو به هه ر هۆیه که وه بانگیان نه کرد نه پشایه وه و "خودا عالمه نه و نه خۆشیه ی مه عده ی له و ده مه وه پیوه نووسا" و ناوبانگی خۆراگری و نازایه تی ده کرد.

"سواره" له زیندان هاته ده ری و زهرد و لاواز و بیتواو خویندنی دانشگای درێژه پيدا و سالی ۱۳۴۷ ی هه تاوی خویندنی زانستگهی ته و او کرد، به لام هه ر وهک هه موو کاره کانی تری بۆ وه رگرتی "دانشنامه" که نه بوايه شتیک به ناوی «تیز» بنووسی که مه ترخه می لی کرد و پاش چهند سال وه ری گرت.

"سواره" سهره‌پای نوو هه‌موو ناله‌بارییانه‌ی که پروویان له ژبیانی نوو کردبوو ده‌سکورتی و نه‌بوونیش له‌وێ بویتستی. باوکی سواره که مالی هاته بۆکان، به هژی نه‌مانی مال و سامانه‌که‌یه‌وه بوو، له‌بهر نه‌وه‌ش که خۆی زۆر پر‌خیزان بوو نه‌یده‌توانی یارمه‌تی پیتویست به "سواره" بکا. مامه‌کانی به‌تایبه‌ت خودالێخۆشبوو حاجی ره‌حمان ناغای موهته‌دی و کاک سه‌عدی موهته‌دی یارمه‌تییان ده‌دا و نامۆزایه‌کی له خۆی گه‌وره‌تر هه‌بوو به ناوی "حه‌سه‌ن" که یه‌ک‌تیک له پیاوه‌ باش و به‌که‌له‌که‌کانی بنه‌ماله‌ی شاعیر بوو، به‌داخه‌وه سالی ۱۳۶۳ ی هه‌تاوی له شاری که‌ره‌ج کۆچی دوایی کرد، نوو زۆرتر له هه‌مووان یارمه‌تی نه‌دا و جێگای خۆیه‌تی یادیکێ لێ بکه‌ین و ره‌حه‌تی بۆ بنێرین. کاک حه‌سه‌ن پروو به‌پرووی "سواره" نه‌یگوت "سواره" هه‌ر کات نامهم بۆ بنووسی و بلی: برادر محترم کاکه حسن، نوو ده‌زانم هه‌شتا پوولی ماوه، به‌لام نه‌گه‌ر بنووسی: کاکه حه‌سه‌ن به‌سیار عزیزم، تێشه‌گه‌م بێ بووله و ده‌بێ بۆی بنێرم، "سواره" ش به‌پێکه‌نین نوو قسه‌یه‌ی ته‌سدیق ده‌کرد.

سواره له سهر مالی دۆست و ناشنا و خزم زۆر بێ ته‌عاروف و خۆمالی بوو، مالی خۆشی بێموزایه‌قه هی نووان بوو.

سواره سالی ۱۳۴۶ ی هه‌تاوی له رادیۆ به‌شی کوردی ده‌ستی به‌کار کرد و بوو به مووچه‌خۆری حکوومه‌ت.

"سواره" ته‌واوی ژبیانی به ناخۆشی و تالی برده سهر. زۆر جار که ده‌رشایه‌وه خۆین بوو و خۆی به شوخییه‌وه ده‌یکوت له داخی نوو ژینه تاله‌ خۆین ده‌رشیه‌وه. ته‌نگه‌چه‌له‌مه له ژبیانی نوو دا ببوه ره‌فیقی گیانی و ساتیک به‌جێ نه‌ده‌هه‌شت.

"سواره" له په‌خشانی "زۆلاترین پێکه‌نینی جیهان" دا ده‌لی: "من په‌روه‌ده‌ی چیا و که‌ژم". هه‌روه‌ها له په‌خشانه‌دا ده‌لی: "دلم پارچه‌یه‌که له به‌یانی پر زه‌رددخه‌نه‌ی ناواییه‌ به‌جووکه‌که‌مان که له باوه‌شی چیا‌یه‌کی به‌رزا نارامی گرتوه". "سواره" له یه‌ک‌تیک تر له په‌خشانه‌کانیدا ده‌لی: "بێده‌نگی باوه‌شی چیا بیرزوتنه، هه‌موو نوو بیره‌وه‌رییانه‌ی کاتی مندالی و ده‌ورانی ژبیانی له لادێ له‌گه‌ل هه‌موو کوپره‌وه‌رییه‌کانی زه‌مانی نه‌خۆشی و گالته‌ی گه‌ردوون له دواي نه‌خۆشییه‌که‌شی، له‌ش به‌باری و تال و سویری ژبان و گوچان به‌ده‌ستی و شه‌لی، هیوا و ناواتی خنکاوی دلی به‌کولی، هه‌موو نه‌بوونه ئیله‌ام بۆ شیعر و شوینه‌واره‌کانی. "سواره" وه‌ک پۆلوی ناگری نیو ژیه‌له‌مۆ جاره‌جاریک به‌کوونی شیعریک نه‌گه‌شایه‌وه و ناله‌باریه‌کی ژبان دا‌یده‌مرکانده‌وه، نه‌داهمه‌تی نه‌تگوت به‌به‌ژنی نوو پراوه. له ده‌ورانی کارمه‌ندیشیدا هه‌ر تووشی نه‌یاری بوو. "سواره" بۆ پله‌ویایه‌ی کارمه‌ندی نه‌یده‌ویست نزم و نه‌وی پڑی (۷) و "بۆ مه‌به‌ست سهر دانه‌وێتی" (۸) ته‌نانه‌ت بۆ "تاویکیش".

نەو لای واپوو ژینی بێغیز^(۹) یانی نەمان، هەر بۆیەش بوو کە تەعزیم و کەرتۆشی لەبەر ئەم و نەو نەدەکرد و لەگەڵ بەریتۆ بەرایەتی و بەرپرسی پادێۆ بەشی کوردی ملەبەملە پانەووستا و قەسە ی ناپەوای لێ قەبوول نەدەکرد و لەو کاتانەدا پاشەپۆژی نەدەدی. "سوارە" دوور لە خەلک و گۆشەگیر، پەنجی نەبرد و بە هۆی کەم تاقەتی کەمتر نەبێرا، بەلام پۆج و پەوانی "سوارە" نەئەسەرەوتن و نێوگەل و جەماوەریان دەویست، جا بۆیە "سوارە" شیعر و نووسراوەکانی بە نوێنەری خۆی نارە نێو خەلک و بەم چەشنە هەم لەشی بيماری پازی کرد و هەم گیانی نەسەرەوتوی ئارام کردەوه.

زستانیکی سارد و بەفراوی لە شاری بۆکان خەبەری نەخۆشی "سوارە" وەک برێشکە ی سەر ساج هەلبە زاندمەوه، دوایی خەبەری خەماوی تر گەیشت و هەموو بەرەو تاران وەرێکەوتین، لە تەوڕێز خەبەر بە هەموو قورسایێ و دزێوی خۆی ئامبازم بوو و نەمانی "سوارە" ی پێ کۆتین، چاوم تارمایی بە سەر کەشا و لاقم یارمەتی پۆینی نەدەدام، پۆج لە جێیەکی سەختە و نایەتە دەری. پێگای تاران درێژ و درێژتر بوو لە جاران. لام واپوو چەند پۆژێکە بەریتۆم، گاهێک پەلەم بوو بۆ گەیشتن چونکە دڵم مەرگی "سوارە" ی بۆ وەرنەدەگیرا، گاهێکیش پێم خۆش بوو ئەو پێگایە هەرگیز نەبێتەوه و راستی پووداوەکە هەر پوون نەبێتەوه. نەخۆشخانە ی "میساقییه" ی تاران کە لەبەر کوردەکانی دانیشتووی تاران مۆنجی ئەدایەوه، وەک دێوەزە و هەیلایەکی بترستین ئەهاتە بەرچاوم. لەبەر خۆمەوه کۆتم هەیاران راستە پوودا و پرستبەر و سەرلێشتوانە، بەلام مەگەر من برای "سوارە" نیم، ئەبێ لە بەرامبەر ئەو پووداوە تال و دلتەزێنە و ئەو هەموو جەماعەتەدا خۆپاگری نیشان بەدم، بە شوکر و یادێکی خۆلێنەری زەمین و زەمان، سکنایی و هێژم دا بە دلی سووتاوم.

پۆجی بەرزەفەری^(۱۰) بەرزەمژی سوارە جیتی گرت لە توتی شیعر و لە لەشی زاماری مالتاواپی خواست و بەرەو شیعر و نووسراوەکانییەوه و گیانیکی تازە ی پێدان. تەرمی "سوارە" کە هەلی ئەگرت هەلیگرن بە شانان، هاتەوه گۆرستانی پیرۆزی بنەمالە ی خۆمان لە ناوایی حەمامیان ناوچە ی بۆکان و لەشی بێ تینی کە خۆی نەپرسن: تۆ بێتی: بۆ لەشی ساردەوه بوو^(۱۱) تینی بێ؟ پۆیشە دنیا ی نەمان کە تۆ بێتی پاشی نەمان ژینی بێ^(۱۲) دلیک لە تەپین کەوت و هەزاران دل خۆریە ی کەوتن.

ئەتگوت سروشت و خێلقەت لە ژبانی "سوارە" دا هەرگیز نەیتوانیبوو گەرمایی و تین بخۆلێتی، هەر ساردوسپی بوو، لە سەرمایەکی پاییزدا لەشی بوو بە ئامانجی نەخۆشیەک کە هەموو خێروخۆشی ژبانی لێ ستاندهوه و لە زستانیکی سارد و سەهۆلبەنداندا مۆتە ی مەرگ سواری بوو و هیچ بەزەیی بە گەنجی و لاوی ئەودا نەهات و گیانی لێ ساند. پۆژێک

له پوڅه سارده کانی هدهل مانگی زستانی ۱۳۵۴ی هداوی "سواره" کاتی بهر وصال نه گه پته وه و بهر ماشین یه کیک له هاوکاره کانی خوی ده که وی و نه یه نه وه بۆ مالتی، قاچی به قهولی خوی که له نامه یه کدا^(۱۳) بۆ "به ررسی زار او ده کانی نیرانی را دیق دهنووسی: پایم به اندازه یک متکا ورم کرده" نه ستور بوو و پهنگی زهره هل گه را و به واتهی خوی که هر دهو نامه یه دا نووسیویه تی" در خانه مور شبنمی طوفان است " نه ونده بهس بوو بۆ کولانه وی برین و بوو ژانه وی کلولی نو.

پاش دوو پوژان سواره ده به نه نه خوشخانه ی "میساقیه" ی تاران و زهره وی نه گری. دو کتوره کان ده لیتن سهره تانه و عه م ملی ده کن و مه علوم بوو که نو سهره تانه که مکار و بیده نگ بووه و بهو ته سادوفی ماشین وه جووله کهوت و مهرگی پیوه بوو. ماموستا «پوڅه یانی» زانای بلیمهت و ناگا که یه کیک له دۆسته باشه کانی "سواره" بوو و زور شوخی و گالته ی ناسکی له گه له نه کرد گویا ده لیت هر نه و پوڅه که "سواره" ی لاو و خوشه ویست کۆچی کرد، من له لای بووم. کچه په رستاریکی جوانکله ی خشیلانه هاته لای، به زمانی کوردی که په رستاره که تینه ده گیش، کوتم: کوره خو تو ده تگوت من عه شیر تم و قت ناترسیم، نه ترانی نه وه عیسا مه سیح بوو، مردوو زیندوو نه کاته وه "سواره" ی به شپراو له ژین و ده سداشتو له مان، ته نیا به بزه یه کی خفه ته یین و مهر گای ده م و لیتی جوانی که له گۆ که وتیرون رازانده وه و ولای دمه وه.

شاعیری پایه رزی کورد ماموستا حقیقی له شینی "سواره" دا ده فرمووی:

له دلی باب و برا غـم باره

له هـمـوو شوینه وه جـیتی تو دیاره

چـیـــــــــــــــــه نه و شین و هـمراو هاواره

کـۆچی بـیتـوادی "کاکه سواره"

به لیت "سواره" ی سه حه تسوک و ده نگ خوش به کۆچی بیتوادی خوی خه م و پمژاره یه کی زوری له سهر باب و برا و که سوکار بار کرد.

ماموستا که به دوو هۆی خزمایه تی و شاعیری سواره وه، مهرگی شاعیر، پوڅی پرونی لیت کردۆته شه وی ده یجوور و ده لیت:

پوڅی پرونم به شـهـوی دهـجـووره

سـواره دیداری قـیـامـهت دووره

چـمـمـه تی تافی جـوانهت شین بوو

هـمـهـری ئین بوو، چ وادی شین بوو

زانا و مامۆستایه‌کی دیکه‌ش به‌پێژ "کاک یۆسف کوردنژاد" به پارچه شیعرێکی فارسی
مه‌رگی "سواره" ماتهم و شین نه‌گێڕی و ده‌لتی:

سواره نوگل خندان باغ کوردستان
بدمت جوور فلک پێمهرید و پهره‌ش
عقاب اوج شهامت به‌خاک درغلطید
ولی عقاب به‌هانش به‌آسمان هه‌رشد
ادیب و شاعهر درد آشنای ملت را
دردا که‌زیر خاک تیره‌بسترشد
توای که‌خاک سیه‌روی دل پر از گنجی
توای که‌ ظاهره‌ت هه‌رم به‌رنگ دیگه‌رشد
کنون که‌گنج هنر را گه‌رفته‌ای در به‌ر
عزیزوار به‌نوازش که‌هین مقدرشد

نه‌گه‌ر به‌هۆی داخی مه‌رگی سواره له‌ زمان خۆم و دۆست و ناشنا و پێیوارانی پێگای
نه‌وه‌وه بلتیم نووسینه‌که له‌ پێشه‌کی ده‌رده‌چێ و ده‌بێته کتێبێکی نه‌ستوور و منیش نه‌
ده‌مه‌وێ و نه‌ ده‌توانم کتێبینووس به‌م که‌ وا بوو لی‌رده‌دا ده‌یه‌رمه‌وه و ده‌لتیم نه‌مه‌ بوو ژياننامه‌یه‌کی
کوورت له‌ ژینی بێ تینی "سواره ئیله‌خانی زاده".

١- ئیشاره به‌ شیعی "شه‌نگه‌سواری" سواره.

٢- "یادی منالی" شیعی سواره.

٣- "کچی به‌یان" شیعی سواره.

٤- «وه‌ستا مسته‌فا» کیتۆکی به‌رزه که‌ گۆندی تورجانی له‌ نامێز گرتوه‌وه.

٥- شیعی "شار"ی سواره.

٦- شیعی "هه‌لتۆ"ی سواره.

٧ و ٨- شیعی مامۆستا و زانای نه‌مری کوورد هه‌ژار - "هه‌لتۆ".

٩- هه‌ژار "هه‌لتۆ".

١٠ و ١١- "هه‌لتۆ" سواره.

١٣- نه‌و نامه ئیستا لای منه.

سواره بوت نییه!

جەلال مەلەکشە

پەخەنی ئەدەبی، لە کوردستانی ئێراندا نەک هەر پەگناژۆی نەکردوو، بەلکو پۆتە بازارێکی ئالۆز و بێسەرۆک... لە راستیدا، ئەوانەی خۆیان وەک پەخەنگەر لە قەلەم دۆدەن، جگە لە جێنێفرۆشی و نان بە یەک بە قەرزدان و دارکاری یەکتەر، هیچی تر لە بەر چا و ناگرن و لەم بەینەدا، ئەوەی کە مەترەح ناکرێت بابەتە پەخەنییەکیە. پەخەنگری بەپێز، بە جێگەی پەخەنی ماقوولانە و بنەرەتی دەست دەکاتەو، بە جێی گەلەلەیی مەبەستەکە، لە لایەنە شەخسییەکان دەکوڵێتەو، بارودۆخی ژبانی تایبەتی یەکتەر دەخەنە ژێر تیخی قەلەم. کەرەمەت و حورمەتی قەلەم پێشێل دەکەن و زار بە تەشەر و تانووت و جێتو-کە دوور لە شەرەفەتی خاوەنی قەلەم دەکەنەو... ئەمانەش هەمووی بەو پۆنەوێکە پەخەنگەر بەپێزەکانمان فارس گوته‌نی (کونی دوایان و ن کردوو). نازان لە کوێیەو بەلغای کەن. لە سەرەتایترین بابەتە بنەرەتیەکانی پەخەنی بەینەو. نەکی سەرشارنی پەخەنگریکی لێزان و بەئەدەب ئەوێکە بابەتەکە بخاتە ژێر موتالا و لێکۆڵینەو، بەلام پەخەنگرانی ئێمە یان تەنیا لایەنە سستەکان لەبەر چا و دەگرن یان نامانجیان وێرانکردن و پرووختاندنی کەسایەتی غەنیمەکیانە!! نەکی پەخەنگر چییە؟ غەیری ئەوێکە وەک سەریشکیکی بە ناوەز و پەسپۆر و داوەرێکی بێلایەن بابەتەکە هەللاجی بکا؟ خالە سستەکان نیشان بەدا و لە بەرانبەردا لایەنە بەقەووەتەکانی بابەتەکەش لەبەر چا و بگری و ئەگەریش بتوانێت خاوەنی بەرهەم پێنۆتی بکا؟ مەن کارم بە پۆزنامە و گوشارەکانی تروە نییە، ئەو بەرهەمانە تانیستە وەک پەخەنی لە گوشاری سروەدا چاپ کراو، بۆ جاریکی تر چاویکی پێدا بخستێت بزانن جگە چەند بەرهەمی قامک ژمێر، شتییک وەک پەخەنی دەبین. پەخەنگر یا مەنزوری خۆهەلکێشان بوو، یا نان قەرزدان، یان گوپال وەشاندن و تەماکردن و تەسفیە حیسابی شەخسی...

ئێمە هێشتا تا گەشتێک بە پەخەنی عیلمی مەودایەکی ژۆرمان ماو، ئەوانەی کە خورجینی پەخەنیان لە کوڵ ناو و ئیدعای پەخەنگری دەکەن، لەسەر یەکەم پلەیی پەنجەری پەخەنگری پاهەستان و بۆناسمان دەپوانن. قەلەمەکانیان بەرەو ناخی مەبەست شۆڕ نابێتەو. هێندێ جار تەنانت بێ ئەوەی بزانن خاوەنی بەرهەم چی گوتوو و چی دەڵێ دەستبەجێ تیخی قەلەم لە کالان هەلەدەکێشن و یاللا، کێ پیاوی شەرە... ئەو مەیدان و ئەو شیری من!!!

په تايه که و تووشی بووین، په تاي (بوت تاشین) چ بکهین عاده قانه. دین و له په کیک بوت ده تاشین. دهیکهینه بوت و له بهرامبه ریسوه چوک داده دین و سوجه دی بؤ دبهین بی نهوی هیندی تنانته شیاوی نهوه بن، بین به بوت!! کاتی بوت که مان تاشی جا نیتر پیامان دهوی بلتی لهل! پیامان دهوی جورعت به خوی بدا و زیانم لال، بلتی کوره خو تاله موویه کی سهری نهو بوته لاره! جا نیتره دیاری تیر و شیر هه لکیشان. ده بیته گه له کومه. خوین بهرچاوان ده گری، به کورتی کارئ ده کهن نیتر کهس لهم جوړه غه له تانه نهکا و خوانه خواسته، چهپ ته ماشای بوته که نهکا! هه موو چه شنه تومت و بوختان بؤ کابرای فزول ریز ده کری. هه ده بهارن. گوزاری سروش چونکه رهوشتیکی نازاد و دیمو کراتیکی هه ده و به هه موو قه له منی میدان ده دا، هه موو نهو بوختان و تومت و تانه ته شنه چاپ ده کا. هه چند من بؤ خوم وک په کیک له نه اندامانی دهسته ی نووسه ران، بروای پتوم به نازادی قه لهم هه ده و پیم وایه دبهین به هه موو قه له مییک به هه بیر و بروایه کهوه میدان بدرئ. نیستا بهو عه قیده گه یشتوم دبهین له مه ولا، قه له مه ده مه راش و جنیو فرش و بوختان که ره کان نه ختیک به ریه ست بکرتن. چونکه نهم جوړه قه له مانه که راهه تی نووسه له که دار ده کهن و شرافه تیان ده خنه ژیر پرسیار.

عهرزم کردی. کاتی په کیک بوو به بوت، نیتر هیچ قه له منی حقی نهوی نییه نهو ناخله پیروزی به دوریدا کیشراوه بشکینتی. یان زاتی نهوی بیی لایه نیکی بخته ژیر په خنه و پرسیار، نه شپوه نادرسته، سونه تیکی رووختنه ره. راهه ستان و نیستیکی نه ده بییه.

هیندی کهس، سواره ی نیلخانی زاده بیان کردوه به بوت و هیندیکیش وک مجبوری مه زاری نه ده بی سواره گویال به ده ست له چه قی ناستانه کهیدا راهه ستان. له پشتی کیلی قه بره که یوه سهنگه ریان گرتوه و به نه سله حقی قه له مه کانیا به کهس نیزی نهوه ش نادهن تنانته بلتی: کاکه گیان له لای گوله کانی سهر مه زاری سواره ده دروویه ک شین بووه! نه خیر، درو غه له ت ده کا به خوی نیزی شین بوون له سهر مه زاری سواره بدا. چاوی نیوه کویره و به جیگه ی گول درک ده بین! ناخه مه گهر درک ده توانی له گولستانی سواره دا بروی؟ به راستی بری جار نه مجبوره ده دبهین به دهسته یه کی لاتی چه قو کیش و...

من به گویره ی ته منم، سواره ده ناسی، له نیزیکهوه ده مناسی. چند جار تیکیش پتیکهوه دانیش تووین. لانیکه به ره مه کانم خوتند و ته وه. یان گویم لیووه، هه موو بهر نامه کانی تا پو و بومه لیتم بیستوه. له زور لایه نی زیانی سواره خه بهرم هه ده که تنانته مجبوره کانی نیستا نه یان بیستوه. پیم وایه له قولایی دلمه وه ده لیم سواره یه کی له باشتین شاعیرانی کوردی کوردستانی نیترانه. چند پارچه یه که له شیعه رکانی به راستی شاکارن. هه رچند

زۆری له پهخشانه کانی وەرگیراو و وەرگیردارون، بهلام شاکار و بێهاوتان. شیعی
خهوه بهردینه، ههڕچند ئیلهامه که له ماسیه ره شه چکۆلهی سه مه دی به هه رنگی و هه رگرتوه،
بۆخۆی شاکار تیکه. وهک شاعیر تکی به هه ردار، شیعی نوتی کوردی له ئێراندا ره واجدا،
جیگایه کی تایبه تی بۆخۆی هیه "هه رچند پێش له سواره عه لی حه سه نیانی و چاوه شیعی
نوتی کوردییان ده ست پێکرد"، بهلام شیعه فارسییه کانی سواره (جگه یه ک دهوانیان) له
ره دیفی شیعه ده ره جه سێهه مه کانی فارسیدان و هه ر ناویان لێ نه بری باشته؛ من هه رگیز
نا توانم سواره وهک شاعیر تکی باشی فارسی وێژ ناو بهم. به لێ ده توانین سواره ئیلهانی
زاده وهک باشته رین و گه وه ترین شاعیری نوێخوازی کوردستانی ئێران بناسین و بناسینین،
بهلام ئه وهش نابێته ده لیل ئیتر که س نه توانی ره خنه له سواره بگرێ. ئه وه نابێته ده لیل ئیتر
که سێ به خۆی ئێین نه دا به لێ فلا نه و اه ی له فلا نه شیعی سواره دا سست و نا ره سه نه یان
فلا نه شیعی زه عیقه! ئیوه هیه چ شاعیر تکی گه وه ر نا دۆزنه وه هه موو شیعه کانی شاکار بن و
ره خه یان لێ نه گیرێ. نا زانم هه تندی که س بۆ ده یانه وی سواره بکه نه بو ت؟ ئایا هۆیه که ی
به زه ییه؟ چونکه سواره ما له ناوی له دنیا کردوه؟ یان ئه وه ی که سواره له شه وه زه نگی پڑی
شاهه نشاهیدا به سه له کی شکاندوه و له را دیو دا تا بۆ و بو مه لی تلی بلا و کردۆ ته وه؟ هه رگیز
ئهم هۆیانه مه که ن به خالی موسبه تی سواره. چونکه بێ ئه وه ی خۆتان بزانن چ ده که ن له با ری
سیاسیه وه سواره ده خه نه ژێر پرسیاری نا له بار! خۆ سواره ئاشیلی رووین ته ن نه بو به توانی به
زۆری شان و با هو ترۆ وای را دیۆ دا گیر بکا و زما نی کوردی پزگار بکا. ناخه پاژنه پای
ناشیل...!!

کوتم سواره شاعیرتکی گه وره به. چەند شاکاری خستە سەر گەنجینهی ئەدەبیاتی کورد، بهلام بوت نییه. زۆر له بهره‌مه‌کانی چ په‌خشان و چ شیعەر شیای په‌خنه. له ئەدەبیاتی فارسیدا نیما یوشیج وه‌ک باوکی شیعری نوێ جی‌گایه‌کی به‌نرخ و تایبه‌تی هه‌یه، به‌په‌ت دانەری شیعری نوێ نێرانه، شاکاری هه‌رمانی زۆره، شیعری زۆر خراپیشی هه‌یه. ئەوه‌ش قه‌بوڵ کەن هه‌رگیز ناتوانین سواره له‌گه‌ڵ نیما هه‌ڵسه‌نگین. به‌م حاله‌شه‌وه نیما یان نه‌کردوه به‌بوت. هه‌زاران په‌خنه‌یان له سەر بهره‌مه‌کانی نووسیه. مجبوره‌کانیشی قه‌مه و په‌میان هه‌ڵه‌کیشه‌وه، بهره‌مه‌کانیان هه‌ڵلاجی کردوه، پێه‌وانی شیعری نوێ ته‌نانه‌ت دۆستان و یارانی خودی نیما، له شام‌لووه‌ به‌گه‌ر تا به‌راهه‌نی و حقووقی و ده‌ستخه‌یب لایه‌نه‌ سسته‌کانی شیعریان خستۆته‌ به‌ر چاوی خۆته‌ر و شاعیرانی لاو. که‌سیش سه‌رکوتیانی نه‌کردوون. به‌راستی نه‌گه‌ر شاعیرانی وه‌ک لۆرکا نێروده‌ا هۆگرانی وه‌ک سواره‌یان بیا خۆ دنیا نوقمی خۆته‌ ده‌بوو.

مه به ستم له و هم موو دريژدادرپه پڅخه يه ک بهو که باوکی تارا له سهر شيعری «شاری» سواره نووسی. ياخوا توهی ئيمه ديتمان ئیوه نه ييښ، له هم موو لایه که وه قرمژنی جنيو دباړی. له ناکاو بهرقي شمشيره کان چاوی ئاسمانی مولهق کرد. ناخه مگر ده بی؟ توه کام کافری بی دینی لامه زه به که تيجازدی به خوئی داوه به سواره بلتی (بالای چشمه ابروست!) جگه له مارف ناغایی که پڅخه يه کی ماقوولانهی له جوابی پڅخه يه باوکی تارا دا نووسی، ديتران هم موو به گه له کوومه و جنيودان ده ستیان کرده خو پيشان دانتيکی مه ستانه و هه راوهوريا. من نامه وی له باوکی تارا ديفاع کم. ئايا به راستی نم گه له کوومه، گه له کوومه يه کی ناوچه يی نه بوو؟ کاکه گيان له زده منی ئيمه دا «شه پڅه پڅه» نه ماوه. نم جوړه شه پانه يادگاری دهره گايه تی و عه شيره و عه شيره بازیه. زه مان، زه منی لوجيک و مه نتيقه. پڅه گه باوکی تارا، له هم مووان زوړتر هژگري سواره و بهر مه کانی بی.

تہنیا تاوانی جہلیل نمودہ کہ قسمی دلی ناشاریتہ وہ۔ پروک و راستہ۔ تارا، ناوی کچہ کہ یہ تی و خویشی باوکی تارایہ۔ تاوانہ کانی دیکہی جہلیل نمودہ کہ لہ سہر بیروہروای تایبہ تی خوی رہ خہی لہ شیعہ کہی سوارہی گرتوہ۔ لہم دنیاہ ہر کہس بہ پیٹی بیروہروای خوی لہ دیار دہکان دہروانی۔ دہرہ بگ، وک دہرہ بگ، بورژا وک بورژا و مہ لایہک وک خوی و... نمودہش سوچ و تاوان نیہ۔ ہروا کہ نیوہش لہ سہر عہ قیدہی خوتان بہ جنتی و بوختان! نمگو کہ خوتان بہ راژہ گہرانی فہرہ نگ و نمودہ بیاتی کوردی دہ زانن بہ جنتی نمودہی تالانہ بڑرواندنی شہ تلی گوٹ خوش بکن، گوٹ دہ پروکتین، کارتان ویرانکاریہ۔ بہیلین با قہلہ مہکان ہی سام و سل لایہ نہ کانی بہرہ می سوارہ شی بکنہ وہ۔ سوارہش وک ہہموو شاعیریک ہہم شیعری چاکی ہدیہ و ہہم شیعری خراب۔ بہ شانتار و ہہرہ شہ دہمی قہلہ مہکان مہ بہستن، بہیلین با قہلہ مہ بہرہ دارہکان سہ مہر بگرن۔ سوارہ نیازی بہ مجتور و نیسکورت نیہ۔ بہرہ مہ کانی سوارہ ناسیتہری ہونہری سوارہن، بہ داکوکی نہ فامانہ لہ سوارہ بہرہ مہ کانی نالوودہ مہکن!

کئ کۆتووێه "سواره بوته"؟

حاجی عومەر ئیلهخانی

پۆژیک به شهقامی شاره که ماندا دهگه پام له بهرامبهه کتیب فروشییه ک چاوم کهوت به نووسراوهیه ک به شیشه ی په نجه ره کهوه درابوو مه تله ب و عینوانه کانی سرودی ژماره "٧٥" ی تیدا بوو، یه کتیکیان سرنجی پاکیشام "سواره بوت نییه".

نیستا گۆفاره کهم نه خۆتند بۆوه زۆر سه رم سوپما و کوتم داخۆ ده بی "سواره" کئ بی و کئ "سواره" ی کردوو به بوت، زۆر به په له چوومه ژوو ره وه و ژماره یه کم وه رگرت و هه ره له شه قامه کهوه تا گه ی شتمه وه ماله وه جارێکم خۆتند وه و له ماله وه ش جارێکی ترم خۆتند وه که ده پوانم نووسه ره که یه کیکه له مامۆستا نه دیب و شاعیره باشه کان "کاک جه لال مه له کشا" نه و مامۆستایه که له په له یه کی به رزی نه ده بیدا جیگای هه یه، یا کۆتایی کردبو له باشتەر نووسینی مه تله به که یا هه رچی نووسراوه که ی نه یه توانیبوو هه قی مه تله ب نه دا بکا.

منیش ویستم نووسراوه که ی نه وان بکه مه دوو به ش و له سه ریان بدویم، نه گه ره ده لێم بۆیه هه ره وه که ده گه ل خۆی قسه بکه م ناوایه نه ک مه قاله نووسین.

یه کهم به ش: کاک جه لال له باره ی چه شنێ "ره خه نگه ریه وه" باس ده کا و ده لێ "له راستییدا نه وانه که خۆیان وه ک ره خه نگه ره قه له م ده دن جگه له جنیو فروشی و نان به قه رزدان به یه کتر هیه چی تر له به ره چاو ناگرن" دیاره کاک جه لال زۆر توو ره یه له جنیو فروش و کوتنی قسه ی سووک به تاییه ت به قه له م. نه و لای وایه به ته شه ر و تانوت زار ده که نه وه و حوره مه تی قه له م پیتشیل ده که م و به جیگه ی، ماقو لانه له لایه نه شه خسیه کان ده کۆلنه وه.

مامۆستا جه لال ده ره خه که ی خۆیدا ده لێ: ره خه نگه ره یا خۆه لکیشانی مه نزوو ره یا نان به قه رز ده دا به نه م و نه و یا ده یه وێ ته سفیه حیسابی شه خسی بکا و گۆپال بوه شینێ و ته ما بکا. هه ره ها ده فهر مووئ: ره خه نگه ره کانی نیسه له یه کهم په له ی په نجه ی ره خه نگه ره پاره و ستاون و بۆ ناسمان ده پوانن و قه له میان به ره و مه به ست شوێ نا که نه وه بیته وه ی بزانه خاوه ن مه به ست چی ده لێ، قه له م وه ک شمشیر له کالان ده رده کێشن و ده لێن یا لا کئ پیایوی شه ره نه وه مه دیدان. جا زۆر باشه من له گه ل کاک جه لال هاو ده نگ ده بيم و ده لێم زار و قه له مت خۆش که را پتو شوینی ره خه نگه ره له کورده ستانی ئییران به ره خه نگه ره کان نیشان ده ده ی، به لام برا کهم تو نه م مه سه له فارسییه ت نه بیستوه که ده لێ: «رطب خورده منع رطب چون کند» تو خۆت زۆرت جنیو داوه. وه ک عالمیکی به لعه مه له کۆتوو ته و عه مه لت پی

نه کړدووه، نه ی نهو کهسه ی نووسراوه که ی تو ده خوښتیه وه نالې کاکه توخوت چوپوه سره
مینېر مهوعیزه ده که ی بڼجی نهو شیعره بهرزه فارسییه ت له بیر چوته وه که حافظ ده لې:

مشکلی دارم ز دانشمند مجلس باز پرس

تو به فرمایان چرا خود تو به کمتر می کنند

تو خوت به هه موو هیز و توانات به ربوویه سهر و گوڼلاکی په خنده گره کان، چما کوڼده رت
دېشې خوریشور کوتاوتن و هه موو گیانت شهلای خوږن کردون، نه وه نییه ده فهرمووی: به
داکوکی نه فامانه له سواره، بهر هه مه کانی نالووده مه کن. یا فهرمووته: پرېک جار نم
مجیورانه ده بن به دهسته یه کی لاتی چه قوکیښ. به راستی کاکه تو په نگه "نه فام" و "لات و
چه قوکیښت" پې جنیو نه بې.

کاک جلال تو شه په گره که کت زوړتر به ریلو کردو ته وه له گره که کیکی شاری "سنه" وه.
کوته کیکی بزمار پېژت به دهسته وه گرتووه و له سره گره که کیکی شاری "مه ربوان" وه جواب
هاتووی و له بناگوڼی خه لکی گره که کیکی شاری "سابلاغت" راکیښاوه. نه ی کاکه گیان به
بروای جه نابتان شه په گره که یانی چی، ده مووی عه رزت بکم نه وه تو ی که نانت به قه رز داوه
به شاعیر و نووسه ری گهنج کاک مارف ناغایی و په خنده که ی خوت له سیحری قه له می نهو
پاراستووه، ده بې دوو برا که ی دیکه که جوابی "باوکی تارا" یان داوه ته وه نانیان به کت به
قه رز دا بې. خو "سواره خوی نه ماوه تا دووقات قه رزه که ی لې وه رگر نه وه:

تو فهرمووته: به گه له کوڼمه و جنیودان ده سیان کردووه به خوږیشاندانیکی مه ستانه و
هه راوه وریا. ته نانت تو نم شته به گه له کوڼمه یه کی نارچه یی داناوه، کاکه گیان هه ر نه وه
که تو باسی ناوچه ت کردووه و سنوورت جیا کردو ته وه خوت دایه ژیر پرسپاره وه که
ته عه سووی ناوچه هه لیگرتووی و به پېچه وانه ی نه وه ی که فهرمووته: نامه وی له باوکی تارا
دیفاع بکم. له سره ی هه لېزه بویه وه. نه ی مالی دیفاعم به قور گرت. دیفاع چونه؟ و
هه روه ها ده رده که وی جه نابت تومه تی عه ربه ده کیښان و خوږیشاندانی مه ستانه ت به
نوسه رتک به لاوه ته وه ی نه بې.

فهرمووته: یاخوا نه وه ی نیمه دیتمان نیوه نه یینن. له هه موو لایه که وه قرمژنی جنیو
دباړی له نا کاو بهر قی شمشیره کان چاوی ناسمانی موله ق کرد. کاکه بهو فهرمایشه تدا
مه علوم ده بې که جگه له م سئ که سه که نووسراوه کانیان له سروده دا بلاو بوته وه زوړ که سی
تریش له م بارده نووسیویانه، به لام گوڼقاری سرو نه یداوه ته ده ری. بې نه وه ی خوت بزانی و
به پېچه وانه ی تریفیک و له گوڼقاری سروته کردووه له باړی نازادی قه له مه وه هیئاوته ژیر
په خنده وه، یا هه ر خوت پیت خوش بووه، شته که گه وره که یه وه و وه ک فیره ده رسی به وشه ی

جوان و پازاوه دوو له شکرته له بهرامبهر په کهوه پاگرتووه، د هغه ناوړه که کوڅاېووه و توو خوت فووت لږ کرد و گه شاندتهوه و ده به چاوه پروانی جوابی نه م و نه ویش بېی.

له ناموزگار ییبه کانتدا فهرموته: بهیلتن با قه له مه به هره داره کان سه مهر بگرن و به شانتاژ و هره شه دهمی قه له مه کان مه به ستن. کاکه من وهختی خوئی سی نووسراوهم له ژماره کانی ۶۳ و ۶۶ و ۶۸ سروده خوتندېووه هره شه م تیتدا نه دیوون به راستی که وته شکه وه دووباره هر سیکم خوتند نه وه و هره شه په کم وه بهر چاوه نه هات، نه وهش خوئی بوختانیک.

جا مه گهر له نووسراوه ی به قه ولی جه نابتان عه به ده کیش به کاند ا که گوڅاری سره نووسراوه که ی چاپ نه کردوون هره شه کرابی. نیمه نه مان دیتوون، به لام جه نابت که دیوتن حقی خوته له بهرقی نه م هه موو شمشیره زوموړه دنیگار ترسابی.

نیستا کاکه من عه رزت په کم که شیعه رکانی "سواره" باش تیناگی، مه گهر نه وه شه رگه په که یا خوانه خواسته جنیوه به جه نابت و یا بوخوشم نه فامی و لاتی و چه قو کیشییه، ناخر براله گیان نه وانیس هر نه وه ندیان کوتووه که توو خوتن ده ته شتی کردوون، جا توو نه گهر نووسراوه که ی خوت و نه وان به ترازوویه کی میزان و بیتغره ز هه لسه نگینی ده یسه لمیتنی که قه له می توو زور شه رانی تر هاتوته مه دیدان و گه لږ دتر دهمی کردوته وه، جا ده فهرمووی ده بویه زمانی قه له میان له وهش پاکتر و به عه ده بتر بی منیش هر پیم وایه هره وک جه نابت ده توانی تومه تی لات و چه قو کیشی و مجیوری و نه فامی و شه رگه په ک و بووژاند نه وه ی عه شیردت و دهره گایه تی له کهس نه ده ی و مه تله به که شت به گیه نی.

کاک جه لال گیان ده کوتی نووسراوه ی نه م دوو برا نووسره ده ده بیندری که گو تیتیان "سواره" کهس حقی نییه باسی بکا و هر کهس باسی بکا غه له ت ده کا، نه وان به لیکدانه وه ی خوئی لایه نگریان له راسته قینه په ک کردووه، جا نه گهر نه مه گوناچه، به لږ.

کاک جه لال ده فهرمی: په تابه که تووشی بووین، په تای بوت تاشین، چ بکه یین عاده تمانه دین و له په کییک بوت ده تاشین و دیکه یین بوت و له بهرامبهر ییسه وچه ک داده دین و سوچه ی بوو ده یین بیتشه وه ی هیندی شیاوی نه وهش بن که بینه بوت. به پروای نیوه وا دیاره هیندی شیاوی نه وه هه بن بینه بوت، به لام "سواره" نا. به راستی راست ده فهرمووی په تابه کی پیسه تووشی بووین که بوت دروست ده که یین نه وه نییه زانایه کی وه که جه نابیشتم خوت پی نه پاریزراوه و هیندی کهس بوو بوت بووین به شیاو ده زانی.

فهرموته: "هیندی کهس" سواره نیلخانی زاده یان کردوته بوت و هیندیکیش وه که مجیوری مه زاری نه ده یی "سواره" گوپال به ده ست له چه قی ناستانه که ی راوه ستاون. کاکه له

"هيندئ كەس" و "هينديك" مەنزورەت كئى و چى بوو؟ ئەگەر مەنزورەت ئو سى كەسە يە كە
جوابى باوكى تارايان داوئەتەو يەكيان تۆ خۆت جيات كەردۆتەو و سەھلە نان، كولتيرە
چەورەشت بە قەرەز داوئەتە. دەمىنئيتەو دوانەكەى تر نايە وشەى "هيندئ كەس" و
"هينديكەش" بۆ دوو كەس بەكار دەبرئ يان دەنا ئو دووبرا نووسەرە يەك بە ھەزارن.

كاكەگيان فەرەمۆتە: گۆقارى سەرەش چونكە رەشتىكى نازاد و ديمۆكراسى ھەيە بە
ھەمۆ قەلەمى مەيدان دەدا ... ھەر چەند من بۆخۆم وەك يەكئىك لە ئەندامانى دەستەى
نووسەرەن برۆى پتەوم بە نازادى قەلەم ھەيە ... ئيتىستا بەو عەقىدەيە گەيشتووم دەبئ
لەمەولا قەلەمە دەمەھراش و جنيوفروش و بوختان كەرەكان نەختىك بەرەست بكرئ
چونكەئەم جۆرە قەلەمانە كەرەمەتى نووسەر لەكەدار دەكەن و شەرافەتيان دەخەنە ژئەر پرسیار.
كاكەگيان لە من دەبيستى ئو كارە مەكە، بە دوو دەليل: يەكەميان ئەو يە نازادى قەلەم و
ديمۆكراسى لە گۆقارى سەرە دەستىنيەو و ئەو دەستايەتى نيە، دووھەميان ئەو يە كاك
ئەحمەد قازى زۆر وشيار و زانايە و ددانى مارى دەردىنى و لە ھووى مووى دەكاتەو ھەر
فەورى سەردى ژمارە "۷۵"ى لەبەر دەست دادەنئ و دەلئ: "كوتىخا خۆى مەشمولە"، كە وا
بوو مامۆستا گيان تۆ وا باشە ھەر ئامۆزگارى بەكەى بۆئەو نووسەرە لاوەكانى ئيمە قەلەم
خاوتنتر بەيتنە كايەو و خۆشت بە قەلەمى شۆراو بە گولارى كەرەمەت ئەم جار وەرە مەيدان
و لە نووكى خامەى بەھيتز گەوھەر برژئنە نئو خەزئنەى ئەدەبى كوردىيەو و بەو شيعرە تەر
و پاراو و نووسراو بەھرەدارانەت فەرەنگى زكبرىسى و زارئينووى ئيمەى كورد تيرۆتەسەل
بەكە تا ئيمەش بليئ:

مەريزاد دەستى كە مەردوستانرا

دەوى دلى و مەرھەم جان فرستەد

كاتى ئەو گەيشتووە بچينەسەر بەشى دووھەمى نووسراو كە:

دەگەل دەستىكى ئەدبىم باسى نووسراو كەى كاك جەلالەم كەرد. كوتى بەلئ
خوتندوومەتەو بە قەولى مەنشور كوتەنى كاك جەلال قەسەى دلى بۆ من بئ ئەویش برۆى
ھەرەك باوكى تارايە. ئەو دەستە دىكوت زۆر كەس لايان واىە بە رەخەنە لە نووسەرىك يا
شاعىرىكى گەورە و بەناوبانگ پلەى خۆيان دەبەنە سەرى و ناو و شۆرەت دەردەكەن، من
گوتەم خەيالەم ھەيە شتىك بۆ كاك جەلال بئووسم. ئەو دەستە كوتى خۆ كاك جەلال ھىچى
نەكوتووە تا جرابىك ھەلگريئ.

كاك جەلال گيان، ئەو قەسەى دەستەكەى من بوو و رەنگە خۆم ھاوڤكرى ئو نەبم،
ھەلبەت من "باوكى تارا" ناسم، بەلام تۆ لە شيعەر و نووسراوكانتەرا دەناسم. لام واىە

تهنیا ته عهسوب و غیره تی ناوچهیی هه لێگرتوی و هیچی تر.

ئه‌ما کاکه له باره‌ی "سواره" وه که می‌ک تی‌که‌ل و پێکه‌لت کردوه و هه‌زاره و دوولایی
پۆشتووی و سه‌رت له خۆته‌ر شێواندوه، له لایه‌که‌وه ده‌فه‌رمووی زۆربه‌ی په‌خشانه‌کانی
وه‌رگیرا و یا وه‌رگیراوه و ده‌شفه‌رمووی: به‌لام شا‌کار و بێ وێنه‌ن. هه‌ر له خۆت ده‌پرسم
هیچ بیرت لێ کردووته‌وه هیچ کات شتی "وه‌رگیراوه" بێ وێنه و شتی "وه‌رگیراوه" شا‌کار
نیه‌؟ جه‌نابت ده‌فه‌رمووی: چه‌ند پارچه‌ شیعریکی به‌راستی شا‌کارن. تۆ بۆ "خه‌وه‌به‌ردینه" که
ئه‌سه‌ری هه‌ره به‌رزی "سواره" یه ده‌فه‌رمووی ئیله‌هامه له "ماسیبه‌ ره‌شه چکۆله" ی "سه‌مه‌دی
به‌هره‌نگی"، ئه‌ی شا‌کارییه‌که‌ی له کویتدایه، "وه‌رگیراوه" که‌نگی شا‌کاری وه‌رگه‌یه‌ نه‌گه‌ر
شا‌کار بێ هی هه‌وه‌لنۆسه‌که‌یه. من عه‌رزت ده‌که‌م "خه‌وه‌به‌ردینه" کویتی وه‌ک "ماسیبه‌ ره‌شه"
ده‌چێ؟ به‌راستی نه‌گه‌ر هیچ ئینسا‌فمان هه‌بێ ئه‌وه‌ش ده‌زانین که‌شه‌پێدان و رێسا‌زدانه‌ری
شیع‌ری نوێی کوردی له ئێران "سواره" به‌و و جه‌نابت ته‌نانه‌ت له‌و "وه‌رگیراوه" و
"وه‌رگیراوه" غۆونه‌یه‌کت باس نه‌کردوه. فه‌رمووته: شیع‌ره فارسییه‌کانی "سواره" جگه
یه‌ک دووانیی له په‌دیفی شیع‌ره ده‌ره‌جه سییه‌مه‌کانی فارسیدان، من هه‌رگیز ناتوانم "سواره"
وه‌ک شاعیریکی باشی فارسی ناو بیهم. هه‌لبه‌ت ته‌مه قو‌بو‌وله که هیچ که‌س وه‌ک به‌ زمانی
دایک و بابی خۆی قسه ده‌کا ناتوانی به‌ زمانیکی تر نا‌وا پێک‌و‌پێتک و بێ گ‌ری‌و‌گ‌ۆل شیع‌ر
ب‌لێ و بنو‌سێ، په‌نگه نه‌گه‌ر فه‌رمو‌بو‌ایه‌ت "سواره" له په‌دیفی شاعیره هه‌ره به‌رزه‌کانی
فارسی زماندا نییه با‌ش‌تر لێت وه‌رگیرا‌یه، به‌لام جه‌نابت چ بتوانی و چ نه‌توانی "سواره"
وه‌ک شاعیریکی زۆر باشی فارسی ناسراوه و ده‌وری خۆی گ‌یراوه و ته‌نانه‌ت زۆر که‌س
شیع‌ره فارسییه‌کانی ئه‌ویان له کوردییه‌کانی لا نزم‌تر نین.

ده‌فه‌رمووی: نازانم هێندێ که‌س بۆ ده‌یان‌ه‌وێ سواره بکه‌نه بوت، ئایا هۆیه‌که‌ی به‌زه‌یییه
چونکه "سواره" ماله‌ئاوایی له دنیا کردوه؟ جا کاکه خۆ بوت ده‌بێ به‌زه‌یی به‌ خه‌ل‌ک‌دا بێ و
په‌حم و چاکه بکا نه‌ک ئه‌وانه‌ی سو‌ج‌ده ده‌به‌ن به‌زه‌ییان به‌ بوته‌که‌دا بێ!!

فه‌رمووته: یان ئه‌وه‌ی که "سواره" له شه‌وه‌زه‌نگی رژیی شاهه‌نشا‌هیدا به‌سته‌له‌کی
شکا‌ندوه و له رادیۆدا تاپۆ و بو‌ومه‌لێل" ی بلاو کردووته‌وه. کاکێ خۆم کێ ئه‌و با‌سه‌ی
کردوه و له چ نو‌وسرا‌وه‌یه‌که‌دا دیوته و له کیت بیستوه په‌خشانی تاپۆی "سواره" په‌مز و
پازی مو‌یا‌ره‌زه و دژایه‌تی ده‌گه‌ل رژیی شا‌بو‌وه، فه‌رمووته: ئه‌و هۆیا‌نه مه‌که‌نه خالی مو‌سه‌به‌ت
بۆ "سواره"، چونکه‌بیته‌وه‌ی خۆتان بزانی چی ده‌که‌ن له باری سیا سییه‌وه "سواره" ده‌خه‌نه ژێر
پرسیاری ناله‌باره‌وه، خۆ "سواره" ناشیلی رو‌ویستنه‌ن نه‌بو‌وه که بتوانی به‌ زۆری شان و با‌هۆ
تر‌و‌و‌ای رادیۆ داگیر بکات و هیلنی زمانی کوردی پزگار بکا.

کاک جه لالی به پرتز نه وه تۆی خۆت ده زانی چ ده که ی و نه و قسه یه خه ریکی دینیه گۆزی.
 نه وه له من کاکه گیان تازه نه و خه نه یه په نگی نه ماوه و قاره مانى "سووره قه لا" که نه و ده م
 ئیمه مانان کونى مشکمان یی قه یسه رى بوو له ژیر نه شکه نجبه و نازارى بیته ماندا
 هه لیانده قه چاند له بارى سیاسیه وه به و قسانه ناچیته ژیر پرسپاری ناله بار.

دوو هه مهن ئیمه بۆمان پروون نه بۆوه تۆ یه کیتک له هۆگره کانى "سواره" ی یا په خه گری؟
 چونکه ده نووسراوه تدا زۆرجار له پیکیش دراوه و له ماییکیش.

فهرموته: کوتم سواره شاعیرتکى گه وریه چه ند شاکاری خسته سهر گه نجینه ی
 نه ده بیاتى کوردی، به لام بوت نییه. به پروات په خشانه کانى یا "وه رگیترداو یا وه رگیرون" و
 شیعره به رزه که ی ئیلهامه له شاعیرتکى بیتگانه. به پروات شاعیرتکى گه وریه. خوتنه ر له
 به رامبه ر نه م دوو پروا جیاوازه چى بلتى و له باره ی نووسراوه ی شاعیرتکى پایه به رز و
 نووسه رتکى به ده سه لاتى وه ک جه نابت چلۆن داوه رى بکا! من لام وایه خوتنه ر ده لى ده و
 نووسراوه پیچه ل پلۆوچه دا دل و زمان جیران نه بوون و قه له م سه رپیتچى له هه ستى ده روون
 کردووه.

پاش تاريف و سه نایه کى زۆر بۆ "نیما یوشیج" که به راستى جیتی خۆیه تى فهرموته:
 شاکاری هه رمانى زۆره و شیعرى خراپیشى هیه، نه وه ش قوبول بکه ن که هه رگیز
 ناتوانین "سواره" له گه ل "نیما" هه لسه نگیتین به م حاله شه وه نه یان کردووه به بوت. به چى بزاین
 "نیما" نه گه ر په خنه ی لى گیرابى دیفاعیشى لى نه کرابى، دى جا نه وه نییه جه نابت ئیراد و
 په خنه ت له "خه وه به رینه" هیه و نه رزش و قه درى کاره که ی "سواره" ت داوه به "سه مه دى
 بیته رنکى" نه وه نییه باوکى تاراش له سه ر یه کیتک له شیعره باشه کانى "سواره" "شار"
 په خنه ی هه بووه و ناویش له ئاو ته کانى نه خوار دووه، به لام کاکه جه لال گیان" از ما است که
 بر ماست" ده لى تى "گوێلکى خۆمالى به گا نابى"، له تۆی کوردیزانى کوردناسى شاعیر و
 نووسه ر دوور بوو هه رگیز نه توانى سواره ی ده گه ل "نیما" هه لسه نگیتى و زۆر بى ترس و خۆف
 له وجدانى نه ده بى خه وه به رینه و ماسیه په شه ش ئیلهام له یه ک بزانی له کاتیکه به
 جارێکیشدا نه رۆشتوون، ده گیت نه وه مه لایه ک له کوردستانى ئیرانه وه ده چیته شارى "به غدا"
 ده گه ل ئیمامى غه زالى ده که ویته مونا زه ره و قسه و له وێرا ده گه ریته وه ده چته "دینه وه ر" که یا
 شارێکى چکۆله یا گوندیکه له ناوچه ی کرماشان و ده گه ل مه لای "دینه وه ریش" و تووێژ ده کاو
 دواى مه لای میوان له مه لای خانه خوێ ده پرسى تۆ زۆر له "غه زالى" عالمتر و زاناترى، نه ی
 بۆ ناووشۆردت هى نه وه. مه لای "دینه وه ر" ده وه لامدا ده لى نه و به غدا گه وری کردووه و
 منیش دینه وه ر چکۆله ی کردوومه وه، دێره دا مه نزوور نه وه نییه که گۆیا "سواره" به رزته ر له

"نېما"، بەللام بە ھەلسەنگاندنيان ئاسمان ئارووخى. كاكە تۆزۆرت بۆخۆت ھېناوہ كە بە زمانى ئاۋچەى "سوارە" قسە بگەى و "جورئەتت" بە "جورعەت" نووسيوە خۆلە موكریان و ھەموو ئەو ولاتە ھەر دەلتىن "جورئەت" و نووسيوەتە "بالاى چشمت ابرو است" مەگەر ئىجمە خۆمان لە كوردیدا نېمانە كە دەلتى: كەس ئاۋىرى پىيى ھلتى پىشتى چاۋت برۆيە.

لێكدانهوهی خهوه بهردینه

(١)

مارف ئاغا

پیشهکی:

کاک "سواره ئیلخانی زاده" یه کتیک لهو گهوره شاعیرانهیه که هه لده گری زۆری قسه له سهر بکری. له نێو بهرهمه کانی ئه و شاعیره دا شیعری "خه وه بهردینه" جێگا یه کی تایبه تی هه یه. دوا ی بلا و بوونه وه ی ئه م شیعره له زۆر شو ئناندا قسه ی له سهر کرا وه، به لام به داخه وه کهس ه یچی له سهر نه نووسی وه. گوایه له یه کتیک له ژماره کانی نووسه ری کوردستان - که له شاخ بلا و بو ته وه کورته با سیک له سهر ئه م شیعره نووسرا وه که به داخه وه من ئه م ژماره یه م وه ده ست نه که وت و مه منو ون ده بم ئه گهر که سیک هه یبێ و بۆم بنێری.

ئه م لێكدانه وه ی له م دوو ژماره ی سر وه دا له مه و دوا ده یی ئین بۆ چو ونیکه سه باره ت به م شیعره به رزه. من دل ئیام زۆرن ئه و که سانه ی ئه و شیعردی له من باشتر ده ناسن، به لام به داخه وه کهس تا ئیستا ده ستی بۆ قه له م نه برد وه، هه رچه ند ئیستا ش دره نگ نییه. ده لێن هونه رمه ندی ده نگخۆش سه یید «عه لی ئه سفه ری کوردستانی» له دوو حا له تدا هونه ره کی گو لی ده کرد و تیی ده چری گاند، یه که میان ئه و ده مه ی بوو که کی رتیک ی جوانی ده دی و دوو هه میان ئه و کا ته ی که که سیک ی ده نگ ناخۆش گۆزانی ئه و ی ته ق لید کرد بێ. هی وادارم ئه منیش وام به سهر بێ و ئه وانه ی ده زانن من ده نگم له وان ناخۆش تره لیم وه ده نگ بێن و نه هیلن کاک سواره ی خۆ شه ویست غه در ی لێ بکری.

به ر له وه ی که به چمه سهر با سه که ده بی چه ند مه سه له یه ک پو ون به که مه وه:

من ته نیسا له باری ما نا کرد نه وه له م شیعره دوا وم هه رچه ند ده زانم ده توانی له گه ل بارود وخی سیاس ی ئه و سای ئیران هه لسه نگیتری و... به لام پێمخۆش نییه شیعری کی نا و پرمانا به مانایه کی ته سکی سیاسیی وه به سه تمه وه، با له و بێره دا خۆ تهنه ر بۆخوی نه زه ر بدا. له پێشدا سه نه ته ی شیعری و باری فه ننی شیعره که شی با سی لێ کرابوو، بۆ وینه نه گهر له وینه یه کدا جیناس، ته ناسوب، ته زاد، شو به اندن و... هه بوو شی کرابۆ وه، به لام له سهر پێش نیاری برایانی ده سه تی نووسه ران ئه م به شه م قرتان ده تا با سه که تیکه ل نه بێ. ناچار بووم بۆ لێكدانه وه ی شیعره کان به ند به ند لێکیان هه لپرم و هه ر وینه یه ک که ته واه ده بی له وینه که ی دیکه ی جو ی که مه وه، هه رچه ند ئه م شێ وه لێكدانه و دیه له شیعری

نوټدا باو نییه چونکه شیعرى نوټ له بارى ماناوه له میحوه ریکى نه ستوونى
(عه موودى) دایه و ماناکان به یه که وه ده به سترینه وه. به لام "چ بکه م چارم ناچاره".

نهم شیعره له سر وه زنى عه وروز داپټر اوه. وه زنه که شى "فعولن" ى عه په بییه. بقوینه:

له چمشنى گه رووى کهو

له عوولون له عوولون

و هه تا دواى همر بهم وه زنه ده چټه پیش:

کهوى دږمى په خسپرى زیندانی داری،

له عوولون له عوولون له عوولون

کاک سواره له لاهه پدی ۲۰۸ ى کتیبى «تاپو و بوومه لیل» دا که هیوادارم بهم زووانه

چاپ بکړی، سووژهى "خه وه بهر دینه" له قالبى نه سردا بهم شتویه دوو بات ده کاته وه:

جو ششنى هه ستنى شاعیرانه له نهادى "پتروس دووریانى" تازه که نجدا له هه لقولینى

کانیبه کى ژتر گاشه بهر دیکى زل نه چو که به هیچ باریک پتگای نه بوو بزهریه و زى و

نده زاندره که نهو تاوه ورون و پاکه له وشکارو دى ده شتیکی قاقرو له ژتر له شى قورس و

په دى نهو گاشه بهر دده چو نه جو شنى و بناوانى نه گاته وه کام پروبارى خوړو شان.

له چمشنى گه رووى کهو،

کهوى دږمى په خسپرى زیندانی داری،

په سوز به سته ى خوړو شانى بارى

ته ره ى باوه شى تاسه بارى بنارى

زیندانی داری: زیندانی که له دار ساز کرابی. مه به ست رکه و قهغه سه.

به سته: گوزانى سووک و له بار که هوا و شیعره کانی مایه ى فولکلوریان هه بى. مه قام.

سه وزه به سته: سه وزه، په نگى ژبانه، که ویش بو سه وزایى ده خوټنئ. به سته یه که

سه وزایى و ژبانى لیده بارئ یا به سته یه که بو سه وزایى ده خوټنئ. لیتره دا ناوازی که که بو

نازادى ده خوټنئ.

بار: بالنده یه که ده وری زه په قوت دى ته و او کردی، به لام هیشتا نه بوو بیته

بالنده یه کى کامل و سر.

بار په کهو: به چکه ى کهو که هیشتا سر نه بوو بی.

ته ره: له لانه تو راو. نهو بالنده ى هیلانه که ى جی هیشتی.

دږم: هوزتیکى کوچه ریبه که با شترین خاصه که ویان هه ده.

پیشتر پیوسته مه سه له یه که ورون بکړته وه. شاعیر له سه ره تاوه ده یه وى له

تامه زرزویییه کی قوول بدوی. بۆ ده پرینی را دهی نهو تامه زرزویییه چهند وینه یه ک ده خاته بهر چاو. کاتیک که به ته وای خوینه ره که وته سهر ره وتی شیعه ره که و توانی نهو هم موو نیشتیا و تامه زرزویییه بیتیته بهر چاو، نهو جار نه سلئی بابه ته که ده کوتی. پیتیسته نهو مان له بیر بی که دوازه دیری سهره تای شیعه ره که له لیکدانه ویده دا به چوار بهش نوو سراوه ده گه پیتته و سهر دیری سیزده و چواره واته بهشی پینجم.

پوخته ی مانا:

وهکو گه رووی کهو، که ویک که به دهستی دویم خرابیته نیو قه فهس و له کاتی باری و سهره تای بلووغیدا که هزاران ناههنگی خوش و دلبروتنی له دهروندایه و دهیه وئ له پتگای گهروویه و ده ریانپئی، له باوهشی زه مهند و سهره سوزی بنار دوور خرابیته و.

کاک سواره کاتیک و بستویه "بهسته ی کهو" به نمونه بیتیته و به کهوی ناسایی رازی نه بووه، به لکو "کهوی دویمی" هه لبار دووه، چونکه دویم که و ناسترین هوزن که هم موو دهم باسترین خاسه که و یان هیه. نم کهوه که به دهستی دویم نه سیر کراوه، خراوه ته نیو پر کهش. نهو سا سهرده می باری بۆ کهو هه لده برتری که گه رووی پر لهو سه وزه به ستانده ی که ده بویه به نازادی بۆ شینایی و سه و زایی بخویتی، به لام نیستا که له نیو قه فه سدایه و له بناریش هه لپاوه ته وای جۆش و خرۆش و تامه زرزویییه که ی ده کاته بهسته و له گهروویه و ده داته دهر.

کاک سواره له شیعه نوویه کانیدا هه رگیز به شوین قافیه دا نه چوه، به لام هیندیک جار که قافیه به ره و پیری شیعه ره که هاتوه دهستی به روویه و نه ناوه. له شیعه ره دا "زبندانی داری" و "تاسه باری بناری" قافیه ن. هینانه و ی "خرۆشانی باری" ش به قافیه داده نری هه ر چهند "رئی" له باری "دا قه له ووه و له گه ل پیتی" "رئی" له وشه ی "دار" و "بنار" یه کده نگ نییه، به لام نم شیوه قافیه یه جار و بار له حهیرانی کودریشدا که لکی لی وه رگیراوه.

شه پۆلی له گوین خوینی شهرمی کچانه

له سهر روومه تی ماتی بووکی ره زاسووک

به تینی به تاوتنی روانینی زاوا

گه رمتر له پرشنگی تاوی به هاری

گوین: له رهنگ، وهک، به وینه ی

به تاوتن: سیفه تی فاعیلییه بۆ "تاوتن" نه و ی ده تویتیته و.

شه پۆلیک وهک نهو ره گه خوینه ی که له ناکام شهرمیکی کچانه و له سهر کولمه ی

بووکیک ده نیشخ که بۆ یه کهم جار گه رمای روانینی زاوا له سهر روومه تی ههست پتده کا. به واته یه کی تر کاتیک بووکیکی جوانی له بهردلان ههست دهکا که زاوا چاوی تی برپوه، به تینی

نەر نىگايە كە لە روانگەى كىژەكەوه لە پرشنگى تاوى بە ھارېش بە تىنترە، شەرم دايدەگرئ و سۈر ھەلدەگەرئ تا نەر جىنگايەى كە شەپۆل و ڤەگەيەكى خويئ لە سەر ڤوومەتى خو دەنوئى.

كاك سوارە لە لاڤەرەى ٨٢ى كىتېبى «تاڤۆ و بوومەلئ» دا نەم وئەيە لە پەخشانىكدا كە بۆ پىشەكى شىعرى "شار"ى نووسىو ەم شىو ەيە شى دەكاتەو:

"بەلام لە دئ ھەموو شت سروسىيە، تەنانت سوراىى نىو ەنكى لىوى بژە تىزاوى كچئ كە لە ژئەر گەرمای روانىنى لاوئكى نەویندار شەوئى شەرم نەكەوئتە سەر گولى گۆناى و خويئى ھەستى پاكى كچانە بە پىستى نەرمى دەسوجاوىا نەگەرئ، ڤەنگىكى سروسىيە."

و ەكو نەرمە ھەنگاوى لاوى بەرەو ژوان لە جىژوانى زىندو بە گيانى كچى جوان

* نەرمە ھەنگاو: ھەنگاوئىك كە بە پىدزكئ و بە دزى ھەلگىرئ.

لەم دوو دئەردا شاعىر دەيەوئ تامەزۆيىيەكە بە "ھەنگاو"ى لاوئىك بشو ەيئى، بەلام چ ھەنگاوئىك؟ ھەنگاوئىك كە بەرەو جىژوان دەچئ. جىژوانئىك بە ھۆى بوونى يارەو ە گيانى و ەبەر ھاتو ە. لىرەدا شوئەنەكە زىندو ە. يار كە گيانى بە جىژوان بەخشىو ە و "شويئ"ى زىندو كردو ە دەبئ چ قىامەتئىكى لە دەروونى لاودا ساز كردبئ، بەلام سەرەڤاى نەم جۆشوخروئشە، ڤۆيشان بەرەو جىژوان چەشنئىك ترسى لەگەلە. دەبئ ھەنگاو ەكان نەرم بن. نەلەبەت نەرم نەك بەو مانايە كە زۆر سەر بەرەو بەلكو بەو مانايە كە كەس دەنگى پىئى نەبىستى، لە لاىەكەو ە لاو دەيەوئ زوو بگاتە جىژوان و لە لاىەكى ترەو ە دەبئ بئ ھەست و خوست بەرەو كە نەم دوو ھالەتە گۆرۆتئىنئىكئى تايبەتئى دەدەن بە ھەنگاو.

تەنيا يەك نوسخە لە نئو تەواوئى نەو نوسخانەى لە لاى ئىمە ھەيە، گەرمە ھەنگاوى "لە جىياتئى" نەرمە ھەنگاو" نووسىبو ە. "گەرمە ھەنگاو" نەو ەڤەرى تامەزۆيى و گۆڤى لاوى نیشان دەدا و لە گەل فەزاى شىعرەكەش بە باشى دەخوئىتەو ە، بەلام زۆرەي بە ڤىزانئى كە شىعرەكەيان لە كاك سوارە بىستبو ە ڤايان لە سەر "نەرمە ھەنگاو" بو ە.

و ەكو گەرمە ڤاوى قەشەى دەستى تاراو

لە بژوئى دەڤاى ڤلوورئى بەروئ

ڤاو: تاو تەب

گەرمە ڤاو: نەو ەڤەرى ڤاو، ڤاوئىكى بەگۆرۆتئىن.

قەشە: ماسى (چەشنئىك ماسىيە)

تاراو: تۆرياو - پۇرۇشتوو، زيز بوو

پۇرۇن: زەمەند - ئەو شىناو ەردەي تازە بى و مەرى وئ ئەكەوتىن. (لەم شىعەرەدا پۇرۇن مانا يەكى مەجازى ەه يە).

بەروى: بەرۆك.

پلوور: جۆرئ شىشەي جوان و ئەستورە.

پلوورن: پلوورئاسا - وەك پلوور. لىرەدا مەبەست سىنگى وەك پلوورە، لە كوردیدا باوہ كە سىنگ بە كەشەف دەشوبەيتن، پىشتەر پىتوبستە ئاشىرە بکەين كە لەم شىعەرەدا دەست بە قەشە يا ماسى بشوبەيتندرى و سىنگ و بەرۆكى ياريش بە دەريا. بە كورتى يانى وەك ماسى دەستىك كە لە دەرياي سىنگ و بەرۆك تۆريابى. ماسىيەك كە لە دەريا تۆريابى يا تۆراندريابى ەتا ئەودەم كە لە پەلەقازە دەكەوى، ەەر خۆ دەكوتى بۆگەبشتەوہ بۆ نىو زەريا و دەكرى ئەوپەرى تامەرزوى لەو تەبوتابەدا ببينن. ئىستا لەم شىعەرەدا ماسىيەكە دەستە و دەرياكەش بەرۆك.

بەخوڤ خۆ بە دىوارى كىتوا ئەدا ئاو

لەگەل گاشەبەردا سەر ئەسوى، سەر ئەسوى.

بەخوڤ: بە تەوژم - دەنگى خروشى ئاو

تا ئىستا ەەر وپنەيەكى شاعىر ەيتابوى ەەموويان دەگەپتەوہ سەر ئەم دوو دپە. تەواوى وپنەكانى پىشوو ەالەتى ئەم ئاوديان نىشان دەدا. كە وا بوو ئەم ئاوە وەك "گەرووى كەوہكە"، وەك "شەپۇلى خوتنەكە"، وەك "نەرمە ەنگاوى لاوڤكە" وەك "دەستە تاراوڤكە" خۆ بە دىوارى ئەو كىتوہا دەدا كە تپیدا يەخسىرە. لىرەدا روون دەپتەوہ كە شاعىر دەپەوى لە ئاويك بدوى كە يەخسىرى دەستى قوولكە و ئەشكەوتىكە لە كىودا و بە تەوژم و تپنەوہ دەپەوى خۆي پزگار بكا.

شاعىر كاتىك دەپەوى خۆي زەربەي كۆتايى وپنەكە بوەشتىن بەو پەرى زانايبىەوہ دوو جار لە دواي يەك "سەرئەسوى" بەكار دىتنى كە كارتىكرەدنىكى سەبرى ەه يە لە سەر خوتنەر. شاعىر لە ەالتىكدا ئەم كاردى كردوہ كە لە بارى وەزنىشەوہ پىتوبستى بە دووپاتكرەدوہ نەبو، يانى بەتالايى وەزنى پى پر نەكرەوتەوہ بەلكو مەبەستى شىعەرى باشتر نواندوہ.

كچى نوور قەتيسى دەستى دپوى كىتوہ

لە ئەنگوستەچاوى دلى ختوى كىتوا

بەرەو دەر بەرەو شارى دەريا بەرپوہ.

قەتيس: گىرکردو، پەنگ خواردو (زۆرتر بۆ فرمىسك و ئاو و...)

نهنگوسته چاو: زور تاریک - شهو که زور تاریک بو، تا نهنگوست (قامک) له چاوی په کتر
روڼه کهن، کهس کهس نابینې، په نگه "نهنگوسته چاو" مهبست لهو حالت ته بڼ.

خټوی کټو:

له فولکلوردا زور شتی وهک کانی و کټو خټویان ههیه و بۆ وینه ده لټن مه چۆ سه ر فلان
کانییه چونکه خټوی ههیه و دهس دهو شټینی. له نهسلدا خټویانی ساحیب و خاوه ند و...
زوری وینه شیعریه کانی "خه وه به ردینه" دوو یا چند مانا هه لددگرن. نم کټوله ی
سه ده وه په کټکه لهو وینانه. "کچی نور" ده توانی هم "مانگ" بڼ، هم نهو "کانیاو" هی که
له بهر روونی و زو لالی به کچی نور شو به یترا بڼ. نه گهر به مانگی دا بڼتین مهبست نه وه یه
که مانگ نه سیری دهستی کټو، یانی له پشت کټودا ماوه ته وه و ناوه که له تاریکایی شهودا
به رهو شاری ده ریا پڼ ده پټوئ.

من پټم وایه "کچی نور" مهبست له ناوه که یه و مانا که ی ناوایه:

نهو کانیاوه ی که له روونیدا وهک کیری نور وایه، به دهستی دټوی کټو نه سیر کراوه و
خراوته نیو نه شکو و ټیک، لهو تاریکایی و نهنگوسته چاوییه ی که له نیو دلی کټودا به
سه ریدا سه پاوه خزی رزگار دهکا و دټه دهر هه تا به رهو شاری ده ریا بروا. هینانه وه ی شاری
ده ریا ش به لگه یه کی دیکه یه بۆ سه ماندنی نم مه سه له یه، کانی که هه مان "کچی نوره" به رهو
ده ریا ده چټ شاعیر بۆ نیشاندانی بچو و کیی نهو له بهرانه ر گه وره یی ده ریا دا "شاری ده ریا" ی
هیناوه. یانی کانی یا کچی نور به شټکه له شاری ده ریا.

جگه له وینه ش به لگه ی دیکه ی نه وه یه که شاعیر له چند دټری دوا پیدا دیسان ناوه که
به نور ده شو به یتن و ده لټی:

شه تی نور به رووی مانگی عه رزا کشاوه

دیاره نه وه هه مان نوره یه خسیره که یه که نیستا رزگار بووه.

به لگه ی تریش نه وه یه که شاعیر ده لټی کچی نور به رهو دهر، به رهو شاری ده ریا به پټوه.
نم په رسته یه دوو مانا ده گه یه نټ: یه کم نه وه ی که به رهو دهر به پټویه، یانی هیتشتا وه دهر
نه که و توه، وه رټکه و توه، به لام نه گه یشتو ته "ده ری" که نهو دم ناتوانی نهو "کچی نوره"
مانگ بڼ، چونکه له چند دټری دوا پیدا هاتوه:

له بهر پټی حه ریری که وه ی سټوره

به پټی مانگه شهو چندراوه

له حالیکدا هیچ بوار ټیک بۆ نازاد بوونی مانگ ساز نه کراوه و له شټیره که دا زه مینه ی
نم وینه یه وجودی نییه.

نه گهر نا، مده بست "له بهر پټه" نه وه بټی که وه در که وتووه، نه و دم شاعیر نالتي "له نهنگو سته چاوی..." چونکه "مانگه شهو" و "نهنگو سته چاو" یهک ناگر نه وه.

هروه ها قه تیس بټی فرمیسک و شتی ناو هکی ده کار ده کړی بټی وینه فرمیسک له چاودا قه تیس ده مینتی که لټیره شدا نه م ناو فرمیسکیکه که له چاوی کیتودا قه تیس ماوه و دده وئ پرگار بټی.

گهرووی وشک و چاوی سپی چاوه کانی

درووی پروونی ناو

دروو: دروون

هر چه ند که نه م سهر چاوه یه ناو ټکی که می تیدایه و په نگی مردوو له سهر چاوه کانی نیشته ووه (چاو سپی هه لگه پران، حاله تی مردنه)، به لام هیوا و هومیندی دروونی که پر له ناو، پروون و به که یف و زبندووی راگرتووه. لټیره شاعیر ده چټه ناخی قاره مانې شتیره که (ناو)، به خویندر ده لټی که نه م چاوه به پروالته که مناوه له درووندا هیوا یه کی گه ووه و پروونی هه یه که نه وی هان ده دا بټی ویشتن.

به فانونوسی نه ستیره بهر چاوی پروونه

له بهر پټی هه ریری که وهی سټوره

به پټی مانگه شهو چه ندراوه

هه ریر: پارچه ی ناو ریشم

که وه: که وگ - شینی ناچخ.

سټوره: سټیره - سټیره لگه - گیایه کی سټی بهر گه و تا راده یهک وهک وینه ده چټی، له قه راخ ناو و پروواریش ده وئ.

پټ: تټیوه ردانی ته ون (له گه لټی راپه لټی دټی، راپه لټی وټی)

لټیره شاعیر دده وئ له پیشوازی سروشت له لایهک و کار تټی کردنی نه م ناو له سهر سروشت له لایه کی تره وه بدوئ.

ده لټی: بهر چاوی نه م ناو به و نه ستیره نه پرووناک کراوه ته وه که وهک فانونوس داگیر ساون.

هروه ها گیای شینی سټوره به جوانی یهک له ژیر پټی کانیوا که راکشاوه که ده لټی قوماشیکی شینی ناو ریشم و به پټی مانگه شهو چه ندراوه هه تا نه م پټی نازی بخاته سهر.

نه لټی هورچی خاپووری میژووی نه مټرین

له درزی هه زار خشتی پلاژ و شهوانی

دلټیه ی چپه ی پټی په ریانې دادا

خاپوړو: ويران
دړز: شكاف - قه‌لشت

چپه: سرته

لهم وينه يه‌دا شاعير له چزنبييه‌تي دهنګه‌که ده‌دوئ:
ده‌نگيټک دئ به‌لام نه‌و دهنګه‌که وهک چي ده‌چئ:

ده‌بئ پيش‌تر نه‌وه‌مان له‌بیر بئ که نه‌ګر مي‌ژوو به "بورج" دابني‌ن ده‌بئ له جياتي
"خشت"يش له "ړوژ" و "شه‌و" که‌لک وه‌رګرين. چونکه‌بو سازکردني بورج و قه‌لا ده‌بئ خشت
له سهر يهک بچندرئ و بو سازيوني مي‌ژووش ده‌بئ "شه‌و" و "ړوژ" تيپه‌ر بڼ. شه‌و و ړوژ
هه‌مان پي‌وانه‌ي زه‌مان، زه‌مانيش دايکي مي‌ژوده.

کاک سواره که ده‌يوئ نه‌و دهنګه‌که له‌و پهرې خوشيدا بنوني نه‌نگوست داده‌نيسته سهر
مي‌ژوو. بو‌گه‌ليک که بورجي مي‌ژويه‌که‌ي تا راده‌يهک ړووخ‌تيراوه و ناګا‌دارييه‌کي زوري له
سهر مي‌ژوي کوني خوي نبييه خوشترين دهنګ نه‌و دهنګه‌يه که له زمان هم ديارده‌يه‌وه بئ.
شاعير ده‌لئ هم دهنګه‌که وهک چپه و سرتي خوش و روح سووکي ده‌سته‌يهک پهر ييه، که له
نيو درز و قه‌لشتي نيوان خسته ړوخواه‌کاني (که مه‌به‌ست شه‌و و ړوژه) قه‌لاي مي‌ژووه‌وه به
ګوئ ده‌گا.

که وا بوو تا تيره نه‌وه ړوون بووه که له مانګه‌شه‌ويکي خوشي به‌هار يا هاویندا (که
ولات سهرسه‌وزه) ناويک له ده‌ستي کيو ړزګار بووه و وه‌ړيکه‌وتووه، هم ناوه، وهک چپه‌ي
په‌ريان ده‌چئ (له دهنګدا):

هه‌روه‌ها کاک سواره له لاه‌ري ۲۴۹ي کتيبي تاپو و بوومه‌لي‌ل‌دا کاتيک ده‌نگيکي به
ګوئ ده‌گا ده‌لئ (چپه‌ي پولي په‌ريانه، له کزري جينګا کونه‌کانا.)

نه‌لتي پتکه‌نيني کچي سهرګوزه‌شه‌ي قه‌ديي

له نه‌ندامي تاپوي وهکو بوومه‌لي‌لي

سنوري شه‌وي دولتي، نه‌ورلي به‌ياني

په‌چهي قورسي نه‌سياني نه‌نساني لادا

سهرګوزه‌شته: چيرزي رابردو، هه‌مان سهرګوزه‌شته.

تاپو: تارمايي - نه‌و په‌شايييه‌ي له دوروه‌وه له چاو ده‌دا و وهک شه‌به‌ح ده‌بيري.

بوومه‌لي‌ل: بوومه‌لي‌له - شه‌وه‌کي - سهره‌تاي به‌ريه‌ياني که دنيا تاريک و ړوونه.

سنوره: حدود - هيلي نيوان دوو زه‌وي.

په‌چه: ړووبه‌ندي ژنان.

نيسپان: فەرماوښتى.

نهم دهنګه وهک پټکه نينى کيږى سهرګوزه شته دهچن (لټېره دا رابردوړ گياني وه بهر هاتووهو
يووه به کيږ و کيږه که پټده که نن) که له تاريخ و ورونى نټوان شو و وړږى نه مړېدا،
وړو به ندى قورس و گراني، فەرماوښتى نينسانى وه لا داوه. مه به ست نه وه په که نهم دهنګه
مړوږى و شمار کړوږته وه و له فەرماوښتى دهرى هيناوه. وهک چوڼ نينسان به دهنګيکى له پر
وهخو ډيټه وه نهم دهنګه ش بهم شتويه مړوږى وهخو هيناوه ته وه.
کاک سواره له لاپه په ۱۸۶۱ى «تاپو و بومهلټل» دا دهلټ:

ناده مېزاد پرېتميه له دوږنې و نه مړې و به ياني

به سرغچدان بهم بېچونه دهکړى ډيږى سيته مى شيهرى سهره وه. ناوا ليک بده يمه وه:
سنوورى شوى دوږنې، سنوورى شوى نه وړې و سنوورى شوى به ياني. به واته په کي تر
نهم تاپو په له رابردوړ و نټستا و داهاتوودا و بهر چاو دهکوه و. نه لټه ته نه ودهم له جياتى
"نه وړوږى به ياني" "نه وړې، به ياني" جوانتره.

۱. نه لټى دهنګى شمشاله ره شمالي ډوږى ډيږه

۲. شمالي دهرى دووره شارى

پشورى پر له عه ترى به هارى کچى کورد

به بلوږى شووشى گه وروى زهر و زوږى

له زه نوږى زوږناژنى ساي زرينګانه وى شو

به خور زه زمه مى ده لټېر وه.

ره شمال: چادر

دهره: ډوږ و دهره - ډوږ

زه وړوږ ډوږ: وشه دوانه په به ماناي زور زهر و ناسک. (لهم وشه دوانه په دا "زوږ" به

ته نيایى ماناي نيبه و نه گهر له گهل زهر بى نهم مانايه ده به خشت).

زه نوږ: به شونى بليند و بهر زه لټن که هموايه کي خوش و سازگارى هېن.

زه نوږناژن: "دهر زيشاژن" هيه، که به ماناي زور دهرى تيراکردنه، زوږناژن بېچوونيتکى

شاعيرانه په به ماناي نه وى که په ننگى زوږناسا هموايه لايه کي داگرت - زوږکاري کراو - به زيو

کيټل دراو.

سا: کات، دهم، زه مان.

زه نوږناژنه وى شو: نه ودهم که شو زور دهرنگ بى ده لټن شو زرينګاوه ته وه.

خور: هوروژم - تاووتين.

هه‌لێڕین: بلند کردن (لێره‌دا)

۱- لێره‌دا ده‌نگی ئاو به‌ ده‌نگی شمشال شوپه‌تێراوه و دۆڵ و ده‌ره‌ش به‌ چادر و ره‌شمال، که‌ وا بوو ئهم ده‌نگه‌ وه‌ک ده‌نگی شمشاله‌ که‌ به‌ چادری دۆڵ و ده‌ره‌دا تێپه‌رێ.

۲- یا ده‌لتی بای شه‌ماله‌ که‌ له‌ دۆڵ و ده‌ره‌ی دوور له‌ شاره‌وه‌ هه‌ناسه‌ی پر کردووه‌ له‌ بۆنیه‌رامه‌ی به‌هاری کێژی کورد که‌ له‌ گه‌ردنی زه‌رد و ناسکی به‌لوێرنا سایه‌وه‌، له‌ کاتی‌کدا که‌ نه‌ستیره‌وه‌ک زێتو به‌ سینگی ئاسمانه‌وه‌ ده‌زیوێنه‌وه‌ و شه‌و زرينگاوه‌ ته‌وه‌ (مه‌به‌ست نه‌وه‌یه‌ که‌ دنیا بێده‌نگه‌ و هه‌یج ده‌نگێک به‌ گوێ ناگا) به‌ ته‌وژم و هه‌یه‌ ته‌وه‌ ئاهه‌نگ و زه‌مه‌زه‌مه‌ی هه‌لېه‌وه‌.

شاعیر له‌ سه‌ره‌تای ئهم وێنه‌یه‌دا باسی "ره‌شمال" و "دۆڵ" ده‌کا و پاشان باسی "عه‌تری به‌هاری کچی کورد" ده‌کا.

ئهم کێژه‌کوردیه‌ی که‌ سواره‌ هه‌تاویه‌ ته‌ دنیا ی شیعره‌که‌ی، کێژی عه‌شیره‌ ته‌ و هه‌موو ده‌م له‌ نێو سروشتدا ژیاوه‌ و به‌ بۆنی به‌هاری ژیاوه‌ ته‌وه‌. بۆیه‌ ئهم کێژه‌ بۆنی به‌هاری لێوه‌ دێ. هه‌روه‌ها گه‌رووی زه‌رد و باریک و ناسکی کێژ به‌ به‌لوێر شوپه‌تێندراوه‌. ئاسمانیش له‌ نیوه‌شه‌وتیکی پر نه‌ستیره‌دا به‌ "زه‌نوتری زێتوئاژن" ئاو براوه‌.

ئه‌لبه‌ ته‌ زه‌نوتری زێتوئاژن ده‌توانێ مه‌به‌ست له‌و شیناوه‌رده‌ش بێ که‌ به‌ نووری وه‌ک زێوی مانگ رازاوه‌ ته‌وه‌، به‌لام پێم وایه‌ مه‌به‌ستی ئه‌سلی شاعیر ئاسمانه‌ که‌ به‌ نه‌ستیره‌ زێتوئاژن کراوه‌ چونکه‌ له‌ وێنه‌ی پێشهودا کوته‌بوی که‌ که‌وه‌ی سیوه‌ره‌ به‌ پۆی مانگه‌ شه‌و چنדרاوه‌ و دووپاتی ئهم وێنه‌یه‌ لێره‌دا جوان نییه‌.

کاک سواره‌ له‌ لاپه‌ره‌ی ۲۴۹ی کتیی «تا پۆ و بوومه‌ لیل» دا به‌م شیوه‌یه‌ له‌ ده‌نگی شمشال ده‌دوێ: "سکالای ئه‌وینی لاویک، سکالایه‌ک که‌ چه‌شنی زایه‌ له‌ی دووره‌ ده‌ستی ده‌نگی شمشالێکه‌ له‌ به‌ره‌به‌ یانییه‌ کی زرينگاودا".

۱- به‌ ئیعه‌جازی ئه‌نگوستی پاکی مه‌مه‌د

شه‌تی نوور به‌رووی مانگی عه‌رزێ کشاوه‌

۲- ترووسکه‌ی هرووسکه‌ی شه‌وی ده‌مه‌هاری به‌هه‌وره‌

له‌ سه‌ر عاسمانی زه‌وی راخوشاوه‌

ئیه‌جاز: موعه‌زه‌ کردن

ئه‌نگوست: قامک - تپل.

شه‌ت: زێ، چه‌می گه‌وره‌

ترووسکه‌: بریقه‌.

۱. نیشاره به موعجزه‌ی حه‌زرتی محمده (د.خ) که نیشاره‌تی به مانگ کرد و شه‌قی کرد.

لهم وینه‌ی‌دها زه‌وی به مانگ شوبه‌تیزاوه و نهم موعجزه‌یه له سهر زه‌وییه‌ک پرو ده‌دا که حوکمی مانگی پیدراوه. واته نهم ناوه‌ی که وه‌ک پروباری نوور به‌سهر زه‌وی‌دها ده‌کش‌ و زه‌وی کرد‌وته دوو به‌ش (به‌ش‌یکیان که‌وت‌وته نه‌وبه‌ری ناوه‌که و به‌ش‌یکی دیکه‌ی که‌وت‌وته نه‌مبه‌ری ناوه‌که) وه‌ک موعجزه‌ی حه‌زرتی محمده که نه‌و مانگی کرده دوو به‌ش. به واته‌یه‌کی دیکه نهم ناوه که له‌بهر پروونی وه‌ک پروباری نوور ده‌چن وه‌ک موعجزه‌یه‌کی تازه‌یه که له سهر زه‌وی پرووی داین.

۲. یا زه‌وی وه‌کو ناسمانیک ده‌چی که له شه‌ویکی پر له هه‌وری به‌هاریدا به بریقه و ترووسکانه‌وه‌ی پرووسکیتک پرازیته‌وه. واته نهم ناوه پروونه له سهر زه‌وی به چه‌شنیک ده‌بریق‌یتته‌وه که ده‌لینی زه‌وی پرووسکی لیداره و ترووسکه‌ی دئ.

دیاره که شاعیر به نانقه‌ست له پرووسکی شه‌وی به‌هاری پر هه‌وری ناو بردووه چونکه پرووسکی به‌هاری به‌تایبه‌ت له شه‌ویکی پر هه‌وردا له هه‌موو کاتیک پرنوورتر و توندتره و نه‌مه وردبینی شاعیر ده‌گه‌یه‌نن. کاک سواره له سه‌نه‌ته‌ی نیغراقی که‌لک وه‌رگرتوه بو نه‌وه‌ی نهم ناوه به پرووسک یا نوور بشوبه‌تینن و هه‌روه‌ها موعجزه‌ی پیکردووه هه‌تا حاله‌تیک‌ی ته‌قه‌ددوسی پین‌دها.

له ههر گاز و رهبازی و آگازی ناوی نه‌گاتن

نیازی هه‌زاران گه‌نیزه‌ی به‌نازی وه‌دی دئ

نه‌بوو‌یتته‌وه داری چاکی به ودمی هه‌ناسه‌ی

شه‌نی نه‌رمه‌لاونی دهم پای نه‌خاتن

گاز: نهم وشه‌یه مانای زوره که لیره‌دا "گاز"ی یه‌که‌م ده‌توانن نهم مانایانه‌ی هه‌بن: ۱. شیو و دۆلی تنگ و باریک ۲. لا، نالی.

هه‌روه‌ها "گاز"ی دوو‌هه‌میش به مانای "هانگ" و "ده‌نگ"ه.

گه‌نیزه: بلازیز - به‌لازیز - گولیک‌ی کورته‌بالای خه‌ت خه‌تی ره‌نگاوپه‌نگه که هه‌وه‌لی نه‌ورزنی ده‌پشکوئ و پاش ماوه‌یه‌کی کورت ده‌ژاکن. به کوردی شیمال "جانهمه‌رگی"شی پیده‌لین، که هه‌مان "جوانهمه‌رگ"ه و به هژی زوو ژاکان و مردنی گوله‌که‌وه وای پیده‌لین.

وهم: نه‌فه‌سی مباره‌ک

داری چاکی: نهم داره ویشکه‌یه که له سهر مه‌زاری پی‌اوچاکان ده عه‌رزنی پۆده‌که‌ن و شالی پتویه و خه‌لک بو مباره‌کیی شاله‌که‌ی لیده‌که‌نه‌وه.

هەر شوین و پێبازێک که دهنگ و خروشی نهم ناوهی پێدهگا دهپێته هۆی گهشانهوه و به ناوات گهیشتنی ههزاران گولهگهزیهی بهناز.

تهنانهت نهم ناوه ودمی بهدهسته و به ودمی ههناسهی داری ویشکی سهراچاکی دهپوژێنێتهوه و سهوزی دهکاتهوه و سۆزه و شنهپای بۆ رهوانه دهکا ههتا بیلاوێنێتهوه و به نیولک و گهلاکانیدا رابهری.

که هیچ ناسهوارێکی له ژبان دهبردا نهماوه، بهلام دهنگ و خروشی ودمی ههناسهی نهم ناوه دهپوژێنێتهوه.

پێشتر وتمان "بههار" یا "هاوین"، بهلام لێرهدا روون دهپێتهوه که نهو وهرزهی ناوهکهی پێدا دهروا بههاره. چونکه شاعیر دهلێ "نیازی گهزیه وهدی دی" و گهزیهش گولێکه که تهنیا له سههرهتای بههاردا دهروێ و به قسهی شاعیر به ناوات دهگا.

درژی ههیه

لێكدانهوهی خهوه بهردینه

(۲)

مارف ئاغا

پیشهکی:

له ژماره‌ی پیشووی سروهدا، شهرجی به‌شیک له شیعرێ به‌رزێ "خهوه بهردینه" تان چاو
پێکهوت. له‌م ژماره‌یه‌دا دووهمه‌مین و دواهمه‌مین به‌شی ئهم شهرجه ده‌خوێنینه‌وه.
"سروه"

۱. نه‌لێن تاجی زمووتی دورگه‌ی له‌ سه‌ر ئاوه‌ ده‌ریا
هه‌تا چاو هه‌ته‌ر کا شه‌پۆله، شه‌پۆله،
له‌ برون، له‌ چونا

به‌ ئاهه‌نگه‌ سه‌ره‌ندی بزوتنی غۆشی
۲. له‌به‌ر غۆره‌تاوا نه‌لێتی سنگی ژینه‌ نه‌هاژێ
نه‌لێتی: هانی هه‌ممانه‌ ده‌نگی غۆشی
زمووت: گه‌وه‌ریکی به‌نرخێ زۆر که‌سه‌که
دورگه: جه‌زیره

هه‌ته‌ر: مه‌ودای حوکه‌می چاو
سه‌ره‌ند: له‌ گۆرانیدا به‌و به‌نده‌ ده‌کووتری که‌ پاش چهند شیعرێک ده‌گه‌ڕێنه‌وه‌ سه‌ری -
چهند وشه‌یه‌ک که‌ سه‌ره‌تای گۆرانییه‌.
بزوتن: نه‌و شته‌ی که‌ نینسان ده‌بزوتنی و وه‌جۆشی دێنی.
هان: دنه

شاعیر له‌ زمان ئاوه‌که‌ قسه‌ ده‌کا. ئهم ئاوه‌ی که‌ به‌ره‌و ده‌ریا ده‌روا، ئاوا له‌ ده‌ریا ده‌دوێ:
ده‌لێن ده‌ریا تاجیکی که‌سه‌کی له‌ سه‌ر ئاوه‌ که‌ ناوی دورگه‌یه‌. واته‌ دورگه‌ که‌ له‌نیو ده‌ریادا
ده‌بێ بووه‌ به‌ تاجیک بۆ پادشای ده‌ریا. له‌ دێری دووهمه‌مه‌وه‌ هه‌تا دێری ئاخیری ئهم وێنه‌یه‌،
باس باسی "نه‌وه‌ستان" و "هاژمین" و "خروشین"ه‌، واته‌ ئهم ئاوه‌ له‌ خیاڵیدا ده‌ریا وه‌ک
سه‌مبولی بزوتنه‌وه‌ و شه‌پۆل و... ده‌ناسی و ده‌لتی: تا چاو به‌ ده‌کا له‌ ده‌ریادا شه‌پۆل ده‌بینی

که هیندیک تازه ساز دهن و هیندیک له حالی چونندان و نمو ناههنگه‌ی که له نه‌نجامی
 خرۆشانی نهم شه‌پۆلانهوه ساز دهن سهره‌ندیکی خوش و بزوتنه‌ر ساز ده‌که‌ن.
 ۲. نهم ده‌ریا به له به‌رانبه‌ر نووری هه‌تاودا، وه‌ک سینگی ژیان ده‌چن. مرۆف که زیندوو
 بئ و گیانی ده‌به‌ردا بئ سینگی ده‌هاژن، بۆ؟ چونکه‌قه‌لبی لیده‌دا و نیستاش له روانگی
 شاعیره‌وه ده‌ریا زیندوو و خرۆشانی شه‌پۆله‌کانیشی به‌ لیدانی دلی ده‌ریا شوپهان‌دوو. له
 دیری ناخردا ده‌لتی نمو ده‌نگه‌ی که له نه‌نجام خرۆشی ده‌ریاوه ساز ده‌بئ وه‌ک نه‌وه‌یه که هانت
 بدا بۆ راه‌پین و هه‌ستان.

۱. سروودی خوناوه‌ی به‌هاره له گوتما

له هه‌ر شپوه جۆبارئ هه‌ر ده‌شته چۆمن

۲. له دلمايه به‌روای به‌رنی به‌ ده‌ریا که‌هشتن

له تاریکه تاراوکه‌کم وا به‌سه‌ر چوو

زهمانی ته‌ریکم

ئیتتر خێر و خوشی له رێما

خوناو: شه‌ونم - خوناو - پریشکه‌ بارانی زۆر ورد و له‌سه‌ره‌خۆ - نمو دلۆیه ناوه‌ی به‌یانان
 له سه‌ر گۆل ده‌نیش.

شپوه: دۆلوده‌ری ته‌نگ

تاراوکه: نمو شوته‌ی که تاراوی لێیه.

ته‌ریکی: ته‌نیایی - بئ‌لایه‌نی.

۱. به‌هار وه‌زی زیندوو بوونه‌وه‌یه. ناوه‌که‌ش که له تاراوکه‌که‌ی په‌هابوه ده‌لتی گوتم له
 ده‌نگی پریشکه‌بارانی وردی به‌هاری (خوناوه) ده‌بئ. له هه‌ر دۆل و شیتیک جۆباریک
 به‌رته‌ویه و هه‌ر ده‌شتیک چۆمیک پێدا ده‌روا.

۲. له دلی مندا، بۆ که‌یشتن به‌ ده‌ریا به‌روا و ئیمانیکی گه‌وره هه‌یه، سه‌رده‌می ته‌نیایی و
 دوورکه‌وته‌یی من به‌ سه‌ر چوو، نمو سه‌رده‌می که له شوته‌نیک تاریک و دوورکه‌وته‌دا
 زیندانی بووم. ئیتتر له‌مه‌ودوا خێر و خوشی چاوه‌پوانه.

۱. وه‌هایه:

که کانی به‌ هیوا

به‌هارانه‌ لووزو نه‌هه‌ستان به‌ره‌و شاری ده‌ریا

۲. به‌لام داخی جه‌رگم له‌گه‌ل هه‌ر به‌هاری

که راژه‌چله‌کن سه‌مه‌زله‌انی

له خاکینه خه مونی گرانا

له دلما خه م و داخی نهم دهرده سهوزه:

که دهردی گرانی هه مموو پتیاروئ ونهوزه.

لوهوزه: شوپه و نه وهی ناو به تاو.

خاکینه خه مونی: لهو ته رکبانه به که کاک سواره به شاره زاییه کی زۆره وه سازی کردوون.
چونکه له سهوزه لانی قسه ی کردووه و گیا و سهوزه ش له نیتو خاکدان، نهو قوناخه ی که نهوان
له ژیر خاکن به "خاکینه خه مونی" ی ناو ناوه. واته خه مونی خاکی.

وه نهوزه: چۆرت - خه و بردنه وه - خه و نووچکه.

۱- لیره به دواوه دیسان شاعیر قسه دهکا، نهک ناوه که. شاعیر دوا ی نه وه ی که له
دهروونی ناوه که وه پوانییه ده ریا نهو جار ده لئ: به م شپوه به که کانی به هیوا و ناواته وه له
وه رزی به هاردا، به تهوژم و تینتکی زۆره وه به رهو شاری ده ریا پتگه ده پری.

۲- به لام سه د خه یف و مه خابن هه ر که به هار هات و شینایی و سهوزه لانی لهو
خاکینه خه مونی (که له پایز و زستاندا هه یانبوو) راجله کین (وه خه بهر هاتن)، له دلی
منیشدا خه م و هه سه رته ی ده رتیک سهوز ده بی، ده رده که شی نه وه به که: دهردی گرانی هه مموو
پتیاروئکی، وه نهوز و خه و نووچکه به. به واته یه کی تر، شاعیر نهو ناوه به پتیاروئ پتگای
ده ریا ده زانی، به لام له خه می نهو یه دایه که له نیسه ی پتگادا له رۆیشتن و لوهوزه به ستن
به کهوئ و نه توانی پتگاکه ی درتیه پت بدا. شاعیر نهم راوه ستانه ی به وه نهوز ناو بردووه.

۱- له بهر نووری خۆرا

گه لئ کوئره کانی شه وارن

۲- زنه ی دم به هاواری هاری درۆزن هه زارن

که ته لپسمی سیحر و ته لپسمی بهارن

به بی نهو لی هه لدان و چارانی چارن

کوئره کانی: نهو کانیه ی که ته نیا به هاران ناوی هه بی و پاشان کوئره بیتته وه.

شهواره: نهم وشه به له ته سلدا به مانای راوی بالنده به له شهودا به چرا. کاتیک نووری
چرا ده چاوی بالنده ده گرن، بالنده چاوی نابینی و ده لئین چاوی به شهوارد گیراوه. لیره دا
کاک سواره کوئره کانی به بالنده داناوه و چراکه ش به خۆر.

ته لپسم: شوینی جادوو کراو

چار: چاره - عیلاج - ده رته تان

چارانی چار: دۆزینه وه ی عیلاج.

۱- گدلیک له کوټره کانیبه کان که نووری خوږیان ویکه وتووه، چاویان به شهواره که وتووه
(هر چند ده بویه له بهر نووری خوږ جواتر ږتگا بدوژنه وه)
۲- زوږن زدهی فريوکار و دروژن که واده نوټن دهيانه وئ هوار بکهن (ږټ بکهن)، به لام
له حه قيقه تدا له بناری کيتودا دهسته وهستان مانه وه و ته سليمی جادووی بنار هوونه که
ته ناهت بز ږزگاری و دوژينه وهی ږتگای ږه هایي هوليش نادهن.
۱- به هیوان بگرمټن هه وری به هاری

ږه این

له زیندانی به ردینی غارا.

۲- که چی واکوی و دهسته موی دهسته لاتی ږکه ی دۆل و شپون

له بهر سامی ږټ واهزیو و تمزیون

له گدلی گزچی گردن گزنگن،

چه واشمن له پیچی نزارا

دهسته موی ږام

گزچی گردن: فرچک دان.

چه واش: سه رگه ردان. سه رلیشیواو

نزار: جیتگاهیک له بهرزی شاخ و کیتودا که بهر سیتبه ره و که متر تاوی لیده دا.

نه وهش هر درټی وینه که ی پیشووه. ده لټ:

۱- کوټره کانیبه په خسیره کان، بهو هیواپن که هه وری به هاری گرمه ی بن (گرمه ی هه وری

به هاری بارینی بارانی پیوږه و کوټره کانی به تهمان دوا ی گرمه ی هه ور، باران بیاری و نه وان

ږه گدلی باران بکهن) و له زیندانی به ردینی نه شکوه ږه ها بن. (دیاره که نه شکوه ت له

به رده و که به زیندانیش دانرا ده پیته زیندانی به ردین).

۲- نه گه رچی تم ناوانه به شپوږه یه که وتونه ته ژتر ده ست قه فه سی دۆل و دهره و

ته سلیم هوونه و له ترسی دژواری ږتگا نه وهنده خوږیان شکاندووه و به زیون، هر که تیشکی

ږوژیان له سه ر نیست نووری هومیدیان لټ په یدا هو، (له جیات نه وهی به باشی که لکی لټ

وهرگرن) له پیچی نزاردا سه ریان لټ ده شیوئ. (وهک بالنده یه کیان لټ دئ که چاوی به

شهواره که وتووه).

۱- هه تا بیری تالی گراوی

به دلما که راوه

هه تا یاد نه که م ناوه بهو وره به ردینه کاری گراوه

نه لټم سده مښاين
وهجاڅخه كه پروگه ي همزاران نژاي شينه باهڅي به تاسمن

۲. وه پروژينه وي هه ست و هان و هه ناسه ن

چلونه كه بيژوي گراوان نه بين

له نيو چاوي نهو خانه دانه

له هي چونه پيټي پراوه ؟

گراو: ناوټكي مه عده نيپه كه غازي هه يه و گهرمه و بډ درد به كار دي، ناوي گراو زورتر
وهك ناوټكي گه نيو ده چي كه له شونتنيكدا په ننگ به خواته وه.

ووم: خه (له زاراوي هه ورا ميډا) - پروخان - پمان - له م شيعره دا مه به ست خه وه.

مښاين: مه خابن - هه سره ت - حه يف - مخابن - (وشه يه كه له زاراوي كرمانجي
ژور وروډا)

وهجاڅخه: وجاخ - خانه دانې به ميوان - مروڅي ره سمن و نه جيم.

پروگه: قويله - نهو شونتنيك كه زور كه س پرووي تي ده كه ن.

نژا: دوعا - داوا له خوا

باهڅ: شان و پيل.

شينه باهڅ: مه به ست لهو شيناوهرديه كه له سر زه وي پراوه و وهك نه وه يه كه باهڅه كي
شين بي.

له ي: لافاو - سيلاو - (وشه يه كي زاراوي كرمانجي ژور وروډه).

پيټ: بهر كه ت - خيتر - ليږه دا بايه خ و نه رزش مانا ده دا.

۱. هه كاتيپك بيرم له چاره نووسي تالي گراو كردووه ته وه و يادي نهو به دلما تيپه رپوه،
هه كاتيپك كه وه بيرم ډيټه وه. ناوه ته تسليمي خه وټكي به ردين (له نيو نه شكه وت وانا
به ردد ا بووه، ده لټم سده حه يف بډ خانه دانې ناو كه وهك قويله يه ك بهون بډ هه زاران
پارانه وي بازووي شيني به تاسه ي شيناوهر د. مروڅ كه ده پارتيته وه ده ستي به رز ده كاته وه،
نيستاش كه باس له پارانه وي شيناوهر ده، "شينه باهڅ" به كار هيتراوه و چون گيا بين ناو
ناڅي بډيه له بهر خانه دانې ناو ده پارتيته وه كه ناو ډيري بكا و گياني پټ بهه خشي.

۲. نهو خانه دانه ي كه هه ست و نه نكيزه و هه ناسه يان ده بوژانده وه (خانه دانې ناو)
نيستا چلونه چاريان بهر ده ايه ده دا هه تا گراوي بيژوو بينن (گراو كه وتمان زورتر ورك
ناوټكي گه نيو ده چي، له گهل ناو به واته يه ي كه شاعير به سه مبولي جوولانه وه و بهر وه پيټش
چووني داناوه يه ك ناگر نه وه، بډيه شاعير گراو به بيژوو ناو ده با). له نيو چاوي نهو

خانه دانه دا چلونه که سیلاو له بیر کراوه. واته بۆ سیلاو هه لئاستی تا نهو گراوانه پامالی و لهو حالته تیان وده درخا.

نه سۆزه ی هلاوتی میری، خوناوه ی بهاری

نه تووکی برای پتواری

له کاسی خهوا، فتری راسانی ناکمن

له مانا، به ئامان و بریا

په شیمانی ههرمانی ناکمن

سۆزه: سروهبا - شنهبا - گۆزانی به دهنگی نزم - سۆز

تووک: نزای خهراپ - نهفرین.

کاس: گیتژ - وپ - سهرتاساو

ههرمان: جاودانه - هه رگیز نهفوتان.

نه شنه ی خوښ و دلبروتی میری به هار، نه دوعالیکردنی هاویتی، نهم گراوه لهو
حالته کاس و گیتژ ییه که به سه ریدا هاتوو، وده درناخن و دهرسی ههستانی فتر ناکمن.
ههروه ها ههچکام لهوانه، به ههچ شتویهک ناتوانن که نهو گراوانه له ژياندا، بۆ ههرمان و
جاودانه بوون په شیمان بکه نهوه (یانی ناتوانن به ههچ کلوجی، تیتیان بکه یه نن که له
جیگایه کدا مانه وه و گه نین مانای ژبان نییه، به لکو ده بی وه پئ بکه ون و ههرمان و
نهفوتانی خۆتان له به ره وپیش چووندا ببینه وه)

۱- وه ها گه ی لهشی بهو گه به ردینه گای دراوه

که حیلته که، کۆژن و حیل ی نه ماوه

۲- وه هایه که هه ر گهایه لهو ده شته شین

له سه ر ماتمی ناوه به ردینه، سه ر شین و سه ر گه رمی شین

گه: (مهفسه لی ئیتسک).

گاودان: پتکه وه لکاندن.

که حیل: که حلان - نه سپی نه جیب

کۆژن: حیل ی تووپی نه سپ

دریژه ی بهندی پیشووه، ده لئ: نهم گراوه (نه لبه ته مه به ست ته نیا یهک گراو به ته نیا
نییه به لکو هه موو گراو یک ده گرتیه وه) به شتویهک گه و مهفسه لی لهشی بهو مهفسه له
به ردینه جوښ دراوه و به شتویهک ده پال یهک چوونه که وهک نه سپیکی لیته اتوو که
نه توانی بحیلتنی و کۆژنی نه مایی. (شاعیر لهو وینه یه دا نه وه ی گه یاندووه که ناو به

حدره که توهه جوانه و نوسپ به کۆرژنهوه، وه ناویک که له جیگایه کیدا قه تیس بێ، دهنگی نییه و وهک نه سپیکه که حیلای نه مایه.

۲. له بهر نهو مدهستانه ی سهرهوهیه که ههر گیایهکی که لهو دهشته دا شین بووه، له خهم و ماتهمی نهو ناوهی که له نیو دیواری بهردیندا زیندانیه، سهری به نیشانه ی تازه باری شینه و خهریکی شینگێر ییه.

۱. گهلێ گۆله لهو چۆله یه مسهری خاکن

به روویا گهلا وهک چه مۆله ی کلتۆلی وهریون

۲. گهمارۆی زهلی نهزه، وا تهنگی بێ هه لچنیهون

که بێ دهره ته ی پتکه نه ی به سه د بهرزی زهرده ماسی

۳. له روپ و ههشگهل

وهه دهو و پشته ته نه یون

که بێ فرسه ته ی چاوهرکتی

له گهل عمرشی پاکن

چه مۆله: چه مۆله - پوکاوله - په نجه به بلاوی - کاتیک دوعا له که سپیک ده کهن

چه مۆله ی لینه نه ی که چه شتیک به سووک گرته.

کلتۆلی: چاره رشی

زله: قامیش - چیت - چیتک ۲ - باتلاغ - ههردی ته ری شل

تهنگ بێ هه لچنیه: خسته ژێر فشار

ههشگهل: چاوهرکه - به چاو یه کتر حاله ی کردن - تیکه یشتن به تماشا - چاوچاوین.

۱. زۆرن نهو گۆلوانه ی که لهو چۆلاییه دا (نهو شوته نه یه که ناوه که پیتیدا ده روا)،

نه سیری خاکن، ناتوان، ریکه بهرن. گهلا به سهریاندای وهریوه و نهو گه لایانه به شیوه یهک له سهر ناوه که نیشتون که وهک نهوه یه چه مۆله ی چاره رشی له ناوه که بنین.

۲. به شیوه یهک له لایه ن قامیشی نیه نه ناساوه دهو ره دراون - (دهو ره ی گۆله کان

قامیشی لێ رواوه) که دهره ته ی پتکه نه یان نییه، نه لبه ته چ پتکه نه ییک:

ماسی کاتیک دیته سهر رووی ناو وه ده گه رپته سهر پشت و بهرزی - که رهنگی سپیه

- وه دیار ده که وێ. کاک سواره نه م حاله ته ی به پتکه نه یی گۆل داناوه که له حه قبه ته دا نهو

به رزگه سپیه نه که وه ده ده که مون وهک ددانی گۆل ده چن که له کاتی پتکه نه یندا خو ده نوین.

نیه ستا لهو وینه یه دا ده لێ که نهو گۆلانه به شیوه یهک دهو ره دراون که ماسیه کان له ترسان

دهره ته ی نهو کاره یان نییه، یا رهنگه مده ست نهوه بێ که ههر ماسی تیدا نییه که نهو دیمه نه

به خولقین.

۳. گهلا و ورکه داری ویشکبو و پووشوپه لاش به شیویه ک دهورو پستی نو گومانه یان گرتووه که گوته کان فرسه تی نه و دیان نییه که ته نانه ت له گهل ناسمانی پاکیش چا وچا وینن بکه ن. واته نم ناوانه یه خسیری خاکن، به نیزی قامیش دهوریان دراوه و به لق و هه شگهل سهریان داپوشراوه.

هه تا جوگه ناوی به ویشکی ده بینم

نه لیتی میترگی روخساری کیترکی کال و مناله

به کووزی ته من جار هجوانتیکی پر خه وشوخاله،

ته شه نداره جهرگی برینم.

میترگ: چیمن - گیاجار - به لام لیته دا وه ک کینایه که لکی لی وه رگیراوه.

کووز: ته خته ی باریک له شیوکردنی زه وی.

کووزی ته من: مه به ست سهره تای ته مننه، نه وده م که تازه زه وی ته من ده کیلدری و

کووزی لی دددری.

جار: شوینی گیایه کی تاییه تی: نه رگزار - له ودرگه - زه وی نه کیلدرارو - پریر.

خه وش: عیب - که مایه سی.

هه تا جوگه ناویکی به ویشکی ده بینم هر پیم وایه که میترگی روخساری (روخساریک

که گیانی تی دای...) کیچیکی مندالکاره که له سهره تای ته مندا جاریکه جوان، به لام پر

له خال و له که که. به دیتی نو دیه نه جهرگی برینم ته شه ندار ده بی و زوخواو دینیته وه.

*

به لی: دووره گهرمینی ده ریا

به لی: وایه کانی همزارن

نمزانم

ته وانه کی که پاروی ناون بزارن.

نمزانم له ریگا،

مه ترسی گهل ژهنگ و ژارن.

پاراو: تیراو

به لی: راسته که گهرمینی ده ریا دووره و نه وش راسته که کانی همزارن (واته که مناون و

به زه حمت ده توانن بکه نه به ده ریا) ههروه ها ده شانم که له ریگای ده ریا دا زور مه ترسی وه ک

مانه وه (ژهنگ هینان) و له نیوچوون، چاوه پروانی ناوه کانه.

به لّام کاکه نهو گشته عه قلی خه سارن
 له ناو نهو هه موو ناوه هه ر چاوه یهک
 باوی هه نگاوی خو شه
 به ته نیا نهو شاره زای گۆسپ و که ندالی رتیه
 هه وهل مه نزلتی زتیه، ناواتی به رزی زرتیه
 باوی هه نگاو خوش بوون: باش رۆیشتن - له سهر رهوت بوون.
 زپ: چۆمی گه وره - روه بار.
 زوئ: ده ریا.

به لّام کاکه تهواوی نهو ناوانه به فیهۆ ده چن و عه قلی خه سارن (عه قلیک که له رتگای
 راست که لکی لئ وهرناگیرئ) له نیو نهو هه موو ناوانه دا ته نیا یهک چاوه ناو، به ته وژم و
 تینه و ته نیا نهو یشه که هه موو هه وراز و نشیتوی رتگا به باشی ده ناسئ و رتگا ده پیتوئ.
 هه وهل مه نزلتیک که نه م ناوه ده یه وئ پیتی بگا، روه باره و ناواتی هه ره گه وره شی (که ده بیته
 دوو هه م مه نزلتی) گه یشتن به ده ریا به.

نه زانی له هه لته ره هانی به هیتزی
 له نه سکوند و چالایه هه لدان و گیتی
 به رپی شینی سهر شانی ده ریا به ژنی گه رتزی
 نه سکوند: نه سقوند - حاله تیک له جگ کاتیک که له سهر نوو که کی ده چه قئ - لیته دا
 مه به سستی شاعیر بلیندایی واته نه سکوند و چال که وتوونه ته به رابه ر یهک.

هه لدان: به ره و به رزی فرێدان یا روشد کردن.
 هه لته ره: لیته دا مه به ست تاچه گه به .
 گیتز خواردن: سوورانی با و ناو به ده وری خو یاندا.

به رپی شینی سهر شانی بوون: مایه ی ماته م و خه م بوون. قه دیم له کاتی تازی و
 ناره چه تیدا به رپویه کی شینیان له سهر شان ده به ست.
 گه رتز: رتگه ناوی به ژیر زه ویدا کیتشراو - قه نات.

ته نیا نهو یهک ناوه به که ده زانی بۆ نه وه ی به وه پری هیتزی خو ی بگا ده بتی که ندوله ند
 به رپی و هه روه ها ده زانی که نه گه ر ناویک به شیتوه ی که رتیز بزی، له حه قیه ته دا وک به رپی
 شینی سهر شانی ده ریا ی لیتدی، واته ده بیته مایه ی ناره چه تی و په ژاره و نه نگی ده ریا.

نه زانی له پت ناگه وئ پتیه پتلاوی تاسه ی پیهاسه ی له پت پت
 نه وه ستان نه وه ستن به ده ستن
 که خاراوی نهش و سواوی سوئ پت

پیتاڤ: کهوش. پیتاڤ.

پپاسه: گهشت و گهړانی به پپیان.

څاراو: ږاهاتوو له کار

سواو: ساریاگ.

سوئ: نازار و ژان. داخ و عهزدهت. تاسه.

نمزانی: نغو پپیهی که تامه زړوی گهړان و ږویشتن بڼ و کهوشی حمزی ږویشتنی دهبن

کردبڼ هدرگیز ناوهستن. نهمهستان (ږویشتنیکی همیشهی) به دهستیگ پپیکدی که له کارکردندا څارابڼ و به نازار و ژان سوابڼ.

له هدر شوئتن ږاماوه، داماو، کاری تمواوه

نمزانی: نغو هدر بڼی و باژوی، تا بڼی تا بڼی

هه ناوی به ههنگاو، نهمهروته کوله که ږووی ناوه

ږامان: دهبرهوه چوون. مات بوون و بهیرکردنهوه.

دامان: تامان. ماتی و سهرگردانی.

ناژوتن: لیخوړن.

باژوی: لیخوړن. تاو بدا.

له هدر جیگایه که که نیستیگ بڼیتهوه یا بڼ شتیگ تییمینن ئیتر کاری تمواو دهبن و

دهبیته ناویکی ږاوهستاوی گه نیو. نهم ناوه نمزانی که بڼ نهمی بڼیته دهبن هدر له حالی

ږویشتندا بڼ و بهروپیش باژوی چونکه نهغهسی ناو له گهل ههنگاو دکانییه تی و کوله که^(۱)ی

ږووی ناو، نارام نه گرتن و بهروپیش چوونه.

۱. نغو قسه یه دهگه پپتهوه سهر نهفسانهی کوردی که له هتندیک له چیرۆکه کانداناوای باس لن

دهکرئ: ږووی دپو له نغو کوله که یه که دایه، نغو دپوه دهسلاتی به سهر ههمو شتیگ دهشکن،

قاره مانی چیرۆک تا ږاده یه کی زور جه زړه به ددا، ته نیسا ږیگای به زاندنی نغو دپوه نهویه که

کوله که ی ږووی بشکینی یا بیدرئ چونکه هدر کاتیک کوله که بشکن ږووی دپوه کهش دهفرئ و

نیتر دپوه که دهمرئ. لهم شپهره دا کاک سواره ده لن "نهمهروتن" کوله که ی ږووی ناوه، واته هدر

کات نهمهروتن له نغو بهچن وهک نهویه ږووی ناوه که فریوه و خوشی مردووه.

تپهبنی:

مانای زوړه ی وشه کانم راسته وخو له "ههنبانه بۆرینه" ی ماموستانای خوشه ویستم "ههزار"

وهرگرتووه.

سواره

محمد محمد حیدر باقی

"تبیینی":

نم وتاره‌ی که له ژێره ده‌یخوێننهوه له ژماره‌ی دووهمه‌ی گۆزاری "نووسه‌ری کوردستان" له ساڵی ۱۹۸۱ی زایینی و به‌قه‌له‌می کاک "محمد محمد حه‌مه‌باقی" بلاو کراوه‌. کاتیک چاو مان به‌م وتاره‌ که‌وت خو‌ش‌حال بووین که بینیمان سێزده ساڵ له‌مه‌به‌ر، کاکه حه‌مه‌باقی ناو‌پ‌ی وه سواره ئیلخانی زاده داوه‌ته‌وه. ئیستا که له ژماره‌کانی تازه‌ی سروه‌دا باسی کاک سواره هاتۆته‌ گۆڕی، به‌ پێ‌ی‌ستمان زانی که نم وتاره‌ش به‌خینه به‌رجاوی خوێنه‌ران.

ده‌سته‌ی نووسه‌ران

ئه‌گه‌رچی پرووناکیبیرانی کوردستان به‌ گشتی، هه‌شتا ته‌واوی نه‌و چهند شیعه‌ که‌مه‌ی سواره ئیلخانی زاده‌یان نه‌دیوه، به‌لام له‌ روانگی نه‌و مه‌شته‌وه، که‌ غوونه‌ی خه‌رواریکه، «سواره» سه‌ره‌تای سه‌ره‌له‌دانی پێ‌ی‌ازتکی تازه‌ بوو له‌ شیعه‌ی کوردیدا. نه‌و شیعه‌ی له‌ کوردستانی ئێراندا باو بووه و ئیستا له‌ دنیای شیعه‌ی «هه‌یمن» و «هه‌زار» وه‌ ئه‌بهری، له‌ سه‌ر ده‌سته‌ی «سواره» دا، له‌ سالانی په‌نجاکانه‌وه‌ به‌دواوه، سه‌روین هه‌موو بناغه‌کانی هه‌له‌شایه‌وه و له‌ هه‌موو پوه‌کانی ته‌کنیک و کێش و سه‌روا و مه‌ودای وشه‌وه، شه‌ق‌لی تازه‌ی به‌ سه‌ردا هه‌ینا...

نم شاعیره، بۆ‌یه‌که‌م جار له‌ کوردستانی ئێراندا، ڕچه‌ی لاسایی و چا‌ولێکه‌ری شکاند و ئالای ده‌ست پێ‌کردنی تازه‌بوونه‌وه‌ی شیعه‌ی هه‌له‌کرد... تازه‌ کردنه‌وه‌ی شیعه‌ی کوردی له‌ کوردستانی ئێراندا، ئه‌گه‌رچی له‌چاو تازه‌ کردنه‌وه‌ی شیعه‌ی کوردی له‌ کوردستانی عێراقدا، به‌دواتره، به‌لام بۆ‌ کوردستانی ئێران، که‌ شیعه‌ی فارسی، زۆر ده‌میک بوو، شاعیرانی فارس، شوێشی شیعه‌رییان تیا‌کردبوو، نه‌بوايه شیعه‌ی کوردیش، له‌و پارچه‌یه‌دا، شتیک بکات. «سواره» ش به‌و هه‌یه‌وه که له‌ کۆلیژی «حقوق»ی تاران نه‌یخوێند و پرووناکیبیرکی هه‌شیار بووه، ئاگاداری شوێشه نه‌ده‌بیه‌کانی گه‌لانی دوور و نزیک بووه و زۆر زیره‌کانه له‌ شیعه‌ر ئه‌گه‌یشت.

نه‌و سالانه‌ی سواره، نم ئه‌رکه‌ی تیا گرتنه‌وه‌ستۆ، دپنده‌یه‌تی پڑمی دیکتاتۆری شای ئێران، له‌ لووتکه‌دا بوو... بۆیه شیعه‌کانی سواره، پێ‌ن له‌ وینه و ڕه‌هزی شاراهه... نم جۆره

شیعره‌ش که له یەک کاتدا، دوو نیشان نه‌پێکێ: یه‌که‌میان شکاندنی ڕچه‌ی شیعره‌ی پێش خۆی و دووهمیان له‌ نامیز گرتنی ئه‌و هه‌موو مه‌به‌ستانه‌ی له‌ چوارچێوه‌ی ڕه‌مز و هێما و نیشانه‌ی شاروه‌دا، شیعره‌یه‌کی قه‌وڵ داڕێژراو و پڕنهیته‌ی نه‌بن... شیعره‌یه‌ک که به‌ ڕاگوزاریانه و به‌ سه‌ر پێیی و خێرا نه‌خوێندریته‌وه و لایه‌نه‌ جوانه‌کانی، به‌ په‌له، خۆیان نه‌ده‌ن به‌ ده‌سته‌وه... شیعره‌یه‌ک که به‌ پێوانه‌ی درنده‌یه‌تی سه‌رده‌مه‌که‌ ئه‌بێ به‌ شیعره‌که‌شدا شوێن بێته‌وه... شوێنپووه‌وه‌ بۆ نێو بێشه‌ چڕ و ته‌نگ و ناخراوه‌کانی ئه‌و ڕه‌مز و نیشانه‌... له‌به‌ر ئه‌وه له‌ خوێندنه‌وه‌ی هه‌موو شیعره‌ی «سواره» دا، وا هه‌ست ئه‌که‌ی که وشه‌کان زۆر توندوتۆڵ خراونه‌ته‌ پال یه‌ک و ڕسته‌کانیش توندتر به‌ یه‌که‌وه‌ نووسێنراون که به‌م کاره‌، تێکه‌ڕای هه‌موو شیعره‌که‌، شیوه‌ی پته‌وی و توندوتۆڵی پێته‌ ئه‌بهری... شیوه‌یه‌ک «ئه‌دوئیس» واته‌نی: ته‌کنیکی شیعره‌که‌ ئه‌وه‌نده‌ توندوتۆڵ بێ، وەک پایه‌ی خانویه‌ک، که ئه‌گه‌ر خشتێک یان به‌ردێکی لێ ده‌ره‌یه‌تری، سه‌رتاپای خانوه‌که‌ ئه‌روخت... به‌ کوردی شیعره‌ی سواره، دیاره‌یه‌کی تازه و تایبه‌تییه و مۆرکی «سواره»یه‌تی پێوه دیاره...

من لام وایه، ئه‌گه‌ر ئه‌م شاعیره‌، له‌و ته‌مه‌نه‌دا (٣٨) ساڵ، جوانه‌مه‌رگ نه‌بویه، تازه بوونه‌وه‌ی شیعره‌ی کوردی کوردستانی ئێرانیش، وا زوو جوانه‌مه‌رگ نه‌ده‌بوو... چونکه‌ ئه‌وه‌ی ئه‌م جوانه‌مه‌رگ بوونه، ئه‌سه‌لمیته‌ی، کپ بوونه‌وه‌ی تازه‌بوونه‌وه‌که‌ی سواره‌یه... ئێستا ئه‌گه‌ر له‌ کوردستانی ئێراندا چه‌ند ده‌نگیه‌کی تری جیاوازه‌ له‌ ده‌نگی «هێمن» و «هه‌زار» هه‌بن، هه‌ر هه‌مان ڕێچه‌که‌ی سواره‌ن و هه‌چیان نوقلاته‌ی درێژه‌پێدانی تازه کردنه‌وه‌که‌ی سواره، به‌ گوێی شیعره‌ی کوردیدا ناچریتن... به‌پێچه‌وانه‌ی ئه‌و دیاره‌ و شوێن په‌نجه‌یه‌ی که شیعره‌ی «گۆزان»، له‌ سه‌ر شیعره‌ی سه‌رده‌می خۆی و دوا‌ی خۆی له‌ سه‌ر شیعره‌ی تا ئێستای شاعیرانی کورد، به‌جێی هه‌شت... لێره‌دا ئه‌گه‌ر له‌نگه‌ریک بگه‌ڕین و بلێین: بۆچی شیعره‌ی «گۆزان»، له‌ سه‌رده‌می «گۆزان» خۆیدا و تا ئێستاش، شوێن په‌نجه و تارمایی به‌ سه‌ر شیعر و تاقیکردنه‌وه‌ی «سواره»، به‌ سه‌ر شیعره‌ی کوردی و شاعیرانی دوا‌ی خۆیه‌وه، دیار نییه؟! له‌ وه‌لامدا ئه‌لێین:

١- تاقیکردنه‌وه‌ی تازه‌گه‌رییه‌که‌ی «گۆزان»، تاقیکردنه‌وه‌یه‌کی ناوه‌کی و نامۆ نه‌بوو، له‌ ئه‌ده‌بی کوردییا. چونکه‌ «گۆزان» ئه‌گه‌ر هه‌ندێ چاوه‌لیکه‌ری و تاقیکردنه‌وه‌ی شاعیرانی ئه‌و سه‌رده‌مه‌ی «تورک»ی په‌ڕه‌و کردبێ... به‌لام له‌ په‌ره‌تدا «گۆزان»، ناوێ له‌ ئه‌ده‌بی فۆلکلۆری کوردی و کێش - ه‌خۆمالیه‌که‌مان دایه‌وه... که بیره‌ینه‌وه‌ی ئه‌م جۆره

تاقیکردنه‌وانه، گه‌رانه‌وه بوو بۆ سه‌رچاوه‌ی پروونه‌کانی دیرینه‌مان و جه‌ماوه‌ری خوئنه‌رانیش پیتیان خوش و چاک بوو.

۲. تاقیکردنه‌وه‌ی «گۆزان»، تاقیکردنه‌وه‌یه‌کی تاکه‌که‌سی و تاقانه و تایبه‌ت به «گۆزان» ده‌وه نه‌بوو، چونکه‌نه‌گه‌ر ناکامی سه‌رومپی تاقیکردنه‌وه‌ی شیعرییه‌کانی نه‌و سالانه‌ی «گۆزان»ی تیا دره‌وشایه‌وه و «گۆزان» له‌ چاو ده‌سته‌ شاعیره‌ هاوړیکانیا، زیاتر ده‌رکه‌وت... به‌لام له‌ راستیدا تاقیکردنه‌وه‌که، ته‌قه‌للایه‌کی هه‌ره‌وه‌زی و به‌که‌مه‌ل بوو... له‌ به‌ر نه‌وه‌ی له‌هه‌مان سه‌رده‌مدا و، بگه‌ر پێش «گۆزان»یش، شاعیرانی تری وه‌ک: پیره‌مێرد، شتێخ نووری شتێخ سالتح، نه‌وره‌حمان به‌گی بابان (کاتب نفوس)، په‌مزی مه‌لا مارف... که‌ جگه‌ له‌می دواپییان، نه‌وانی تریان، ته‌مه‌ن و تاقیکردنه‌وه‌ی شیعرییان، پێش «گۆزان»یش بوو... له‌مه‌ش تایبه‌تی تر، ناو‌ردانه‌وه و ده‌سپێشکه‌ری دیرینه و زیره‌کانه‌ی «پیره‌مێرد» له‌ کێش ده‌ خو‌مالیه‌کانه‌مان و گه‌نجینه‌ی شیعری ده‌وله‌مه‌ند و ته‌مه‌ندرێژی شیعری شتیه‌وه‌ی «گۆزان»ی، که‌ نه‌م شتیه‌و زمانه، له‌ چاو شتیه‌وه‌کانی تری زمانی کوردیدا، به‌ته‌مه‌نتر و په‌گ دا‌کو‌تا‌وتر بوو...

۳. له‌ ناکامی تاقیکردنه‌وه‌ی وا گه‌وره و به‌که‌مه‌لدا، خه‌رمانی تاقیکردنه‌وه‌که‌ش، گه‌وره نه‌بێ... بۆیه‌ جێ په‌نجیه‌ی چهند شاعیرێکی ناوا گه‌وره و به‌توانا و په‌رتاقیکردنه‌وه، که‌ هه‌موویان پێش ته‌قه‌للای تازه‌گه‌ری، شتیه‌ری «کلاسیک»یشیان په‌په‌وه‌ کردوه، له‌ سه‌ر سه‌رده‌مه‌که و دوا‌ی خو‌شیان و په‌نگه‌ تا دره‌نگانیکی تریش هه‌ر بمیته‌...

به‌لام تاقیکردنه‌وه‌ی شیعرییه‌که‌ی «سواره»، ناکامی به‌م جو‌زه نه‌شکایه‌وه، چونکه‌:

۱. نه‌و گه‌نجینه‌ی شیعرییه‌ی که‌ «سواره» تیا‌یدا ته‌قه‌للای دۆزینه‌وه‌ی کیشوه‌ریکی تری نه‌دا، هه‌ر به‌ ته‌نیا گه‌نجینه‌ی شیعری کوردی نه‌بوو... به‌لکو چهند په‌نجه‌ره‌یه‌کی تیا بوو، که‌ هه‌ر یه‌کیان، به‌ سه‌ر تاقیکردنه‌وه‌ی تر‌دا نه‌یان‌ه‌وانی، وه‌ک تاقیکردنه‌وه‌ی ده‌وله‌مه‌ند و دیرینه‌ی شعر و نه‌ده‌بی فارسی و هه‌ر له‌ په‌نگه‌ی نه‌ده‌بی فارسیشه‌وه، په‌نجه‌ره‌ی تر بۆ سه‌ر تاقیکردنه‌وه‌ی نه‌ده‌بی هه‌مه‌ جو‌زه‌ی گه‌لانی دنیا...

۲. تاقیکردنه‌وه‌ی «سواره»، تاقیکردنه‌وه‌یه‌کی تاکه‌که‌سی و تاقانه بوو، که‌ له‌ ته‌مه‌نیکی ناوا کورت‌دا خه‌رمانی گه‌وره و ده‌وله‌مه‌ندی وه‌ک سه‌رده‌مه‌که‌ی «گۆزان» له‌ دوا‌ی خو‌ی به‌جێ نه‌هێلێ. که‌ نه‌ونه‌کانی نه‌م به‌لگه‌یه‌مان، تاقیکردنه‌وه‌ی «هه‌ردی»یه، لای خو‌مان و تاقیکردنه‌وه‌ی «پامبۆ»یه، له‌ فه‌ره‌نسا.

۳. نه‌و په‌وژگار و سه‌رده‌مه‌ی «سواره»، نه‌م تاقیکردنه‌وه‌ی شیعرییه‌ی «گۆزان» تیا نه‌نجام‌دا، به‌ به‌راورد له‌گه‌ل په‌وژگار و سه‌رده‌می «گۆزان» و ده‌سته‌ هاوړیکانی، دوو په‌وژگار و

سەردەمى جىياواز بوون، چونكە پۇڭگارى گۇزان و پىرەمىتەرد و ھاوپىكانىيان، پۇڭگارى راپەرپىن و ھەلسانەمەوى بىرى نەتەوايەتى و زمان و ئەدەبى كوردى و ھاتنە دىناي چەندان و بە يەكەمەوى پۇڭنامەو گۇڭقارى كوردى بوو و بەرھەمى تازەگەرىيەكەيان ھەر خىرا و بە ئەندازەيەكى بەرىن و بەرىلاو، بە چاپىكرارى، بە سەر خۆينەراندە بلالو بۆتەمە... بەلام پۇڭگار و سەردەمى تازەگەرىيەكەى «سوارە»، پۇڭگارى گەمارۆدانى بىرى نەتەوايەتى و قاتوقرى پۇڭنامەو گۇڭقارى كوردى بوو و لە ھەمان كاتىشدا، ژمارەى خۆينەرانى ئەدەب و فەرھەنگى كوردى، لە ھەر دوو سەردەمەكەدا، جىياوازي نىوان ئاسمان و پىسمانە... لە بەر ئەمەوى پۇڭگارى تاقىكرەنەمەوى پىرەمىتەرد و گۇزان لە ژىر سىتەرى يەكەمەن دەسلەتدارىيەتى كوردىدا، بە راپەرەيەتى «شىخ مەحمود» بوو، كە خۆيندىنى كوردى، كراپە زمانى رەسمى دەولەت و دواترىش و دواى تىكچوونى دەسلەتە كوردىيەكەش، نەتوانرا زمانى كوردى قەدەغە بىكرى... بۆيە ژمارەى خۆينەرانى تازەگەرىيەكەى گۇزان و ھاوپىكانى تا ھاتووە بەرىلاوتر بوو، بەلام بەپىچەوانە، ژمارەى خۆينەرانى زمان و ئەدەبى كوردى و لە ھەمان كاتىشدا، شىعرى «سوارە»، تا ئىستاش پەنگەنەمەوى دژوارى، لە نىشتەمانى «سوارە»دا، لە سەر پەرەپىدانى زمان و فەرھەنگى كوردى ھەيە...

لەبەر ئەمە، لەم ھەمەسو گەمارۆدانەى «سوارە»دا، گەورەيەتى «سوارە»، لەودەدا دەرئەكەوئى، كە لە شەوھەزەنگىكى تارىك و سامناكدا، بە تەنبا و تاكە كەسى، چە و رىيازىكى تايەتى شكاند... كە بە دلتىايىيەو، نەتوانىن بلىتىن: تازەگەرى «سوارە» يان بە واتەيەكى تر، نەتوانىن بلىتىن: چەند مەزنە «سوارە»، ئەو شاعىرەى لە يەكەمەن تەقەللەى تاقىكرەنەمەوى داھىتانىكى تردا، بازەى شىعرى چاوتىكەرى و يەكتر جوونەو و باوى بەجى ھىشت و لە دەرەوئەى ئەو بازەيەدا بانگەوازي دۆزىنەمەوى نىشتەمانىكى جىياواز و تايەتمەندى راپەشت و نەخشەيەكى تازەى خستە سەر جۇگرافىاي شىعرى ھاوچەرخى كوردى... و بە تەنبا و لە دەرەتەيى كورتدا، چەپكەگولتى شىعرى خۆى، لە گولدانى شىعرى كوردىيا داناو، بۆنوبەرامە و تايەتمەندى خۆى پىشكەش سەردەمەكەى كرد... كە دلتىايىن سەردەمەكانى داھاتووش، دەستادەست و پشتاويشت، بۆ يەكترى ئەگوئەنەو...

ئەم شىعرەى سوارە «خەو بەردىنە»، وەك كاك سەلاحەددىن پىشەكى بۆ نووسىو^(۱):
(سەرگوزۇشتەى ئەو ئاو و سەرچاوانەيە، كە بە ھىواى يەكترگرتەنەو، بوون بە چۆم و پى دەكەوتن و بە تەمان بگەن بە دەريا... بەلام لە پىكا، ھەر كام بە دەردىك دەچن و ھەر يەك بە لايەكا، لادەدن... تەنانت ناوى وا ھەيە، راستەوخۆ دەپىتە دژى خۆى، دەپىتە بەرد... خەونى بەردىن دەپىنى. تەنبا سەرچاوەيەك تەواو شارەزايە، ھەم پىكاي

دۆزیوته وده هم وره و باودری به تینه، نه زانی له پیشا له گه له جۆگه و جۆباری له یهک نزیک نهی یهک بگریته وده و بی به چۆم - زتییه کی گه وره - که گه له که ی خۆیه تی... پاشان هه موو چۆمه کان پشکه وده بچنه وده، تا ده ریای به شه ریته...

نه گهر نهو پششه کییه ی کاک سه لاج، کللی کردنه و ی دهر گای ره مز و هیماکان بی بۆ تیگه یشتن و شه رحی شیعه که. من هه ندی لایه نی تری شیعه که م مه به سه:

شیعه که به پششه کییه کی درێژ ده ست پی نه کا. پششه کییه کی پر وینه و دیه نی شاعیرانه. نه م ده ست پشکه کییه نه به جۆره پششه کییه نه له شیعی داستان و به یته فۆلکلۆر ییه کوردییه کانه به کار هینران. گه لئ شاعیری تریشمان وه ک: مه وله و ی و پیره میترد و کامهران، بۆ شیعی کورت و ئیستاش زۆر و که م و جارو بار، شاعیرانمان، نه م کاره نه کن... له راستیدا په یه و کردنی نه م پششه کی نووسینه، نه گهر بۆ هیندی باهه تی شیعی پتیوست بکا، له شیعی تازه ی جیهاندا، به کاره یه نیانی زۆر که م بۆته وده، به شیوه یه ک که شیعه که راسته وخۆ و برووسکه ئاسایی، ده ست پی نه کا، به که مترین وشه و رسته، مه به سه کان نه وترین.

۲. نه و ی جتی سه رنجبه، نه م شیعه، سه رومی سیمای رۆمانسییه نه ی پتیه دیاره. که نه م سیمایه، بۆ شیعی ره مزی زۆر نا ته بان... شاعیره رۆمانسییه کان که م تر توخنی باهه تی ره مزی نه که ون و به پشچه وانه شه وه شاعیره ره مزییه کان، له رۆمانسییه ت دوور نه که ونه وه... «سواره» له گه لئ شیعی تریدا، نه م توژالی رۆمانسییه به سه ر شیعه کانییا زاله و هه ندی جار تارمایی و جی په نه ی شیعه رۆمانسییه کانی مه وله و ی تاوه گۆزی و هه ندی جاری تریش بۆ نه و به رامه ی (دوو هاوینه گه شه که ی - گۆزان) له شیعی سواره - دا هه ست پی نه کری:

وه کوو نه رمه نه نگاوی لاوی به ره و ژوان

له جی ژوانی زیندوو به گیانی کچی جوان

وه کوو گهرمه یاوی قه شه ی ده ستی تاراو

له بۆونی ده ریای به لورینی به روئی

به خور خۆ به دیواری کتوا نه دا ئاو

له گه له گاشه به ردا، سه ر نه سوئی، سه ر نه سوئی...

یان

نه لئ تاجی زمروتی دوورگی له سه ر ناوه ده ریا

هه تا چاو هه تر کا شه پۆله، شه پۆله،

له به و نا له چوونا

به ناهنگه سهره نندی بزوقنی خوشی
له بهر خۆره تاوا ئەلێتی سینگێ ژینه ئەهاری
ئەلێتی هانی ههستانه دهنگی خروشی...

۳. بهلام له تهکنیکدا، له مهولهوی و گۆزان جیاوازتره مهودای وشه، پهت و بلاوه. له پشتی وشه کانیهوه، چهند دنیا و مانای تر هه... ئەمه پهگهزێکی شیعری تازهیه، وشه لهو جیگایه گهورهتره، که تیایدا دانهنرێ... لهم باره یاندا قایل نابین نهوهندهی خۆی بێ... ههز ئەکا لهو جیگایه گهورهتر بێ که تیایدا دانراوه. ههز ئەکا له یهک مانا و زاراوه گهورهتر بێ... بهلکو چهند مانا یان چهند مهودایهک له خۆیدا کو بکاتهوه... به جوړیک نهگهز تیکرای شیعریک لهم بابته بهخوێنتهوه، ههست نهکهی تیکرای شیعره که چهند مانایهکی ههیه و ههمووشیان جوان و شیاون، به پێچهوانه ی شیعری مهولهوی و گۆزان. «وشه» ههز مانا فرههنگیه که ی ههیه... با سهیری نهم دوو وێنه ی مهولهوی و گۆزان بکهین:

مهولهوی:

بهقی بهالات ههزران وه دهشت و ههردان
نهمز پای لای تووم وه کام گهوزهردان؟

گۆزان:

گهزگالی لهئوئالی پهشنگی نیگا کال
نه ی کچه جوانه که ی سهزگوتنا نهختن ئال

لای ههز دووکیان «وشه» کوتومت، ههز نهو مانایه به دهستهوه نهدا که له دێرهکاندا نووسراون. مانایهکی تر له پشتیانوه نییه که چی لای «سواره»، بهم جوژهیه:
بهلن، دووره گهرمێنی دهرا
بهلن، وایه کانی ههزارن
ئهزانم، نهوانه ی که پاراوی ئاون، بهژان
ئهزانم، له پهکا مهترسی گهلی ژهنگ و ژان

۴. سهرده پای نهو توێژاله پۆمانسییهش که به سهز شیعره کهدا زاله، نهبوايه نهپههزکی شیعره که لهوه روونتر بوایه که چاوه پوان نهکرێ. که چی له ههمان کاتدا جوژه تهمیک به

سەر مانای شیعره که و ده ... و اتا هەر چهنده شیعره که پۆمانسییه، به لām نه بی زۆر له سەر دێره کان رابوهستی و ورد بیستهوه، نهوسا دواى شیکردنهوى دێره کان، له مانای شیعره که نهگه ی. ئهم جۆزه شیعرانه، لهو بابتهانهن که زوو دهسته مۆ نابن، سرکن... نه بی ماندووت بکهن. رهنه گه ئهم سرکی و دهسته مۆ نه بوونه، هۆی مانا فەلسەفییە که یی که تیکرای شیعره که ی له نامیز گرتوه.

جیا له م سهرنجانهش، نهوه ی جیتی دلخوشییه، له م شیعره و نهو چه ند شیعره ی «سواره»، که من دیومن، ئاسۆی بیرى نه ته وایه تی و نیشتمانیی سواره، به رینتره له ئاسۆی ته سکی نه ته وایه تی نهو شیعره کوردییە له کوردستانی ئێراندا باو بووه. به تایبه تی له شیعره کانی «هێمن» و «هه ژار» دا... ئهم شیعره به لگه یه کی گه و ره ی نهو دلخوشییه یه، چونکه نه و «چۆم» ه ی سواره له م شیعره دا مه به ستی تی، نه ته وه ی کورده، به لām ئهم چۆمه، چۆمی تری وه ک خۆی ناسیوه و له گه لى تیکه ل بووه و به تیکه ل بوونیان رووباریکی گه و ره دروست نه کهن و به ره و ده ریا هه نگا و نه نین که قۆناغی دوا یی «ده ریا» که، مه به ست له هه موو مرۆفایه تییه، ئهم باز دانه، به سەر سنووری ته سک و داخراوی نه ته وایه تی دا و په رینه وه بۆ تیکه ل بوون له گه ل نه ته وه و گه لانی تر دا، نه ک هه ر مرۆفایه تی کورد ده رنه خا، به لکو حه قیقه تی مه سه له ی کورد نه سه لمی نین. بۆیه ئه مه ی سواره له م شیعره دا کردوویه تی، جگه له و سنوور شکاندنه ش، رچه نینی شیعرى نه ته وایه تی کوردییه، بۆ خۆناساندنی به شیعرى جیهانی و شانازی کردن به وه وه که نه ته وه ی کوردیش چۆمیکى نه سه ره وته و نه رۆی ته ده ربای گه و ره ی مرۆفایه تییه وه.

(۱) کاتی نووسینی ئهم وتاره، شیعرى خه وه به ردینه ش له ژماره ی پیتشتریان یی ژماره ی یه که می نووسه رى کوردستاندا بلا و کرا بۆ وه.

هیندیگ تیبینی له سهر لیكدانهوهی خهوه بهردینه

نهمحمد قازی

نالی به داوه شهعیری دهقیلی خهپالی شیعیر
بۆ ئهو گهسهی که شاعیره سهه داوی نایهوه

نالی

دهق و دۆغری دهلیم شیعیری خهوه بهردینهش که له سهه رجه می دیوانی شاعیردا وهک
دوندیکی بهرزی سهه سهه وزی زهنوتر دیته بهرچاو له باری ئاقار و ئاو و ههواوه هه مان حال و
ههوا ی مهلبه ندی شیعیرهکانی دیکه ی شاعیری ههیه و دهکه ویتته جهه غزی جوغرافیا یی
بیروباوه ری باقی شیعیرهکانی سواره وه، بهلام له باری زمان و که ره سهه وه شاعیر تیکۆشاه
خۆی له "شیعیری موتهلق" نزیک کاته وه و لهم مه به سهه دا سهه که وتوه. هه ره له بهر ئه وه شه که
هه ره که سیک ده توانی به قازانجی بیروبوچوونی خۆی شیعیره که لیكدانه وه. وا تیده گه م سواره
لیته را رهوشتی نالی دهکار هتیا وه و له زۆر جیگا داوی بۆ خوینه ران ناوه ته وه که له باری
مانای رواله تی و نیوه ره که وه سه ره شک بن له هه لپه راردنی مانادا.

خه وه بهردینه لهم پروانگه وه له نیه ئاسه واری شاعیردا مومتازه. کمرو نیسته کان
دهیانگوت سواره لهو شیعیره دا باسی گه یشتنی کۆمه لگای دواکه وتوو، بهلام تیکۆشهر، به
سۆسیالیزم دهکا. عاریفه کان لیكدانه وه یه کی دیکه یان له شیعیره که به ده سهه وه ده دا و پێیان
واهو باسی گه یشتن به خودا و "فنا فی الله"ی تیندا کرا وه. بیتلایه نه کان دهیانگوت شاعیر
ته نیا ویستوو یه تی بلتی "لیس للانسان الا ما سعی"، ناده میزاد ته نیا به تیکۆشان و
رانه وه ستان پیده گا و سه ره ده که وئ. هه مه وری ئه وان هه ش حه قیان بوو چونکه شیعیره که وه ها
"موتهلق" بوو که دهکارا ئه و مانایه نه ی لی هه لپه رپنی.

کاک مارف له مانا کردنه وه ی یه که م کۆپله دا له ژیر سهه ردپه ری "پوخته ی مانادا" به
کورتی و له سه ره ده که مانای کۆپله که ی به ده سهه وه داوه که له کۆپله کانی داویددا تا
نه ندازه یه که ئه و ئوسلووبه ی له ده ست ده ره ده چۆ و ده ست ده کا به لیكدانه وه ی دوور و درێژتر
وچی دیکه ریکه وه ندی "پوخته ی مانا" دهکار نا هینن و نازادیه کی زۆرتر به خۆی ده دا و له
"پوخته ی مانا" ده ست هه لده گری. ئه وه ش به لای منه وه له هتیزی شیعیره که وه سه ره چاوه ده گری
که نو سه ری وتار ناچار ده کا بۆ به ده سهه وه دانی مانایه کی تیرو ته سه ل، زیاتر په له قاژه بکا و
بال بکوئن.

با ئیستا شیعر به شیعر و کۆپله به کۆپله به شیعره که دا بهچینهوه و که موکوورییه کان باس بکهین.

۱. له کۆپله ی یه که مدا مانای "سه وزه بهسته" نهوه نییه که ناغایی گوتوویه تی کهو بۆ سه وزایی ناخویتی. مه بهست له "سه وزه بهسته"، بهستی شاد و دلبروینه و هیچی دیکه. نه وهش له "پوخته ی مانا" دا ئیشاره ی پتکراوه.

۲. له دێری "ته ره ی باوه شی تاسه باری بناری" دا "ته ره" بیجگه لهو مانایه که نووسراوه مانایه کی دیکه شی هیه. "ته ره" بهو قوولکه یه ده گوتری که گه لاتووتن یا میوه ی نه گه یشتووی تیدا له ته ره ده دن تا زهره بێ و په نگ هه لێن. له سه ره یه که بهو جیگا که و نهو شته ی تیی دایه ده لێن "ته ره" ههروه که گوتمان کاک سواره له باری واژه و پتکخسته نه وهش وه ک نالی کاریکی وای کردووه شیعره کان مانای جیاوازه بدن. نه گه ره ته ره بهو مانایه بگرین مانای نهو دێره ده بیته:

"له باوه شی یا سینگ ی که وه که دا تاسه باری و مه یلیچونه وه بۆ بناری کیری ته ره بووه و کۆیۆته وه" نه وهش له باری ته رکیبی و لژه ی دێره شیعره که وه مانایه کی دروسته ره.

۳. لیکدانه وه ی کاک ماره که ده لێ "نهو که وه له راستیدا دوو جار نه سیره چونکه به دهستی دۆم گیراوه و خراوته نیو په کش!" لیکدانه وه یه کی نادرسته. دیا ره هه ره کهس کهو به گری نه گه ره سه ری نه بری به هه ره حال ده یخاته نیو په که. جاج دۆم بێ وچ بابایه کی دیکه! نه سیری و له په که دا بهو نه هه ره دوو که یه کن و نه م زنده مانایه لازم نه بوو.

۴. له م کۆپله دا ته نیا باسی نهو تاسه بارییه کراوه که ده گه رووی کهوی دۆمدا قه تیس ماوه و باسی نه وه ی نا که کاک ماره گوته نی "به لام ئیستا له نیو قه فه سدایه و له بناریش هه لپراوه ته وای جزو خرۆش و تاهه زرۆیییه که ی ده کاته بهسته و له گه روویه وه ده داته ده ره".

۵. له کۆپله ی دووه مدا که کولمه ی کیژ له ژیر نیگای گه رمی زاوادا سوور هه لده گه پ، کاک ماره ده لێ "شه پۆلێک وه که نهو په گه خوینه ی که له سه ره کولمه ی بووکیک ده نیشتی." په گه خوین له سه ره کولمه نانیشتی و وه که جزگه له یه که به بن پیستدا تیده په پێ و نه گه ره هه ره نهو په گه خوینه سوور هه لده گه پ بوو که ده بیته پیرۆنی چرچوچۆل که په گی هه لده هستی و تووره ده بێ. مه بهستی شاعیر سوور هه لده گه رانی سه ره کولمه ی بووکی په زاسو که و بهس که شتیه ی سووره گۆل ده دا.

۶. له کۆپله ی سییه مدا بۆ "گه رمه یاو" نووسراوه "یاوی به گه رووتین" سیفه تی یاوی به گه رووتین هه رگیز بۆ "یاو" یا هیچ نه خو شیه که ده کار نا کړی و زۆر تر مانای چالاک و نازایه تی ده دا.

که وا بوو نه گهر له مانا کړنه وهی "گرمه یاو" دا گوترا با "ته بی زور" یا حاله تیک که نه خوښ له بهر یاو "وهک ناوړ دایستی" باشتو بوو:

۷. به بهروای من نه گهر له دم دپړه شیعه رده "له گدل گاشه به رده سهر نه سوئ، سهر نه سوئ" "سهر نه سوئ" دوویات نه کړیته وه و د زنی شیعه که تیکده چت و له نه کاو ده پړتیه وه و له نگی و سه کته پتیک دینت.

۸. گهرووی وشک و چاوی سپی چاوه کانی درووی پرونی ناوه.

کاک مارف ده لیکدانه وهی نم دوو دپړه دا مانای نه پتیک او و ته فره مان دده و به لیکدانه وهی کی گشتی و دووره زهین به سهر شیعه رده که دا تپیه پړوه. شاعیر دهلی: درووی پرونی ناو، یانی که لیتن و دهره تی رزگار بوون بریتیه له گهرووی وشک و چاوی سپی چاوه کانی که که به ویدا دیته دهره وه. لپړه دا شیکردنه وهی که لازمه. "درووی پرونی" یانی هیوا یا دهره تی رزگار بوون. یه که به یه کت دهلی هیچ درووی پرونی نییه، که به هله له هیندیک شویندا بوته "هیچ دهرای پرونی" یانی هیچ پتیکه ی رزگار بوون یا دهریاز بوون نییه که وا بوو مانای نم دوو دپړه شیعه نه وهی: "گهرووی وشک و چاوی سپی بووی (مردووی) چاوه کانی پتیکه ی دهریاز بوونی ناوه. به پتیکه وانه ی بوچوونی کاک مارف له هیچ جتیکای شیعه رده که باسیتیک له که می ناوه که ده گوتړدا نییه.

۹. نه لیتی بورچی خاپووری مژووی له مژین.

نم دپړه شیعه وینه ی نم چیا و نه شکوت و پړه وه به دهسته وه دده که ناوه که ی پيدا دیته دهر و هله دپړتیه خوار، له دپړی دووه مده ته و جار باسی زه مان ده کا و له مده کان و زه ماندا دهنگی ناو وهک "دلته ی چپدی پوئی پهریان" به گوئ ده کا.

۱۰. سیفه تی "روح سووک" بوچه و سرته دروست نییه.

۱۱. له کوتایی نم کزله یه دا نووسیویه تی: "که وا بوو ناوتیک که له مانگه شه ویکی خوښی به هار یا هاویندا (که ولات سهره سوزه) ناوتیک له دهستی کتو رزگار بووه. "هیچ ناوتیک به هاوین (که ولات زهره و سووتاوه) له نه شکوت و چاوه کانی نایه ته دهره وه. چونکه هاوین وهرزی هله چوړانی کانی او و چوماو و ناوه کانه. نه و جار نه گهر سهرتاسه ری شیعه رده که چاو لیتیکه ین هه سووی هدر باسی به هاره: (ترووسکی برووسکی شوی دم به هاری به هوره... یا "ده گدل ههر به هار تیک که راده چله کن سهره لانی... له هدر گاز و پتیبازی و گازی ناوی ده گاتی... نیازی هه زاران که زیزه ی به نازی وهدی دت) وهک بزاین که زیزه یه که م گولی سهره به هاره و... که وا بوو باسی هاوین کړدن دزایه تی ده گدل

گیانی سهوز و زهنوتیر و بههارانهی شیعره که ههیه.

۱۲. نهم دپیره شیعره "سنووری شهوی دوتینتی ئه ورۆی به یانی" ده بیتی بخریتته نیو دوو کورته هیتلهوه و ئاوا بنووسری:

- سنووری شهوی دوتینتی، ئه مرق به یانی -

لام وانیه (ئه ورۆی -) دروست بیتی. پیتی (ی) زیادیه و به هه لهی ده ستنوسی ده زانم. لیره دا باسیک له داها تو نییه سواره ده لتی له مهرزی دوتینتی شهو (که له بهر وه زنی شیعر کردوویه ته "شهوی دوتینتی") و ئه مرق به یانیدا. یانی له نیوان شهو و رۆژدا یا له تاریکو روونی به یانیدا.

۱۳. ریکه وهندی "زێو ئاژن" ده سکردی سواره نییه و له زبانی کوردیدا زۆر ده کار ده کری. قه دیم مۆدنه سیغاری زێو ئاژن زۆر هه بوو.

۱۴. ده لیکدانه وهی نهم دپیره دا "به خوهر زه مزه مهی هه لبریه" نووسراوه "به ته وژم و هه یبه ته وه ئاههنگ و زه مزه مهی هه لبریه". لیره دا به بر وای من ریکه وهندی "به ته وژم و هه یبه ته وه" لیکدانه وهیه کی جوان نییه. واژهی "هه یبه ته" بو دهنگ که متر ده کار ده کری. زۆر تر بو دینه و دیتنه. باشتتر بوو له واژه گه لیک وهک "گشت، گوهر، گهرم و گوهر" که لک وه ریکه ری.

۱۵. لهم دوو دپیره شیعره دا که ده لتی:

ئه بوو ژیتتهو داری چاکی به ودمی هه ناسه ی

شه ی نهرمه لاوتنی ده مه ی ئه خاتی

کاک مارف، داری چاکی بهو "داره ویشکه که له سه ر مه زاری پیاوچاکان ده عهرزی رۆده که من و شالی پتیه یه..." مانا کردۆته وه. من ئه وه رهد ناکه مه وه، به لام ئه وه ده لیم له کورده ستانی ئیمه دا داری چاکی، بریتیه له داربوو یا داربه روو یا دارنیشتیکی، داره به نیتیک که له بن سه ری پیاوچاک ده چه قیندری. نهم دارانه ئه غله ب که م گه لا و بیتی گه شه و نه شه ن چونکه جیه که که یان وشک و بهی ئاوه، به لام زیندوون. سواره ده لتی نهم داره تینوه که م گه لایانه به ودمی هه ناسه ی ئاوه ده بوو ژیتتهو و لقویتی نهرم و شلکی تازه ده رده که ن.

کاک مارف لهم لیکدانه وهیه دا به سه ر ریکه وهندی "نهرمه لاوتنی" دا تپیه ریه. له قه راغ چۆمه کانی موکریاندا چه شنیکی "بی" ههیه که پیتی ده لیتن "لاوتنی". نهم چه شه "بی" یه زۆر نه ستوو نابێ و ده یکه نه سه له و سه وه ته. دارکی ناسک و نهرمه و له قه راغ چۆمان به دهم ئاوه وه شین ده بی و لات داده گری و به شه ی با ده شنیته وه و که رویشکه ده کا. نهم چه شه "بی" یه له قه راغ ته ته هوو و جه غتووی نیه یکه بوکان زۆره و سواره ی سروشت په رست نهم ته رکیبه ی لیره وه ده ست که ته وه. که وا بوو له مانا کردنه وهی نهم دوو دپیره شیعره دا ده لیتن:

"دارچاکی به ودمی هه ناسه ی ناوه که ده پوژیتته وه
لقویتی وهک نه رمه لاوتنی دهم شنه با نمشنتته وه."
کاک مارف "لاوتن" به لاواندنه وه مانا ده کاته وه.

۱۶. له مهر نهم دتیره شیعره وه: "له بهر خوره تاوا نه لیتی سینگی ژینه نه هاژئی." نووسهر
که ده کاته لیکدانه وهی "ته هاژئی" ده لئی "مرۆف که زیندوو بئی و گیانی ده بهردا بئی سینگی
ده هاژئی، بۆ؟ چونکه قه لیبی لیده دا و ئیستاش له روانگی شاعیره وه ده ریا زیندوو و
خروشانى شه پۆله کانیشى به لیدانی دلی ده ریا شوبه اندوو."

به پیچه وانەى نهم بۆچونه "هاژان یا هاژین" بۆ لیدانی قه لب و دله کۆته ده کار ناکرئ و
به تاییه تی بۆ نه فهس کیشانی به په له و کورت ده کار ده کرئ. دیاره کاتیک پیا و ماندوو
ده بئو توند، توند، نه فهس ده کیشی دله کۆته شی ویده که وئ، به لام هاژان کاری به دل نییه و
ته نیا بۆ هه ناسه کیشان ده کار ده کرئ.

که وا بوو بۆ لیکدانه وهی شیعره که ده بئی بیژین:
ده ریا وهک سینەى ژبان ده هاژئی، هه لده ستی و دهنیشیتته وه. چونکه شه پۆلان ده دا.
۱۷. "کویره کانی" یانی کانی که م ناو.

۱۸. بۆ "شهواره" لیره دا مانای "سه رلیشتیواو" پر به پیتسه.
۱۹. "به هیوان بگرمیتن" هه وری به هاری "ده گه رپتته وه سه ر" زنه دهم به هاواره
دروژنه کان" نهک کویره کانییه کان.

۲۰. پیکه وهندی "که چی" مانای "ته گه رچی" نادا. زۆرتر هاومانای "در حالیکه" ی
فارسییه، لیره دا باشتربوو، "به لام" مانا بکرتته وه.

۲۱. هه تا بهیری تالی گراوی

به دلما گهراوه،

هه تا یاد نه کهم ناوه بهو ورمه بهردینه کاری گراوه.

نه لیم سبت مهخاين

وه جاغی که رووگی هه زاران نزای شینه باهۆی به تاسه ن

وه پوژینه وهی هه ست و هان و هه ناسه ن.

چلۆنه که بهیژوی گراوان نه بیه ن.

له نێوچاوی نمو خانه دانه

له هی بۆچی پیتی بهراوه؟

ده ليکدانه وهی ئهم شيعره دا ئه گهرچي نووسهر زۆري هه وتی داوه مانایه کی تیترو ته سەل به دهسته وه بدا و چي تیتدا نه هیلتیتته وه، به لام به ته وای سهر نه که وتوه و هیتندیکیش له ماناکانی دروست نین.

گراو به و ئاوه مه عده نییه ده لێن که تامیکی تال و سوتیری ههیه و ئاوه که پره له خوتی جۆراوجۆر (املاح) و پاش نه وهی وه پیکهوت ئهم خوتیگه له ده بنه بهرد و چین چین ده که ونه سه ریه ک و نایه لێن ئاوه که کویتته وه سه ریه ک و جاری بێ. مه به ست له "ورمه به ردینه" ده شيعره که دا ههر ئهم خوتیگه له ن که ده بنه بهرد و ئاوه که بلاو ده که ونه و کاری ده که ن یانی له نیتوی ده بن. شاعیر شکایهت لهم ورمه به ردینه یه ده که ئاوی له تاییه ته ندیه کانی خۆی، که وه پیکه وتنه و تیتراو کردنی مه زرا و شینا وه رد، بێ بهش کردوه. کاک مارف ورمه به ردینه ی به "نه شکه وتی به ردین" مانا کردۆته وه که هه یچ پتوه ندی به گراوه وه نییه.

واژه ی "وه جاع" بێجگه له و مانایانه که ئاغایی به ده ستیه وه داوه زۆتر مانای خانه دانی شیخ و سه ید و پیسا و چاکان ده دا. ده لێن فلان کهس وه جاعه جنیوی بێ مه ده، یانی له بنه ماله کی سه یده، یا نه وه شیخ و شتی وایه. که وا بوو باری مه زه به بیش له "وه جاع" دا هه یه. به تاییه تی که باسی دوعا و نزا و رووگهش له شيعره که دا ئه و زه مینه یه به ده ستوه ده دا.

لیکدانه وه ی "بیژووی گراوان ده بین" ئه وه نییه که ئاغایی گوتویه تی. لێره دا مه به ست له "بینین" خسته وه و زانه. ده لێن فلانه ژن دوو مندالی دیوه یانی دوو زگ زاوه. له فۆلکلۆردا ده لێ: (بان و مه رویان ئه و دیوه و دیوه - په حمهت له و دایکه ی تۆی بۆ من دیوه). یانی په حمهت له و دایکه ی تۆی بۆ من ها ورده سه ر دنیا. دیاره لازمه ئه وهش بێژم که زۆتر بۆ مالات ئه وه ده لێن له شيعره که دا شاعیر ده لێ سه د مه خابن چ قه و ماوه که بنه ماله ی په سه ن و پیژۆزی ئا و له جیات پۆله ی په سه ن بیژویان ده بێ؟! بیژووی گراو.

٢٢. له و شيعره دا:

وه هایه که ههر گیایه له و ده شته شه ین

له سه ر ماته می ئاوه به ردینه، سه ر شه ین و سه ر گهرمی شه ین

لێره شه دا ئهم هه لیه دووپات بۆته وه که "ئاوه به ردینه" به ئاوی نیو دیواری به ردین یا نه شکه وت مانا کرا وه ته وه. که چی مه به ست ئاوی گراوه که له بهر ئه ملاحی زۆر ناتوانی به روا و له جێگا وه ده بێته بهرد و ئه له ق پیکه وه ندی "ئاوه به ردینه" دا هیتانیتکی هونه رمه ندانه یه.

٢٣. لهم دێره شيعره دا:

که بێ ده رفه تی پیکه نین به سه د بهر زگی زه رده ماسی:

کاک مارف دهلتي "ماسی کاتیک دپته سهر پروی ناو ودرده گه پپته سهر پشت و بهرزگی که رهنگی سپیبه وده رده ده کوئ". پتویسته بگوتري که زهرده ماسی هرگیز نایده ته سهر ناو. زورتر به بنیچومه وده نووسی و دیت و دهچی و له تنکاوان دهله ودری. نم خق وهر گیزانهش هر له بن ناودا دهکا و پتی دهلتن سپیاو کردن (ماسی سپیاو دهکا). رهنکه هوئ نم کاره خق رزگار کردن له چنگ ملوزم (ننگهل) بی، چونکه ماسی خوئ ربه رده و خیزی بن ناو ده خشینتی، یا گهرادانان بی که ماسی دهیه وئ گهراکان وده بن خیز بدا.

۲۴. له کزیله ی ژیره ودها:

بهلتي : دووره گهرمپتی دهريا
نهزانم،

نهوانی که پاراوی ناوون بژان.
نهزانم له رپگا،

مهترسی گه لن رهنک و ژان.

لهم کزیله یدها شاعیر سهرجه می باسه که ویک دینیتیه وده بۆ مه به سستی ناخر (نتیجه گیری) و دهیه وئ په یامی خوئ بدا به خوتنهر و پتی دهلتي:

بهلتي راسته دهريا دووره و نهوش راسته که کانی همژار و به قهولی کاک مارف ناویان زور نییه و بژاره کان لهو ناوه به ناحق پارا وده بن (نم دپره ده لیکدانه وده کهدا له قهلم کهوتوه) دیسان نهوش راسته که له رپگای گه یشتن به ناواتدا «دهريا» مهترسی تال و تیژو رزا و توقین زوره، بهلام:

کاکه نهو گشته عهقلی خهسارن

"عهقلی خهسار" نهوه نییه که کاک مارف گوتویه تی، مه به ست عهقل و تهجرده یه که که پاش زهره ر کردن وده هست ده کوئ. یانی نهزمون و تهجرده یه که که پاش خهساره ت و زیان دیتن. یانی ده بی له چاره نووسی گسراو یا گوله قه تیس ماوه کان و دروزه دم به هاواره چهواشه کان تهجرده وهریگری که نهو کانیهی وای باوی ههنگای خوشه، چاره نووسی نهوان ده زانی و تهجرده ودرده گری و بهرو دهريا خق ده کوئ.

۲۵ - نهزانی له بی ناکه وئ پایه پتلاوی تاسه ی پیاسه ی له بی بی

نهوستان نهو هستن به دستن

که خاراوی نیش و سواوی سوئ بی.

من پیم وایه نم کزیله ی شیعر سوارهی نهمر نییه، باشم له بیره کاک سواره که نهو شیعره ی بلاو کرده وده و نوسخه یه کیشی به من گه یشتن نهو کزیله یه ی تیدا نه بو. رهنکه

دوايي خوی لپی زیاد کړدېی. یا که سټیک نهو کاره ی کړدېی.

سهېک و شپوهی نه م کټیله یه له باری وهزن و هوښنه وه و هلبژاردنی واژه زور
وه شپه ره کانی دیکه دهچن، بهلام له دټپری دووه مدها واژه ی "نه وهستان" نه گهر به مانای
کوټنه دان و ماندوو نه بوون بی، شپه ره که مانای دروستی نابی، به داخه وه هه موو نهو
نوسخانه ی به دهستان گه یشتوون "نه وهستان" یان نووسیوه. نه گهر "نه وهستان" بکهینه "که،
وهستان" شپه ره که مانای دروست به دهسته وه ده دا. یانی ده پټته نه وه که کانیه به هیوا که
نه زانی:

له پی ناکه وی...

که وهستان نه وهستی به دهستی که خاراو بی

له کوټایی نه م وتاره دا، تکام له دۆستان و شپه ره ناسانی خو شه ویست نه و دیه نه گهر
بیرو راو بوچوونی تاییه تییان هه یه، یا پییان وایه هه لیه ک له باره ی لیکدانه وه و مانا کړدنه وه
له م وتاره دا پرووی داوه. پییمان را بکه یه نن. مه به ست له م نووسین و لیکدانه وه ته نیا ناسینی
باشتر و زانینی هه راوتری شاکاری "خه وه به ردینه" ی سواره ی نه مره و به س.

ولامی په‌څنه

مارف ناغایی

تېږېښ:

له ژماره ۸۴ و ۸۵ ی گؤڅاری سروده‌دا، وتاریک به ناوی "لیکدانه‌وی خه‌وبه‌ردینه" (مارف ناغایی) بلاو کرایه‌وه. له سروی ژماره ۹۴ د بیروپای کاک "نه‌حمده قازی" مان سه‌باردت بهم وتاره خوینده‌وه. له ژماره‌یه‌شدا وه‌لامی کاک مارف ده‌خوینینه‌وه. (ده‌سته‌ی نووسه‌ران)

کاتیک کاک نه‌حمده قازی وه‌ک نووسه‌ری گؤڅاری سروه، "لیکدانه‌وی خه‌وبه‌ردینه" ی خوینده‌وه بانگی کردم و فهرمووی: لیکدانه‌وه‌کم زؤر پی‌جوانه، به‌لام له‌چهند شویندا پیتم وایه به هه‌له‌چووی، پیټ خوشه وتاره‌که‌ت نیس‌لاح بکه‌م یا وتاریکی سه‌ریه‌خوی، وه‌کو په‌څنه، له سه‌ر بنوسم. منیش داوام لی کرد که به شتوی په‌څنه بینوسم و نه‌ویش وتی به یک شهرت که نه‌گه‌ر نه‌توش ولامیکت هه‌پن بینوسییوه، بؤ نه‌وه‌ی نه‌هیلین باسی "سواره" له سروده‌دا جیگای به‌تال بی.

کاک نه‌حمده ولامه‌کانی خوی ژماره لیدابوو که منیش به‌پیتی نه‌و نه‌ژمارانه زؤر به کورتی بیروپای خؤم ده‌نوسمه‌وه.

۱. من به سرنجدان به‌فه‌زای شیعره‌که هیندیک له وشه‌کانم مانا کردۆتوه. له پیټشدا وتوومه به‌سته یانی گؤڅرانی سووک و له‌بار که... پاشانیش وتوومه سه‌وزه‌سته یانی نه‌و به‌سته‌یه‌ی که سه‌وزایی و ژبانی لی ده‌باری. سه‌وزایی بؤ ده‌خوینری؟ چونکه که‌و له به‌هارداد که له سه‌وزایی دوور که‌وتۆتوه نه‌و به‌سته‌یه ده‌خوینری. کاک نه‌حمده بؤ‌خوشی بهم شتوبه‌یه هه‌ر له‌م وتاره‌دا "شه‌واره" ی مانا کردۆتوه. نووسیویه لی‌ره‌دا "شه‌واره" یانی "سه‌رلی شتواو". که من پیتم وایه دروسته، هه‌رچهند نه‌وه مانای مه‌جازی شه‌واره‌یه و مانای فهره‌ه‌نگیه‌که‌ی شتیکی دیکه‌یه.

۲. کاک نه‌حمده مانایه‌کی دیکه‌شی پی زیاد کردوه که جوانه.

۳. کاک سواره ده‌لی "که‌وی دؤمی یه‌خسیری زیندانی داری". ده‌یتوانی باسی دؤم نه‌کا، چونکه وه‌ک کاک نه‌حمده وتویه که‌وی یه‌خسیر هه‌ر یه‌خسیره. به‌ده‌ست هه‌ر که‌سیک بی، به‌لام کاک سواره ته‌نکید له سه‌ر نه‌و قسه‌یه ده‌کا... که من پیتم وایه به عه‌مد نه‌و کاره‌ی کردبی.

۴. له بېندی چواردا کاک نهحمده دهلتی کاک سواره تنیا باسی نهو تاسهباریبهی کردووه که له گهرووی کهوی دژمدا قهتیس ماوه و باسی نهووی ناکا که مارف گوتەنی: "بهلام نیستا له نیتوقهفسدایه و له بناریش ههلبراوه و تهواوی جۆشوخرۆش و تامهزرۆییبهکی دهکاته بهسته و له گهروویهوه دهیداته دەر."

من دهلتیم تهواوی نهو شتانهی نووسیومه له زمان شیعرهکهویه و هیچم له خۆمهوه نهنووسیوه. دهلیلیشم نهویه که کاک سواره له (نیتوقهفسدایه)، پاشان دهلتی: "پری سهوزهبهستهی خرۆشانی باری" که وا بوو جۆشوخرۆش و تامهزرۆیی هیه تا بیکا به سهوزهبهسته، پاشان دهلتی "تەرهی باوهشی تاسهباری بناری" دیاره که له بناریش ههلبراوه.

۵. کاک نهحمده دهنووسی: "رهگهخوین له سەر کولمه نانیشتی و وهک جۆگهیدک به بن پیتستدا تپدهپهپری و نهگەر هەر نهو رهگهخوینه سوور ههلبهپری بووک دهپیتته پیرتزی چرچ و چۆل که رهگی ههلبهستهی و توپه دهپتی."

من دهلتیم: مهبهست له رهگهخوین نهو رایهله باریک و سووریه که به سەر کولمدا دهگهپری، نهو شتانه مهجازین. من پرسپاریک له کاک نهحمده دهکەم: نهگەر رهگهخوین بووک بکا به پیرتزی، نهو جۆگهخوین (که کاک نهحمده وتویه) و شهپۆلی خوین که کاک سواره وتویهچ له گۆنای بووک دهکەن؟

۶. نیتمه دهلتین فلاتی یاییکی توندی هیه. بۆ ناتوانین بلتین یاییکی بهگوروتین فلان کهسی داگرتوه؟

۷. کاک نهحمده دهفهرمووی نهگەر لهم دپهردا:

لهگهله گاشهبهردا سەر نهسوئی، سەر نهسوئی "سەر نهسوئی" یهک لاپهڕین وهزنی شیعرهکه تیکدهچتی. بهلام من دهلتیم وهزنی نهو شیعره "فهعولون"ه و "سەر نهسوئی" به تنیایی یهک "فهعولون" و له شیعی نوئی له سەر وهزنی عهرووزدا هیچ قهراودایک نییه بۆ نهووی که له دپهیکدا بۆ وینه دهپتی چهند "فهعولون" ههپتی، که وا بوو به لاپهردنی نهو "فهعولون"ه وهزنهکه تیک ناچتی.

۸. بۆچوونهکی کاک نهحمده دروسته.

۹. بهم شتیهیه شەرجهکه کاملتر دهپتی.

۱۰. سیفەتی "رۆح سووک" بۆچیه و سرتە دروسته. تهعبیری بهم شتیهیه له شیعی کوردیدا زۆره. چیه و سرتە دهتوانی رۆحی ههپتی. چونکه زۆر جار دهلتین له رۆحی نهو بابهته یا نهو قسهیه نهگهیشتم. هەر شتیکیش که موجازهن رۆحی پتی بدری دهکری بلتی رۆح سووکه یا نا...

۱۱. لَم کۆپلەیدەدا کاک ئەحمەد پەلەوی کردوو. سابیتی کردوو. هەرزه که هاوین نه‌بوو به‌لکو به‌هار بوو. ئەو هه‌مان شته که هەر له‌و وتاریدا، به‌لام چهند سستوون دواتر من به‌م شیوه‌یه باسم کردوو: "پیشتر وتان به‌هار یا هاوین، به‌لام لیڤه‌دا ڤوون ده‌بیته‌وه که ئەو هەرزه‌ی ناوه‌که‌ی پێدا ده‌ڤوا به‌هه‌ره. چونکه شاعیر ده‌لتی نیازی گه‌زیده‌ی وه‌دی دئی و گه‌زیه‌ش گۆتی که تنیا له سه‌ره‌تای به‌هه‌ردا ده‌ڤۆی".

۱۲. ئەم به‌نده ده‌گه‌ڤیته‌وه سه‌ر جیاوازی نوسخه‌کان که بیروپرای کاک ئەحمەد دروسته.

۱۳. کاک ئەحمەد فه‌رمویه "رێکه‌وه‌ندی زیئاژن ده‌سکردی سواره‌ی نییه". منیش نه‌موتوو ده‌سکردی سواره‌یه وتوو: "ده‌رزی ئاژن" مان هه‌یه که به‌مانای زۆر ده‌رزی تێراکرنه، زیئاژن بۆچوونێکی شاعیرانه‌یه به‌مانای ئەوه‌ی که ڤه‌نگی زیئا‌سا هه‌موو لایه‌کی داگرت، زیوکاری کراو.

۱۴. لَم به‌نده‌دا بۆ سه‌ته‌مین جار، یه‌ک مه‌سه‌له‌ ڤیته‌ گۆڤی و ئەویش ئەوه‌ی که من وتوو به‌ ته‌وژم و هه‌یه‌یه‌ ته‌وه‌ ئاهه‌نگ و زه‌مه‌مه‌ی هه‌لپیه، "کاک ئەحمەد وتوو به‌ ته‌وژم و هه‌یه‌یه‌ بۆ ده‌نگ، لێکه‌دانه‌وه‌یه‌کی جوان نییه". که وه‌ک وتم من پێم وایه دروسته.

۱۵. ئەو شه‌رحه دووه‌مه‌ی کاک ئەحمەدیش ڤیویسته.

۱۶. بۆچوونه‌کی من هه‌له‌ بوو.

۱۷. لَم به‌نده‌دا قسه‌ی من و کاک ئەحمەد هه‌ر یه‌که.

۱۸. له‌ پێشداش وتم که "سه‌ر لیشی‌واو" لیڤه‌دا مانای مه‌جازی شه‌واره‌یه.

۱۹. پێم وایه ده‌گه‌ڤیته‌وه سه‌ر هه‌ردووکیان (هه‌م زنه‌ی ... و هه‌م کویره‌کانی)

۲۰. بۆ مانای "که‌چی" بۆچوونه‌کی کاک ئەحمەد دروسته.

۲۱. کاک ئەحمەد ده‌لتی: "مه‌یه‌ست له‌ ورمه‌به‌ردینه ده‌ شیعره‌که‌دا هه‌ر ئەم خوێنگه‌لن که

ده‌به‌ به‌رد و ناوه‌که‌ بلاو ده‌که‌نه‌وه و کاری ده‌که‌ن یانی له‌ نیوی ده‌بن."

من دیسان ده‌لیمه‌وه که ورم یانی خه‌و (به‌ زاراوه‌ی هه‌ورامی) ورمه‌به‌ردینه یانی

خه‌وه‌به‌ردینه و ئەویش یانی خه‌وێکی وه‌ک به‌رد بی (به‌ردین). من ورمه‌به‌ردینه‌م به‌ نه‌شکه‌وتی به‌ردین مانا نه‌کردۆته‌وه.

بۆ بیژووی گه‌واو پێم وایه هه‌ر دوو مانا دروستن.

۲۲. پێم وایه ناوه‌به‌ردینه، زۆتر مه‌به‌ستی ئەو ناوه‌ بی که له‌ نیو نه‌شکه‌وتدایه. فه‌زای

شیعه‌که‌ له‌ خه‌و ده‌دۆی. ناویک که بوویته به‌رد نه‌خه‌وتوو، به‌لکو مردوو، به‌لام ناویک که له‌ نه‌شکه‌وتدا یه‌خسیر بووبی، خه‌وتوو، چونکه جاری ماهیه‌یه‌تی خۆی له‌ ده‌ست نه‌داوه.

دره‌ستانه‌وه‌ی سواره

سه‌لاحه‌ددین ناشتی (شهمال)

هه‌رکات ده‌مه‌وه‌ی بلیتم خزمینه‌ بو پێشه‌وه!؟ خێرا بیرێ خلیسکان، لاپێ بوون، تلاسکه به‌ستان و هه‌له‌ستانه‌وه‌ وه‌کو ته‌زوویه‌ک له‌ به‌ری پێمرا ده‌ست پێده‌کا و له‌ توقی سه‌رم ده‌چێته دهر!

ده‌لتی هه‌نگاو ده‌نیم پرووه‌وچرێک، به‌ره‌و ره‌هۆل و بوودرێک، بو‌دۆزینه‌وه‌ی سه‌رێک و سوورێک! ده‌ترسم پوخته‌ی مه‌به‌ستم، بینه‌ پۆلوو له‌ سه‌ر ده‌ستم، بمخه‌نه‌ گه‌رداوی په‌له‌ و داغم که‌ن و نه‌ساغم که‌ن...!!

ئه‌و که‌سانه‌ی به‌ره‌و ئاسۆی به‌ هه‌ودای ترووسکه‌چنده‌راو به‌رێوه‌ن و چاویان به‌رێوته‌ دیمه‌نی بیرزویی به‌یانی که‌ داوینی پاک و ساکاری کردۆته‌ پایه‌ندازی رۆژیکی نوێ و ژیا نیکی تازه، هه‌قیانه‌ ترسیان رێنیشێ و تۆزی په‌زاره‌یان لێ نیشێ! ناخه‌ رۆژ داها تن ته‌نیا رواله‌تی هه‌لسوورانی ده‌فه‌ بێده‌نگه‌کی خۆز نییه‌!؟ وا هه‌یه‌ رۆژی داها ته‌وه‌، به‌لام ژیا ن پێراها ته‌وه‌و پرستی به‌ تیخی جه‌للادی زه‌مان داها ته‌وه‌!

جا بۆیه‌ تا قمی خه‌نیم و جه‌رده، فریوده‌ر و هه‌له‌خه‌له‌تین و گێره‌شێوین هه‌رده‌م بۆسه‌یان ناوه‌ته‌وه‌ و مه‌ترسییان له‌ کو‌تستانی روو‌حا ده‌نگی داوه‌ته‌وه‌!

نامه‌وه‌ی پێشه‌نگی کاروانی پێشکه‌وتن هه‌له‌ و سه‌ل که‌م و له‌ کار و کرده‌وه‌ی دوودل که‌م، به‌لام ده‌لیم بو‌ه‌رینی ئه‌و رێیه‌ نوێیه‌ ناوردانه‌وه‌ بو‌ده‌سکه‌وتی میژوو پێویسته‌! مل‌پێوه‌نان نا شیرن و نادروسته‌!

پا‌بردوو ئه‌زموونه، ئه‌زموونی تال، ئه‌زموونی شیرن! وه‌لانی شه‌رم و شووره‌یییه‌ و پێز لیگرتنی مه‌زنیه‌. کاکلی به‌ که‌لکی میژوو خه‌زینه‌یه‌کی هه‌رگیز نه‌پراوه‌یه‌ و مه‌حه‌کیکی په‌سند و جێی متمانه‌یه‌!

ئه‌گه‌ر بخوازین له‌ به‌ستینی ئه‌ده‌بی ئه‌م‌روێ دنیا‌دا که‌ وا تێکه‌لاوی سیاسه‌ت بووه‌، خه‌ریکه‌ نه‌یناسینه‌وه‌ و پتی تێبه‌رین، ده‌بێ ناگادار بێن له‌ بارودۆخ، قه‌وناخی ژین، ژنی که‌لان! ئه‌وسا له‌ خۆمان ر‌امینین، ئاستی بو‌و‌غان هه‌له‌سه‌نگینین، دوا‌یه‌ حوکی به‌ره‌و پێش و به‌ره‌و دوا، له‌ بان کلاو‌رۆژنه‌ی ته‌نگه‌به‌ری زه‌مانیمان را دا‌ته‌کینین!؟

له‌ ئه‌ده‌بیاتی ولاتانی ئورو‌وپایدا، له‌ نێو‌گه‌لانی له‌ خه‌یابیدا، هه‌ر رۆژه‌ی شێوه‌ و شێوازی‌ک هه‌یه‌، سه‌یر و سه‌مه‌ره‌، چاک و جێی سه‌رنج، بێسه‌ره‌وه‌به‌ره‌، به‌لام قه‌ت نه‌بووه‌

ئەدەبىياتى كۆن، شرتوگوم كرى و "دیزە بە دەرخۆنە" بکرى! ھەر داھىئانتيك بە نامىيانى پاکی رابردوو ھەوتین نەکرايى، سست و بى پیتزە و بۆيان چا نابى، با ھەزار مت و موور و سلسلە و خشلى پى ھەلواسرايى!

بۆيە باسى ھەندەران دەكەم ھەتا خۆمانم ۋەبىر بىتتە ۋە بە ناوی پرووناكبيرى، دەسکردى جوان و نەخشىنى خۆن لە بىر نەچىتتە ۋە!

ھەبوو نەبوو، شاعىرى بوو، نووسەرى بوو، خاۋەن ھەست و شعور و بىر، پىاوئى نازا و ھەۋج و ژىر، لە ھەرمى ھەنەر ۋەرى و ئەدەبىياتا جىيى را و تەگبىر!

ئەو توانى كەۋلى "گۆران"ى لىترە پخاتە سەرشانى، پىياتە نىو توتى شىعەر ۋە بىكاتە كرى پەخشانى و تەنانتە پترىش پىتتە لاچى، بىتتە نوور، بال بگرى و لە دەۋارى شەۋگارى پشووېر راچى!

يەكئى ھەبوو، يەكئى نەبوو، شاسوارى بوو، كاسوارى بوو، سەحت سووك و لەبەردلان، كەلامى لە پەلكى گولان، كەچى بى ناز و پەريوھى مەلبەندى قەتسى بىدەنگى!

نازانم بۆ ھەركات دەمەھوئى باسى شىعەر يا كورتەچىرۆك و پەخشانى كاك سوارە ئىلخانيزادە بكەم، بال دەگرم و دەلتى بە مەلبەندى ئەفسانەدا رادەبوورم. لە پتوھ خواۋەندى شىعەرى يۆنانىيەكانم دىتتە ۋە ياد و ھەرا و گرمەى وروژانى عالەم لا زىندوو دەپىتتە ۋە!

بلىتى چ رازىك بى، چ تەلىسمىك بى و تا ئىستا نەشكاپى؟! بۆجى سوارەچەند دەيە پاش مالاۋايى ئىستاش ھەر تاقەسۋارى مەيدانى شىعەرى نوتتە؟! خۆ ئەو لە راستەپىيانى لانەداۋە، كەچى چۆكى بە وشە داداۋە و بە وىستى خۆى تەقلە و جلىتتىنى پى كرددوون و بەرەو قۇناخىكى ترى بردوون.

تۆ بلىتى سوارە ھەلكەوتەى دەور و زەمان نەبى؟ چما ئەگەر وا نىيە، بۆكەس زات ناكە بە ئاشكرا خۆ لە قەرەى بدا؟! چماچ شتىك غەبرى زمان و بىرى تىژ دەستاۋىژى وىژەوانە؟! زمانى پاراۋ، بۆچوون و لىكەدانەۋەى نوئى و دلگەر و بىر كەردنەۋەى فەيلەسووفانە، ديارەدى ھەرە بەرز و بەرچاۋى قەلەمى سوارەن.

ئەوى راستى بى ئەو باشۋەستەى زەمانە بوو كە توانى وشە بە وردى تىفتىفە بدا و لە شوئنى خۆى دەكارى كا، كەسايەتى و دەمار بدا بە ھىندىكان و پرووحيان ۋەبەر بىننى و لە خەمىيان بىرەخسىننى!

كەلامى سەرەخۆ، وىنەى ئاشنا بۆ زەين، وىنۋاندنى تايبەت و خەيالى ناسك بوونە راپەلوپۆى شوئنەۋارەكانى، كە دەتوانىن بلىتىن زۆرەيان خۆمالى و خۆشەۋىستە.

گەرچى لە نىو ئەدەبى كوردیدا پتر بە شاعىرىكى بەرز و خاۋەن شىۋازى سەرەخۆ

ناسراوه، بهلام نهوهی جنگه‌ی شانازی و په‌زامه‌ندییه و بۆ سرنج ده‌بی، په‌خشان و داستانی
کهم وینه‌یه‌تی!

نهو شورتنه‌وارانه‌ی که له په‌نجه‌ره‌ی نیسه‌تاکی "تاپۆ و بووصه‌لیل"ی به‌یانا پیتشکه‌شی
کردوون، که‌رچی به‌رنامه‌یه‌ک بوون بۆ رادیۆ نووسراون و هه‌ر له وتیه‌هه‌ کرانه‌وه، به‌لان
زۆربه‌یان نووسراوه‌یه‌کی سووک و بازارپی نین و نه‌بوون!؟

که‌ر به‌هه‌وی بۆ هه‌ر یه‌ک له به‌رنامه‌کانی شتی‌ک بنووسم، ده‌بی چهند هیندی نووسراوه‌که‌ی
کۆیه و په‌راویز لێ بنیتم و هیش‌تاش نات‌ه‌واوه؟!

خوین‌ه‌ری چاره‌روان و تاهه‌زۆ!

بۆ نه‌وه‌ی له‌که‌لم هاوده‌نگ و هاوه‌نگاوی بی توم‌یدم وایه به‌ یارمه‌تی یه‌زدان و خزمان و
دۆستان‌ی کاکه‌ سواره هه‌ر وا له‌به‌ره‌وه، بۆ ده‌وله‌مه‌ندتر کردنی نه‌ده‌به‌که‌مان و پت‌نوینی
نووسه‌ران، چهند نمونه‌ کورته‌چیرۆک و په‌خشان و لیک‌دانه‌وه‌ی نه‌ده‌بی لێ به‌لاو که‌ینه‌وه.

لام وایه‌ نیت‌ر هه‌شاردان‌یان گونا‌ه‌یک‌ی زۆر که‌وره‌یه و قه‌له‌می شاعیران و نووسه‌رانی
ده‌ره‌ست ه‌ی که‌له و ملکی تایبه‌تی که‌سێ نییه و ده‌بی بیت‌ه‌وه نیتو که‌لی!

سبه‌ی چۆن ده‌بی وچ ده‌قه‌ومی، نازانین!؟

هه‌تا ده‌رفه‌ت له‌ کیس نه‌چوو و مه‌به‌سته‌کانیش په‌نگیان نه‌گۆراوه، ده‌ی با ده‌ست به‌کار
بین و ته‌یار بین!

دو صمیمی

صلاح الدین عربی (آشتی)

میتوان هرگونه کشتی راند بر دریا.
میتوان مستانه با یاری بَلَم در خلوت آرام دریا راند.
میتوان زیر نگاه ماه با آواز قایقران سه تاری زد، لبی بوسید.

شاملو

بدون تردید «فروغ فرخزاد» (۱۳۱۲ - ۱۳۴۵) را می‌توان یکی از سرایندگان برجسته شعر معاصر ایران قلمداد کرد و در مورد تعابیر، تصاویر، پیامها و دیدگاههای وی پس از یک انقلاب فکری و درونی - از سال ۱۳۳۹ به بعد - به عنوان یک پدیده خاص به بحث و تبادل نظر پرداخت.

به نظر آقای محمد حقوقی، - «فروغ یک چهره دارد با دو نیمرخ. نیمرخ که آینه شاعر «اسیر»، «دیوار» و «عصیان» است و نیمرخ که آینه چهره شاعر «تولدی دیگر» و «ایمان بیاوریم!»

«آینه نیمرخ اول، آینه‌ای کوچک در خانه‌ای محدود، نماینده زنی تنها و معترض، با موج و تلاطم احساسات زنانه و مادرانه در قیام در برابر آداب و سنن معمول و معهود خانوادگی...!»

«و آینه نیمرخ دوم، آینه‌ای است در جهانی نامحدود، نماینده زنی همچنان با سریان و جریان تخیل و تفکری جهانی، در شعرهایی آزاد و با خط محتوایی که در عمق حرکت دارد...!»

من در اینجا قصد روانکاوای واژه‌ها و یا بررسی عناصر بسامدی اشعار فروغ را ندارم و تنها و تنها برآنم که در حد توان به مقایسه یکی از سروده‌های آن شاعر «لُر» بنام عروسک «کوکی» و شعر «یک صمیمی» از سروده‌های فارسی «سواره

ایلخانی زاده» (۱۳۱۶-۱۳۵۴) شاعر توانمند گرد، باعتبار تفکرات عمیق فلسفی، سیاسی و جامعه شناسی وی بپردازم.

شاعری که به سبب ذوق و سلیقه و استعداد فطری و خاستگاه اجتماعی، با سپری شدن بیش از دو دهه از کوچ نابهنگامش، باید هنوز وی را در کردستان یکی از چهره های درخشان شعر امروز گردی پنداشت.

گرچه آفتاب شعر نو گردی نه چندان دیرتر از شعر فارسی طلوع کرده بود، اما این روند تنها زمانی تعالی یافت که سواره و همقطارانش با بهره گیری از انقلاب شعر فارسی و تلفیق آن با ادبیات گردی در راستای تجدیدگرایی پا به عرصه وجود نهادند و بر آن بودند که جریانی اصیل، پویا و بالنده پدید آورند، ولی با کمال تأسف این روند دیری نپایید و می توان گفت با مرگ سواره در کردستان ایران سیر نزولی پیمود و هنوز هم بدان جایگاه رفیع دوران طلایی گذشته خویش صعود نکرده و اکنون به واسطه یک رشته از مسائل مهم در حیطه ادبیات و نوع نگرش سطحی مدعیان شعر، همچو شعر فارسی در حال گذر از یک بحران است!

خواننده عزیز!

این پیش درآمد تنها زمینه آشنایی مختصری بود جهت برخورد منطقی یا دیدگاه های فردی و غیرکلاسیک در این برآورد.

شکی نیست که سواره نیز همانند «فروغ» دارای دو نیمرخ کاملاً متفاوت و متمایز است. او در نیمرخ اول جوانی است پرشور، حساس و دنباله رو و تحت تأثیر اشعار کلاسیک گردی با دیدی محدود...!

در نیمرخ دوم، او انسانی است با بینشی عمیق، آزاد اندیش و متأثر از جریانات و تحولات خاص سیاسی جهان، ایران و کردستان. این انقلاب درونی در بافت کارهای این دوره یعنی اشعاری که از سال ۱۳۴۱ به بعد سروده، به خوبی نمایان است.

آشنایی سواره با دیدگاهها و اشعار نفوذ پدر شعر نو گردی «گوران» و تحولات شعر کلاسیک فارسی که توسط «نیما» پایه ریزی و از سوی «شاملو»، «اخوان»، «فروغ» و دیگران دنبال شده بود، او را در دنیایی تازه و پر از اعجاب و اعجاز قرار داد.

«گوران» با گام نهادن در راه یک نوع نوگرایی ویژه که می‌توان آنرا اساساً گونه‌ای «بازگشت به خویشتن» دانست، با درآویختن به دامن شعر هجایی و به کنار گذاردن اوزان عروضی و همچنین ایجاد فضایی کاملاً ملموس در اشعار شاملو از تصاویر و تعبیر تازه می‌توانست برای سواره «گُرد» یگانه سرمشق و راهنما باشد... اما از سوی دیگر «نیما» و پیروانش نیز در تأثیرگذاری بر ساختار، تعبیر و تصاویر اشعار سواره نقش بسزایی داشتند، خصوصاً که دانش آموختن وی به زبان فارسی بود! سواره با اینکه نسبت به تحول شعر در کردستان عراق کاملاً آگاه بود و نیک می‌دانست که وزن هجایی یکی از بارزترین خصیصه‌های داستانهای منظوم فولکلوری گُردی است و حتی در چندین مقاله تحلیلی در خصوص ادبیات گُردی وقوف خویش را بر لزوم رهایی از وزن عروضی اظهار می‌دارد و ضرورت بازگشت به آن وزن اصیل را امری طبیعی، منطقی و اجتناب‌ناپذیر می‌داند، اما باز در این راه گام برداشت و سرودن شعر در قالب «عروض نیمایی» را نتوانست رها کند.

چنانکه قبلاً اشاره شد «فروغ» با انتشار مجموعه «تولد دیگر» که شامل سروده‌های سالهای ۱۳۳۹ تا ۱۳۴۲ می‌باشد و شعر «عروسک‌کوکی» نیز در آن به چاپ رسیده است، دریچه‌ای به سوی جهانی دیگر گشود و به جانب جاودانگی گام برداشت.

«عروسک‌کوکی» که با کلامی آمیخته به طنز سروده شده و یکی از شاخص‌ترین اشعار مجموعه مزبور است، با تعبیر ملموس و شاعرانه، بیانگر دیدگاه انسانی ملت‌ه‌ب، ناراضی و عاصی است. فروغ در این شعر با تکرار فعل «می‌توان» که ذهن خواننده را هرچه بیشتر به جانب خویش معطوف می‌دارد، با بیانی شیوا، انسان را به وادی «توانستن» دعوت می‌نماید. «توانستنی» که بیشتر نمایانگر حرکت غریزی خواسته‌های آدمی و در جهت نمایاندن مظاهر مادی و حسی زندگی پیش می‌رود و در انتها به سوی بازگشایی دریچه‌های معنوی در حرکت است...

او زندگی را با غم خاموشی می آغازد و با نگاههای خیره و بدون هدف مشخص گام برمی دارد و در کنار پنجره ای باز می ایستد، اما بسان کوران و کران. دوباره در این طریق، پرخاشگر و خشمگین و آزرده فریاد کاذب بودن «دوست داشتن» های آنی را سر می دهد و آلودن دامن عفیف عشق را در یک هماغوشی گذرا، یک نوع حرکت چندی آور می پندارد. نفسهای هوس انگیز و تنهای پژمرده در این گونه فضاهای ممکن و متعفن برای او کاملاً آشنا هستند. گوش فرا دادن به این نوع اکاذیب حيله گرانه در نظرش نوعی پستی بشمار می آیند...

و آیا این طنین همان صدای کاذبی نیست که فروغ را با اینهمه درک و فهم به زندان تاریک تنهایی و پوسیدن در پیله بیهودگی سوق می دهد و او را به نوشتن غمنامه اعمال و افعال خویش و بیگانگان وا می دارد؟

فروغ می داند که رخنه ها و شکافهای موجود در زندگی محصور را می توان با صورتکها و نقشهای رنگین پوچ پوشانید و خود را بیخبر از درزهای واقعی نشان داد، اما آیا این «خودفریبی» می تواند رضایت خاطر وی را جلب نماید؟

او آگاه است که می تواند همانند یک عروسک کوکی بدون درک و فهم و احساس سر از هر ناکجا آبادی در آورد، اما آیا این «بودن» این «فریاد خوشبختی» زهرخندی نیست بر تار و پود این بازیهای تکراری و چندی آور؟ چرا، به نظر من این همان «بودنی» است که تعدادی از هنرمندان ما را بارها و بارها و بارها دچار تزلزلات فکری کرده و به جانب تردید و سردرگمی سوق داده است...

شعر «عروسک کوکی» عصیان است علیه جبری تصنعی که روح و روان جامعه را درنور دیده و همین امر است که «سواره» را بر آن داشته که به «استقبال»، «تکمیل» و یا «تفسیر» آن بپردازد.

گرچه جای هیچگونه بحث و گمانی نیست که فکر اولیه توسط فروغ ابراز و انتشار یافته و حتی انعکاس برخی از تصاویر وی در شعر «یک صمیمی» کاملاً مشهود است، اما به جرأت می توان گفت که چگونگی پرداخت و تعبیر و نتیجه گیری «سواره» چنان رساست که یک قدم پا فراتر نهاده، یعنی می توان گفت «سواره» در

برخی از تصاویر به تفسیر و تکمیل تفکرات فروغ پرداخته و دیوار بلند این زندان ملال آور را درهم ریخته و مخاطب را آسوده تر با مسئله «بودن» آشنا ساخته است. «فروغ» برای القاء پیام خویش چندان سر در پی کلام کاملاً ادبی ننهاد و بسیار ساده و بی پیرایه سخن می‌راند، گو اینکه در محفلی قصه می‌گوید، در حالی که سواره به دنبال تصاویر کاملاً بدیع و شاعرانه مرکب می‌راند و چابک سواری است آشنا در سرزمین «بودن».

کوا شهنګه سوار؟

سه لاهه د دین عه پری (ناشتی)

کوا شهنګه سوار؟

که درهوشانه وی په ری سهری نه سپی
چاوتیک به خاته بهری تلوو عن!

به ره به یانیک، مرؤفیتکی پرونا کبیر، له په نا په ساریک به تنیایی دانیشته ووه و بیر
ده کاته وه. خه یالی زه مانیک هه لیده گری که ناده میزادی شالبالی بالتان شهلالی کانیاوی
هه تار دهکا و مزگینی نه نگوو تنی به یانی پییه!

به بؤچوونی شاعیر، نهو ئینسانه، په مززی بزوتنه ویه که که ده توانی له زه مانیک
نه نگوسته چاودا، تیشک و سؤمایی بی بز نیگای باوه رتکی پیرو ز.

نه ندیشه یه کی روون و نه سره وتوو، بز دهر پینی هه سستی پاک و به سؤز، ده سه و داوینی
میژوو ده بی و به کووچه و کولان و شه قامی هزار به هه زاریدا دیته خوار و شوینی سه مبولی
جوولانه وه و پیشکه وت - که شؤره سوارتکی به ده ماره - هه لده گری!

لیردها باس باسی ناسو و دهر و یه کی روونه له تاریکستانی ژبانی گه لیک کی کون و
چه وساو و دواکه وتوودا. وا دیاره نه بوون یا دیار نه بوونی ناله لگری کاروان، کوست و
قور تیک کی گه وره یه، بؤیه شاعیر وا گهرم و په ژار ده لالتیه وه و له قوولایی بیریدا به شوینیا
ده گه ری: ده گه ری به لکو داشدار و ده و زیتیه وه! به لام هه زار مخابن، له مهیدانی ژباندا سؤراغی
ناکا!

شه پزل و له ره ی دهنکی دووره متعانه و هه ور و هه لای رووچی دانه سه کنیوی شاعیر، له
ده ماری که لامی گه راوه و زهین له رتیه وهری ده گری و توژتیک توژی نیگه رانی به سهر
ده کشی! به لام با دیسانیش هه ست راگرین و بزاین نهو شیعره بؤ رسکاوه؟! توژتیک به ره وه
دوا ده بینه وه!

- کوا "شهنګه سوار"؟

کامه سوار؟ شهنګه سوار کتیه؟ داخوا هه خه یال و زینده خه ویکه باسی ده گری، یا نا،
مه به ست ته و او خویایه و راسته و خو باسی قاره مانیک کی ناسیاوه و هاتووه و تیژ تیه ریوه و
داخی له سهر دلی شاعیر داناوه! وا دهر ده کوئی قه ده رجه یامیک به سهر کوچی سووری سوارا

گوزه راوه و ئیستا هونه روه کۆنه برینی کولانه وه و تاسه ی دهکا!
 باسی په یامی تاقانه که ی - که ترووسکه و پرووناکییه - بۆ کۆمه له دهکا . کۆمه لیکه که
 خۆی پێگای تێداچوون لهوی تهخت کرد! بۆیه نوین و دله پواکه یه که نه هیتی که سهره تای
 شیعهر که ی پێداگیر ساوه ، دهگۆڕی و ده ته قیتته وه و ده بیته رق و توو په یی:

- نه ی سه زه وی پر و پوچ
 نه ی هه ر هه نایه سه ک نه فله سی دوا بیت!
 تهر من نه چی!
 ژنی ژانی منالی پتیا دی!
 ناخۆ هه موو نه مه بهو نه مه بیست؟!
 دامه ننی ژنی ئاده مه زاده
 هه لئا ته کن له منال
 له ژیا نی کرچوکال!

ولایت یه که سه ر مژوته مه ، ژیا ن هه لدیر و نه سه ته مه! مرۆف هه تا ملان به زه لکاوی نه زانی و
 نه فامه یدا رۆچووه و خه ریکه تێدا ده چی و سوو ری ون ده بی! کۆمه له به ده سته ی خۆی
 هه لکه وه یه که ده ناخی رۆده کا و مچو پکیشی پێدا نایه!!
 رۆشنبیری ک له نیو نه وه جه غزه دا ده سوو رپتته وه ، دله ته نگ و ناگا داره و ناتوانی بێ ده نگ
 به ی.

چا و سوو ری چو . چ بکا ؟ روو ده چی کا غه یری فه لسه فه ی بوون و نه بوون؟! بۆ نه وه ی
 دیق نه کا ده بی به جو ریک دله وایه ی بکا . ددان به جه رگی داده گرێ و نارامیه ک به سه ری
 ده کشی . پشوویه ک نوێ ده کا ته وه و نه وه ن ده بیته وه و ده لی: - کاتیک مه رگ هه یه و به
 به رچا ومانه وه ته رمی خۆشه و یستیک ده به ن، به زانن ژیا نیش هه یه و وه جاخ هه روا به هاسانی
 کوێر نا بیته وه . نه وه تا ، "ژنی ژانی منالی پتیا دی"! ژان ژانی گه له و ژیا ن له شو ئینیکه
 دیکه وه ده ست پێ ده کا ته وه و نا به پتته وه: به لام ژیا نیکه "کرچوکال" ، هه بهو نیکی نوێ و ساوا ،
 که پتو یستی به زه مان و کام له بوون هه یه .

شه نگه سواری له ته نگه ژه ی قو ناخی تاریک و نوو ته کدا بهو ژه له بووه و له کل ها تو ته ده را!
 له خۆه سه ری هه لئه داوه و هه روا "له پر ی، نه بووه به کوړی!"
 شاعیر راز و نیاز ده کا و به رته ئینیک له ده روونی گه را وه . به خه یالی پروانی داری هیوا وه
 که یه فخر شه ، نه ما هینده ناها و له پر ده نگیک وه خۆی دتیتته وه .

- دیتم که پر مه دئی!

من گهرمی بهر و هیوا بووم!

پر مهی که حقیقی سواری مه ریوانه؟!

بچه چاره خۆم!

پر مهی گرینی گهلجی عه شهرت بوو!

هه ر به خه یالی تاره زووی زیرینه وه راده په پئی، ئوخوژنیک به ناخیدا راده پئی و ئوستووردهی نازایه تی و پیاوچاکی - که دوانزه سواری "مه ریوان"ن - دینه یادی! های لهو خوششییه، وهی لهم به خسته وه رییه! وا دیاره هه لی ده ر باز بوون له زیندانی محالاتیش هه لده که وئ!

تۆزیک راده میتنی، باشتر هه ست راده گری، هه موو ئه ندامی ده بن به گوئی! که چی هه ی داد، هه ی بێداد، خۆ ئه و ده نگه، پر مه ی شین و شه پۆری جه ماوهر بوو! ئه و که سانه ی قه راری نه و تۆزیا ن نه کرد بوو...؟! گریان بۆچی و بۆکن؟؟
وا دیاره ئه م چه رخ و خوله دژ به ویست و داخوازی شاعیر هه لده سوو پئی بۆیه هاوار ده کا:

- ئه ی سه رده می هه موو بهر ئاو و ژوو!

داخن، مه غابنن، خه فه تن

بۆ چاوی شینی تازه بهار

کوا شه نگه سواری!

وا که و ته بهر ته له زمی سماته ی غار

ناسمان ئه وه نده خۆ له مه ره

قاز و قورینگ ته پوتۆزاوین!

چه خما خه دانی هه وری نه زۆک

ئه ستی و به رد و په وشوون

به ده ستی په ری له زۆک!

هۆنه ر ده ستی به رد او نه وه: له و شین و پۆیه دا وا ده رده که وئ نه دیو بوو و نه مانی شه نگه سواری راسته قینه یه کی ژه هراوییه!

سواری چاونا سمانی له نه شکه و تیدا که و تۆته بهر فرکه فرکی پریشکه ی شالاوی غه یان و رووحی به رزی سپاردوو و هه ره تی لاوی نه بواردوو! به دیتنی ئه و کاره ساته ناکاوه، ناسمان لیل و داگیراوه و پۆل پۆلی بالنده ی سه ربه خۆ و کۆچه ریش، تۆزی خه فه تیان له سه ر نیشته وه!

لەم قۆناخەدا شەهەری چاکە و خراپە ململانێی نوور و تاریکی دوایی پێهاتوووە و بە لای ناخۆشدا شکاوەتەووە.

بەداخەوێ سوار ئەو سەفەرە گەورە و گرانەیی پێتووە نەهات. بڕیسکەیهک بوو رابرد و هەلومەرجی چەسپییوی پێ ئەو بارەوبار نەکرا! گەردوونی چەپکەرد بە ویستی نەگەرا و تلی پێدا. هەولیدا، بەلام ناگری بۆ هەلنەگیرسا، هەروەک پیرەپیاویکی کەنەفت و کتۆل کە بیهەوئ لەو یەری بێدەسەلاتیدا شان وەبەر کاریکی قورس و ئەستەم بدا و بۆی نەکرئ! ئەو نوکتەیه ناڵەیی هەناسەساردییە لە گەمارۆی چارەنووسیکی شەم و بەسەرھاتیکی تال و تونددا. قسە لە تێکچوون و خاپووریوونی پەنامەکی کۆشکی ئاواتە!

- ڕووخان بەداخەوێ بێقرمە

ڕووخان کۆشکی لە پۆلا

دیواری چین و پەیکەرەیی بۆلەهول!

ئەو ڕووداوە تووش و دژتووە، کە بێ دەنگدانەووە و پەنگدانەوێهەکی ئەوتۆیە، بۆ شاعیر ئەوەندە دلتەزینە، لە گوێن جەمین و ڕووخانی دیواری گەورەیی چین و پەیکەرەیی هەزاران سالەیی ئەبۆلەهول وایە. ئەو شوێنەوارانەیی کە مەزھەری ھێز و ژبیری و پاراستن و لێردەدا سەفەتەکانیان دەچیتەووە سەر شەنگەسوار، ئەو سەفەتانەیی نیشانەیی نرخ و بایەخی بەرزی چووکەلەسوارێکی جوانەمەرگن و هەلنەگری کۆتەلێ بۆ برازیتەووە و جۆگەلەیی فرمێسکی لەدوا هەلبەستری!

- ناخۆ فرمێسکی ڕوونی دواوەر

بۆ مەرگی زۆی بێژم

یا ڕووباری چوکی بەفەرچوو!

وەکو ڕوونە شەنگەسوار دەبێ تازەترین فکری دەوران بووبێ کە هەنگاوی بەرەو شاری دەریا نابێ، بەلام هەنگاویکی کەموکورت و خەماوی. بیری شاعیر بۆ پەچرانەووە و مالاوایی یەكجارەکی نامادەییە و ئالەدۆزی پاشەکشەییەتی و باوەریشی تەواو کز دەنوێنی! ئەو کەسەیی بە بیستی پرمەیی شیوەنی کۆرە کۆرانی ھۆز بە خۆیدا دەشکاو، ھاتۆتە سەر گریان! باشە بۆ کامیان بگری؟ بۆ زۆری یا ڕووبار؟ تەمێک بە سەر چاوی دەکشێ و ئاسۆی لێ تاریک دەبێ. تۆ بێتیی ئەگەر ڕووبار نەبن، زۆی نەبنە دەشتیکی ویشک و قاقەر و شەپۆل نەچنەووە پەری ئەفسانان؟!

ھاوارە! ھاوارە لە من و لە دەریا و ڕووبار! ھاوارە لە چۆماویکی کە نەیتوانی شوێنێکی بەرچاو لە خۆی جێ بێت و هەلچۆرا!

نەو وتەبە پتەر لە دردۆنگی دەکا، هەتا شین گێتێ! تامی زاری شاعیر گۆپاوە و بە نووسینی واتە "بەفیرۆچوون"، جوولانە و دەکە ی دەباتە ژێر پرسیار و دوودلی پێتو دیارە! وە پێتوشتینی شەنگەسوار کەوتن و نەوستان زۆری پێ دەوێ. شاعیر ترسی وەبەر نیشتوو و قەلای ئومیدی رووخواوە: بەتایبەت کە چاویشی بە "خێلی درۆ" دەکەوێ کە وا خەریکی پاساو هێنانەوێ لە سەر درۆ نەدانی پێگای پێ دەمز و پاز! سەرکۆنە دەکا! بەلام نەو هەلۆتستە دەپێش هەموو کەسدا، پیتی خۆی دەگریتەو، با بپوانین،

ـ ئەمەز هەر شەویلکە لە کارایە

دەس پیرەلۆکی نارەقی بەرەشتین

دل هەمانە کولوانە

سەر گرکەتالە

دەمار بێ خۆت.

لە روانگە هۆنەرەو قسە ی زل و فەلسەفە تەنینی بێ هۆ، بێ هۆدەیه. بە بیستنی وتە ی بیکردووە قێزی دەبێتەو؟! و

دلی ئادەمیزادی و رەبەرداو بە هەمبەنە ی حیزی دەشوبهێت، کە هەتا تیی بکە ی هەر دەبیا و سنووری بۆ نییه. خۆتێگەری بە سووک دەژمێرێ و لە دوو چوونی بە ئەفامی دادەنێ! لای وایە نەو کەسانە ی ئاوا کەوتوونە گێژاوی قەیرانەو، مێشکیان کالە و تۆوی تال و پووجی تێدا یە. رەگی غیرەتیا نەبزوێ و دەمار نەماو و "خۆتێ بوو بە ئاو".

پاش پيشه کی

سەلاحەددین عەرەبی (ناشتی)

من ئەلەیم

هەتا هەتایە دەوری جوانییە.

ئەمڕۆ گەر هەتاو کەسیرەیدە. نەماوە ناگر و گری.

مێرگی ئاسمان بە سووقانی هەموری لۆکەیی نەزۆک.

پەر لە خال و قۆشەنە!

جەنگەلێن کە جێژوانی پۆلە پۆری باپیە.

جێگەمژلی کەمتیار و گورگ و پتویە!

شۆرەیی کە پۆتە داری چاکی بێ نەشە و شەنە،

زەلکە گەر تە یاری تیر و قۆشەنە،

خۆشەویستەکم!

لە پەنجەرە ی نێو تاکێ بوومە لێتەو

چارێ من لە دیدنی کچی بەیانییە!

لە حەنجەرە ی زمانەو

گوتم لە زەمزمە ی زولالی خیزە ورەکانی کانییە!

هێوايەک پەری ناسا بال دەنگیوی و لە مەلەبەندی ویشک و قاقری ناھومیدییا دەنیشی و

بە خوناوکە ی نارەناری بەھاری ناوپریشکینی گولی ژاکاوی ژیان دەکا.

گوئی بە بیستنی ئەو زمزمە زولال و نۆییە دەلاوێتەو و پووح بە لیکدانەو و تەعبیری

شەپۆلی ئەو موسیقایە بەرەو سەما دەچێ و درەوشانەو ی لە ئەستێران تێدەپەڕێ...

ئەو تەوہری سەرەکی بیری باریکی شاعیر و نووسەری ھەلکەوتە ی سەردەم، کاک

سوارە یە.

وتە ی کاکەسوار بۆ من ھەمیشە چەشنی پەھۆلیک وایە کە لە زیندانێ بێ پۆچنی خەمی

ھەبوون و دەردی نەبووندا بەرەو سنووری نوور و بوون دەکشێ. ھەر بەراستی ئەو نەندەم شو و

رۆژ بێ تیکخستونەو، لێم بوونە بیروەری ئەمری ژبانم و سەرەندی گشتی وتەکانم.

دڵ کامە ھاواری پتخۆشە کاک سوارە لەوێ پەشمالی خۆی ھەلەدا و بە زمانی شیرین و

پاراو میوانداری دەکا و نەقل و نەزیلە ی دنیا ی کۆنە و نوێ دەگیرێتەو. لێرەدا بەرامە ی

سەرخۆبۆونی مروۆف تۆمار به تۆمار ولات دهته نیتیه وه و ترووسکهی بییری نازاد خۆ دهرده خا و بهرگێڕه وهی بۆ نییه .

نهری کوردی خه ربکه که سایه تی پهیدا دهکا و کهوتۆته سهر راسته پریان. ئهم کتێبه ، درێژهی ئهو قۆناخه شکۆدارهیه و به دهستی هه لکه وته یهک له بهری مامۆستایان: هه ژار، هه یمن، قه لجهی، زه بهیچی و شوکور مسته فا به هه یتر درکری. به لای منه وه بهرینی ئهو پێگایه له لایه ن کاک سواره وه کارێکی یه گجار گرینگ و بهرچاوه، بۆ؟ چونکه چاپ و بلاوکرانه وهی چاپه منه نی به زمانی کوردی له نێراندا به دهگه من بوو: ئه وهی به وردی و به پارێزه وهی کاری له سهر دهکرا و تینوگوپێکی وه بهر هه ناوی ئه ده ب ده نا، زیاتر ده سنووس و تاق تاقه کتێبی ده ستاوده ست گه راوی سنوور په راندووی گه رمه ین بوون و هه یچی دیکه، به لام تێکه لاوی نزیکه کاک سواره له گه ل کۆر و کۆمه لی رۆشنه یی کورد و پله ی بنه ماله یی له و بارودۆخه دا توانیویه نه بالی به سهر به کێشن و هه لی بۆ بهر خه سین. جا بۆ درێژی مه نتیه یی باسه که په یسه ته لێره دا ئیشاره بۆ رووداوتێکی زۆر گرینگ له مه یژووی ئێرانا به کری که به "شوپی سپی" ناودێر کراوه. ئهم پێشهاته که ده گه پته وه سهر گه لاله و زه ختی لاوه کی، په یفۆرمه یک بوو له کۆمه لی داخراو و نه مه چه دهر به گی ولاتا و به بهر وای زۆریه ی په یقۆران له پێشه که وتی کۆمه لا دهر یێکی مه زنی به نیوه .

هه لبه ت بهر له وهی ئهو ئالوگۆره به شیه وێ ئاشکرا به یته ناراوه، له ژێره وه جێگا و پێگای بۆ خۆش دهکرا. بۆ وینه له سالی "١٣٣٨" ی هه تاویدا مانگنامه ی "گوردستان" به زمانی کوردی له تاران ها ته چاپ کران و سواره ش یه کتیک بوو له هاوکارانی، که به داخه وه ته نیا چه ند سالی ته مه ن کرد.

هه ر له و سه رو به نه ده دا به شی کوردی را دیۆ کرمانشان کرایه وه و بوو به درێژه ی به په سمی نووسه ین و خۆبند نه وهی کوردی: هه لبه ت ته نیا له م چوار چه یه وه دا. زۆریه ی نووسه ران و هاوکارانی مانگنامه ی "گوردستان" بوونه کارگێر و هاوکاری را دیۆ کرمانشان.

به کورتی مه ودا ی سالا نی چلی هه تاوی که سواره ته وشی زیندان و به گرتن ها ت و دا ی ما وه یه ک نازاد کرا، هه ر ده سه به رداری کاری ئه ده بی نه بوو: تا ئهو جیه یی که توانی شوینه واری به نه رخ ی «تا پۆ و بوومه لیل» به خولقه ینی و له را دیۆ وه بلاوی کاته وه ...

حه قیه ته ئه وه یه چونکه تا پۆ و بوومه لیل ته نیا با سیک و دوو باس نییه و پتر له شیه ت به رنامه ی سه ره خۆیه و له چه ند سالا ندا نووسرا وه، را ده بهرین و لێکه دانه وهی ورد که لیک نه سه تم دهکا و لکی زۆر لێ ده بنه وه و به تێو به کوینه ئهو لێه واره چه، دهر که وتنه مان ئه و نه ده ئه خایه نی که وه په زی له دوو ده بی و له پێشا با سی ته و ده ی سه ره کی هه لو ته سی

نووسەر کرا و به هه‌له‌ی ده‌زانم شه‌قلی بیرم ب‌خه‌مه سەر ده‌قی بۆ‌چوون و پروانگه‌ی سواره و ئۆ‌گران.

ئاده‌میزاد بوونه‌وه‌ریکی په‌مزاوییه، جاری وایه دلی خو‌شه، خو‌شی بۆ‌دی و پروون ده‌بینی، له‌ بازنه‌ی شادیدا هه‌لده‌سووی، هه‌ستی ده‌بزووی و به‌ ژيانه‌وه ده‌خافلی: هه‌لی وایه خه‌مناکه، هه‌موو شتێک له‌به‌ر چاری ته‌مگرتویه و قاپۆ‌ری ژيان به‌ زیندان ده‌شو‌یه‌ینی: ئینچه‌ل له‌ مابه‌ینی هه‌رکیاندایه، له‌ ته‌نه‌که‌بیران لا ده‌دا و قوول ده‌بیته‌وه، بۆ‌یه له‌ چیرۆکی "شه‌رگه" دا به‌ لیکدانه‌وه‌یه‌کی عالمانه، شه‌ر وه‌لا ده‌نی و ده‌سکه‌گولی ناشتی و پێکهاتن ده‌کاته دیاری: پێکهاتنێک له‌ سەر بناغه‌ی مرۆ‌فایه‌تی و خو‌شه‌ویستی ئاده‌میزاد.

وه‌ک پروونه‌ گێ‌پانه‌وه‌ی نێ‌وه‌رۆ‌کی زۆ‌ریه‌ی چیرۆکه‌کان له‌ زمان یه‌که‌م که‌سی تاکه‌وه‌یه و ده‌توانم به‌لێم خو‌نه‌ر زۆ‌ر چاک به‌دوای خو‌یدا ده‌کێشێ. فۆ‌رمی چیرۆک، ته‌نز، په‌خشان، لیکدانه‌وه و ناساندنی که‌سایه‌تییه‌کان ب‌رێ له‌ قه‌لافه‌تی نه‌ده‌بی فارسی نیزیکن، به‌لام جیاوازیان زۆ‌ره. به‌رچاو‌ترین جیاوازی سواره له‌گه‌ڵ نه‌دیانی سه‌رده‌می خۆ‌ی نه‌وه‌یه که سه‌ره‌رای زالبوون به‌ سه‌ر فه‌ره‌هنگی په‌سەن و زمانی فۆ‌لکلۆ‌ر و زگم‌اکیدا، به‌ بوونی چێشکه‌یه‌کی (زه‌ق) سه‌ره‌خۆ و هه‌لکه‌وته، نووسراوه‌کانیشی وه‌کو شیع‌ره‌کانی پهن له‌ وێنه‌ی جوان و خه‌یاڵ و رووژین و ورده‌کاری زیره‌کانه و که‌متر وایه نێ‌وه‌رۆ‌کی نووسراوه‌کانی گ‌ری نه‌درابن به‌ مه‌به‌ستێکی گ‌رینگی به‌رزی گه‌لی بێ‌ده‌ره‌تان. کاکه سوار نه‌وینداریکی له‌جۆشه و هه‌موو شتێک له‌ جوانی و خو‌شه‌ویستی ده‌بینی. یانی مه‌لی جوانی په‌ره‌ستی پروو‌حی له‌ویه‌ری نا‌په‌حه‌تی و کۆ‌لێشدا، سه‌ره‌رای پروا به‌ نه‌وینی ناسمانی، هێشتا نه‌یتوانیوه خۆ‌ی له‌ دوای نه‌وینی زه‌وینی تیر‌تێپه‌ر پ‌زگار کا و هه‌تا جێیه‌ک چۆ‌ته پێش که لۆ‌مه‌ی کراوه؟!

به‌ پای من سه‌ره‌جه‌می بابه‌ته‌کانی نه‌و کتێبه ده‌توانی گه‌لیک قوژنی تاریک و ونی پروو‌حی نه‌وسای کۆمه‌لی کورده‌واری، به‌تایبه‌ت توژی پرووناکبیر و خو‌پنده‌وار و چۆ‌نییه‌تی هه‌لوێست و ویستی به‌ره‌نگاری و ملکه‌چی وه‌ده‌ر بخا. واته مه‌ودایه‌ک که له‌ نێ‌وان نووسه‌رانی ئاواره‌ی کوردستانی رۆ‌ژه‌ه‌لات و هه‌لسوکه‌وت و هه‌لوێستی خه‌لکا به‌دی ده‌کرا، به‌ بلا‌و‌بوونه‌وه‌ی نه‌و کتێبه چاک‌تر ده‌رده‌که‌وی و مه‌یدانی بۆ‌ لێ‌دوان و شیک‌ردنه‌وه فره‌وانتر ده‌بیته‌وه.

سواره و دوو جار مهرگ

عومدر نیلخانی

هه یاران نهی دلی غافل کهس نییه له من بپرسن ئه ری بۆ ده بی سواره دوو جار شهره تی مهرگ بچیت؟ تاوه کو وهلامی بدهمه وه بۆ کلۆلی و سه رلیشتیواوی من. ئه ری ئه و دوو کۆچه بی واده یه بۆ هه ر له زستانیکی سارد و به فراویدا بوون؟ بۆ ئه و ی ملتۆمی چاره شه ی بلیت بزانه من چهند به توانا و بی به زه ییم له م سه رما و سۆله دا جه رگت هه لده قه رچینم و داشی پتوه ده نیتیم.

"هاوار بۆ خه لکی بی هاوار". منم که هاوار و ده نگ له گه رووما قه تییس ماوه.

سواره له ته مه نی ژیری چل ساله وه له زستانی ره شی سالی هه زار و سیسه دو په نجاو چوار زۆر به په له و بی مالتاوا بی به جیتی هیتشتین ته رمی پیروزیان له گوندی "حه مامیان" نه سپه رده ی خاک کرد. سواره جارتیکی تر هه ر له ژیر ته مه نی چل ساله وه هه ر له زستانی توش و بی فه ردا له سابلاغ بوو به میوانی دوو خانه خۆتی دلوا و به خۆلق. دوو گه وه ره پیاوی بلیمه تی کورد و له لایه ن هیمن و هه ژار به خه یه هاتن کرا.

"وه رن وه رن شه وه گرتوومی بگه نئ هاوار" کتی به هاوارمه وه دی کتی بی و بلی ئه ری ئه وه تو شیت بووی، ده لی بووی؟ چۆن که سییک دوو جار نه مرئ؟ تا جوابی بدهمه وه کاکه گیان تازه ها تبوو که م که مه هه وه ل که ره تی مه رگی سواره له بیس به رمه وه، که ره تی دوو هه م دلته زینتر، گورچووهر تر هه ر نه یگوت خواحافیز و رۆیی و نه گه راره. ئه ری بۆم نییه سه ودا بی بم "خه ساری بی گه رانه وه" که شاعیر باسی ده کا نه مه یه "نه وانه ی که چوون کوا گه رانه وه" به راستی وایه.

ئهم جاره "مانی" شی له ته ک خۆیا برد و نه به یشت بگه رته وه ئه و "مانی" یه ی که له و زستانه دا ته رحی سواره ی وه ک تابلۆیه کی رهنکا و رهنگ کیشاو هاو ری ده گه ل شیعریکی به رز ناردییه نیو بازاری نه دیب و شاعیران.

بۆ کتی بگرم بۆ سواره ی سالی ۵۴؟ بۆ سواره ی سالی ۷۶؟ بۆ ده ست و په نجه رهنگینه که ی "مانی"؟ نا بۆ کۆریه ی لیبیه باری شیعر ده گرم. بۆ په خشانی ساوای بی ناز ده گرم که وا لاره مل چاویان به رپه وه ته لاوانی ولات.

بۆ دایکی زگ سووتاو و تاسه بار ده گرم که به و په ری له خۆبوردویی ماوه ی دا له شی سارده وه به و ی کوره جوانه که ی له باوه شی گه رمی ده ریتان و له شاریکی تر بینیتن. بۆ ئه و دایکه کلۆله که له و شه نگه بالا یه هه ر ماچتیک و ئۆخه یه کی بۆ مایه وه.

خۆم به وه دلداری ده ده مه وه و جوانه مه رگه کانیش ده لاوینمه وه که رۆژیک جیگاتان پر ده بیته وه، به لام دیسانه وه ش دل هه ر له کوله و چا و هه ر که یلی سروشه.

به بۆنه‌ی بیست و حوته‌مین مالتوه‌گه‌ری
مه‌رگی شاسواری شیعرى نوێى کوردی

کوا شه‌نگه‌سوار؟
که دره‌وشانه‌وی په‌ری سه‌ر نه‌سه‌ی
چاوێک به‌خاته به‌یهری تلووعێ!

شه‌نگه‌سوار

مه‌نسور حامیدی

چاروباره‌ منی‌ش وه‌ک زۆرانی تر خۆم فریو ده‌ده‌م و نایشارمه‌وه و ده‌لێم سواره‌ باش
ده‌ناسم! مه‌گین هه‌ر نه‌و سواره‌یه نالێن که شیعرى "خه‌وه‌به‌ردینه‌"ی گوتوووه. جا نازانن چ
شیعریکه و ناشزانم چ شیعریکه! ناخر سه‌یر ترساندوویمان، هه‌قمه‌ وا به‌لێم. گۆیا هه‌ر ته‌نیا
چهند که‌س ئیزنیان هه‌یه و ده‌توانن و توانیویانه‌ مانای لێده‌نه‌وه. نه‌وانیش نه‌و خزم و
دۆستو براده‌رانه‌ی سوارده‌ن که نه‌وان سه‌رده‌مان خۆی میوانی ماناکه‌ی کردوون و "شاکلیل"ی
خستۆته گیرفانیان و ده‌لێن بێتوو له‌وان بترازی، قسه‌ لێکردنی هه‌له‌یه و ئامان! وه‌ک نه‌وه‌ی
سواره‌ هه‌ر نه‌یزانیی ته‌ئویل به‌ چ مانایه‌که و پیتی وا بووبێ ته‌فسیر و لێکدانه‌وه و نیشانه‌ و
ره‌مز و مه‌جاز ته‌نیا به‌ که‌لکی نه‌قل و نه‌زیله‌کانی مه‌لا نه‌سه‌رده‌ین دێن...

خودا هه‌لناگرێ نه‌و که‌سانه‌ی وا به‌ پارێز باسی کاک سوار ده‌که‌ن، زۆریش نا‌هه‌ق نین، به‌
تایه‌ت کاتێ ده‌زانن سواره‌ کو‌ری کێیه‌ و که‌ی له‌ دایک بووه‌ و چلۆن ناچار بوو هه‌موو
قورسایێ له‌شی به‌خاته سه‌ر لایه‌کی یا به‌ مندالی چهندی مه‌له‌ پێخۆش بووه‌ و که‌ی
زه‌ماوه‌ندی کردووه‌ و چهند که‌ی تر... دیاره‌ خۆ ده‌یناسن. چما ئێمه‌ که‌سانی ده‌رووبه‌ری
خۆمان چۆن ده‌ناسین. ده‌ی له‌ ماله‌وه‌ ده‌ست پێده‌که‌ین، به‌راکه‌ت ده‌ناسم، وه‌کی نه‌وه‌یه‌ خۆتم
ناسیبێ! هه‌رچی نووسیوته‌ با نووسیبیت، تۆ هه‌ر نه‌و که‌سه‌ی که‌ خاڵت دراوسێمانه‌. جا به‌م
چه‌شه‌یه‌ که‌ تا نیمه‌ی سواره‌ نه‌و جۆره‌ی شیاویه‌تی نه‌ناسراوه‌. ئێستاش نه‌مانتوانیوه‌ ژبانی
هه‌نه‌ری و ژبانی ئاسایی هه‌نه‌رمه‌ندیک لێک جیا که‌ینه‌وه‌ و له‌ دوو گۆشه‌نیگای جیاوازه‌وه
بۆی به‌وانین. ویده‌چی له‌ رووبه‌روو بوون له‌گه‌ڵ سواره‌دا زۆرتر مه‌به‌ست خۆ ده‌رخستن و

خۆھەلەندەنە بىت تا ناسىنى سوارەى شاعىر و نووسەر و بەرھەمەکانى. لىرە ھەلەدەگىرئ
 گەلەبىيەكى دۆستانە بىيىنە ئاراۋە. بەراستى ئىمە بۆچ كەمتر و بە دەگمەن پەى بە راڧەى
 گەورەبى گەورەكانسان دەبەين؟ لە چى دەترسەين؟ بۆچ پىيمان خۆشە ھەمىشە تەم و مژ بالايان
 بشارىتەۋە؟ بىلتى لەبەر ئەۋە نەبىت تا ھەست بە بچووك بوونى خۆمان نەكەين؟ ئەى ئەگەر
 پۆڭتەك لە پۆڭان ھات و ھاي بەتەۋىمى كوڭستان، لا بەرى پەردە لەسەر بالايمان و دەرگەۋى
 ھەر دەكوڭەين دوراودور، سەر لە كامە بەفر پۆ دەكەين تا كەس نەبىيىن؟! بەلام سەرەپاى
 ئەمە بە دلتىيائى دەلەيم سوارەش دەناسرى، ئەمما نەك وەك كاك حوسىين، تۆۋفرۆشەكەى
 جىيرانمان كە دايم و دەرھەم ھەر كاك حوسىينە و ھەمىشەى خوداش ھەر تۆۋفرۆشە. بەلى
 سوارە دەناسرى، بەلام كەسەىك دەيناسى كە مل بە بەرموورى وشەى رەنگاپرەنگ نەبىت و
 دەست و پەنجەى كوشتەى ھەۋاى بەرىشتەين. كەسەىك كە ئالبۆمى عەكسى يادگارى نەبىت و
 نەپەۋى لەگەل سوارەش وىنەيەك ھەلگىرئ و ئالبۆمەكەى لىپاولىپ كا لە ناسنامەى ھونەرى.
 ديارە سوارە لەگەل ھەر كەسەىك وىنە ھەلناگىرئ، بە تاييەتى ئەگەر ئەو كەسە لە تايغە و خىلى
 درۆ بىت، ھەر سەير دەيانرەتەيتى. چونكو زۆر بە باشى دەيناسى و دەيانناسىتە. لە بوون
 ھەناسە كىشانىشيان بەگومانە:

ئىۋە كىن؟

خىلى درۆ

گەلى دەم پەر لە ھەرا

نېشتەجى شارى بە گرمە و دووكەل

پىتم بلىن:

ئىۋە چ كارەن؟

چ كەسن؟

خۆزگە ئەۋەندە رەپ و راست ماھايىنەۋە كە وىراپامان بلىيىن: از بەد حادثە اين جا بە پناھ
 آمەدە ايم. چونكو ئەم تۆزقالە راستىيەش دەيتوانى ھەۋەل ھەنگاۋى ئاگاھوئەۋە و
 ۋەخۆھاتنەۋە ھا كە بەداخەۋە نىيە. رەنگە ھەشەن بلىين سوارە پرووى شىعەرەكەى لە ئىمە
 نەكردوۋە، ئەۋەتا دەلى: ئىۋە ئەى كرمى كىتەپ / يارى غارى ھۆدە. كەس نەزانى خوا عالمە
 لە سالتا تاقە كىتەپكىش لىك ناكەمەۋە چونكو لەگەل مىزاجم ناپەتەۋە. دە خەۋم دەكا و
 دىسانىش ھەروا پىت دادەگىرئ لەسەر ناسىنى سوارە. سۆتەند لەسەر سۆتەند و سى تەلاقىش بە
 دوايدا كە كەس ۋەكى ئەۋ نەيتوانىۋە سوارە بناسى. لەۋانەشە بۆ بەلگە چەند پەر كاغەزى
 "پەناۋاد"ى كە بە جەۋھەرى سەۋز چەند شىعەرىكى بەستەزمانى سوارەى لى نووسىيىت،

نەویش پەرھەلەو پەلە، بە سینگساندا پەدا کە بابەلێ ئێوە ئیتر لە کوتۆد هاتوون؟ بەلێ! چەند دوور پراوەستایێ، سوارە لە سەردەمێکدا هاتە گۆکە گەلی کوردیش وەک زۆریەکی گەلانی رۆژھەلاتی ئێوەراست لە حالی توێژ ھاویشتندا بوو. دنیا ئالوگۆپێکی سەیری بەسەرا هاتبوو. شەپۆلێک ھەستابوو کە ھەرچی کۆن و کۆنەویست بوو پرایدەمالی. بیروباوەر و ھونەر و سیاسەت و تەنانەت پروکاری ژیاویش گومانی لێ دەکرا. ئەم خەونە خۆشانەی کە لە کاتی خەویشدا بواری سەرھەلدانیان نەبوو لە دڵندا دەگوران و چەکەرەیان دەکرد و سوارە و چەند دۆستی شاعیری تری دەبا دلدارییان کردبا، ھەلبەت نە بە زمانێکی پواو و سواو، بەلکۆ بە زمانێکی دیکە و ریزی پێشەوای ئەم "پێشکەوت"ەیان بۆ پروناکبیران چۆل کردبوو و پروناکبیر ھەر ئەو کەسە بوو کە دەبوو خواوێنی ئەو شتە بێ کە ناوی زمانێکی دیکە بوو کە بەداخەنە نەبوو، کە ئەگەر وا نەبواوە "چاوە" نەیدەگوت:

کە ھەبە بێتە یارمەتیم؟

خۆ ھەوالەکم وەنەوێی خستۆتە خەو

ھەوالەکم، ھەوالەکم

قوڵ بە مالهەکم

پرخە پرخە خەوێتی

پاتەکاندنێکی لازمە

ھەر ئەو دەم ئێمە کە مەتر شیعری سوارە دەبینین کە راستەوخۆ یا ناراستەوخۆ، ئەو بە پڕۆت پروناکبیرانەکی نەخستبێتە ژێر پلاری تەوس و توانج. دەبێ چەندیان وەرەز کردبێ و چەندیشمان وەرەز کردبێ کەوا دێدۆنگ و بێ باوەرە سەبارەت بە ئێمە:

من دەلێم:

پەپوولەیک فری بە بالی سەوز و سوورەو

من دەلێم:

گرتن بە دەم شەمالەو بەزە بزووت

تۆ دەلێی:

چ بوو پەپوولەیک فری؟

یانە سوورەگۆل، زەرەدە کەوتە لێوی ناسکی؟

با لێرەش نەلێین کە مەبەستی سوارە لە پەپوولە و گۆل چ بوو؟ خۆ لەمە پێشتریش نەیانزانای، ئەوانە کە دەبوو بزاتن چ بوو؟ بەلێ زانیبێتەمان چ قەوماوە و ئاگاداری ئەو جوولانەو و سەرھەلدانانە بووبین؟ ئەدی بۆ نەمانسەلمان و نینکارمان کرد و گوتمان «چ

بوو په پوله يک فری؟! له جياتی چی باسی چیمان کرد؟ خو و خو و خو و « نالی زالی
شو »:

باسی شو مکه ، نه شایه ری شوم
باسی خو مکه له لای هومیدی فیره سدر دوم
پتم مەلت که نالی زالی شو، چاوی پتخوی چره
پتم مەلت ته هاتنوه نه وی که چرون
له و سدرده مه نهستم و دژاره دا یه کیکی وهک سواره نه کیکی گه وره و گرانی له سدر
شان بوو، چونکه دهیزانی:

لایه کی بیرم لای نهو گه نجه یه
به دهمی برین پتکه نی!
به شوروی وهک پزلی لشی
رنگای چه کمه ی سووری خون و
دهستی رشی "به عسی" ته نی!
لایه کی بیرشم لای تو
نا، نهی هه نیبیت وهک مانگه شو
نا، دهر پای مهنلی چاوه خه و!

به راشکاوای ده توانین بلیین، شیعی سواره، شیعی خوراگری و راوه ستانه دژ به
روخان و هه ره سهیتان. شیعی سواره، شیعی هومید و نیمان و باوه په به هه تاو و پروناکی
و سدرکه وتن.

برووسکه ئاسا دئ و له شه وه زهنگی ترس و سام و شه که تیدا پروناکی ده خاته دل و خو
له چاوان ده تارینتی. هژنراوه ی سواره پکه بهری نهو که سانه یه چاوه ده قووچین بو نه وی هیچ
نهبین و ناچار نه بن به ره و پیش باژوین، بویه ناوا دهنگ هه لده برئ:

تپسته وا گرمه له کتوان به رزه
میش نه خاته لشی گا، بووله رزه
تیوهن و تیوهن و لۆکه ی گویتان
به سیه تی، به سیه تی
وا هات، وا چوو
یان:

نمرز هه ره ویلکه له کارایه

دهس پیره لږکی ناروغي بهرېشتين

دل هممانه دی کولوانه

سهر گرگه تاله

دهمار بين خوږن!

يان:

نېوه که دی شتري چيان

به رده ماو خوري توله و گورگی گهرن

قاهره گیانه هه وای بهرېشتين

شوره کاتیکه کوږه دی خه لږی دهست

زه لکه په کوږه که تان، نېوه زه لن

هر به پایه ک نه گهرن بين دهرېست!

شيعر بۆ يه کی وهک سواره گه پ ليدان و پۆز و ئيفاده يه کی پروونا کييرانه نه بوو. شيعر شعور و حزوورتيکی حهسته می کوردانه بوو له زهمانيکی گه لږ تال و تووندا. شيعر په نجه ريه ک بوو که له وئړ پا دهيتواني پروانتيته هه موو جيهانی ژيانی گه له که ی و له جياتی هه موو خه وبردووانی دهو روبه ری هاوار بهرز کاته وه. هاواری وه پزی له دهست شاريکی که ته نيایي سوارانی له کارگا کانی خوږن و خه فدت و خو له ميشدا ده کرده مه به ستيکی ميژووی و خه فته تی هه رار و نه وینی ته سکی ده کرده چاره نووسی شاعيرتيک که «له شی به داره تهرمی کووچه ته نگه کانی شار پانه هاتوه» و فيتر نه بووه «به زين و دابه زين». بۆ ناسینی شيعری سواره، دۆزينه وهی کليلی ده رگای دنيای بيړی تيژي، که به په زمز و راز کلون کراوه، وهک پتيوستييه ک خو دهنوتني. سه رده می رهش و تاريکی پاشايه تی، سواره به ره و په زمز و سه مبول پال پتيوه دهنی و نه ویش وهک خاوهن که لاميتکی کارا داناميتني و روح وه بهر قه له می ديتن. بۆ وینه "په نجه ره" يه کئی له م نه هيتنی و نيشانه و په زمانه يه که سواره دديه وئ له وئ پا پروونا کی پيشانی کۆمه لگا بدا:

له په نجه ره ی نيه و تاکی هو مه لته وه

چاوی من له ديمه نی کچی به يانييه

دهميتکی وا دادئ

به هه رچی وا له وزی سه وزی په نجه ره دا

دلی به تاسه ی من
خه ریکه پهن نه کهنن.

ته وژم و تین نه گه را نوتفه دانی په نجه ده کان
وه مالی به زگ وزا
پر نه بو له توی به هارا
شنه همیشه وه کوو
ویردی زاری په نجه ده بوو
نه بوو به سهره ندی
له قاپی سهوزی زه مند!

هده ده ها کچ له شیعره کانی سواره دا په مزیکه جیتی پامان و سهرنجه و کوله که ی پوچی
ژبان و مانه و ده:

شه پوولی له گوین خوینی شهرمی کچانه
له سهر پرومته می ماتی بووکی په زاسووک

وه کوو نهرمه ههنگای لوی به ره و ژوان
له جین ژوانی زیندوو به گیانی کچی جوان

نه لیتی پتیکه نین کچی سهرگورشته ی قه دیسی
له نه ندایمی تا پوی وه کوو پرومه لیلی
- سنووری شوی دوینن، نه وړ به یانی -
په چهی قورسی نهسانی نینسانی لادا.

شمالی دهری دووره شاری
پشووی پر له عهتری به هاری کچی کورد

وه عهتری زاری کچی پتوه
خاکی ماجوومی

له پهنجدهرى نيوه تاكى پرومه ليله وه
چاوى من له ديمه نى كچى به يانييه

تۆ شۆرهبى نيتو شۆره كاتىكى گهرمى
له بهر نيگاي تاسه بارى نهويندارا
خۆداپۆشيو به لك وهۆى
كه زيهى نهرمى
به لام نهى كير
نهى چاونهرم
نهى خه نجهرى تۆلهى رق تير

به لام نهمرۆ من به شتىكى كوردستانم
كيرى مه د هرا كوژراوى نيشتانم

له راستيدا سواره هه جوژريك پيگاي بهرپي، شوپنپييه كى واى جن هيشتووه كه
پيوارى راسته قينه هه تله نه بى. هه رچهند شيعرى سواره لهو په پى نيجازى خۆدايه و
ههولى داوه زمانى هه نراوهى كوردى له بهندى دووپا تبسوونه وه و سوان و پوان پرزگار كا و
شيعرئى زاتى نه م زمانه ده بهرپى و به ساز كردنى موسيقى ژووره وه و ته عبيري نوئ و
ئاوردانه وهى به جن له فۆلكلۆر، شيعرئى كى چهند توئ و چهند مانا بلت، له هه مانا كاتا به
دانانى په مزشكينييك كه جاروباره وشه يه كه و چهلى واشه ديپيك يا چهند دپره و
هاويستويه ته نيتو جه رگه ي، له وئ را ورده ورده هه لكشاني تۆش ده ست پييده كا تا
به راستى ده گه يه خۆت، وهك له شيعرى "خه وه بهردينه" دا ده بينين كه كليلى كردنه وهى
شيعر ده كه له لووزه وى قاسپه ي كه وى به نذكر اوا خۆ نيشان ده دا:

له چمشنى گهرووى كهو

كهوى دۆمى په خسورى زيندانى دارى

په مه و به سته ي خۆشاني بارى

ته ره ي باوه شى تاسه بارى بنارى

بى گومان هه رچى له م شيعر ده ا هه يه و نيبه ده گه پيسته وه سه ر بزوتن و جوولان و به ره و
پيش كوتان كه له شه پۆلى گهرووى كهودايه. واته شاعير ده لى ده بى به گهرووى كهودا
رۆبينه خوار و له گه ل قاسپه ي كهوى دۆمى گه رۆكى قهفه زچندا سه ره له ده ينه وه. دياره كه

باسی گهروو دهکا مهبهستی مۆنجی دهنگه، چونکه نهمه چهشتیک مهجازه به عهلاقی حال و مهحل، یانی باسی مهحل دهکا و مهبهستی حاله و هر له دهنگی که ورايه که دهگینه رهنگی. نهم خال و میله ی زیندانیکی به شوول تندرایی له دوری لهشی که و گرتوته و کردوویه تی به زیندانییهکی میژوویی و نهم دهنگ و قاسپه بی پراهنهویه رهنکه هاوارتکی نهزله بی له دهست نهم چاره نووسه شووم و بیفه ره. نهم هاواره ههمان سهوزه بهستی خروشان یارییه که به هژی دوور بوون له «باوهشی تاسه باری بنار» به درژیایی زهمان ده بیته «شه پۆلیک له گوتن شهرمی خوینی کچانه»، که پاک و بیگهره و پیروزه و «به خوړ خۆ له سینگی دیواری غار دهدا و له گهل گاشه بهردا سهر نه سوئ، سهر نه سوئ».

لام وایه مانای شیعی سواره، قه شهی دهستی تاراوه و به ههموو توژ و داوی ناگیرئ. نووسین له سهر شیعر و نووسراوه کانی سواره یه کجار که من و ههتا دوستایه تی گهرمیان له گهل نه گیرئ و تیکه لاویان له تهک نه کرئ، که وی نابین و خو به دهسته وه نادهن. خو شه ویستی سواره دنیا یه کی پان و بهرینه و نه وینداری ههردهم نه وینداری دهوئ. نه گهرچی به خوشیه وه هه بوون و هه ن که ساتیک که خوشیان ویستوه و ریزیان لیتاوه، وهک نهم خزم و دوست و براده رانه ی زانیویه سواره کئ بووه و خویان پتیه ماندوو کردوه. لیره ده ته گهر باسی میرات پارێزه رانی شاعیر، کاک سه لاهه ددین ناشتی و خوالیخوش بوو مارف ناغایی و به ریز حاجی عومهر ناغا ئیلخانی و بهر ی ئاموزایانی نه کهم، ناجوامتیریم کردوه. چونکه به حقیقه ده هر کام به بارتکدا شوینی ته وایان دانا له سهر ناسینی سواره. که چی دیسانیش یه کی وهک من جارویه پهیدا ده بی و خو فریو دهدا و ده لی سواره باش ده ناسم. مه گین ههر نهم سواره یه نالین که شیعی "خه و بهر دینه" ی گوتوه. جا نازانن چ شیعی که ... که سهر هه لده بهرین ده بینن که سواره ههر وا سوار و چاوه روانه ...

سواره و سق سهرنج

عهدوخالق په عقوبی

نهم یادداشته پشکشه به بهرهوری ۶۶ ساندی له دایکهورنی سواره

۱. "سواره و نه خلایک پشپړه وایه تی"

سواره نیلخان زاده لهو شاعیره به ده گمن هه لکه وتوانه ی شیعر ی روزه لاتنی جیهانه که له هه مبه نه رکی شاعیرانه ی خوی هه لویتستی په خنه گرانه و تیروانی نی فله سلفی و خوتندنه و دی فیکری بووه . له بهرام بهر هه ر هه نگاو یک که ، بۆ په ره پیتدانی سنووری شیعر هه لی هیناوه ته وه لاپه په په کشی له سهر بۆچوونی جوانی ناسانه ی خوی له مبه شیعر په ش کردو ته وه . به و تپه کی تر سواره بۆ هه ر هه لویتستی کی مؤدیرنی خوی له بابت تازه کردنه و دی چ شیعر و چ په خسانی سوودی لیکدانه و دیه کی مؤدیرنیشی په گه ل خستوه و تنیا به هه لویتستگرتنی پروت رازی نه بووه . بۆ نمونه سواره وهک هه لویتستی تاکه که سی خوی زوری باوه به تیکه لی شاعیر و کومه لگاکه ی بووه و ته نانه ت ئه رکی په پیتشانده ی جده ماوه ده خاته نه ستوی شاعیر بان هه نه ر مهند . من لیته دا نامه وی له سهر باری نه رزیشی نهم هه لویتسته داوه ی بکه م ؛ چونکی هه به ستی نهم یادداشته به ددر له م باسه یه ، نه وه ی لیته دا لام گرینگه نه وه یه که سوار له پای نهم هه لویتسته ی پاده وه ستی و به شیکردنه و دیه کی فیکری . فله سلفی ، گریمان زوریش به په یز یان بی هیز ، پشتی نهم بۆچوونه ی ده گری و ریگا نادا خوتنه رده کی نهم قسه یه و یک قسه یه که هه ر به قستیتی دده میتیته وه و دیه گری به لکو به چه ندین شپوه پاساوی په خنه گراندی خوی بۆ دینیتته وه ، بۆ نمونه ده لی : "شاعیر ناپیته شاعیر تا له پش هه موو شتیکا نه بیتنه کومه لئاس ، نه بیتنه نوتنگه ی ناواتی سبه ییتی کومه ل و مه کوی زانیاری دوتیتی کومه ل" ^(۱) ، "هونه ر مهند نه ندازیاری کوشکی ناواتی به یانی کومه ل به ، چه شکین و هانده ر و ری پیتشانده ر" ^(۲) ، "شاعیر بییه نه و که سه وا وشه لیزکه نه کا . نه و که سه هه لبه سته چیه نه ک شاعیر ، شاعیر تا ده ردیکی نه بی ، تا به وایه ک له ددرونی نه بی ... شیعر نالی" ^(۳) ته نانه ت سواره بۆ پالپشتی نهم هه لویتسته ی خوی هیرشیتی په خنه گرانه ده کاته سهر شیعر ی عه ر ووز و ده لی : "له راستیا داوخواز و نیازی کومه ل نه بوو که نه و ویزه یی (واته ویزه ی پدیوه ندیدار به شیعر ی عه ر ووز) کرد به باو ، به لکو پتوبستی که مایه تیبه کی نه شراف و ناریتو کرات وهک ده ره به گی زل و چینه کانی تری حه ساوه و

تیروته سمل بوو که نیازی به ویزدیه کی دور له تیگه یشتنی چه وساوه کان بوو بز
 خهله تاندنیان و گیتژ کردنیان" (۶) لهم لیکدانه وشیدا نهوه نده زیده پدوی دهکا و توند دهروا که
 بهم جوړه ددوئ: "به لای منهوه شاعیری عهروزی شاعیر نییه، چونکه جگه لهوه که
 که وتوته شوین شتیه شاعیر کی تر، شاعیره که ی پیشموش کورد نه بووه." (۷) (دیسان لیره دا
 دوپاتی ده که منهوه که لهم یادداشتده دا مه بهستی داوه ریکردن و به هادانام بو نم دید و
 تیبینیانه ی سواره نییه، هرچند جیاوازی به کی زور نه بینم له نیتوان دیدی سواره و دیدی
 خوم بو نم باسه.) به کورتی و له سهر دهستی نم غوونانه وه ده مه وی بلیم سواره لهو ماوه
 کورته ی که تمه نی نووسینی ږنگای پتدا، دک شاعیر و نووسه ریکی پیشه وه، هیچ کات
 ههولتی نه وه ی نه دا هه لویتسه نه ده بی و فیکری به کانی به بی پالېشتی ته حلیلی کی
 ږدخه گرانه، بیننه وه. سواره سهره پای نه وه ی ده یزانی له مه پدانی کدا گوی فیکر و قه لهم
 ده خاته کایه وه که ږژه ی تماشاکه ران چه ندین قاتی گه مه چیانن و بوی هه بوو بی نه و
 لیکدانه وانه ش قسه کانی بر بکه ن و جی بگرن، به لام نه و وشیار تر لهو بوچوونه ږه مه کیسانه
 بوو، ده یزانی چاو و گوئی کراوه، که میش بن تیژن و پیاوی وریا هه میشه هن. جیا له مه
 سواره وانه بوو هر بو نه وه ی خوی بدوی، نه و ده یزانی نه وه ی نوئ به ږیوه و به گوپتر دینه
 مه میدان، نه و نه ویده ی که له شیعری هه رمانی خه و به ردینه دا ناوا باسیان دهکا:

له ناو نه و هه مو ناوه هه ر چاوه دک

باوی هه نگاوی خوښه

به تنیا نه و شاره زای کزسپ و که ندالی رتیه

هه وېل مه نزلې رتیه، ناوا تی به رزی رتیه

سواره له مه پدانی نه ده بی کور دیدا به گشتی و له پانتایی شیعری نوئی کوردستانی
 تیراندا به تایبه تی یه کی که بوو له پیشهروانی خاوهن ده سلا تی فیکری و مه عربفی، جگه لهم
 راستیه حاشا هه لنه گره سواره پیشهرویک بووه که نهک هه ر نه خلای پیشهروایه تی ناسیوه،
 به لکو به کرده وش له هه لویتست و ږاچه و ږه فتاری خویدا ږه چاوی کردووه و ږیزی بو
 داناوه. له «تاپو و بوومه لیل» دا سواره شش وتاری، راسته وخو و ناراسته وخو، له سهر
 گوزان نووسیوه، که چی ته نانت دپړیک باسی شیعری خوی ناکات، هه ر چه ند گومانی تیدا
 نییه که ده ی توانی و مافی خویشی بوو. باسی شیعرو په خشانه کانی خوی بکات، به لام
 ویده چی سواره هیند سهر سه ختانه پابه ندی نه خلای پیشهروایه تی بووه که ږنگای نه م کاره ی
 به خوی نه داوه. سواره نهک هه ر حه زی نه کردووه ته نیا باسی خوی بکات، به لکو ههولتی داوه
 له و دهره ته ی بوی هه لکو وتوه. واته به رنامه ی ږادیوی تاپو و بوومه لیل. باسی شان و

شیعری کلاسیکی کوردی و بەیت و باویش ەکا، تەنانەت کۆمەڵتیک باسی تییۆری ئەدەبی
هێناوەتە گۆڕێ، وەک ئەو وتارانەی کە لە سەر پێناسە و کارکردی شیعەنووسینی یان ئەو
باسانەی کە تێیدا لە بەهرەی شاعیری دەدۆت، یان باسێک کە لە سەر "حەقیقەتی شاعیرانەو
حەقیقەتی عیلمی" وەری گێڕاوەتە سەر زمانی کوردی.

پێشڕەواپەتی بۆ سوارە شیرنایی گەمەیی خۆنۆندنێکی پۆشنبیرناسایانە نەبوو، بەلکو
قورسایی ئەرکی خۆبەختکردنێکی نازایانە بوو، خۆبەختکردن لە پێناوی فیکەر و جوانی و
نیشتماندا.

٢. سوارە و خۆزیای "خەو بەردینە"

"خەو بەردینە" نەک هەر باشترین شیعری سوارە ئێلخانێ زادەبە، بەلکو سەرچلەترین
شیعری کوردستانی ئێرانیشە تا ساتەوێختی نووسینی ئەم دێپانە. بە رای من شیعری
"قوریانی تۆزی رێگەتەم" ی نالی چەندە پێشان دەری کاکلی هزر و ئەندێشەی نالییە لە مەڕ
نیشتمان، شیعری "خەو بەردینە"ش ئەوەندە نوێنەری راستەقینەی بێر و بۆجوانی سوارەبە
هەمبەر کێشەی نەتەوێبی کورد. سوارە لە "خەو بەردینە"دا باوەڕی بەو راستییە کە کورد
"ئاوێکە و لە گەڵ گاشە بەردا سەر ئەسوێ" پێشگرمانەیی سوارە ئەو نییە کە میلەلەتەکی
هێشتا نەگەشتوونەتە قۆتاغی "ئاو بوون"، سوارە پیتی وایە گەلەکی نەک هەر ئاوان بەلکو
ئاوێکن "لە چەشنی گەرووی کەو پڕی سەوزەبەستەیی خۆشانی باری". سوارە دۆگماتیک و
دەمارگۆژانە و ڕەشبێنانە بێر ناکاتەو، بە جۆریک پیتی وای نیشتمانەکی شیاوی گەشتن
بە دەریا نەبێ، هەرچەند دەزانێ کەوی ئەم خاکە: "کەوی دۆمی یەخسیری زیندانی داری"یە،
بەلام دەشێ کەوی نیو رکه بی و گەروشت سەرپێژی بەستە.

سوارە تەنانەت لەو ناوەدا ڕوالت و سیمای "کچی نور" دەبینیت و دیارە بزووتنی نور
تەنیا بزووتن نییە لە ژێر دەسلاتی گاشەبەردەو بەرەو شاری دەریا بەلکو جێهێشتنی
تاریکایی ژێر گاشە بەرد و لە نامێزگرتنی ڕووناکایی شاری دەریا.

سوارە لە هێنایی دەستە واژەکانی "خەو بەردینە"دا ئەو پەڕی زانایی و زیرەکی شاعیریتی
خۆی بەکار هێناوە، بۆ نمونە "کچی نور" چونکی بەرەو شاری دەریا بەرپۆیە دەکری بۆلێن
هەمان ناو، بەلام ئەو ناو لە سەرێکەوێ چونکە کچە، دیارە دەبێ دواڕۆژ بپێتە کانگای
پیت و پێزی مڕۆڤ، هەم مڕۆڤی لە گەڵ دەری وەک شوو، هەمیش مڕۆڤی لێ بەرەم دێ وەک
ڕۆلە، هەم مایە ئارامی ژیانە، هەمیش هەوێنی دەوامی ژیان، هەم ڕاگری ئێنسانە، هەمیش
هەلگری ئێنسان لە سەرێکی دیکەوێ چونکی نوور، مانەوێ ڕووناکایییە و نەمانی

تاریکایی، بوونی گهرمای جیهانه و نه‌بوونی سه‌هۆلبندان. نور به حوکمی نه‌ودی گه‌وه‌ری
پۆشنایییه پئی نشانده‌ره و له سۆنگهی نه‌ودی سه‌رچاودی پۆشنایییه خودی ڕێیه. که وایه
کچی نور راسته "قه‌تییسی ده‌سی دتوی کتوه"، به‌لام هه‌ر ده‌شن ڕێگای شاری ده‌ریا بگرتیه
به‌ر چونکی "نه‌سه‌روتنه کوله‌که‌ی پۆخی ناوه."

سواره له "خه‌وه‌به‌ردینه" دا چاره‌نووسی مرۆفی کورد به چاره‌نووسی نه‌و ناوه‌وه گرتی ده‌دات
که ڕێگای شاری ده‌ریای له‌به‌ره و بۆی هه‌یه له نیوه ڕێدا هه‌ره‌سی شه‌که‌تی به‌سه‌ریدا
به‌روختی و بیه‌ته گۆل و گراو و بۆن بگرتی و چه‌مۆله‌ی کلۆلی به‌ ڕوویا به‌وری:

گه‌لی گۆله له‌و چۆله په‌سه‌ری هاکن

به‌ ڕوویا گه‌لا وه‌ک چه‌مۆله‌ی کلۆلی وه‌ریون

له لایه‌کی دیکه‌وه بۆشی هه‌یه بیه‌ته نه‌و چاوه‌یه‌ی که باوی هه‌نگای خۆشه و:

ئه‌زانی له هه‌لتی‌هه‌ هانی به‌هێزی

له نه‌سکوند و چالا په‌هلدان و گه‌رمی

په‌رۆی شینی سه‌رشانی ده‌ریایه ژینی که‌رتزی

نه‌و چاوه‌یه‌ی که ناچاره له به‌ ده‌ریا گه‌یشتن و دیتنی نه‌و دپه‌نه‌ی که:

له به‌ر خۆه‌تاوا نه‌لتی سینگی ژینه نه‌هاژن

له "خه‌وه‌به‌ردینه" دا وێده‌چێ شاعیر بیه‌ه‌وێ هه‌ره‌که‌تی ناو له ژێر ده‌سه‌لاتی "په‌کی دۆل و
شیو" به‌ره "سه‌نزلی زێ" یاخود به‌ره "ئاواتی به‌رزی زێ" بگه‌یشته‌وه، واته‌ په‌واپه‌تی
کوچ و کوچه‌باری ناو له به‌ستینی به‌رته‌سکی گۆلیتی و گراویتی به‌ره پانتایی به‌رفراوانی
شاری ده‌ریا له کۆیله‌ی یه‌که‌می شیعره‌که‌ش دا سه‌ره‌تای نه‌م "هه‌ولێ هه‌لدان" ه‌ یاخود
"چارانی چاره وه‌سف ده‌کری، له‌و شوێنه‌ی که شیوه‌که ده‌لتی:

به‌ خۆر خۆ به‌ دیواری که‌تا نه‌دا ناو

له‌گه‌ل گاشه به‌ردا سه‌ر نه‌سوێ، سه‌ر نه‌سوێ

به‌لام دوا جار و له نیوه‌ی شیعره‌که‌دا خۆته‌ر هه‌ست به‌وه ده‌کا که شاعیر چیت‌ر شوێنپیتی
نه‌م کوچ و کوچه‌باره هه‌لناگرت و ته‌نیا به‌ وێنا کردنی نه‌و حاڵه‌تانه قه‌ناعه‌ت ده‌کا که نه‌گه‌ر
بگاتنی چۆن ده‌بن. واته‌ سواره لی‌ره‌دا به‌ قه‌ولی خۆی حه‌قیقه‌ت له واقیع جیا ده‌کاته‌وه و
نه‌وی لی‌ره به‌دوا باسی ده‌کات حه‌قیقه‌تیه‌که‌ که له وانه‌یه‌ خۆی به‌ی به‌ واقیع و له‌وانه‌شه نه‌بن
به‌ وته‌یه‌کی تر "خه‌وه‌به‌ردینه" له واقیعه‌یه‌که‌وه ده‌ست پێده‌کا و له قه‌واره‌ی حه‌قیقه‌تیه‌که‌دا

دهوامی دهبی. سواره نهم گیترا نه وه سه مبولیکه به شیتودیه کی ناپراسته و خو ده کاته زمانه حالی به سهرهاتی میلله ت و مرؤفی کورد.

له خوتنه ریشی ناشاریته وه که نهم به سهرهاته ی به لاه زور تاله:

هه تا بهری تالی گراوی

به دلما گه راوه

هه تا یاد نه کم ناوه بهو ورمه بهردینه کاری گراوه

نه لیم سهد مه خابن

وه جاخت که پروگهی هه زاران نزای شینه باهزی به تاسمن

وه بووژینه وهی ههست و هان و هه ناسمن

چلونه که بهیژوی گراوان نه بهین

له نهو چاوی نهو خانه دانه

له هی چونه بهتی بهراوه؟

خۆزیای "خه وه بهردینه" خۆزیای گه یشتن به شاری ده ریا به، چونکی کانی له ژیر گاشه بهرداندا دهینه گزلی دواوژ و گراوی داهاتوو، بهلام به گه یشتنه ده ریا ناوی راوه ستاوی کانی ده بیته "سینگه ژین" و نه هارژ:

نه لیم تاجی زهروتی دورگهی له سهر ناوه ده ریا

هه تا چاو هه تهر کا، شه پوله، شه پوله

له بهونا، له چوونا

۳. سواره و دهنگی تاپۆ و بوومه لیل

زور کهس پیتی وایه «تاپۆ و بوومه لیل» کۆمه لیک پهخشانی نه ده بی سواره ئیلخانی زادهن که له یتگیای بهرنامه ی را دیۆ پیتشکهشی کردوون. راسته نهم زنجیره بهرنامه به پهخشانی تیتدا بووه، بهلام له «تاپۆ و بوومه لیل» دا وتاری په خه بی و وتاری لیکۆلینه و ده بی و هر گیتیانی بابته تیپۆزی نه ده بی و ته نانه ت ته زیشی تیتدا به دی ده کری، نهویش نه که هه له بهستینی شیعردا، به لکوله بواری فلهسه فی و فیکری و له بابته ژانری له گوین شانو شیه وه و ته نانه ت هه ندی جار کورته چیرو کیشی، باوه کو زوریش به مانای وردی وشه، هونه ری نه بن، نووسیه. که وایه «تاپۆ و بوومه لیل» ته نیا پهخشانی پروت نییه و کۆمه لیکه هه مه په رنگ و هه مه چه شنه له بهار و بهستینه کانی جیا جیای نه ده ب و ته نانه ت

فەلسەفەدا. ئىستاپرسىياری من ئەوئە سوارە بۆجى تاپۆ و بوومەلئىلى نووسى؟ ھەموومان دەزانن ئەو بارودۆخ و فەزا كۆمەلایەتى و سیاسىيەى «تاپۆ و بوومەلئىلى»ى تئیدا نووسراو تەواو دژ بە چالاكى فیکرى و ئەدەبى بە زمانى كوردى بوو و تەنانەت لەو سەرەبەندەدا گۆڤارتكى كوردى لە ئارادا نەبوو تەبەرەمى قەلەمى شاعیران و نووسەرانی لە جۆرى سوارە بلاو بکاتەو. ئەى چى و كئى دنەى سوارەیان دا دەس بداتە خوێلقاندنى كۆمەلەىك وتارى پۆشنیرانەى بە زمان پاراو و بە ئیوەرۆك بە پیتز و ھاوچەرخانە؟ مەبەستى سوارە لە ھێنانە بەر باسى بابەتى وەكو "شيعر زياتر لە فەلسەفە نيزيکە، ھەتا مێژوو" چى بوو لە كاتىكدا بەردەنگى ئەو سەردەمى وێژە و نووسراوئى كوردى بە ژمارە كەم و لە عەقلى ئەدەبیدا پلە نزم بوون؟ ئایا سوارە تەنیا وىستووبەتى ئەركى ئىدارى خۆى جێبەجێ بکا، یان نا، مەبەستىكى گەورەتر و ئاواتىكى بەرزترى لە مێشك و دلدا بوو؟

خوێندنەوئى وردى «تاپۆ و بوومەلئىلى» ئەو راستىيەمان بۆ دەردەخا كە سوارە ئامانجى لە نووسىنى «تاپۆ و بوومەلئىلى» ئەگەر نەلێن شۆرش، بزوتنەوئەبەكى ئەدەبى و زمانى بوو لە خانەى عەقل و فیکرى كوردیدا. سوارە ھەلى بەرنامەى پادىۆ قۆزتۆتەو و لەم پێگایەو زنجیرە باسكى ھەمەلایەنەى بە زمانىكى پاراوى كوردى كە لە ھەمان كات ھەلگى كۆمەلەىك باسى تازە بابەتى ئەدەبى و فیکرى بن ھێناوئە ئاراو كە ھەم زمانى كوردى لە مەرگەساتى نەنووسین خەلەساندبێ، ھەمیش ئەدەبى كوردى لە باس و خواسى ھاوچەرخانە و ھاوسەردەمانەى جیھان بێشەش نەكردبێ. سوارە «تاپۆ و بوومەلئىلى»ى كردۆتە مەكۆى ئەو ئەدەبەى كە مافى پەواى خۆى بوو لە دەیان گۆڤار و كتیبدا بوونى دەنگ بداتەو، بەلام كە ئەو بوونە پێگای لى بگيرى، سوارە ناچارە لە تەختى شاعیرىتى دابەزى و بپەرژێتە سەر ئەركى پەخنەگرتن و ھەگرتن و پەخشان و وتار نووسین. بە پای من بەرنامەى «تاپۆ و بوومەلئىلى»ى سوارە دەورى ئەو گۆڤارانە دەگيرى كە دەبوايە ئەو سەردەم بلاو ببوونايە و پێگا نەدەرا بلاو بپنەو. سوارە «تاپۆ و بوومەلئىلى»ى بۆیە كردە بەرنامەى ئىدارى خۆى چونكە ھەستى بەو غیابە ھرست ېرەى نووسىنى كوردى و عەقلى كوردى كردبوو.

«تاپۆ و بوومەلئىلى» بۆ من بەلگەى بەلگەنەوئىستى پروناكبیرىكە كە كۆلەدانى تەنیا لە سۆنگەى سووربوونىتى لەسەر نووسین. سوارە «تاپۆ و بوومەلئىلى»ى بۆیە نووسى كە بەر لەوئى بە كوردى ېرى بە كوردى ژبايى، لە سەردەمىكدا كە بە كوردى مردن كارى ھەموو "پاراوى ئاوتىك و" خىلى درۆ"یەك بوو، بەلام بە كوردى ژباى تەنیا لە دەسلالتى ئەو كەسانەدا بوو كە دەیانزانى:

ندوستان نهو هستی به دهستی
 که خارای نیش و سواوی سوئی بی
 له هدر شوینتی راماره، داماره، کاری تهواره
 نهزانی نه بی هدر بی و بازوی، تا بی تا بختی
 ههناوی به ههنگاوه، نهسرهوتنه کولهکدی پروچی ناوه

۱ - تاپۆ و بوومه لیل، سواره نیلخانی زاده، ۱۳۷۹، نشر پانیز، ل ۸۳.

۲ - ه.س، ل ۸۴.

۳ - ه.س، ل ۸۴.

۴ - ه.س، ل ۲۴۴.

۵ - ه.س، ل ۲۵۱.

کتیبیک له گفتوگدا

سه لاهه ددین موته دی

یه کتیک له و کتیبانه ی که ده توانم بلتیم به داخه وه تا ئیستا زۆر به که می ناوړی لږ دراوه توه، چ له بواری په خنه و چ له بواری لیدوان، دیوانی شیعی "خه وه ردینه"، یه کتیک له شاکاره کانی نه ده بی کوردی، دیوانی شاعیری گه وړه ی کورد، "سواره ئیلخانی زاده" سواره ی شاعیره.

بۆ قسه کردن له سهر نهم کتیبه ش، میوانداری به پرتز ماموستا "سه لاهه ددین موته دی" مان کردوه که به پرتز یه کتیکه له روشنیرکان، جگه له وه ی که له بواری سیاسه تدا کاری کردوه، ته مهنیکی زۆر له گهل کاک "سواره ی ئیلخانی زاده" دوست و هاوړتی نزدیکی بووه. جگه له وه، هر له گهل کاک "سواره" ماوه یه کی زۆر سهرقالتی په خنه ی نه ده بی و نه قدی نه ده بی بووه. به ناوی بهرنامه که مانوه کاک "سه لاهه ددین موته دی" زۆر زۆر به خیره اتنتان ده که م.

و: سپاستان ده که م.

پ: راستی بۆ من فرسه تیکی زیرینه که جهناپت له بهرنامه یه کا نه بهیم و ده توانم له گهل جهناپت پاس له کاک "سواره" به که م.

و: سپاست ده که م. پاس له کاک "سواره"، یه کیان نه وه یه کۆن نابیت، تا پاسی بکه ی هه لده گری زیاتریشی له سهر بدویتی. دوو، بۆ من ته نیا لیکدانه وه و په خنه گریبه کی نه ده بیش نییه و بهس. بۆ من زیندوو کردنه وه ی هه موو بیره ودریبه کاغه. بیره وهری هر له مندالیمه وه که ئیمه هه م په فیک بووین، هه م ناموزا بووین، هاومال بووین، پتیکه وه گه وره بووین، پتیکه وه گهنج بووین، پتیکه وه دلداریمان کرد، پتیکه وه سیاسه تمان کرد، پتیکه وه کوردایه تی و هه لات هه لات و گیران و زیندانمان کرد، پتیکه وه کاری نه ده بی و نووسین و شیعر و په خنه گریان کرد.

من له شۆنیکدا ده لیم له پاسیکی "سواره" دا نه و شیعره ده بی دوویات که موه:

من و مه جنون له مه کته به خانه یی عشقا ده رس خوین بووین،

نهم خه قی که لام کرد له وه له یلا به جی ما نه و

راستی نه و له جیتا یه کدا به جی ما که به داخه وه ئیتر وه ختی نه وه بوو خه لک چاوه روانی بهرهم و به هره ی زیاتر بوو.

پ. کاک "سه لاح" تا کو ئیستا زۆر که م په خنه گران و نووسهران زۆر به که می به داخه وه

باسی کاک "سواره" یان کردووه. نه‌گەر چی من ده‌بین له میانەی ئهم به‌رنامه‌یه ئاماژه بکهم به وه‌ی که لهم دواياندا گۆفاری "پۆفار" که سهرده‌م ده‌ری ئه‌کات ژماره‌یه‌کیان ته‌رخان کرد بۆ قسه‌کردن له سهر سهرجه‌م به‌رهمه‌کانی کاک "سواره"، به‌لام به‌ ده‌گه‌من نه‌یه‌نی لهم لا و له‌و لا نووسینه‌تکی په‌خه‌گرانه‌مان هه‌یه‌ی له سهر کاک "سواره".

په‌ت وایه ئهمه به‌شێکی نه‌گه‌یه‌تیه‌وه به‌وه که مه‌سه‌له‌ن نووسینه‌ی کاک "سواره"، نووسینه‌تکی سه‌خته، نه‌و سه‌به‌ک و شه‌وازی کاک "سواره" شه‌وازه‌کی سه‌خته یانی په‌خه‌گران ده‌ره‌قه‌تی نایه‌ن یان شتی تر له ئارا‌دا‌یه.

و: وه‌للا من پێم وایه به‌شه زۆره‌که‌ی خۆت باست کرد. شی‌عری کاک "سواره" تێگه‌یه‌شتنیشی دژواره و لێک‌دانه‌وه‌شی دژوار و سه‌خته، ئهمه لایه‌ک. خۆی زمانیه‌کی وای هه‌لبه‌زار دووه. وه‌خۆی شێوه به‌یانیه‌کی وای هه‌لبه‌زار دووه، ئێمه دواتر باسی ده‌که‌ین بۆ، به‌لام جگه له‌وه به‌رێک له لێک‌دانه‌وه‌کانیشی په‌نگه به‌یه‌تیه‌وه سهر جیهانی سیاسه‌ت و زۆر که‌شیش خۆی نامه‌ده نه‌یه‌ی لهم جیهانه‌دا، بێته نێو مه‌یدانه‌وه. سێهه‌می به‌رێکیان نیشاره‌تی تێدا هه‌یه به‌و پروو‌دا‌وی تایبه‌ت، ئه‌وی نه‌و سهرده‌مه نه‌وایه‌ی و له نێو پروو‌دا‌وه‌کاندا به‌شداری نه‌بوو‌یه نیشاره‌کانیش تێنا‌گا، په‌نگه دواتر ئێمه باسی به‌رێک له شی‌عه‌ره‌کانی به‌که‌ین که نیشاره به‌و کو‌ین. هه‌موو ئه‌وانه به‌وته هۆی ئه‌وه که زۆر که‌س خۆی له قه‌ره‌ی لێک‌دانه‌وه‌ی شی‌عه‌ره‌کانی نه‌دا، به‌لام جگه له‌وه، خۆشه‌ویستی "سواره" و به‌ری شی‌عه‌ره‌کانی زۆر جار وای له کردووه که‌س پێویستی به وه‌ی نه‌دیوه که په‌خه‌ به‌گرێ، به‌س ستایش و په‌یدا‌هه‌ل‌کو‌تن بووه، په‌نگ به‌ی نه‌گه‌ر به‌رێک شاعیر له پاره‌دوودا ویسته‌یه‌تیان ئهمه به‌شکێتن، هه‌یه‌شێکی به‌که‌نه سهر، جا راسته‌وخۆ یا نا‌راسته‌وخۆ لایه‌نگه‌رانی هه‌ینه‌ به‌ تونده‌ی به‌ گژدا چوونه‌وه و به‌ کو‌مه‌ل و ده‌سته جهمعی جوابیان داوه‌ته‌وه نیتر که‌س نه‌یوتراوه قسه‌ی له‌ی بکا، یا په‌خه‌ی له‌ی به‌گرێ. هه‌موو ئه‌وانه به‌ونه هۆی ئه‌وه که به‌چی که‌م باسی "سواره" کراوه.

پ: کاک "سه‌لاح" نه‌گه‌ر باسی کاک "سواره" به‌که‌ین، ده‌یه‌ی به‌ی گو‌مان باسی به‌زووتنه‌وه‌ی شی‌عری نو‌هی کو‌ردی کو‌ردستانی ئه‌یران به‌که‌ین. به‌زووتنه‌وه‌ی شی‌عری کو‌ردستانی ئه‌یران. جه‌نا‌به‌ت ده‌زانی له سهرده‌می نه‌خه‌یره‌وه له سهرده‌می دوا‌ی گو‌ماری مه‌ها‌با‌د نه‌گه‌ر باس به‌که‌ین، له "هه‌یمن" و مام‌و‌ستا "هه‌زار" و له "سه‌ه‌د کامه‌یل ئه‌یمامی" و مام‌و‌ستا "حه‌قه‌قی" و نه‌مانه‌دا خۆی ده‌یه‌یه‌تیه‌وه. به‌س ئهم پۆله شاعیره که ده‌گرێ به‌یه‌ین قوتا‌به‌خانه‌ی مو‌کریان پێک ده‌هه‌ین، دوا‌جار "سواره" له هه‌نا‌وی نه‌مانه‌وه دێته ده‌ره‌وه. ئه‌و جن هه‌شته‌نه‌وه ئه‌و دا‌پانه که کاک "سواره" له وان ده‌یکا چۆن نه‌یه‌یه‌تیه‌وه؟

و: ئێمه ده‌یه‌ی ئهم دوو مه‌که‌ته‌به‌ی شی‌عه‌ر گو‌تنه، یا وه‌کو‌ ئێوه ده‌لێن نه‌و دوو مه‌درده‌سه‌ی

شیعرییه به ته‌واوی لیک جیا کهینه‌وه. "هه‌ژار"، "هه‌یمن"، "خاله‌مین"، "حه‌قیقی"، "سه‌یدکامیل" و "محمد‌مه‌ نووری" و هه‌موو نه‌وانه‌ نه‌و قوتابخانه‌ن که ده‌کرتی پیتی بلتی قوتابخانه‌یه‌ک که "سه‌یفی قازی" چه‌شکین و ماموستا و بره‌پیده‌ری بوو.

کلاسیزمی نویی ده‌توانین پی بلتین له‌ نه‌ده‌بی کوردی له‌ کوردستانی ئیتراندا، بۆیه‌ پیتی ده‌لتن کلاسیسم چونکه‌ نه‌مه‌ له‌ باری گوته‌وه، له‌ باری وه‌زن و قافییه‌وه‌ شتی‌وه‌ کلاسیکی به‌ خۆی گرت. وه‌زنی تیک نه‌دا‌بوو، قافییه‌کانی له‌به‌رچاو ده‌گرت، وه‌ک عه‌رووزه‌کانی له‌به‌رچاو ده‌گرت، به‌لام له‌ نی‌وه‌رو‌کدا گۆزانی هینا.

له‌باتی ته‌نیا شیعری غه‌زه‌لی و دل‌داری و پیت‌دا‌هه‌ل‌گوتنی مه‌عشوقه‌ بی، مه‌عنا و نی‌وه‌رو‌کی کۆمه‌لایه‌تی هینا گۆژی، نی‌وه‌رو‌کی سیاسی و میلیشی هینا گۆژی. له‌ هه‌ل‌ب‌ئ‌اردنی وشه‌شدا له‌باتی نه‌و وشه‌ عه‌ره‌بی و فارسییه‌ ره‌ق و ته‌قه‌کانی کۆن، که‌لکی وه‌رگرت له‌ وشه‌ کوردی په‌تی که‌ مه‌وجود بوون له‌ نی‌و کۆمه‌ل‌گادا. نه‌وه‌ جیا‌وازییه‌ک ده‌خاته‌ به‌ینی نه‌م گۆزان‌کار ییه‌ی که‌ له‌ کوردستانی عیراق کرا تا کوردستانی ئیتران، له‌ کوردستانی عیراق زیاتر خه‌لکی که‌ ناله‌ه‌ل‌گری نو‌ت‌کردنه‌وه‌ی به‌یانی شیعری کوردی بوون خه‌لکی شاره‌کان بوون. نه‌وانه‌ زیاتر که‌لکیان وه‌رده‌گرت له‌ دانان و دا‌ه‌تانی وشه‌ی تازه‌ له‌ به‌رامبه‌ر وشه‌ کۆنه‌کاندا، به‌لام خه‌ل‌که‌که‌ی که‌ له‌ سه‌رده‌می "سه‌یفی قازی" به‌ خۆی و به‌ شاگرده‌کانیشیه‌وه، زیاتر خه‌لکی دی‌ بوون، نه‌مانه‌ زیاتر که‌لکیان وه‌رده‌گرت له‌و وشانه‌ی له‌ نی‌و کشتوکال، له‌ نی‌و مه‌رداری له‌ نی‌و گه‌رمین و کو‌ستان کردنی خپل و عیله‌ کاندای به‌ کار ده‌را و نه‌وانه‌یان به‌ نه‌مانه‌ت وه‌رگرت و مه‌عنای تازه‌ یان پی به‌خشی. مه‌عنای تازه‌ له‌ جیهانی سیاسه‌ت، مه‌عنای تازه‌ له‌ جیهانی ته‌غه‌زولدا.

نه‌م مه‌کته‌به‌ کلاسیزمه‌ نوییه‌ی که‌ "سه‌یفولقوزات" یا وه‌کو پاشان پیتی ده‌گوتری "سه‌یفی قازی" ده‌ستی پیت‌کرد، هه‌موو نه‌و شاعیرانه‌ی سه‌رده‌می جمهوری کوردستان و کۆمه‌له‌ی "ژ.ک" له‌و قوتابخانه‌ دا‌ بوون.

نه‌م قوتابخانه‌ یه‌ تا دوا‌ی رو‌خانی جمهوری کوردستانیش بۆ ماوه‌یه‌ک ده‌وامی کرد. نه‌وه‌ی دواتر هاته‌ گۆژی، له‌ وینه‌ی "سواره" و باقی ره‌فیه‌کانی که‌ بلتین له‌ ناخ‌ری ده‌یه‌ی په‌نجاکان - من لی‌ره‌ هه‌تا ده‌لتم په‌نجاکان و شه‌سته‌کان و نه‌وه‌ به‌ تاریخی میلادی ده‌لتم بۆ وه‌ی هه‌موو لایه‌ک باشی تی‌یگه‌ن و مو‌شکیله‌ دروست نه‌بی. له‌ کۆتایی په‌نجاکان و سه‌ره‌تای شه‌سته‌کانه‌ وه‌ قوتابخانه‌یه‌کی تازه‌ هات، چه‌یه‌کی تازه‌ هات که‌ نه‌مه‌ چه‌ی شیعری نویی کوردیه‌یه. نه‌م شیعره‌ نوییه‌ هه‌موو قه‌رارداده‌ کۆنه‌کانی شکاند.

پ: نه‌و قوتابخانه‌ نوییه‌، که‌ پاسی "سواره" نه‌که‌ی، واته‌ قوتابخانه‌ی "سواره"، له‌

هه‌ناوی شیعرێ کلاسیکی نوێی کورد بیه‌وه، واته له هه‌ناوی "هه‌یمن" و "هه‌ژار" نه‌و قوتابخانه‌ی که باست کرد، هاته دهره‌وه یان موته‌نه‌سیر بوو به‌و گۆڕانکارییه‌ی که له نێران له نێو شاعیره‌ فارسه‌ کانا دروست بووه، یان موته‌نه‌سیر بوو به‌و گۆڕانه‌ شیعریه‌ی که له لای "گۆزان"ی عۆمان لای "شیخ نوری شیخ صالح" هاته‌ ناراه‌؟

و: نه‌گه‌ر زۆر کورت جواب ده‌مه‌وه، به‌لێم وه‌للا هه‌موویان ته‌ئسیریان هه‌بوو. شیعرێ کۆنی کوردی، شیعرێ کلاسیکی کوردی، به‌ کلاسیزمی کۆن و کلاسیزمی نوێ شتیه‌ که‌نجینه‌یه‌کی فهره‌هنگی بوون بۆ نه‌وانیش و بۆ هه‌ر که‌سی دیکه‌ و ئیستاش هه‌ر به‌رده‌وام وان، ته‌بعه‌ن هه‌موو که‌س که‌لکی لێ وه‌رگرتوه‌ و کردوویه‌تی به‌ سه‌رمایه‌یه‌ک له‌ زانستی فهره‌هنگی و نه‌ده‌بی خوێدا، به‌لام سه‌رده‌می‌ک هاته‌ که‌ هه‌ست به‌ نه‌وه‌ ده‌کرا گۆڕانکاری پێویسته‌، نه‌م هه‌سته‌ بۆده‌ کرا؟

شیعرێ نوێی کوردیش وه‌کو هه‌موو دیاره‌یه‌کی که‌ له‌ ناو کۆمه‌ڵدا سه‌ر هه‌ڵده‌دا کوتوپر و له‌ نا‌کاو سه‌ری هه‌ڵده‌دا، یا به‌ره‌مه‌ی زۆرزانی، زیره‌کی یا به‌یحه‌تی که‌سی‌ک یا چه‌ند که‌سی‌ک نه‌بوو به‌ته‌نێ، به‌ لکو په‌نگدانه‌وه‌ی گۆڕانکارییه‌ک بوو که‌ له‌ نێو کۆمه‌ڵدا رووی دا‌بوو. جا په‌نگدانه‌وه‌که‌ی وا هاته‌ نێو نه‌ده‌بیاته‌شه‌وه‌.

کۆمه‌ڵگای نێران رووی کرده‌ گۆزان. له‌ ناخه‌ری په‌نجاکان و سه‌رده‌تای شه‌سته‌کانی میلادییه‌ وه‌. کۆمه‌ڵگای نێران له‌ کۆمه‌ڵگایه‌کی عه‌شایری، نه‌رهاب و په‌عییه‌تی زیاتر پشت نه‌ستوو به‌ به‌ره‌مه‌ی کشتوکالییه‌وه‌ گۆزا به‌ کۆمه‌ڵگایه‌کی شارستانی، کۆمه‌ڵگایه‌کی زیاد بوونی ژماره‌ی خوێنده‌وار و خوێندکار.

پ: له‌ به‌ره‌ی شیعرێ "هه‌لۆ" وه‌ په‌رسیار کرا داخوا‌ کاک "سواره"، چ کاته‌یک نه‌و شیعره‌ی نووسیه‌وه، به‌ سه‌ر گه‌یها یان سه‌ر چه‌یدا وتوویه‌تی؟!

و: نه‌و شیعره‌ کاته‌ی خۆی "په‌وشکین"ی شاعیری ڤووس کوتوویه‌تی. دوايه‌ دوکتور "فه‌ره‌یدوون [په‌رویز] ناته‌لی خانله‌ری" که‌ یه‌کی‌ک له‌ نه‌دی‌ب و شاعیره‌ گه‌وره‌کانی نێرانه‌، کردی به‌ فارسی، چه‌ند سالتیک دواتر که‌ من به‌ پێشمه‌رگایه‌تی له‌ کوردستانی نێرانه‌وه‌ ڤووم کرده‌ کوردستانی عێراق و مامۆستا "هه‌ژار"م دی و بووین به‌ هاوما‌ل و په‌فیقی سالتاه‌ی لێره‌بوونم له‌ کوردستانی عێراق. توانیم نه‌م شیعره‌ی بۆ به‌گێرمه‌وه‌.

به‌ شتیکێ زۆریشم له‌به‌ر بوو، هه‌ر شیعره‌ کانیشم بۆ نووسیه‌وه، نه‌وه‌ی له‌ به‌رم نه‌بوو به‌ په‌خشان جیگا به‌تاله‌ کانم بۆ په‌ر کرده‌ وه‌. نه‌ویش له‌ ڤووی نه‌وه‌وه‌ شیعرێکی کوردی کوت هه‌ر به‌ ناوی "هه‌لۆ". دیاره‌ شیعرێکی به‌رزه‌ و به‌ناوبانگه‌وه‌. هه‌ر له‌ سه‌ر وه‌ژنی شیعره‌ که‌ی "خانله‌ر"یشه‌.

کاتیک من له کوردستانی عێراق گه پامه وه بۆ کوردستانی ئێران نوسخه یهکی ئهم شیعره دهسنووسهی "ههزار"م له لا بوو. "سواره" ویستی خۆی تاقی بکاتهوه له و مهیدانه و چۆن "ههزار" کردبووی به کوردی، ئهوش جارتیکی دیکه شیعره کهی "ههزار"ی سه رهله نوێ پێک خسته وه و کردیه وه به کوردی. بۆیه میسره عی ئه وه لی بۆ ئه وه ی که نیشانی بدا شیعره کهی له "ههزار" وه گرته وه، و نه له ن دزی کرد وه، عهینی میسره عه کهی "ههزار" دووپات دهکاته وه.

ئه وه ده لی: "پایزه دار و ده وه ن رهنگ زه رده" ئهم ده لی: "پایزه دار و ده وه ن بێ به رگه" به م ته رتیه ویستی به لی که ئه وه شیعری که وه دووی "ههزار" که وت وه.

ئه وه شیعره زۆری ده نگ دایه وه. هومیده وارم ئه وانه ی که مۆسیقا ده زانن و ده نگیان خۆشه به توانن ئه وه شیعره ی "هه لۆی سواره" به کن به سروود، چونکه یه کتیک له باشتی نی ئه وه شیعرانه یه که هه لده گری بکری به سروود.

پ: ئه وکات که باسی گۆرانه کاری، یا فه رهنگی و رۆشنه یریتان نه کرد له ئێران، هیندیک گۆرانه کاری سیاسیش هه بوو، به شداریکردنی کاک "سواره" ئه وکات له به زووتنه وه ی خۆبندکارانی چه بی ئێرانی ئه مانه چ ته نسیر و گۆرانه کاری به بوو. هه ر له و کاته دا جه ناهت ده بی نی به زووتنه وه ی "سیاه که ل" ته نسیری کی زۆری هه بوو له سه ر زۆریه ی رۆشنه یران و گۆرانه کاری به کی زۆری دروست کرد؟

و: جا با پیت به لیم چه ره که ته که ی خۆبندکارانی کورد له کوردستانی ئێران، پش نی "سیاه که ل" شه وه ختیک کۆمه لگای ئێران گۆرا، له ناخه وه گۆرا، په یوه ندی ئابووری گۆرا، پێگا نه بوو، ئهم گۆرا نه کاری به ده بوو ته نسیری خۆی بکاته سه ر نه ده ب و "فه رهنگ" یش. قسه ی تازه هاته گۆری مه عنا ی تازه هاته گۆری. بۆ مه عنا ی تازه تۆ ده بوو شیوازی تازه ی به یانیی دروست که ی. ئهم قالبه کۆتانه ی شیعری نه یانده توانی مه عنا تازه کان له نیو خۆباندای بگۆجین، له بهر ئه وه پتووستی هه بوو به شکاندن قالبه کۆنه کان و هینانی قالی تازه و ئهمه له کۆتایی په نجا کان و سه ره تای شه سته کانی میلادییه وه ده سته پێکرد. ئه و کاته یه کیتی خۆبندکارانی کورد له زانسته گاکانی ئێران دروست بوو. دیاره به نه یینی. که هه مووی ئیمه "سواره" ش و منیش ئه ندامی ئهم یه کیتی سه بوین. چالاک بوو، وه ئهم یه کیتییه له لایه که وه سیاسه ت بوو، به لام له لایه کی دیکه شه وه فه رهنگ و نووسین و شیعر و نه ده ب بوو، ئه مانه تیکه ل ده بوو ده که ل فکری چه پ که له دنیا ی ده ره وه ش ده هات بۆ نیو ئێران. خۆبندکارانی ئێرانی ده گرته وه، خۆبندکارانی کوردیشی ده گرته وه.

ئه مه قوناغی یه که می یه کیتی خۆبندکارانی کورده، به لام قوناغی دووه می ده که رته وه بۆ

نیوه راستی شهسته‌کان. کاتیک من رۆشتم بۆ پیتشمه‌رگایه‌تی له ئێران‌وه بۆ کوردستانی عێراق و سێ سالم پێچوو. "سواره" و ره‌فیه‌ کانیشی که مابونه‌وه نه‌وانیش گیران، چونه‌ زیندان نه‌وانیش ماوه‌یه‌کیان پێچوو، جارتیکی دیکه هه‌ر دوو کمان هاتینه‌وه و له‌ کولێزی حقووق یه‌کترمان گرتوه‌وه. نه‌مه له‌ نیوه راستی شهسته‌کانه‌وه بوو. نه‌وجار بیرى سیاسى چه‌ر به‌ سهر هه‌موو ئێران و به‌ سهر گه‌نجه‌کان و خوێنده‌وارانى ئێراندا زال ببوو. دیاره به‌ سهر نیتمه‌شدا.

هه‌ر نه‌و کاته‌ش بوو که "سمایل شریف زاده"، "سوله‌یمان صوعینی"، "مه‌لا ناواره" و ره‌فیه‌کانیان له‌و چوارچێوه‌ کۆنه ته‌قلیدییه‌ی حیزبى دیموکراتى کوردستانی ئێران هاتبونه‌ ده‌رئ. هه‌ر وه‌کو چۆن سازمانى ئینقلابى حیزبى تووده له‌ حیزبى تووده‌ی ئێران جیا بۆوه و ناوى خۆى نا سازمانى ئینقلابى، نه‌مانیش ناوى خۆیان نا کومیته‌ی ئینقلابى حیزبى دیموکرات. له‌ واقیعه‌دا کومیته‌یه‌کی ئینقلابى بوو که له‌ دژ سونده‌ت و ترادیسیۆنه‌ کۆنه‌کانى حیزبى دیموکرات راست ببۆوه. نه‌وانیش هاتنه‌وه بۆ نیو کوردستانی ئێران، به‌ شیوه‌یه‌کی چه‌کدارانه‌.

به‌ینی ئیمه وه‌ک خوێنده‌کارانى کورد و به‌ینی نه‌وان وه‌کو هێزى چه‌کدار په‌یوه‌ندى په‌یدا بوو. وه‌کو نه‌وان بوونه‌ بالى چه‌کدارى چه‌ره‌که‌ته‌که و نیتمه‌ش بووینه‌ بالى ته‌نزیمی و سیاسى و فه‌ره‌هنگى بزوتنه‌وه‌که. نه‌مه جاره‌کی دیکه ته‌نسیرى کرده سهر شیعرى "سواره". نه‌م جار شیعره‌کانى "سواره"، روونتر و ناشکرتر خه‌باتگێترانه‌تر و شوێشگێترانه‌تر بوو.

حادیسه‌ی "سیاه‌که‌ل" له‌ واقیعه‌دا دواى چه‌ره‌که‌ته‌که‌ی "سمایل شریف زاده" و وان ده‌ستى پێکێرد. بۆیه‌ یه‌که‌تیک له‌ به‌ناویانگترین شاعیرانى نه‌و سهرده‌مه‌ی ئێران به‌ زمانى فارسی شیعرێکی خۆشى هه‌یه که ده‌لێی:

راهی باید زین کوهستان سرسخت زجنگل سرسبز

ده‌یه‌ه‌وئى بلێ له‌ کوهستانه‌ سه‌خته‌کانى کوردستانه‌وه، پتویسته‌ ئیمه پێگایه‌ک بکه‌ینه‌وه بۆ لێره‌ واره سهرسه‌وزه‌کانى مازه‌نده‌ران که حادیسه‌ی "سیاه‌که‌ل" له‌ وێ پرووی دا‌بوو. نه‌و دووانه‌ تیکه‌ل بوون.

پ: تو‌ بلێی نه‌مه راست یی که "سواره" له‌ سهرمه‌رگیدا له‌ نه‌خۆشخانه‌ گوتوو‌پێتێ ته‌نیا ئاره‌زووم نه‌مه‌یه‌ کچیکی جوان له‌گه‌لما به‌خه‌وئ؟

و: نه‌وه که "سواره" له‌ خه‌سته‌خانه‌ بووئ و پێش سهرمه‌رگ ئاره‌زووی نه‌وه‌ی کردبێ که کچیکی جوانی له‌ گه‌ل به‌خه‌وئ: له‌ راستیدا نه‌وه زیاتر نه‌فسانه‌یه‌، به‌لام نه‌فسانه‌یه‌ک له‌ حه‌قیقه‌تیکه‌وه سهرچاوه‌ ده‌گرئ. نه‌و حه‌قیقه‌ته‌ش نه‌وه‌یه "سواره" بنه‌اده‌مێکی زۆر دێ ته‌پ

و: که سیک باسی شیعی نۆی کوردستانی ئیتران دهکا، ده بی نهوه بزانی که هه لومه رجیک که شیعی کوردستانی ئیترانی تیدا داندرا، نهوه لومه رجه نییه که له کوردستانی عیراق له سالهکانی پیشوو، هه له دهوهری دهسه لاتی ئینگلیزهکانهوه مه وجود بووه، نه هه لومه رجه شیعیر گوته نازاد بووه، باسی کورد و کوردستان کران نازاد بووه. ناچار بووه له ئیتران هه کهس شیعیر بلتی به تایبهت شیعی نۆی که نیوه روکیکی سیاسی و کومه لایهتی و شوێشگیرانه ی هه بوو، ناچار بوو ده بوو په نا به رته بهر نه مه ره مز و رازه.

ئیهسته که سیک شیعی "شهوه" ی "فاتیح" ده خوینیه وه، یا به شیک زور له شیعهکانی کاک "عهلی حهسه نیانی" ده خوینیه وه سهیر دهکا هه موو ناچار بوون بهو زمانه قسه بکهن. بهلام "سواره" جگه لهوه، له راستی خوشی پیتی خوش بوو، "سواره" خۆ یه کیک لهو کهسانه بوو که زهوقی نهوه بوو به زمانیکی پر له راز و نهینی، به زمانیکی نیوه شاردراره، نیوه نهینی، نیوه ناشکرا قسه بکا و به زمانیک قسه بکا که خوتنه مه عنای جزاروجویری بتوانی لی وهریگری و هه کهسه به زهوقی خۆی بتوانی لیکه بداته وه.

پ: رهنگه نهوه زورترین داهیتانی کاک "سواره" به له شیعهرا!

و: بهلێ رهنگه نهوه زورترین داهیتانی هه موو شاعیره کوردهکانی دنیا به.

پ: له یه که مه رجه له یا یه که داهیان دروست دهکا له زمانا، که نهیههوی یه که بونهادی تر، یه که خانووی تر به زمانی کوردی دروست بکات، که نهو خانوه، خانووی زمانی "هیمن"، یا زمانی ته نانهت "گۆران" پش نییه!

و: نا. که شیعی کوردی رچه ی خۆی دۆزییه وه له کوردستانی ئیتران، له راستیدا سه رده مێک بوو، دوا ی نهو گۆرانه کومه لایه تییه ی له کومه لگای ئیتراندا پرووی دابوو و پتو یستی بهوه هه بوو قالبی نۆی بدۆزیه وه به یانی شیعی کوردی. ئیهمه له مێژ بوو قسه مان لهوه ی ده کرد و داده نیشتین و له نیو چوارچیه ی نهو ریکخواه خوتنه کارییه یدا که خه باتی سیاسی ده کرد، بهلام بهشی زوری خه باته که، خه باتی فرههنگی، کولتووری نه ده بی کوردی بوو. قسه لهوه دهکا، شیعی کوردی ده بی کام رچه بگریته بهر؟

پ: حه ز ده کهم کاک "سه لاهه ددین"، با سیک له سه ر شهعه فارسییهکانی کاک "سواره" بکا که هه ره وه کو ده زانی شهعه فارسییهکانی کاک "سواره" ش کاریگره یکی زۆریان هه بووه لهو حه ره که تانه ی که کاک "سه لاهه ددین" به خۆی ئاماره یان پیده کا. به تایبهت هه ره وه که ده زانی که زۆریش له گۆفاری "خوشه" دا که شاعیری گه وهری فارس "ته حمه د شاملو" به لاری ده کرده وه، به لاری ده پتوه. جا حه ز ده کهم له روانگی کاک "سه لاهه ددین" وه کاریگره ی نه مه شهعه فارسییه بزانم چۆنه؟

پرسیاری دووم نموده کاک "سه‌لاحه‌ددین" پتم خوشه شی هکاته‌وه که میزانی ته‌سهریه‌زیری ته‌سیر وهرگرتنی کاک "سواره" تا چ راده‌یه‌ک له شیعره‌ی نوئی کوردی له کوردستانی عیراق بو؟ وه تا چ راده‌یه‌ک له شیعره‌ی نوئی فارسی بو له نیراندا؟

و: ئەمن له پرسیماره دووه‌مه که‌یه‌وه ده‌ست پیده‌که‌م. چونکه خوشم هه‌ر له سه‌ر نه‌وه خه‌ریک بووم پرۆم. له‌و لیکۆلینه‌وه که ریتیازی شیعره‌ی کوردی ده‌بی چۆن بی نئیمه چیمان له به‌رده‌ست دابوو؟ دیاره که ده‌لیم نئیمه، ئەمن شاعیر نه‌بووم، به‌لام من ره‌خه‌گری نه‌ده‌بی بووم، کارم له‌گه‌ل نه‌ده‌بیات بوو، که‌سانی وه‌کو "سواره"، وه‌کو "فاتیح"، وه‌کو "عه‌لی حه‌سه‌نیانی" زه‌وقی شیعریان هه‌بوو، هه‌موو قسه له‌وه ده‌کرا ریتیازی شیعره‌ی نوئی کوردی چ بی، ته‌نانه‌ت که‌وتبوینه سه‌ر نه‌وه زیندوو کردنه‌وه‌ی به‌یته کۆنه‌کان، که‌لک وهرگرتن له حه‌یران. نایا نه‌وانه‌ن که نئیمه ده‌خه‌نه سه‌ر رچه‌یه‌کی نوته، نه‌جاتمان ده‌ده‌ن له ده‌ست وه‌زنه عه‌رووزیه کۆنه‌که.

شیعره‌ی فارسی نیران له‌به‌ر چاومه‌انه، شیعره‌ی فارسی نوئی نیران له "نیما یوشیج" وه له "نیما" وه تا "شاملوو"، هه‌روه‌ها ته‌رجه‌مه‌ی شیعره‌ی ئه‌روویا‌شمان له‌به‌ر ده‌ستدا بوو که به زمانی فارسی پلاو ده‌بوونه‌وه. نئیمه له وه‌زمه‌دا بووین که دوو دیوانی شیعره‌ی کوردی هی "گۆران"، یه‌کیان "فرمیتسک و هونه‌ر"، یه‌کیان "به‌هه‌شت و یادگار" که‌وته به‌رده‌ستمان. ته‌مه دنیا‌یه‌کی دیکه‌ی تازه‌ی به نئیمه نیشان دا و ده‌رگایه‌کی تازه و هه‌راو و به‌رینیشی بو کردینه‌وه. له راستیدا نئیمه زانیان نه‌و شته‌ی که لیتی ده‌گرین نه‌مه‌یه. چونکه زانیان پیش نئیمه خه‌لکیکی زۆر کاریان کردوو بو دۆزینه‌وه‌ی ریتیاز و رچه‌ی شیعره‌ی نوئی کوردی و کاری گه‌وره‌یان کردوو. "گۆران" بوو به بو تیک له به‌ر چاوی نئیمه. له به‌ر مه‌ نه‌و کاته "سواره" له ته‌وریتز بوو، من له تاران بووم، وه هه‌ریه‌ک دیوانیشمان هه‌بوو، لای من بوو، من هه‌ر به پازده رۆژ، بیست رۆژ جارتیک شیعره‌یک له شیعه‌کانی "گۆران" م هه‌لده‌بژارد، بۆم ده‌نارد و بۆچوونی خۆم له سه‌ر ده‌نووسی. شتیه‌ی شیعه‌که‌ی، چۆن نئیمه ده‌توانین چاوی لێ بکه‌ین، چۆن ده‌توانین که‌لکی لێ وهرگیرین، جارێ، ده‌بیست لاپه‌رهم له سه‌ر شیعره‌یک ده‌نووسی و به هه‌مان قه‌واره و به هه‌مان شتیه "سواره" جوابی ده‌داوه. یانی نئیمه که‌وتینه سه‌ر لیکۆلینه‌وه‌ی شیعره‌ی "گۆران".

له‌به‌ر نه‌وه کاتیک له تاران جارتیکی دیکه هه‌موو کۆ بووینه‌وه، به‌و حیسابه گه‌شتین که شیعره‌ی نوئی کوردی، "گۆران" رچه‌که‌ی شکاندوو، پتیوست ناکا نئیمه بیگۆرین یان گۆرانکاری گه‌وره‌ی لێ بکه‌ین، مه‌گه‌ر هه‌ر نه‌وه‌نده که ئیقتیزای موخه‌یه نوته‌که‌ی خۆی بی. ئیقتیزای کوردستانی نیران بی. جگه له‌وه شیعره‌ی نوئی فارسیشمان له‌به‌ر چاو بوو.

گومانی تیدا نییه، "سواره" تهئسیری زۆری وه رگرتوه له شاعیره نوێیه فارسییهکان، که وهکو دواتر پیاو دهتوانی باسی شیعره فارسییهکی بکا، که کاک "وریا" داوا دهکا باسیکی نهوه بکهین، بهلام من داوا دهکهم نهوه وهختیک بچین که پرسپاره که بیته سهر باسی شیعره فارسی "سواره". ههر به بهراوهردیکی کهم بلتیم، "سواره" نهونده به توانا بوو له زمانی فارسیدا. یهک نهودهیه هیچ مومکین نییه کهستیک شیعره فارسی "سواره" بهخوێنیتته وه و بزانی نهوه زمانی فارسی نهبووه.

پ: بهراوهرد نهگهر بکهی له نیتوان شیعره فارسییهکانی و شیعره کوردیهکانی خۆیا، ههز ناکا به دهوتیک له دیوهکان ئهیههوی ههمان پهپام که به زمانی کوردی ههیهتی، به زمانی فارسیش بهیگهیهنت. نهوه شیعره "خهتلی در" مان ههیه، له لای کاک "سواره" یانی نهوه پهپامه که دهیههوی بهیگهیهنت ههز ناکا له شیعرهکی تری فارسی یا دهیههوی؟

و: راسته، بهتی راسته، نهوه زۆریش تهبیعییه. شیعره کوردیهکهش و شیعره فارسییهکهش ههر یهک کهسن و له یهک ههست و له یهک داخوازی و له یهک نومیته و ئامانجهوه سهراچاوه دهگرن.

شیعره "خهتلی در" ته دهبی بزانی هی چ سهردهمیته. سالی ۱۹۶۷ و ۶۸ نهوه هههکه ته چهکداریهی که من بۆم باس کردی له پێشدا. ههیه چهکداریهکی "شهریف زاده" و "مهلا ئاواره" و "سولهیمان موعینی" و باقی تیکۆشه رانی سیاسی کوردستانی ئێران دهستی پیکردبوو. ئیمه وهکو ههتیریکی خۆتندکاری لهگهلیان له پهیوهند دا بووین. له سهردهمیتهکدا نهوان داوایان له ئیمه کرد که به هۆی نهوه بریک له سه رکردهکانیان شههید کران و توانای ئیدامه دانی شوێشه کهیان نییه، ئیمه بهچینه نێربانهوه و خۆتینکی تازه بکه یه بهر ئهم هههکه ته چهکداریه. نهوه بزوتنهوه خۆتندکاری و سیاسیه چهپه کهی ئیمه ی. که دیاره ئیمه بزوتنهوهیهکی سیاسی، خۆتندکاری چهپی کوردی بووین. ئهم هههکه تهی له وانهیه بلتیم دوو لهتی کرد.

ئیمه بووینه دوو دهسته: دهسته یهک دهمانگوت با بچین. ئیمه خۆشمان که ئهم بزوتنهوهمان دامهزراندوه، بهرنامه مان نهوه بوو کاتیک گهیشته نهونده خهتکی چهکدارو نهونده خهتکی کادر، دهبی دهست بکهین به بهرپاکردنی شوێش له کوردستانی ئێران. ئیستا خۆ نهوانه هاتوونهوه، چهکداره کانیاان ههیه. ئیمه ش خۆمان کادرهکان به نهندازهی کافی ههین، دهبی دهست پێ بکهین.

جه ماعهتیک بهرامهر به ئیمه راوهستان و دهیانکوت نابێ بچین، چونکه نهوانه به نهندازهی پێویست چهپ نین، به نهندازهی پێویست مارکسیست نین و خۆمان تهریهتمان

نه كړدوون، خوځمان ناماده مان نه كړدوون، له بهر نه وه نابېجېن. يانې له واقعېدا بڼه چوونې
خوځيان، بڼه ناشوځر شگېرېتې خوځيان ده ليلې چې پېان ده هېناوه. به نايات و نه حكام و
پر د نسيپه كانې چې په پوهه چې سپاېوون، "سواره" له وه دايه كه حمله يان پېده كا:

نېوه كېن؟ خېلې درو

نهي گه لې دم پر له هرا

رېنگه نه من ميسالېكت لېره بڼه بېنمه وه له خېلې درو كې، كه نېشاره ده كا: نېوه له
وشه چې چې و له نېستېلاحتې چې چې كېلې وهرده گرن بڼه خوځدزېنه وه له شوځش. له حالېكدا
چې چې پېتېسته، و سېله ي بهر ياكړدنې شوځش بې نهك خوځدزېنه وه له شوځش. بڼه ده لې:

نېوه نهي كرمې كېتې

يارې غارې هڅه

به گه رووې قاسه مې كموې كه وتارېن

چارې كام كوم بوو نه من وا به هېله و به ده هڅه؟

نېوه،

ميراتگري كام چې له وهن؟

نېوه،

حاشاگري رووې نه ندې وشه

بوو كې بې تاراي سوو

ده بېه وې بېلې خه لك رېنگې سوو ده كا به نالا و هېلې ده كا، نېوه كړدووتانه به تارا و
به سېرې خوځتان داداوه بڼه خوځدزېنه وه.

پاشان له چې گايېك ده لې:

مل به به رموورې وشه رېنگاو رېنگه!

خه لك وشه ده كا ته گولله و له سېنگې دوژمنې هېلده كا، نېوه وشه تان كړدو ته
به رموورېك و بڼه خوځ جوانكردن و خوځ رازاندنه وه و خوځ ده رخسټن هم وشانه به كار دېتن. نېنجا
له شوځ نېنېكدا ده لې:

خوانه كا باي به تېوژمې كوېستان

لا بهرې پېرده له سېر بالا تان

ده رده گه وې، هېر ده كوژن دوورا و دوور

بڼه ده لې: "دوور كوژي، نيزېك خه سار"

نێستە وا گرمە لە کێوان بەرزە

میش ئەخاتە لەشی گا بوولەرزە

تاقە مێشیک دە توانی ئەگەر لە سەر پێستی گایە کی گەورەش نیش، لانی کەم
بوولەرزە یەکی لە لەشی گایە کەدا دروست کا، دە توانی لەرزە بخاتە ئەندامی گایەکی گەورە.
بەلام نێو ناتوانن لەرزە بخەنە نێو ولاتەکی خۆتان:

نێون و نێون و لۆکە ی گوێتان

بەسێتەتی ... بەسێهێ

وا هات ... وا چوو

جا ئەمە "سوارە"، جارتیکی دیکە لە شیعریکی دیکە ی فارسیدا دە یلێتە وە، بەلام دیارە
لە شیعەرە کوردییە کە دا زیاتر تەعبیرەکان کوردستانین و مەوزووعی بە حسە کەش
کوردستانییه، بەلام لە شیعەرە کە ی دیکە دا، "زرد، سیا، رنگی" زیاتر جیهانییه، زیاتر
ئەنترناسیۆناله. لە ژێر تەوژمی ئەم حەرە کە تە چەپە شۆرشگێڕییە ی کە لە دەیه ی شەستەکان و
کۆتایی شەستەکان هەموو دنیای گرتیبۆو خێلافی بەینی دوو ئۆردوگای گەورە ی جیهانی
کۆمونیزم، خێلافی بەینی شووڕە ی و چین و سەرھەلدانی چین وەکو پالەویشتیکی گەورە بۆ
حەرە کە تی شۆرشگێڕانە لە موقابیل نارامی و مەندی سیاسەتی سۆقییە تیدا ئەوکاتە و
هەرەھا ئەو حەرە کە تە گەورانی کە دەزانی لە هەموو ئوروپا بەتایبەت بەوێ پیتی دەلێن
مانگی مە ی، شۆرش خۆتندکاران لە پاریس لە مانگی مە ی ۱۹۶۸، هەر لە حەرە کە تی
"لۆمۆباو" لە ئەفریقا و تا "گیشارا" لە ئەمریکای لاتین هەموو ئەوانە تەنسیری کردۆتە سەر
سوارە و تەنسیری کردبوو سەر هەموومان. ئەو عومقی ناگاہیکە یە تی، جگە لەو ئەمە
نیقتیزای شیعەرە فارسییە کە یە تی کە زیاتر جیهانییه، شیعەرە کوردییە کە ی زیاتر شۆرشگێڕی
کوردستانی لەبەر چاو، بەلام لێرە دا هەموو دنیا مۆخاتەب قەرار دە دا و دەلی:

زرد - سیا - رنگی

من و تو

هەر دو بە طفلی می اندیشیم

کە بر سینە ی ما بیدار است

با تنی از تب آتش گرم

شیر خون می طلبد

و مادر فرهنگش را می خواند

من و تو هردو

با یک خون می اندیشیم
 من و تو هر دو به صبحی می اندیشیم
 که طلوعش را مرده از رایت انگشت دهیم
 من و تو هر دو نیک آگاهیم
 که شب سنگدل پنبه به گوش
 به جز از بانگ مؤذن
 روی گلنسته صبح
 با سرود آتش و اذانی از تیر
 بیدار نمی گردد
 من و تو هر دو نیک آگاهیم
 که دهان های انباشته از باد جدل را
 باید بست
 و فصاحت را
 در رواق کوهستان
 از خطیبه که کلامش سری است
 باید آموخت
 تو ظریف زرد، من رنگی، برادرمان زنگی
 همه نیک آگاهیم
 صورت عیسی را
 که بر آن نقش هزاران سیلی است
 در کوثر نفرت باید شست
 و دروغین سحر صلح
 بین گرگ و بره را
 بر فراز دار فلق خونی
 باید آویخت

نهمه همان شورشگتیریه که له "خیتلی درۆ" دا هه یه، به لام له "خیتلی درۆ" دا سه حنه و
 ساحه یه کی کوردستانی له بهر چاوه. له "زهره و سیاه و پهنگی" دا و به پانایی هه موو جیهان و
 هه موو شورشگتیران و هه موو نه ته وه زۆرلیتکراوانی جیهان موخاته ب ده کا.
 له گهل مامۆستای به رێژ، مامۆستا "سه لاهه ددین موهته دی" له سه ره یه کتیک له ناوازه ترین

دیوانه شیعریه‌کانی یه‌کیتک له باشترین شاعیره‌کانی کوردستانی نێران، یه‌کیتک له شاعیره نوێخوازه‌کانی کوردستانی نێران، کاک "سواره نیلخانی زاده" که‌مێ قسه‌مان کرد.

به داخه‌وه ماوه زۆر کورت بوو و نه‌مانتوانی مافی ته‌واو بده‌ین به شیعره‌کانی کاک "سواره". بۆیه من هه‌ر ئه‌و کات ئه‌و به‌لێنهم له کاک "سه‌لاحه‌ددین موهته‌دی" وه‌رگرت که جاریکی دیکه له خزمه‌تیا دانی‌شینه‌وه و بتوانین تاوتوتی به‌شیکێ زۆر له شیعره‌کانی بکه‌ین. بۆیه به‌خوشیی‌هه ئه‌م شه‌و به‌خۆش‌حالییه‌وه ئه‌و به‌لێنیه‌مان هه‌تا جێ وه‌ خزمه‌ت کاک "سه‌لاحه‌ددین موهته‌دی" داین بۆ ئه‌وه‌ی بتوانین به‌شیک له شیعره‌کانی بخه‌ینه ژێر گه‌توگۆ و پاره‌کردنه‌وه.

پ: سه‌ره‌تا به‌ ناوی به‌رنامه‌ که‌وه به‌خه‌تره‌اتنی جه‌ناهت ده‌که‌مه‌وه، کاک "سه‌لاحه‌ددین موهته‌دی"

و: سپاست ده‌که‌م.

پ: زۆر په‌له‌مه له‌وه‌ی که‌ به‌چینه‌ سه‌ر به‌به‌ته‌که. هه‌ز ده‌که‌م سه‌ره‌تا به‌ وه‌ ده‌ست پێت بکه‌ین به‌ خوێندنه‌وه‌ی "خه‌وه‌به‌ردینه"، شا‌کاره‌که‌ی کاک "سواره نیلخانی زاده"، خوێندنه‌وه‌یه‌کی شیکاریانه‌ی جه‌ناهت.

و: به‌ سه‌رچاو، له‌ راستیدا، ئه‌وه ناواتیکێ دێزینی من بوو که‌ ده‌رفه‌تی‌کم بۆ هه‌لبکه‌وێ و جا چ به‌ خوێندنه‌وه‌ بۆ ته‌لوێزۆن، چ به‌ نووسین بۆ پۆژنامه و گۆزار و له‌ نێو کتێبه‌دا، له‌ سه‌ر "خه‌وه‌به‌ردینه" قسه‌ بکه‌م.

قسه‌ له‌ سه‌ر "خه‌وه‌ به‌ردینه" ماوه و مۆله‌تی زۆر و دوور و درێژی ده‌وێ. ماوه‌یه‌ک له‌مه‌وپێش گه‌توگۆم له‌گه‌ڵ کرا، به‌لام په‌نگه‌ له‌ سێ چوار سه‌عات من له‌و باره‌ وه‌ قسه‌م کردبێت، به‌لام ئه‌وه‌ی ئه‌و پۆ هه‌لده‌گرێ له‌ به‌رنامه‌یه‌کی ته‌لوێزیۆنیدا بیلێتی، من هه‌ر وه‌کو داوام لێ ده‌که‌ی به‌ سه‌رچاو وا ده‌که‌م. هه‌م "خه‌وه‌به‌ردینه" ده‌خوێنمه‌وه و هه‌م سه‌ول ده‌ده‌م له‌گه‌ڵ هه‌ر پرکه‌یه‌کیش شیکردنه‌وه‌یه‌کی کورتی پێت نیه‌زافه‌ بکه‌م. "سواره" یادی به‌خه‌یر ده‌لێ:

له‌ چه‌شنی گه‌رووی که‌و،

که‌وی دۆمی یه‌خسیری زیندانی داری:

په‌ی سه‌وزه به‌سته‌ی خۆشانی به‌ری

ته‌ره‌ی باوه‌شی تاسه‌ به‌ری به‌ری

شه‌پۆلی له‌ گۆن خۆنی شه‌رمی که‌چانه

له‌ سه‌ر روومه‌تی ماتی به‌وکی ره‌زا سووک

به‌ تینی به‌تاوینی روانینی زاوا

گهرمتر له پرشنگی تاوی به هاری
 وه کوو نهرمه ههنگای لاوی به رهو ژوان
 له جن ژوانی زیندوو به گیانی کچی جوان
 وه کوو گهرمه پاوی قهشه‌ی دهستی تاراو،
 له بژوتنی ده‌ریای به‌لورینی به‌روئی
 به خور خۆ به دیواری گه‌وا نه دا تاو
 له گه‌ل گاشه‌به‌ردا سهر نه‌سوئی، سهر نه‌سوئی.

پ: بېسوره ئه‌قاعی ئه‌و شه‌هره، رېتمی ئه‌م شه‌هره، پېتم وایه که‌مێک کارێگهره به
 رېتمی شه‌هریکی "گۆران"، که باسی په‌رده‌ی شانۆ ده‌کا.

و: ده‌گونجی، چونکه من له جاری پیش‌سوودا له باسی سه‌ره‌له‌دانی شه‌هری نوئی کوردی
 له کوردستانی ئێراندا نه‌وم بۆ باس کردی، که دوا‌ی گه‌رانیکی زۆری هه‌موومان به‌ دووی
 رېیازیکی نوئی بۆ شه‌هری کوردی و به‌ دووی سه‌رمه‌شقییک که له‌ پرووی نه‌وه‌را به‌ توانین ئه‌م
 رچه‌یه‌ په‌یدا که‌ین، سه‌ره‌نجام گه‌یشته‌یه "گۆران" و "گۆران" بوو به‌و که‌سه‌ که‌ زۆرترین
 کارێگهری له‌ سه‌ر شه‌هری نوئی له‌ کوردستانی ئێراندا هه‌ بوو. له‌ به‌ر نه‌وه‌ ده‌گونجی له‌ گه‌ل
 جلوه‌ی شانۆی "گۆران" یش دا ئه‌قاعیان لێک نه‌یزیک بێ.

پ: "سواره"، ده‌یه‌ه‌وئی له‌ "خه‌وه‌به‌ردینه" دا چی به‌تی؟

و: "سواره" ده‌یه‌ه‌وئی له‌ "خه‌وه‌به‌ردینه" دا باسی ناوێک به‌کا که‌ جاری له‌ نێو دلی کێودا
 قه‌تیس ماوه. ئه‌م ئاوه‌ ته‌بیه‌تی نه‌وه‌یه‌ ده‌یه‌ه‌وئی بێته‌ ده‌رئ، ته‌بیه‌تی نه‌وه‌یه‌ بیزوئی و
 به‌روا. له‌ به‌ر نه‌وه‌ له‌ نێو خۆیدا چه‌رکه‌ت ده‌کا و ده‌بزوئی و ده‌هاری و وه‌کو خۆی ده‌لتی: "سه‌ر
 به‌ گاشه‌به‌رد ده‌دا بۆ نه‌وه‌ی بێته‌ ده‌رئ." جا له‌ ئه‌م چه‌ند به‌رگی که‌ من خۆینده‌وه‌ به‌ چه‌ند
 ته‌سویری جوان و جۆراوجۆر ئه‌م ته‌لاش و تێکۆشانی ئاو بۆ ها‌تنه‌ ده‌رئ له‌ زیندانه‌که‌ی خۆی
 نه‌یشان ده‌دا. وه‌ک بۆ خۆی ده‌لتی: "له‌ زیندانی به‌ردینی غارا" ده‌یه‌ه‌وئی بێته‌ ده‌رئ له‌م
 زیندانه‌. له‌ پێشدا ته‌شبه‌هی ده‌کا، ده‌نگه‌که‌ی ته‌شبه‌یه‌ ده‌کا به‌ ده‌نگی که‌وێک، که‌وی
 دو‌مێک که‌ گیراوه، له‌ قه‌فه‌سه‌دا، به‌ل‌ه‌فرئ ده‌کا، ده‌یه‌ه‌وئی بێته‌ ده‌رئ. که‌ ناتوانی بێته‌
 ده‌رئ. ده‌خۆشئ، ده‌قاسپێئ، که‌ی وه‌کو ئه‌و که‌وه‌ی له‌ بناری کێوێکدا به‌ وه‌کو ئه‌و که‌وه‌ی
 خۆی گه‌نج و له‌ سه‌رده‌می به‌ریه‌ تیدا به‌. ئه‌م ده‌نگه‌ خۆشه‌ی ئه‌و که‌وه‌ به‌ره‌ ته‌شبه‌یه‌ ده‌کا به‌
 ده‌نگی ئاوه‌که‌. ئه‌نجا له‌ به‌شی دو‌وه‌مدا، باسی شه‌پۆلی ئاوه‌که‌ ده‌کا. شه‌پۆلی ئاوه‌که‌
 ده‌شوبه‌یتنی به‌ خۆنێک که‌ دێته‌ سه‌ر روومه‌تی ماتی بووکیکی په‌زاسووک کاتییک زاوا
 سه‌یری ئه‌کا. که‌ گهرمتره‌ له‌ پرشنگی تاوی به‌ هاری. چۆن ئه‌م خۆینه‌ له‌ سه‌ر روومه‌تی ئه‌و

بووکه دئ و دهچن و شه پؤل ددها، ئاویش له ناو کتیه که دا ههر ناوا شه پؤل ددها.
 له جیگایه ک تهشبییه دهکا به لاوتیک، کوپتکی گهنج، که ههنگاو هه ل دینیتیه وه بۆ
 نهوهی بچن بۆ جی ژوان، جی ژوانیک که زیندوه به گیانی دۆست و یاریکی خۆی.
 جاریکی دیکه بهراوردی دهکا و دهیشویهین به دهستیک، دهسته کهش تهشبییه دهکا به
 ماسیهک، یا وهک خۆی ده لئ قه شه - قه شه جوړیک ماسیه - وهک چۆن ماسی له ناو، له
 ده ریا دوور بکه ویتیه وه، هه ل ده به زیتیه وه و بزوتنه وه و جوولانه وهی هه یه. دهستی نه و کوپهش
 وهکو نه و ماسیه وایه، به لām دوور کهوتۆ ته وه له چی؟ نه م دهسته له ده ریا ی "بلوورینی
 بهروئ" یانی له ده ریا ی سینگ و بهرۆکی یاره که ی دوور کهوتۆ ته وه. جا نه م دهسته که
 تهشبییه کردوه به و ماسیه نه وه خۆی له تهشبییه سووه مدها ده بیتیه ناوه که که له نیتو
 کتیه که دایه.

له واقیعه دا تۆ ده بینی، سئ تهشبییه کردوه. ههر له و پرگه چکۆ له دا ناوه که تهشبییه
 دهکا به دهستیک که له سینگ و بهرۆکی یار دوور کهوتۆ ته وه و نه و دهسته ش که له سینگ و
 بهرۆکی یار دوور کهوتۆ ته وه، جاریکی دیکه تهشبییه دهکا به ماسیهک که له ده ریا دوور
 کهوتۆ ته وه. نه مه ههر سیکیان جاری تهشبییه ناوه که یه، کاتیک له نیتو کتیه که دا خه ریکه
 به خوړ خۆ به دیواری کتیا ددها.

پ: نه گهر وایه که خودی ناوه کهش خۆی ره مزه، هیمایه بۆ شتکی تر؟

و: بئ گومان نیستا نه مه ده چینه سه ر نه وه که مه بهستی له و ناوه چیه؟

کچی نوور قه تهمسی ده سی دپری کتیه

له نه نگوسته چاری دلی ختوی کتیا

به ره و ده ر، به ره و شاری ده ریا به رتیه.

ئینجا خه ریکه بیتیه ده رئ. ناوه که تهشبییه کراوه به کچی نوور، دیاره ناوه که تهشبییه
 کراوه به نوور و نووریش تهشبییه کراوه به کچ. نه مه ش دووباره سئ تهشبییه له سه ریه ک له
 یهک دپری شتیریدا. ئینجا خه ریکه بیتیه ده ر، بۆ کوئ؟ به ره و شاری ده ریا. چونکه مه بهستی
 هه مسو ئاوتیک نه ویه بگاته شار - شار له بیرت بئ له شیعری "سوارة" دا - له نه کسه ر
 جیگادا دوو مه عنا ده به خشت: شار، نه و مه عنا ئاشکرا و دیاره که ی شاره یانی ولاتیک که
 خه لکتیکی زۆر تیتیدا نیشته جیئن، به لām شار، له یاریکردنی مندالان و گه نجانی
 کوورده واریشدا، به و مه قسه ده، یا به ئاخری کایه که ده لئین که پیاو له راکردندا، یا له کۆتایی
 یاریدا ده بئ بیگاتن، ده لئ ده بئ بگاته شار.

له بهر نه وهی، نه و ده ریا به وهکو شار وایه که ناو ده یه وهی بیگاتن. بۆ نه وه که بیگاتن

به کوټدا تپده په پړۍ؟

گهرووی ویشک و چاوی سپی چاوه کانی

د هرووی پروونی ناوه

دیاره گهرووی ویشکه، چونکه هیشتا ناوی پټدا نه هاتووه. چاویشی سپیبه، چونکه چاوه له نینتزار و چاوه پوانیدا سپی دهې و نه و کانیهش که هیشتا ناوی پټدا نه هاتووه عاده تن خیزد کانی سپین. نه و گهرووی پروونی ناوه، ناو به وټدا هومید دهکا که بیتته دهړۍ:

به فانوسی نستمیره بهر چاوی پروونه

له بهر پټی هه ریری که وې سټوهره

به پوی مانگه شوو چندراوه.

جا لټره دایه که ده لټی بز نم کچی نووره پټشوازی ده کړۍ. نم پټشوازیبه چوڼ لټ ده کړۍ. نه سټیره ده بیتته فانوسیک و پروونا کایی بز را ده دټیرۍ.

پ: نم ته شبیهه زور سهیره، یانی له شوټنټیکا کچی نور دټته دهره و له شوټنټیکا نه سټیره که نه ویش هه نووره، پټشوازی لټ دهکا نه مه پټت وای نهیه تا نټره نم تایبه تیهه تایبه ته به شپهری کاک "سواره". سهیر که کاک سهلاح مهسه لمن مومکین نهیه له شپهری شاعیرتکی دیکه دا تو شته کی به جوان ته شبیهه که و جوانه کهش به جوانتکی که ته شبیهه که.

و: تو جوانی بوچووی کاک "راسان"، هه هه مسو "خه و به ردینه" یه کټیک له تایبه ته ندیه کانی نم خسه ته به. "سواره" به یهک ته شبیهه و نه و سټی، جاری وایه دوو و سټ و چوار ته شبیهه دټیتته ووه. له بهینی هه چواریاندا مونسه به ساز دهکا و جا نم جاره که مدرامه که خوی، که ناوه که به یا ته سویرتکه، که ده به وټی نه و ته سویره به گوتی خوټنه ر بگه یه نن به یان دهکا.

پ: له پشټی فانوسه شمه و یهک پرمیاری تر دروست دهې، فانوس ته شکټکی کهم نه دا، پروونا کایه کی کهم نه دات، بز نه و نه ده به شتی ورده و نه چه سټی کاکه "سواره"؟ بز به کانیه کی پچو که و نه چه سټی، له جهاتی پروونا کایه کی زیاتر، دټی به فانوسټکی پچو که و نه چه سټی.

و: له بیرت به "گوران" یش ده لټی:

کانیه کی پروونی بهر تریفه مانگه شو:

له بنیا به رزنی مرواری زیخ و چهو،

جوانتره له لای من له دریاى بن سنور،

شه پولى بېته بهر تیشكى رږژ شلپ و هوړ.

شاعیران همیشۀ لایه نگرى عزمه مت و گه وره یی نین، جارى وایه زیاتر ناشقى
جوانى و جه مال و نارامین. جگه له وه له بیرت بې تهستیره نووره کهى نووریکى نارامه. به
پتچه وانه ی رږژ له بهر نه وه ته شبیهی تهستیره به فانوس ته شبیهتیکى زور جوان و پر به
پتسته له جیگای خویدا.

تهستیره بوى ده بېته فانوسیک و بهر چاوى پروون دهکا، له خوار شوه سیتوړه ده لئی
هریرتیکى که وهی شینه راخراوه و تیشكى مانگه شویس به پوى زتون چنیوتی.
نوهیش یه کتیک له هره جوانیه کانه، له زور جیگا تایه ته به "سواره".
نینجا ده گاته نه وه دهنکه نهرمى که له ناوه وه دى. شلپه نیبه، شه پزل نیبه، به لکو
دهنگتیکى نهرمى ناوتکه که جاریه، هشتا نه گه یوه ته درى. ته شبیهی دهکا به چى؟

ته لئی بورجى خاپوړى میژوى له میژین،

له درزى همزار خشتى رږژ و شوانى

دلته ی چپه ی پولى پریانى دادا

ته لئی پتکه نینى کچی سرگوزشته ی قه دى

له نه دنامى تا پوى وه کوو هوومه لئلى

- سنوړى شوى دولتن نه ورږى به یانى -

په چپه قورسى نسیانى نینسانى لادا.

میژوو ته شبیه دهکا به چى؟ ته شبیهی دهکا به بورجیکى خاپوړ، بورجیکى کونى
کاولکراوى له میژینه. نه بورجه به چى دروست کراوه؟ به هزاران خشتى رږژ و شهو که له
سهر یهک داندراون. زه مانه له هزاران خشتى رږژ و شهو پتکدئ، نه گهر ته شبیهی که یه به
بورجیک.

له درزى نه خشتانه دا که خشتى رږژ و شهون، ده لئی پولتیک پهرى له وه دیوى زه مانه وه،
له وه دیوى میژوو چپه دهکن و چپه نهوان وهک دلته یهک له درزى نه خشتانه وه ده گاته
گویتى نینسان. نه دهنکه خوشه ی پولتیک پهرى که له وه پهرى سنوړى زه مانه وه دپته گوئ،
وهک دهنکى نه ناوه ددچن که له نیتو کتوه که دایه. جارتیکى دیکه ته شبیهی دهکاته وه، هر
عهینى شت، جارتیکى دیکه نه سرگوزشته قه دیمانى که بو نیمه ده گپنه وه، نه
نهفسانه، نهفسانه ی کون ته شبیه دهکا به کچتیک و گپرا نه وه که ته شبیه دهکا به پتکه نینى
نه کچه، "پتکه نینى کچی سرگوزشته ی قه دى". نه پتکه نینه، نه نسیانى نینسانه که

نیسان هه‌یه‌تی بهرام‌به‌ر به رابردوو، وه‌کو په‌چه‌یه‌ک وایه به سهر بیره‌وه‌ری نسیانی دادراوه ته‌وه، به‌م پتکه‌نینه نهم په‌چه‌یه لاده‌دا له کاتیک‌کی دیار و نادیاردا. به‌ینی سنووری شه‌وی دویتن، که رابردوو و نه‌وروی به‌یانی که هیشتا نه‌هاتوو. نهم نهم بوومه‌لیله‌یه که میژوو له به‌ینی پیش میژوو و دوا میژوو له سنووری به‌ینی دیار و نادپاری میژوودا دیاری ده‌کری. لهو سنووره‌وه کچیک، که کچی سه‌رگوزه‌شته کۆنه‌کان بهن، کچی نه‌فسانه‌کان بهن، پیته‌که‌نن و نهم په‌چه له سهر نینسانی نیمه لاده‌دن و رابردوو وه‌بیر نیمه دینه‌وه. نهم ده‌نگه خۆشه‌ش وه‌ک ده‌نگی ناوه‌که ده‌چن له نیو کتیه‌که‌دا.

پ: مه‌به‌ست، کاک سه‌لاح لته‌ر به شتکی تر نه‌وه نییه که مرۆفایه‌تی له فه‌رامۆش‌تکی ته‌واو دا نه‌وی. نهم ده‌نگی ناوه ده‌نگتکه، کچی نوور، کچیکه که دی و نیمه لهو فه‌رامۆش‌یه و لهو بهن ناگاهیه نه‌جات ده‌دا؟

و: به‌رتوه‌للا. بۆ؟ تو له‌وه‌دا ده‌بینی که "سواره" له‌گه‌ل نه‌فسانه زۆر ده‌راوینتی و ده‌یه‌وی نه‌فسانه به‌سه‌ستیه‌وه به ژبانی نه‌مرۆمانه‌وه. نه‌فسانه یا نه‌ستوو به‌کیت لهو شتانه‌یه که "سواره"، خۆی زۆر پتیه خه‌ریک ده‌کا و له شتیره‌کانیدا هه‌ر جاره‌ی به جوړیک ئیشه‌ری پیته‌که‌دا، بۆچی؟ چونکه ژبانی نینسان درتیه‌ی رابردوو به‌تی.

نه‌گه‌ر نینسان وه‌کو واحیدیکی به‌کگرتوی به‌شهری چاو لێ به‌کی، نینسان ته‌نیا له له‌زه‌دا ناژی، له کاتی ئیستادا ناژی، نینسان درتیه‌پیداوی میژویه‌کی له میژینه‌ی چه‌ندین هه‌زار ساله‌یه که برتکی له بیر و برتکیش له بیر نه‌ماوه. "سواره" ده‌یه‌وی به هۆی نهم سه‌رگوزه‌شته کۆنه‌وه، به هۆی نهم میژوو له میژینه‌وه له خیلالی هه‌زاران خستی رۆژ و شه‌ودا، نه‌فسانه کۆنه‌کان و نه‌ستوو به‌گانه‌ن وه‌بیر بیتیه‌وه، بۆیه تو ده‌بینی "سواره"، له‌گه‌ل "خه‌وه‌به‌ردینه"، ده‌یان مه‌به‌ستی دیکه‌ش دینتیه‌ گۆڕی، جگه له مه‌به‌ستی نه‌وه‌ی که بلتی ناوه‌که چۆن هاته ده‌ری و چی کرد، به‌لام هه‌ر یه‌ک له وانه مه‌به‌ستیک‌کی تایبه‌تن. دیاره‌ نا‌کری له سهر هه‌موویان زۆر برۆم، چونکه کات زۆر ده‌به‌ن.

نه‌لته‌ی ده‌نگی شمشاله په‌شمالی دۆلی درپوه

شمالی دره‌ی دووره شاری

پشووی پر له عه‌تری به هاری کچی کورد

به بلویری شووشی گه‌رووی زه‌رد و زۆلی

له زه‌نۆیری زیناوانی سای زینگانه‌وه‌ی شه‌و

به خوږ زه‌مه‌مه‌ی هه‌له‌پوه

لیره شدا نهم ته شبیهانه دووباره تیکه له ده بنه وه، ددنگی شمشال، یا خود ددنگی شمشال که دیاره خوشه، به لام جاری خودی شمشاله که یه، شمشاله که ته شبیه دهکا به گهرووی زهردوزولی کچیکی کورد. له که ی؟ که به پشوی پر له عهتری به هارییه وه، له کاتی زرینگانه وهی شه و که دنیا سپی و زیتواننه و دنیا زرینگاوتوه. لهم دهشته زیتواننه به خوړ زهمزمه هله ده پری کچی کورد و له و کاته شدا و ده کو ددنگی شمشال ده چی.

ناوه که ته شبیه دهکا به گهرووی زهردوزولی کچی کورد و نهم گهرووی زهردوزوله ش ته شبیهی دهکا به شمشالیک و شمشالیکیش که له نیوه شه و دا په شمالی دولتی دادرپوه، دول ته شبیهی دهکا به په شمالیک که ولاتی داگرتوه.

به نیعجازی نهنگوستی پاکي محمد

شەتی نوور به رووی مانگی عه رزا کشاوه.

نوه نیشاره بهو نه فسانه یی "شه قولقه مهر" دهکا. نهمه شتیکی نووره، به لام له سر نوه به سر مانگا پاکشا بهی، به سر مانگی عه رزا پاکشاوه، عه رز ته شبیه دهکا به مانگیک، شتی نووره که به سر مانگی عه رزا پاکشاوه، نهک به سر مانگی عاسمانا.

ترووسکه ی پرووسکه ی شوی دم به هاری به هوره

له سر عاسمانی زهوی راخوشاوه.

جاریکی دیکه ش، زهوی له گه له عاسمان موقاره زه دهکا. ده لینی ترووسکه ی پرووسکه ی شه و یکی به هارییه، به لام ناخر نهم پرووسکه یه به ناسماندا راده کشی!! به لام لیتره نهک له سر ناسمانی سهرده، له سر ناسمانی خواره وه، له سر زهوی پاکشاوه، چونکه ناوه که به سر زه ویدا دی تیده پهری.

پ: نهم ته شبیهه مدعکوسانه، نهم ته شبیهه پتیچه وانانه، له شیهری کاک "سواره" یا

زور سهره؟

و: له زور جیگادا نازانی چ ته شبیه دهکا به چی. نهمه ی عه رپه پیتی ده لینی "موشه به هون موشه به هونی" له زور جیگادا جیگاگانی خویان ده گورن و خوی سوننه تیک یا په سمیک یا نه ریتیکی تازه داده نئ بۆ شیهری کوردی، که شهرت نییه له گه له همسو پرتوتنی و ناموزگاری نهدیه کونه کانی زمانی فارسی و عه رپه ی و ته نانت شاعیره کلاسیکه کانی زمانی کورد یش بگوئجی. ته شبیهه کانی وا تیکه له دهکا، له زور جیگادا زور لی و ردپونه وهی دهوی تا بزانی لهم دووانه کامه یان ته شبیه کراوه به وی تر.

جا نهمجاره باسی نهمه دهکا، نهگر ناو گه یشتی، نهگر هات و ناو بگا چ دهی؟

له هەر گاز و رڤيازى وا گازى ناوى نه گاتى
 نيازى هه زاران گه زىزى به نازى ودى دى
 نه بوژيته وه دارى چاكي به ودى هه ناسى
 شنهى نهرمه لاوئى دهم باى نه گاتى.

خۆ نه گه هه گاز و رڤيازىك، هه شوئىك كه دنگى ناوى گه يشتى. گازى دووهم
 مه عنای دهنكه. كه دهنكى ناو گه يشته هه شوئىك، نيازى هه زاران گه زىزى به ناز كه
 ناواتى نه وه يانه ناو بيانگاتى، نيازى ودى دى. دارى چاكي كه زۆر پيره، وشك بووه به
 ودى هه ناسى ناو به بهر كه تى هه ناسى ناو، دارى چاكيش ده بوژيته وه. نهم دارى چاكىيه
 وشك و رڤق و پير بووه، شنهى لاوئىكى نهرمى كه به دهم باوه شنهى دى ده كه وئته دارى
 چاكىيه وه. لاوئى نه وه داره «بى» يديه كه فهرقى له گه ل دارى «بى» گه وه نه وه يه، داره
 بيهه كان بن ده كه ن و گه وه ده بن، به لام نه وانه هه شوولى تهرن و ده ميننه وه و عاده ته له و
 نهرمه لاوئيه شه كه قهرتاله و سه وه ته و شتى ديكه ي دارين ده هوندريته وه، نه وانه ده بى نهرم
 بن و نه شكين.

جا ده يه وهى به لى نه وه نهرمه لاوئى كه به دهم باى شنهى شه ماله وه، شنهى دى چهند
 نهرمه دارى چاكي وه ختيك ناو ده يانگاتى ناوا نهرم ده يته وه و جارىكى ديكه گه نه ج
 ده يته وه به هوى ناوه كه وه.

جا نه ليره دا ناو له بهر خويه وه قسه ده كا. خه لك چاوه پروانى ناوه. نهى ناوه كه چاوه پروانى
 چيهه؟ ليره وار، زهوى، درهخت، كپو، هه موو چاوه پروانى ناو. نه ستيره، مانگه شهو، به لام
 نهى خۆى ناوه كه نيازى چيهه؟ ناوه كه چ ته مایه كى هه يه؟
 ناو بير ده كا ته وه و ناوا بير ده كا ته وه:

نه لى تاجى زهروتى دورگه ي له سه ر ناوه ده ریا
 هه تا چاو هه تر كا، شه پۆله، شه پۆله
 له بوونا له چوونا

به نا هه نكه سه ربه ندی به ژوئى خۆشى
 له بهر خۆره تاوا نه لى سىنگى ژينه نه هازى
 نه لى: هانى هه ستانه دهنكى خۆشى
 سه رووى خونا وهى به هاره له گوتما
 له هه ر شيره جۆبارى هه ر ده شته چۆمى
 له دله مایه به وای به رى به ده ریا گه يشت

له تاریکه تاراوگه کم وا به سدر چوو

زهمانی ته ریکوم

ئیتتر خترو خوشی له رتما

ناو به هیوایه بگاته ده ریا، نهو نامانجی ناو، که له دلئی کتو دیته ده رئ، بهو نیازه دیته ده رئ سهره نجام بگاته ده ریا. جا ده ریا چونه؟ ناو هیشتا نه بیدیوه، هیشتا نه دیگه یشتوتن. خوی ده ریا ته سور ده کا له میشکی خژیدا. ناوا بیر ده کاته وه:

هه تا چاو هه تهر کا، شه پوله، شه پوله

له بوونا له چوونا

هه ره که ت و بزوتن و ژبان، نهم ته سوریه که هاتوته میشکی نهم ناو سهاره ت به ده ریا که هیشتا نه یگرتوه. جا نهم ناو، سهره ندیکی هه یه. نهم ناههنگی ده ریا یه، سهره ندیکی خوشی هه یه. وه کو سینگى ژین وایه. ته شبیهی شه پوله کانی ناو که هه لده ستی و ده که ویتته وه خوارئ. ته شبیهی ده کا ده لئی سینگى ژبان له بهر خویه وه ده هاژئ و هه لده ستی و دیته وه خوار. ئینجا ده لئ من سروودی خوناو دی به هارم له گوډایه. من ده زانم بارانی به هار ده بارئ و ده زانم که بارانی به هار گه یشت من پیتی به هیتز ده بم، من پیتی به توانا ده بم و پیتی ده گم به ده ریا. دلشیم ئیمانییک و پروایه کی به رینی نه وهی هه یه که ده گم به ده ریا.

سواره لیره دا ده بهه وئ نهم مه نتیقه نهم دیالیکتیکه ورده بگه یه نئ که ههم زهمینه ی ماددی هه یه بۆ گه یشتنم، چونکه به هار هه میشه ده بارئ، باران هه رگیز ته واو ناهئ له جیهاندا، به هار سهرچاودی ناو، سهرچاودی بوون و ژبانى ناو. دوو، پروای منه بۆ نهو نامانجهم. پروایه کی به رینی به ده ریا گه یشتنیش له سینگمدایه و له دلمدایه. به یینی نهم زهمینه ماددی و نهم زهمینه معنه ویه، نه تیجه یه ک دیته به رههم که گه یشتنی منه به ده ریا.

به م ته رتیه نهو ته سه وری ده ریا ده کا و ئیتتر ده لئ خترو خوشی له رتما. جا نهم جار شاعیر خوی ده لئ:

وه هایه:

که کانی به هیوا

به هارانه لووزو نه به ستن به رهو شاری ده ریا

به لام داخی جه رگم له گیل همر به هارئ

که راته چله کن سه وزه لانی

له خاکینه خهونی گران

له دلما خه و داخی نهم دهوده سهوزه:

که دهردی گرانی ههموو ریپواریک وه نهوزه.

کانی نهو هیوایه یان ههیه، بۆیه ئاوا لوزوه ده بهستن و به خوړ هیتش ده بن و ږوو ده کهنه شاری ده ریا، به لām من خه می چیمه؟

خه می نه و مه ههموو به هاریک که سهوزه لانی وه خه بهر دین و له م خه وه خاکی نهی که تا ئیستا بوویانه له نیو گل و خاک وا وه خه بهر دین و بهرز ده بنه وه، له و کاته دا خه میکی دیکه له دلی مندا سهوزه که ههموو ریپواریک مه ترسیکی له ریگا دایه، تهویش نه و به له نیوه ی ریگا خهوی لی بکه وی، وه نه وز بدا.

پ: نهم فهراموشییه ههمان نهو شته نه ورو که له کۆله په کا:

- سنووری شهمی دوینتی نه ورو به یانی -

په چهی قورسی نسیانی ئهنسانی لادا

دهمانگرتنه وه بۆ نهو خه مه گه وروی که ئهنسان فهراموشی ده کا؟

و: که ئهنسان له نیوه ی ریگا پی ناگا. که لا ده دا، که واز دینتی، ماندوو ده بن، ده ترستی و سه و نه بجام سه ری لی ده شتیو. نه مه چاره نووسی نهنسانه.

سواره خه یالی ههیه بلتیت جا له نیو ههموو نه وانه دا به تنیا په کیکیان پنده کا. من دوايه ده که مه نه و، به لām مه ترسی نه ووی ههیه که ههموو ریپواریک، نهو خه ته ری له سه ر ریگایه که له نیوه ی ریگا دا خهوی لی بکه وی.

یه کیک له تاییه قه ندیییه کانی شیعی سواره، که سه به بی خوشیییه که یه تی و سه به بی بهرزی که یه تی جاری پیشووش ئیشاردم پتیکرد، یه کیک له تاییه قه ندیییه کانی شیعی شاعیرانی گه وروی ههموو جیهان یه کیکیان نه ویه که هر که س بۆی ههیه به دلی خو ی مه عنای لیبدا ته وه و ده شگوئجی، مه عنای زۆر هه لده گری. خو دیاره نه ووی گوئگره خوشه ویسته که ی ئیمه ده یلیت دور نییه له ههموو نهو قسانه ی که له شیعه که دا ههیه.

ئینجا باسمان کرد که ئاوه که دیتنه ده ری. هیوای ههیه، بهر یه کی بهرینی له دلدا ههیه و سه ر چاره یه کی ماددیشی بۆ مسوگر به و له عاله مدا که تهویش خونا ووی به هاری بهر ده وامه. بۆیه هیوای ههیه پی بگا، به لām مه ترسی نه و ههیه وه کو ههموو ریپواریک له تاریخدا، لا بدا، لا پی بی، نه زانی، سه ری لی بشیو، به ترستی، واز بیتتی و ههموو نهو شتانه ی که باسمان کرد.

ئینجا سواره، ده که ویتنه سه ر لیک جیا کردنه ووی نهم جوړه ئاوانه، نهم ئاوانه ههمو یان له

شیعری "خهوه بهردینه" دا میسالیکن و په مزیکن بۆ چه په که تی نینسان له کۆمه لگادا. هه موو
 نهو ناوانه، جوړاو جوړی چه په که ته کانی نینسان نیشان ده ده ن. یه کیتکیان توند و تیژه،
 یه کیان نارامه، یه کیان راده وستی تا سهره نجام ده گاته یه کیتکیان که له هه مووان خراپتره.
 نهویش نهو ناوه یه که گراوه. که سهره نجام ده بی به بهرد. نهوه ناوه مه عده نییه کانی، که دوی
 ماوه یه که له سهر چاوه هاته ده ری، چند هه نگاو یک ناروا و ویشک ده بی و ده بی به بهرد.

ناخر ناو په مزی پانه وه ستانه، په مزی بزووتنه، که چی بهرد، په مزی وه ستان و بی
 چه په که تییه، تهواو نهو ناوه ته بدیل ده بی به دژی خو ی. نه مه نیتر نه م کاره ساته یه یا نه م
 فاجیه یه که جاری وایه پروو ده کاته نینسان که ته بدیلی ده کا به دژی خو ی. نایشارمه وه
 کاتیک نه م شیعه ده گوترا، نیمه دهسته بهندی زور که سمان کردبوو که هه یه که لهو ناوانه
 کتی یا چ چه رهیان و یا چ چه په که تیک ده گریته وه. نه م ناوه ی ناخر که ده بی به بهرد و هه
 بویه ش ناوی ناوه "خهوه بهردینه" ناوی که که خهوه نه بی نی به بوون به بهرد، خهوه به بهرد
 بوونه وه نه بی نی، که ته شبیه مان ده کرد، ده مانگوت نهوه نهو که سه یه که له دژی گه له که ی خو ی
 شه ده کا. نهوه ی ناتوانی، نهوه ی ده وهستی، نهوه ی واز دینی، هه چو نیک بی چاریکی بۆ
 ده کری، به لام نه ی نهوه ی ده بی به دژی خو ی؟

جا سواره له "خهوه بهردینه" دا نیهایه تی خراپیه که ی لهو ناوه دا ده بی نی که گراوه و که
 ده بی به بهرد. نیهایه تی چاکییه که ش لهو ناوه دا ده بی نی که ناوهستی، که نیتر ناخری
 شیعه که بهوه دپنی که "هه ناوی به هه نگاهه" نه سهروتنه کووله که ی پرووحی ناوه. نه مه هه ره
 ناوه چا که که یه، دوايه ده گه یه سه نهو، به لام نیستا بی بزانی ناوه کان چو ن یه که یه که
 دابهش ده کا و هه یه که سیفه تیکی تاییه تی بۆ ده بی نیته وه.

له بهر نووری خۆرا

گه لێ گوتیه کانی شهوارهن

زنه ی دهم به هاواری هاری درۆزن هه زارن

که ته سلیمی سیهر و ته لیمسی بنارن

به بی هه وتی هه لدان و چارانی چارن

به هیوان به گرمیتن هه وری به هاری

ره ها بن

له زیندانی بهردینی غارا

که چی، وا کهوی و دهسته موی دهسته لاتی رکه ی دۆل و شیون

له بهر سامی ری و به زیو و ته زیون

له گهل گۆچی کردن گزنگی،

چهواشن له پیتی نزارا.

ئهمه باسی ئهوه دهکا گهلێک کویرهکانی، خۆیان له سهر پیتی خۆیان پاناوهستن، به هیز و توانای خۆیانوه پشت ئهستور نین و زۆر کانێ ههن که دهم به هاوارن دهزانی، زنه له لای ئێمه بهو کانیهانه دهلێن درۆزنه، ئهوه کانیهانهی که بهپێنیک ناویان لێ دی و زۆری پێ ناچن ویشک دهکهن. بۆیه دهلێ:

زنهی دهم به هاواری هاری درۆزن ههزارن

ئهم زنهانه بۆیهش دهم به هاوارن، چونکه له بههاردان ئاوێکی یه جگهار زۆریان لێ دی به خوێ و به گرمیهکی زۆر دینه دهڕی، بهلام له ماوهیهکی کورتدا ویشک دهبن، ئهمه پێیان دهلێن درۆزنه. ئهوانه له نێو کێشه دهکا دا زۆر ترساو له پێچاوپێچی کێو، ناتوانن ئهم شاخ و کوستانه ته ی کهن، ناتوانن چۆل بهی بکهن و سهخت و کێو بهرن. هیچ حهول نادهن چاره یهک بۆ خۆیان بدۆزنهوه. به هیوان ههوری بههاری بهگرمیته - چونکه بهشیکی زۆر لهو کانیهانه دهلێن ئهگهر ههور گرماندی سهراچاوهی کانێ دهتۆقی - ئهوان به هیوان ههوری بههاری بهگرمیته و جا له زیندانی بهردینی غاردا رهها بن و بینه دهڕی.

دهشیهتێته دهڕی، ههوره بههاریه کهش دهگرمیته، ئهوانیش دین، بهلام هێند کهوی و دهسته مو بهون له نێو زیندانی دۆل و شێودا، هێند راهاتوون به ژێردهستهیی و دیلی و بێدهسهلاتی، توانای نازادی وهگرته کهیان نییه. هیوایان به نازادی نهماوه، بۆیه له بهر سامی پێش، له بهر ترسی ئهم پێگا سهخت و دژواری - که زۆر جار سواره له شیهرهکانیدا باسی ئهم پێگایه سهخت و دوور و قاقه دهکا - له بهر سامی پێش هێنده بهزیو و تهزیو، له گهل بهیانی گزینگێک له سهراو دا، بۆ خۆی دهلێ: "گۆچی کردن" به یه کهمین گزینگێ ههتاو چهواشه دهبن له پیتی نزاریک و سهریان لێ دهشێوێ و تازه ناتوانن بپۆن. ئهمانه ئهوه که سانهن که باوهریان به خۆیان نییه که له سهر پیتی خۆیان پاناوهستن که به هیوان ههوری بههاری بۆیان بهگرمیته، ئهمه نهوعیتک ئاوه.

پ: له سهر زمانی یه کگرتوی کوردی!

و: بهلام ئهوه که زمانی ستانداردی یه کگرتوی کوردی به کار دێنێ یه کێک له خهسلته باشهکانی ئهوه ئهدهبیه کوردی نۆتیهی که له دهیه ی شهست له ئێران سهری ههلا و له نێوهراسی شهسته کانهوه گهیشه لووتکهی ههره بهرزی خۆی و سواره ش نۆتهرێکی ههره دیار و بهراچاوتی، بهلام ئهوانی تریش ههه به شێوهی سواره شیهریان گوتوو و تهناوته پهخشانه کانیشیان ههه ئاوا نووسیهوه.

یه‌کیک له تایبه‌تمه‌نده باشه‌کانی، ره‌چاو کردنی ئه‌و ئه‌ده‌به کلاسیکیه یه‌ک‌گرتوه ستانداردیه له‌گه‌ل ئه‌وه که بلیتی له ده‌وره‌ی "جمهوری کوردستان" و کۆمه‌له‌ی "ژ.ک" دا زۆر تری ئه‌ده‌بی کوردستانی ئێران شیوه‌ی موکریان‌ی پێوه بوو و یا له زۆر جاردا له شاره‌کانی تری ئه‌م پارچه‌ی ئێستای کوردستانی عێراقدا ده‌بینن، مۆرکی ناوچه‌یی پێوه دیاره. ئه‌ده‌بی ده‌یه‌ی شه‌ستی کوردستانی ئێران شیعرێ نوێی کوردی و په‌خشانی نوێی کوردی له کوردستانی ئێران زۆر سه‌ولی ئه‌وه‌ی دا که زمانی ستاندارده، یه‌ک‌گرتوه‌که به‌ کار بێت و خه‌مه‌تیک‌ی باشیشی له‌و باره‌وه کرد، که ئه‌م براده‌ره زۆر باشی بۆ‌چووه.

ئه‌م جار ده‌گاته سه‌ر ئه‌و به‌شه هه‌ره ئاوه خراپه‌که‌ی که بۆم باس کردی، ناوی گه‌راو که ده‌بێ به‌ به‌رد و "خه‌وه‌به‌ردینه" ش ئاوه‌که‌ی خۆی له‌وه وه‌رگرتوه.

هه‌تا به‌ری تالی گه‌راو

به‌ دلما گه‌راوه

هه‌تا یاد نه‌که‌م ئاوه به‌و ورمه به‌ردینه کاری گه‌راوه

ئه‌لێم سه‌د مه‌غان

وه جاخه که رووگه‌ی هه‌زاران نزای شینه باهۆی به‌تاسه‌ن

وه بوورینه‌وه‌ی هه‌ست و هان و هه‌ناسه‌ن

چلۆنه که به‌زووی گه‌راوان ته‌بین

له ئێو چاوی ئه‌و خانه‌دانه

له‌ی چۆنه پیتی به‌راوه؟

نه سه‌زه‌ی به‌لاوتنی میری، خوناوه‌ی به‌هاری

نه تووکی به‌رای به‌هاری

له کاسی خه‌وا، فێری پاشانی ناکه‌ن

له مانا، به‌ ئامان و به‌ریا

په‌شیمانی هه‌رمانی ناکه‌ن

وه‌هاگی له‌شی به‌وگه‌به‌ردینه گاوێ دراه

که خێلێکه، گۆژن و خێله‌ی نه‌ماوه

وه‌هاپه که هه‌ر گیایه له‌و ده‌شته شین

له سه‌ر ماته‌می ئاوه به‌ردینه، سه‌رشین و سه‌رگه‌رمی شین.

خه‌یالی هه‌یه به‌تی ئاوه‌که ده‌بێ به‌ گه‌راو، ده‌بێته دژی خۆی من له سه‌ر ئه‌وه رۆیشه‌توم

تازه له سه‌ری نا‌پۆم، به‌لام من هه‌تا به‌یر له‌وه ده‌که‌مه‌وه ئه‌وه ئاوه، به‌لام به‌و خه‌ونه به‌ردینه -

وہرمیش ہر خہونہ - بہو خہونہ ورمہ بہردینہ ناوا کاری کراوہ و کڑلہی کوتراوہ . دہلتیم باشہ ہزار مہ غابین و ہزار حہیف، نئم وہ جاخہ، وہ جاخہ ناو، نئموانہ پروگہ و قبیلہن بڑ ہزار نزا و ناواتی باسکی شین، باسکی شینی دارہکان کہ پرو دہکاتہ ناو، ہاوارى بڑ دہکات، باشہ وہ جاختیک کہ ہزاران باسکی شین ہاوارى ناوی لئ دہکن و ہست و ہان و ہناسہ دہبورژیننہوہ . چؤن نئموانہ بیژوو نئمبین؟ لہ نئیو چاوی نئم خانہدانہ، لہ ہی یا توفان چؤنہ پیت و بہرہگہتی تئیدا نئمماوہ؟

نا، نئمودی کہ میری خوناوہی بہ ہاریبہ، نئمہ نئمسانہی کؤنہ کہ دہلت میرخوناوہ ہہبور . میرخوناوہ لہ واقعیہدا بہ نئمسانہی کؤن و متیولؤژی کؤن خواوہندی بارانہ ، نہ خواوہندی بارانی بہ ہاریبہ، کہ داواى لئ دہکا و سؤزہی بلاؤینی ہہیہ، نہ برای پربواری خؤی کہ تووکی لئ دہکا و نفرینی لئ دہکا . نئمہ برای خؤی کہ لہ گدل ناو ہاتووہ و دہپرا و نئم بہجئ دہمیتئ، نئمیش ناخہ ہزار تووک و نہفرینی لئ دہکا .

جا نہپانہوہی میری خوناوہی بہ ہار و نہ نئمہ تووک و نفرینہی برای پربواری لہم کاسی خہوا کہ تووشی ہاتووہ تازہ فئیری ناکن . بہراستی فئیری ناکن راست بیتہوہ و پاپہرئ بہ ہزار نامان و بریا، نامان و برؤ و بریا ہاتبای، فئیری نئم ہرمان و جاویدان مانہوہی ناکن لہ ناو بہرد بوونی خؤیدا .

گہی لہشی گاو دراوہ، وہکو کہ حیلئیک وایہ، کؤپژنی حیلہی نئمماوہ . نئمسپئیکی بئن حیلہیہ . جا ناخریبہکہی دہلتئ: ہہموو نئمہ گیایانہش لہو دہشتہن، لہ سہر ماتہمی نئمہ ناوہیہ شین دہگئیرن و سہرشینیشن، سہری خؤیان شین کردووہ، چونکہلہ رابردوودا لہ تازیہ و ماتہمدا سہری خؤیان شین دہکرد .

جؤرئیکی دیکہ ناو بہیان دہکا . نئمجا نئمہ ناوہیہ کہ رادہوہستئ و دہبیتہ گؤل، کاری بئن ناگرئ . راستہ نہبؤتہ گراو و نہبؤتہ دؤی خؤی، بہلام ناشبزوئ .

گہلت گؤلہ لہو چؤلہ یہخسہری خاکن

بہ پرویا گہلا وہک چہمؤلہی کلؤلئ وہریون

گہمارؤی زہلی نئزہ، وا تہنگی بئن ہہلچنہون،

کہ بئن دہرلہتی پئیکہنئین بہ سہد بہرزگی زہردہ ماسی

لق و پؤپ و ہڈگہل

وہا دہور و پشتی تہنیون

کہ بئن فرسہتی چاوہرگن

لہ گدل عہرشى پاکن .

نەوەش زۆر لە سەر، ڕۆشستنی ناوێ. وەسفی ناوێکە کە لق و پۆپ و ھەژگەل
دەورووشتی گرتوو و توانای ڕۆشستنیان نەماو و بوون بە ناوێکی ڕاکیدی ڕاوەستاو.

ھەتا جۆگە ناوێ بە وشکی دەبنم
نەتێی مێرگی روخساری کێژکی کال و منالە
بە کووزی تەمەن جارە جوانتێکی پر خەوشوخالە،
تەشەندارە جەرگی برینم.

نەمە یەکیەک لەم شتانەیە کە باسمان کرد کە تەشبیھەکان دەکەونە لای یەکتەر. نەو
خەیاڵی ھەبە باسی جۆگە ناو بکا، بەلام جۆگە ناو کە تەشبیھەکان بە روخساری کێژیک -
کێژیک کال و منال - روخساری کێژەکەش تەشبیھەکان بە مێرگیتیک، چۆن مێرگ دێنی کووزی
بە سەر دادیتێ، جووتی بە نیتودا دەکەم و کووزی بە سەر دادیتێ، دەپرووشتنی. روخساری
نەم کێژە کال و منالەش نیتسا کە بۆتە ژنیک پیر، بە کووزی تەمەن شوین شوین کراوە،
خۆی نیتسا جوان نییە، بەلام جارە جوانە، جارە جوانتێکی پر خەوشوخالە. وەبیر دەکەوتەو کە
نەم کاتی خۆی زۆر جوان بوو، نەمە تەشبیھەکان بە جۆگە یەک کە نیتسا ویشکە، بەلام لە
پارێدودا ناوی تێدا بوو. نەگەر حیسابی کەین نەمە چوار یا پێنج تەشبیھە نیتو یەکتەردا.

بەتێ: دوورە گەرمیتێ دەریا

بەتێ: وایە کانی ھەژارن

تەزانم

نەوانەمی کە پاراوی ناون بژارن.

تەزانم لە ڕێگا،

مەترسی گەلی ژەنگ و ژارن.

بەلام کاکە نەو گشتە عەقلی خەسارن

ناتێ ھەر عەقلە لە خەسارتیک، ھەموو نەو خەسارانە دەبێ بکەون، تا ئینسانییەت نەم
عەقلە پەیدا دەکا، عەقلی ئینسان بەرھەمی ئەزموو نیتکی دوور دێژی پرکەوتن و
ھەستانەو ھەبە و ھەموو نەو خەسارە تانە پتووستن روو بەدەن تا بەشەرییەت - و لە نیتو
نەوانیشدا دیارە مەبەستی گەلی کوردە - بتوانێ نەم عەقلە پتووستە پەیدا بکا کە بۆ گەیشتن
بە نامالجبی لازمی دەبێ. جا دەگاتە قسەمی ناخەر.

لە ناو نەو ھەموو ناو ھەر چاوەپەک

ھاوی ھەنگاوی خۆشە

به تهنیا نموه شاره‌زای کۆسپ و کهندالی ڕێیه

هه‌وه‌ل مه‌نزلی زێیه، ئاواتی به‌رزێ زێیه

نهمه قسه‌که‌ی ئاخری سواره‌یه، بۆیه ده‌مه‌ه‌وێ له سهر ئهم باهه‌ته پتر به‌دوێم.

نهمه خه‌بهاتی گه‌لی کورده له نێو خه‌بهاتی کۆمه‌لگای ئینسانیدا. سواره ده‌لتی: هه‌موو کانیه چکۆله‌کان، هه‌موو ڕووباره چکۆله‌کان، هه‌موو شیوه‌کان سه‌ره‌نجام ده‌گه‌نوه یه‌ک جێگا که زێیه‌کی گه‌وره پێکدێن. ئه‌وه ته‌کوونی یه‌کگرتویی میلییه بۆ گه‌لی کورد. له هه‌موو ئه‌و ناوچه جیا جیا نه و له هه‌موو ئه‌و خه‌بهاته په‌راگه‌نده و دوور له یه‌که، سه‌ره‌نجام یه‌کگرتنه‌وه‌ی گه‌لی کورده که هه‌وه‌ل مه‌نزلیتی، پێوسته نهمه به ده‌ست بێ، به‌لام به‌وه‌وه ڕاناوه‌ستی و ده‌لتی جا ئهم زێیه‌ش له‌گه‌ل زۆر زتی گه‌وره‌ی دیکه له جیهاندا ده‌چنه نێو ده‌ریا، ئه‌ویش ده‌ریای به‌شه‌رییه‌ته. ده‌ریای جیهانیک که ده‌ودا هه‌موو ئینسانه‌کان نازاد بێ. بۆیه سواره هه‌موو قسه‌کانی له سهر ئه‌وه‌یه که ئه‌و هه‌موو ئاوه به دوو ئامانج ده‌پۆن. یه‌کێکیان ئه‌وه‌یه بێن به زێیه‌کی گه‌وره، که یه‌کگرتن و سه‌ره‌خۆیی گه‌لی کورده، دوايه به‌چنه نێو ده‌ریایه‌کی وه‌سیع و به‌رین که نازادی ته‌واوی ئینسانیه‌ت بێ.

ئینجا له نێو ئه‌و هه‌موو ئاوه، هه‌ر چاره‌یه‌ک باوی هه‌نگاوی خۆشه، به تهنیا ئه‌وه شاره‌زای کۆسپ و کهندالی ڕێیه، یه‌که‌مین سه‌به‌ب و شه‌رتی پێوست بۆ گه‌یشتن به ئامانج شاره‌زایی و پسپۆرییه، ئهم ئاوه شاره‌زا و پسپۆره. دوو، هه‌وه‌ل مه‌نزلی زێیه - فه‌رقی به‌ینی ئامانجی دوور و نزیک ده‌کا - ئه‌وپۆ که ده‌ستی پێک‌دوووه ده‌زانی ئامانجێکی نزیک هه‌یه که سه‌رکه‌وتنی گه‌لی کورده و ئامانجێکی دوورتر هه‌یه که سه‌رکه‌وتنی به‌شه‌رییه‌ته، بۆیه ده‌لتی فه‌رقی هه‌وه‌ل مه‌نزلی ده‌کا و فه‌رقی ئاواتیکێ به‌رزیش ده‌کا.

ئەزانی له هه‌لدێره هاتی به‌هێزی

ئاو نه‌گه‌ر له هه‌لدێره‌وه دێته خوارێ ته‌واو به‌هێز ده‌بێ

له نه‌سکوند و چالاچه هه‌لدان و گێژی

به‌رزی شینی سهر شانی ده‌ریایه ژینی که‌رتزی

بۆ ده‌ریا تازه ژینی که‌رتزی، ژینی ژێرعه‌رز و به نه‌هینی مایه‌ی شه‌رمه‌زارییه، تۆ ئاوه‌که‌ت وا فراوان کرد، که میلیه‌تت ڕزگار کرد، که گه‌یشتییه ئه‌و نه‌سکوند و چالاچه که له‌ودا هه‌لت دا و هه‌ستای و به‌رز به‌ویه‌وه، تازه ئیشت به‌ کاری نه‌هینیش نامیتن، تازه ئیشت به‌ ژایانی که‌رتزیش نامیتیت.

نمزانی له پښ ناکه وې پټیه پټلوی تاسه ی پياسه ی له پښ پښ
 نه گهر پټیه ک پټلویک له پښ کا، که نم پټلاوه تاسه یه ک پښ بۆ پياسه کردن، یانی
 مه یلی حه رکه ت له دهرونی خویدا هه پښ، هه رگیز له پښ ناکه وې، هه رگیز ماندوو نابې و
 ناوه ستنې بۆیه ش ده لئ: نا - دیاره له چاهه که دا نه وه ی تیدا نییه - که ده پښ ویرگولیک دانین
 دوا ی "نه" یه که .

نه، وهستان نه وه ستنې به ده ستنې

که خاراوی ئیش و سواوی سو ی پښ

وهستانیش تازه بهم ده سته ناوه ستنې، که ده ستنېک که راهاتې به ئیش و ژان و سوا پښ
 له نیتو رهنج و میحنه ت و کویره وری و مهینه تدا. نه مه یه که وهستان پټی ناوه ستنې و ته نیا
 نه وه یه که له پښ ناکه وې، نه و ناوه:

له هه ر شو پټی راماره، داماره، کاری ته واره

رامان، لیره دا مه به ستنې بیره بیر و پارایی و وازوازییه، نه گهر که و ته وازوازی و پارایی
 نیتو راماره ده پښ و کاری ده کړی و له پښ ده که وې.

نمزانی نه پښ هه ر پښ و باژوی، تا پښی تا پښی

لیره دا، فهرقی به ینی پښ و باژوی - نه وه ش یه کیک له حه رکه دیالیکته کانی قسه ی
 سواره یه - پښ و ده کو چو ن مه شکه ده ژئ، حه رکه تی دهرونییه. باژوی یانی پروا به ره و پټش،
 حه رکه تی بیرونییه. نه و ی پټشیان ناوه کییه، نه و ی دوا یان ده ره کییه. نه م کاره ی ئیمه، نه م
 بزووتنه وه ی که ناو ده یکا، نه م حه رکه ته ی که حه رکه تی میله ته و ته شبیه کراوه به ناو
 پټو یستی به دوو بزووتنه وه هیه. بزووتنه وه یه کی داخیلی له دهرونی خویدا و
 بزووتنه وه یه کیش بۆ به ره و پټش هه نگاونان. نه وه ی که پټی ده لپښ بزووتنه وه ی ناوه کی و
 ده ره کی - که ده لئ تا پښی تا پښی. نه مه «تا» ی وهخت نییه، نه مه «تا» ی عیله ته، بۆ نه وه ی
 پښی، بۆ نه وه ی پښی ده پښ هه رگیز نه وه ستنې.

هه ر پښ و له عه ینی حالدا هه ر باژوی

هه ناوی به هه نگاوه، به وه ده ژئ که هه نگا و پښی، نه سه ره تنه کووله کی پروحی ناوه. نه مه
 "خوه به ردینه" بوو.

به لام من هیوادارم مه عنا ی لی بده نه وه، به لام گو یگران و هه مرو خه لکی دیکه ده زانن
 پټو یستی به زو ر شیکر د نه وه ی دیکه بوو، کات رتگای نه ده داین.

پ: پټم خو شه ولا می نه م چهنه پر سیاره بده یته وه:

له سه ر تا پای نه م شیع ره و له سه ر تا پای شیع ره کانی تری کاک سواره، نه مه نه پښی

شيعری کاک سواره، يانی خودی کاک سواره، له سدردهمیکا ژباوه که سدردهمی چوونه نټو نهو شوقشانه و يان نهو جهریانه سیاسییانهوه بووه که جهریانی گشتی و کژمه لایه تی بوون، به تایبعت جهریانی شار بوون، مهسه لهن نم هه موو حیزه سیاسییانهی که له سدردهمی خقیدا، نهو جهریانه سیاسییانهی له سدردهمی خقیدا له ټیترانا هه بوون، هه مووی نهو رهوته سیاسییانه بوون که بنکه که یان شار بووه، کاریان نه کرد بۆ فراوان بوونی نهو بنکه شارییه، بهلام کاک سواره دهگه پټهوه بۆ گوندهکان، له شيعری شارا، نه مه زۆر به وازخی به یان دهکا. نهو چار نم له جیاتی نهوه له دهریاوه نم رهوته دهست پټ بکا، له کانیه کهوه نم رهوته دهست پټدهکا، نم حاله ته چۆن دهبنی؟

و: وه زبوون و بټیزبوون له شار. من خۆم لام وایه زیاتر له وه که بیریکی سیاسی بټی، ههستیکی شاعیرانه و ناسک و خه یالاییه که دهگه پټهوه بۆ سدردهمی منالی سواره. سواره سدردهمی منالی زۆر خوښ و گهش راییوارد. گه ټان، سواری، راو، مهله، وه زرش هه موو نهوانه بۆ فه راهم بوو و ته نانهت سدردهمی یه که می دلداري و حه ز لیتکردن و خوښه ویستیشی بوو.

پ: ده توانی شتیر له پشت نه مه وه بټی؟

و: من خۆم له شيعره شاره که ی زۆر باوه ټ ناکهم، دیار نه وه که باسی شار دهکا دهلی: شار ره می ناسن و مناره به. له ناسنه کهش و له مناره کهش تۆقیوه. نایه وه ی سهر دابنوتی بۆ نم خه سلته و تایه قه ندیه ی "شار" دهکه.

دهلی: نه وه ی که دیتسه دهر له منالی دهوله مند، نه وه که مه ندی دوو که لته. دهلی: جیاوازی به ینی فه قیر و دهوله مند زۆره له شار. دهلی: نم ته لانه ی که ده یینم داره ته له کان، دهلی قه ناره به و داندراوه، ملی ئینسانی پتوه ده که ن.

سواره خۆی هه موو شته کان دهلی، دهلی:

ته سه که بۆ نهوین و بۆ خه قهت هه راو

نم دهیه وه ی، کۆلانیکی فراوانتر، دهشتیکی زیاتر، دهیه وه ی. نه گه ر بیلیم پټده شته که ی قه ره گوێز و شاخه به رزه که ی حاجی کیمی جاریکی دیکه. سواره، ناره زووی باوهشی نم شوینه دهکا ته وه.

پ: یهک شتی دیکه زۆر به رچاوه، مهسه لهن له سه رتا پای شيعره کانی کاک سواره به جوړیک له نه به زی، به جوړیک. به تایبعت تۆش "خه وه به ردینه" ت لټ ته فسیر کرد. زۆر به گوره، به تهنه. بهس له شيعریکا، له دیوانی "خه وه به ردینه" نه گه را و بزانم، "شهنگه سوار" لهم شيعریا زۆر رهشینه، دهکری به کورتی بلتی نم رهشینییه زۆره یا کهم؟

و: ههتا سالانی ۱۳۴۷ و ۴۸ و ۴۹ی ئیرانی که دهکاته ۶۷ و ۶۹ی میلادی، سه‌رده‌می خه‌بات و بزووتنه‌وه و چالاک‌ی سیاسی و نه‌یتی بوو. ئیمه هه‌موومان تیتدا بووین و سواره‌ش تیتیدا چالاک و به‌شدار بوو، به‌لام له ۶۹ی میلادی به‌و لاهه به‌ردو ۷۰، دوا‌ی نه‌وه که من گیرام و کۆره‌که‌مان بلاو بوو، هه‌ر که‌سه ڕێگایه‌کی گرت به‌ر، سواره ناچار بوو بۆ ژبانی خۆی، چوو دامه‌زرا له تیداره‌ی رادیۆ تهلویزیۆنی تاران بوو به‌ کارمه‌ند. ژبانی کارمه‌ندی - نه‌وه‌ی که "گۆزان" باسی ده‌کا له شیعره‌که‌یدا "ژبانی وه‌زیفه" - ئهم ژبانی وه‌زیفه وای له سواره کرد که پێشی خۆی بگرێ و جل‌ه‌وی هه‌ستی خۆی راگرێ جگه له‌وه، ورده ورده تێکشکانی ئهم حه‌ره‌که‌ته له سه‌رده‌می‌کا خۆ نه‌و تێکشکانه به‌رده‌وام نه‌بوو، دوا‌یه هه‌ستانه‌وه‌ی به‌ دوا‌دا هات، به‌لام تێکشکانی له سه‌رده‌می‌کا سواره‌ی نا‌ه‌ومێند کرد. ئهم تێکشکانه له لایه‌که‌وه تێشکانی خۆمان بوو، سواره ده‌لتی: "رووباری چووک‌ی به‌ فیڕۆچوو" نه‌وه ئیمه‌ین، به‌لام ده‌شتی: ده‌ریای فراوان با‌وه‌ به‌ "چین" که نه‌فکاری "مانۆستۆنگ" نه‌و کاته سه‌رمه‌شقیک بوو، بۆ شو‌ڕشگێپی له زۆریه‌ی زۆری دنیا‌دا.

پ: باشه پیت وانه‌مه زۆریه‌ی شیعره‌کانی سواره، به‌شکی زۆر گه‌رانه‌وه‌ی بۆ لادی به‌شکی زۆر ده‌رباز بوون له شار، موته‌سه‌یره له نه‌فکاری "مانۆ".

و: با، گومانی تیتدا نیبه نه‌وه‌ی تیتدا هه‌یه، سه‌ره‌رای نه‌وه‌ی که من کوتم، به‌شکی گه‌رانه‌وه‌یه بۆ - بۆخۆی ده‌لتی بۆ "عاتیفه" - ی خۆم، به‌لام به‌شکی تیتدا هه‌یه. سه‌رده‌می‌ک بوو که "مانۆستۆنگ" قسه مه‌شه‌ووره‌که‌ی هه‌بوو که "موحاسه‌ره‌ی شار له ته‌ریقی دێیه‌که‌نه‌وه".

با بچینه‌سه‌ر "چین". چین ئهم سیاسه‌ته‌ی به‌ردا. چین سیاسه‌تی شو‌ڕشگێپی خۆی گۆڕیوه به‌ سیاسه‌تی سێ جیهان و بریاری دا له‌گه‌ڵ ده‌وله‌تانی دیکه ڕێک بکه‌وێ و ته‌نانه‌ت گه‌لێک له شو‌ڕشه فراوانه‌کانی جیهان که چین به‌شدار تیتدا ده‌کردن فه‌وتان، له‌به‌ر نه‌وه که چین پشتیوانی لێ نه‌کردن. میسر یه‌کیک له‌و شو‌ئینه‌ بوو که پیاوی وەک "جه‌مال عه‌بدولناسر"ی تیتدا بوو، حه‌ره‌که‌تێکی زیدی ئیستیعما‌ری تیتدا بوو.

با پیت بلێم، "شه‌نگه سوار"، ئیدئۆلۆژی شکسته، ده زۆر سه‌رده‌مدا ئیدئۆلۆژی شکست دیتی. وه‌ختیک حه‌ره‌که‌تێک له سه‌رده‌می‌کا کۆسپی ده‌که‌وێته به‌رده‌م یا تێکه‌ده‌شکێ یا بۆ ما‌وه‌یه‌ک بێده‌نگ ده‌می‌نێته‌وه، به‌لام ئهم ئیدئۆلۆژییه‌شکسته به‌ دوو جو‌ر خۆی ده‌رده‌خا: یه‌کیکیان بێزاری و قسه پێکوتن و پشت تیه‌له‌کردن و ئینکاری راستی و حه‌قیقه‌ته‌که‌یه، به‌لام به‌شکیانیش خه‌م بۆ خواردن و دلس‌وزی و پیتدا هه‌لکوتن و نا‌ره‌حه‌تییه له‌وه‌ی که بۆ نه‌ما‌وه. دیاره "شه‌نگه سوار"، به‌شی دو‌وه‌مه. ئیدئۆلۆژی شکسته - هه‌رچه‌ند من پێم وایه

نیستاش شاعیره گه نجه کانی نیمه له حهلقه یه کی نیدنۆلۆژی شکستدا لهو دیو حهقه کت ده کهن - بهلام نهم نیدنۆلۆژییه شکسته ی که نیستا شیعرى شاعیرانی نیمه ی گرتۆته وه، زۆر فەردیهت بهرجهسته ده کړیته وه له بهرام بهر کۆمه لدا و ئینکاری زۆریه ی نیدنۆلۆژی و بیرو باوه ره کانی پێشوو ده کړیته وه. من به شتی مه نفی و خرابی نازانم. من پێم وایه نه وه زه مینه خوش ده کا بۆ نیدنۆلۆژی تازه، بۆ سه ره له دانی تازه.

شیعره که ی کاک سواره راست نه و مه زمونه بوو، له سالی بلیین هه فتاوه، سواره ده لێ:

ئاسمان نه وه نده خۆ له مژه

قاز و قورینگ ته پوتۆزاوین

نیتر له وه زیاتر چیتز بلی بۆ ناره حه تی زه مانه. له جیگایه ک ده لێ:

ئه ی سه رزه ی پر و پوچ

ئه ی هه ره ناسه یه ک:

نه فەسی دواییت

ته رمێ نه چن

ژنی ژانی منالی پتیا دێ

ئاخۆ هه موو ئه مه بوو ئه مه یست؟

دامتێ ژینی ئاده میزاد

هه لئا ته کێ له منال

له ژبانی کچ و کال.

جا له جیگایه کدا ده لێ:

چه خما خه دانی هه وری نه زۆک

ئه ستێ و به رد و پووشوون

به ده ستی پیری له زۆک.

رووخان به داخه وه پتقرمه

رووخان کۆشکی له پۆلا

دیواری چین و په یکه ری بوله هول

نەم لێکدانمەو بەشتیکە لە وتووێژی کاک سەلاحەددین موختەدی، کە ١٩٩٠ یەدوون
پێنجوێنی، ئامادی کردووە.

سێبەری "سوارە" هێشتا سێبەریکی سەنگینه...

پ: زۆر سوپاس کاک سەلاح...
هێشتا ئەگەر بتوانی خۆت کۆکەیتەو و دووبارە بچیبەو ئەو قوناغەی کە گوزەراره و
تێپەڕیوه!!

دەتوانی ئەدەبێک کە لەو سی چل سالەدا کوردانی ئێرانی نووسیبوایە، پۆلێن بکەیت بە
سەر چەند قوناغ و چەند گرووپ و چەند دەستەی جیاوازا؟ کێن ئەوانەی دەکری پەنجەیان
بەخەیتە سەر و لە ئەلقەیه کدا کۆیان بکەیتەو و پێشان بکەیت نۆنەری قوناغێک؟ گرووپیکیتر
لەملاو نۆنەری قوناغێکی دیکە؟

هەرەها پێم خۆشە قسە لە "سوارە" بکەین... قسە لە "هەزار" بکەین... قسە لە
"هێمن" بکەین، کە هەموویان دۆستی ئێوە بوون... ئەگەر بفرەموون لەوێ دەست بە قسە
بکەیتەو جارێکی تر...

و: دیارە پرسیارە کە تەکیدێ لە سەر نەم چل سالە کۆتایی ئەدەبی کوردستانی ئێرانە،
بەلام خۆ ناکری باسی نەم چل سالە بکەیت ئەگەر نەچیتە سەر ئەدەبی کوردستانی ئێران لە
قوناغی پێش نەم قوناغەدا! لە راستیدا ئەدەبی کوردی کۆن لە کوردستانی ئێران، هەر وەک
کوردستانی عێراق و ابووە. لە کوردستانی عێراق "نالی و سالم و کوردی" بوون کە شیعری
کوردییان خستە سەر نەم ڕچەیه، ئەوان بوون شێو و شێوازی ئەدەبی کوردییان لە سەر وەزنی
عەرروزی بەم قافیە و بەم وەزنە دامەزراند و خەلک لە سەری ڕۆشتن... لە کوردستانی
ئێرانیشدا تا دەرواتهووە سەر دەورە "وەفایی" و "حەریق" بەم شێوەیه ڕۆشتووە. ئەمانە
دەبێت بەراورد بکەین لەگەڵ هاوودەورەکانی خۆیان لە کوردستانی عێراق!

لە نێوان شەری جیهانیی یەکەم و دووهمدا وەرە وەرە بیری سیاسی و کۆمەڵایەتی ئەدەبی
کوردستانی ئێرانیشی خستە بەر کاریگەری. ئەمە وای کرد گۆرانکارییهک بە سەر شێوەی
شیعری کوردیدا بێ، هەم لە شێوازی گوتندا هەم لە نێوڕۆکی گوتنەکاندا. مامۆستای ئەو
گۆرانکارییه (کە ناوەندەکی موکریانە) "حەسەن سەیفی قازی" (ئەبۆلحەسەن سەیفی
قازی) یە کە لە کۆندا پێیان گووتووە سەیفولقوزات، (لە دەورە پەهلەویدا نەم لەقەبانە
قەدەغە کران، نەم لە "سەیفولقوزات" وە گۆپی بۆ "سەیفی قازی") "ئەبۆلحەسەن سەیفی

قازی" ماموستای شیوه گوتتی که په ننگه پیتی بگوتی کلاسیکی نوی له ندهبی موکریانیدا... هه موو شاعیره کانی دیکه که له سه رو دختی کو مولهی "ژ.ک" و "کو ماری کوردستانی" دا سه ریان هه لدا، شاگردی "سه یفی قازی" بوون: له وانه: "هه ژار، هیتن، خاله مین، سه ید کامیلی نیمامی، حه قیقی... " نهو شاعیرانه به شاعیری کو مولهی "ژ.ک" و شاعیری "کو ماری کوردستان" ناسراون!

"سه یفی قازی" وه زنی شیعر (وه زنه عه روو زی که ی) هه رو دها قافیه ی شیعر و نه وه که هه ر دووک میسرا عه کان وه کو یه ک بن، هه موو قانونه کانی شیعر ی کلاسیکی رده عایت کرد! به لام دوو شتی گوژی: یه ک، نیته روژی که یه ک، دوو شتیوازی گوتنی... وشه ی عه ره بی و فارسی گوژی به شیعر ی که ی ساکار، که که لکی وه رگرت له وشه ره سه نه کانی کوردی، چونکه خو ی کابرایه ک بوو به شی زوری ژبانی له گوند ده ژبا (له گه ل کاری کشتوکالی و جوت و گا و به خیتو کردنی مه رومالات و چوونی بژ کوستان و هاتنه وه...) له گه ل هه موو نه وانه دا تیکه ل و ناشنا بوو، له بهر نه وه ژماره یه کی نیجگار زوری وشه ی ره سه نی کوردی ده زانی که شاعیره کانی هاوچه رخی خو ی له کوردستانی عیراق نه یانده زانی... به مه جیاوازی یه ک که وته نیوان نه م شیوه موکریانی گوتنه، له گه ل شیوه گوتنی بابان...! شاعیرانی سولیمانی له نیوان شه ری جیهانی یه که م و دوو ده دا که هه لکه وتوون، له شار هه لکه وتوون!! بژه که سانیک په یدا بوون که زمانی شاره که باشت بزانی تا زمانی لادی... بژ نهو وشانه ش که له زماندا بوونیان نییه و توئیش پتیانه، که وتنه سه ر دروست کردنی وشه ی نوی! دیاره نه ده بی کوردی به وه هه نگاو ی که ی که وره ی هه له ینا، له "توفیق وه هبی" په وه هه تا دواتریش...، به لام له کوردستانی ئیران و به تاییه ت له نه ده بی موکریادا نه م حاله ته رووی نه دا! هه موو نهو شاعیره که ورانه ی که له کوردستانی ئیران له نیوان شه ری جیهانی یه که م و دوو ده دا تا سه رده می کو مولهی "ژ.ک" سه ریان به رز کرده وه، نه وانه بوون که له لادی که وره بیوون! نه مانه که نه جینه یه کی نیجگار زوری مو فره داتی وشه ی کوردییان له لا بوو که خه لکی شار نه یده زانین، له بهر نه وه ته نانه ت بژ به یانی چه مکی سیاسی و فیکری نوی، که لکیان وه رده رگرت له م وشانه ی که له ژبانی خو یان له گونددا سه رو کاریان له گه لی هه بووه و فیری بیوون...

پ: گاک سه لاه "شیموس هینی" هه یه، شاعیری که ی ئیر له ندییه، خاوه نی خه لاتی نو پتیه، یه کی که لهو ده سته که وتانه ی که نهو پیته ی ده نازی و نه دیسان و ره خنه گران باسی ده که ن نه وه یه: "خاوه نی کو موله ی مو فره داته که له گونده کاند ا به کار ده برین، هه ر له «شیره» وه به یگره تا ده گاته نه ده داتی کشتوکالا"

و: نه وائيش وهايان كړد!! شيعره كانيان جاريكي ديكه ئاماژه به ژباني كشتوكالي، به لام مه تله لي سياسي پټ به يان ده كهن: "كهنگي عه رزيكي ده كيلين بو توو؟! كهنگي توويكي ده چينين بو شين؟! كهنگي چينراوي ده گاته به رويو؟! كه ي به باهو ي كوره كوردكي دزين؟!"

چون له دهري كشتوكال ده كړي، ده بي به رويوي لي پيدا بي له سياسي تيشدا هر نه مه به كار دي.

"خاله مين" لم به هاري به خويده كه ده ليت، باسي چووني خيلات ده كا بو كوستان، باسي گه رميان و كوستان ده كا (دياره چاوي له به هاري به كه ي "حاجي قادر" يش هيه!) هه مو داخوازيه سياسي به كاني خوي به ئاماژه ي سه فري گه رميان و كوستان ده ست پيده كات و هر به وه يش كو تايي ديني...

"حه سن سه يفي قازي" رچه كين و رينوين و دامه زرينه ر و ماموستاي نم رتيگايه بو. "هه زار و هين و خاله مين" و هه مو نه واني ديكه، هه مو به دووي نه و كه وتوون نه مه به سر نه ده بي كورديدا زال بو تا كو تايي په نجاكان...

پ: تا كو تايي په نجاكان نه مه قوناغتيكه!

و: نه مه قوناغي په نجاكاني زابني به، له سده تاي شهسته كان و له كو تايي په نجاكان، گوناكاري به كي زور به سر نيراندا هات، له باري كومه لايه تي، له باري نابوري، له باري سياسي: "چاكسازي نه رزي هات، نيزامي ده ربه گايه تي وه كو نيزامي ده سه لاتدار به سر ژباني كومه لگاي گوند و عيلاتي كورده واريده كو تايي پتتات، شان به شاني نه وه كه نرخی نه وت زيادي كرد له دنيا دا و پاره ي ده وله تاني خاوه ن نه وت نيجگار زور بو و له گه نجي نه ي ده وله تدا كه له كه ده كرايه سر په ك..." ده ست كرا به كاري ناوه داني... نه م كاره ناوه دانبي به له شاره كان نه نجام ده درا و پتيويستي به هيني كاري هه رزان هه بوو! نه م فه لاهه ي كه له دابه شكراني زه ويوزاردا، له چاكسازي كشتوكاليدا، زه ويوزاري (پتي ده لين: ره شايي يان قهره!) به رنه كه وتبوو، بو به هينيكي كاري هه رزان و روي كرده شاره كان... نه مه واي كرد خه لكينيكي زوري كورد كه تا نه و كاته نيو نيراني نه دي بوو، شاره كاني نيراني نه دي بوو، "به فراواني بلا و بوه به نيو شاره گه وره كاني نيراندا! دياره نه م خه لكه شتي تازه ش فير ده بي، دابور هسم و نه ريتي تازه ش ديني ته وه، هر له گه ل نه وه پرېك پاره ي تازه له گه ل خوي ديني ته وه بو نه وه ي ژباني خوي پي بگوړي و باشتري بكات! هاوكات له گه ل نه وه قوتا بخانه و مه دره سه ي زور دروست كران، زانكوكان په رهيان پيدرا، مافي ژنان درا و رتيگا درا كچ بخوتن و به ناساني و به فراواني بچن بو شوته زانستبي به كان! نه م گوناكاري به گه وره ي نيو

ئىيران كە ھى كۆتايى پەنجاکان و سەرەتاي شەستەكانە، كارىگەرىي زۆرى لە سەر كوردستانىش ھەبوو، يەكێك لە كارىگەرىيە ھەرە گەرەكانى برىتى بوو لە: زياد بوونى ژمارەى ئەو كەسانەى كە واردى زانكۆكانى ئىيران بوون! گەنجىكى زۆرى كورد بۆ يەكەم جار ھاتنە نێو زانكۆكانى ئىيران، لە پيشدا ھاتنە نێو زانكۆكانى تاران، بەلام دواى زانكۆكانى ديكە وەكو "زانكۆى تەوريز" و "زانكۆى ورمى" لە پلەى يەكەمدا و... پاشانىش ئەوانى تر "تيسفەھان و شيراز و مەشھەد" پر بوون لە خوێندكارى كورد!! كۆبونەوى ئەو گەنجە كوردانە لە دەورى يەكتر، فرسەتێكى ھىتا بۆ ئەوى گەلى كورد كە تا ئەو كات ھەر لە دوورەو ناوى يەكترىيان بېستبوو، لە نزىكەو يەكتر بناسن... مەريوانى و سەيى زۆر كەم لە ميژوودا بۆيان ھەلەكوەتبوو شوقى و نەغەدەيى بناسن يان بپاندوين، بازگانیى كوردستان دەگەل يەكتر نەبوو تا لە پێگەى بازگانیيەو ئىمە پەيوەنديان لەگەل يەكتر ھەبن. پێگەى ناسنى گەرە بە نێو كوردستاندا تێنەدەپەرى و ئىستاش تێناپەرى. جادەيەكى فراوان و سەرتاسەرى ئەو كاتە لە كوردستاندا نەبوو، ئىستاش تەنھا يەك جادە ھەيە كە گوايە كوردستان لەم سەر تا ئەو سەرى ببات، پەيوەنديگرتن نەبوو. ئىمە يەكترمان نەدەناسى، ئىمەى كورد بۆ يەكەم جار ئاوا بە فراوانى لە زانكۆ يەكترمان ناسى... بۆيە تا ئەو كات كە حيزايەتیش كرابوو ھەر ھى يەك ناوچە بوو ئەو ناوچەيەش "موكریان" بوو. خەلكى موكریان يەكترىيان دەناسى، ھاتوچۆى يەكترىيان دەكرد، دەيانتوانى لە نێو دەزگای حيزيدا خۆيان تەنزيەم بكەن، بەلام ئەو پێكخراوە زۆر بە كەمى پەلى دەھاويشتە دەرەوى ناوچەى موكریان، كە وا بوو ھەم ژبانی حيزايەتى، ھەم يەكتر ناسين و ناگادار بوون لە دەر و مەرگ و ئارەزووەكانى يەكتر ئىمە بە ھۆى زانكۆكانەو دەستمان پێى گەيشت و دەسلەتمان بە سەريدا پەيدا بوو...

پ: ئەو ئەدیبانە كى بوون كە لە زانكۆكاندا پەرەوێدە بوون؟

و: منیش خەيالەم ھەبوو ئەو ئەدیبە بۆ بێتم...

لە پەنجە و ھەشت بۆ پەنجە و نۆ، ئەو ژمارە زۆردى خەلك ھاتنە زانكۆكانى ئىيران، لە يەكەمىن دیداردا ئىمە كەسانىك يەكترمان ناسيەو، كە سەیرمان كرد ھەموومان جۆزێك لە پەيوەنديان بە ئەدەب و شیعەرەو ھەيە، وەكو: "عەزیز ژيان"، "عەلى حەسەنپانى" ... ديارە ئەوانەى كە يەكەمجار يەكترمان ناسى، من لە ھەموویان كەم تەمەنتر بووم، بەلام پەنگە پابردووى خەرىكبوونى من بە ئەدەبەو، لە ھەموویان لەميژنەتر بوو. بە ھۆى وەزەى بنەمالە و عادات و ئارەزووەكانى بنەمالە، لە ھەر شوێنێكدا شتيك باو، لە شوێنى ئىمەدا قسەكردن لە ئەدەب و دانیشتن و بەحسى ئەدەبى و سیاسى شەوچەرەى دیوێخان بوو، لەبەر ئەوە من زۆر لە مندالیيەو لەگەل ئەو پەنجە پەنجە زانكۆ پێم وابوو ھەر منم ئەو

شتانه ددزانم و زهوقم له گه لى ههيه، بهلام دىتم نه خيتر خه لكى تر ههيه له منيش زياتر ده زانئو له منيش شاره زاتره و ته منيشى له من زياتره. نهوه فرسه تىكى زور گه وړه بوو. هيشتا "سواره" نه هاتبوو بۆ زانكو، "فاتيح شىخولثيسلامى" ش نه هاتبوو، نه وان پرتك درهنگتر هاتن. "سواره" له ته منى نيمه دا بوو، ده بوو دگهل من بى، بهلام به هوئى نه خوښيه كه پوه كه گرتى دواكهوت. تو ده زانى "سواره" له ته منى پانزه شانزه سالييه وه تووشى نه خوښيه كه هات كه ناچارى كرد سى سالى ره بهق له جىگادا بكهوئ، هه ليشده سايه وه به نه خوښى و به شلى هه لده ستايه وه. نه مه سى سالى دوا خست، بهلام سهر نه نجام نه وىش هات.

من خه يالم ههيه ميژووى سهره لدانى شيعرى نويت له كوردستانى ئيران بى بلتم... راستى له نيو هه مووماندا تاره زوويهك هه بوو كه شيعرى كوردى نوئ بكهينه وه.

پ: نهو قسانه ي كه تا ئيستا له سهر شيعرى نوئى كوردى كراون، راست كرده وىان دهوئ، ئايا نه قسانه ي جهنايت راست كرده وىن، يان چى؟

و: جا نازانم چى و تراوه له سهر شيعرى نوئى كوردى كوردستانى ئيران. من وهكو قاره مانى چيرۆكيتك ده بىم كه چيرۆكه كه ي خوئى ده گيرته وه. نيمه هه موومان زورمان بىر له وه ده كرده وه چۆن شيعرى كوردى نوئى بگريته وه، له وىنه (نهوئى كه رو به روو بوو) وهكو: "عهزى ژيان" و "عهلى حه سه نيانى" و من: ههر سىكمان به يه كه وه له "كۆليزى ياسا" قه بوول بوو و له يهك پۆليش بوو.

پ: كهستان ريشته ي نه ده بياتان نه ده خوئند؟

و: كه سمان ريشته ي نه ده بياتان نه ده خوئند. "سواره" له "ته برىز" ده خوئند. "فاتيح" له "مهريوان" بوو. نيمه نهو سىيه (عهلى حه سه نيانى و عهزى ژيان و من) به يه كه وه قسه ي زورمان له سهر نوئى كرده وه شيعرى كوردى ده كرد. له گهل "سواره" ش له رىگه ي نامه نووسينه وه. "سواره" هه هه و پىم بوو، هه هه ناموزام بوو.

پ: زور له "له تيف هه لمت" و "له تيف حاميد" ي ناموزاى ده چى ! من له ژماره يه كى بلاو كراوه ي "زافار" دا كه تايهت بوو به "له تيف حاميد"، به راوردتكم له نهوان "سواره ئيلخانيزاده" و "له تيف حاميد" دا كرده وه. "له تيف حاميد" خاوه نى ناموزا يه كى شاعير و داهينه ره كه "له تيف هه لمت" ه، "سواره ئيلخانيزاده" خاوه نى ناموزا يه كه قسه له نوئى كرده وه شيعرى كوردى ده كا! ههر زور له يهك ده چى. نه خوښيه كه ي "سواره ئيلخانيزاده" و نه خوښيه كه ي "له تيف حاميد"، دوره ربادى و پيشه واپيه كه ي "سواره ئيلخانيزاده" له گهل دوره ربادى و پيشه واپيه كه ي "له تيف حاميد" زور سهرى!

و: ئەم بۆچووانەى ئىمە رىگای نەدەردە هیچ جىگايەك. واتە كە لە بەرىكمەن نەدۆزىبۆو
 كە لەوتو وەردى نىو دىناى تازە بىن بۆ شىعر. ئىمە نىكتىر شت كە بە دەستمان دەگەشت
 شىعرى نوتى فارسى بوو، مامۆستای شىعرى نوتى فارسىيش "نىما يوشىچ" بوو. دواى
 ئەو شەخسەى تەهاتن كە تىياندا بوو لە "نىما"ش بەرزتر بوو، وەكو: "تەحمەد شاملو" كە
 ناوە شىعەرىيەكەى "۱. بامداد" بوو، "مەهدى ئەخەوان" كە ناوە شىعەرىيەكەى "م. ئومىد"،
 "سپاوەش كەسرايى" (ئەمە لە دەورەى يەكەمدا)، بەلام هەر چۆنىك بى دەورى مامۆستايى
 "نىما" لە جىگای خۆيدا بوو، بە هەر حال دەستمان كرد بەو كە چۆن دەكرى ئەم
 گۆرانكارىيەى شىعرى فارسى لە شىعرى كوردیدا چا و لىبەكەين يان تەقلیدی بەكەين يان
 بىكوردىن، بىگونجىن لە گەل زمان و ئەدەبى كوردى...

پ: لە زمانە كوردیيە ئەدەبىيەكدا بىچىنا

و: بىچىنەو و بىكەينە شىعەر كە نوێ كرابێتەو! ئەو تايبەتمەندىيانەى
 نوێكردنەو شىعەر كە ئىمە لە بەر چاومان بوو ئەو بوو: خۆمان نەبەستىنەو بە وەزە
 عەرووزىيەكەو، خۆمان نەبەستىنەو بە وەى دوو مىسراع بە قەدەك بن، خۆمان
 نەبەستىنەو بە وەى كە لە دواى هەر شىعەرێكدا قافىيە دەبێ جارێك دوو پات بەكرتەو.
 ئەمانە لە شىعرى نوتى فارسیدا هەبوو، ئىمە لە بەر چاومان بوو، بەلام چۆن ئەمە بەتێنە
 نىو زمانى كوردیيەو؟ لە ئەكاو رووداوىكى زۆر خۆش و باش و بەختىر و بەرەكەت، بەلام زۆر
 لە ئەكاو و كتۆپ هاتە گۆرێ!! لە پێش هەموو شىياندا بۆ من و "عەزىز ژيان" كە لە ئىمە بە
 ئەزمونتەر و بە تەمەنتەر بوو، ماوێك پێش ئەو كارى كردبوو، هەم لە بواری سیاسى و هەم
 لە بواری كۆمەڵایەتى و هەم لە بواری ئەدەبىیدا، بەلام دواى ماوێك هاتبۆو سەر خۆتندو
 لە گەل ئىمە بۆ «كۆلىزى ياسا» قەبول ببوو. "عەزىز ژيان" پێونەندى زۆرى دروست كردبوو.
 خەلك دەهاتن بۆ كوردستانى عێراق كەتیبى تازەيان بۆ دەهێنا. دوو جەلد كەتیبى "گۆران" يان
 بۆ هێنابوو: "بەهەشت و یادگار" و "فرمىسك و هونەر"، من تا ئەو كات هیچ شتێكم لە
 "گۆران" نەدەزانى، سەرەراى ئەو كە لە منداڵىيەو لە گەل زمان و ئەدەبى كوردى خەرىك
 بووم گۆتم لى بىو و باسى ئەدەبى لە لا كرابوو، بەلام هەموو ئەوانە تايبەت بوو بە ئەدەبى
 كلاسیكى كوردیيەو! ئەو ئەدەبى لە سەر "نالى و سالم و كوردى و وەفایى و مەحوى" دەزانى
 هەر هیچ شتێكم لە سەر ئەدەبى نوتى كوردى و شىعرى نوتى كوردى و نوێبونەو نەدەزانى،
 تا زۆر پێ نەچوو "عەزىز ژيان" كەتیبى دىكەى بۆ هات كە لىكۆلینەو كەى "رەفىق حىلمى"
 بوو لە سەر شىعر و ئەدەبى كوردى "بەرگى دووهمى"، ئەو كە لە كۆتاییدا چاپ بوو.
 ئەم دوو كەتیبە، بە تايبەت هەر دوو جەلد كەتیبەكەى "گۆران" دىنايەكى تازەى لە بەردەم

ئىيمەدا كۆردەۋە. ديارە كىتئىبەكەي "رەفىق حىلمى" بىجگە لە "گۆزان" خەلكى دىكەي ۋەكو "شىخ نوورى شىخ سالىح" ىشى بە ئىيمە ناساند. ئىيستا ئىيمە تىدەگە يىشتىن كەپرۆسەي نوپكردەۋەي شىعەرى كوردى ۋ دامەزاندنى بناغەيەك بۆ شىعەرى نوپى لە مېژەھەۋلى بۆ دەدرى ۋ ئىيمە ناگامان لى نەبوۋە ۋ بەر لەئىيمە خەلكىكى زۆر ھەۋلى بۆ داۋە، كارى تىيدا كۆردۈۋە، پىاۋى گەۋرەشى تىيدا پەيدا بوۋە. ديارە ئەمە ناگايى ئىيمەيە، رەنگدانەۋەيەكى ئەم داپرانەي كۆردستانە لە يەكتر، ئەم داپرانە سىياسى ۋ فەرھەنگى ۋ ئابورىيەي كە چەند سالىكە لە كۆردستاندا تەحمىل كراۋە، ئەمە ۋاى كۆردبۇ ئىيمە ۋەكو گەنج ھىچ ناگايەكمان لە گۆزانكارىيەكانى نىپو شىعەرى كوردى لە كۆردستانى عىراقدا نەبى، بەلام كە شىعەرەكەي "گۆزان" مان بىنى، بارودۆخەكە گۆزا. مەن شاعىر نەبوۋم، مەن كارم كارى لىكدانەۋە ۋ رەخەگىرى بو، ئەم رەخە گرتە ۋ دوو كىتئىبەكەي "عەزىز زىان" ۋاى لى كۆردم ئەمجار بە چاۋىكى وردتر ۋ قوۋلتەرەۋە سەيرى ئەم ئەزمۇنە تازەيە بكەم، كۆرد گوتەنى: "بە چاۋى موشتەرى سەيرى بكەم." با لە پىشدا بلىم شاگەشكە بوۋم بە دىتنى ھەر دوو كۆمەلە شىعەرەكەي "گۆزان" ۋ تىگەيشتەم كە ئەو شتەي لىي دەگەپىن ئەمەيە! ئەمەيە تاى تەرازوۋمان بۆ راست دەكاتەۋە لە بەرامبەر ئەو سەرچاۋەيەي ئەدەبىي فارسى كە لە "نىسا" ۋە ھاتىبو بۆ نوپكردەۋەي شىعەرى فارسى ۋ ئىيمە تەنيا ئەۋمان لەبەر دەستدا بوۋ بۆ چاۋلىكەرى! "گۆزان" تەرازوۋى بۆ راست كۆردىنەۋە ۋ تىگەياندەين كە لە زمان ۋ ئەدەبىي كۆردىشدا ئەم تىكۆشان ۋ ھەۋل ۋ تەقەلايە دراۋە، پىگاكە دۆزراۋەتەۋە ۋ نمۇنەي باشمان لەبەر دەستدايە... مەن ئەۋەندەم پىن خۆش بو، ئەۋەندە خەرىك بوۋم بە "گۆزان" دود تەنانەت لە خۆشيان دەرس ۋ سىياسەتىشم لە بىر چوۋبۆۋە...

لە بىرمە "سوارە" لە تەۋرىز بو، مەن ھەر لە نىۋان ھەفتەيەك يان لە نىۋان دە رۆژ جارىك نامەيەكم بۆ دىنۋوسى، نامەيەكى زۆر دوور ۋ درىژ! جارى ۋا ھەبو دە پازدە لاپەرە! لە ھەر يەك لەۋ نامانەدا كۆردبۇۋمان بە عادەت شىعەرىكم لە شىعەرەكانى "گۆزان" بۆ دىنۋوسى، دۋايى بۆچوۋنى خۆم ۋ لىكدانەۋەي خۆم لە سەر ئەۋ شىعەرە (چەندە دەتۋانى يارمەتىيان بەدات بۆ دۆزىنەۋەي رىگا) بۆ دىنۋوسى.

پ: ئەۋ نامانەي دەتۋوسىن بۆ "سوارە"، ھىچمان ماۋن؟ بۆ ئەۋەي بزانىن تۋاناي ئەدەبىي ۋ لىكدانەۋەي رەخەگرانەي ئەۋ سات چۆن بوۋە ۋ لە چ ناستىكدا بوۋە؟ ئەۋە يەك: دوۋم، ئايا ۋەلامى "سوارە" ت لە لا ماۋن كە لە ئەرشىنى خۆتدا پارستەيتەن ۋ تا ئىيستا نەكەۋتەنە بەرادەستى خۆتەر؟

ۋ: خۆ ئەگەر مەن لە كۆردستان نەزىابايەم ۋ لەۋ خەباتە سىياسىيەدا بەشدارىم نەكردىايە

ئىستا ئەوانە سەرچاۋەى مادەيەكى زۆر باش بوون بۆ چاپکردنى كىتپىك، بەلام نەك تەنيا ئەوانەم ھىچى نەما و ھەمىوى سوتا و تالان كران (ھەم ھى من و ھەم ھى "سوارە") بەلكو كاتىك من لە سالى ۱۹۶۸ چوومە زىندان و دواى ماۋەيەك كە پىگا درا ئىتر نامە ئالوگۆر بىكەم و خەلك بىتتە دىدارم و جارىكى تر لەگەل "سوارە" شەرەنامەمان دەستى پىكردەو، ئەوانىشم ھەمىوى فەوتا!! ديارە ئەم سەفەرە چونكە دەمانزانى نامەكانمان دەخوتىندرىنەو، زۆر بە ڕەمز و ڕاز و لە توتى چەندىن پەردەدا دەماننوسىن! بەلام لەگەل ئەو ھەشدا ئىجگار خۆش بوو!! من و "سوارە" ھەر دوو كەمان قوناغىكەمان پىپىو. ھەوت ھەشت سالى پى چووبو، يەكەمىن نامە نووسىنمان لە سەر "گۆزان" وا بزانم لە دەروويەرى ۱۹۵۹ - ۱۹۶۰ دا بوو، بەلام كە لە زىندانەو نامەم دەنووسى و "سوارە" جوابى دەدامەو ۱۹۶۸ بۆ ۱۹۷۰ بوو. لانى كەم نامەكانى "سوارە"م لای خۆم راگرتىو لە زىندان، بەلام لە كاتى ھاتتە دەرى ھەرچى نامەى دۆستان و ڕەفيقان و تەنانەت كەسوكار و خزمىشم ھەبوون كە لەگەل خۆم بىانھىتمە دەرى، ھەمىويان دەستيان بە سەردا گىرا، ھىچ شتىكيان پى نەھىشتم جگە لەو جلوبەرگەى لەبەردا بوو!! پىگايان نەدا ھىچ شتىك دەگەل خۆم بىنە دەرى، ھەمىو ھەوت ھەمىوى برد و دەستى بە سەردا گرت! لەو نامانەدا كە ئالوگۆر دەكران من بۆچوونەكانى خۆم دەگوت: "چۆن ئەم شىعرە دەتوانى بىتتە غوونە و سەرمەشقىك بۆ ئىتمە؟ جىاۋا بىيەكەى چىيە لەگەل شىعرە نوئىيە فارسىيەكە؟ چەندە دەتوانى يارمە تىدەرمان پى؟" "سوارە"ش لە بەرامبەردا ھەم وەكو ئەدىب و ھەم وەكو شاعىر بۆچوونەكانى خۆى دەگوت. پىك لەو بۆچوونانەى منى قەبوول دەكرى، پىكى وەلام دەدانەو، پىكى رەت دەكرەو. ئەمە وای لى كردم تەنيا كاپرايەك نەم خوتنەر بىم، بەلكو من لە سەر "گۆزان" دەست بىكەم بە كارى لىكۆلىنەو و بىكەم بە سەرچاۋەى ئىلھام بۆ دۆزىنەو ىچە نوئىكەى شىعرى كوردى لە كوردستانى ئىتران. بەلام پىش ئەو لە نىو ئىتمەدا زياتر شىعرە نوئىيە فارسىيەكان لەبەر دەستدا بوون يان ئەو شىعرانەمان لەبەر دەستدا بوون كە بە زمانى بىگانە گوترا بوون وەكو: "فەرەنسى، ئىنگىلىزى، ئەلمانى" دەشزانى بزووتنەو ى وەرگىتران لە ئىتران بزووتنەو ىيەكى زۆر نەربلاو و بەنرخ و دەولەتمەندە، ئىتمە غوونەيەكى زۆرى شىعرى كۆن و نوئى بىگانەشمان لەبەر دەستدا بوون كە بىكەين بە سەرمەشقى شىعرى نوئى كوردى. وا بزانم ئەكەر من ھەلە نەكەم يەكەمىن كەس كە بە شىو ى نوئى شىعرى كوت لە كوردستانى ئىتران "عەلى ھەسەنىانى" بوو.

پ: ھاو قوناغ لەگەل "گۆزان"دا، يان لە ژىر كارىگەرى "گۆزان"دا؟

و: كارىگەرىوونى "گۆزان"، بەلام كارىگەرىيەكى جارى سەرەتايى بوو. "عەلى ھەسەنىانى" پىش ئەو ھەش كە دىوانەكەى "گۆزان"مان دەست كەوئ، خۆى ھەولئى ئەو ى دەدا

نمونه‌ی شیعری نوئی کوردی بخاته ږوو. شیعریکی هه‌بوو به ناوی "جه‌لاد" شیعریکی ساکار بوو، به‌لام شیعریکی پر همه‌ماس و پر شۆر و بوژانه‌بوو... شیعریکی تری هه‌بوو ناوی «بۆردوومان» بوو. هه‌ر دوو شیعره‌که ته‌واو سیاسی بوون. شیعره‌که‌ی باسی بۆمبارانی ده‌کرد، یه‌که‌مێن ڤه‌نگدانه‌وی ږووداوه‌کانی کوردستانی عێراق بوو له‌ سه‌ر ئێمه، ده‌که‌ ڤه‌ته‌وه بۆ ۱۹۶۰-۱۹۶۱.

پ: کاک سه‌لاح من لهم قسانه‌دا وا تێده‌گه‌م که به‌رگرده‌وه‌ی ئێه‌وه له‌ نوێگرده‌وه‌ی شیعری کوردی، پێوه‌ندی به‌ "ڤوانگه‌" وه‌ نه‌بووه‌!

و: زۆر راسته‌. نه‌ک ناگامان له‌ "ڤوانگه‌" نه‌بوو، به‌لکو "ڤوانگه‌" هێشتا نه‌هاتبووه‌ سه‌ر شانۆی کوردی، ئه‌مه‌ ده‌گاته‌ کۆتاییه‌یه‌کانی ۱۹۵۹ و سه‌ره‌تاگانی ۱۹۶۰.

پ: که‌ واته‌ ده‌توانی "سواره‌" له‌ پێشی پێشه‌وه‌ داڤه‌تی و به‌خه‌یه‌ پێش گروپی "ڤوانگه‌" شه‌وه‌؟

و: ئه‌وه‌یان با ئه‌و که‌سانه‌ی لێکۆلینه‌وه‌ ده‌که‌ن قه‌زاوه‌تی له‌ سه‌ر بکه‌ن. با ئه‌وه‌ش بلیتم که‌ به‌ر له‌ "سواره‌"، "عه‌لی حه‌سه‌نیانی" شیعری نوئی ده‌ست پێکده‌، دوا‌ی "عه‌لی" ئه‌وه‌ی زۆرتر هاته‌مه‌یدانه‌وه‌ "سواره‌" و "فاتیح" بوون، به‌لام هه‌یچیان نه‌یان‌توانی ئه‌و کاربگه‌رییه‌ له‌ سه‌ر شیعری نوئی کوردی داڤه‌تی که‌ دوا‌ی "سواره‌" دا‌ینا. ئێمه‌ هه‌ر ئه‌وه‌ نه‌بوو کاری ئه‌ده‌بی به‌ یه‌که‌وه‌ بکه‌ین، به‌لکو کۆڤێکی سیاسی بووین و حیزبێکی سیاسیش بووین.

پ: ئه‌و حیزبه‌ سه‌یاسیه‌ گامه‌ بوو؟

و: ئێمه‌ له‌ پێشدا (وابزانم ۱۹۵۸-۱۹۵۹دا، له‌گه‌ڵ یه‌که‌مین سالی چوونمان بۆ زانکۆ) یه‌کی‌تیه‌که‌مان دروست کرد به‌ ناوی "یه‌کی‌تیی خۆتندکارانی کورد له‌ زانستگای تاران".

ڤێک‌خواه‌یه‌کی نه‌هێنی بوو، به‌لام ئه‌وه‌نده‌ به‌ په‌له‌، ئه‌وه‌نده‌ خێرا، ئه‌وه‌نده‌ ده‌ستوێرد، کاری کرد و له‌ نیو خۆتندکارانی کورددا له‌ کوردستانی ئێران لایه‌نگر و هه‌واداری په‌یدا کرد که‌ شه‌ش مانگ یان ئه‌وه‌یه‌ی سالتیک که‌متری پێچوو، هه‌یج خۆتندکاریکی کورد نه‌ له‌ "زانستگای تاران" و نه‌ له‌ هه‌یج کام له‌ زانستگا‌کانی ئێران ده‌ست نه‌ده‌که‌وت سه‌ر به‌و ڤێک‌خواه‌ نه‌هێ و نه‌ندام نه‌هێ تێیدا!! هه‌ر بۆ‌یه‌ش دوا‌ی ماوه‌یه‌ک ناوی خۆی گۆڤی به‌ "یه‌کی‌تیی خۆتندکارانی کورد له‌ زانستگا‌کانی ئێران" بۆ ئه‌وه‌ی بۆ هه‌موو ئێران بێت.

پ: ته‌قدیری ئه‌و ڤێک‌خواه‌ بۆ ئه‌دیپ چۆن بوو؟ جهم‌جوله‌ی ئه‌ده‌بی له‌ ئه‌ویاندا چۆن بوو؟

و: با‌وه‌ر بکه‌ ڤێک‌خواه‌که‌ به‌ هۆی ئه‌وه‌ که‌ خۆتندکار دروستی کردبوو، به‌ هۆی ئه‌وه‌ش که‌ پێکه‌ینه‌ران و دامه‌زرێنه‌رانی خۆیان ئه‌دیپ و خۆتندکار و ڤووناکبیر و زمانه‌وان بوون، وای لێهاتبوو دیاری نه‌ده‌کرد که‌ ئه‌مه‌ ته‌نیا ڤێک‌خواه‌یه‌کی خۆتندکاریه‌که‌ کاری سیاسی

دهکات یان کۆر و نهنجومه نیتکی نهدهیبی کوردیه؟! نهه دووهی وا تیکهه لکیش کردبو لهگه له کتردا نهدهناسرانهوه (نیتستا جیگای باسکردنی نییه)، بهلام نهوه گرینگ بوونی نهدهب و زمان بۆ مان و بوونی نهتهوایه تیبی کورد نیشان دهه. زمان ههمیشه نهو فاکتهره گرینگه بووه که به درێژی میژووی ئیتمه توانیویه بوونی نهتهوایی بپاریژی.

باسه که درێژه... با بچمه وه سه ره نهو به شه که پاش نهه یهک دوو شیعهری "عهلی" ورده ورده کۆره که زیادی کرد. سالی پیتچوو "سواره"ش هات بۆ تاران، نههجار کۆره که مان دهوله مه ندتر و گفتوگۆکانیشمان گهرموگوتر ببوون... "فاتیح" جیاوازی لهگه له زۆریان نهوه بوو که به ته نیا شاعیر نه بوو، نه دیبیش بوو.

پ: (هۆمونه) چیرۆکی ده نووسی؟

و: نه خیر... لیکۆلینه وهی له سه ره نهدهبی کوردی باش و زۆر بوو، بهلام چیرۆکی نهده نووسی... کابرایه کی نه دیب بوو، کابرایه کی بوو سه ره پای نه وهی که نهو کاته ته مه نی کهم بوو (شتیک له من منالتر بوو)، بهلام هاته نیتو کۆره نهده بییه که وه، زۆر زوو (وهکو که سیتی که ره وهی ناوچهی موکریان) که شهی کرد...

پ: کاک سه لاح نهه پێداگرتنه له سه ره ناوی "فاتیح" یان له سه ره ناوی دیکه سه ندنه وهی نهو تهعتیاره نییه له "سواره" و گێترانه وهی بۆ نهه که سانهی که له نهسلدا خۆیان خاوه نی نهو تهعتیاره ن؟

و: نا... نهه به خشین زانیارییه که بهو که سه ی که نهه زانیارییه نییه. گێترانه وهی میژوو بهو جۆرهی که واقیعه ن بووه نه رکیتی سه رشانی منه. په نگه نیتستا تۆ نه زانی یا خه لکیک نه زانن که "فاتیح" لهو که سانهیه که من له بواری سیاسه تدا به وه پری توندی ره خنه له سه ری هه یه و له دوو ته وه ری زۆر لیک جیاواز و زۆر دژ به یه کتردا راوه ستا وین، له سه ره سیاسه ت، له سه ره مه سه له ی میلی، له سه ره دوا پۆژی گه لی کورد و لیکۆلینه وه له سه ره بزوتنه وهی رزگاریخوازی کورد!! "فاتیح" خاوه نی نهو قسه دییه که (به داخه وه!) ده لی: "هیچ بزوتنه وه یه کی رزگاریخوازی کوردی، له هیچ ده وره یه ک له زه ماندا، هیچ جه قانیسه تیک نه بووه، هیچ پیتشکه وتنه خوازییه کی له ده رووندا نه بووه و نه گه ره ده بی به رگرییه کی لێ بکری، ته نیا له به ره نه وه یه که داگیرکه ره کانی زۆر بێ ره حمانه گرتوویه نه و کوشتوویه نه و له روانگه یه کی مرۆبییه وه مرۆژ ده بی به زه یی پیتا بیسته وه..." "که سیتی وا بلی و بۆ جوونی منیش دژ به وه زۆر ناشکرا و دیاره. له به ره نه وه من ده مه وێ بلیتم: هه لو تستی سیاسی نیتستای "فاتیح" نابێ ده وری گرینگێ نهو له کۆر و کۆمه له و نهنجومه نه کوردیه کان له به ره چاو ون بکا. نابێ ده وری نهو له داهینان و دامه زانندی نهو بناغه

بههتیه‌ی که شیعری نوئی کوردی له کوردستان سه‌رئه‌نجام به خۆیه‌وه‌ی گرت له‌بیر بکا. سیاسه‌تیک له چل په‌نجای سالی رابردو به‌رده‌وام هه‌بو و من له دژی راه‌ستاوم نه‌ویش نه‌وه‌یه: "دهوری نه‌ده‌بی و هونه‌ری شاعیریک ده‌به‌سته‌وه به هه‌لۆتسه‌ سیاسییه‌که‌یه‌وه." بۆ نمونه "گۆزان" که چووته‌ نیتو "حیزی شیوعیی عیراق" وه‌ نیتو و حساب ده‌کری که نه‌مه شاعیری "حیزی شیوعی" یه و ته‌نیا شیوعیه‌کان بۆیان هه‌یه‌ پێیدا هه‌ل‌ده‌ن و نه‌وانه‌ی له‌ نیتو بزوتنه‌وه‌ی رزگاریخوازی کوردا بوون، به‌ تایبه‌تی نه‌ندام و لایه‌نگرانی پارتی له ۵۰ سالی رابردو دا هه‌رگیز ناچنه سه‌ر باسکردنی "گۆزان" و ته‌عریف و پێداهه‌ل‌گوتتی.

پ: واته، پێت وایه بزوتنه‌وه‌ی کوردی غه‌دری له "گۆزان" کردووه به‌وه‌ی نه‌یه‌تشته‌وه شۆرت په‌یدا بکا؟! به‌لام هه‌ن ده‌لێن: "شیخ نووری شیخ صالح" پێش "گۆزان" یش دا‌هێنان ده‌ست پێده‌کا! که چی به‌و حوکه‌می که "شیخ نووری" حیزیتکی به‌توانای وه‌کو "حیزی شیوعیی نه‌وسای عیراق" ی له‌ پشته‌وه نه‌ه‌وه، ناوی ده‌نه‌کردووه! واته، هه‌ن پێچه‌وانه‌ی قسه‌ی جه‌ناهت ده‌لێن: نه‌وه "حیزی شیوعیی" به‌وه که ده‌وری هه‌به‌وه له‌ گه‌وره‌ کردنه‌وه‌ی ناوی "گۆزان" دا! به‌ هه‌ر حال من به‌وا ناکه‌م "حیزب" یان "ژیک‌خراو" یان "گروپ" و "ده‌سته‌ی سیاسی" به‌توان تا سه‌ر ناویک به‌خه‌نه‌ ژێه‌وه و په‌کتیکی تر به‌خه‌نه سه‌ره‌وه! زه‌مانه‌ خۆی دوا‌جار نه‌م شتانه‌ په‌کلا‌یی ده‌کا‌ته‌وه.

و: جا ئیستا نه‌و زه‌مانه‌یه‌ نه‌گه‌یشتووته‌ لای ئیمه!! ئیمه‌ قسه‌ له‌ ئیستا ده‌که‌ین. من دژی نه‌و بۆچونه‌م که "حیزی شیوعیی" به‌وه که ناوی خۆی خسته‌تۆته سه‌ر ناوی "گۆزان" وه، مانعی نه‌وه‌ بووه "گۆزان" نه‌و جێگا گرینگه و نه‌م مه‌قامه‌ به‌رز‌ی که به‌ راستی شیایه‌تی له‌ نه‌ده‌بی کوردیدا بگرتته‌وه. "حیزی شیوعیی" بۆته‌ هۆی نه‌وه‌ی که نه‌وانه‌ی له‌گه‌ل "حیزی شیوعیی" جیاوا‌زن "گۆزان" فه‌رامۆش بکه‌ن، وازی له‌ بێن، ناوی نه‌ه‌ن. نه‌گه‌ر نه‌بێته‌ بۆچوونیتکی کرچ وکال یان بۆچوونیتکی توندوتیژ (مرۆڤ له‌ بواری نه‌ده‌دا نابێ ئیگ‌جار توندوتیژ و دا‌ه‌راو بێ) نه‌و من بۆچوونیکم هه‌یه‌ له‌ سه‌ر "گۆزان": "من دوا‌ی "نالی" له‌ هه‌موو نه‌ده‌بی کوردیدا هه‌چ که‌س نابینم به‌ قه‌د "گۆزان" کاریه‌گری له‌ سه‌ر شیعری کوردی هه‌بووین! هه‌چ که‌س نابینم به‌ قه‌د "گۆزان" مافی خۆی بێ که نه‌م پاناوکه‌ فراوان و به‌رین و قووله‌ له‌ نه‌ده‌بی کوردیدا بگرتته‌وه، به‌لام هه‌چ که‌سیش نابینم به‌ قه‌د "گۆزان" غه‌دری له‌ کرابن و مافی زه‌وت کرابن! نه‌مه‌ش تازه‌ نییه!! له‌ نیه‌وه‌ راستی په‌نجاکان به‌ دواوه، به‌ تایبه‌ت له‌ په‌نجای و هه‌شت به‌ دواوه، که ده‌وری سیاسی و چالاکیی سیاسی "گۆزان" له‌ نیتو "حیزی شیوعیی" دا به‌ نا‌شکرا په‌ره‌ی سه‌ند، نیتو نه‌و لیک‌دا‌ه‌رانه‌ی به‌ینی "گۆزان"، به‌ینی باقی بزوتنه‌وه‌ی رزگاریخوازی کورد پ‌رووی دا و وای کرد "گۆزان" نه‌و ده‌وره‌

گرینگهی نهدرتیتی!! رهنکه هه نندتیک کهس بلتین: (که له راستیدا ئینکارشیان ناکهم!!) ئەم گرینگییە "گۆزان" لەبەر چاوی من، رهنکه لەبەر ئەوە بێ که نیتە یەکەم ناشانییمان لەگەڵ ئەدەبی نوێی کوردی لە پێگای "گۆزان" ەوە بوو، یان رهنکه پێیان وابوو من خۆم وەک نووسەرێک یان لێکۆڵەر ەوە یەکێکی ئەدەبی، کاری زۆرم لەگەڵ شیعری "گۆزان" کردوو، لەگەڵی راهاتووم، هەرۆک چۆن پێک کهس پێیان وایە بە هۆی لێکۆڵینە ەوە کانم لە سەر "حاجی قادر" ئێجگار ناوا مۆریدی "حاجی" م، جا قەی چ دەکا؟ رهنکه وابوو... رهنکه وابوو... بەلام من پێم وایە وەک چۆن شیعری کلاسیکی کوردی بە ناوی "نالی" ەوە دەناسرێ، شیعری نوێی کوردیش هەقە بە ناوی "گۆزان" ەوە بناسرێ. چونکە ئەو شیعری نوێی کوردیی چەسپاندو دايمەزراند و خستییە سەر ئەم پێچکە یە، با پێش ئەوە "شیخ نووری شیخ سالح" کاری گەورەشی کردبێ و یەکەمین رچەدی شکاندبێ، بەلام خۆ هەمیشە یەکەمین رچەشکێن گەورەترین کەس نییە لە نێو رچە کەدا...

پ: بەلکو ئەو کەسە گەورە یە که زۆتر له نێو رچە کەدا دەمێنێتە ەوە...؟

و: ئەو کەسە ی زۆتر دەمێنێتە ەوە و لە نێو رچە کەدا و ئەو کەسەش که کاری بەرزتر دەکا ئەو کەسە ی که هونەر و فەنەکی بەرزتره...

تا ئێستا هیچ کەس لە شیعری نوێی کوردیدا نەگەیشتۆتە ئەو هونەرە بەرزە ی که "گۆزان" پێی گەیشت... بەلام سەروشتییە که چاوەروان بین لە سی چل سالی کۆتایدا، لە ئەدەبی کوردی و شیعری کوردیدا، چ لە کوردستانی عێراق و چ لە کوردستانی ئەو دیویدا، خەلکی دیکە بێن گەشە بکەن و لە "گۆزان" یش تێپەرن... بەلام تەنانەت تێپەربوونی ئەوانیش لە "گۆزان"، لە مەکانەتی "گۆزان" کەم ناکاتە ەوە...

جا با بچینە ەوە سەر شیعری نوێی کوردی لە کوردستانی ئێراندا...

پ: با من بیرت بێخەمە ەوە لە گۆتۆ دەست پێکەینە ەوە. من پرسیم: ئایا شیعری کوردی لە کوردستانی ئێران دەتوانی بە سەر چەند قۆناغدا دا بەش بکە ی؟
قۆناغی یەکەمەت باس کرد که قۆناغی "هێمن، ههژار و خاله مهن و سهید کامیل و..."
ئەوانە...

و: که هه موویان به شاگردی "تەبەلخەسەن سەیفی قازی" دەناسرین.

پ: پاش ئەوە ییش شیعری "سوارە" و شیعری ئەو گروپە ی که لە زانکۆکاندا تەشەنە دەکا و جێ پێی خۆی قایم دەکا، بەلام ئایا دەتوانی پاش ئەوانیش گروپێک یان تاقمێکی تێمان بۆ دەستنیشان بکە ی؟

و: هەر ئەو گروپە ی کۆتایی که شیعری نوێی کوردیی دانا لە (٦٠ - ٦١ و ٦٢) خۆی

قوناغیتیکی دووه می به سهر هات که ئیتر زیاتر گه شهی کرد و پهره ی سه ند... نه وه بوو له ناخر رۆژه کانی سالی ۱۳۴۳ ی ئیرانی یان به دیق قهت به لیم له شهوی نه ورۆزی ۱۳۴۳ ی ئیرانی که ده کاته ۱۹۶۴ خه لکیکی زۆر گیران، نه وانه ی گیران هه موویان نه وه که سانه بوون که من ناویان ده بهم و باسیان ده کهم و له پهره گرتن و گه شه پیتدانی شیعر و نه ده بی نوتی کوردیدا دهستیان هه بوو و ده وریان هه بوو "من نه بی". چونکه من سال و نیو یک بهر له وه هاتبووم بۆ نه م کوردستانی عیراقه و پیتشه مرگه بووم... دوا ی سال و نیو یک له دامه زرانندی یه کیتته که مان پتوه ندیم کردبوو به "حیزی دیموکراتی کوردستانی ئیران" وه... نه وه کات ئیمه نه ندامیتی نه وه حیزه شمان وه رگرتبوو... جا هه م له لایه ن "کومیتته ی حیزب" وه هه م له لایه ن "کومیتته ی خو ئیندکاران" وه، منیان نارد بۆ کوردستانی عیراق له بهر نه وه من له گیرانه که دا به شداری نه وه هاو پیتانه م نه کرد... به لام کاتیکی دوا ی سی سال مانه وه له کوردستانی عیراق گه رامه وه بۆ کوردستانی ئیران و گه رامه وه بۆ نیتو کۆره نه ده بییه کان، گه رامه وه بۆ زانکۆش، بۆ ته واکردنی خو ئینده نیوه چله که م، ئیتر نه وانیش له زیندان هاتبوونه ده ری و گه رامه بو نه وه بۆ زانکۆ و بۆ ته واکردنی خو ئینده نیوه و ناچله که یان... نه و سا ئیدی ئیمه نه زمونیکی زۆر مان پهیدا کردبوو (دیاره که ده لیم زۆر، له چاو خۆمان له چاو نه و ساش)، گیرانمان دیوو، زیندانمان دیوو، هه له اتمان دیوو، کوردستانی عیراقمان دیوو... من هه لگری نه وه بۆ جوون و بیرو رایه بووم که له کوردستانی عیراق پهیدام کردبوو له سهر چۆنییه تی شوێش و په وابهوون یان په وانه بوون و باله کانی... هه موو نه و بیرو بۆ جووانه م له گه ل خۆم هیتابۆوه بۆ "زانکۆی تاران"، نه وانیش بۆ جوونه کانی نیتو زیندانیان هیتابۆوه...

پ: نه ی له سهر شیعر هه چت نه برده بۆوه بۆ نه وان؟

و: من له سهر شیعر هه ر نه وه م برده وه که تو ئیستا ناماژه ت پیکرد... که گه یستمه وه پیتمگوتن: نه وه جوژه ی ئیمه ناوا به خۆشه ویستی سهیری "گۆران" ده که ین، ناوا به بهرزی سهیری ده که ین له کوردستانی عیراق سیاسه ت نه یه تیشته وه نه وه بهرزی و مه کانه ته ی هه بی...
پ: کهیان قوت کرد بۆوه له بهرامه ردا "گۆران" دا، خۆ ده بی بۆ سه رکوتکردنی که سه تکه، که سه تکه هه بی له بهرامه ردا رایگری یان بهرزی به که پته وه...!

و: زۆر که سیان هه بوو... به لام له په له ی یه که مدا "کامه ران موکری"...!

پ: "کامه ران موکری" یان بهرزی کرد بۆوه!!

و: به لێ...!

که پانه وه بۆ تاران و... جارتیکی دیکه سهر به یه که وه نان، هه م بهر هه می سیاسی و هه م

بهره‌می نه‌ده‌بی... بهره‌مه سیاسیه‌که نه‌وه بو: ئیمه جارتیکی دیکه قه‌ناعه‌مان پیدایه کرد ده‌بی نه‌و کۆمه‌له‌یه‌ی خۆمان دامه‌زرتینه‌وه، به‌لام زه‌مانه‌ گۆراوه، بیرى نه‌ته‌وايه‌تى ناتوانی به‌ ته‌نیا له‌م سه‌رده‌مه‌دا کو‌رد پرزگار بکا... له‌ به‌ر نه‌وه‌ هه‌موومان به‌و قه‌ناعه‌ته‌ گه‌یشتبووین که‌ ئه‌م بیره‌ نه‌ته‌وايه‌تییه‌ پرزگاری‌خواییه‌ی کو‌رد، ده‌بی موتوریه‌ بکری به‌ بیرى چه‌پ... ئیمه‌ هه‌موومان که‌وتینه‌ سه‌ر مو‌تالایه‌کی (ده‌توانم به‌لیم) باش و فراوان له‌ "نه‌ده‌بیاتی مارکسی" دا و ده‌ستمان کرد به‌ خو‌تندنه‌وه... قه‌ناعه‌مان پیدایه‌ کرد که‌ هه‌ر رێک‌خراوه‌یه‌کی تازه‌ ده‌بی له‌ سه‌ر بنا‌غه‌ی "مارکسیزم - لینینیزم" دامه‌زری!!

پ: ناشی به‌ ته‌ماه‌بون نه‌ده‌به‌گه‌ش هه‌لکێشن له‌ "به‌ری چه‌پ" و "مارکسیستی"؟

و: به‌لێ، به‌لام نه‌وه‌ له‌به‌ر نه‌وه‌ نه‌بوو که‌ به‌یارمان دا‌بی ده‌بی وا بکه‌ین. نه‌وه‌ له‌به‌ر نه‌وه‌ بوو باوه‌ره‌کانه‌مان پالی پتیه‌ ده‌ناین وا بکه‌ین! تۆ وه‌ختیک شیعر ده‌لێی له‌ سه‌ر باوه‌ری خۆت ده‌یلێی، خۆ شیعر بۆ باوه‌ری خه‌لک نا‌لێی؟! به‌لام هه‌ولێ نه‌وه‌شمان ده‌دا که‌ سنووری بایه‌خه‌ نه‌ده‌بییه‌کان نه‌شپۆتین و نه‌یکه‌ین به‌ قوربانی باوه‌ره‌سیاسیه‌که‌!!

بیرمه‌ "فاتیح" شیعرێکی خوشی گو‌تی‌بو به‌ ناوی "به‌رخه‌ مامز": "به‌رخه‌ مامز" شیعرێکی دل‌دارانه‌ی غه‌رامیی ئیجگار خوش و جوان بوو، هه‌رایه‌کی ساز کرد، له‌مه‌وه‌ حه‌مله‌ی پت کرا که‌: ئیستا چ وه‌ختی نه‌و شیعره‌ غه‌رامیه‌یه، له‌ کاتیکدا ئیمه‌ له‌و خه‌باته‌ توندوتیژه‌داین؟! کۆپێکی بۆ گیرا، له‌و کۆژه‌دا من زۆر به‌ توندی دی‌فاعم لێ کرد! (ئیستاش که‌ پیر بووم نه‌و عاده‌تم هه‌ر هه‌یه، وه‌ختیک ده‌چه‌ نیو جه‌ده‌له‌وه‌ توندوتیژ قسه‌ ده‌که‌م): خۆشییه‌که‌ی نه‌وه‌ بوو "فاتیح" خۆی له‌گه‌ڵ په‌خه‌گره‌کان بوو، ده‌یگو‌ت: "به‌لێ کارێکی خراپم کردوه‌ که‌ ئه‌م شیعره‌م گو‌توه‌!" من هه‌رای توندی له‌ سه‌ر نه‌وه‌ بوو که‌: "نه‌خێر... کارێکی چاکت کردوه‌ و دیسان دووپاتی بکه‌وه‌ و حه‌یفه‌ نه‌و توانا و ناماده‌بییه‌ی خۆت له‌ بواری دل‌داری و نه‌وین و غه‌رام و هه‌ست و نه‌ستی تاکه‌که‌سی و مرۆیی خۆتدا به‌ کار نه‌به‌ی." خۆشییه‌که‌ی نه‌وه‌ بوو سه‌ره‌نجامیش من نه‌وانم به‌زاندا!

پ: تۆ نه‌وه‌مه‌و سه‌له‌ پێش ئیستا، به‌رگریته‌ له‌ تاکه‌گه‌رای و خودگه‌رای شاعیر کردوه‌ له‌ نه‌و شاعیردا، ئیستا سه‌یره‌ (که‌م و زۆر) ده‌گه‌رتیته‌وه‌ سه‌ر نه‌وه‌ی که‌ شاعیران واز له‌وه‌به‌هێن و زیاتر ته‌رخان بن بۆ مه‌وزووعیه‌ت، زیاتر ته‌رخان بن بۆ کێشه‌ نه‌ته‌وه‌یی و کۆمه‌لایه‌تییه‌کان!!

و: نه‌گه‌ر وابێ ئیمه‌ له‌ قسه‌کانی پێشووماندا شو‌تێتیک هه‌یه‌ که‌ حه‌قنه‌ له‌و شو‌ته‌دا باش له‌ یه‌کتر تێنه‌گه‌یشتووین! من نا‌لیم شاعیران یا وا بن!! نا‌لیم ده‌بی شاعیر چ بکه‌ن!! باسی نه‌وه‌م کردوه‌ که‌ نه‌ده‌بی کو‌ردی به‌ کام قونا‌غه‌دا تێپه‌ریوه‌؟، بۆ ئه‌م شاعیرانه‌ وایان

کردوه؟ من ئەوێم لێکداوەتەوێه که ئەوێ ناچاریمان بوو!

پ: بیهۆرێه کاک سەلاح... سالانی گەڕانەوێتان بۆ زانکۆکانی ئێران (تۆ لە کوردستانی عێراقەوێه و هاوڕێکانههشت لە زیندانەوێه) سالانی "قۆناغی دووێه"ی گرووپه کهی "تۆ" و "سواره" و "فاتیح" و "عەلی حەسەنپانی"یه؟

و: بەلێ، "قۆناغی دووێه"یهتی، بەلام قۆناغیکه جیاوازی کهم نەبوو لەگەڵ "قۆناغی یه کهم". دواي گەڕانەوێ من لە کوردستانی عێراق و دواي گەڕانەوێ برادەرێان لە زیندان، لە پرووی سیاسییەوێه جارێکی دیکه خۆمان پێک خستەوێه، بەلام وەکو هەموو بزوتنەوێه کهی سیاسی که داڕانی بەسەر دادی و جارێکی دیکه یه کهتر دەرگرتەوێه، مەرج نییه هەموو ئەو کەسانه ی جاری پیشوو لەگەڵ بوون بۆ جاری دووێه مێش لەگەڵ بووین. ئێمەش پێک خەڵکمان لێ جودا بوونەوێه، پێک خەڵکی تازەمان زیادي کرد، لە وانەي که جودا بوونەوێه یان گەرموگورپییه کهی جارانیان نەما "عەلی حەسەنپانی"، "عەزیز ژیان" ... لە وانەش که لە "دەوری یه کهم"دا لەگەڵمان نەبوون (چونکه منداڵ بوون) و پاشان هاتنە ریزهوێه: "موسلیح شێخولئیسلامی - برای فاتیح" (وەکو لێکۆڵەر هەم لە بواری سیاسی و هەم لە بواری ئەدەبدا)، "عەبدوللە موهتەدی"، "نەمیر حەسەنپور"، "بایز مەردوخی" ... کۆڕه کهمان لە ژێر باری عاتیفه و ئیحساس هاتە دەرێ. بواری کرایهوێه بۆ لێکۆڵینهوێه لە سەر ئەدەب لە روانگه یه کهی زانستییهوێه، تەنانەت بواری کرایهوێه بۆ لێکۆڵینهوێه لە سەر بزوتنەوێه یازگاریخوازی کورد لە روانگه ی مەعرفیهوێه، هەروهه بۆ لێکۆڵینهوێه لە سەر مێژووی کورد، شۆڕشه کانی پیشوو، هەله کانی، تەنانەت شۆڕشی ئەیلوول و هەله کانی...، ئەوانەمان هەموو لەبەر چاو بوو. پرووداوه کانی نیو شۆڕشی کوردستان و نیو مێژووی گەلی کوردمان لێکدا یه وێه و پەنگی دەدا یه وێه لە نیو شیعره کانیاندا! شیعره مەشهوره کهی "فاتیح"، شیعره "شەوه"، پەنگه زۆر کهس نەزانن یان تا ئێستا باس نەکرا یێ، ئەمە باستیکی شۆڕشی ئەیلوولە که دەلێ:

"لە پیشدا دەنگێکی زۆر خۆش دەهاتە بەرگوێم، پێم وا بوو ئەمە دەنگی بالتەدیده که شهو دەخوێتی و مژدە هاتی بەیانی دەدا: دەنگی که سیته که به نیو لێرهوار و جهنگه لدا تێده پهری و دار و درخت دهری بۆ ئەوێ پێگا بکاتهوێه و مژدە بیات بۆ هاوڕێکانی، یان دەنگی ناوی کانییه که که دەرژێته سەر خیزه ورده کانی و لە دل کاری دهکا!! بەلام ورده ورده که ئەم دەنگه نزیک بژۆه، لێی حالی بووم که نەخێر ئەمە شه قژێکی تاله!! پهری کردم لە وه حشەت: پهری کردم لە ترس و به چاوێکی پهر خۆف و ترسهوێه سهری ئیستا و داهاتووی خۆمانم کرد ئەمجا لێم بوو به "شەوه" یه که ئیستا منی وەکو منالێک لە باوێشی خۆیدا گرتووهو خەریکه دەمخهکنێتی.

شيعرى "شەو" ئەو ھالەتە دەگىرىتەو... بەلام ديارە ئەو كات پىيمان باش نەبوو، ئەم شەرحى لە سەر بدرى! پىيمان وا بوو خوشىيەكەى لە ڕەمزايىيەكەيداىە، لە نىۋەرۆكەكەيداىە، لە ناو دەپۆشراو دەيداىە.

ھەر ھەھا شىعەرەكەى "سوارە" "خەو بەردىنە"، باسى ھەموو رابردووەكان دەكا كە (چۆن ناوێك خەرىكە لە دەروون و دلێ كىتۆيكەو دەتە دەرى... ئەم ناوە چەندە خوشەويستە! ھەموومان چاوەرێتى ھاتنى دەكەين! بەلام كە دىتە دەرى لىكى زۆرى لى دەبىتەو، بەلام ھەموو لىكەكان بە رىتگەى راست و ڕەوادا ناڤۆن! ھى وا ھەيە سەرى لى دەشيوئى، ھى وا ھەيە بە لاڤىدا دەڤوا، ھى وا ھەيە ئىستگەى بە خۆى نىيە، پالەشتى بە دەروەى خۆيەتى، بەلام لە نىۋە ھەموو ئەوانەدا يەك "چاوگ" ھەيە كە بە تەنيا ئەو شارەزەى كۆسپ و كەنداللى رىيە... ئىمە ئەوكات پىيمان وابوو ئەو رىتگەيە ئەو يە كە ئىمە دۆزىمانەتەو! ئەمە مانيشيتستى "سوارە" بوو كە ئە واقعدا نەك ھەر بۆچوونە ئەدەبىيەكان، بەلكو بۆچوونە سياسىيەكانى سەردەمىشى بەيان دەكرد.

پ: "سوارە" لە "خەو بەردىنە" دا، ڕۆشنتر بلىتى دەيەوى بلىتى چى؟

و: مەن خەيالىم ھەيە لە سەر "خەو بەردىنە" شتىك بنوسم، بەلام تا ئىستا سەرقالبون نەيەشتەو! سەرقاللى لە لايەك و دژوارى كوردستان لە لايەك و كارى زۆرى سياسيش كە ماوەيەك پتەوى خەرىك بووم لە لايەك و لە لايەكى ترەو بىر لەو ھەش دەكەمەو، ئايا مەن ئەم پەردەيە لە سەر ئەو بووكە لادەم، ئەو جوانىيەى دەمىتى لەبەر چاوى خەلك كە ئىستا ھەيەتى؟! يا لىتى گەڤىم لەژىر ئەو تارايەدا خەلك تارمايىيەك ببين و خۆيان بە خەيالى خۆيان بىرى لى بكنەو كە دەبى چەند جوان بى؟!

"سوارە" لە شىعەرەكەيدا مانيشيتستىكى بەيان كرد لە بۆچوونە سياسىيەكانى ئەم سەردەمەماندا...

پ: جگە لەو ھەيە كە لە دوو توتى شىعەردا و بە شتەو يەكى ناپاستەوخۆ "سوارە" دەرى ھەبوو، ئايا گرووبى ئىتو لە ھىچ كام لە دوو قۇناغەكەى ئاباندا مانيچىتستىكى ڕۆشن و راستەوخۆ و ھەرچاوى ھەركرد ھەك ئەو ھەيە ڕوانگە؟

و: نەخىر... لە بوارى سياسيدا نا. لە بوارى ئەدەبىيشدا ئىمە پىيمان وابوو بەرھەمەكان خۆيان دەتوانن ئەو مانيشيتستەبن! مەن خۆم چەندىن چىڤۆكى كۆرتەم نووسى، ھەكو "بەراڤ"، ھەكو "كەن ڤەي شكاند"، ھەكو "نان و فىشەك"، ھەكو "بەرتەو بەرى قوتاڤخانە"... خەلكى ترىش دواى مەستىيان كرد بە نووسىن، ھەكو "موسلىح شىخەلئىسلامى"، "مەحمود مەردوخى"... جگە لەو ھەيە لىكۆلەينەو ھەبوو لە سەر مەژووى كورد، لە سەر كارى

روژه لاتناسی، ئەمانە زیاتر "ئەمیر حەسەنپوور" دەیکردن، ھەروەھا "مەحمودی مەردوخی" دەیکردن. ئێمە پێمان وابوو بەم کارانە بیر و باوەڕتێک ددەینە ئێو جەماوەردووە کە کوردی پێ دەناسیت، بزوتنەوێکەکانی کوردی پێ دەناسیت، لەگەڵ کورد و کوردایەتیدا بیرێ چەپی پێ دەناسیت! ھەموو لە سەر ئەو شانە سوور بووین، بەلام بەشی زۆری کارەکانی ئێمە لە "قۆناغی دووەم" دا دەستی پێکرد.

پ: ئێوە لەگەڵ ئەوێ پێش خۆتاندا، بەتایبەتی ئەوانەی کە بە زیندوویی ماپوون و ھەتا ئەو سالانەی کۆتایی ھەر لە ژياندا بوون، وەک: "ھێمن، ھەژار ...". بەینتان چۆن بوو؟
و: سەبارەت بە "ھەژار" ئەو لە "کوردستانی ئێران" نەبوو، "ھەژار" ئەو کات لە کوردستانی عێراق بوو. لەو بزوتنەودێ دەور بوو، نە زۆری پێدەگەشت، نە زۆری دەزانی، نە قسەی لە سەر دەکرد، نە خۆشی لەم بوارە دەدا...! بەلام "ھێمن" لەگەڵ ئەوێ کە خۆی ئەم پێیازی نەگرتبوو، بەلام پشٹیوانیی لێ دەکرد. پشٹیوانی لێ دەکرد و پەیامی بۆ دەنارد، یارمەتی دەدا! دیارە جارجاریش ئەوێ ددگوت کە وا باشترە ئێوە پێوانەکانی ئەدەبی کلاسیکی کوردی لەبەر چاو بگرن و لەم ریز و پێوانانە دەرئەچن! بەلام بە ھەر حال بەینتێکی باشمان لەگەڵی ھەبوو. ئێمەش وەک مامۆستایەک کە پێش ئێمە لە بواری ئەدەبی کوردیدا ھەنگاوی گەورە ناوە بە پێزدووە سەرمان دەکرد، بەلام کەسمان نەچوینە سەر ئەو کە شتێوەکی تەقلید بکەین و لە سەر خەتی ئەو بڕۆین.

پ: پێم باشە باس لە ئاوابوونی رۆژ و دەورانی دەستەی دووھەمی پۆشنبیری و شیعرو ئەدەب لە کوردستانی ئێراندا بکە.

و: ئەو قۆناغی کە وا من باسی ددەم (٤) سالی خایاند. لە سالی (١٩٦٥) ھەوێ کە من ھاڤەوێ لە پێشمەرگایەتی و ئەوان ھاڤەوێ لە زیندان تا سالی (٦٥ - ٦٦ - ٦٧ - ٦٨) لە کۆتایی یان لە ئێوەراستی (٦٨) دا جارتیکی دیکە پۆلیس دەستی لێ وەشاندینەو... من چوومە زیندان!

پ: دووبارە پەرتهواوە بوونەو؟

و: ئەم کۆمەڵەیە پەرتهواوە بوونەو. لەم قۆناغدا "سوارە" بە تەواوی گەشە کرد و ھەموو قۆناغەکی خستە ژێر کاریگەری خۆیەو! ھەموو شیعەرێ باشەکانی "سوارە"، ھەروەھا ھەموو شیعەرێ باشەکانی "فاتیح" ھی ئەم "قۆناغی دووھەم" ەن.

"سوارە" لە بواری شیعەریدا دواي ماوێک وای لێ ھاات کە ئێدی تازە موناخەسە و ململانێی نەکرێ!! ھەر لە "قۆناغی دووھەم" ھەوێ ھەموومان بۆمان سەلماند کە قۆناغە کە لە سەر ناوی ئەو سەبت دەکرێ!! ئەمە قۆناغی دووھەم...

پ: "سواره" په یوه نندۍ له گڼل نه دیانی کوردستانی عتراق هه بو؟

و: له راستیدا له بهر نه وې من نیوه نیوه له هه لهاتن و خوشاردنه و هاتنه و دا بووم زور ناگدار نه بووم، بهلام ده مېست نه وان برېک له نوو سراوه کانی نیو رڅنامه کانی کوردستانی عتراقیان پټ ده گېشت، په تاییه تی له قوتاغی دواي هاتنه دهره وې من له زیندان پاش سالی (۷۰)، من یه کم جار (وا بزانه سالی ۷۱ یان ۷۲ بو) شیعریکی "شیرکو بیکه س" م خوتندوته و، نه وې بوو گوڅاریک که وتېووه ده ست "سواره". سواره نه و شیعری به من نیشان دا! وا بزانه نه م سالی (۷۲) ه، بهلام نیتر له و کاته دا نیچه نه غچومه نه نه ده بیه که مان وهک خوی نه ما بوو. "سواره" ش تازه نیتر ده وری له شیعری کوردیدا نه ما بوو!! "سواره" دواي گیرانی من له ۷۰ به دواوه که وته ژیر چاودیری، ناچار هم وازی له کاری سیاسی و هم تا راده بیک وازی له کاری نه ده بی هیتا...

پ: باری ته ندروستی سواره خراب بو؟

و: باری ته ندروستی شې هه خراب بوو، و دزعی مادی و بهرته چوونی ژبانیشی له هه موویان خراپتر بوو...

پ: وام ده زانی نه و که کوری ختزانیتکی خانه دان بوو، هه رگیز په کی له پاره نه که وتووه!! و: له هه موو ژبانیدا به ده ستنگی و به فقیری ژباوه!! باوکی "سواره" له گڼل نه وې که له رابردوودا پیاوړتکی به ده ستلات و خاوهن مولک بوو، بهلام کاتیک "سواره" گېشتی هیچ شتیتکی نه ما بوو! براکانی خوی یارمه تیایان دده و ده یان ژباندا! له بهر نه وې هیچی وای بو نه ده مایه وې تا یارمه تیبی "سواره" بدا! "سواره" له تاران یه کیتک له خوتندکاره هه ژارکان بوو! بهلام له بهر نه وې پیاوړتکی هه تا بلتی دلته پ بوو، پیاوړتک بوو هه میشه خه ربکی نه وین و دلداري و جه زلیکرووی بوو، پارده کی که میشی مابایه هه ر جلویه رگی جوانی پیده کړی و خوی ده رازنده و و رڅژئ جاریک هیچ نه بویه ده بوو بچئ دلدارتک ببینئ، کچیتک ببینئ، به بی نه وې هه لی نه ده کرد...

له قوتاغی دوه دمدا نه گهر نووسینی په خشانسی حساب بکه یین، چیرکه کانی من له هه موویان زیاتر ناوی دهر کرد. نه گهر شیعربش حساب بکه یین شیعره کانی "سواره" بوون به شیعری قبولتکراوی قوتاغی دوه دم. هه ر که سیک دیکه ش که تازه بهر و لای شیعره ده هات، چاوی له شیعره کانی "سواره" دهر کرد. بزه نیتر پاش نه وې تا کوتایی نه و قوتاغه "سواره" بوو به شوره سواری مه یدانه که! "سواره" له (۷۰) دا پاش هه موو نه خوشی و ناره حه تی و نه داریه ک ناچار بوو بچئ له شوتیتک دایمه زری وکو فرمانبه ر. بو نه م مبه سته چهند که سیک کاریان بو کرد و یارمه تیایان دا، له وانه: (یادی به خیر) ماموستای شهید "جه میل

پوڙهياني" كه خوي نهو كاته له تاران بوو و نيشي بو ږاډيو و TV ي تيراني ده كړد. نه و كومه لټكي ديكه يارمه تيبان دا. "سواره" كه دامه زرا تيرتر نه يده و تيرا زور پر كيشي بكا چونكه ده ترسا نيشه كهي له ده ست بچي!! واي لتهات له شيعر كه وتهوه! وهك چوڼ مريشك له هيلكه ده كه وي "سواره" تازه نير له شيعر چوه.

له دوايڼ قوناغه كاني ژباني نه ده ببي خويدا شيعر ټكي بو من نارد بو زيندان، من نهو كات حوكمي نيعدام دراېوم، دواي شمش - هوت مانگيټك حوكمه كم بوو به نه ده. يه كجار ريگيان دا چاويټكه وتنم هېي، لهو چاويټكه وتنم دا دايكم هات بو ديدارم، "سواره" شيعر ټكي دابو هو، نهو ش له نيو چيشت و ناندا شارد بو يوه (له نيو ياراخدا) هيناي بو زيندان، "سواره" نهو شيعر د پيشكهش كړد بوو به من، نهو شيعر يه كه ده لي: "من ده ليم په يو له يك فري به بالي سهوز و سووړه وه" تيايدا كه سيك وهلامي دوسه كهي ده داتهوه كه پتي گوتوه:

واز بښنه ده تگرن و ده تكوڼ! فېرمو نه وانه كه ږيشتن و گيران چييان به سر هات؟
نه ميس ده لي:

من واز ناهنم، چونكه منيش واز بښم خو زه مانه واز ناهنم!
"دنيا، دنياي جوانييه، له په نجه رهي نيوه تاكي بومه لټلوه چاوم له ديمني كچي به يانيه!"

نهمه ږنگه ناخرين شيعر "سواره" بوو ي كه پر به دل گوتبتي!! له دوايدا "سواره" شيعر كاني بو ږنه يهك ده گوت! يان نارامتري ده گوت! يا شوږ شگيترانه و ناگري نه بوو! يا جار جار نه گهر زهوقي هېايه و هاوړي كاني زور ږخه يان لي نه گرتايه، شيعر ټكي به مه عشو قه كاني خويدا ده گوت! به لام تازه نه كه وتهوه سر نهو شيعر!

شيعر ټكي هيه "تو دريامي"، ماوږهك بوو "سواره" م نه دي سو، جوابي نارد كه شيعر ټكم گوتوه و له ميژه گوتوومه، به لام دهرم نه خستوه، با بوټ بنيرم. من له بوكان بووم، نهو له تاران بوو، گهرمي ناږه ختي و توند و تيږي نيمه بوو، وه زعمان زور ناخوش بوو، خهريكي كاريكي نهيني بوو و لغزير چاودتريدا بوو، دياره "سواره" به شدار نه بوو، "سواره" سهر خوي داخستو و له سر هيلكه كاني كړه و تيو!! به لام كه نهو شعري بو من نارد، من به هوې نه ووه كه هم هاوړي بوو و هم ناموزا، شه ږه قسه مان هېو، شه ږه جنيمان هېو، له گهل كولټيك جنير اسپارده به كم بو نارد كه: "نهم شيعر دوو به شه، تو نيوت له كاتيكا گوتوه، نيوت له كاتيكتردا گوتوه...!" ديم نيوې نه و له شتيكي زور گه شتي بوو بو خدبات و بو تيكوڼان و بو پتدا هله گوتن به جوانيدا نوو سراېو، به لام

نیوهی دووهم، باسی "شۆڤشی کوردستانی عێراق" و باسی "حیزی به عس" ی ده کرد، تیگه ی شتم نه مه له بهر دلی "حکومه تی ئێران" ده لی، چونکه نه و کات ئێران نه و جۆزه شیعه ری هان ده دا! له عێراقیش خه لکیان هان ده دا که به خه بات له کوردستانی ئێراندا هه لبدن و خه لک به ناوی کوردستانی عێراقه وه هه ندی قسه ی خۆی ده کرد! من ده مزانی حکومه تی ئێران نه و شیعه ری پێ خۆشه، له بهر نه وه جواپ لێ گێڕایه وه گوتم: "نه لی نه یزانی!!" گوتم: "نهم شیعه دوو به شه... له دوو قوناغی جیاوازا گوتوته!!" "سواره" له وه لامدا گوتبوو: "پیتی بلێن به و "سه گه!" دیاره سیاسه ت هیشتا زه وقی نه ده بیی لێ تیک نه داوه! راست ده کا نه مه دوو به شه، به دوو جۆر گوتومه..."

مه سه له کهش به م جۆزه بوو:

"وه فدیکی کوردستانی عێراق، وا بزائم "دارا توفیق" و نه وان بوو بوون، چو بوون بۆ ئێران، له وێ ده وله ت برده بونی رادیو و TV یان پێ نیشان بدا، "سواره" شیان وه کو شاعیر پێ ناساندبوون! وه فده که پرسیبوویان: "شیعه ری تازه چیت هه یه؟" "سواره" گوتبوو: "به لی شیعه ریشم هه یه، به لام هه مو لاپه رده کانی له لای خۆم نین، سه به ینی وه رنه وه ده تانده من." سه به ینی نه و شیعه ری که کۆن گوتبوو دابووینی و له بهر دلی نه وان به شی دوو ه میشی خستبووه سه ر.

پ: جا "سواره" هه ر به راست له بهر رازیکردنی دلی ڕۆژمێک نه و شیعه ری گوتبوو؟! و: نیوهی یه که مه شیعه که ی: "ئیمه خه لکی ڕۆژهه لاتین، فیر نه بووین به زین و دابه زین! ئیمه خه لکی ڕۆژهه لاتنی سوورین!" وه ها نه بوو که ده وله تی ئێران ته حه مولی بکات له هێچ شه رایتیکدا!! له بهر نه و ده بوو ئیزافه یه کی بخاته سه ر، که "سواره"، "دارا توفیق" و نه وانی دیبوو، به فرسه تی زانیبوو نه و ئیزافه یه ی له سه ر بکات و شیعه رده کانی پێشکهش به وان بکات، بۆ نه و ه ی به توانی نیوهی یه که میشی بلاو بکاته وه!

پ: با لێره دا راوه ستین و قوناغی دوا ی نه و قوناغه نهم بۆ باس به که ی که جه مانه پێشتن. و: قوناغی دوا ی نه و ده بی له خه لکی تر پرسی، من نه و ی که بۆم گێڕایته وه، وه کو که سه یم که له نیو چیڕۆکیکدا، به لام خۆی چیڕۆکه که بگێڕایته وه! من له و قوناغه دا له گه ل بووم.

له حه فتا به دوا وه تا حه فتا و نۆ، وه ها خه باتی سیاسی توند و تیژ بوو له لایه ن ئیمه وه، وه ها لێدان و گرتن و کوشن توند بوو له لایه ن ده وله تی ئێران وه، هێچ بواریکی وا نه مایه وه بۆ کۆبوونه و ی نه ده بی!! نه ک ته نها بوار بۆ یه که تر بینه وه نه مایه وه، به لکو که س نه ده په رزا تازه به نه ده به وه خه ربیک بی!! ئیمه بۆ چوونیکمان هه بوو (ئایا راست بوو یی یان هه له) نه وه

بوو: "خەباتەكە لەوێ توند و تیزتره و لەوێ دەستەوێهخەتره بچی لە دووردوێه سەنگەر و ستێری لێ بگری!! (بۆتە شەرە خەنجەر)... ئێمە ئەگەر فرسەتمان هەبایه، ئەو فرسەتەمان بۆ کاری نەهێنی، بۆ پێكخستن، بۆ تەشكیلات بە كار دەبێد. پێكمان سوور مایندوێه لە سەر کاری سیاسی، پێكیش سوور نەمایندوێه وەكو "سوارە". "سوارە" خۆی لە سەر کاری سیاسی نالوودە نەكرد، دواي ئەوێه نەهات دژی قسەكانی پێشووێه خۆی قسە بكات. تازە ئێتر بوو نەمایوو بۆ ئەم پێیازە شیعەر بلێ! ئەگەر شیعەرێ بۆ شتی دیکەش گوتبایه دەبوو هەموو شانازییهكانی خۆی تێك بدا! "سوارە" ئەم شانازییهی هیه كه ئەو كاری نەكرد! لەگەڵ ئەوێهدا كه لە رادیۆ بوو (رادیۆ مەركەزێك بوو لە ژێر چاودێریی حكومەتدا) و تەكلیفیان لێ دەكرد شیعەر بلێ، كهچی سەبت مایهوه، هیچی تری نەگوت!!

"فاتیح" كهوتە ئێو كاریكی سیاسی زۆر توند و تیز، بواری شیعەرێ بۆ خۆی نەهێشتوێه! "عەلی خەسەنیانی" چوو لە "وەزارەتی نیوخۆ" بوو بە فەرمانبەر، نارديان بۆ شوێنێك، دووركەوتوێه لە شیعەر (ئەوێهدهی من پێ بزانم) ئەو قۆناغە لە دواي خەفتا كۆتایی هات. لە خەفتا تا خەفتا و نۆ، بە نێسبەت ئێمەوه قۆناغی خەباتی توند و تیزی سیاسیه. من لەو قۆناغی خەفتا تا خەفتا و نۆیهدا سێ جار گیراوم!! سێ جار گیراوم و چوومەتە زیندان و هاتوومەتوێه. خەلكەكەي دیکەش كەس خالی لە خالی من باشتەر نەبوێه! بەلام ئەلبەتە هیچ میلله تێك قسەر نابێ و لە سك و زا ناكەوێ، خەلك شتیشی گوتوێه، نەسلی تازە هاتوێه، ئەم مێژووێه نەسلی تازە خودی نەسلی تازەكە دەپێ بیگێرێهوه... من تا كۆتایی خەفتام بۆ گێڕایهتوێه... یەك شتت لە خەفتا و نۆدا بۆ نێزافە بكەم، ئەوێه كه "شۆرشێ كوردی" لە كوردستانی ئێران دەستی پێكرد، نەیتوانی بە پێتی پێوست خەمەتی زمان و فەرھەنگ و ئەدەبی كوردی بكات!! خەریكبوون بە كاری سیاسیهوه، خەریكبوون بە شەری پێشمەرگانەوه، بۆچوونێكی هەلە لە سەر زمان كه گوايه زمان تەنھا هۆی تێگەشتن و تێگەیانندنە، نەشیانەزانی زمان هۆی وجودی مرۆڤە، هەموو ئەوانە وای كرد كه لە خەفتا و نۆود شتێكی وەها لە بواری ئەدەب و زماندا نەكێرێ كه قاییلی قسە لێكردن پێ و ناگامان لێی پێ! پێك سروودی نیشتمانیی جوان جوان دەرکەوتن كه "فاتیح" دەیگوت، "موسلیح" دەیگوت، "ئەحمەد بازگەر" دەیگوت، "سڵیمان قاسمیانی" دەیگوت و كەسی وەكو: "ئەجمە غولامی"، وەكو "ناسر رەزازی" دیانكرد بە سروود. لە وانەیه بلێم ئەمە تەنیا دەستكەوتی ئەدەبی هەموو ئەو قۆناغە بوو (كه كورد دەسلاتی هەبوو!!) ئەو كاتە كه دەسلەتێكمان نەبوو، لە ژێر زەخت و زۆری حكومەتدا بووین، كاری ئەدەبییمان زۆر بوو! بەلام ئەو كاتەي كه دەسلەت كەوتە دەست كورد و پێگا كرایهوه و رۆژنامە ئازاد بوو، بەرھەمێكی وام نەدی! یان پەنگە

هه‌بووین و من ئاگادار نه‌بوویم!

پ: له سهر قسه‌ی جه‌نابت نه‌گهر ده‌یه‌ی نێوان ۶۰ - ۷۰ ده‌یه‌ی "سواره" و "فاتیح" و نێوه‌ بووین، نهمین پتم وایه ده‌یه‌ی نێوان ۷۰ - ۸۰ش ههر بۆ نه‌وان حساب بکه‌ین، چونکه‌ له‌م ده‌یه‌یه‌شدا هیچ جموجوڵێکی نه‌ده‌یی له‌ کوردستانی ئێراندا نه‌بروه که شایانی باس و مایه‌ی دلخۆشی بێ! ته‌نانه‌ت ده‌یه‌ی نێوان ۸۰ - ۹۰یش من پتم وایه ده‌توانین ههر به‌ درێژه‌ی شکۆمه‌ندییه‌کانی قوژاغی "سواره و فاتیح و نێوه‌"ی حساب بکه‌ین، به‌لام له‌ نه‌وه‌ به‌ دواوه تا ئێستا، جموجوڵێک له‌ ئارادا نییه‌، ده‌توانین نه‌و قوژاغه به‌ قوژاغێکی سه‌ره‌خو حساب بکه‌ین (نه‌گهر که‌سێک نه‌مهم لێ به‌ ئێراد نه‌گرێ). ...

و: نه‌خێر به‌ لای منه‌وه راسته‌! من ته‌سله‌ن ئاگادار نیم نه‌م نه‌سله‌ نوێیه‌، له‌م قوژاغه نوێیه‌دا، چهند ئاگاداری نه‌و کارانه‌یه که له‌ رابردوودا کراو! من پتم وا نییه زۆر ئاگادار بێ، له‌به‌ر نه‌وه باوه‌ر ناکه‌م زۆر پشت نه‌ستووریش بێ! ههر چهند نه‌گهر به‌ ته‌واویش ئاگاداری ته‌واوی ورده‌کارییه‌کانی "سواره" نه‌بێ، به‌لام نه‌و وه‌کو تارمایییه‌کی نێجگار گه‌وره و فراوان بالی به‌ سهر هه‌موو ده‌یه‌ی نه‌وه‌ به‌ دوا‌ی ئێستای کوردستاندا کێشاوه‌! من نه‌وه له‌ پرووی نه‌و هه‌موو باس و گفتوگۆ و له‌ سهر نووسینه‌نه‌وه ده‌لێم که له‌ سهر "سواره" ده‌کرێن! جا بپێکی باشی بۆچوون و بپێکی باشی بۆ نه‌چوون... زۆر جارێ ته‌عنه ده‌بینم، (به‌به‌ی نه‌وه‌ی ناو بێن) به‌ ئیشاره و کینه‌یه ده‌لێن: گوايه ههر که‌سێک هه‌یه که ده‌توانێ له‌ سهر "سواره" قسه بکا، به‌لام نایکا! خو ده‌زانم به‌ کێ ده‌لێن، به‌لام هه‌موو نه‌و قسه‌نه نیشان ده‌دا که "سێهه‌ری" "سواره" هێشتا سێهه‌ریکی سه‌نگینه‌" من ههر نه‌وه‌نده ده‌زانم له‌ نه‌ده‌یی تازه‌ی نه‌م سه‌رده‌مه‌...!

پ: من زۆر زۆر خوشحال بووم...

نه‌گهر فرسه‌تی نه‌وه‌مان هه‌بوو جارێکی تر قسه‌ی دیکه بکه‌ین و درێژه به‌ گفتوگۆکه‌مان بده‌ین، نه‌وا ته‌وه‌ری دیکه ده‌دۆزینه‌وه بۆ گفتوگۆ! به‌لام نه‌وه‌کو نه‌مه‌ کوژایی باسوخواس و گفتوگۆکه‌مان بێ، نه‌گهر قسه‌یه‌ک هه‌یه بۆ کوژایی نه‌م باسه‌، ده‌توانی بپێتی ...

و: من قسه‌ی زۆرم کردووه و تۆش که‌مت نه‌کردووه‌! له‌ به‌ر نه‌وه با نه‌مه دوا‌قه‌مان بێ و سوپاس.

خویندنه و هیه کی تازهی سه لاهه ددین موته دی^(۱) له سهر ، خه وه به ردینه

پنښ نه وې بهمه سهر خویندنه وه کي و یه که یه که بۆتان بخوینمه وه و بزانه نه و شیعره ده لئې چی ، ده بئې قسه له وه بکه م خه وه به ردینه چۆن به وجود هات. هه ده فی نه وه یه چ بلئې. چی ده گپرتنه وه و بۆچی به و زمانه نووسراوه.

له راستیدا سه ره له دانی شیعرې نو بی کوردی له کوردستانی ئیران ده گه پرتنه وه بۆ کوتایي ده یه سی و ده سپیکردنی ده یه ی چل - دیاره تاریخه کان ئیرانین - یانی کوتاییه کانی په نجاکانی زاینی و سه ره تاي شه سه ته کان. له و سالانه دا ژماره یه کی زۆر خویندکار قبوول بوون بۆ زانکۆی تاران، که نه و کاته ش زانکۆ له ئیران که م بوون، گه و ره ترینیان زانکۆی تاران بو، دوو هه مینیان ته وریز بو.

به و ئالوگۆره ئابوورییه ی له نیو ئیراندا، له نه تیجه ی گرانبوونی نرخي نه وت، هاته گۆرئ، پاره یه کی زۆر که و ته ده ست ده ولت. چی گیسروون و سه قامگیربوونی رۆژی شا، که توانی ده ست بکا به بهرنامه ی ئابووری و ته وسیعه و گه شه کردنی نیوخۆ له جیهه تی ته قویه تی سه رمایه داری داخلیدا بو. ئیسه لاحتی ئه رزیش بو به بنچینه یه که بۆ نه وه ی نه و نه خشه یه بتوانئ سه ریگرئ. له لایه که وه به هۆی ئیسه لاحتی ئه رزیه خه لکئیکي زۆر بوون به خاوه ن زه وی، خه لکئیکي زۆر تریش که هه ر زه وریان نه بو له دئ و پتیان ده گوتن ره شایی یان قه ره ، بوون به نیرووی کاری هه رزان بۆ سه رمایه داری تازه پتگه یشتووی ئیران. نه وانه نه ک به ده یان و هه زاران و ده یان هه زار، به لکو به سه تان هه زار له کوردستانه وه پرویان کرده شوینه کانی دیکه ی ئیران بۆ کارکردن له شیرکته ، چونکه نه و ناوه دانی و گه شه کردنه کوردستانی نه ده گرتنه وه - هه ر وه کو ئیستاش وایه - پرویان کرده به قبییه ی ئیران بۆ کارکردن. نه و خه لکه ی که نه خوینده وار بووه ، له دئییه که ی خۆی به ده گمه ن چۆته ده رئ و شاره کانی نیزیکی خۆشی که متر دیوه ، وای لیته ات رۆی و گه یشته دوورترین شاره کانی ئیران: به چه ند مانگ و شه ش مانگ و سال مایه وه ، له تاران و ته وریز و نه هواز و شیراز و ئابادان و گورگان و به لوچستان و به ندهر عه بباس، خه لکی تازه ی دیت، زمانی تازه فیر بو، میقداریک وه زعی ئابوورییه که ی باش بو، پوول و پاره یه کی هیتاوه بۆ مال و مندال، له گه ل خۆی بریک و سه ایلی ژیا نی تازه ی هیتاوه. فهرشیک، که ناره یه که ، چراتۆریک، زه به تیک، رادیویه ک. نه مه هه م له باری فه ره هنگی، هه م له باری کۆمه لایه تی، هه م له باری سیاسیه وه ، وه زعی نیوخۆی کوردستانی زۆر گۆرئ. هاوکات له گه ل نه وه دانیشگا کانی ش

زیادیان کرد، خەڵک زیاتر توانی مندالی خۆی بنێرتێته مه‌دره‌سه و که مه‌دره‌سه‌شی ته‌واو ده‌کرد پرووی ده‌کرده دانیشگا و خۆتندن، له نه‌تیجه‌دا ژماره‌ی خۆتندکاران له دانیشگا‌دا زیادی کرد.

سالی ١٣٣٨ نه‌گهر من هه‌لهم نه‌کردبێ و له بیرم مابێ، به یه‌که‌مین سال داده‌ندری بۆ یه‌که‌مین شیعرێ نوێی کوردی له کوردستانی ئێران و ده‌یسته ١٩٥٩-١٩٦٠ ی زایینی. ژماره‌یه‌ک خه‌ڵک کۆ ببوونه‌وه له هه‌موو دانیشه‌که‌ده‌کانی تاران، به‌لام به‌تایبه‌ت وا هه‌لکه‌وت به‌شی زۆریان له دانیشه‌که‌ده‌ی حقووق بوون، که هه‌م له لایه‌که‌وه سیاسی بوون و بیروباوه‌ری سیاسی و نیشتمانپه‌روه‌ری و کوردایه‌تی‌یان له لا هه‌بوو، هه‌م له لایه‌که‌وه زه‌وقی نووسین و نه‌ده‌ب و شیعریان له لا هه‌بوو. بێر له‌وه‌ده‌کرایه‌وه ئایا شیعرێ کوردی هه‌ر له سهر نه‌و پرجه‌ کۆنه‌ کلاسیکه‌ی خۆی به‌روا و هه‌ر چۆن وه‌کو نالی شیعرێ گوتوه‌ تا ئیستاش هه‌ر ده‌بێ وابێ؟ یا شێوه‌یه‌کی تازه‌ ده‌بێ بگه‌رنه‌ به‌ر. من خۆم شاعیر نه‌بووم و ئیستاش هه‌ر شاعیر نیم، به‌لام من کاری سه‌ره‌که‌یم له نیو نه‌و جه‌مه‌دا، په‌خه‌گرایی نه‌ده‌بی بووه، بۆیه زۆر تێکه‌ڵ بووم له‌گه‌ڵ نه‌و مه‌سه‌له‌یه‌ که چۆن پێگایه‌ک به‌دۆزینه‌وه بۆ شیعرێ نوێی کوردی. ئێمه هه‌تا نه‌و کات هه‌یج نمونه‌یه‌ک و هه‌یج غه‌زه‌لیک، قه‌تعه‌یه‌ک یا شیعرێکی تازه‌ی کوردیان پێ نه‌گه‌یشتبوو، ئاگادار نه‌بووین که ئایا له شوێنی دیکه‌ شیعرێ کوردی هه‌یه‌ یان نا، تا سالانی ١٩٥٩-١٩٦٠ دوو پێگامان له به‌ر بوو، به‌راستی وه‌بێر هه‌ردوو پێگاکه‌ که‌وتبووین. یه‌که‌نکیان که‌ نزیکه‌تر بوو، له به‌ر ده‌ست بوو، شیعرێ نوێی فارسی بوو، جا هه‌ر نه‌و شیعه‌ نوێیه‌ فارسییه‌ی که‌ له «نیمه‌» وه‌ ده‌ستی پێکه‌ردبوو، دوايه‌ به‌ نه‌وانی پێشووتر، وه‌کو فه‌ریدوون موشیری و نه‌وانه‌دا هاتبووه‌ پێشێ، گه‌یشتبووه‌ نادر نادرپور، ئێنجا گه‌یشتبووه‌ سه‌رده‌می شیعرێ نوێی راسته‌قینه‌، گه‌یشتبووه‌ ده‌ورانی شاملوو، گه‌یشتبووه‌ ده‌ورانی نه‌خه‌وان سالیس. نه‌وه هه‌ر پێش نه‌وه که‌ فرووغ وا یه‌که‌جار به‌رز بێسته‌وه، به‌لام ده‌ورانی شاملوو و نه‌خه‌وان سالیس بوو.

چا‌ولی‌کردن له‌م شیعه‌ نوێیه‌ فارسییه‌ پێگایه‌ک بوو. دوو: ئێمه‌ حه‌ولی نه‌وه‌مان ده‌دا له‌ پێگای نه‌و خۆتندکاره‌ کوردانه‌ی که‌ زمانی خاریجی باش ده‌زانن، یا ئینگلیسی یان فه‌رانسه‌، ده‌ستمان بگاته‌ شیعرێ نوێی ئوروپایی. باشه‌ میله‌ته‌کانی دیکه‌ شیعرێ نوێی خۆیان چۆن ده‌لێن دیاره‌ ئێمه‌ به‌شیک ده‌ستمان ده‌یگه‌یشتێ، له‌ پرووی نه‌و ته‌رجمانه‌ی که‌ له‌و شیعرانه‌ ده‌کران به‌ زمانی فارسی. ده‌زانی که‌ زمانی فارسی به‌تایبه‌ت له‌ به‌واری ته‌رجمه‌کردن و وه‌رگێڕاندا زۆر ده‌وله‌مه‌نده‌.

قه‌ده‌میش وابوو، ئیستاش وایه‌ هه‌ر بۆیه‌ش روونا‌کبیری ئێرانی، به‌ کورد و غه‌یره‌

کورددهوه، هه‌میشه‌ ئه‌و به‌اره‌ی بۆ په‌خساره. که زوو ده‌ستی بگاته یه‌که‌مین به‌ره‌مه‌کانی فکرو بیر و هۆشی نووسهران و شاعیران و فه‌یله‌سووفان و کۆمه‌لناسانی جیهانی. ئه‌وه‌ش یارمه‌تی ده‌داین تا پروداویک پروی دا: بۆ ئه‌م پروداوه‌ش خۆم و هۆگرانی شیعرێ نوێ کوردی له‌ کوردستانی ئێران ده‌بی له‌ بیرمان نه‌چێ و سیاسیی «عه‌زیز ژیان» بکه‌ین. عه‌زیز ژیان خۆتندکار بوو، وه‌کو ئێمه‌ دانیشجوو بوو له‌ دانیشگای تاران، پێکه‌وه ده‌مانخۆتند و هه‌مسوومان له‌ دانیشگای حقوق بووین و له‌ یه‌ک کلاس. عه‌زیز ژیان، قه‌دیم ناوی «نانه‌وازاده» بووه، چونکه‌ ئه‌وانه له‌ بنه‌ماله‌ی نانه‌وازاده‌ی سابلاغیتن. برای حاجی هاشمی نانه‌وايه که ئه‌و سالانه‌ فه‌وتی کرد، خزمی نانه‌وازاده‌که له‌ زه‌مانی جمهوریی کوردستاندا فه‌رمانده‌ی هێز بوو، له‌ ته‌یاره‌که به‌ریۆه و شه‌هید بوو: یا به‌ریان داوه.

عه‌زیز ژیان له‌ ئێمه‌ به‌ته‌مه‌نتر بوو. هه‌رچه‌ند ئه‌و نه‌گه‌ر ئه‌وه‌ببینی ئیستاش هه‌ر پیتی خۆش نییه. به‌لام راستیه‌که‌ی ئه‌مه‌ بوو له‌ ئێمه‌ به‌ ته‌مه‌نتر بوو: ده‌شیروست خۆی جحیل کاته‌وه، به‌لام پێم وابوو پێنج شه‌ش سال زیاتر به‌ینمان هه‌بوو. ئه‌و که ده‌یگێتپراوه بۆ ئێمه، یه‌کێک له‌ شانازییه‌کانی خۆی، که ئێمه‌ش دیاره هه‌ر پێمان زۆر گه‌وره‌ بوو، ئه‌وه‌ بوو ده‌یکوت: من راسته‌مندالکار بووم، له‌ چاپخانه‌ی رۆژنامه‌ی کوردستان، که له‌ زه‌مانی جمهوریی کوردستاندا ده‌رچوو، له‌ مه‌هاباد کارم کردوو. دوايه که گه‌وره‌تر بووه، کێشه‌ی سیاسی و په‌نگه‌ وه‌زعی خۆی و وه‌زعی ژبانی و هه‌موو ئه‌وانه‌ پالیان پێته‌ ناوه‌ یا ناچاران کردوو به‌وا و هه‌لێ له‌ کوردستانی ئێران و هاتۆته‌ کوردستانی عێراق و ته‌نانه‌ت چۆته‌ کوردستانی سووریه و سه‌رتیکی ئه‌وێشی داوه. ئه‌مجا هاتبۆوه، وه‌کو کارمه‌ند و وه‌کو موعه‌للیمه‌ش کاری کردبوو. کاتێک که ئه‌و هاته‌ دانیشگا ئێمه‌ ته‌مه‌غان که‌مه‌تر بوو، هه‌ژده سال و نۆزده سال بووین، چونکه‌ راست ده‌بیرستامان ته‌واو کردبوو و یه‌کسه‌ر چوو بوینه دانیشگا. ئه‌و به‌ هۆی ئه‌و هاتوچۆیه‌ی که کردبووی بۆ کوردستانی عێراق و خه‌لکی ناسیبوو و پێش ئێمه‌ش سیاسه‌تی کردبوو و له‌گه‌ڵ شیعر و نه‌ده‌بیش خه‌ریک ببوو، زیاتر له‌ ئێمه‌ کتیی بۆ ده‌هات، کتیی ده‌ست ده‌که‌وت، ئه‌و کتییانه‌ی له‌ کوردستانی عێراق چاپ ده‌کران. ئه‌و ده‌یزانی من چه‌ند خۆم خه‌ریک کردوو به‌ شیعر و به‌ ئه‌ده‌ب و به‌ نووسینی کوردپوه، به‌لام غه‌یری شیعرێ کلاسیکی کوردی هیچی دیکه‌مان له‌ ده‌ستدا نییه، راسته‌ ئێمه‌ له‌ ئه‌ده‌بیاتدا خه‌ریک بووین، به‌لام هه‌ر ئه‌وه‌نده نه‌بوو: ئێمه‌ په‌فیقی سیاسیش بووین، پێکه‌وه یه‌کیتیی خۆتندکارانی کوردستانمان دروست کردبوو که به‌ نه‌هتینی کاری ده‌کرد له‌ دانیشگای ئێران و به‌راستیش په‌رده‌یه‌کی یه‌کجار گه‌وره و یه‌کجار خێرای به‌خۆیه‌وه دی. ئه‌و کاته که ئێمه‌ هه‌موو خه‌لکمان ده‌ناسی، ته‌قریبه‌ن پێمان شک نه‌ده‌هات، خۆتندکاریک، خۆتندکاری کورد بووبێ و

له یه کتیک له دانیسکه دهکان یا دانیسگاکانی ئیتران قه‌بوول بووین و نه‌هاتی و به‌جۆرتیک یا راسته‌وخۆ یا ناپراسته‌وخۆ سهر وه‌ یه‌کتییی خویندکارانی کورد نه‌بووین، یانی که‌س نه‌ما‌بو.

ههم من و ههم عه‌زیز ژیان له‌گه‌ل براده‌رانی تر نه‌ندامانی چالاکی نه‌م بزووتنه‌ویه بووین و کومیتته‌ی به‌رتوبه‌ریش بووین. له‌به‌ر نه‌وه‌ی ئیتمه‌ په‌فییق بووین، په‌فییقی سیاسی بووین، به‌لام نه‌وه‌ی له‌ خه‌لکی دیکه‌ی زیاتر لێک نزیک ده‌کردینه‌وه، نه‌وه‌یه‌ که‌ په‌فییقی نه‌ده‌بی بووین. کاک عه‌زیز ژیان جارێکی به‌ منی گوت: «دیاریه‌کم بۆ هیناوی بۆ خوشت باوه‌ر ناکه‌ی». کوتم چی؟ کوتی وه‌لاهی دوو جلد دیوانی شیعره‌، به‌ دانسته‌ ناردوومه‌ و پامسپاردووه‌ و هیناوومه‌ و به‌تاییه‌تیش بۆ تۆم هیناوه‌ چونکه‌ ده‌زانم تۆش چه‌ند له‌وه‌ ده‌گه‌رتی په‌چه‌یه‌کی تازه‌ بۆ شیعرێ نوێی کوردی دروست بکړی، جا نه‌وه‌ من سه‌رچاوه‌یه‌کت نیشان ده‌ده‌م که‌ هینای دوو جلد کتیب بوو، زۆر جوانیش جلد کرابوون. له‌ بیرمه‌ له‌ دوو جلدی په‌شی شیک و جوان. یه‌کیان «به‌هه‌شت و یادگار»، یه‌کیکیان «فرمێسک و هونه‌ر». ههر دووکیان ئی مامۆستا گۆران. نه‌مه‌ سه‌ره‌تای ناشایه‌تی من و له‌ پێگای منیشه‌وه‌، سه‌ره‌تای ناشایه‌تی ههموو خویندکارانی کورد و ههموو شاعیرانی کوردیش بوو، له‌گه‌ل به‌رهم و نه‌سه‌ری گۆران. نه‌وه‌ پێگای کردووه‌ که‌ ئیتمه‌ جگه‌ له‌ شیعرێ ئوروپاییی. که‌ وه‌کو سه‌رچاوه‌یه‌ک چاوه‌مان لێ ده‌کرد. جگه‌ له‌ شیعرێ نوێی فارسی، سه‌رچاوه‌یه‌کی تازه‌مان ده‌ست که‌وتی، نه‌ویش شیعرێ نوێی کوردیه‌یه‌. دیتمان خه‌لک پێش ئیتمه‌ و زۆر پێش ئیتمه‌ش نه‌م په‌چه‌یه‌ی شکاندووه‌ و نه‌و پێبازه‌ خه‌لکی پێدا پۆشته‌وه‌، نه‌ک خه‌لکی ناسایی و که‌م و یا که‌م عومق، که‌م قوولایی، به‌لکو که‌ستیک که‌ پراوپر مێشک و زیهن و ده‌روونی ئیتمه‌ی پێ کرد له‌ خوشه‌ویستی و له‌ ئیعه‌جاب به‌رانبه‌ر به‌ خۆی، له‌ ته‌حسین به‌رامبه‌ر به‌ شیعره‌کانی. من ههر نه‌و کاته‌ که‌ نه‌و نه‌سه‌ره‌ی «گۆزان» له‌ منی کردووه‌ که‌ به‌لێن ده‌روبه‌ری سالانی ۱۳۳۸ی ئێرانییه‌، ده‌کاته‌ ۵۹، که‌ تا ئه‌لنان نه‌وه‌ په‌نجای سالتیکه‌. هه‌رگیز نه‌متوانیوه‌ خۆم له‌ ژێر ته‌ئسیر و کاریگه‌ری شیعرێ گۆزان به‌رمه‌ ده‌ری.

نه‌وه‌ پێگای کردووه‌ ئیتمه‌ به‌جینه‌ نێر دنیا‌یه‌کی تازه‌، نه‌م دنیا‌یه‌ ههر نه‌وه‌ نه‌بوو دیا‌ره‌ نه‌وه‌ به‌شێکی گرینگ بوو، گۆزان وه‌زن و قافییه‌شی گۆرپیوو، درێژی و کورتیی میسه‌ره‌ه‌کانیشی گۆرپیوو، له‌ شیعرێ کلاسیک لایدا‌بوو، به‌لکو گرینگتر نه‌وه‌ بوو که‌ شێوه‌ قسه‌کردنیشی گۆرپیوو، گرینگتر نه‌وه‌ بوو نێوه‌روکی قسه‌کانیشی دووباره‌ ههر گۆرپیوو، که‌ وا بوو ههم له‌ شیتواز و ههم له‌ نێوه‌روکدا شتیکی تازه‌مان هاته‌ به‌ر ده‌م. نه‌گه‌ر من هه‌له‌ نه‌که‌م یه‌که‌مین که‌ستیک له‌ کوردستانی ئێران که‌ یه‌که‌مین شیعرێ نوێی کوردی دانا و خۆی تاقی کردووه‌،

عەلی حەسەنیاڵی بوو. ئەو وەختە ناوی خۆی نابوو «هاوار»، بە ناوی «ناگری» شەو شتی چاپ دەکرد. دواتر دیارە بە «هاوار» دەرچوو. عەلی کە گیرا لە زیندان شیعەریکی چاپ کرابوو بە ناوی «ناگر سابلاخ» کە گۆیا «ناگر» ئەو شیعەری لە سابلاخ کوتوو. بازجۆکانی سازمانی ئەمنییەت نەیانزانیبوو بێخۆتێننەوه، دەیانخۆتێندەوه «ناگرسا». جا نە دەیانزان «ناگرسا» بە تەنیا مەعناڵی چیبە، نە دەشیانزان «ئەو» دیکەش دەبێتە «بلاخ»، ئەو «بلاخ» چیبە؟ لەسەر ئەو کەلتیکیان لێ داوو، ئەو دەلێن ئێ تۆیە، بابە وەللا ئێ من نییە، ناخە «ناگرسا» مەعناڵی نییە، لە خەلک پێرسن، لە ئەوانە کوردی دەزانن، بزەن ئەمن شتی وا دەلێم؟ نە «ناگرسا» مەعناڵی هەیە، نە «بلاخ» مەعناڵی هەیە. گۆیا ئەم (-)ی خەتی کە بەدینان کێشابوو چاپخانە کە بە خرابی دانابوو «سا» یەکە بە سەر «ناگر» خستبوو و «بلاخ» هەشی بە جۆی دانابوو، ئەمە بوو بە نێعمەت.

وا بزەن ئەو یەکەم کەس بوو، ئەگەر من هەلە نەکەم، هەرچەند قسەیک هەیە کە لە شاری سنە برادەرێک بە ناوی «کوردۆ» یا «گاردۆ» پیش ئەو تەجرەبەیک شیعەری کوردیی نوێی کردوو، پیش ئێمە، راستیکە من نەمدیو، بەلام ئەگەر بووشێ لەم دایرە ی ئێمەدا نەبوو، ئەویش بۆخۆی تەجرەبەیک خۆی هەبوو. سالانی کۆتایی سییهکانی ئێرانی و چلهکان، کاری سیاسی زۆر پەڕی ئەستەندبوو. کاری سیاسی لە لایە کەو یەکیتهی خۆتندکارانی کورد بوو، لە لایە کیشەو ی ئێمە، دوا یە چوین و تیکەل بە حیزبی دیموکراتی کوردستانیش بووین، دیارە لەسەر پێشنیازی خۆمان و ئێمە خۆمان ناساند بە حیزب و حیزبیش زۆری پێخۆش بوو، تیکەل بووین، بەلام تا سالی ۱۳۴۳ بلیتێن نەورۆزی ۱۳۴۳ کە خەلکە کە گیرا ئەم حالەتە ئێدایە ی پێدا کرد. من پیش ئەو لە نێو پراستی ۱۳۴۱ کە دەبێتە تەقریبەن نێو پراستەکانی ۱۹۶۲ی میلادی پوشتبووم. هەر لەسەر داخوازی و پێشنیازی یەکیتهی خۆتندکارانی کوردو کۆمیتە ی حیزبی من ئێرانم بەجێ هێشت و هاتم بۆ بەشداری لە شۆرشێ کوردستانی عێراقدا و ئەو مەجرە کە ی دوورودرێژە.

سال و نیوتیک دوا ی پوشتی من کۆمیتە کەش گیرا. کە دەکاتە ناخین شەو ی سالی ۱۳۴۲ و بەرەبەانی پۆزی نەورۆزی ۱۳۴۳ واتە ۶۴ی میلادی. بە مە دەورەیک لە شیعەری نوێی کوردی سەری هەلدا و بەلام پاشووستا، چونکە شیعەری نوێی کوردی تا ئەو کاتە نەوێندە فراوان و ئیقلیمگیر نەبوو، کە بلیتی بلاو بوو بێتەوه و هەموو کەس ئیستیقباڵی لێ کردبێ و خەلکیکی زۆر وەدووی کەوتبێ. بە پێچەوانە موخالەفەتیکی یە کجار زۆری دەکرا، لایەنگرانی شیعەری کلاسیکی کوردی کە تەقریبەن یانی هەموو کەس، هەرچی خۆتندەوارییهکی بوو، لە کۆلکە مەلا و کۆلکە مێرزایە کەو ی بگرە هەتا پیاوی خۆتندەوار و

پرووناكبيرى سەردەم ھەمووى دژى شىعرى نووى ھون، ھەموو پىيان وابو ئەمە تىكدان و پروخاندنى زمانى كوردى و شىعرى كوردىيە، بە قەولى خۆيان دەيانكوت بە دەولەتان دەرنەھات بناغەى زمانى كوردى، بەلام ئىوہ خەرىكن ئەم بناغەى بە لە بنەرەتدا دەردىن و زمان تىكەدەن. لەبەر ئەوہ سى چوار سالى ھەولتى، لەم دەورەى يەكەمدا شىعرى كوردى نووى ھەرچەند ھەولى بۆ درا، لە لاين شاعىرەكانىوہ، كە ئىستا بۆت باس دەكەم، بە سوارەى ئىلخانىزادەوہ، بە فاتىح شىخولئىسلامىيەوہ بە عەلى ھەسەنىيانىيەوہ، بەلام زۆر پەرەى نەسەند. ئەما لەم سەردەمە ئەمە پىتى دەلتىن دەورەى يەكەم، مەن دوايە باسى دەورەى دووھەمەت بۆ دەكەم، سوارە لە سالانى يەكەمدا لەگەڵ ئىمە، نەيتوانى بىتە دانىشگای تاران ھەر چەند ھارپى ئىمە بوو، بەلكو سالتىكىش لە مەن گەورەتر بوو، بەلام ئەو بە ھۆى ئەو نەخۆشىيە كە تووشى ھات و سى سالى تەواو لە سەر جىگا خستى دوا كەوت لە خوئەندەن. كاتىك چابۆوہ بۆوہى جارى دەورەى دەبىستان تەواو كا ھات بۆ تەورىز بۆ خوئەندەن.

ئىمە لە تاران ھووين، چووبووين بۆ دانىشگا، بۆيە دوو سالى پىتچوو، ئەو دواى ئىمە گەيشتە دانىشگا، بەلام زۆر نەھلى زەوق بوو، زۆر شارەزا بوو لە ئەدەبىياتدا، زۆرىش زمانىكى پاراو و كوردىيەكى جوانىشى دەزانى و مەن و ئەو جگە لە ھەموو ھوارەكانى دىكە، ھوارى ئەدەب و شىعر و جگە لە ھوارى سىياسەت كە بە يەكەوہ ھووين، پەفقى درىژايى تەمەنى مەندالىشمان ھووين. لە عومرى سى سال و چوار و پىنج سالىوہ كە نىنسان شتى وەبىر دى و پەرەوى وەبىر دى، مەن و ئەو وەكو دوو ئامۆزا، وەكو دوو ھەركەوہ ھووين، مالىشمان پىكەوہ بوو، ھەستان و دانىشتمان پىكەوہ بوو، تا پىكەوہ گەورە ھووين، تا پىكەوہ دلداریان كرد تا پىكەوہ سىياسەتمان كرد. لەبەر ئەوہ تەبىعى بوو كە مەن ئاگادارى بەكەمەوہ لەو دەسكەوتە تازەمان و لەو ديارىيە تازەمان كە دىوانەكەى گۆزانە. مەن چەم كرد: ھەر بە نىوان دە پۆژ، پازدە، بىست پۆژ بە گۆرەى ئەوہى كە لە دەستم ھاتى، شىعەرك لە شىعەركانى گۆزانم ھەلدەبژارد، كە خۆم بە لامەوہ خۆش بوو يا تايبەتەندىيەكى بۆ ئىمە تىتدابوو و بۆ ئىمە تازە بوو، شتىكى واى تىتدا بوو دەكرالى فىترى، يەكىكى ئاوام ھەلدەبژارد، دەگەڵ نامەيەكى خۆم، مەن لەو نامەدا شەرحى ئەو شىعەرم دەدا، تايبەتەندىيەكانم بەيان دەكرد، ئىمە دەتوانىن چى لى فىترى بىن، نامەيەك كە ھەموو جارى ھەشت و نۆ دە لا پەردى دەگرت، بىتجگە لە شىعەركە و ئەمەم بۆ دەنارد بە پۆستدا. ئەو كە دەيخوئەندەوہ ھەم لەسەر شىعەركەى گۆزان و ھەم لەسەر نووسراوہكەى مەن بۆچوونى خۆى دەنوسى. پەنگە بە درىژايى سالتونىوتك بە دەيان نامەى ئاوا لە بەنماندا ھات و چو. پەنگە سى چلەك ئەمە خۆى كىتەبىكى زۆر خوشى لى دروست دەبوو كە دەتوانى بىن بە

یه کییک له سه رچاوه کانی میژوویی بۆ نه وهی خه لکی دواي ئیمه بزانی شیعیری نوئی کوردیی له کوردستانی ئیران چۆن سه ری هه لدا، به لام به داخه وه نه وه وه کو هه موو شته کانی تر له هیرشه یه ک له دواي یه که کانی پژیی ئیران بۆ سه رمان سووتا و هیچی نه ما و په رتویه لا بوو، نه ده ستخه ته کانی من نه ده ستخه ته کانی کاک سواره، نه وهی له لای یه کمان هه بوو، هیچی نه ما. با نه ووت بۆ بگیتیه وه: ئیمه جارتیکی دیکه ش ده ستخه ته کانیان فه وتا، نه ویش نه وه بوو له سالی ۱۳۴۷ من گیرام که ده کاته ۱۹۶۸ ی میلادی، دواي ماوه یه ک که هیچ پێگا نه بوو، شه ش مانگی پێچوو چارپێکه وتن نه بوو، به لام دواي نه وه ملاقات و چارپێکه وتن نازاد بوو، نامه نووسین نازاد بوو. چونکه زیندانه کهی ئیمه له ورمی زیندانیککی تایبته به خه لکی سیاسی نه بوو، ئیمه یان تیکه ل کردبوو به زیندانی ئیعتیادی، زیندانه ئاساییه کان، که نه نوعی جه ریمه و جنایه تیان کردبوو. تاوانی به شی زۆریان هه ر مه وادی موخه دیر و تریاک و قه تل بوو، دزی و نه وانه بوون. له بهر نه وه کاربه ده ستانی زیندانه کهی نه وئ پانه ها تیبوون له باری سیاسیه وه کونترۆلی نامه بکه ن. نه وان به س کاریان به وه بوو مه وادی موخه دیر و تریاک و هیرۆیین ها توچۆ نه کا بۆ نیو زیندان. ئیمه له وهی ئیستیفاده مان کرد. من و سواره - به درژیایی زیندان نامه مان پێکه وه هه بوو. جارجار ئیمه حیسانمان ده کرد مومکینه ده ولت بیبینی، بۆیه هه ولمان ده دا نه و قسه ی ده یکه یان له توئی هه زار په رده دا بیپیتچینه وه، به لام هه ر دوو کیشمان فرسه تیکی زۆرمان له بهر ده ستدا بوو بۆ نووسین.

من ده ورائی لیدان و زیندان و شکه نجه که م ته واو ببوو، ژوورم هه بوو، له نه وه لی سبه پرا هه تا ئیوارئ ده متوانی فه قه ت بنووسم، له هه موو ره فیه که کانیشم دوور که و تیبوومه وه و بیرم ده کردن. جگه له وه پێم خو ش بوو بزانه باشه دواي گرته یان من ده ری چی لیها تووه و خه لک چۆن بیر ده کاته وه.

سواره ش که بهی من له واقیعه دا - به قه ولی خۆی گۆچانی ده سته که ی لی گوم ببوو- له گه ل خه لکه که ی دیکه به قه د نه و نه ندازه ی له گه ل من بوو له گه ل وان ته بایی و تیکه لاوی نه بوو و باوه ری و دلنیا بییان ناوا به یه که وه نه بوو له بهر نه وه هه رچی له ویش له نیو خه لکه که ی دیکه نه یده کوت ده یکرده نامه و ده ینووسی، نه و نامه ش هه ر دوو کیان زۆر خو ش بوون. توانای خو مان به کار ده برد له وه چۆن به توانی هه موو قسه کانت به کی و سانسۆریش نه زانی. ئیمه بۆ نه وه ئیستیفاده مان کرد له و زمانه ی که دواتر پیت ده لیم زمانی خه وه به ردینه یه. نه م زمانی خه وه به ردینه یه که دوا یه بو ت باس ده که م زمانیکه به نیوه رۆکی کۆمه لایه تی و سیاسی و بیرو باوه ریکه له ژیر په رده یه ک ره نگ و پوه له تی نه ده بی و قافییه و وه زن و جیناس و تیکه لکردنی وشه ی ها ووه زن یا ها وپیته، که پیته کانی لیک نزیک بن، وا لیکیان ده دا ته وه

که خەلک پیتی وایه ئەمە هەر ئینشا و نووسینیکیە، هەر وشە پازاندنەویدیەکە. ئەمە کەلکمان لێ وەرگرت بۆ ئەوە لە ژێر ئەم پەردەدا بتوانین شتەکانی خۆمان بنووسین. بەم جوۆرە - دیارە نامەی دووهم یا نامەی زیندان ئی دەورەی دووهمە - دەورەی یەکمەمی تەواو بوو.

من وەسەتەکانی سالی ١٣٤٢ رۆیشتم، سال و نیویک دواي من ئەو خەلکە گیرا. ئەو شتەمان بە سەر هات کە عدلی حەسەنیانی لە شیعەرێکدا پاسی دەکا، دەلتی: «پۆلە کۆتێرێک بووین بێ خەم، بێ خەیاڵ، جوانترین مێرگی خودامان بوو...» جا لەویدا دەلتی کە کێ چی بە سەر هات. نیشارد بە هەموومان دەکا. دەبێ ئێمە خۆمان بزانین ئەمە بە کێ دەلتی و ئەوە بە کێ دەلتی - «کۆتێرێک سەر برا و کۆتێرێک گیرا و یەکیشت لە شەقەمی شاهاڵی دا و فری...» - ئەوەیان بە من دەلتی - ئەوی دیکەش یەک گیرا و یەک چی کرد. دیارە سوارە کە لەگەڵ عدلی حەسەنیانی هەم پەفییق بوون و هەم شەپەقسە و گالته و شەپەجێوی بوو، قسێکیشی پێ کوتبوو کە دەیکوت لەو کۆترانە یەک چی کرد و یەک چی کرد و یەک فری و یەکیشتی چی لێهات، جا دەیکوت ئەوەیان کە وای لێهات، ئەوە عدلی خۆتەتی. ئەمە دەورەی یەکمەم بوو.

دەورەی یەکمەم بە تەسەوری من عدلی حەسەنیانی لە هەمووان زیاتر دەوری هەبوو، نەخشی هەبوو، لە هەمووان فراوانتر شیعری هەبوو. شیعەرەکانی زۆر کەم نەبوون تا ئەو سەردەم. چونکە پێش وان دەستی پێکردبوو. دیارە کە ئەم دەلتیم پێش، سالیکی پێش وان، یا کەمتر لە سالیکی - دواتر فاتیح، دواتر سوارە، ئەگەر بە ژمارەی زۆری شیعەر و هاتنە نێو مەیدانی گوتنەوێ بێ، بەلام لە سالی ١٣٤٥ من گەرامەوێ بۆ کوردستانی ئێران. جارتیکی دیکە هەم لە باری سیاسیدا کۆبوونەوێهەکانی خۆمان و کۆمیته نەهێنییه کەمان دەست پێکردوێ. من لە دەروێه هاتبوومەوێ و تەجرووبەی کوردستانی عێراق و شۆرش و پێشمەرگایه تیم لەگەڵ خۆم هێناپۆه، ئەوانیش لە زیندان هاتبوونە دەری. تەجرووبەی زیندان و لێدان و شکەنجەی نێو زیندانیان لەگەڵ خۆیان هێناپۆو. جگە لەوێ دەستەیهکی دیکە تازەشمان پێ نێزافە بوو کە جەوانتر بوون لە ئێمە - تەقریبەن بە نەسلێک یا نیو نەسلێک لە ئێمە جەوانتر بوون - وەکو عەبدوللا موهتەدی و موسلیح شێخولئیسلامی، ئەمەش دەستەیهک بوون. ئەوانە لە دەورەی پێشوویدا لەگەڵ بوون، وەکو ئەمیر حەسەنپوور، وەکو بايز مەردووخ، وەکو مەحمود مەردووخ، ئەوانیش دووبارە هەر هاتنەوێ نێو ریزی پێشوو، بەلام لەم سەردەمە دووهمدا کە لە چل و پێنجەوێ دەست پێدەکا ئێران زۆر گۆپاوه، ئەو تەحەولە من لە ئەو دەلتی قسەکاندا بۆم باس کردی کە لەگەڵ ئیسلاحاتی ئەرزی لە ١٣٤١ هە دەستی پێکرد. راستییه کە لە ١٣٤٥ - ١٣٤٤ هە ئەسەر و کارایی خۆی نیشان دا، کۆمەلگای گۆپی، ئەم کۆمەلگا جووتیاری و دێهقانیهی ئێرانی گۆپی و کۆمەلگایه کە بە سورعەت بەرەو

سەنەتەتی بوون دەروا بە سورعەت بەرو زیادبوونی ژمارەری خۆتەندکاران دەروا، بەرو گەورەبوونەوی شارەکان دەروا، بەرو زیادبوونی دەوری شار لە ژبانی سیاسی و کۆمەلایەتیدا دەروا. ئەم وەزەعە سالی ١٣٤٥ لەگەڵ خۆی ئیدئۆلۆژی و بیروباوەری تازەشی هینا، ئەمە سەردەمی هەرە توندی گەشەکردنی بیروباوەری چەپە لە ئێران. هەموو حیزبە سیاسییەکانی کە دواوە لە ئێراندا سەریان بەرز کردەو و ناوتیکیان پەیدا کرد، ئەو چریکی فیدایییە، ئەو ئیتیحادییە کۆمۆنیستەهایە، ئەو سازمانی ئینقلابییە لە نێو سەرتاسەری ئێراندا کە بێلێتین - هەموو ئەوانە بەرھەمی ئەم دەورەین.

لە کوردستانی ئێران ئەو ھەڵکەتە چەکدارییە شۆڕشگێڕانەییە بوو کە پڕتیک لە کادر و ئەندامەکانی دیموکراتی کوردستانی ئێران، سولەیمان موعینی، سمایل شەریفزادە، مەلا ناوارە و ڕەفیعەکانیان، لە پێشدا لە کوردستانی عێراق بە ھاوکاری پڕتیک کەس، وەکو سالار ھەیدەری، سەعید کۆستانی، لە حیزبی دیموکرات جیا بوونەو، یانی لە سەرکردایەتی حیزبی دیموکرات، سەرکردایەتی سەنەتەتییە، جیا بوونەو شتیکیان دروست کرد بە ناوی کۆمیتە ئینقلابییە حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران. ئەمەش چالۆتیکەرییە کە بوو لەو کۆمیتە ئینقلابییە حیزبی توودە کە لە ئوروپا سەری بەرز کردبوو. لە سەرکردایەتی سەنەتەتییە حیزبی توودە جیا بێژو، ناوی خۆی نابوو کۆمیتە ئینقلابییە حیزبی توودە ئێران. یانی لە واقیعدا کۆمیتە یەکی ئینقلابییان لە دژی حیزبی توودە و ئەفکارە کە پێکھێنابوو. دیارە ئەوانە لە دەروە بێ دۆست بوون، بەشتیکیان وەک «سمایل شەریفزادە» ھەر کاتی دەورە یە کەمی پێکەو بوونان لە یەکیەتی خۆتەندکارانی کورد و لە هەموو فەعالییەتە کەدا بە یە کەو بپوین. لەگەڵ ھەموومان دۆست بوو. بەشتیکی دیکەشیان وەکو «مەلا ناوارە» و وەکو «سولەیمان موعینی» لەگەڵ خۆدی من دۆست بوون، کاتێک کە لە کوردستانی عێراق بووم و بە یە کەو پێشمەرگە بووین، لەبەر ئەو یە کەمین کاری ئەوان کە ھاتنەو بەرو کوردستانی ئێران پەيوەندی گرتن بوو لەگەڵ ئێمە. نامە ی دوورودرژێبان دەنووسی و ڕایانگەیاندا کە ئێمە لەگەڵ بیروباوەری کە ی ئێو ھەین. ئێو ڕاستان کوتووە، چونکە ئەوانە لە دەورە یە کەمی کێشە ی ئێمەدا لەگەڵ حیزبی دیموکرات و لەگەڵ ئەحمەد توفیق لە سەریان نەکردینەو، بەتایبەت سولەیمان موعینی ھەر دۆست و ھاوکار و ھاوڕێیانی «ئەحمەد توفیق» ی بوو - بێلێتین سەید عەبدوللا ئیسحاقی - دەستی ڕاستی ئەو بوو، موخالەفەتی ئێمە کردبوو، بەلام دوا ی ماوە یە کە خۆی کەوتە موخالەفەت لەگەڵ ئەحمەد توفیق. ئەویش ھاتە نێو جەرەیانە کە، ڕەگەڵ سمایل و مەلا ناوارە کەوت. ئەوانە ڕایانگەیاندا کە پێگای ئێو ڕاست بوو، ئێمە قسەکانی ئێو ھەمان قبوڵە و نامادەین بۆ ھاوکاری

له گهلتنان. ئيمهش وهكو يه كيتي خوتندكاراني كورد و كوميتهي تاران زورمان پيخوش بوو: زورمان پي چاك بوو هاو كاريمان دهست پيكره.

جا ئيمه له ژيتر تهئسيري ئهم فەزايەيدا كه له تاران هه بوو، ياني ههركه تي چهپ و شوڤرشيگيري و پروناكبيري كه به خياري و بهر فەرەوانی خهريك بوو سهر بهرز كاته وه. ئهوانيش له ژيتر تهئسيري ئهو ههركه ته دا بوون كه له ئوروپا هه بوو له پتي هه ئهو كوميتە ئينقلابيهي حيزبي تووده وه و له پتي به عزت كه سبانه وه كه له ئوروپا بوون. وهكو محهمد موهندی، براي من - كه رهفيق و دوست و براده ري سمایل شهريفزاده بوو، پيش ئه وهی سمایل بچي بو كوردستاني عيراق و محهمد بچي بو ئوروپا ههردوو كيان به يه كه وه له دانشگای تاران بوون پتوهنديان گرت له گهل برت كه سي ناسراوی ئهو كاتهی سازمانی ئينقلابی، وهكو كوروش لاشاي كه له چالاكهكاني ئهو وهختهی كوميتهي ئينقلابي حيزبي تووده بوو: به هاتوجوی له ئوروپا وه بو نيو عيراق و نيو كوردستان بوو به حهلقه ی وهسل. ئهو وهخته دهولهتی عيراقيش تهمايولي چهپی هه بوو و له گهل شوورهوی دوست بوو و تهواو دهيانه ويست موخالفه تي ئيران بكن. له بهر ئهو رتيگای هيزي چهپ و شوڤرشيگيري ئيرانيان ده دا كه بتوان موخالفه تي شای ئيران بكن. لهو حاله ته دا كوميتهي ئينقلابي حيزبي تووده و كوروش لاشاي و رهفيقهكاني پارسا نژاد و ئه وهی كه من ئيستا ناوه كانم له بير بن، ئه وانه له پياوه مه شهوره كانی چهپی ئيراني بوون، هه رچند دوايه رووخان و به خابن ده رچوون، به لام ئهو كاته له هه ره ره به رانی بزوتنه وهی چهپی ئيران بوون. ئه وانه بوون به حهلقه يه کی وهسل له به يني محهمد و سمایل شهريفزاده. سه رده مي كه كه بالي مه كته بي سياسي له گهل مه لا مسته فا بارزانيش له ئيختيلافدايه و مام جهلال به خوی و هه موو دوستان و لايه نگران و هيزي چهپی كوردستاني عيراق مه قه ريان بر دۆته به كره جو، بۆ به كره جو بوو به مه ركه زتيك بو هاتوجوی هيزه چه په كانی ئيراني، ئهم هيزه چه پانه له رتيگای مام جهلاليشه وه له گهل ئهم كوميتە ئينقلابيهي حيزبي تووده ی ئيران ده ستيان كرد به هاو كاری و پتوه نديگرتن به سوله يان مو عيني و مه لا ناواره و سمایل شهريفزاده و به هه مو يانه وه. به م ته رثيه ئهو هيزه شوڤرشيگيره چه كداره له كوردستاني عيراقه وه هاته وه نيو ئيران. ئه وان سه رچاوه ی خويان هه يه بو وهی مو ته نه سپر بن له بيروپا وه ري تازه، ئيمهش له تاران سه رچاوه ی خومان هه يه بو وهی تهئسير و درگرن له هه ركه ی تازه ی هه م ئيراني و هه م جيهانی. ئيمه يه كمان گرته وه. ئه من زور ناچه سه ر با سه سياسيه كه، من با سه سياسيه كه م بۆ به كرد تا زه مينه سازي بكه م بو نه وه ی بزانی ئهم نه ده بياته ی كه پتي ده لين نه ده بيانی سالی ٤٦-٤٧ چۆن دروست بوو.

نهم هه‌که‌ته سیاسییە چە‌ک‌دارییه، که له کوردستان چە‌ک‌دار بوو، به‌لام له به‌قییهی ئێران ئیمه‌ باله‌ سیاسییە‌که‌ی بووین، له واقیعه‌دا نه‌وان باله‌ چە‌ک‌داره‌که‌ به‌ یه‌که‌وه‌ کارمان ده‌کرد. خوشمان له تاران له‌گه‌ڵ هێزی شوێشگیر و نازادیخوازی ئێرانی، چه‌پ و غه‌یره‌ چه‌پ دۆستایه‌ تیمان هه‌بوو. هه‌موو نه‌وانه‌ زه‌مینه‌یان خوش کرد بۆ نه‌وه‌ که ئیمه‌ نه‌مجار قوولتر، به‌رینتر و به‌ هه‌ست به‌ مه‌سئولییه‌تیکی زیاتره‌وه‌ ده‌ست به‌دینه‌ په‌ره‌پێدانی نه‌ده‌بی کوردی له هه‌موو بواره‌کاندا. له شیعەر، له نه‌سر، له لیکۆلینه‌وه‌ی کۆمه‌لایه‌تی، لیکۆلینه‌وه‌ی میژوویی، غایشنامه‌ نووسین و نه‌و شتانه‌. هه‌ر نه‌و سه‌رده‌مه‌یه‌ که بێتیک له ئیمه‌ ده‌ستمان کرد به‌ نووسینی چه‌پۆکی کورت. من یه‌کتیک له وانهم، مه‌حمود مه‌ردوخ یه‌کتیک له وانیه‌، دواتر موسلیح هاته‌ نێو نه‌و حه‌لقه‌یه‌، بوو به‌ یه‌کتیک له وانه‌. لایه‌نه‌که‌ی دیکه‌ ده‌ستی کرد به‌ شیعەر، ده‌ره‌ی دووه‌م - که له ۱۳۴۵هه‌ ده‌ست پێده‌کا - له باری شیعره‌وه‌ ده‌ره‌ی سواره‌یه‌، یانی به‌رجه‌سته‌ترین و دیارترین بوو له ده‌ره‌ی دووه‌مدا. من کوتم له ده‌ره‌ی یه‌که‌مدا عه‌لی حه‌سه‌نیانی به‌رچاوتر بوو.

سواره‌ له‌م ده‌ره‌یه‌دا، هه‌م به‌رده‌وام هه‌م زۆر به‌ په‌له‌ گه‌شە‌ی ده‌کرد. وه‌ک ده‌لێن یه‌ک پۆژە‌ی دوو پۆژه‌بوو. وه‌کو مندالێک وابوو. له‌ بوا‌ری نه‌ده‌ب و نووسیندا پۆژ ده‌گه‌ڵ پۆژ فەرقي ده‌کرد، شیعەر له‌گه‌ڵ شیعری نیشانه‌ی کامل بوون و به‌رزبوونه‌وه‌ و قوول پۆشتن به‌ ناخی نه‌ده‌ب و به‌ ناخی فکهره‌وه‌ی دیار بوو. دیاره‌ لووتکه‌ی نه‌م به‌رزیه‌ خه‌وه‌به‌ردینه‌یه‌، به‌لام فه‌زای سیاسیی سه‌رده‌م چ له‌ نێو ئێراندا چ له‌ نێو کوردستاندا و چ له‌ نێو ئیمه‌دا فه‌زای چه‌پ بوو. به‌ گشتی بێرک‌دنه‌وه‌یه‌کی چه‌پ بوو، به‌لام نه‌م بێرک‌دنه‌وه‌یه‌، بێرک‌دنه‌وه‌ی چه‌پی کوردی بوو. جا با «کۆمه‌له» بۆخۆی هه‌زار جار ته‌فسیری سیاسیی بۆ خۆی دا، بێتیکه‌ که من چۆن دروست بووم و چۆن دروست نه‌بووم، به‌لام «کۆمه‌له» میراتگری نه‌م فه‌زایه‌یه‌. نه‌م چه‌په‌ کوردیه‌یه‌ نه‌ه‌نده‌ی سیاسه‌تی ده‌کرد دوو هێنده‌ زیاتر خه‌ریکی نه‌ده‌ب و شیعەر و نووسین و خه‌ریکی کاری فکری و کاری فه‌لسه‌فی و کاری کۆمه‌لناسی بوو.

هه‌موو ناساری نه‌ده‌بی که ئێستا مه‌شه‌هورن به‌ ده‌ره‌ی ۴۶-۴۷ که ده‌کاته ۱۹۸۶-۱۹۸۷ میلادی له‌و دوو خاله‌دا خۆیان ده‌بیننه‌وه‌: یه‌ک: نه‌ندیشه‌یه‌کی چه‌پ. دوو: بێرکی پزگاریخوازی کوردی. له‌ تێکه‌له‌کتشان و تێکه‌لبوونی نه‌م دووانه‌ نه‌ندیشه‌یه‌کی چه‌پ له‌گه‌ڵ بیری پزگاریخوازی کوردی هه‌موو ناساره‌ نه‌ده‌بیه‌کانی گرتوه‌، جگه‌ له‌وه‌ خۆی شوێشه‌ چە‌ک‌دارییه‌که‌ و هاوکاری ئیمه‌ش له‌گه‌ڵ نه‌و شوێشه‌ چە‌ک‌دارییه‌ هه‌ر تێکه‌له‌کتشیکی نه‌م دوو فکهره‌ بوو. هه‌م چه‌پ بووین و هه‌م کوردستانیی بووین، هه‌م چه‌پ بووین و هه‌م پزگاریخواز بووین.

هه‌موو شیعره‌کانی سواره، شیعره نه‌ساسیه‌کانی، شیعره گرینگه‌کانی باش نازاندري نه‌گهر شه‌نتی نزوولییان نه‌زاندري یانی نه‌زانی که بۆ چی داندراوه و که‌ی داندراوه و ئیشاره به کوئی ده‌کا. به‌شی زۆری شیعره‌کانی کاک سواره لهم سهرده‌مه‌دا ئیشاره‌ن به پرو‌داوه‌کانی نه‌و سهرده‌مه. که تو شیعرى مه‌سه‌له‌ن «دیواری چین» ده‌خوێنییه‌وه شیعرێکه که نه‌وه سهرده‌میکه له نیتو ئیمه‌دا گومان په‌یدا بووه. که جاران هیچ گومانان نه‌بوو. نه‌ویش نه‌وه بوو که باشترین ریتیازی شو‌رشیگێری ریتیازی چین و ریتیازی نه‌ندیشه‌ی مائۆتسی‌تۆنگه. یه‌که‌مین گومان له‌سه‌ر نه‌وه که په‌یدا بوو له شیعرى سواره‌دا دیاره، به‌ ناوی «دیواری چین» که باسیکی پرو‌وخانی دیواری چین ده‌کا. ئه‌مه له واقیعه‌دا باسیکی پرو‌وخانی ئه‌م ئیدئۆلۆژییه ده‌کا که نه‌و وه‌خت ئیدئۆلۆژیی موسه‌له‌ت بوو، ته‌قربیه‌ن له به‌شیکى زۆری ئیران و له نیتو ئیمه‌ی کوردیشدا.

زۆریش به‌ داپۆشراوی و سه‌ربه‌سته‌ باس ده‌کا، به‌لام باسی پرو‌وخانی دیواری چین، ده‌لتی: «سه‌رده‌میکه زه‌مانه‌ شت زۆر ده‌رووختنی، دیواری چین سهرده‌می پرو‌وخانیتی». نه‌وه ئیشاره به‌ ئه‌م گۆڕینی ئیدئۆلۆژییه ده‌کا. یا باسی خێلتی درۆ:

ئیه‌ کهن؟ خێلتی درۆ!

ئه‌ی گه‌لی ده‌م پر له‌ هه‌را

نه‌وه‌ ه‌ی کاتیکه که ئه‌م پێشمه‌رگانه‌ دوا‌ی یه‌کدوو زه‌ربه که وێیان که‌وت داوایان له ئیمه کرد که ئیمه سه‌روکه‌کاغان، مه‌سه‌وول و به‌رپوه‌به‌رکه‌کاغان به‌شی زۆریان شه‌هید بوون، ئیه‌ وه‌رنه‌ ناومان. ئیمه به‌ نه‌ندازه‌ی پتوبست پێشمه‌رگه‌مان هه‌یه، پتوبستمان به‌ پێشمه‌رگه نییه، به‌لام پتوبستمان به‌ کادری سیاسى و به‌رپوه‌به‌ر هه‌یه. خۆمان پێش نه‌وه‌ی نه‌وان نه‌و داوایه‌مان لێ بکه‌ن له‌ کو‌بوونه‌وه‌یه‌کی خۆماندا به‌رپارتیکمان دا‌بوو. ئیمه چونکه به‌رپارمان نه‌وه بوو شه‌ری چه‌کداری ده‌ست پێ بکه‌ین، پێش هاتنه‌وه‌ی نه‌و باله‌ چه‌کداره‌، بناغه‌مان نه‌وه بوو ئیمه چه‌پین، مارکسیستین، رزگاری‌خوازی کوردین. له‌به‌ر نه‌وه بۆ رزگاریی کوردستان له‌سه‌ر بناغه‌ی نه‌ندیشه و بیروباوه‌ری مارکسیسم ئیمه پتوبستیمان به‌ به‌رپاردنی شه‌ری چه‌کداری بوو. ئه‌م بیروباوه‌ره له نیتو ئیمه‌دا سه‌لمێندرا‌بوو، به‌لام داماننا‌بوو که‌ی؟ خۆم ئیستا له‌ بیرمه ژماره‌یه‌که‌مان دا‌نا‌بوو، نه‌گه‌ر ئیمه سه‌د کادری سیاسى و دوو سه‌د پێشمه‌رگه‌ بتوانین ئاماده بکه‌ین ده‌بێ یه‌که‌مین هه‌ره‌که‌تی چه‌کدارانه و یه‌که‌مین ته‌قه ده‌ست پێبکه‌ین. جا که نه‌وانه هاتنه‌وه و ئیمه هاوکاریمان له‌گه‌لیان ده‌ست پێکرد مه‌سه‌له‌یه‌ک هاته‌ گۆڕی، ئیمه ده‌مانکوت خۆ نه‌وانه له‌ دوو‌سه‌ت پێشمه‌رگه‌ زیاتریان هه‌یه، ئیمه‌ش خۆمان له‌ سه‌ت کادر زیاترین. که وابوو شه‌رت‌ه‌که‌ی که دامانناوه‌ هاتۆته‌ دی. به‌تایبه‌ت خه‌به‌ر هات که سوله‌یمان موعینی شه‌هید

کراوه، خه به ریش هات هه ره لهو پێیازدها سمایل شه ریفزاده شه هید کراوه، مه لا ئاوارهش زۆری پێنه چوو له دیوالان له دێیهک له سهردهشت گیرا و دوايه نهویش شه هید کرا.

ههیزی پێشمه رگه داوایان له ده کردین هه رچی زووتر وه رن: ئێمه له بهینی خۆماندا نه مانده توانی رێک کهوین بانه سیاسیه که، یا بلتین بانه خوتندکارییه که، رێک نه ده که وتین. دهسته یهک لاما و ابو و ههختیتی، به لێ ده بی بچین، دهسته یهک ده یانکوت نه خیر کاتی نییه و نابێ بچین. ئاخر جار که یه کترمان دییه ده ئاوا به فراوانی کۆبوونه وه مان کرد. کۆبوونه وه یه کهمان کرد، به کۆبوونه وه ی سه قز ده ناسرێته وه. له وێ ئیتر زۆر ئیختیلاقی نه زه رمان په بدا کرد، دهسته ی بهینی بچین و نه چین. دهسته ی بهینی بچین و نه چین به دوو قۆڵ. جا فاتیح شیخو ئیسلامی له لایه که وه شاعیر بوو، ئه دیب بوو. وه کو موقابیل به «سواره» و ابو، به لام له لایه که شه وه سیاسی بوو. تیکۆشه ر بوو به یه که وه بووین: ده یکوت نه چین.

ده لیلیش نه وه بوو ده یکوت ئێمه که کوتوومه به با سه ت کادر بین و دوو سه ت پێشمه رگه بین، کوتوومه به هه موو کادری مارکسیست - لێنینیست بن، هه موو پێشمه رگه کهان ته ربیه ته بووین، هه موو مارکسیست بووین، جا نه وده می ئێمه بچین شوێش به کهین. خۆ نه وانه واینین. نه و پێشمه رگانه نه باشیان ده ناسین نه ده زانین چهنده بیروباوه ریان له گه ل ئێمه دێته وه: چۆن بچین!

ئێمه ش به رامبه ر به وان ده مانکوت ئاخر بۆ په روه رده کردنی شیایان بێ ده بی ئێمه بچین. نه دی چۆن یان په روه رده به کهین نه گه ر نه چینه نێویان؟ نه خیر با بچین.

جا سواره نه م شیعه ری کوت که ده لێ «ئێوه دانیشتون و ده ووی قسه ی خۆپایی که ووتون».

ئێسته وای گه رمه له کێوان به رزه

مه ش نه خاته له شی گا به و له رزه

نێون و نێون و لۆکه ی گوێتان

ده لێ ئێوه دانیشتون هه ر قسه ده کهن، مه شێکی چکۆله ش ده توانی گایه ک بپێته له رزه وه، وهختیک له پێسته که ی نیشته، به لام ئێوه هاتوون قسه ده کهن، که ده لێ: «بوکی بن تارای سوور»، بۆیه ده لێ خه لک رهنگی سوور ده کا په ئالای شوێش گه یتر، ئێوه رهنگی سوورتان کردوه به تارا، خۆتان له ژێردا شارده وته وه. «مل به به رمووری وشه ی رهنگا وره نگ!» خه لک وشه ده کا به گولله و له سینگی دوزمنی هه لده کا، ئێوه وشه تان کردوه به به رموور له ملی خۆتان کردوه خۆتان ی پێ ده رازینه وه. ئێوه له ژێر شوعار ی

چه پېونداناشوړشگېتېرې خوتان ده شارنوه. قسه كې نه وېه: «خېټلې درق» هه موو قسه كې نه وېه. ده لټې ئېوه له ژېر شو عاري چه پدا به ناوې چه پېون ناشوړشگېتېرې خوتان ده شارنوه. بډيه ده لټې وشه شتان خه سار كړدوه، ئالاي سووړيستان خه سار كړدوه، كړدو تانه به تاراي بوو كېتنې بڅو خوتان. هيچ ته ئسېرتان نېيه و حه تنه ده لټې هه ناسه ئېوه ناتوانې په رده يه ك له بهر په نجه رده يه ك لا پدا. راسته خو ئو شيعره ئه گهر نه شزاني كې گوتراوه و بڅ گوتراوه هه ك هس له زه مانې خو پدا ده توانې ميسدا قه كاني ئمه بېنېټه وه، ياني بزاني ميسدا قې خاريجي ئمه كټيه؟ شهرت نېيه سهرده مي ك بڼ و بڼ فلان ك هس بڼ. هه ك هسه به سهرده مي خو پدا ده زاني ئمه به كټ ده كړې بگوتري و ئوه يه كټي ك له خو شې هه شاعيرتكو يه كټي ك له رازي جاويدانه بوون و نه مري شاعيرتكي شه. شيعره كې هه رچند بڅ موناسه به تيكې تاي بهت بگوتري، به لام واي گوتوه له هه زه مانيتكدا هه ك هس ده توانې به موناسه به تيكې خو ي و بڅ بيره وري به كاري بيتنې، ئمه خه سلته تي شيعري حافزه، يا له كورديدا خه سلته تي شيعري سواره يه. له شيعري نويدا ده لټيم. هه رچند به جوړي ك نالېش ئم خه سلته تي تيدا يه، له شيعره كانيدا، له شيعري كلاسيكدا. به لام له شيعري نو تي كورديدا سواره له هه موو شاعيرتكي زياتر ئم خه سلته تي تيدا يه كه شيعره كې وا گوتوه هه ك هس له هه سهرده مي كدا ده توانې ئمه به زماني حالي خو ي و هې سهرده مي خو ي و هې دډسته كان و هې په قيبه كاني خو شې بزاني. ئوه يه كټي ك له و شتانه يه و سواره شيعري ديكه شې له و بابه ته كم نين. شيعريكياني هه به موناسه بهت وده تيك كوت كه ده لټې: من ده لټيم په پوله يه ك فري به بالي سهوز و سووره وه. ئمه كاتيكه كه من گېراوم، دادستان حوكمي ئيعدامي بڅ داوا كړدووم، هيچ پتوه ندېم له گه ل ده روه نېيه. خه لك بېستوويانه ته وه داواي حوكمي ئيعدام بڅ كراوه، به لام نازانن ئايا ئيجرا كراوه يا ئيجرا نه كراوه. سواره ئو شيعره ي بڅ من ناردېوه زيندان كه بزاني به ده ستم ده گايان نا. ئو شيعره دياره به ده ستم گه يشت به لام دره ننگتر، له شيعره دا سواره ئوه ده گېټې ته وه كه دډسته كې يا ژنه كې پتي ده لټې «وه دووي كلاوي خوار مه كوه، له دووي چووان مه چو، باشه كوان نه وانه ي رږيشتن، كهس نه هاته وه، ده زاني چييان ليها ت؟ ده توش دامركي، دامه زري، ئالي زالي شو چاوي بيخه وي چره»، له بهر ئوه هاني ده دا بڅ ئوه واز بيتنې و دامه زري و دامركي، چونكه ده لټې «فه رمو ئوه تا ئوه ي تو ده لټي ئو رږيشت و ئوه كورزا، ئوه ئيعداميان كړد. توش وات ليدي، خه لكه كې ديكه ش هه موو و ايان ليدي، بيثا يده يه». سواره جوابيكي ده داته وه هه موو باري كډمه لئاسي سهرده مي خو ي تيدا يه، به لام بڼ ئوه ي تو پيت وابه ئوه بڅ كه سيكي دياريكراوه. ئمه له هه موو سهرده مي كدا بڅ هه موو كه سيك ده گوتري. نيشانه ي ئوميدو

ئارەزوو بۆ دواوۆژ، نیشانەى ھىوايە. ھەر كەس لە سەردەمى خۆيدا كە ئىختىناق زۆرە، كە سەركوتكردن زۆرە، كە داھلۆسەن زۆرە، دەتوانى ئەم شىعرە بىتێتەو بۆ پەرەپێدانى ھىوا. ئارەزوو و دلتيابى لەو كە سەرەنجام دواوۆژ ھى ئێمەيە. بۆيە شىعرەكانى سوارە ھەم جەنبەى تايبەتيان ھەيە، ھەم جەنبەى گشتى.

جا بېتيەو سەر خەو بەردينە. خەو بەردينە لە مەجموعى ئەو فەزا يەى كە شىعرەكانى سوارەى تێدا كوتراو بەدەر نيبە. راستە ئەو لووتكەى بەرزى شىعرەكانىتى، بەلام ھەمووى لە دەروونى ئەم فەزا فيكرىيە، ئەم فەزا سياسىيە و ئەم فەزا كۆمەلايەتييە، لە عەينى حالدا ئەم فەزا فەرھەنگىيەى خۆشى كە شىعرى پێدەكوت و ئەم زمانە تايبەتيەى خۆيداىە. خەو بەردينە دەلتى چى؟ خەو بەردينە دەيەوئى حەرەكەتى كۆمەلايەتى بشوېيتى بە ئاو، لە پێشدا ئاو لە دەروونى كۆتەكدايە حەبەسە، سەرچاوەى ئاو عادەتەن لە نێو كۆتەكاندايە. چۆن حەول دەدا يەكەم جار بېتە دەرى. ئەمەن دوايە ئەو تان پتە دەلێم، لەگەڵ مەعناكەى، بەلام جارێ ھەر بزانين خەرىكە چى بلى، خەرىكە چى بگەيەنتى. ئاو خەرىكە لە دەروونى كۆتەك دېتە دەرى، ئەمە تەوەللۇدى حەرەكەتيكە، ئەمە لە داىكبۇونى بزووتنەويەكى ديارىكراوە. كە ديارە ئەو كاتە ئێمە وامان بە بزووتنەو كەى خۆمان و بزووتنەو جەمەاوەريە شۆرشيگيرانەكەى كوردستان دەكوت. كە ھاتە دەرى ئەو جار ئەو ئاوە چى لێدئى، ئاوەكان پەردەم پەردەم دەبن و چارەنۆسى جىباواز بە خۆيانەو دەبين. يەك ھەيە كاتىيە، بەھاران فەقەت كانىيەكە دەتۆقى دوايە ئاوى نامپێتى. ئەو بزووتنەوانەن كە بۆ سەردەمىك سەر ھەلدەدەن و بەلام پىشەيى نين و ناتوانن بەردەوام بن. يەك ھەيە دئى، بەلام لەسەر جيتى خۆراناوەستى.

بە ھىوان بگرمىتى ھەورى بەھارى.

رەھابن

لە زىندانى بەردىنى غارا

يەك ھەيە بە ژيەر عەرزدا دئى، پتە وايە دەبى خۆى بشارتەو. ئەو ژينى كارتييە، پتە وايە دەبى ھەتا قىامەت ھەر لە نەيتىكاريدا بېتيەو. ئەو ھەش ديارە حەملە بوو بۆ ئەو كەسانەى كە زياتر تەكەيەيان لەسەر نەيتىكارى دەكرە. ئەدى كەى خۆمان ئاشكرا كەين. يەكى ديكە ئاوتكە پاش بەدنيك دئى و لە شۆنپەك دەوەستى، دەبیتە گۆلاو. ئاو دەبى پەروا، كەچى ئەو را دەوەستى. ھەموو ئەوانە دەلتى: يەك. دەم بە ھاوارن. «زەنى دەم بە ھاواری ھارى درۆزن ھەزارن» ئەو زەنە و دەم بە ھاوارن و لەم لا و لەو لا قسە دەكەن، بەلام ھىچيان پتە نيبە. لە نێو ھەموو ئەوانەدا خراپترينيان و چاكرتريان دەبیتەو: خراپترينيان ئەو يە تەبديل دەبى بە دژى خۆى: دەبیتە بەرد، چونكە ئاو پەمزى بزووتنەو و حەرەكەت و حەيات و ژيانە، دەبى نەسەرەوئى، كەچى تەبديل دەبى بە شتيك كە پەمزى وەستان و نەگۆرەنە. دەبیتە

بەرد، ئەمە گپراوه ـ ئەو کاتە ئېمە نېستلاحيکمان هەبوو، دەمانگوت جا ئەوه جاشه ـ چونکه ئەوه کافي نېيه بوه که هەر له مالى خۆى دانیشى و خەبات ئەکا و شۆرش ئەکا، دەبن به دژى حەرەکه تەکهى خۆى ـ ئەوه جاشه ـ ئەمە خەون به بەرددوه دەبينى، خەون به وەوه دەبينى که له بزووتن و له سەرزىوى دورو کەوتەوه، بکهوتە ژيانىکى به ئاسايش و ئەمن، که بۆشى دەست نادا به قىمەتى خىانت ئەبن، ئەمەيه رەمزی خىانت.

هەتا چۆکه ئاوى به وشکى دەبينم.

دەلتى مێرگى روغسارى کێژىکى کال و مناله
به کووزى تەمەن جارە جوانىکى پر خەوشوخاله،
تەشەنداره جەرگى برىنم.

جا که دەلتى ئەو گپراوه ئېتر وشک دەبن و پاشان دەبن به بەرد، دەلتى هەموو لایەکيش حەولى بۆ ددەن وا ئەکا. باسى ئەوه دەکا که نه بارانى بەهار که دى، دەتوانى پېبوورژىنیتەوه ـ چونکه باران سەرچاوهى ئاوه ـ نه تووکى برى پتېواری، يانى نەم برایەى خۆى که وەکو ئەوه، بەلام نېستاش دەرپا و پتېوارد. ئەو هەموو دوعاىەى لى دەکا و ئەو هەموو نفرینەى لى دەکا. کوپە نامەرد! کوپە وەر! بېزوو! هېچ کام له وانه ناتوانن له کاسى خەوا فێرى راسانى ناکەن. له مانا، له مانگرتنى سەخت و بەردىنى خۆيا فێرى هەستان و راسانى ناکا. جا ئەو شۆتە نېستنا له بېرمە. ئەو جىگایەى که من دەستم لێدا و کاک سواره کوتى بەلتى حەقییهتى راست نێرەيه. من کوتم بیکەين به مانگرتنى سەخت و بەردینا. دەلتى «له مانا پەشيمانى هەرمانى ناکەن.» من کوتم رەنگە زۆر زەحمەت بى که سێک تېگا مەقسوود له «مان» مانگرتەکەيه، بەلام با بیکەين به مانگرتن. مانگرتن يانى له جىگای خۆ مانەوه، نه بزووتن ئەمە هەرە خراپە کەيانە يانى هەموو لایەنەکانى دیکە تەواو دەبن، ئەم دوو لایەنە دەمێننەوه. لای هەرە خراپ، لای هەرە چاک. لای هەرە چاک کامەيه، لای هەرە چاک ئەوهيه. که دەزانى دەبن بېزوئى، حەرەکەت بکا.

له ئاو ئەو هەموو ئاوه هەر چاوهیهک

باوى هەنگاوى خۆشه

به تەنیا ئەوه شارەزای کۆسپ و کەندالى رێبه

نەزانی هەوێل مەنزى زێبه، ئاواتى بەرزى زێبه

.....

نەزانی ئەبن هەرىژى و باژوئى، تا بېرى تا بچىنى

هەناوى بەهەنگاوه، نەسەرەوتە کوولەکەى روخى ئاوه.

نهم ناوه دوو شت دهزانتی، په کیکیان جه وهه ری وجودی خوئی، جه وهه ری وجوده ده کی بزوتنه، نه سره وتنه و حه ره که تکریدن. دوو: نه و وه خته ی نیمه ده مانکوت نهمه تاکتیک و نیستراتیژییه، تاکتیک و نیستراتیژییه که ی خوئی دهزانتی، یا به عیباره تیکی ددقیقتر بلیم نامانجی دوو و نامانجی نیزیکی خوئی دهزانتی. نامانجی نیزیکی نه وه به هموو جوگه و جوباره کان پتیکه وه کز بینه وه، به هموو یان زتییه کی گه و ره دروست بکن، نهمه بزوتنه وه ی رزگار بخوازی کورده. له هموو توانا و له هموو هتزه کان و له هموو ناوچه کان و له هموو پارچه کانی کوردستان، له هر جوگه و جوباری، له هر جیگا ناویک ده بی هموو بیتن و خړ به وه و پتیکه وه بن به زتییه کی گه و ره به هتزی به توانای خروشان. نهمه نامانجی کی نیزیکمانه که ده بی به دهستی بیتن. دوا ی نه وه ی نه و نامانجه مان به ده ست هینا نه و جار له گه له هموو گه لانی جیهان ده بی بز دروستکردنی جیهانیتکی گه و ره ی پر له نازادی، عه دالته تیبکوژشین، نه ویش ده ریایه. بویه له پتیشدا نهم ناوه ده بیه و ی بی به زئی، دوا به نهم زتییه ده بی له گه له زتییه کانی دیکه یا له گه له رووباره گه و ره کانی جیهان یه کتر بگر نه وه و پتیکه وه جیهانیک دروست بکن که جیهانی عه دالته و نازادی و به رابه ری نیسانه. نهمه مه جمووعه ی بیروکی خه و به ردینه به، به لام خه و به ردینه ماوه به کی زوری پیچوو هه تا داندرا. نه گهر له بیرم بی یه که مین به شی که دانا نه وه به که ده لی:

وهایه:

که گانی به هیوا

به هارانه لوو زه و نه به ستق به ره و شاری ده ری

به لام داخی جه رگم له گه له هر به هاری

که دانه چله کن سه و زه لانی

له خاکینه خه و نی گران

له دلما خهم و داخی نهم ده و ده سه و زه:

که ده و دی گران ی هموو پجوار ی و نه و زه.

نهمه به شی یه که میتی. به ینی به شی یه که له گه له به شه کانی دیکه فاسیله یه کی زه مانی نیسبه تمن دریزی که و توتته به ینه وه. زور که س له دۆستان، زور که س له وانه که له گه له شیعر و نه ده بی کوردی و له گه له کزده که ی نیمه له نیزیکه وه ناشنا بوون پتیا و ابوو سواره یا ناتوانی تازه نیدامه ی بدا یا ناب نیدامه ی بدا. برپک پتیا و ابوو نیتر هرچی جوانه و جوانییه همووی گوتراون، مه عناکه ی خوئی داوه، نه وه ی که ده بی بیتن گوتویه، نیتر کافییه. با لیره بویتستین، برپک ده یانکوت سواره گیشتوتته لووتکه ی به رزی شیعه که ی، نه گهر

له‌وه زیاتر بره‌وا دیتسه‌وه خواری، له بهر نه‌وه ناتوانی بیلتی. من له‌گه‌ل کاک سواره له گه‌ل‌ه‌کردنی بیرژکه‌ی شیعره‌که‌دا پتکه‌وه بووین، یانی رۆژ به رۆژ داده‌نیشته‌ین و قسه له‌وه ده‌کرا نه‌م شیعره چۆن بچیتته پیشتی، چی لښ زیاده‌کی، چی لښ که‌م کی. دیاره به‌شیتکی ئیمه نه‌وه‌نده‌ی که قسه‌مان ده‌کرد له شیعره و نه‌ده‌ب نه‌وه‌نده‌شمان گالته و شه‌ره‌جیتو ده‌کرد پتکه‌وه، جا باسی نه‌وه‌شمان ده‌کرد که نه‌وه‌یان به کښ بلیتی، نه‌وه‌یان به کښ بلیتی. جاری و ابوو ره‌فیه‌که‌کانی خو‌مانی ده‌گرت‌وه. نه‌وه‌یان مه‌به‌ستمان که‌س بی یا جهره‌یانانی سیاسی نیتو کوردستانی نیران: یا جاری و ابوو جهره‌یانه سیاسییه‌کانی نیتو کوردستانی عیراقی ده‌گرت‌وه. نه‌مه به کوښ بلیتی و به کښ بلیتی، له‌بهر نه‌وه هه‌نگاو به هه‌نگاو له‌گه‌ل شیعره‌که بووم. من ده‌زمانی پرۆژه‌که دورودریژتر و توولانیتر و فراوانتر و به‌رینه‌تر، به‌یه گومانم له‌وه‌دا نه‌بوو که ده‌توانی، جگه له‌وه نه‌وه‌نده‌ش له‌گه‌ل یه‌ک تیتکه‌ل بووین، من له باری شیعره‌زانین و توانا نه‌ده‌بیه‌که‌شیه‌وه و له‌سه‌ر ده‌سه‌لاته هونه‌رییه‌که‌شیه‌وه شتیه گومانم نه‌بوو. به‌یه ده‌زمانی ده‌یلتی، به‌لام ماوه‌یه‌کی زۆر پتچوو که ته‌قریبه‌ن هه‌موو که‌س نه‌وه‌نده شیعره‌ی له‌بهر کرد و پتی و ابوو ته‌واوه. نه‌مجا جاری دووهم سواره له سه‌ری رۆشت.

سواره له خه‌وه‌به‌ردینه‌دا نه‌وه‌ی له‌بهر چاو گرت‌وه و ده‌کو باقی شیعره‌کانی خو‌ی و باقی شیعره‌ی شاعیره‌کانی نه‌و سه‌رده‌مه که ده‌ب زۆر زه‌ق و ره‌ق و ئاشکرا نه‌بی، چونکه ئیمه له سه‌رده‌می زه‌مانی حوکه‌ی پۆلیسی ده‌ورانی شادا بووین و راسته‌وخۆ چاپ نه‌ده‌کرا و نه‌ده‌کرا له ئیراندایه‌و، به‌لام هه‌میشه نه‌و مه‌ترسییه هه‌بوو خه‌لکی دیکه بیداته ده‌ست ده‌وله‌ت و نوسخه‌یه‌کی ده‌ست‌که‌وئ. ده‌بوو وای ته‌وای تا حه‌ددی مومکین جیتگای ته‌نویل و جیتگای خۆ دزینه‌وه‌ی هه‌بی، ده‌بوو تا حه‌ددی مومکین تیتگه‌یشتنی مه‌عناکه‌ی، تیتگه‌یشتن و که‌شف‌کردنی له لایه‌ن سانسۆرچییه‌که‌نه‌وه گران و ره‌ق بی. نه‌مه به‌شیتکی که سه‌رتاپا له‌به‌رچاو گیراوه یۆ خه‌وه‌به‌ردینه و نه‌و که‌سانه‌ی که ده‌لښ بۆچی شارده‌راوه‌یه ده‌بی له‌بهر چاو بگرن که نه‌مه پتداو‌یستییه‌کی زه‌مانه‌ بووه، به‌لام هه‌ر نه‌وه‌نده نییه، یانی نه‌گه‌ر هه‌ر نه‌وه‌نده بلیتین ناحه‌قیمان کرد‌وه، سواره خو‌شی پتی ناخۆش نه‌بوو. گه‌یشت‌بووه راده‌یه‌ک له شاعیری که ده‌یه‌ویست شیعریک بلیت نه‌وجی شاعیریته‌ی خو‌ی، لووتکه‌ی شاعیریته‌ی خو‌شی تپدا نیشان بدا. ده‌سه‌لاتی له زه‌مانه‌وانی، ده‌سه‌لاتی له‌سه‌ر هیتانی ره‌مز و یازی جو‌زواجۆر، ده‌سه‌لاتی له‌سه‌ر ته‌شبییه و وێچواندنی باریک. ته‌نانه‌ت نه‌وه‌ی من پتی ده‌لښ ته‌شبییه موره‌که‌ب، یانی وێچواندنی تیه‌له‌کیش. شتیک به شتیک و تکه‌ده‌چوتنی و نه‌ویش به‌شتیک دیکه و جاری وایه نه‌ویش به شتی چوارم، یانی جاری وایه سڼ چوارشت به یه‌کتر ده‌چوتنی، هه‌تا له نیه‌یاه‌تدا ده‌گاته نه‌وه‌ی که خو‌ی مه‌به‌ستیتی بلیت چیه، نه‌مه له

باری ته شبيهه گانيه وه. دووهم له باري هيناني وشه ي كورد ييه وه سواره دهيه ويست
 نمونه يه كي زور به رزي كورد ي - نه گهر بلتين زمانتيكي فاخير، زمانتيكي نه شراف ي - بينيته
 گور ي: كه نم زمانه عاده تيبه به رده سته ي نيمه مانان نيبه كه ده يلتين، روزانه قسه ي
 پتده كه ين يا جاري وايه شتي پي ده نو سين، يا شيعري پي ده لتين. زمانتيكي به رز تره،
 زمانتيكي شيعري، به لام ده زاني، تو ده تواني به چندين جور شيعر بلتي، به لام زمانتيك
 هيه، و كو چون له نيو چينه كاني كومه لدا چيني جياواز هيه، قه ديمتر نه وانه پتيان ده كوت
 زماني فاخير، يا زمانتيكي نه شراف ي. ياني نمه له نيو جورده زمانه كاندا نهك زماني چيني
 نه شرافه، نا مه به سته كه نه وه نيبه، وه لي زمانه كه خوي حاله تيكي نه شراف ي هيه له نيو باقي
 زمانه كه دا. زمانتيكه كه لك و رده گر ي له جوان ترين وشه.

يهك: وشه ي هره ره سن نه بي نايلتي، وشه ي عاده تي زماني روزانه ي خه لك كه متر به
 كار دهبا، نهو وشانه به كار دهبا كه رهنگه نامو بن بو عامه، به لام ناسراون بو خه واس، جگه
 له وه له باري به يه كه وه گونجاني وشه كان، زوري پي خوش بو رسته يهك داده پرتي كه
 وشه كاني له په نا يهك نه وعيكي جينا سيان تي دا پي، پسته كانيان وه كو يهك بچي، نه گهر
 شتيك به سين ده ست پتده كا نيوي جومله كه هه به سين ده ست پي بكا، نه گهر به شين
 ده ست پي ده كا به شين ته واري بكا وهك ده لتي:

له هه ر گاز و رتيان ي وا گاري ناوي نه گاتي

نيازي هه زاران گه زيه ي به نازي وه دي دي

گاف و زي حهوت هه شت جار تيكراري ده كا ته وه بي نه وي نمه نافه سيحي بكا،
 به پتيچه وانه نمه فه سيحتر و به ليغتر و جوانتر و رازا و تري ده كا. ياني سواره مه به ستيشي
 بوو ده سه لاتي خوي به سه ر زماني كورديدا ده ريخا، جا نم مه به سته هونه رييه بو ده رختني
 ده سه لاتي خوي به سه ر زماني كورديدا بوو. نم مه به سته ي خوي كه پتي خوش بوو لووتكه ي
 هونه ري شيعري، ياني لووتكه ي ده سه لاتي شاعيري خوشي ده ريخا، له گه ل نم مه به سته ي
 كه ده ويست له نيو په رده يه كيشدا حه شاري بدا و له به ر چاوي سانسوز چي بيشار قته وه.
 هه مو نه وانه واپان كرد خه وه به ردينه بگاته نم پله يه ي ئيستا له شار دراوه يي، له وه كه خوي
 به ده سته وه نادا و به هاساني نايزاني. زور كه س ده لتي كو كرده وه ي هه نديك وشه ي
 رهنگاو رهنگه له په ناي يهك، رهنگه زور كه س واي بو بچي كه خه وه به ردينه ته نها هونه ره كه ي
 نه وه يه برتيك وشه ي رهنگاو رهنگي له هه نديك رسته ي زور رازاوه له په نايهك داناون، به لام
 شهرت نيبه مه عنايه كي هيتده رتيكي تيكي شي هه بي. خوي شاعير ده يه وي خه لك وا تي بكا و
 نه وه يه كيكي له مه به سته كاني سواره بوو كه مه گهر كه سانيك زوري خق پتوه ماندرو بكن و

را دهی تیتگه یشتنی هونه ری و نه ده بیشیان بهرز بئ، ده نا خه لکی دیکه با تن نه کا.

جا نه مه دیاره خو له سهرده میتکدا نه تو ده توانی، نه وه به عه ییتک دانیتی، به لام له سهرده میتکدا نه مه به هونه رتکی زور بهرز حیساب ده کری. په نگه له کاتیتکدا که ولات نارامو نازاده و خه لک پتویسته قسه کانی خو ی به شپوه یه کی زور په وان و هاسان بکا، بو نه مه نه وعه خه لکه نه م جوړه قسه بکه ی عه ییتکی تیتدا بئ، به لام له زه مانیتکدا که له لایه که وه حکومتی پو لیس هیه، تو ده تو قسه کان و وته کانتی لی بشاریته وه، له لایه که وه تو ریسالته و په یامیتک پتیه که ده ته و زما نی کوردی بهرز بکه یه وه، نه ده بی کوردی په ره پئ بدی، جوانی بکه ی، بیرازنییه وه. له م کاتانه دا نه مه هونه رتکی زور گه ورده.

من له سر خه وه به ردینه و باسه که ی په نگه هه ر نیستا نه ودی له بهر چاومه هه ر نه ونده بئ که کو تم. نه گه ر نپوه پر سیار تکتان هیه لیم بکه ن، نه مجا هه ول دده م شیعه ر که تان بو بخو ښمه وه و له هه ر جیگا به ک که بو م خو ښمنده وه مه عنا که ی له گه ل خو ښمنده وه که ی به یان ده که م.

له یه که مین به شیدا با سی نه وه ده کا ناو چو ن له ده رو نی کتو ده که دا به نیازه بیته ده ری، به لام هیشتا رتگای لی گیرا وه و ناتوانی بیته ده ری. نه مه شهر چی گو ورائی نوتفه ی حه ره که تیکی کو مه لایه تییه له ژتر کتوی نه زانی نی فرا وانی تو وده ی بئ خه به ری خه لک. نه م تو وده فرا وانه بئ خه م یا بئ خه یاله ی یا بلتین سا ویلکه یه که پشتی چه ما وه ته وه له ژتر هاری سته م. چو ن بز و تنه وه یه کی کو مه لایه تی، سیاسی، فه ره دنگی، فکری خه ریکه نوتفه ی ده گو وری و خه ریکه سر ده ردینئ، نه مه له واقیعه دا وه لاده تی یه که مه. له وده سواره که ویک به میسال دینئ، که له زیندانی قه فه سدایه، به لام با شیعه ر که تان بو بخو ښمه وه جا مه عنا ی لی دده مه وه.

له چه شنی گه رو ی که و،

که و ی دؤ می یه خسیری زیندانی داری،

په ی سه وژه به سته ی خرؤ شانی هاری

ته ره ی با وده ی تاسه هاری هناری

وای دانا وه که ویک دئ، که وه که که و ی دؤ مه، گیرا وه له زیندانی کی داریندا. چو نکه قه فه سی که و دارینه. بو یه پتی ده لئ زیندانی داری. به سته ی سه وژ ده لئ. به سته ی سه وژ دیاره به سته ی ژبان، به لام نه وه به سته ی سه وژه هه ر نه ونده نییه، نه مه به سته ی خرؤ شانی کی گه نجیتیشه، باره که وه، بیر ی چی ده کا نه م که وه؟ نه م که وه بیر ی نه و کاته ده کا که له با وده ی بناردا بو وه و تاسه ی نه و سهرده مه ی هیه. جا بو یه وده فه که دو ورو در ژه. که ویکه له قه فه سی

دارینی دۆمبیکدایه، گهنجه و پره له سهوزهی خرۆشانی دهوهری پارێتی خۆی، له باوهشی بناریش دوور کهوتۆتوه و دهناڵینێ بۆ مهوتن و نیشتمانکهی. ئهم کهوه گهرووی چۆن دههاژێ و پره له بهسته، ئاوهکه له دهروونی کێوهکهدا ئاوا دههاژێ. ئهمه لیڤه کۆیلهیهکه و تهواو دهبن. ئهمجا دهچیتته سهڕ بهشیکی دیکه.

شهپۆلی لهگۆتن خۆتی شهرمی کچانه

لهسهڕ روومهتی ماتی بووکی رهزاسووک

به تینی پتاوتنی روانینی زاوا

گهرمتر له پرشنگی تازی بههاری

ئهمجا چۆن کاتیکی بووکیکی له بهر دهم زاواکه پارههستاوه، زاوا به تین تینی دهروانی و دهیتاوتینیتتهوه، وهکو چۆن بهفر دهتوتیتتهوه. بهفریش چۆن دهتوتیتتهوه به پرشنگی بههار. جا چۆن پرشنگی بههار بهفر دهتوتینیتتهوه، روانینی زاواش ئاوا خوتن دینیتته «سهڕ روومهتی ماتی بووکی رهزاسووک». ئهم چهپهکهتی خۆتته لهسهڕ کولمهی ئهم بووکهش جاریکی دیکه به چهپهکهتی ئاوهکه له نێو کێوهکهدا دهشوپهتتی. ئهمهش کۆیلهیهکه لیڤه تهواو دهبن.

وهکو نهرمههنگاوی لاری بهرهو ژوان

له جیژوانی زیندوو به گیانی کچی جوان

ئهمهش تهشبهیهتیکی، خۆی شیعریکی. چۆن ئهگهر لاویکی ههنگاو ههڵدینیتتهوه دهچێ بۆ ژوان، ژوانیک که دهزانێ ئیستا کچیکی تیدایه، زیندوو جیژوانهکه، ژوانگه زیندوو به گیانی کچیکی جوان که ئیستا له وێ چاوهروانی دهکا، ئهم لاره به چ تین و تهوژمیک ههنگاو ههڵدینیتتهوه بۆ گهیشتن بهم ژوانه. ئاوهکهش دیسانهکه بهم تین و تهوژمه له نێو کێوهکهدا دهبزۆی. ئهمجا کۆیلهیهکی دیکه دهست پیدهکا:

وهکو گهرمهیاوی قهشهی دهستی تاراو

له بژۆتی دهریای هلوورینی بهروی

ئهمه دوو سێ تهشبهیه تیکی خستونهوه. له پێشدا دهستی شوبهاندوو به ماسیهک. ماسی قهشه. چۆن قهشه ماسی که دوور دهکهوێتهوه له دهریا ههڵدهبهزێ بۆ ئاو. ئهی ئهگهر دهستیکی له دهریای بژۆتی سینگ و بهرۆکی مهحبویهکهی خۆی دوور کهوتبیتتهوه، ئهی ئهم دهسته چۆن خۆ دهکووتی بۆ وهی جاریکی دیکه بگاتهوه نێو دهریای سینگ و بهرۆکی یارهکهی. جا ئهوهش وهکو ئاوهکه دهچێ که له نێو کێوهکهدا دووباره دهبزۆی. ههمو ئهوانه دهلتی، جا ئهمجار له جیتی دیکهدا دهلتی: وهکو ئهوانه، وهکو ئهوانه، وهکو ئهوانه.

به خور خۆ به دیواری کتوا نه دا ناو
له گهه گاشه بهردا سهه نه سوئی، سهه نه سوئی.

ئه مه سهه ته تای هاتنه دهه ریتی. که وابوو ئهه پینج شهش کۆیله جیاوازه ههه یه که به جیا
بۆ ئهوه یه چۆنییه تی بزووتن و گهه ران و به دهووری خۆدا، سووهرانی تهقه لای ناو له نیتو کیتودا
دهه ریخا.

کچی نوور قه تیه سی دهستی دپۆی کتوه
له نه نگوسته چاوی دلی ختۆی کتوا
بهه ره و دهه، بهه ره و شاری دهه ریا بهه ره و.

تهه شبیهی دهه کا به کچی که دپۆیک گرتو به تی، قه تیه سه له دهستی دپۆدا که نهو
دپۆهش دپۆی کتوه. ئه مه کچی نووره که ناو مهزه هه ری نووره و په مزی روونا کیه. له
کوتدا، له نه نگوسته چاوهی که له نیتو دپۆستی دلی کیتودا مه وجوده، خه ریکه دپته دهه و
خه ریکه به واته وه بهه ره و نهو شاره ی که هی ختۆیه تی، که کچی نوور نی ئه ویه و به لام دپۆی
کتیو نه سیری کردوه، خه ریکه دپته دهه ری به واته وه بهه ره و شاره که ی ختۆی، به لام به کیتودا
دهه روا، تا ئیره هاتوه، خه ریکه بیتته دهه ری.

سوارة لیره دا خه ریکه بلی: وهکو ناو که دهه یو بیتته دهه ری، دهه ریش چاوه روانه ناو بی.
من له بیرمه له گهه سوارة گه یشتینه نهو جیگا یه، نهو شیعه ری مه ولانا جه لاله ددینمان له بیر
بوو که دهه لی:

«گر که تشنه آب جوید در جهان آب هم جوید به عالم تشنه گان»

ئه مه بۆچوونیکه فه لسه فی زۆر جوانه. خۆ هه ره نه وه نییه خه لکی تینوو وه دووی ناو
که وتوون، کۆره ناویش له دنیا دا وه دووی نه وه ده که وێ کتی تینوو به، چونکه ناو پتۆیستی به وه
دیه به خوریتته وه. نه گهه ناو نه خوریتته وه کتی بزانی ناو چیه، چهند خۆشه، چهند پتۆیسته،
چهند پیرۆزه. جا ئهه دپه وێ رابیتته یه کی فه لسه فی و مه نتیقی له به ینی نیازی خه لک به ناو
و نیازی ناویش به خه لک نیشان بدا.

سوارة لیره نه وه دهه لی. ناوه که راسته به ته مایه بیتته دهه ری، به لام دهه ریش به ته مایه ناو
بیگاتی. جا بۆیه باس دهه کا، دهه لی:

گهرووی ویشک و چاوی سهی چاوه گانی
دهرووی روونی ناوه

نه وه نییه دهه لێن: «فلان کهس دهروویه کی روونی هه یه، جیگای ئومیده».

چاوه گانی گهرووی ویشک بوو له توونییان، چاویشی سهی بوو له ئینتیزار. چونکه

چاوی سپی همیشہ نیشاندی چاوه‌روانییہ۔ بۆیه کانی گه‌رووی ویشکه، چاوی سپییه له نینتیزاری ئه‌و، ئه‌و چاوه‌روانیییه‌ی ئه‌و یانی خواستنی ئه‌وه‌ی که ئاو بیتته دهر، ئه‌م خواسته دهره‌وی پرونی ئاوه، ئاو به‌و ئومیده دیتته دهر چونکه خه‌لک ده‌یان‌ه‌وه‌ی، خه‌لک داوای ده‌کن. جا ههر ئه‌وه نییه له‌سه‌ر زه‌وی، له ته‌بیعه‌ت هه‌م‌وه‌ی داوا ده‌کا.

به فانۆسی نه‌ستیره به‌رچاوی پرونه
 نه‌ستیره‌ی بۆ بۆته فانۆستیک و بۆی گرتوه هه‌تا بیتته دهری.
 له به‌ر پیتی هه‌ریری که‌وه‌ی سینه‌ره
 به‌ بۆی مانگه‌شه‌و چنده‌راوه.

که له سه‌ره‌وه فانۆسی نه‌ستیره‌یان بۆ راگرتوه، له خواره‌وش مانگه‌شه‌و که له چیمه‌ن ده‌دا و له سینه‌ره ده‌دا ده‌لتی هه‌ریریکه، به‌لام تیشکی مانگه‌شه‌و بۆته رایه‌ل و بۆ پیتی چنده‌راوه.

ئه‌لتی بورجی خاپووری میژووی له‌مێژین
له‌ درزی هه‌زار خشتی رۆژ و شه‌وانی
دلۆیه‌ی چه‌می پۆلی په‌ریانی دادا

تا ئیستا باسی ئه‌وه ده‌کا، ئاو ده‌یه‌وی بیتته دهری، جه‌ماوه‌ر یا خه‌لک و جیهانیش ده‌یه‌وی ئاو بیتته دهری. له‌م دوو نیازه‌وه، له‌م دوو ئاوا ته‌یه که بزوتنه‌وه له‌گه‌ل خه‌لک پێکده‌گه‌ن. بزوتنه‌وه‌یه‌ک ده‌یه‌وی بگاته خه‌لک، خه‌لکیکیش ده‌یه‌وی بزوتنه‌وه له‌ نیویدا دروست بێ. جا ئینجا که دیتته دهری باسی خۆشیی ده‌نگی ئاو ده‌کا. ئه‌مه‌ی که خۆتندمه‌وه باسی خۆشیی ده‌نگی ئاوه‌که‌یه، به‌لام په‌کجار زۆر. وه‌کو فارسی ده‌لتی - موعه‌ققه‌دی کردوه.

ئه‌لتی بورجی خاپووری میژووی له‌مێژین
له‌ درزی هه‌زار خشتی رۆژ و شه‌وانی
دلۆیه‌ی چه‌می پۆلی په‌ریانی دادا

ئه‌م حیسابی کردوه تاریخ وه‌کو قه‌لایه‌ک ده‌چی، قه‌لا یا بلیتین بورجیک به‌ چی دروست کراوه؟ به‌ خشت، خشت له‌سه‌ر خشت، تاریخیش به‌ رۆژ و شه‌و دانه‌راوه، ههر رۆژ و شه‌وه خشتیکه له‌م بورجه. پۆلی په‌ریش ئه‌وه‌ن که له‌ ئه‌فسانه‌دا دێ، له‌ پێش تاریخه‌وه، بۆیه له‌م بورجه خاپووره‌دا، له‌م بورجه له‌مێژینه‌دا میژووی قه‌دی له‌ درزی شه‌و و رۆژه‌کانیدا له‌ خیالی تاریخێ کۆندا ده‌نگی په‌ریانمان پێ ده‌گه‌یه‌نێ، ده‌نگی ئه‌و په‌ریانه‌ی له‌ ئه‌فسانه‌دان و ئیمه هه‌م‌وه‌مان پیتی راهاتووین، چونکه چیرۆکه‌مان بۆ کوتراوه، که دایکه‌مان قسه‌ی بۆ کردووین، که ئه‌فسانه‌مان پێ کوتراوه، باسی ئه‌و په‌ریانه‌مان کردوون که له

ئەفسانەى كۆندە ناويان ھەيە. دەنگى ئەو پەرييانە چەندە خۆشە كە لە خيالى مېژووى لەمىژىن و ئەفسانەى كۆنەو پيمان دەگەن ئەويش لە درزى خستى رۆژ و تاريخدا، دەنگى ئەو ناوەى ديتە ھەري بە قەد ئەمە خۆشە، يانى ھەموو ئەو تەشبيھانە بۆيە دەكا بلىن ناودەكە دەنگى خۆشە.

ئەلەي پىكەنەنى كچى سەرگوزشتەى قەدىيى

لە ئەندامى تاپۆى وەكو بوومەلئەلى

- سنوورى شەوى دوتىن و ئەورۆى بەياني -

پەچەى قورسى نەيسانى نەيسانى لادا.

ئەمە وا دادەنئى سەرگوزشتەى قەدىيى كە دەكاتە ئەفسانەى كۆن، وەكو سنوورىكە لە نيتوان دوتىن و ئەورۆدا. شەوى دوتىن و ئەورۆى بەياني، ئەمە سنوورى بەياني تاريخ و پيش تاريخە. ئەم سنوورە ناديارەى بەياني دوتىن و ئەورۆ دەشوبهيتن بە كچىك كە ئەم كچە لەو ديوى مېژووە كە دەنگى قاقاي پىكەنەنى دئ، دەيەوئ ئەفسانە كۆنەكانمان بۆ بگيرتتەو، بەم ئەفسانەى كە ئەو دەيگيرتتەو بۆ نيمە و لەگەل رابردوو ئاشنامان دەكا لەسەر ئەم تاپۆيە، لەسەر ئەم شەيەى تاريخە، پەچەى قورسى لەبەرچونەوئى نەيسان لادەدا، نەيسان شتى لە بىر دەچتتەو ئەگەر بىتوو تاريخ يارمەتى نەدا.

ئەم كچەى كە سەرگوزشتەى قەدىيى تەشبيھى دەكا بە كچىك كە پىكەنەنى دوتىن لەسەر ئەم بوومەلئەلە، لەسەر ئەم تاپۆى بوومەلئەلى بەياني سنوورى شەوى دوتىن و ئەورۆى بەياني ئەم نىقابە ھەلدەگرت كە نىقابى ھەراووشى نەيسانە سەبارەت بە رابردووى خۆى. نيمە ئاشنا دەكاتەو جارىكى دىكە بە تاريخى كۆن، جا ئەم پىكەنەنى ئەم كچە، ئى ئەو سەرگوزشتە قەدىيە، وەك دەنگى ناوەكە دەچن. ئەمەش دووبارە بۆ ئەويە كە جارىكى دىكە دەنگە خۆشەكى ناو بگەيەنئى. جارىكى دىكە ھەر دەچتتەو سەر بەندەكە و دەلئى:

ئەلەي دەنگى شەمالە رەشمالى دۆلى دەرپە

شەمالى ھەرى دوورەشارى

پشوى پر لە ھەترى بەھارى كچى كورد

بە ھەترى شووشى گەرووى زەردوزۆلى

لە زەنۆرى زوتناوتى ساي زرينگانەوئى شەو

بە خور زەزمەى ھەلپەو

واى دادەنئى كچىكى كورد لە ھەريەكى دوورەشار كە پرە لە ھەترى بەھار بە گەرووى خۆى كە دەلئى ھەترى، بە گەرووى زەردوزۆلى كە دەلئى ھەترى، كەى؟ لەو كاتى

زهنویری که دنیا زیتوژن کراوه، بۆچی؟ چونکه مانگه شه و لیتی داوه و جیهانی سپی کردوه، بۆیه زیتوژن کراوه ده لیتی به زیتو چاندووته. له و کاته دا که شه و ده زینگیته وه کچیک له دۆلده له و کاتی به هارده دا نه گهر به خوڤ زهمزه مهی هه لبرئ و گۆرانیه ک بلتی، نه نه مه وهک دهنگی ناوه که ده چئ.

جا ئینجا دیته سهر هاتنه ده ری شکلی ناوه که. نیشاره به وهی دهکا که شه قولقه مهر ههیه که له حه دیسی کۆندا ههیه، که پیغه مبه ر به قامک ئیشاره ی کرد و مانگ دوو له ت بوو، پیتی ده لیتن شه قولقه مهر، ده لئ:

به نه عجازی نه نگوستی پاکی مه مه ده

شه تی نوور به پروی مانگی عه رزا کشاوه

نوور به عاسماندا ده کشئ، به لام نه م به سهر عه رزدا شه تیکی له نوور پاکیشاوه، نه ناوا قامکتیک هیتا ویتئ.

ترووسکه ی برووسکه ی شهوی دهم به هاری به هه وه

له سهر عاسمانی زهوی راخوشاوه.

چۆن برووسکه له سهر ئاسمان را ده خوشئ، له شه و تیکی دهمه و به هاریدا که هه وری زۆره، نه م له باتی به سهر ئاسمانیدا راخوشئ له سهر زهوی نه م برووسکه یه راخوشاوه. نه مه شیه ناوه که یه که دیته ده ری. جا نه مجا ده لئ نه م ناوه که ده گاتئ ئیستیفاده که ی چیه:

له ههر گاز و رتبه زئی وا گازی ناوی نه گاتئ

نیازی هه زاران که زیه ی به نازی وه دی دئ

ده بووژیته وه داری چاکی به ودمی هه ناسه ی

شه نی نه رمه لاوتنی دهم با ی نه خاتئ.

له ههر گاز و رتبه زتیک دیاره هه م گاز و هه م رتبه ز هه ردووک یانی شوئن، یانی مه کان، گازی دوو هه میش یانی ده نگ، یانی سه دا. گازی دهکا یانی بانگی دهکا. جا له ههر شوئن و رتبه زتیک که دهنگی ناوه که ی که یشتئ نیاز و ناره زووی هه زاران که زیه ی به ناز وه دی دئ، پیتی ده بووژیته وه. «ده بووژیته وه داری چاکی به ودمی هه ناسه ی». چونکه داری چاکی ره مزی پیریتی و وشکیتی و نه بووژانه وه یه. داری سهر شه خس یا داری چاکی، داری پیره و وشکه و تازه قابیلی بووژانه وه نییه. «نووری» ده لئ:

له سهر به ستووی ژیان وهک داری چاکی

به ته نیا مامه وه بئ به رگ و بئ به ر

که لئ بئ ته نتره تاوی هوممدم

له زه رده ی رۆژه ری مانگی خه زه لهر

له شیعرى کلاسیکى ئەم سەردەمەى کوردستانی ئێراندا ئەمە یەکیەک لە خۆشترین شیعرەکانە، ئەم شیعرەى نوورى.

دارى چاکیش کە وا پیرە و وشکە، تەنانەت ئەودش بە بەرەکەتى هەناسەى دەبووژیتەوه، بە ودمى هەناسەى، دەزانی ودمیش ئەم هێزەیه کە بەپیتی باوەرى جەماوەرى خەلک هێزى سىحراویە. کەسێک توانا یا بەرەکەتێکى تاییەتى هەیه بۆ چاککردنەودى برێک شت، برێک مارانگەستى پێ چاک دەبێتەوه، برێک شیتى پێ چاک دەبێتەوه... ئەمە پیتی دەلێن «ودمى پێیە». جا ئەم دارە چاکەیه وا پیر و وشکە کە دەبووژیتەوه، وههاسى دەبووژیتەوه وەک دارى لاوتى بەر دەم شەهەبای لێدەکا. دەزانی لاوتى دارى بییە، بەلام بى دوو جۆرە: ئەو بییەى کە بن ئەستور دەبێ و زەلام دەبێ و گەورە دەبێ ئەمە جۆرێکە. ئەوى دیکەى کە شوولە و خەلقە و دەمیتەوه و سەوتە و قەرتالەى لێ دەچن، ئەمە نەرمەکەیتى. ئەم جۆرە بییە پیتی دەلێن لاوتى. جا ئەم دارە لاوتنە هەتا ناخى هەر زۆر نەرمە، کە با لێی دەدا دەشیتەوه. ئەم دارى پیری سەر شەخس و چاکە و لێدەکا وەک لاوتى بەر دەم شەبا. جا ئەمجا پاش ئەودى ئاو هاتە دەری و وەرێ کەوت ئەمجا ئاو بوخۆی بیر دەکاتەوه.

بەبێ ئەم بێرکردنەوهیه، بەبێ ئەم وریە ئاو ناتوانێ پڕوا. مەبەستى سوارە لێرەدا ئەوهیه بلى ئاو لە خۆرا ناپروا، نیازیکی هەیه، بەرنامەیهکی هەیه، ئامانجیکی هەیه. وەدوى خەوندەکانى خۆی کەوتوو، وەدوى ئامانج و ئارەزووەکانى خۆی کەوتوو، بۆیه لە دەروونی خۆیدا ئاوا بیر دەکاتەوه:

ئەلێن تاجى زومروتى دورگەى لە سەر ئاوه دەریا

هەتا چاو هەتەر کا، شەپۆلە، شەپۆلە

لە پرونا، لە چرونا

بە ئاهەنگە سەریەندى بزۆینى خۆش

لە بەر خۆرەتاوا ئەلێنى سینگى ژینە ئەهاری

ئەلێنى: هانى هەستانه دەنگى خۆش

سروودی خوناوهى بەهاره لە گوتما

لە هەر شپۆهجواری، هەر دهمتهچۆم

لە دلمایە پروای بەرینى بە دەریا گەشتن

لە تاریکە تاراوگەکم وا بە سەرچوو

زەمانى تەریکم

ئەتر خێر و خۆش لێ پێما.

ئاو ئاوا بېر دەكاتهوه. باشه ئو جىگايەى من بۆى دەچم چىيە ؟ من ئارەزوم چىيە ؟ من
هەلەوەداى چىم ؟ ئىم ھەموو ھەول و تەقەلايە لەبەر چىيە دەيدەم ؟ من دەمەوئ بگەم بە دەريا ،
ئامانجى من ئەوہيە بگەم بە دەريا . جا ئەمجا دەلتى دەريا چۆنە ، دەريا جىگايەكە :

ھەتا چاو ھەتەر كا ، شەپۆلە ، شەپۆلە

لە بوونا ، لە چوونا

چ بە وجوودى كە بوونەكەيە ، چ بە چوونى ، يانى بزووتنەكەيەتى ، ئەمە دەريايە . دەريا
سروودىك دەلتى ، ئىم سروودە :

بە ئاھەنگە سەرەندى بزوتنى خۆشى

سروودى دەريا سروودىكى بزوتنە و سروودىكى بە ئاھەنگە . دەريا چۆنە :

لە بەر خۆرەتاوا دەلتى سىنگى ژىنە ئەھازى

دەريا راكشاوہ ، لە ژىر خۆرەتاوا و سىنگى كە دەھازى دەلتى عەينى ژيانە ، دەلتى ئەمە
ژيانە ھەناسە دەدا .

دەلتى ھانى ھەستانە دەنگى خۆشى

دەنگى خۆشى دەريا دەنگىكەبۆ راپەرپىن ، ھاندانە بۆ راپەرپىن . من سروودى خوناوہى
بەھارم لە گوتدایە ، من دەزانم باران دبارى ، بارانى بەھارە و ئەويشە كە ھومىدى ژيان و
ھومىدى بزوتنە بە من دەدا . لە بەر ئەوہى خوناوہى بەھار سروودىكە لە گوتما ، بەلام چۆن
ئەمەن يەك دەگرمەوہ ، ھەر بە تەنئىم ، من بە تەنئى نىم :

لە ھەر شېوہ جۆبارى ، ھەر دەشتەچۆم

ئىمە ئو ھەموو جۆبارە و ئو ھەموو چۆمەين كە يەك دەگرىنەوہ . خوناوہبارانى وردە بە
گشتى . خۆشپىيەكەى ئەوہيە ھەر كەسە دەتوانى مەعنای خۆى لىداتەوہ ، بەلام لىرەدا دەيەوئ
بەلتى من سەرچاوہكەم لەو خوناوہى بەھارىيەوہيە . ئىم ئەوہيە كە ژيان دەدا بە من ،
بەردەوامبوون دەبەخشى بە من . پاكىي خۆشى سابىت دەكا كە من لەو خوناوہ پاكەم ، بەلام
من ئاوا يەك دەگرمەوہ :

لە ھەر شېوہ جۆبارى ، ھەر دەشتەچۆم

ھەموومان پىكەوہ دەتوانىن بىيەنە ئەوہ ، لە نەتىجەى ئەوہدايە كە ھەموومان يەك
دەگرىنەوہ :

لە دلمايە ھەرواى ھەرىنى بە دەريا گەيشتن

بۆيە ئاوا ئىمانم پەيدا كەردووە كە ئىمە دەتوانىن بە دەريا بگەين ، چونكە بە تەنئى نىم ،
چونكە ئىمە زۆرىن .

له تاریکه تاراوگه کم وا به سمر چوو

زهمانی تهریکیم

ئو زه مان نه ماوه من له دلی کیوه که دا به تهنی تهریک ماییتم و که سم له گهل نه بی.

نیتر خیر و خوشی له پتیا.

نیتر نه وه که و توومه ری و نه مه سه ره تای حه ره که قه، نه مه سه ره تای بز و وتنه، له بیرمه کاتیک له گهل سواره ی به یه که وه نه و شیعه ری «کوش آبادی» مان ده خوتنده وه: «رستگاری قد میست که زجا برکندت. خسته ای می پرسد رستگاریان کو/ به عبث قله کوهی را در پيله می نمایانمش/ و کسی نیست بگوید باری رستگاری قد میست که ز جا برکندت».

نم شیعه ری سواره نه وه به که من هر له ریگا وه ری که و تم نیتر خیر و خوشی له پتیا. من رزگار بووم له نیو کیوه که دا. نیتر هرچی دیته پیشی تازه رزگارییه. جا تا نیره قسه ی ناوه که بوو. نه مجا شاعیر خوی ده لی:

وه هایه:

که کانی به هیوا

به هارانه لووزه ده به ستن به رو شاری ده ری

نه وه مووه کانی به که به هاری دینه ده ری و پرو به ده ری له بهر نه وه هیوایه ناوا ده ری.

به لام داخی جه رگم له گهل هر به هاری

که راته چله کن سه وزه لانی

له خاکینه خهونی گرانا

نه وه نه وه لی به هاره و کاتی نه وه به که نیتر له وه خهوه خاکیه ره بچله کن و وه خه بهر بپن و ببورینه وه و بکه ونه سه ریگا، که چی له و کاته دایه من:

له دلما خه م داخی نم ده رده سه وزه:

که ده ری گرانی هه موو ریوار و نه وزه.

تو ده چی، ریوار، به ریگادا ده ری خه ریکی بگه یه ی، به لام له نیو ریگا که دا خه ونو و چکه ده تگری و وه نه وز دده ی و ناگه به مه قسه د. که مده وامی، نیوه چلی، نه گه یشتن به مراد و ده ست هه لگرتن له خه بات میژوی کورده، که نه ویش ناوا داخی بو ده خوا و ده لی به داخه وه له نیوه ی ریگادا خه لک ده وه ستی. نه گهر نه وه وه ستانه نه بایه ده گه یشتینی. به م ته رتبه به نم به شعی خه وه به ردینه که سواره کوتی، له قوناخی یه که مدا تا نیره بوو. جا لیره به دواوه سواره خه ریکه نیتر به ری پتده دا، گه ورده ده کاته وه و ورده کارییه کانی شی یه که یه که به بیان ده کا، به یانی ده کا هر ناودی چونه. نم ناوه چونه و ناوده کی دیکه چونه، ده لی:

له بهر نووری خۆرا

گهلی کۆتیه کانی شهوارهن

وهكو بالنده وان. بالنده نهگهر له تاریکی را هاته پروناکایی شهواره دهی. کانیش، کانی چکۆله پیتی دهلتین کۆتیه کانی، بۆیه دهلتی نهم کۆتیه کانیشانه شهواره دهی، عاده تیان به نوور نهگرتووه.

زنهی دهم به هاواری هاری درۆزن ههزارن

دهزانی زنه له پیرا ههله دهقۆلتی، زۆر بزۆز و هاره، به لām به داخهوه شاوه که می که مه و درۆزنه و هیچی تیدا نییه و بیده یه وه نه ده بیتته کانی و نه ده بیتته چۆم. جا خۆشییه که می نه وه یه ئیتمه داده نیشته و ده مانکوت ئه مه له سهر کی دیتته وه و ئه مه له سهر کی نایه ته وه.

زنهی دهم به هاواری هاری درۆزن ههزارن.

ئهوانه چۆن، ئه م زناه:

که تهسلیمی سهر و تهسلیمی بنارن

بنار، بناری شاخ هیتته ترساندوونی، هیتته تهسلیمی خۆی به سهریاندا زالی کردووه که تهسلیم بوون. له بهر نه وه ی تهسلیمی بناره که بوون، تهسلیمی کتیه که ن. له زیندانه که ی خۆیان ناوێرن بینه ده ری. له بهر نه وه:

بهیته ههولی ههلدان و چارانی چارن

له بهر نه وه ی چونکه ئه وان هیچ ههولتیک نادهن عیلاجتیک بۆخۆیان بکه ن، ههلدانیتیک، بهرزبونوه یه که به خۆیان نه وه بیین، چونکه تهسلیم بوون به شاخ و کتیه که، تهسلیم بوون به زیندانه که ی که تیتیدا هه ن و تهسلیم بوون به و کۆمه لگایه ی که له نیویدا ده رین و پریشه له سته م. ئهوانه ده لتی:

به هیوان به گرمیتنی هه وری به هاری

ره ها بن

له زیندانی به ردینی غارا.

نه وه نییه نهگهر هه وری ده گرمیتنی ده لتین کانی تۆقی، ئهوانه به هیوان له ده ره وه هه وری که به گرمیتنی و ئه وان جا له و زیندانه به ردینه ی نیو غاره که یاندا پرگار بن و بیتته ده ری، خۆیان نه وه نده توانایان نییه وه کو خۆی ده لتی سه ری ده گه ل بسوون و سه ره نجام یتگیایه که بدۆزنه وه بۆ هاتنه ده ری. ئه مانه به ته مای هه وری به هارن بۆیان به گرمیتنی، له م زیندانه دا بیانه ییتته ده ری، له ئومیدی مه وعوود ده گه ری، له یارمه تیده رتکی ده ره وه ده گه ری.

به لām ئه وان هه ش که خۆیان ناتوانن بینه ده ری. وه یان نییه، به ته مان که سی که له ده ری

بې پزگاريان کا، له سدر پټي خوځيان ناتوانن راوهستن. نه گهر که سه که ش هاتوو به جوړتک هيتانيه دهري له زیندانی بهر دینی غاره، نه مچا ناتوانن پرژن، پټگا نادوژنه وه، بزيه دهلي:

به هیوان بگرمټن هه وری به هاری

ره ها بن

له زیندانی بهر دینی غارا.

له دوايه لتي زياد دهکا، دهلي:

که چي وا که وي و دهسته وي دهسه لاتی رکي دژل و شيون

له بهر سامي پي وا به زيو و ته زيون

له گدل گزچي کردن گزنگي،

چه و اشن له پټچي نزارا.

نوهانه هينده که وين، ودها دهسته مو و که وي بوون له موقابيل دهسه لاتی رکي دژل و کيودا، زیندانی (قهفهي) دژل و کيو، له بهر سامي پټگا که و ترسي نو پټگا دورودريزه هيند به زيو و ته زيون هر له گدل گزنگي به يانی لتي دان، له گدل گزنگي هه تاو گزچي کردن چه و اشنه دهب ده نيو نزارتکدا، له پټچي شاخ و کيو تکدا، يانی که له پيشدا ناتوانن له زیندانه که يان بينه دهري تا يارمه تيدهرتک دوايه دهستي ان نه داته دهستي. هاتيشنه دهري ناتوانن به پټگا که دا پرژن، له بهر نوه له پټگا ترساون. نه مه جوړتک ناوه.

نه مچا ده گه بڼه جوړتکي ديکه. نو ناوهي که راوهستاوه، نا، نه وه جوړي نو ناوهيه که

خزي دهلي نه مه خراپ ترين يانه.

هه تا بيري تالی گراوي

به دلما گه راوه

هه تا ياد نه کم ناوه به و ورمه بهر دينه کاری گراوه

نه ليم سد مه خاين

وه خاخي که پروگي هه زاران نزي شينه باهوي به تاسدن

وه پروژنه وي هه ست و هان هه ناسدن

چلونه که بهر وي گراوان نه بېن

له نيو چاوي نو خانه دانه

له هي چونه پټي پراوه.

باسي نوه دهکا که من وهختيک باسي بيري تالی گراويک به دلما دي گراويش نو

به ردهيه، نو ناوهيه له ناست خوي راوه دهستي، ناوي مه دهنه که پاش به ديتيک راوه دهستي له

جیځای خوی، ده بې به بهرد. ناو جهوههري بوونی بزوتن و نهوستانه. بهردیش جهوههري بوونی وهستانه و نهبزوتنه. نه مه تهبدیل بوونه به دږی خوت. جا لیتره دایه ده لئی من تا بیر لهوه پکه مهوه بهو ورمه بهردینه، یانی بهو خهونه بهردینه کاری کراوه و ناوا کۆلهی کوتراوه نهوه ناوه. نهوهش ناو. جا ده لیم سهد مخابن، هزار حهیف. هزار حهیف له نیو چاوی نهو بهمهاله دایه. بهمهاله ی ناو. که زهانیک قیبله بوون بو هزاران دوعای باسکی شینی هزاران گیا، هزاران دار و درخت. هر داریک، هر درختیک، هر گیایه که بهرز ده بتهوه ده لئی باسکی شینه و هاواری ناو دهکا. نه هزاران باسکه شینهی که هاواری ناو دهکمن پرویان له کئی بو؟ پرویان له بهمهاله بهو، پرویان له وهجاخی ناو بوو. نه ناوهی که بوژینه روه و زیندو که رهوهی ههست و هان و ههناسه به. باشه نهو چۆن ده بوو بیژوویهک بیینی، چۆن ده بوو زۆلیک بیینی، که نه زۆله گراوه، چۆن ده بوو ناوا له نیو خۆیدا نهو وهجاخه تهبدیل بې به دږی خوی و چۆنه بیژووی گراوان ده بیینی. باشه له چاره نووسی نهو خانه دانه دا بۆ له هی، یانی توفان، لافاو، لافاو و توفانیش تهنانهت بهرکه تی نه ماوه، پیتی براده. باشه نیوه خانه دانیکن له نیو نیوه دا توفان دروست ده بې، کوا توفانه که تان؟ بۆ بوون به بهرد؟ جا نه مجا ده لئی که خویان گه یشتنه نهو قهناعه تهوه بوون به بهرد، تازه نه به ته شویق لئی پارانهوه، نه به جنیودان و په خه گرتن چاریان ناکری.

نه سۆزه ی بلاوتنی میری خوناوهی به هاری

له چیرۆکی کۆندا نه قلنیک ده گپ نهوه: «پادشایه که بوو پتیا ده کوت میرخوناوه. نه مه یادگاری نهو زه مانیه که ئینسان باوه ری بهوه هه بووه که هر مه زه ریک له مه زاهیری ته بیعت خویه کی هیه. خوی ناو، خوی باران، خوی خۆره تاو و رۆژ و مانگ و با». له زمانی کوردیشدا میرخوناوه، میری خوناوه به میری باران ده لئی. دهیه وئ ئیشاره بهم نهفسانه کوردیه بکا، ده لئی: نه نه سۆزه ی بلاوتنه، نه سۆزه ی که پیتی ده لاوتنیه وه که خوی باران ده لاوتنیه وه، نه نهوهش که برا پتیاره کهی خوی تووکی لئی دهکا و په خه لئی دهگری و قسه ی پت ده لئی (تووک کردن، فهرقی بهینی نزا و تووک: نزا، پارانهوه و دوعای خیره، تووک دوعای شه ره و نفرینه) جا نه نهوهی که میرخوناوه کهی به هار ده لاوتنیه وه، نه نهوهی که برای پتیاره تووکی لئی دهکا و نفرینه دهکا:

له کاسی خهوا، فتری راسانی ناکه

له مانا، به تامان و بریا

په مهانی هه رمانی ناکه

له مانا، یانی له مانه وهدا و له مانگرتندا له مانگرتن و مانه ویدا، چ به ناماندا

برۆی و چ به بریا هاتبایه‌ی په‌شیمانی هه‌ر مانه‌وه‌که‌ی خۆی ناکا. یانی جاویدانه‌یی هه‌یه.
تازه له به‌رد بوونی خۆیدا قابیلی ئیسلّاح نییه، تازه ناگۆژێ.

وه‌ها گه‌ی له‌شی به‌و گه‌ به‌ردینه‌ گاری دراوه

که‌حێلێکه، گۆژێ و حێله‌ی نه‌ماوه

گه‌، یانی به‌ند، گاو کردنیش نه‌وه‌یه که‌ شتێک ده‌شکێ پیتی پتوه‌ ده‌نووسینه‌وه، وه‌ها
گه‌ی له‌شی به‌و گه‌ به‌ردینه‌ی که‌ کراوه، گاو دراوه و پێکه‌وه‌ نووساوه، وه‌کو نه‌سپێک ده‌چێ
گۆژێ و حێله‌ی نه‌مابێ، تازه له‌وه‌ که‌وتوه‌ بگۆژێتی. ناخه‌که‌ی ده‌لی:

وه‌هایه که‌ هه‌ر گپایه‌ له‌و ده‌شته‌ شین

له‌سه‌ر ماته‌می ناوه‌به‌ردینه‌ سه‌رشین و سه‌رگه‌رمی شین

عه‌ده‌ت وایه له‌ وه‌ختی تازێ و ماته‌مدا قه‌دیم خه‌لک سه‌ری خۆیان به‌ خم شین ده‌کرد،
خه‌میان له‌ لکی سۆرانی و له‌سه‌ر شانیان ده‌دا، بۆیه پیتی ده‌لێن سه‌رشین، سه‌رشین که‌سه‌یکه
که‌ تازێباره. ده‌لی هه‌ر گپایه‌ک له‌و ده‌شته‌یه یا شینه یا سه‌رگه‌رمی شینه، یا سه‌ری شینه،
یانی ماته‌می گرتوه‌، هه‌موو ماته‌میان که‌ بۆ ناو نایه. من لام وایه ئه‌م به‌شه‌ی که‌ نیسته‌تا بۆم
خوێندیه‌وه‌ ده‌بوو ناخه‌ به‌ش بێ پێش نه‌وه‌ی که‌ ده‌گاته‌ نه‌وه‌ی ده‌لی:

له‌ نێو نه‌و هه‌موو ناوه‌ هه‌ر چاوه‌یدک

هاوی هه‌نگاوی خۆشه

یانی ئه‌م دووانه، نه‌وه‌ی نیسته‌تا خوێندمه‌وه، په‌مز و نیشانه‌ی هه‌ره خراپی ناوه. نه‌وی
تریش که‌ ده‌لی:

له‌ نێو نه‌و هه‌موو ناوه‌ هه‌ر چاوه‌یدک

هاوی هه‌نگاوی خۆشه

نه‌ویش په‌مز و نیشانه و میسالی کامه‌له‌ بۆ چاکی و بۆ حه‌یات و حه‌ره‌که‌تی ناو، نه‌و
دووانه‌ ده‌بوو بکه‌ونه‌ ناخه‌ی شیعره‌کان، به‌لام له‌ هه‌ر حاڵدا ئه‌م نوسخه‌یه وای نه‌کردوو. بۆیه
نیسته‌تا ده‌گه‌ینه‌ نه‌وعێکی دیکه‌ی ناو، نه‌و ناوه‌ی که‌ راوه‌هه‌ستی، نه‌ویش گۆله.

گه‌لی گۆله‌ له‌و چۆله‌ په‌خسه‌ری خاکن

به‌ روویا گه‌لا وه‌ک چه‌مۆله‌ی کلۆلی وه‌هه‌ن

وه‌ختێک ناو ده‌چێ و له‌ گۆلیکدا راوه‌هه‌ستی ته‌بعه‌ن داوه‌کانی ده‌وریه‌ری به‌ سه‌ریدا
شۆڕ ده‌بنه‌وه، گه‌لاکانیان که‌ ده‌که‌وتته‌ نێو ناو ده‌لیی چه‌مۆله‌ی لێ ده‌نێن. چه‌مۆله‌ی کلۆلی
لێ ده‌نێن. دیاره‌ نه‌وه‌ دوو مه‌عنا‌ی هه‌یه. یادی به‌خه‌یر، جاری وابوو ئیسه‌ له‌سه‌ر نه‌و دوو
مه‌عنا‌یه‌ کێشه‌مان بوو، که‌ مه‌عنا‌ نه‌سلییه‌که‌ی کامه‌یه. تۆ ده‌توانی دوو مه‌عنا‌ی لێ به‌دی.

«وهكو چه مژله‌ی كلژلی وهریوه» یانی ئهم گهلایه‌ی كه كهوتۆته خواری ده‌لتی چه مژله‌یه‌کی كلژلییه وهریوه. نوونه‌كه‌ی دوايه نوونی جهمع بێ، ئهمه جورێكه. جورێکی ئه‌وه‌یه‌بلێ. «وهكو چه مژله‌ی كلژلی وهریون»، ئهمه دوو جوره. بلتی به پرویا گه‌لا وهك چه مژله‌ی كلژلی وهریون.

گه‌مارۆی زه‌لی نێزه، وا ته‌نگی بێ هه‌لچنیه‌ن،

كه بێ ده‌ره‌ته‌ی پێكه‌نیه‌ن به سه‌د به‌رزگی زه‌رده‌ماسی

تۆ ده‌زانێ زۆر جار له نێو چه‌مدا كه سه‌یری ماسی ده‌كه‌ی، ماسی به‌ینیك خۆی هه‌لده‌گێڕته‌وه به‌رزگی ده‌رده‌خا و به‌رزگی‌شی سه‌پیه، ئه‌وه وه‌رزشێكه ماسی ده‌یكا له‌نێو ئاودا. جا ئهم خۆ هه‌لگێڕانه‌وه‌ی ماسی ئهم به‌رزگ ده‌رخستنه‌ی كه سه‌ی و جوانه، سواره ئه‌وه ده‌شوبه‌یتن به‌ پێكه‌نیه‌ن چۆم یا به‌ پێكه‌نیه‌ن ئاو، ئاو به‌ وه‌سیله‌ی ئهم هه‌م‌وه زه‌رده‌ماسیه كه هه‌لده‌گێڕنه‌وه و به‌رزگی سه‌پی خۆیان ده‌رده‌خه‌ن ده‌لتی ددانی سه‌ی خۆی ده‌رده‌خا. بۆیه ئهمه به‌ پێكه‌نیه‌ن ئاو ده‌شوبه‌یتن.

به‌لام زه‌لی نێزه یانی نێزه‌ی زه‌ل ده‌ واقیعدا، پاش و پێش كردنه، یانی قامیش، نێزه‌ی قامیش، وه‌ها ته‌نگی بێ هه‌لچنیه‌وه و گه‌مارۆی داوه كه رێگای نه‌ماوه ته‌نانه‌ت ماسیه‌كانی‌شی جارێك خۆیان هه‌لگێڕنه‌وه و به‌رزگی زه‌ردی خۆیان نیشان به‌دن و ئاو جارێك وه‌كو پێكه‌نیه‌ن، پێكه‌نیه‌نێك بكا به‌ مانه.

لق و پۆپ و هه‌زگه‌ل

وه‌ها ده‌روپشتی ته‌نیه‌ن

كه بێ فرسه‌تی چاوه‌بركێ

له‌گه‌ل عه‌رشێ پاكن.

ئاو ده‌بێ له‌گه‌ل ئاسمان چاوه‌بركێ بكا نه‌ستیه‌ره‌كان رهنگی خۆیان و عه‌كسی خۆیان له‌ نێو ئاودا بیه‌ننه‌وه، به‌لام هێنده لق و پۆپ و هه‌زگه‌ل له‌ ده‌روپشتی كۆ پۆته‌وه و ته‌نیه‌تی ئاسمانی لق دیار نییه تا چاوه‌بركیه‌کی له‌گه‌ل بكا. ئهمه‌ش به‌شێكه. ئه‌مجا به‌شێکی ده‌گاته ئاویك، كه ئهمه ئاویكه راده‌وستن، كه هه‌یج ناك، ئاویكه كه ده‌پوا، به‌لام پاش به‌ینیك ته‌واو ده‌بێ و وشك ده‌بێ و جوگه‌كه وشك ده‌بێ، ده‌لت:

هه‌تا جوگه‌ ئاوی به‌ ویشکی ته‌به‌نم

ئه‌لتی مێرگی روخساری كێرێکی كال و مناله

به‌ كورزی ته‌مهن جار هه‌جوانه‌کی پرعه‌وشوخاله،

ته‌شه‌نداره‌ جه‌رگی به‌رنم.

جاړ نهو شته په که پيشوو حاصلتيكي لڼ بووه، زهرعاتيكي لڼ بووه، گهغيكي لڼ بووه، جويكي لڼ بووه، بهلام درواوه تهوه، ئيستته هيچي لڼ نيبه، بهلام جيگه كهي دياره كه نه مه جيگاي گهنم بووه، نه مه يه جاړه گهنم، نه مه يه جاړه جو، نه مه يه جاړه نوک. دهلي ژني جوان كه سديري دهكي با پيريش بڼ، نه گهر خوشي جوان نه بڼ جاړه جوانه به جحيلى جوان بووه جا جوگه ناويز وايه، چ ئيستنا وشك بڼ، يادگاري نه ودي زده مانتيك ناوي پيدا هاتووه، وهكو ژنيكي خاوه نه مه نه كه به كچيتي جوان بووه، بهلام چوڼ؟ ته شبيهي دهكا به روخساري كيژتيكي كال و منال. نه روخسارهش ده شويښتي به ميترگ. ته من ودهكو گاسن كووزي به سهردا هينابي، چوڼ ميترگيكي گاسن ده پروشيتي، كووزي لڼ ددها، ته مهنش له سهر ميترگي روخساري كيژتيكي كال و منال ناوا كووزي خوي دادهني و پيري دهكا و دهيكه به جاړه جوان. جا هه مو نه وانه وهكو جوگه ناويكن كه له پيشدا ناوي تيدا بووي، بهلام ئيستنا وشك بووي، نه ودي كه تو دهيني ته شبيهه كاني سواره سچ چوار ته شبيهه له نيو په كدا. حاله تيك به حاله تي دووهم، حاله تي دووهم ده شويښدي به حاله تي سيهم جا له حاله تي چواره و پينجه مدها ده كاته نهو جيگايدي كه نهو مه به ستيتي، جا دهلي، كه وا دهينم.

ته شنه داره جهرگي برينم.

ده تواني دوو مه عناي هه بڼ. يه كيان نه ودي وهري گيږيپه وه، ياني ته شنه داره بريني جهرگم، جهرگم كه برينداره برينه كهي ته شنه داره. نه مه جوړتيكه، يه كيانيش نه ودي، ده بڼ بلتي جهرگ به مه عناي عومقه، ياني قوولايي، نه ودي نيبه ده لين نيو «جهرگ» قوولايي برينم ته شنه داره، له بهر نه ودي جهرگي برينم به هه درووك جوړ ده تواني حيساب بكه ي. بريني جهرگم يا قوولايي بريني جهرگم.

پاش نهو هه مو وانه بچ خوي بير ده كاته وه نهو هه مو وه ناوه يهك به خه سار چور، يهك به فيرو پوي، يهك راوه ستا، يهك بوو به دزي خوي، يهك بوو به جاش، پاش نه وانه هه مو وي، دهلي:

بهلي، دووره گهرمښتي دهريا

بهلي، وايه، كاني هژارن

نه زانم

نه وانه كه پاراوي ناوڼ بژارن

نه زانم له رتيگا،

مه ترسي گهلي ژنگ و ژارن.

بهلام كاكه نهو گشته عدقلي خه سارن

نعمه له دوو مه سله كوردی ده یه وئ كهلک وهرگرئ. یه کیکیان نه وه یه به كوردی ده لئ «گهرمیتن دووره بۆ پیاوی همزار» یان «گهرمیتن دووره بۆ پیاوی فەقییر». قه دیم خه لک له کویتستانه وه ده بوو بینه گهرمیتن بۆ کار و کاسپی، کار و زراعت و فەلاحهت له کویتستان کم بوو، خه لک ده بوو بهروا و بجیتته ولاتی گهرمیتن و گهرمه سیر و له وئ کار و کاسپییه ک بکا و پاشان زستانه کمه [نه و دی پیدای کردوه] بییه تیتته وه له گهل مال و مندالی خوی بیخوا. جا ده یان کوت خه لکی فەقییر ناگاته گهرمیتن. نعمه یه کیکیان نه وه یه ده لئ گهرمیتن دووره بۆ پیاوی همزار.

یه کیکیانیش له مه سله لکی دیکه نیستیفاده ده کا، ده لئ «هر عه قله له خه ساریک» یانی تۆ ده بی خه ساره تیکت توش هاتبئ، تۆ ده بی زهره ریکت کردبی جا دهرسی لی وهرده گری، ده لئ به لئ وایه، نه وه همموه شناخته ی که تۆ بۆت باس کردم، یا خۆم دیتم به چاوی خۆم نم ددرده و نم کۆله مه رگییه ی به سهر ناو هات خۆ منیش ناگادارم، به لئ وایه. به لئ دووره گهرمیتن و دریا، به لئ کانیش همزارن، کویتشمان گهرمیتن دووره بۆ پیاوی همزار، نه وه راسته، ده شزانم نه و ناوانه ی که ده پۆن هممو به جیگای خویان ناگن: به شیک ی برار ناو ددهن، یانی گیای بیتکه لک، نیستیفاده یه کیان لی ده کری که له جیتی خوی نییه. ده شزانم له یتگادا مه ترسی زۆر ژهنگ و ژار و موشکله و دهرده سه ری و کۆله مه رگی هه یه، به لام ناخر چی بکه ی؟ نه ی نه گهر نه وه نه که ی چی بکه ی؟ ده بی نه و نه زمونانه بکه ی، ده بی به م یتگایه دا به رۆی چونکه کاکه نه وه گشتی عه قلی خه سارن. «هر عه قله له خه ساریک» نه گهر تۆ نه و خه ساره تهت به سهردا نه یه و هممو نه و زهره رانه نه که ی و هه لته سستییه وه نه زمون پیدای ناکه ی. له بهر نه و ناتوانی به مراد بکه ی، له بهر نه وه سه یر نییه که نم کویره وه ریبانه مان به سهر دئ. نه وانه هه مووی ده به نه نه زموونی تازه و هر خه ساریک ده بیتته عه قلیک. به م ته رتیبه قسه ی ناخری خۆی ده کا. ده لئ نم یتگیایانه ی که که وتنه بهرمان، نم زحمه ته، نم کویره وه ریه، نم کۆله وارییه نه مه چاره ی ناگری. نه مه ده بی بی، نه مه به شیکه له نه زموونی یتگیه شتن، به بی نه وه یتگیه شتن نییه. جا نه صجا ده گاته سهر ناوی ناخر.

له ناو نه و هممو ناوه هدر چاوه یه ک

باوی ههنگاوی خۆشه

به تنهیا نه وه شاره زای کۆسپ و کهندالی یتیه

چونکه بۆ نه و دی تۆ یتگیه ی موهم نه وه یه یتگاکهت بزانی، شاره زای بی که له م یتگیایه دا چنده ی کۆسپ و کهندال تیدایه، جگه له وه ده بی باوی ههنگاویشت خۆش بی، ده بی به وره

بی، ده‌بی دلت پتی خوش بی، ده‌بی زه‌وقت له‌سهری هه‌بی. نو ناوه «هه‌وَل مه‌نزلی زتییه، ناواتی به‌رزی زتییه» هه‌وَل مه‌نزلی که ده‌بی بیگاتی نه‌ویه وه‌کو میللت پرزگار بی. لیره‌دایه‌که قوناخی به‌که‌م و قوناخی دووهم یا ناواتی نیزیک و ناواتی دور دیاری ده‌کا، ناواتی نیزیک نه‌ویه، نو جوگه و جوارانه هه‌موو کو بینه‌ود پتیکه‌وه بینه زتییه‌ک و نو زتییه شوپه‌تیره‌وه به‌ پرزگاری میلی. ده‌بی تو وه‌کونه‌توه سه‌ره‌خوی بی. بی نه‌وه تو ناتوانی له‌گه‌ل ده‌ریا به‌که پگرییه‌وه که وابوو شهرتی لازم نه‌ویه که تو بزانی به‌که‌م هه‌نگاوت دروستکردنی هم زنی گه‌وره‌یه‌که به‌بریتییه له‌یه‌که‌گرتنه‌وه‌ی میللت و سه‌ره‌خوی و پرزگاری میللت، به‌لام وه‌کو سواره ده‌لی شهرتی دووهمی نه‌ویه، جا به‌ وه‌ش نه‌وه‌ستی، ناواتیکی دورتر و به‌رتریش هه‌بی، نویش نه‌ویه له‌گه‌ل به‌شهریه‌ت، له‌گه‌ل ده‌ریای ئینسان تیکه‌ل بییه‌وه، بو دروستکردنی جامیعه‌یه‌کی پر له‌عه‌دالت و نازادی و به‌راه‌ری، جا بویه ده‌لی:

هه‌وَل مه‌نزلی زتییه، ناواتی به‌رزی زتییه

نه‌زانی له‌هه‌لدیره‌هاتی به‌هتیری

هاتی به‌هتیرییه‌که‌ی که‌یه. نو کاته‌ی هه‌لدیه‌دیرئ. تو تا هه‌وادیه‌ست به‌سه‌ر نه‌یه و تا نه‌که‌وی و تا هه‌لدیه‌نگوی پتی قه‌وی نابی.

له‌نه‌سکوند و چالایه‌هه‌لدان و گیتی

وه‌ختیک جیگایه‌که نه‌سکونده و چاله، به‌رزایییه‌که و نه‌ویایییه‌که - نه‌سکونده‌که به‌رزایییه و چاله‌که‌ش نه‌ویایییه‌که له‌کاتیکدا، له‌و نه‌وده‌ا هه‌لداده و گیتی‌ش ده‌خوا، تا نه‌چیته‌ نیو هم به‌رز و نه‌مییه‌وه‌نه ده‌توانی هه‌لدا، نه ده‌توانی گیتو بخوا، جا ده‌لی:

به‌پۆی شینی سه‌ر شانی ده‌ریایه‌ ژینی که‌رتی

هم ده‌لی ژبانی که‌رتی بو ناوه - که‌رتی نه‌ویه ناوه‌که به‌ ژیر عه‌رزدا دی - ده‌لی تا که‌ی به‌ ژیر عه‌رزدا پۆی. «په‌پۆی شین» په‌ندیکی له‌میتزیه‌ی کوردییه. نه‌گه‌ر په‌پۆی شینیان له‌سه‌ر شانی که‌سیک به‌ستبایه‌ نیشانه‌ی عه‌یب و شوهری و شه‌رمه‌زاری بو.

نه‌زانی له‌پن ناگه‌وی پتیه‌ پتلاوی تاسه‌ی پپاسه‌ی له‌پن بی

هم پتیه‌ی که‌ پتلاویکی له‌پن بی، نو پتلاوه‌ش له‌چی دروست کرابی، له‌مه‌یلی پپاسه‌کردن، یانی مه‌یلی پپاسه‌کردن و هه‌رکه‌ت بۆی به‌وپیته‌ پتلاویک و چووپیتته‌ نیو پیته‌وه، نو پتیه‌ له‌پن ناگه‌وی.

نه‌وه‌ستان نه‌وه‌ستی به‌ده‌ستی

که‌خاروی ئه‌ش و سواری سووی بی

وه‌ستانیش، یانی ماندوو‌بوون، ماندوو‌بوون ناتوانی به‌م ده‌سته‌ بویری یا پتی به‌وه‌ستی،

دهره قه‌تی بێ، که نهم دهسته خاراوی ئېشه - شتيك كه ده‌خارې يانی پادې - و سواوېشه له ژان و نازار، هيند ژان و نازار و نارېه‌ته‌تی و مه‌ينه‌تی چيشتووه، هيند له نېو خهم و خه‌فه‌ت و كوتړه‌وه‌ريدا ژباوه و پاهاتووه كه تازه خاراوه. جا ده‌ستيک له جيگايه‌کی ناوادا گه‌وره بووبې و خاراې و دستان پېي ناوه‌ستی. جا ده‌لې:

له ههر شوتنې راماره، داماره، گاري ته‌واوه

ده‌كرې بليی كاری كراوه. نه‌گهر له جيگايه‌ك راما، بيري كرده‌وه - ليته‌دا مه‌به‌ست له بير كرده‌وه و ته‌زلزول و پراپييه - له ههر جيگايه‌ك كه راما، كه‌وته بيره‌بير، كه‌وته خه‌يالای بوون، كه‌وته سهر نه‌وه‌ی گومانی لې په‌يدا هرو سه‌به‌ره‌ت به راستی و په‌واي پيازده‌كی خوی، له‌و جيگايه‌دا ئيتر داماره و كاريشی كراوه. ئيتر ته‌واوه. هه‌ناوی به هه‌نگاوه. ناو به‌وه كه هه‌نگاو بنې هه‌ناوی هه‌يه و هيزی هه‌يه و توانای هه‌يه. «نه‌سره‌وته كه‌وله‌كی روحی ناوه»، به‌لام هه‌موو زينده‌وه‌رتك كه‌وله‌كی هه‌يه كه روحی له‌نيو نه‌و كه‌وله‌كی دايه. نه‌گهر نه‌و كه‌وله‌كی هه‌يه شكا روحه‌كی ده‌فه‌وتی. كه‌وله‌كی روحی ناو نه‌سره‌وته كه‌يه‌تی. به‌م ته‌رتييه خه‌وه‌به‌ردينه ته‌واو ده‌بې. جا ليته‌ه من هه‌ولم داوه‌له كورت‌ترين موده، له كه‌م‌ترين وه‌ختدا نه‌و مه‌عنايه لې بده‌مه‌وه، نه‌گهر تۆ به‌راستی به‌ته‌وه‌ی خه‌وه‌به‌ردينه بزانی، جگه له مه‌عنا راسته‌قينه‌كی، نه‌من ته‌نيا مه‌عنا راسته‌قينه‌كی ليك دايه‌وه. نه‌گهر به‌ته‌وه‌ی هونه‌ره شيعرييه‌كشی بي‌نييه‌ گوزې، پي‌كه‌وه گونجا‌دنی نهم هه‌مووه وشه جوانانه له نيو رسته‌به‌كدا. دارشتنی كۆله و مه‌فته‌عه جياجياكان، جگه له‌وه ده‌ورت‌كی كه خه‌وه‌به‌ردينه بووي‌تی له به‌رز كرده‌وه‌ی زمانتيكي فاخير، زمانتيكي هونه‌ری بۆ شيعری كوردی، ته‌نسي‌ری له‌سهر هاوزه‌مانانی خوی، يان سی سال داوی خه‌وه‌به‌ردينه كه ئيستا بې، نه‌گهر به‌ته‌وه‌ی له سهر نه‌وه قسه بكی يه‌كجار زۆری وه‌خت ده‌وې. نه‌من خۆم لام وايه نه‌گهر عومرم هه‌بې. يه‌كيك له باشتري‌نی نه‌و كارانه‌ی كه من نارە‌زوم هه‌يه له ژياندا دوو شتن. زۆر شته، به‌لام لانی‌كەم دوو شتيان له لام مه‌به‌ستن، به‌لام به‌عه‌زه وه‌ختيک خه‌وه‌به‌ردينه كه نه‌وه‌ليانه. پيتم خۆشه‌كتيبيك بنوسم ههر ناويشی بنيم «له‌سهر خه‌وه‌به‌ردينه». ئيتر جا هه‌موو شتيك له‌سهر خه‌وه‌به‌ردينه. پي‌شه‌كبييه‌كانی، زه‌مينه فكرييه‌كانی، زه‌مينه فهره‌ه‌نگييه‌كانی، خه‌سايس و تاييه‌قه‌ندي زه‌مانه‌كی، ته‌نسي‌ری له‌چی وه‌رگرتووه، ته‌نسي‌ری له‌سهر كنی داناوه، نه‌وه به‌شيكي‌تی. من له راستيدا پي‌شم خۆشه له پله‌ی دووه‌مه‌دا له‌سهر نه‌ده‌بياتي كوردی سالی ٤٦-٤٧ وه تي‌كه‌لبوونی نه‌و نه‌ده‌به له‌گه‌ل بزوتنه‌وه سياسي و له‌گه‌ل بزوتنه‌وه چه‌كداريه‌كی ٤٦-٤٧ يش شتيك بنوسم. چونكه نه‌وه‌يان به‌تافي ته‌نې نه‌ده‌بيات نيه‌يه، نه‌مه‌يان به‌شيكه له تاريخ، له مي‌ژروي گه‌لی كورد. نه‌ده‌بياتي نهم سه‌رده‌مه به‌شی زۆری له

پێوهندی له گهڵ ئهو حه‌ره‌که‌ته‌ سیاسیه‌دایه‌، نه‌ک حه‌ره‌که‌ته‌ چه‌کداریه‌که‌: له‌ به‌ر حه‌ره‌که‌ته‌ سیاسیه‌که‌ی که‌ له‌ ده‌وره‌ی دووه‌می چالاکیی ئێمه‌دا، له‌ ساڵی ١٣٤٥ به‌م لاوه‌ ده‌ستی پێک‌رد. به‌شێکی زۆری ئهو چالاکییه‌ نه‌ده‌بی و فک‌ری و فره‌هه‌نگیه‌ له‌گه‌ڵ ئهو سه‌ری هه‌ڵدا، جا ته‌نسیری دانیشگای تاران له‌سه‌ره‌، ته‌نسیری راپه‌رینه‌کانی ئوروپای له‌سه‌ره‌. ته‌نانه‌ت ته‌نسیری حه‌وادیسی پارسی ١٩٦٨ ی له‌سه‌ره‌، هه‌تا ده‌گاته‌ ده‌وره‌یه‌ک که‌ ١٩٦٨ ی میلادییه‌. هه‌موو ئهو ده‌وره‌یه‌ هه‌تا ده‌گاته‌ ته‌واوبوونی ده‌هه‌ی شه‌ست، ده‌هه‌ی شه‌ست ده‌هه‌یه‌کی تاریخیه‌ له‌ میژووی ئوروپا شدا، ده‌هه‌یه‌کی جوولانه‌وه‌ی فک‌ری، فره‌هه‌نگی - شوێشگیری و رادیکاله‌ له‌ عاله‌مدا.

ئهم ته‌نسیره‌ جیهانییه‌ ئێمه‌شی گرتوه‌ و ئێمه‌شی برده‌ نێو باوه‌شی خۆی، به‌لام ئێمه‌ ره‌ه‌نگی کوردیان لێدا و به‌م ته‌رتیبه‌یه‌کی که‌ له‌ شوعه‌کان یا یه‌کی که‌ له‌ لقه‌کانی ئهم بزووتنه‌وه‌ جیهانییه‌ له‌ کوردستاندا سه‌ری هه‌ڵدا، به‌ لای منه‌وه‌ ئهو شتی که‌ تا ئێستا یا ته‌وه‌جوه‌ی پێ نه‌ک‌راوه‌ یا که‌می له‌سه‌ر نووسراوه‌. هیوادارم ئه‌گه‌ر عومرم مه‌ودا بدا له‌سه‌ر ئهو دووانه‌ بتوانم بنوسم - به‌لام له‌ راستیشدا سی ساڵه‌ وا ده‌لێم - له‌به‌ر ئهو ئێوه‌ زۆر به‌ ته‌ما مه‌بن.

بۆکان به‌ خه‌وه‌به‌ردینه‌ و به‌ سواره‌وه‌ جوانه‌. خۆ دیاره‌ گومان له‌وه‌دا نییه‌ که‌ سواره‌ ئی هه‌موو گه‌لی کورده‌، ئی هه‌موو ئه‌دبیاتی کوردیه‌، ئی هه‌موو ئینسانیتکی ئازادیخوازیه‌، که‌ بیری له‌ عه‌داله‌ت و به‌رابه‌ری ئینسان کردبێته‌وه‌، به‌لام هیچ گومان له‌وه‌دا نییه‌ که‌ وه‌کو هه‌موو که‌س شانازی یه‌که‌می ئی ولاته‌که‌ی خۆیه‌تی، شانازی یه‌که‌می ئی ئهو شاره‌یه‌ که‌ زمان و فره‌هه‌نگه‌که‌ی له‌ وێ فێر بوو، له‌ وێ وه‌ری گرت. جگه‌ له‌وه‌ له‌ بێرتان نه‌چێ که‌ به‌شێکی زۆری شانازییه‌که‌ی نه‌ک ئی شاره‌که‌، به‌لکه‌وه‌ی ئهو دیوه‌خان و بنه‌ماله‌شه‌ که‌ له‌وێدا زمانی کوردی، فره‌هه‌نگی کوردی، شیعرێ کوردی هێنده‌ باو بوو، هێنده‌ به‌یان ده‌ک‌را، هێنده‌ ده‌کو‌ترا، جده‌ل و لێکۆلینه‌وه‌ و گو‌فتوگو‌ و شه‌ره‌شیعر ببوو به‌ شه‌وه‌له‌ی دیوه‌خان. سواره‌ یه‌که‌مین زمانه‌وانی و فره‌هه‌نگ و زمانناسی کوردی له‌ وێ په‌یدا کرد. جگه‌ له‌وه‌ بۆکان جێگا یه‌که‌ که‌ شاعیرانی دیکه‌ی وه‌کو هه‌ژار، وه‌کو خاله‌مین، وه‌کو حه‌قیقی، وه‌کو سه‌ید کامیل، وه‌کو نووری - لێ هه‌لکه‌وتوو، ئهو له‌ ده‌وره‌ی جمهوری کوردستاندا - پیش جمهوری کوردستانیش ئی وه‌کو نه‌ده‌ب، وه‌کو سه‌یفی قازی لێ هه‌لکه‌وتوو: راسته‌ سه‌یف زیاتر په‌نگه‌ به‌ره‌و مه‌هاباد حیساب بک‌ری، به‌لام ئه‌تۆ ده‌زانی له‌ ئێران مه‌هاباد و بۆکانه‌ ئهو پیاوه‌ گه‌ورانه‌ی لێ بوون. میسباح خۆی له‌ قوتاغی نێوان وه‌فایی و سه‌یفی قازیدایه‌. له‌ ساکارکردنی زمان، له‌ پاراوکردنی زمان، له‌ ده‌رخستنی شیعره‌ کو‌نه‌ ره‌ق و ته‌قه‌کانی

عه‌ده‌بی و فارسیی کۆن له‌وانده‌دا نه‌ده‌ب خۆی دوور خسته‌وه له عه‌سری وه‌فایی و سه‌رده‌می وه‌فایی و پیتش وه‌فایی، به‌لام جیاشه له سه‌یفی قازی. راسته زمانه‌که‌یان، زۆر وه‌کو یه‌ک ده‌چێ - هاو‌ده‌م و دۆست و براده‌ریش بوون - به‌لام له نیوه‌رو‌کدا سه‌یفی قازی زیاتر به‌ره‌و نیوه‌رو‌کی کۆمه‌لایه‌تی - سیاسی چوو. بۆیه ته‌گه‌ر تو به حیسابی دانیتی نه‌ده‌ب قونا‌گی گواسته‌وه‌یه له وه‌فاییه‌را بۆ سه‌یفی قازی نه‌وه‌ی هیچ گومانی تێدا نییه، نه‌وه‌ی له نه‌ده‌بی کوردیدا ده‌بی حیسابی بۆ بکری نه‌وه‌یه که سه‌یفی قازی مامۆستای شیعی کوردیه‌یه له‌سه‌ر شیه‌وی کلاسیزمی نوێ. شیعره‌که بۆیه پیتی ده‌لێن کلاسیک چونکه له وه‌زن و قافیه‌دا وه‌زن و قافیه‌کانی خۆی تا پاده‌یه‌ک پاراستوه. هیچ که‌س نییه له ژێر ته‌نسیری نه‌ودا نه‌بووێ له هه‌موو شاعیرانی ده‌وره‌ی جمه‌ووری و پاش جمه‌ووریش.

سه‌یفی قازی به‌و ئیعتیباره که شاعیرێکی کلاسیکه که وه‌زن و قافیه‌ی رپه‌یاته کردوه، به‌لام کلاسیزمی نوێیه چونکه دووری خسته‌وه له‌و کلاسیزمه‌ی که ته‌نیا به شیعی غه‌رامیوه خۆی ده‌به‌ستیتوه، به عیشق و عاشقی و پیتدا‌هه‌لگوتن و زولف و خالی دوله‌ره‌وه، به‌لکو شیعی خسته‌ سه‌ر ژبانی پۆژانه‌ی خه‌لک و شیعی خسته‌ سه‌ر بواری لیپرسینه‌وه، که نه‌و میلله‌ته بۆوا دواکه‌وتوه. هانده‌ری نه‌وه بوو که ئیمه ده‌بی راپه‌رین، ئیمه ده‌بی ده‌وله‌تی خۆمان هه‌بی، ئیمه ده‌بی دواکه‌وتووێ خۆمان چاره‌سه‌ر بکه‌ین. جگه له‌وه مه‌وزوعی شیعه‌که‌شی له خه‌یال برده‌ ده‌ری و هینای کردی به واقیع، دیتیه‌کی کوردی، زستانیتکی کوردی ساز کرد. زستانه‌که‌ی سه‌یفی قازی شاکاریتێ. «سالی هه‌زار و سێسه‌د و دوازه‌، بیستی فه‌روه‌ردین داد و بێدا‌ده». یانی بیستی فه‌روه‌ردین بووه - خا‌که‌لیوه - که نه‌و به‌فره‌ زۆره‌ هه‌بووه و مه‌ر و مالات هه‌موو قه‌یان تی که‌وتوه. ئه‌م جۆره‌ی که نه‌و باسی ولات ده‌کا زستانیتکی واقیعییه نه‌ک زستانیتکی خه‌یالی، به‌راستی قات و قه‌تیه‌که پووی داوه. که باسی کۆچ و کۆچبار ده‌کا، باسی عی‌ل و عه‌شیره‌ته‌کان ده‌کا، نه‌و عی‌ل و عه‌شیره‌ته‌ن که هه‌ن، مه‌هو‌جودن، به‌ ته‌سبیانه‌وه، به‌ زین و به‌رگیانه‌وه، به‌ رهبازیانه‌وه، به‌ مه‌ردۆشیانه‌وه.

پاش نه‌وانه ده‌چیته نیوه‌قوولایی بزووتنه‌وه‌ی رزگاریخوایی کوردی، هاندانی بی‌ری کوردایه‌تی. بۆیه سه‌یفی قازی به مامۆستای دوو شت حیسابه، به شیه‌ویه‌کی هیچ قسه له‌سه‌ر نه‌بوو که ناتوانی که‌س گومانی تێدا بکا، یه‌ک، مامۆستای بی‌ری کوردایه‌تییه. دوو، مامۆستای نه‌ده‌بی کوردیه‌یه، نه‌ده‌بی نوێ - نه‌من مه‌به‌ستم شیعی نوێ نییه، مه‌به‌ستم نه‌ده‌بی نوێیه به مه‌عنا و نیوه‌رو‌که‌وه - هه‌ر هه‌موو که‌س له ژێر ته‌نسیرتی، له نووسه‌رانی نه‌سریش مه‌سه‌له‌ن یه‌کیه‌کی وه‌کو قازی کاکه‌ حه‌مه، قه‌لجی، یه‌کی وه‌کو مه‌لا نه‌مه‌جد قه‌لایی، یه‌کی وه‌کو حاجی رهم‌انا‌غای باوکی من، یه‌کی وه‌کو حه‌قیقی، یه‌کی وه‌کو خاله‌مین، یه‌کی وه‌کو

سهید کامیل، وه کو نووری، ههزار و هیتمن به تهواوی پتیاڻ له جیگا پتی سهیفی قازی
داناوه و چه که نهو شکاندوویهتی. بۆیه نووسین له سه سهیفی قازی یه کتیک له مه بجه سه
زۆر گرینگه کانی باسکردنی نه ده بی کوردیه له کوردستانی ئیران و به داخه وه زۆر که می باس
له سه ر کراوه. نهویش تاییه قه ندیی خۆی ههیه.

۱ - نه م وتووێژه ی کاک «سه لاهه ددین موهته دی» (سالی ۲۰۰۴ ز) کراوه که له ئینترنیت
وه رگیراوه.

شيعری سواره

گوزمی دووهم

ره بهر مه‌حموودزاده

(۱)

له باره‌ی چټی «بژارده‌بیژی» دا، پۆلان بارت له شوټنیکدا ده‌لتی: «ئو هه‌موو بژارده‌یه، ئو هه‌موو سه‌ره‌تایه»^(۱) وەک ئه‌وه‌ی گوته‌یتتی گرفتیی دۆزینه‌وه‌ی پاستییبه‌کان، له راستیدا گرفتیی دۆزینه‌وه‌ی ده‌سپټیکه‌کانه و له‌بهر ئه‌وه‌ی بۆ دووان له‌مه‌ر بابه‌تییکه‌وه، ده‌کرئ چه‌ندان ده‌سپټیکی جۆراوجۆر ده‌ستیشان بکرئ، که واته هه‌ر سه‌ره‌تایه‌ک پټیگا به‌ره‌و حه‌قیقه‌تییکي جیا له‌وه‌ی تر ده‌رده‌با. ئه‌گه‌ر ئه‌م لیکنده‌یه له باره‌ی گوته‌ی بارتدا راست بێ، بۆمان هه‌یه بۆچوونه‌که‌ی به‌م شټوده‌یه را‌قه بکه‌ین: «ئو هه‌موو سه‌ره‌تایه، ئو هه‌موو حه‌قیقه‌ته».

ئه‌م گوته‌یه‌ی بارت، خزمایه‌تییه‌کی نزیکی له‌گه‌ل پټرسپټیکتیویسمی (پوانگه‌باوه‌ری) نیچه‌دا هه‌یه که ده‌لتی: «ئو‌وه‌ی من بۆ لای نیچه‌ کیش ده‌کا، فلانه‌ یان فیساره‌ کتیبه‌ی نییه‌ بگه‌ر بژارده‌بیژی‌یه‌که‌یه‌تی، واته ئو میتۆده‌ی بۆ نووسین په‌چاوی ده‌کا. «بارت دواجار به‌م نه‌نجامه‌ ده‌گا که» له هه‌رچی شوټنه‌ بۆت هه‌یه ده‌فته‌ری یادداشته‌کانت هه‌لگری و نه‌ نه‌ندیشه‌یه‌ک، بگه‌ر ته‌کانټیک بنووسییه‌وه»^(۲) و به‌م جۆره له پوانگه‌ی بارت‌وه سات و سه‌ودای مرۆڤ هه‌ر به‌ته‌نێ له‌گه‌ل ورده‌کارییه‌کاندا ده‌بی نه‌ک له‌گه‌ل گشتایه‌تییه‌کان و له‌م پټیگه‌وه زه‌ینییه‌تی نیزامسازیی مرۆڤ ده‌چټه‌ ژئیر پرسیاره‌وه، به‌لام مه‌به‌ستی من له هه‌ینانه‌وه‌ی ئه‌م گوته‌یه‌ی بارت ئه‌وه نییه‌ که پټیگه‌ بۆ نووسینییکي ته‌واو بژارده‌بیژانه له‌سه‌ر شيعری سواره ئیله‌خانی‌زاده خو‌ش بکه‌م، بگه‌ر مه‌به‌ستم ئه‌وه‌یه نه‌هه‌لتین ئو گوته‌یه به‌بی پرسیار لیكران و په‌خنه‌کاری له‌ چنگی سه‌رنج‌مان قوتار به‌ین، یان هه‌ر نه‌بی وابه‌کەین سه‌لماندنی ئه‌م بۆچوونه له‌ لایه‌ن ئیسمه‌وه‌ دواي خو‌راگرته‌ی له‌ به‌رامبه‌ر پرسیاره‌کان و په‌خنه‌کامان، روو بدا. راسته سه‌ره‌تا‌کانی دووان له‌مه‌ر بابه‌تییکي دیاره‌وه ده‌کرئ فره‌جۆر بن، به‌لام نایا هه‌موو سه‌ره‌تا‌کان و هه‌کو‌یه‌ک شیاون بۆ خسته‌نه‌ سه‌ر پشتی ده‌رگای باس‌وخواسییکي په‌ه‌شتمه‌ند و مه‌نتیقي له‌سه‌ر بابه‌تییکي دیاریکراو؟ من پټم وایه ده‌توانین ئو شیمانه‌یه له‌بهر چاو بگرین که هه‌ندټیک جار، هه‌لبژاردنی هه‌ندټیک له سه‌ره‌تا‌کان بۆ چوونه نیتو جیهانی باسیکی تایبه‌تی شیاوتر و پتر جیگای متمان‌یه.

ئه‌گه‌ر ئه‌م گوته‌یه راست بێ به‌راستی چ سه‌ره‌تایه‌ک بۆ هه‌ینانه به‌ریاسی بابه‌تی «شيعری سواره» شیاوتره و ئه‌گه‌ریش نه‌مانه‌وه‌ی به‌ داسه‌پاندنی ئه‌م بۆچوونه که تاقه سه‌ره‌تایه‌کی

باشتر، بۆنەم باهەتە لە گۆرێدايە. باسەكە مۆنۆپۆل بکەین - بێ گومان ناشمانهەوێ ناوا
 بکەین - وا باشترە پرسیار بکەین ئەو چەند سەرەتایە وەکو یەک شیاوی بوون بە نوختە
 دەسپێکن بۆ قسەکردن لەسەر شیعری سوارە کامانەن؟ فۆرمی شیعەرەکانی یان ڕاڤەیان؟
 سەمبولیزمی شیعری سوارە یان ڕۆمانتیزمی؟ چۆنیەتی تێپەراندن لە ئەزموونی گۆران یان
 چۆنیەتی پێوەندی لەگەڵ شیعری فارسی؟ لەوانەیە ئەو سەرەتایانە ھەموویان بۆ مەبەستی
 ئێمە لەبار بن، بەلام من لەم وتارەمدا، بەدوای دەستەمۆکردنی دەسپێکیکی ترم. ئەو
 دەسپێکە «شار»ە، شار وەکو چەمک و وەکو مۆتێف. چەمک و مۆتێفی شار لە نێو شیعری
 سوارەدا چ ڕۆلێکی لە ئەستۆدايە، وەکو پاڤێک چۆن لە گشتایەتی شیعری سوارەدا جێی پێ
 دەدرێ و بە چ شێوەیەک سات و سودای لەگەڵدا دەکری؟

(۲)

مۆتێفی شار یەکیک لە مۆتێفە سەرەکییەکانی شیعری سوارە و لە راستیدا سوارە یەكەم
 شاعیر و (تا ئێستا تاقە شاعیریكە كە) لە چوارچێوەی ئەدەبی كوردیدا، چەمکی شاری
 كوردییەتە مۆتێفی شیعەرەکانی. سەرنج بدەنە دووپاتیبونەوی ئەم وشەیە لەم بەندانی
 خوارەوەدا:

تۆ دەشتی ئەرەبە نادایاری
 بۆ چۆلەری لە پێكەوتوو
 تاپۆی شاری

كچی نوور قەتیمی دەمی دێری كێو
 لە ئەنگۆستەچاوی دلی خێوی كێوا
 بەرەو دەر، بەرەو شاری دەریا بەرپو

و ەهاپە
 كە كانی بەھیوا
 بەھارانە لووزەو ئەبەستق بەرەو شاری دەریا

نەلێی دەنگی شەمشالە ڕەشمالی دۆلی دێپو
 شەمالی دەری دوورە شاری

زمستان به پتوی باړن ههره سی تانی
شوه زهنگی تنی
ههرچی هیه بهرز و نهوی
شار و دهري لیم گرتنه بهس

نېوه کتن؟ ختلی درز
گهلی دم پر له هه را
نېشته جیتی شاری به گرمه و دوو کمل

دهبی شیعری «شار» یش به نمونه کانی سهره وه زیاد بکهین که نم مۆتیشقه پازده جار
تییدا دوو پات دهیتته وه.

له قه سیده ی خه وه بهردینه دا، له بهر نه وه ی «شار» وه کو (مشبه به) ی «دهریا» که لکی لی
وهر گهراوه، به شیوه یه کی سروشتی هه موو نه وه سفاندی بۆ دهریا کراون، پتیه نندیان
به شاریشه وه دهبی، له خه وه بهردینه دا، دهریا بهم شتیه دی خواره وه ویتا کراوه:

هه تا چاو هه تر کا، شه پۆله شه پۆله

له بهر ونا له چوونا

به نا ههنگی مه رینه ندی بزوتنی خۆشی

له بهر خۆره تاوا نه لیتی سینگ ی ژینه نه هائی

نه لیتی هانی هه ستانه دهنگی خۆشی

لهم قه سیده یه دا، «شار» و «دهریا» دوو مۆتیشی لیک جیانه کراوه ن. نه گهر به حوکمی
مانای سه مبولیکی نم قه سیده یه بمانه وه ی له گوزاره ی «کانی بهر وای بهرینی به دهریا
که یشتنی له دلدایه»، چه مکیکی تر جینشیننی چه مکی «کانی» بکهین (بۆ نمونه مرۆفی
خه باتکار) نه ودهم دهبی چ چه مکیکی جینشیننی «دهریا» بکهین؟ بهی گومان یه کتیک لهم
چه مکه ری تیچووانه چه مکی شاره. که واته نه وه شاره که دهنگی خۆشی وه کو هانی
هه ستان وایه و ده لیتی سینگ ی ژین نه هائی و گه یشتن بهم شاره بهر وای بهرینی زۆر له
تا که کان و کۆمه لگا کانه. بهم شتیه یه چه مکی شار له چه مکی بهریلاوتری مۆدیر نیسته گری
دهری، چونکه هه ر له جیدا بیچم گرتنی سوژه ی مۆدیرن و ههروه ها هه موو گۆرانکاریه کانی
نم سوژه یه، له شونیککی (تیکه لاوی واقعی و مه جازی) به ناوی «شار» دا روو ده ده ن،
بهلام له دوو هه مین شیعری به ناوبانگی سواره دوا ی شیعری «خه وه بهردینه»، واته له

شيعرى «شار» دا، روانگه يه كى تىواو جياواز لىم روانگه يه بۆ چىمكى «شار» رىچاوا كراوه. لىم شيعره دا شار و هارپ هارپ نىمى شيعرى وەرەز دىكەن. لىم شارەدا كە رىمىزى ناسن و منارە يە (يان رىمىزە كە ي ناسن و منارە يە) مەلى ئىوين نامۇيە و لىم هەر شە قام و كوچە يە كىيە و شە پۆر و شىن بەرز دىيىتە وە. لىم شارەدا شىر زەلىلە و رىوى باويە تى و...

ئەو جىگى سەرنجە كە لىم هەردو شيعرى «خەو بەردىنە» و «شار» دا كە بەناوبانگىر شيعرە كانى شاعىر، چىمكى شار بە شىو يە كى بەرچا، بەرچە ستە دىيىتە وە لىم هەردو كىاندا، دەورىكى سەركە دىگىر و جگە لىمە، لىم چەند روانگە يى جياواز شە وە بۆ دەر وائى. هەر لىرە وە بە شىو يە كى مەنتىقى بەم نامانجە دىگەن كە چىمكى «شار» لىم شيعرى سواردا، لىم ناستى مۆتىقىش بەرز تر دىيىتە وە «دەبى بە پرس و بە پىرۆبلىمى نىو شيعرى سوارە. كە واتە مەن گوتە يە كى پىشترى نىو ئەم و تارە كە باسى مۆتىقى شارى لىم شيعرى سواردا دىكە، بە شىو يە كى تىرۆتە سەلتر دووبارە دادە پىرۆمە وە دىلەم سوارە يەكەم شاعىر و تانىستا تاقە شاعىر كە كە لىم چارچىو يە ئەدەبى كوردىدا، چىمكى شارى كوردىتە پىرۆبلىمى شيعرە كان و مەن پىم وايە هەر لىم سۆنگە يىمە و بە پىرۆبلىماتىك كوردەنە چىمكى شارە كە شاعىر تىوانىو يە تىمە قە ئىم چىمەكە بدا. چىنكە مانا يى شار بەم كۆپىو ئەندىيانە كە لىم گەل چىمەكە كانى مۆدىرنىتە وە و سووژە يى مۆدىرنەندە هە يە تى، لىم زاتى خۇبدا چىمەكە كى تىكچىنرا و كۆمپلىكسە و روانگە يە كى تاك رە هەندە ناتوانى قە قە ئىم چىمەكە بدا. هەلسەنگەندىكى ساكار و سەرىپى مۆتىقى «شار» لىم گەل چەندە مۆتىقى تى شيعرى سوارە، واتە چىمەكە كانى «تاپۆ/ تراوكە» «پەنجەرە»، «دارى چاكى» و «نەسپ/ كەحىل/ جانو»، راستى بۆچوونى سەروە مان پىم دىسەلمىنى.

هەندىك لىم مۆتىقەنە، لىم شيعرى سواردا، دەورىكى نەگۆزى ناسراو يان هە يە و لىم هەموو ئەو شيعرە نە دەورىان تىدا دىگىر، كە سايە تىيە كى زۆر و كەم پىناسە بۆكراو يان هە يە. لىم مانە دىكە نامازە بە مۆتىقە كانى «نەسپ/ كەحىل/ جانو»، «تاپۆ/ تراوكە» و هەروەها مۆتىقى «پەنجەرە» بىكەن.

مۆتىقى نەسپ، لىم گەل چىمەكە سەرىستى و لىم گەل كە سايە تى سەرىستىخواز، پىتو ئەندىيە كى نەسپا وە هە يە و بەم شىو يە شۆنىكى دىارىكراوى لىم نىو شيعرى سواردا هە يە.

كرا شەنگە سوار

كە دىروشانە وە پەرى سەرى نەسپى

چاوىك بەخاتە بىرى تلووئى

دل وەك دوو تەپلەى

سواری كوردی

جوانووی نەگیراو

مەپل نەخاتە پال

تەنانەت ئەو كاتەش كە دەلتی (وەها گەى لەشى بەو گە بەردینه گای دراود / كەحیلێكە كورپژن و حیلەى نەماوە) كۆنتراست و دژووەستائێكى بەرچاو لە نیوان دۆخی ئایدیال و چاوەروانكراوى نەوێستان و سەرەستى لە لایەك و دۆخی نەخوازراوى دامان و بى دەربەستى لە لایەكى تر، ساز دەدرئ. مۆتیقى «تاپۆ/ تراوكە»ش ئەگەرچى وەكو وێنە، كاركردهكەى سازکردنى تەم و مۆتیكى ئەوتۆیە كە ناھێلتى دیاردەكان بە شێوەیەكى بەرچاو خۆیان بنۆتین، بەلام ھەر ئەو وێنە و ئەو كاركرده، وەكو وێنە و رۆلێكى پێناسە بۆكراو، بۆ ئەو مۆتیقە چەسپاون.

ئەلتی پێكەنێنى كچی سەرگۆزشتەى قەدى

لە ئەندامى تاپۆى وەكو بوومەلتی

• سنوورى شەوى دویتى، ئەورۆ بەیانى -

پەچەى قورسى نیسیانى ئینسانى لادا.

تۆ تراوكەى جارێ دیار گاهێ ناديارى

ھیواى تەنۆتى رەوارى

بەلام لە پرۆسەى وەگەرخستنى مۆتیقەكاندا، لەم دۆخە ئاماژە پێكراوە • كە تییدا مۆتیقەكان، بە شێوەیەكى نەگۆر دەبن بە خاوەنى رۆلێكى دەستبەشاندراو. ھەرەكەتێكى بەرچاو بۆ لای شێوە بەكارھێنانێكى تێكجێنراوتر و كۆمپلێكستەر و بەرچاو دەكەوێ. مۆتیقى (دارى چاكی) خاوەنى ئەم شێوە رۆلە فرە لایەنەى.

لە ھەندێك شوێندا «دارى چاكی بى نەشە و شە» سەمبولی پەككەوتەبى و لە كار وەستانە. لە ھەندێك شوێنى تردا وەك «بە ھەر بۆمبای سووتینەرێك پېشمەرگەىك / دارى چاكێك دائەقەرچێ» دارى چاكی، سەرەراى بەتاقكەوتنى، دیاردەىەكى ھەلكەوتەىە و بە شێوەیەكى ئیجابى بۆی دەروانرئ. ھەر لەم كاتەشدا چىیەتى «دارى چاكی» بۆى ھەىە بۆ ماھىیەتى «شۆرەبى» - و بەپێچەوانەشەو • بگۆردرئ و ئەم دوو مۆتیقە لە بووتیقای شیعرى سوارەدا، دەبن بە دیاردەىەك بە دوو سیمای جیاوازەو. لە ھەندێك شوێندا، شۆرەبى جێگەو پێگەى خۆى لەگەڵ لایەنى سەلبى دارى چاك دەگۆرێتەو (شۆرەبى كە بۆتە دارى چاكی بى نەشە و شە / زەلكە گەر تەپارى تیر و قۆشەنە / خۆشەوێستەكەم لە پەنجەرەى نېوہەتاكى

بوومه لیتسه/ چاوی من له دیمه نی کچی به یانییه)، به لام نه گهر داری چاکی به ودمی
هه ناسه یه کی پیروژه وه بیوژیتته وه، ته نانه ته نه گهر له نیو شوره کاتیکیشدا به تاق که ویتین،
نه خشی بووژیتنه ره وه ده گیتین.

تو شۆره یی ناو شۆره کاتیک کی گهرمی

له بهر نیگای تاسه هاری نه ویندارا

خۆداپۆشیو به لک وپۆی که زه یی نه رمی

کاتیک له مۆتیفی وه که نه سب و تاپۆوه ده ست پین به کین و به ناراسته ی تیکچنراویدا
بگهینه «داری چاکی/ شۆره یی»، بۆمان هه یه نه م پیره وه کۆمیلتکسه به ره و پیتشتیش به پین.
له نیو سهرجه می شیعی سواره دا، مۆتیفی شار له وپه ری تیکچنراوی خۆدا، له لووتکی
به پۆبلیتماتیک کردندا راوه ستاوه. له جیهانی شیعی سواره دا نه م چه مکه له سنی
گۆشه نیگای جیاوازه وه بۆی روانراوه. نه م روانگانه بریتین له:

١. گۆشه نیگای نیجایی: (تو ده شتی نه وپه ر نادیار/ بۆ چۆل به ری له پین که وتوو/
تاپۆی شاری) و (کچی نووری قه تیسسی ده سی دیوی کتیه/ له نه نگوسته چاوی دلای خیتی
کتیا/ به ره و دهر، به ره و شاری دهریا به رپوه).

٢. گۆشه نیگای سه لپی: (وه ره ز بوو گیانی من له شار و هاره هاری نه و/ له پۆزی
چلکنی نه خۆش و تاو و یاوی شه و/ نه لیم برۆم له شاره که ت/ له شاری چاو له بهر چرای
نیئون شهواره که ت) و (نیوه کتین؟ خیتی درۆ/ گه لی ده م پر له هه را/ نیشته جیتی شاری
به گرمه و دوو که ل).

٣. گۆشه نیگای بێ لایهن: (نه لیتی دهنگی شمشاله ره شمالي دۆلی دپوه/ شه مالی
دهری دووره شاری) و (زمستان به پۆی بارن هه ره سی تانی/ شه وه زهنگی ته نی/ هه رچی
هه یه به رز و نه وی/ شار و دهری لیم گرته به س).

هه ر له بهر نه و تیکچنراو بو نه ی چه مکی شار له شیعی سواره دایه که نیسه به تدا نی
روانگه یه کی تاک ره هه ندانه بۆ نه م چه مکه، وه لای ده قی نه م شیعرانه هه ولتیک تهری له
په له پرووزی و ناواقیع بینانه یه.

(٣)

نه و ناواقیع بینیه، جگه له پشتگوێ خستنی روانینی تیکچنراوی سوژه ی شیعی
یان منی شیعی بۆ چه مکی شار له خۆتندنه وه ی شیعی سواره دا، له ناراسته یه کی گشتی
دیکه شه وه سه رچاوه ده گرئ، که نه م ناراسته له نگ و لۆره تا نیستا کاریگه رتییه کی سه لپی

له‌سه‌ر خوتندنه‌وه‌ی میژووی نه‌ده‌بی کوردی داناوه. ئەم ئاراسته‌یه بریتیه له به‌رت‌ه‌س‌ک کردنه‌وه‌ی په‌خنه‌ی نه‌ده‌بی بارت‌ه‌ق‌ای شیکاری نیوه‌روژی ږووت. ئەو کاته‌ی ده‌قی نه‌ده‌بی به شیوه‌یه‌کی تاک په‌هه‌ندانه هه‌ر به‌ته‌نیا وه‌کو مه‌خزه‌تیکی مانایی چاوی لێ ده‌کرئ و «چی گوتن» ده‌بیته تاقه‌ پرسیاریک که ئاراسته‌ی ده‌ق ده‌کرئ و «چۆن گوتن» به‌ناشکرا هه‌لده‌به‌سێردرئ و نا‌ه‌وشتمه‌ندانه بن گۆم و بێ شوێن ده‌کرئ، ئەو کات «دانه‌ر»‌ی ده‌قی نه‌ده‌بیش، نیتر نه‌ک وه‌کو نووسه‌ر، بگه‌ر وه‌کو نووسیا‌ریک چاوی لێ ده‌کرئ و که که‌لکه‌له‌ی نه‌ک زمان و قوولا‌ییسه‌کانی بگه‌ر هه‌ندیک بابه‌ت له‌ ده‌ره‌وه‌ی زمانه‌، وه‌کو بابه‌ته‌کانی کۆمه‌لناسانه یا سیاسی یا فله‌سه‌فی و... هتد.

هه‌ر له‌سه‌ر ئەم بنه‌مایه که بۆ نمونه له‌ خوتندنه‌وه‌ی میژووی شیعرێ کوردیدا، شیعرێ حاجی قادری کۆبی وه‌کو نوخته‌گۆرانیکی به‌رچاو قسه‌ی له‌سه‌ر کراوه. ئەوه له‌ حالیکه‌دا به‌ که‌ نه‌گه‌ر وه‌کو ئافه‌راندنیکی هونه‌ری چاو له‌ شیعر بکه‌ین، ده‌بینین شیعرێ حاجی له‌ شیعرێ شاعیرانی وه‌کو نالی و کوردی و سالم تیتی نه‌په‌راندووه و بگه‌ر له‌ باری هونه‌رییه‌وه له‌ ناستی شیعرێ ئەم شاعیرانه ژێراته‌. هۆی ده‌رپرین و ده‌رگێترانی ئەم بۆچوونه‌ نا‌راسته‌، هه‌ر ئەو ئاراسته‌یه که داکۆکیی سه‌ره‌کی له‌سه‌ر شیکاری نیوه‌روژی ږووت و شیعر نه‌ک وه‌کو ئافه‌راندنیکی هونه‌ری زمان، بگه‌ر وه‌کو وتاریکی کۆمه‌لناسانه یان سیاسی له‌ به‌رچاو ده‌گرئ. حاشا له‌وه ناکرئ که شیعرێ حاجی له‌ باری نیوه‌روژه‌وه، شیعرێ کوردی به‌ره‌و ئاراسته‌یه‌کی نه‌ته‌وه‌خوازانه برد. من پێم وایه‌ نه‌گه‌ر به‌تین بیری حاجی نوخته‌گۆرانیکی له‌ میژووی بیری مرو‌قی هه‌رقانی کورد پێک هێنا، بۆچوونیکی راست و واقیع بینانه‌مان په‌چاو کردووه، به‌لام پێم وانییه‌، شیعرێ حاجی له‌ باری هونه‌رییه‌وه وه‌رچه‌رخانیکی له‌ شیعرێ کوردیدا پێک هێنا‌ی.

هه‌ر ئەو ڤوانینه نا‌ه‌وشتمه‌ندانه‌یه که شیعرێ حاجی زیاتر له‌وه‌ی هه‌یه سه‌رخستوه، هه‌ولی ژێرخستنی شیعرێ سواره‌ی داوه. هه‌لبه‌ت هاو‌به‌شییه‌که له‌ به‌پێوانه‌کردنی بیری نه‌ته‌وه‌خوازیدا نییه، بگه‌ر له‌ به‌کێشانه‌کردنی شیکاری نیوه‌روژی ږووتدا‌یه. هه‌ندیک له‌ په‌خنه‌گران کاتیک ڤوانیویه‌ته شیعرێ سواره - هه‌لبه‌ت ڤوانینه‌که‌شیان هه‌ر به‌ته‌نتی شیعرێ «شار»‌ی گرتوه‌ته‌وه - سواره‌یان وه‌کو کۆمه‌لناسی‌ک له‌ به‌رچاو گرتوه‌ که خه‌ریکه بۆچوونی کۆمه‌لناسانه‌ی خۆی فۆرمووله ده‌کا. راسته‌ سواره له‌ نووسینی شیعه‌رکانیدا که‌لکه‌له‌ی فیکری جۆراوجۆری هه‌بووه و له‌ نووسراوه‌کانی سواره له‌ «تا‌پۆ و بوومه‌لیل»‌دا ده‌رده‌که‌وئ که ئەو ڤوای به‌ نه‌ده‌بی ده‌ره‌ست هه‌بووه، به‌لام له‌ بیرمان نه‌چێ سواره له‌ ڤله‌ی یه‌که‌مه‌دا شاعیر بووه و هه‌ر نه‌بێ نه‌وه‌نده‌ی که‌لکه‌له‌ی نیوه‌روژی هه‌بووه، که‌لکه‌له‌ی فۆرمیشی هه‌بووه. ئەو

له شیمره کانیدا ویستنویه تی قالبی تازه و داپشتنی نوو و سیستمی جیاوازی پړوانی وینهو پټکڅستنی په یف به تاقي بکاته وه.

نهم باسانه له وانه یه بهرو ورووی پرسپاریکی میتود وولژیکمان بکه نه وه: لیکدانه وهی نیتوهرؤکی دهقی نه دهی چ جیگه و بیتگه یه کی له په خنه ی نه ده پیدا هیه و هتا چ ناستیک ده توانی پهل باوړی؟ من پیم وایه لیکدانه وهی نیتوهرؤکی دهق به دوو مهرچ ده توانی جیگه و بیتگه یه کی شیاو له په خنه یه کی پټکویتک و بهرنامه بؤ داپړاودا بدوژیته وه. نهم مهرجانه بریتن له:

له رهوتی لیکدانه وهی دهقدا بؤ وهلامدانه وهی نهم پرسپاره که «نهم دهقه له باره ی چیدایه» نهو خاله دهی له بهرچاو بگرین که نه گهر وهلامی نهم پرسپاره به لگه نه ویست بی، نیمه له کایه ی راهدا خیچاوین و کایه که مان داناوه.

راهی هیرمینوتیکي دهی بیتته بنه مایه ک بؤ ته تلگ کردنی بووتیقایی (له ته تلگ کردنی بووتیقاییدا، په خنه گر مانایه ک یان کارکردیکی دهق وهکو مانا و کارکردیکی فیکس له بهرچاو ده گری و نهو پرسپاره دینیتته گوی که چ ته مهیدگه لیککی فورمیک بوونه ته هوی وه دیهاتنی دهق وهکو مانا و کارکردانه و دواچار ههولی وهلامدانه وهی نهم پرسپاره ددها).

مهرجی یه کهم له سر بناغی بؤچوونیکي جانانان کالیر دامه زراوه. کالیر بؤ پوونکردنه وهی بؤچوونه کی نمونه یه ک دینیتته وه. نهو دهلن: نه گهر له وهلامی پرسپاری «دهقی هاملیت له باره ی چیدایه؟» بلین «دهقی هاملیت له باره ی شازاده یه کی دانیمارکیدایه» لیکدانه وه که مان نه گه یشتووه ته ناستی راهیه کی سرکه وتوو، بهلام نه گهر بؤ نمونه بلین دهقی هاملیت له باره ی ترسی پیاوان له هوهوسی جینسی ژناندایه توانیومانه پیسه کیه ک بؤ راهی نهم دهقه داپړین^(۱). من هر له سر بنه مای بؤچوونه کی کالیر له روانگه یه کی تازه وه چاو لهو بابته ده کهم و دهلیم وهلامی پرسپاری «نهم دهقه له باره ی چیدایه». نابی له قالبی گوزاره یه کی شیکراو (تهلیللی - analytic) دا بدریتته وه. (گوزاره ی شیکراو، گوزاره یه که که بکری مانای مهصوله کی له مانای مهزوعه که یه وه دهبرکه وی، وهکو «پیاوی سهلت بی ژنه» یان «پیاوی سهلت، سهلته».)

بؤ نمونه کاتیک پړمانی «بالنده کانی دم با» ی عهتای نه هایی دهخوتینه وه، ههمومان دهتوانین زور ساکار به جارتیک خونینده وهی نهم پړمانه، له سر نه مه رټک کهوین که نهم پړمانه باسی دوو که سایه تیسی سره کی دهکا که دواي دپړاندنی ته مه نیان په ی به تراولکه بوونی ناو اته کانیان دهبن و تووشی خه موکی دهبن، بهلام لهو رسته یه دا که نیمه له وهلامی پرسپاری «نهم پړمانه له باره ی چیدایه؟» دروستی ده که بن، نهم کورته شهرجه ی

سهرهوه له حوکمی مهوزووعی پرسته که ماندایه و نه گهر نیمه هر به ورنده شهرهوه بوهستین (یان بکری همسو لیکدانه و کاغان له پرسته ده کورت بکریته وه) له راستیدا هیچ راقه یه کمان له و رومانه به دهسته وه نه داوه. له بهر نه وهی وه لایمی نیمه بهم شتوده بوه: «نه و دهقه که له مهر دۆرانی ژبانی دوو که سایه تی له پیناوی ناواتیکي تراویلکه ییبه، له باردی به ناوات نه گه یشتن و تیدچاچونی تهمه نی نه دوو که سه دایه.»

دهینین له پرسته یه سهره وه دا، مانای مهحموله که، له راستیدا هر بریتیه له مانای مهوزووعه که. له بهر امهر نه و ده لاهمه دا ده توانین وه لایمیکی دیکه به شتوده یه کی تر ړیک بخه یین:

«نه و دهقه له مهر دۆرانی ژبانی دوو که سایه تی له پیناوی ناواتیکي تراویلکه ییبه، له باردی سهره ده میک ددوی که له سهره ده دا، پیکهاته یه کی کومه لایه تی و شارستانی نه و تو زاله که هر هس به نایدول ژبیه کان و پریاوه ته هراوه کان دین.»

نهم در پرینه تا ناستی راقه یه کی سهرکه وتوو بهرز ده پشته وه. به لام هر نه و کاته ی بهو سهرکه وتووییه گه یشتین، ده بی به گوژدی مهر چی دووه م. نهم سهرکه وتووییه بکه یین به پیتسه کی هه لپانه وهی هه نگاویکی دیکه و راقه که مان بکه یین به بنه مای ته تله کردنیکي بووتیقایی.

نه گهر بکه پینه وه بۆ باسی شیعی سواره و بانه وهی و ده پها تن یان وه دی نه هانتی نه و دوو مهرجانه له شهر چی شیعه رکانی که له لایه ن هه ندیک ره خنه گرو هه کراوه. به تاقی بکه ینه وه، دهینین هیچ کام له مهرجانه له و لیکدانه وانه دا ره چاوه نه کراون.

شیعی «شار» به پیتی دیارترین چینی مانایی خوی باسی سووژیه ک دهکا که ده په وهی شار به جی بیتلی و بچی بۆ دی. له بهر نه وهی روزه کانی شار، چلکن و نه خوشن و شه و کانیش تاو و یاوین، به لام بناری پر به هاری دی، رهنگی سوور و شین له شیعر و عاتیسفه ی گه شی ده دا. نه و سووژیه په روره ده کراوی ژیر دهواری عه شیرته. هر لیکدانه وه یه کی وا نه و مه به ستانه ی سهره وه که له دیارترین چینی مانایی ده قدا خویان ده نوین، دوویات کاته وه. ناتوانی بگا به ناستی راقه یه کی شیاو.

هه ندیک له و لیکدانه وانه ی له باردی نهم شیعه ردا کراون. که م و زوری ده کری له قالبی گوزاره یه کی شیکراودا به رهم بیتنه وه بۆ غوونه:

«نه و سووژیه ی له بهر چلکن بوونی شار ده په وهی شار به جی بیتلی و به چیتنه وه نیو ژبانی پاقری دی، له شار تووړیه و په روره ده کراوی ژیر دهواری عه شیرته.» هر نه و کاته ی له زمانی سووژیه ی گوزینه وه باسی چلکن بوونی شار ده که یین ده توانین په ی به تووړیه ی نهم

سوژه‌ی‌هش به‌دین. ئەو لە حالێکدا یە کە مەرجی دوو هەمی راڤەش وەدی نەهاتوو و ئەو لێکدانەوانە بۆ هیچ چەشنە تەتە کردنیکی بووتیقایی کە لکیان لێ وەرنەگیراوه.

هەر لەسەر ئەو بنەمایە کە لێکدانەوێ مەرجدارێ نێو پۆکی دەقی ئەدەبی دەتوانێ بۆ ڕەخنە کارییەکی یەکانگیر و ڕەوشتەند ڕێگا خۆشکەر بێ. هەول دەدەین لەم بەشە و تارە کەماندا، راڤەیک لە شیعری شار بخەینە ڕوو و هەر لەم ڕێگەو ڕوانینیکی دروست لە پرس و پڕۆبلیمی «شار» لە شیعری سوارەدا دەستەبەر بکەین، هەتا بتوانین لە بەشەکانی تری ئەم وتارە، بپەرژێنین سەر هەندیک لایەنی بووتیقایی شیعری سوارە.

من ئەو راڤەییە بە هێنانە بەر باسی دوو خال کە بە بەروای خۆم دەتوانم لەم بارەویدا بەکەلک بن. پەرۆدە دەکەم.

ئەلف - ئەو تێڕوانین و تێفکرنەمی سوژه‌ی ناسکاری نێو شیعری شار ڕەچاوی دەکا. و واش نییە کە ئەم سوژه ناسکارە، ناچارەکی خودی سوارە بێ - بەشیکە لە چنارەوی (باخت) ئەو تێڕوانین و تێفکرنەمی وەختی خۆی باو بوو. لەو سەردەمیدا، شۆڕشی چەپی مائۆ لە ولاتی چین ببوو هۆی ئەو ڕووناکبیرانی چەپ، لەو پارادایمە مارکسیستییه‌ی لە نایاندا باو بوو بکەوێ گومان و ڕێژێکی و هەولی خۆندنەوێه‌کی نوێ لە مارکسیزم بەدەن. لەم خۆندنەوێ نوێدا، دێ وەکو نۆخە دەستپێکی شۆڕش دادەنێ نەک شار. چونکە لە ولاتیکی وەک ئێران و بەتایبەتی لە کوردستاندا پڕۆلتاریا یەک کە بەو ڕادەیه‌ی لە هێز گەشتی بێتوانی بێتە داینە مۆیک بۆ وەدی هێنانی گۆرانکاری بەرچاوی کۆمەڵایەتی و سیاسی، بوونی نییە و لە بەرامبەر ئەو پڕۆلتاریا وەهمییه‌دا، ئەو وەرزیڕەکانی گوندین کە دەتوانن هێزێکی خۆڕێکخەر و بزوینەر بن.

ئەم تێڕوانینە. بە چاوپۆشیکردن لە ڕادەیی مەنتقی بوونی، کاتی خۆی کاربەگەرییه‌تی لەسەر شیعری «نیما یوشیج» یش هەبوو و ناشێ سوارە ئاگاداری بۆچوونی ئەو ڕەخنەگرانە نەبێ کە باسی هەندیک ئاواژە لە شیعری «برف» ی نیما، بۆ شۆڕشی چین دەکەن. نیما لەو شیعردا، باسی شۆڕشی «سوور» ی ولاتی «زەرد» ی چین دەکا و ئێرانی شێوازی زەمانی ڕەزا شا لەگەڵ ولاتی چین کە خۆری شۆڕشی لێ هەلاتوو بەرناورد دەکا. وشەیی دیوار لەم شیعردا هێما یەکە بۆ دیواری چین.

زردەها بێ خود قەرمز نەشدەند

قەرمزی رەنگ نەیانداختە است

بێ خودی بێ دیوار

صبح پێدا شەو ئەو طرف کۆ «آزادی» اما

«واژنا» پیدا نیست

گرته‌ی روشنی مردی برفی همه کارش آشوب

بر سر شیشه‌ی هر پنجره بگرفته قرار

واژنا پیدا نیست

من دلم سخت گرفته است از این

میهمانخانه‌ی مهمان کش روزش تاریک

که به جان هم نشناخته انداخته است

چند تن خواب آلود

چند تن ناهموار

چند تن ناهشیار

هر لیتره‌دا دهبینین و شه‌ی «سور» له مه‌نزوومه‌ی شیعره‌کانی سواره‌دا، وه‌کو سه‌مبول،

خزمایه‌تی له‌گه‌ل و شه‌ی «قرمز»‌ی شیعره‌ی نیمادا هه‌یه. نه‌و کاته‌ی ده‌لی:

نُتوه

حاشاگرگی پرووه‌ندی و شه

بووکی بن تارای سور

یه‌کینک له ده‌لاله‌ته ریتیچوه‌کانی نه‌م شیعره ده‌توانی نه‌وه بی که «خه‌لک په‌نگی سور

ده‌کا به نالا و هه‌لی ده‌دا، نی‌وه کردووتانه به تارا و به سه‌ری خوتان داداوه بۆ

خۆدزینه‌وه»^(۵).

زۆر به‌لگه‌ی نه‌وتۆ به‌ده‌سته‌وه‌یه که نیشان ده‌دن سواره و پرای بالی پادیکالی

بزووتنه‌وه‌ی کوردستان له‌و سه‌رده‌میدا، نه‌و خوتنده‌وه‌ی نوپیه‌ی له تیفکرینی چه‌پ، قبول

کردبوو.

له‌سه‌ر بنه‌مای نه‌م پافه‌یه، به‌م راستیه ده‌گه‌ین که جار پاهیتلانی سووژدی ناسکاری

شیعره‌ی، له شیعره‌ی شاردا بۆ پرووکردن له دئ، دوا جار گه‌رانه‌وه بۆ شاری به‌دواوه‌یه، به‌لام

نه‌و شاره که سووژه بۆی ده‌گه‌ریتنه‌وه، نیتر هه‌ر نه‌و شاره چلکن و نه‌خۆشه نییه که له شیعره‌ی

گۆزیندا له روانگه‌یه‌کی سه‌لبیه‌وه بۆی روانراوه. بگه‌ر نه‌و شاره‌یه له شیعره‌ی خه‌وه به‌ردینه‌دا

به شیتوه‌یه‌کی ئیجایی چاوی لی کراره. که‌واته بۆ شیکاری مانایی شیعره‌ی سواره،

شیعره‌کانی «شار» و «خه‌وه‌به‌ردینه». ده‌بی وه‌کو ناوال دووانه چاویان لی بکری. سووژدی

ناسکاری شیعره‌ی له «شار»‌دا به‌ره‌و دئ پنگه ده‌گریته به‌ر و له «خه‌وه‌به‌ردینه»‌دا به

پتیک‌خستنی ته‌کووز و له‌سه‌ر بنه‌مای هه‌ندیک بۆچوونی نامانیدا دیسان ده‌گه‌ریتنه‌وه بۆ شار.

ئەو بۆجۈنە تەتەلە كىرەنچى شىياومان لە بارەى تىكچىنراوبونى مۆتىقى شار لە شىعرى سوارەدا بۆ دەستەبەر دەكا.

ب - «چۆلگانگ فۆن گۆتە» لە بەرھەمى خۆى دا. (فاوست) دەپىتە گىتەرەوھى گۆرانكارىيەكانى سووژەى مۆدېرن لە كاتى داپرانىيەو لە سوننەت ھەتا گەيشتنى بە سووژەيەكى بەتواناى گەشە پىدەر. گۆتە باسى گۆرانكارىيەكانى سووژەى مۆدېرن لە سى قۇناغ يان لە سى سەفەردا دەكا^(۶). ئەو پىتوھەندى بە باسى ئىمەو ھەيە. ھەر بەتەنيا قۇناخى يەكەمى گۆرانكارىيەكانى سووژەى مۆدېرنە. لەم قۇناخەدا سووژە لەسەر بناغەى ھەندىك خەون و خەيالى تازەو ناسۆى پروانىيەكانى زۆر ھەراوتر دەكا. ئەو خەون و خەيالانە دەبن بە پىشەكى ئالگۆرىتىكى زۆر بەريلاو لە پەوتى بەرەوپىش چوونى سووژەى مۆدېرنەدا و ھەرچى نىتەرۆكىيان دەولەمەندتر بى. سووژە لە رۆيشتنى بەرەو مۆدېرنىيەتە بە ھەشتا و تاودانىكى پترەو رېنگاى نۆتىوونەو دەگرىتەو، بەلام بەرەو پروبونەودى ئەم سووژە خەون دىتووە لەگەل واقىعى دەروپىشتى دوو دژكردەوھى جىاوازی تىدا بەدى دىنى:

- دژوازی جىيەھانى نىتو خەونەكانى سووژەى مۆدېرن لەگەل جىيەھانى پاوەستا و داووستاوى دەروپىشتى لە قالبى ھەندىك دەنگ ھەلپىن و شۆرش و ياخيپووندا وەديار دەكەوى. سووژەى مۆدېرن ئىتر ئەو ھاوسەنگىيەى كە پىشتر لەگەل جىيەھانى دەروپەرى خۆى ھەيپو لە كىس داو و ناتوانى وەكو پىشوو ئارام و پەزەمەندانە تەعامولى لەگەلدا بكا.

- ئەو ھەستە شۆرشگىرەنيە ھەر ئاوا خالىس و پروت بىچم ناگرى و ھەر بەتەنيا پروى لە داھاتو نىيە. بگرە بە ناگايانە يان نابەناگايانە لەگەل ھەستىكى نۆستالژىكىش ناوتە دەبى. «پايردوويەكى جوانى لە دەست چو، دەپىتە بابەتى خەون بىنن و شەپۆلى سۆزى لە كىسەراو و ئەوين و ئاوات و دلۆفانىيەكان، لە زەيندا وەگەر دەكەون و لەم رېنگەيەو سووژە، خۆى بە كانگاى وزەى ئەتۆ دەبەستىتەو كە دەتوانن بىپوژىننەو... كاتىك فاوست تووشى ئەم حالەتە دەبى، ھەرتى مندالى دىتەو بىر. ئەو پىتودانە، ھەمان پەژدەى رۆمانتىكى پزگارى رۆحى و دەروونىيە كە لە پەرسەى مېژووى مۆدېرنىزاسىيەن و لە پانتايى شارسانى مۆدېرنەدا سالانى زۆر دواى نووسراو كەى گۆتە، لە سەرەتادا بە پروانىيەكى نۆستالژىك بۆ پايردو و دوايەش بە پروانىيەكى ژيان بەخش بۆ چىراو كۆنەكان وەدى ھات^(۷)».

ھەز دەكەم سەرنج بەدەنە پەستى دوايىن پەيشى سەردەو و لەگەل دوو ئاراستەى جىاواز لە شىعرەكانى شار و خەو بەردىنە، بەراوردى بکەن. سووژەى شىعرى «شار» ھەردو ئاراستەى سەردەو گرتووە بەر. ياخيپوون و مل رانەكىشان بە دۆى نۆرمەكانى «شارى مەوجود» لە لايدە و ھەستىكى نۆستالژىكىش بۆ گەرانەوھى فاوست بەرەو ھەرتى مندالى - كە لەم

شیعردها له قالبی گه پانده بډی خویا دهی - هردو وکیان وک یهک له «شار» ی سواره دا وه بهر چاو ده که ون.

من پیم وایه نه گهر نهو سووژده، به شپوه یه کی به ناگایانه روانینه مه یله و مائوئیس تییه که په چاو دهکا، نه مجاره به شپوه یه کی نایه ناگایانه وه بهر شه پوئی نهو رهوت و گورانکاریانه ده که وئی که هم مو سووژه مؤذیرنه کان که م و زور ده گریته وه و گوته له قالبی گپړانه وه ی سربوورده ی فاوستدا، تاوتویان دهکا.

نم دوو خاله ناماژه پتیکراوه، له م شوته دا یهک ده گرنه وه که له هردو وکیاندا سووژده ی شیعی ده یه وئ له سر بنه مای پرژده یه کی رزگاری که هاوکات خاوه نی لایه نی شو ر شگپړانه و لایه نی رومان تییکه، بگه رپته وه بډی و بهمه شوه نه وستی و جارتکی دیکه به پرژده یه کی تازه وه روو له شار بکاته وه، به لام نم شاره، هه مان شاری مه وجود نییه، بگره شاری مؤذیرنه که سووژه له خه ونه کانیدا دیو یه تی. پروانته نم رژیشتن و گه پانده یه له م دوو پاژه ی خواره وه دا:

نه لیم هرؤم له شاره کت

گولم هر چمی زؤنگ و زل

چلؤن ده پته چاره گول

وهایه

که کانی به هیوا

به هارانه لووژه و نه به ستان به رهو شاری ده ریا

له کوتایی نم شیکاریه ماناییه دا که تییدا باسیتکی شمان له پتوهندی شیعی سواره له گه ل شیعی کی نیمادا کرد، له سر بنه مای لیکولینه وه ی زیاتر له سر نهو پتوهندییه نیوان ده قیانه و هر له چوارچپوه نهو مه نتقه ناوه رؤکییه دا که لهو به شوی وتاره که ماندا په چاومان کردووه، هه ولئ ده سنیشان کردنی هه ندیک له پتوهندییه کانی تری شیعی سواره له گه ل شیعی شاعیرانی دیکه ده دین.

تا نیستا، له سر بنه مای پتوهندییه کانی نیوان ده قی، ته ناندت له تاقه لیکولینه وه یه کی شدا، هه ولئ ده سنیشان کردنی هه ندیک لهو پتوهندییه کی شیعی شار له گه ل تییکسته ناسراوه کانی بهر له شیعی سواره له نیو نه ده بی گه لانی هاوستیدا نه دراوه. له حالتیکدا یه کتیک له بهر چاوترین وینه کانی شیعی شار - که تعبیر له دژوستانی نیوان تیشکی ده سکردی چرای نیشون و تیشکی سروشتی مانگه شه و دهکا، له چامه یه کی به ناوبانگی سؤهراب سپتیه ری واته له چامه ی «خشپه ی پتی ناو» وه وهر گیراوه سؤهراب

دوای نه‌وی باسی داپووشان و خه‌وشداربوونی سه‌فای سروشت به‌هوی سهره‌لدانی
هه‌نده‌سی دیارده‌کانی نیتوشار ده‌کا، دوای باسکردنی شه‌په‌کان و هیتشه‌کان و ده‌ستبه‌سهر
داگرته‌کان، ده‌گاته باسی قه‌تله‌کان و له‌م باسه‌شدا دوای:

قتل یک جفجفه روی تشک بعد از ظهر

قتل یک قصه سر کوچه‌ی خواب

قتل یک غصه به دستور سرود

ده‌گاته نهم وینه باسکراودی نیمه:

قتل مهتاب به فرمان نئون

شاعیری شیعی شار نهم وینه‌ی داپشتوته‌وه و گۆرانکاری به‌سهردا هیتاود:

ده‌لیم برژم له شاره‌کەت

له شاری چاو له‌بەر چرای نیتۆن شه‌واره‌کەت

برژمه دئ که مانگه‌شه‌و بزۆته ناو برژم

چلۆن برژیم له شاره‌کەت

که پر به‌دل دۆی گزەم

به‌لام سهرکه‌وتوویی به‌رچاوی شیعی سواره له‌وه‌دایه که له‌و که‌لک وهرگرته‌ی له نه‌ده‌بی
که‌لانی تر، وینه‌کانی زۆر ساویلکانه وهرنه‌گه‌پراوده‌ته سهر زمان و شیعی کوردی، بگره به
دووباره داپشتنیک هونه‌رییه‌وه له نیتونه‌زمونی تاییه‌تیی خۆیدا قالی کردوونه‌ته‌وه. هه‌ز
ده‌که‌م نهم سهرکه‌وتوویییه‌ی سواره له‌گه‌ل نه‌و وهرگه‌پراوه‌ وشه به وشه‌یه‌ی شیعی فارسی
هه‌لسه‌نگه‌پنم که هه‌ندیک شاعیری کورد، سی سال دوای سواره نهم وهرگه‌پراوه‌، به ناوی
ته‌جره‌به‌ی شاعیرانه‌ی خۆیان بلاو ده‌که‌نه‌وه. هه‌روه‌ها نه‌و چه‌شنه سهرکه‌وتوویییه‌ به سانایی
نه‌و بۆچوونه‌ پەت ده‌که‌نه‌وه که ده‌لێ سواره هه‌ر به‌ته‌نیا که‌لکی له شیعی نیما وهرگرته‌وه و
کاریگه‌ریتی شه‌پۆله تازه‌کانی شیعی فارسی زه‌مانی خۆی به شیه‌کانییه‌ود دیار نییه و نه‌و
شه‌پۆلانه‌ی نه‌ناسیه‌وه.

هه‌ر له سۆنگه‌ی نهم سهرکه‌وتوویییه‌وه‌یه کاتیک ده‌نگی سۆه‌راب ده‌بیستین که ده‌لێ:

شهر پیدا بود:

رویش هندسی سیمان، آهن، سنگ

سقف بی کفتر صدا اترپوس

گل فروشی گلپایش را می کرد حراج

ههست بهوه ده‌که‌ین بهر له خولتقانی شیعرى شار له‌م شیعره‌شدا له به‌رام‌به‌ر هه‌ندى‌ک ديارده‌ی ژيانى شارنشینى، ده‌نگ هه‌لېر‌دراود و هه‌روه‌ها هه‌ست به‌وه ده‌که‌ین ئه‌م شیعره له بارى نیه‌ره‌وه‌که‌وه له هه‌ندى‌ک باره‌وه له‌گه‌ل «شار» ی سواردا هاوبه‌شى هه‌یه، دۆزینه‌وه‌ی ئه‌و هاوبه‌شییانه، به هېچ کلۆجى‌ک به‌م ناکامه‌مان ناگه‌یه‌ن‌ئى که «شار» له‌به‌ر هه‌ل‌گرتنه‌وه‌یه‌کى سووک و چرووک و بى تاو له‌م وینانه‌یه، بگه‌ به‌پېچه‌وانه به‌م ناکامه ده‌که‌ین که ئه‌زموونى سواره که‌لک وه‌رگرتنى له هه‌ندى‌ک سه‌رچاوه‌ی جیاواز. که چامه‌ی «خسپه‌ی پیتی تاو» به‌ته‌ن‌ئى یه‌کى‌ک له‌و سه‌رچاوانه‌یه. ئه‌زموونى‌کى تايه‌ست به‌خزه‌تى و مۆزکى ديارى په‌یقى سواره‌ی پتوده‌یه و ناسینه‌وه‌ی وینه وى‌کچوودکان و ته‌عبیره هاوبه‌شه‌کانى له‌گه‌ل هى شاعیرانى تر، ئیجگار دژواره:

له‌ شاره‌که‌ت که ره‌مزی ناسن و مناره‌یه

مه‌لى نه‌وین غه‌واره‌یه

ئه‌ل‌ئى له‌ ده‌ورى ده‌ست و پێم

ئه‌وه‌ی که تێل و تان و رایه‌له، که‌له‌به‌یه

ئه‌وه‌ی که په‌یکه‌ره مه‌سالى داوه‌له

ئه‌وه‌ی که دارتێله، مه‌زه‌رى قه‌ناره‌یه

له‌ شاره‌که‌ت که‌مه‌ندى دووکه‌له

که‌ دپته‌ ده‌ر له‌ مالى ده‌وله‌مه‌ند

وه‌ تېشکى بى گوناھى خۆر نه‌خاته به‌ند

(٤)

به‌رپار وابوو خۆ‌ئنده‌وه‌ی تيماتيکى شیعرى سواره به‌که‌ین به‌ بنه‌ما و بیانوى شیکارى بووتیقایی ئه‌م شیعرانه. ئه‌گه‌ر ئه‌م رافه‌یه که له به‌شى پیتشوى ئه‌م وتاردا خستمانه‌ روو، راست بى ده‌توانین به‌م ئه‌نجامه مه‌نتیقاییه به‌که‌ین که له شیعرى سواردا به‌گشتى روانینى سوژه‌ی شیعرى بۆ باب‌ه‌ته‌کان و ديارده‌کان روانینى‌کى تیکچنراو و کۆمه‌لیکسه، هه‌ندى‌ک چاوه‌تا ئه‌و راده‌یه ده‌چیتته پێش که هه‌ر وه‌کو پیتشتر باسمان کرد به‌شیک له‌و باب‌ه‌ته به‌رباسانه، به‌ شیه‌وه‌ی پرس و پرۆلیم به‌ره‌م دینیتته‌وه. په‌رسپار لی‌ره‌دايه که ئایا ئه‌م به‌ په‌رسکردنه هه‌ر به‌ته‌ن‌ئى له‌ ناستى نیه‌ره‌وه‌کى شیعردا ماوه‌ته‌وه یان له‌ ناستى فۆرمیک و پیکهاته‌یى شیعره‌کانیشدا پرۆسه‌ی به‌ پرۆلیماتیک کردن له‌ گۆزێدا هه‌بوو. به‌ ده‌رپینى‌کى

دیکه ئایا هر ئیمه به تنیا له ناستی نیوه روژی شیعرى سواره دا له گهل تیکچنراوى بهرو
رووین یان له ناستی فورمیکیشدا تووشی کوپلیتکس ده بینده؟

به سوکه سهرنجیک بۆمان ده رده کهوئ که هاوړیژیهی (تناسب) و پیکه وه گونجانیکی
زور له نیوان فورم و نیوه روژی شیعرى سواره دا به دی ده کړئ. هه روک چۆن له خویندنه وهی
یه که می سهرجه می شیعره کانی سواره دا له وانیه تیکچنراوی نیوه روکی شیعره کانی
سهرنجان بۆ لای خوئی راکیشئ، هه ناواش ده کړئ تیکچنراوی فورمی و پیکهاته ییشیان
هه له خویندنه وهیدا، له لایه خوینه روه پشتر است بکړئ. نیوه روکی کوپلیتکسی شیعرى
سواره له چوارچینه ی فورمیکى کوپلیتکسدا بیچم ده کړئ.

سیستمی تیکچنراوی رۆنانی پدیث و خولقاندنی ئیماژ له لایه سواره وه، هه له یه که م
به ندی چامی خوه به ریدنه دا وه دیار ده کهوئ. له بهنده سهره تاییه دا، تیکچنراوکردنی فورم
له دوو لایه نه وه کارى بۆ کراوه. له پله ی یه که صدا بۆ ویناکردنی ناویک که به تاسه و
تاسه زرویییه وه دهیه وهئ رکه ی به ردىن به جئ بیلئ و به ده ریا بگا، چوار وینه ی جیاواز له
پال یه دانراون و به شیوه یه کی «عرضی» وینه تیکچنراوه که دیوا یییان پیکهیتاوه:

له چه شنى گهرووی کهو

کهوی دۆمی په خسیری زیندانی داری

پری سهوزه به سته ی خرۆشانی باری

ته ره ی باوه شی تاسه باری بهاری

شه پۆلی له گوین خوینی شهرمی کچانه

له سه روومه تی بووکی رهزا سوک

به نه نی بتاوینی روانی زاوا

که رمتر له پرشنگی تاوی بهاری

وه که ندرمه ههنگای لای بهرو ژوان

له جه ژوانی زیندوو به گیانی کچی جوان

وه که گهرمه یای قه شه ی دهستی تاراو

له بژوینی ده ریا ی به لورینی بهروی

له گهل گاشه به ردا سه نه سوئ، سه نه سوئ

«نعم ناوه وهك گهرووی كهوهكه، وهك شه پۆلی خوتنهكه، وهك نهرمه ههنگاوی لاوهكه و وهك دهسته تاراوهكه، خۆ به دیواری نهو كیتوده دهدا كه تیتیدا یه خسیره»^(۸)، بهلام رهوتی نعم تیکچینه، ههر به لهپالیهك دانانی وینه عهرزیهكان كوتایییان پێ نایه، بگره له پلهی دووههدا ههندێك له وینهكان، جیا لهوانی تر به شیوهکی «طولی» و به سازکردنی وینهی بهنیهكداچوو، بهرهو تیکچنراویی زیاتر دهپۆن. یۆ نمونه لهو جیگایهدا كه تامه زرقویی ناو بۆ گهیشتنی به دهريا به تامه زرقویی دهستی تاراو له سنگ و بهرۆکی خوشه و یستیک شوبهتێراوه، تامه زرقویی دهستی تاراویش جارتیکی دیکه به تاسهی ماسیهکی له ناو دهرهاوێژراو شوبهتێراوه. بهم شیوهیه له دوو تهشبیهی بهنیهكداچوودا، سێ ماکهی جیاوازی: ناوی دوركهوته له دهريا، دهستی تاراو له بهرۆك و ماسی دهرهاوێژراو له ناو لهسر بنههای مهنتقی شیعی، پتیهندییهکی گونجاویان له تێواندا ساز کراوه.

له چهشنی نعم وینه بهنیهكداچوونه، نمونهی تریش، ههر لهم چامهیهدا ده دۆزرینهوه. بهروانه نعم بگرهیه:

ههتا جوگه ناوێ به وشکی دهبنم
 نهلتی مێرگی روخساری کیژیکی کال و مناله
 به کووزی تهمن جار ه جوانیکی پر خهوش و خاله
 تهشنداره جهرگی برنم

لهم بگرهیهدا، جوگه ناو شوبهتێراوه به روخساری کیژیکی کال و منال و روخساری کیژهكهش شوبهتێراوه به مێرگی. «چۆن مێرگ دینی... جووتی بهنیهدا دهکی و کووزی بهسهردا دینی و دهپرووشینی، روخساری نعم کیژه کال و منالهش ئیستاکه بۆته «روخساری» ژنیکی پیر (که) به کووزی تهمن، شوین شوین کراوه»^(۹).

ههر نعم تیک تهنران و بهنیهكداچوونی پهیف و وشه وینهیهیه كه له ساكارترین شیوهی خۆیدا به چهشنی «تتابع اضافات» بهرهم دیتهوه:

منن كه گۆچی تاوی گهرمی بهردهوارهکی عهشیرهتم (۵ نیزافه به دواي یه کدا)
 به دارتهرمی کوچه تهنگهکانی شارهگهت (۳ نیزافه به دواي یه کدا)
 رانههاتوه لهشم

* * *

بهو دهمهت كه بۆنی سهده بهاری لێوه دێ
 بۆنی دهشتی بهختیاری باوهرشی چپای به دهشتی با
 به گۆل چناری لێوه دێ (۷ نیزافه به دواي یه کدا - لهگۆل دێری پێشودا)

بۆنى سەر سەكۆى به كاگلى به ناو پړاوى لټوه دهى (۳ نيزافه به دواى يه كدا)

پټم مهلتى كه داكهوم

جگه له تهنه و پټدانى وټنه به دوو ناراسته ي جياوازدا، هر له بنه رتدا سيستمى وټنه سازى له بووتيقاى شيعرى سواره دا، سيستمى كى جياواز لهو شتوه وټنه سازيانه يه بهر له شيعرى سواره ته جره به كراون.

ده زانين له نه دهبدا وشه كان «به شت ده كرتن». له دوزه خيكي نارامدا، وشه ي نټو ده قى كى نه دهبى، نهك وه كو نيشانه ي شتيكى تر، بگره وه كو شت يان چشتيكي (عين) سهره خو چاوى لى ده كرتى. نم گوته يه بهم مانايه يه له نټو ده قى نه دبېدا، وهك ديارده يه ك ده ور ده گيرى كه بهر له ودى پټويست پټ فام بگرى، گهره كه به گشتيترين ماناي هه ست پټ كړنه وه - هه ستى پټ بگرى. بيرؤكه ي به چشت بوون يان كريستاليزه بوونى وشه ي نټو ده قى نه دهبى، ده كرتى ته نه وه ي پټ بدرى و ده قى نه دهبى له گشتايه تى خويدا، وهكو شتيك كه ده كرتى راسته وخو به پټ نټونج هه ستى پټ بگرى، له بهر چا و بگرى. بهم شتويه نووسه ده توانى به ستراتيژيه كى تازه وه، وټنه يه كى ته واو زهينى له ديارده يه ك ساز بكا كه نم وټنه زهينيه بتوانى هه مان نهو شوټندانانه وه دى پټنى كه رووداوه واقعييه كان له سهر زهينى داده نټين. لټره دا دلټين نم وټنه يه به شت كراوه.

بهر له وهى قسه لهم شتوه تازه يه ي وټنه سازى بكهين، با چهند غوونه يه ك له شتويه كؤنى وټنه سازى پټينه وه. پټكه وه هه ردو و پرگه شيعرى خواره وه ده خوټينه وه:

هټمن:

وه نه وشه ي جـوانى خوـش هـو
هاته دهر له لـىـوى جـو
دار دهرى كـردوه چـرؤ
كه روټشكه ي كـرد گـهـنم و جـو

گؤران:

قـرگـالى لـټـونـالى، پـرـشـنگى نـيـگا كـال
نه ي كچه جوانه كه ي سهرگؤنا نه ختن نال

لهم دوو شيعره دا دوو وټنه ي جياواز خوټقاون، به لام له هه ردو و كياندا كه لك له شتويه كى هاوبه شى وټنه سازى وه رگير اوه. لهم شيعرانه دا، راسته كه دوو چشتى كريستاليزه كراوه زمانيان له بهر ده ستدايه، نهما له وانه يه هه مان نهو شوټندانانه ي خوټندنه وه ي نم وټنه

شیعریانه له سهر زهینمان ده‌بټی به بینینی دوو دیمه‌نی واقعیش وهدی بیتن، به‌لام نهو وینه‌ی خواره‌وه ده‌خوتینه‌وه، پدی بهم راستییه ده‌به‌ین که گهرچی نه‌م وینه‌یه تا راده‌یه‌کی زور زه‌ینییه و ئیمه له‌سهر بناغه‌ی ټیگه‌یشتنی هاو‌به‌شمان (Common sense) ناتوانین له جیهانی واقیعدا تووشی وینه‌یه‌کی ناوا بین، به‌لام نهو وینه‌ی شیعرییه زه‌ینییه ههر نهو شوتندانانه له‌سهر زه‌ینمان به‌جټی دټلی که دیمه‌نیکی واقیعی ده‌بیټی.

که‌لټی گۆله لهو چۆمه په‌خسهری خاکن

به‌ پرویا که‌لا وه‌ک چه‌مۆله‌ی کلزلی وهریون

که‌ماروی زه‌لی نټزه، وا تنگی پټ هه‌لچنیون

که‌ پټ دهرغه‌تی پټکه‌نټن به‌ سهد به‌رزگی زهرده‌ماسی

لهم شیعردا، دیمه‌نی نهو زهرده‌ ماسییانه‌مان پټشان دهردی که له بن ناوی گۆلیتک دا، خو‌یان وهرده‌گټیږن و نه‌گهر پروون بټی، بهم کاره‌یان به‌رزگی سپییان وهدیار ده‌که‌وئ. (له زمانی کوردیدا بهم خۆره‌گټیږانه‌ی ماسی ده‌لټین سپیار کردن^(۱۰)) شاعیر نهو به‌رزگه سپییانه به‌ ددانی مرزق‌تیک داده‌نټ که له کاتی پټکه‌نیندا وهدیار ده‌که‌ون و ده‌یه‌ه‌وئ بلټی ته‌م گۆلانه که‌ که‌لای وهریویان وه‌ک چه‌مۆله‌ لیتراره‌ دهرغه‌تی پټکه‌نینیان لټ سهندراوه‌ته‌وه. به‌ ناشکرا ده‌بینن که‌ لیتره‌دا سیستمی وینه‌سازی، سیستم‌یک‌ی جیاوازه. لیتره‌دا، وینه‌یه‌کی ناواقیعی، ږتیک وه‌ک دیمه‌نیکی واقعی نۆږه‌کتیف کراوه و قه‌باره‌ی پټ دراوه. نمونه‌ی نه‌م چه‌شنه قه‌باره و بارستانه به‌ دیارده‌یه‌کی زه‌ینی، لهم وینه‌یه‌ی خواره‌وشدا به‌دی ده‌کړئ:

کوا شه‌نگه سوار

که‌ دره‌وشانه‌وی پهری سهری نه‌سپی

چاوټیک به‌خاته به‌ری تلووعن

ههر له‌سهر بنه‌مای نه‌م پروونکرده‌ویه، ده‌توانین پدی به‌ چۆنیه‌تی ټیپه‌ږاندنی شاعیر له شټودی ږۆنانی په‌یث به‌ر له‌ خۆی به‌به‌ین کاتیک سواره‌ ده‌لټ:

له‌ په‌لج‌ه‌ره‌ی نه‌وه‌تاک‌ی به‌وه‌لټ‌وه

چاوی من له‌ دیمه‌نی کچی به‌پانیسه

له‌ حه‌لج‌ه‌ره‌ی زه‌مانه‌وه

گوتم له‌ زه‌مه‌مه‌ی زولالی خیزه‌ ورده‌کانی کانییه

زور ږیگای ټیپه‌چټی بۆ وه‌سفی خیزه‌ ورده‌کانی کانی، که‌لکی لهم شیعره‌ی گۆزان وه‌رگرتبټ:

کانییه‌کی پوونی بهر تریفه‌ی مانگه‌شه و
له بنیما بله‌رزنی مرواری زیخ و چه و
جوانتیره له لای من له ده‌ریای بن سنوور
شه‌پۆلی پاته تیشکی رۆژ شلپ و هوور

نوه له حالیکدا به دیمه‌نی خیزی وردی بن کانییه‌کی بهر تریفه‌ی مانگه‌شه و، له شیعی سواردا، هه‌ر له ناستی وینه‌یه‌کی رۆمانتیکیی ساکاردا ده‌میتیتیه‌وه. کهچی سواره نهم وینه‌یه‌ی وه‌کو ماده‌یه‌کی خاو، بۆ دروستکردنی وینه‌یه‌کی تیکچنراوتر به‌کار هیتاوه. نهم وینه‌یه‌ی تیکچنراوه، به پالدانی ده‌نگی «زه‌مه‌یه‌کی زولال» وه‌لای نهم خیزه وردانه که «له حه‌نجهره‌ی زه‌مان» وه‌ ده‌گاته گوتی منیکیی شیعی، که نه‌و منه شیعییه‌ش له «په‌نجهره‌ی بوومه‌لیله‌وه» ده‌روانیتیه «دیمه‌نی کهچی به‌یان»، بیجم ده‌گری.

هه‌ر تیکچنراوبوونی فۆرمی نه‌و شیعرانه‌یه که شیعی سواره‌ی - تا کاتی خۆی - کردوه به شاریتین شیعی کوردی. له پیکهاته‌خوازی پسکانه‌ییدا (ساختارگرایی تکوینی genetic structuralism) باسی نه‌وه ده‌کری که له پرۆسه‌ی پیکهاتنی ده‌قدا، فۆرماسیۆنی کۆمه‌لایه‌تی پێوه‌ندی له‌گه‌ل داریشت و پیکهاته‌ی ده‌قی به‌ره‌مه‌هاتوو له‌و کۆمه‌لگایه‌دا ده‌بن. نه‌گه‌ر نه‌و گریمانه‌یه قسبوول به‌کین که «شار» وه‌ک چه‌مک و وه‌ک چشت، بابه‌تیکیی تیکچنراوه، دواجار ده‌توانین هاوشیوه‌ی نهم تیکچنراویه، هه‌م له نیوه‌رۆک و هه‌م له فۆرمی شیعی سواره‌دا بدۆزینه‌وه. - هه‌روه‌ک چۆن نه‌گه‌ر لیکترازان و له‌به‌ریه‌ک هه‌له‌وه‌شانه‌وه‌ی پێوه‌ندییه‌کان له‌و کۆمه‌لگایه‌ی «وێرانه‌خاک» ی «ت.س نه‌لیۆتی» تیندا به‌ره‌م هاتوه‌ قبول به‌کین، هاوشیوه‌ی نهم لیکترازانه له‌ فۆرم و پیکهاته‌ی نه‌و قه‌سیده‌یه‌شدا به‌ جوانی به‌دی ده‌کری. -

من پێم وایه چه‌واشه‌ترین ناراسته که له‌م باره‌یه‌دا ده‌کری به‌ نێسه‌به‌تی شیعی سواره ره‌چاو بکری نه‌وه‌یه که هه‌ر به‌ به‌لگه‌ هیتانه‌وه له‌ موفه‌داتی شیعی سواره و له‌سه‌ر بنه‌مای لیکدانه‌وه‌یه‌کی مانایی په‌تی، بمانه‌وێ به‌ دوا‌ی روونکردنه‌وه‌ی سروشتی نه‌و شیعرانه‌دا بین. راسته له‌ گه‌ران به‌ دوا‌ی نهم موفه‌داته‌دا، زۆر جار له‌گه‌ل مۆتیفی نه‌تۆ به‌ره‌و روو ده‌بینه‌وه که باری رۆمانتیک یان ناتوورالیستیان هه‌یه، به‌لام له‌م باره‌وه نابێ دوو خالمان له‌ بیر به‌چی: - رۆمانتیزمی شیعی سواره گونجاو له‌گه‌ل سه‌مبولیزمه‌که‌یه‌تی و سه‌مبولیزمه‌که‌ش گونجاو له‌گه‌ل رۆمانتیزمه‌که‌یه‌تی. هه‌ر نهم تیکه‌لا‌بوونه‌یه که سروشتیکیی تایبه‌تی داوه به‌ شیعه‌کانی سواره.

- ناراسته‌ی رێشانه‌تر نه‌وه‌یه که بۆ دۆزینه‌وه‌ی سروشتی شیعی سواره نه‌ک له‌ موفه‌داتی شیعه‌کان، بگه‌ر له‌ پله‌ی یه‌که‌مدا له‌ سینتاکس و هه‌روه‌ها له‌ پیکهاته‌ی

شیعره‌کان ورد بپینه‌وه و له دووه‌مدا، راډدی هه‌راوبوونی جیهانی نه‌و مانایانه‌ی شیعر ده‌یان‌خولقتینن بکینه‌ پیتوانه‌ی راډه‌رپریمان.

نه‌گه‌ر نه‌و ناراسته ناراسته‌ی باسی لیوه‌کرا په‌چاو بکه‌ین، ده‌بن بلیتین له زه‌مانی نیما‌دا، شیعره‌ی نیما‌ نمونه‌ی گوندیتیرین شیعره‌ی کاتی خوی بووه. چونکه‌ موږه‌داتی شیعره‌ی نیما‌ زوریه‌یان ده‌لا‌هت ده‌کهن بۆ ژبانی نیو سروشتیکي ده‌ست لی نه‌دراوی دووره‌ شار، پروانن له‌م نمونه‌ شیعره‌ی خوا‌ره‌وه‌ی نیما‌دا، چۆن سینتاکس کۆمپلیکسی شیعره‌که، موږه‌داتی گوندی هه‌ندیک جار پۆمانتیک و هه‌ندیک جار ناتۆرالیستی شیعره‌که‌یان له‌ رایه‌له‌یه‌کی تۆکمه‌ی نه‌وتۆدا پیک خستوو‌ه که وات لی ده‌کهن هه‌ست بکه‌ی نه‌م سیستمی په‌یشه، نه‌ک له‌ زه‌ینیکي ساکاره‌وه‌ بگه‌ر په‌پیتچه‌وانه‌ له‌ زه‌ینیکي سیستماتیکي تیکچنراوه‌وه، سه‌رچاوه‌ی گرتوو‌ه:

ترا من چشم در راهم شاهنگام
که می گیرند در شاخ «تلاجن» سایه‌ها رنگ سیاهی
وزان دلخستگانت راست اندوهی فراهم،
ترا من چشم در راهم
شاهنگام، در آن دم که برجا دره‌ها چون مرده‌ماران خفتگانند:
در آن نوبت که بندق دست نیلوفر به پای سرو کوهی دام
گرم یاد آوری یا نه، من از یادت غمی کاهم
ترا من چشم در راهم

هه‌ر به‌م شیوه‌یه، ته‌نیا بۆ ساتیکیش ناتوانین بیر له‌وه بکه‌ینه‌وه که نه‌و سیستمه‌ دارشته‌ی له‌و برگه‌یه‌ی خوا‌ره‌وه‌ی شیعره‌ی سواره‌دا به‌دی ده‌کری له‌ سیستمیکي تیکچنراوی به‌ره‌مه‌پیتانی په‌یش که تاییه‌ت به‌ زه‌ینیه‌تیکي کۆمپلیکسه‌ به‌ره‌م نه‌هاتبی:

هه‌تا به‌یری تالی گراوی
به‌ دلما گه‌راوه
هه‌تا یاد نه‌که‌م تاوه‌ به‌و ورمه‌ به‌ردینه‌ کاری کراوه
نه‌لیم سد مه‌خابن
وه‌جاخن که رووگه‌ی هه‌زاران نزای شینه‌ باهوی به‌تاسه‌ن
وه‌ بۆزینه‌وه‌ی هه‌ست و هان و هه‌ناسه‌ن
چلۆنه‌ که به‌رووی گراوان نه‌بیشن
له‌ نیو چاوی نه‌و خانه‌دانه
له‌ هی چۆنه‌ پیتی به‌راوه

قسه کردن له بابه تی تیکچنراوی یان ساکاری فۆرمی شیعر، دهرفه تیکی له باره بۆ ههڵسهنگاندنیکی شیکارانهی شیعر سواره له گهڵ شیعر گۆران. له وانه به یه که مین جیاوازی و دژوستان که له خۆتندنه وه یه کی به راوردکارانهی سه ریپیی به رهه می ههردوو شاعیری سه رهوه سه رنجمان بۆ لای خۆی پاده کیشی، ساکاریوونی چنراوی شیعر گۆران له به رامهر تیکچنراوی شیعر سواره دا بۆ، نهم ساکاریوونه وای کردووه دهره تانی نه وه هه بێ شیعر نوتی گۆران. جگه له چه ند غوونه یه کی ده گمن. له لایه ن زهینی خۆتنه رتیکی نااشنا به شیعریش به سانایی هه لئاوتندرئ.

کور:

بروانه شاییه چه ییه له و مساله
گۆی به گره زوړنایه دهه ژله شمشاله
زهرد و سور تیکه ل به وون، ژن و به او هه رایه
له و ناوه هه ر هاره ی هه یاسه ی تۆ نایه

کچ:

گۆل نه به ن بۆ سه رم، ئال چه پکی زهرد چه پکی
نایه م بۆ زه مئاوه ند نایه م بۆ هه لپه رکی

له بیرمان نه چی که ساکاری یان تیکچنراوی نابێ وه کو فاکته رتیکی له لای فاکته ره کانی دیکه چاویان لێ بکری. له راستیدا ساکاری یان تیکچنراوی له نه لجامی ته رکیبی چه ندین فاکته ری ورد و هه راوی فۆرمی و مانایی، بیچم ده گری. به ده و پرینیکی تر، دهق بهر له وه ی له سه ر ساکاریوون یان تیکچنراو بوون ساغ بیه ته وه له سه ر هه ندیک فاکته ری دیکه ساغ ده بیته وه که کۆی نهم فاکته رانه ده به نه هۆی ساکاریوون یان تیکچنراوی دهق.

خالی شیاوی سه رنج له مه ر شیعر گۆران نه وه یه که له شیعه ر کلاسیک و عه رووزیه کانیدا. له چاو شیعه ر نوتیه کانی. تیکچنراوییه کی قوولتر و به رفراوانتر به دی ده کری. له راستیدا هه لگه رانه وه ی گۆران له رتسا کانی شیعر عه رووزی، هه لگه رانه وه له فۆرمی گران رۆیشتنی به ره و جوژه په یشتیکی ساکاریش بوو. هه ر بۆیه تیکچنراوترین و فۆرمیکترین شیعر گۆران، کاتییک ده نووسی که شاعیر دیسان سیله چاویکی کردووه ته وه رتسا کانی شیعر عه رووزی. به به وای من «جیلودی شانۆ» تیکچنراوترین و پیکهاته مه ندترین شیعر نوتی گۆرانه:

له جدرگی پەردەوێ تەک تەک دلقیق عوود نەزدا

بە نووکی تەنسیری

تەرەب نەهاتە خرۆش تالعی سروور نەزدا

بە ناھی دلقیری

کەمان - شەهیق و زەفیری فرشتەیی نەمان -

نەکەوتە ناو دلی مردوویش هەناسەیی هەیه جان

دەزانین ئەم یەکەم پلەبوونە لە بارەیی پێکەتە مەندییەوێ لە شیعری سوارەدا، بە بالای «خەوێ بەردینە» دەپێت. هەر لە سەر ئەو برۆیەم کلیلی سەرکەوتویی بۆ پێکەوێ هەلسەنگاندنی شیعری گۆزان و شیعری سوارە، بەراوردی نیتوان ئەو دوو شیعرانەییە. خالی شیای سەرئێخ نەوێهێ کە خودی سوارە لە شیعری «خەوێ بەردینە» دا نامانێهێکی زۆر زیرەکانەمان بۆ ئەو بەراوردکارییە دەدات.

نەتیی پێکەنێنی کچی سەرگوزشتەیی لەدیی

لە نەندامی تاپۆی وەکوو بوومەلتی

- سنووری شەوی دووتی ئەو پۆ بەیانی -

پەچەیی قورسی نیسانی نیسانی لاوا

سەرئێخ بەدەنە تەعبیری نیسانی لەم برگەییەدا. هەردوو وشەیی نیتوان ئەم دەستەواژەیی بەجیا لە نێو شیعری «جیلووی شانۆ» ی گۆزاندا هەن و لەم شیعردا بوونەتە وشەیی سەروا:

مەتاعیی گۆزەران

هێواش هێواش نەتکێتە دەروونی نیسانییک

کە رەمزی لەزەتە، مەفتاحە بۆ تەلیسمانی ژیان

ژیانی نیسانییک

جگە لەم چەمک خواستە هەندەکییە، هێچ چەشنە وێکچوونیککی پێکەتەیی و مانایی دیکە لە نیتوان ئەم دوو شیعردا بوونی نییە. بە بەراوردکردنی ئەم دوو شیعەرە، بە سانایی دەیسەلمێنین کە سوارە شیعری نوێی کوردی بەرەو جوغرافیایەکی دیکە و کەش و هەواوەکی دیکە گواستۆتەوێ.

حەز دەکەم بۆ ساتیک بیر لە وەلامی ئەم پرسیارە بکەنەوێ کە درێژەیی مەنتقی شیعری

گۆزان و شیعری سوارە، هەر کامەیان بەجیا بۆیان هەیه بەرەو چ ئاقاریک پێگە بێن؟

پەخەگرانی تیرانی پێیان وایە شیعری نیما وەکوو رۆباریک وایە کە شاعیرانی دواتری

لە هەر شوێنیککی ئەو رۆبارە کە ویستوویانە، ئاویان هەلگرتۆتەوێ. مەبەستی ئەو

په‌خه‌گرانه نه‌وه‌یه که بۆ غوونه شیعرى ساکارى شاعیرتکى وه‌کو فهره‌یدوونى موسییرى و شیعرى تیک‌چنراوى شاعیرتکى وه‌کوو یه‌دوللا روئیایى هه‌ردووک وه‌کویه‌ک، ریشه‌یان ده‌گه‌پتته‌وه سه‌ر شیعرى نیما. شیعرى نیما ده‌ره‌تانى هه‌ر دوو شیوه به‌ره‌مه‌هیتانى شیعرى هه‌یه.

داوه‌رییه‌کى لهم چه‌شنه له باره‌ى شیعرى گۆزاندایه‌راست ناگه‌رئ. هه‌ر لهم سۆنگه‌یه‌وه‌یه که له شیعرى شاعیرانى نه‌وه‌ى پاش گۆزان، واته له شیعرى شاعیرانیتکى وه‌ک کاکه‌ى فه‌للاح و ع. ح. ب و کامه‌ران موکریدا، دۆزینه‌وه‌ى به‌ لیتشای شیعرى ساکار و سست و ناهونه‌رى، کارتکى دژوار نییه. نه‌و مه‌نتیقه‌ى بنه‌مای نووسینى شیعرتکى وه‌ک لهم شیعره‌ى خواره‌وه‌ى کاکه‌ى فه‌للاحى پێک هیتاوه، مه‌نتقى باوى زۆر شیعرى شاعیرانى دواى گۆزانه:

خواپه‌رست بى، له خوا زیاتر

خۆم خۆش نه‌وئ

ته‌گه‌ر دنیاپه‌رستیش بى

زۆر زۆر لهم دنیاپه‌ زیاتر

خۆم خۆش نه‌وئ

نه‌وه‌نده من خۆم خۆش نه‌وئ

له‌به‌ر تۆیه، تۆم خۆش نه‌وئ

هیچ کام له شاعیرانى دواى گۆزان. له‌گه‌ل نه‌وه‌ى که هه‌ندى جار جیایا‌زییه‌کى زۆر له نیتوانیاندایه‌دى ده‌کری و بۆ غوونه شیعرى نه‌حه‌ده هه‌ردى له شیعرى هاوالانى به‌رچاوتره. له گۆزانیان تینه‌په‌راندوهه. من پێم وایه نه‌م تینه‌په‌راندنه له کوردستانى باشوردا، هه‌تا سه‌ره‌له‌دانى گه‌ریانیتکى نه‌ده‌بى وه‌ک روانگه‌ یان سه‌ره‌له‌دانى شاعیرانیتکى وه‌ک په‌فییق ساییر له ده‌ره‌وه‌ى جه‌غزى روانگه‌دا، دوا ده‌که‌وئ. به‌شیک له هۆیه‌کانى نه‌م دواکه‌وتنه ده‌گه‌پتته‌وه بۆ سروشتى شیعرى گۆزان.

نه‌وه تیتزیکى نا‌راسته به‌لتین وه‌ک چۆن شیعرى نیما به‌ گوژمیک، شیعرى فارسى نوئ کرده‌وه. هه‌ر ئاواش گۆزان به‌ ته‌کانیک شیعرى کوردى نوئ کرده‌وه، به‌لام تیتزى نا‌راسته‌تر نه‌وه‌یه به‌لتین شیعرى گۆزان له نوێکردنه‌وه‌ى شیعرى کوردیدا ده‌ورتکى که‌مى هه‌بووه. من پێم وایه له نیتوان نه‌م دوو بۆچوونه نا‌راسته‌دا، ده‌توانین تیتزیک په‌چاو بکه‌ین که له‌گه‌ل واقیعى میژووى نه‌ده‌بى کوردیدا، زۆر باشتر رێک ده‌که‌وئ: شیعرى کوردى نه‌ک به‌ گوژمیک و له‌سه‌ر ده‌ستى تاقه که‌سیکدا، به‌گه‌ر به‌ شیوه‌ى پرۆسه‌یه‌کى به‌ر درێژتر وه‌کوو گه‌ریانیتکى میژووى نوئ بۆوه. یه‌که‌مین گوژم سه‌رکه‌وتوانه له لایه‌ن گۆزانه‌وه وه‌دى هات. له شیعرى

گۆزانداجگه له تیکدانی پێساکانی وهزنی عهرووزی، له گهڵ ههندیک تایبهتمهندیی وهک پێکهاتنی جوانیناسییهکی پارێنانهی ماددی، له بهرامبهر جوانیناسیی گشتیبنانه و لاهوتیی شیعرێ کلاسیک و ههروهها پێکهاتنی کهش وههوایهکی دراماتیکی زیندوو، له زۆریه شیعرهکاندا بههرو پووین. ئهم گوژمه بهراییه تهکانیکی له گوێن گوژمی شیعرێ سواره پیتویست بوو ههتا پێکهوه، لانی خوارووی مهرجهکانی تازدکردنهوهی شیعرێ پێک یێن.

نکۆلی لهوه ناکرێ که به هۆی بارودۆخی تایبهتی و لیکداپهرانی بهشهکانی کوردستان، میژووی ئهدهبی کوردی له دهیهکانی ڕابردوو، له کات و شوێنیکدا نووسراوهتهوه که نووسهرهکانی ناگاداری ههموو گهڕانه ئهدهبییهکان نهپوون. حهق نییه که توێژهراڤ و ڕهخهگرانی ئهمڕۆ، که ناسۆیهکی بهرفراوانتریان له بهر چاوه و زانیاری زۆرتریان له بهر دهستدایه، به شێوهیهکی ڕهخهگرانه ڕهوتی نووسهرانی میژووی ئهدهبیی گهلهکهیان تاوتوێ نهکهن.

من پێم وایه له نوێکردنهوهی شیعرێ کوردیدا، شیعرێ سواره، گوژمی دووههم بوو، گوژمیک که قهرهپووی ههندیک له کهم وکوورپیهکانی شیعرێ گۆزانی کردهوه.

(٦)

سه مبولیزمی شیعرێ سواره، سه مبولیزمیکێ کۆمه لایهتییه. واته مانای شاراوهری نیو شیعرهکانی، زۆر جار ئاراستهیان بههرو باههتگهلی کۆمه لایهتی و سیاسیییه. ههر ئهم تایبهتمهندییه وای کردوه ههندیک جار شیعرێ سواره له جیاتی که لک وهرگرتن له سه مبولی فرهمانای ئهوتو که بۆ مانایهکی ده سنیشانکراو دانا به زیندرین، لهو چهشنه کۆدانه وهرگرتی که به پیتی ههندیک گرێهستی دیاریکراو، ماناکانیان پوون و ئاشکرایه. ههندیک جار شیعرهکان لهم دۆخهش ده ترازین و مه بهستهکان تییاندا ده رووتینهوه. ئهمه لایهتی بێ هیزی شیعرێ سوارهیه. ئهگهر بهم پیتوانیه بهروانییه شیعرێ سواره، له گهڵ دوو جهمسهری دژ بهیهک بههرو روو ده بیینهوه:

جهمسهریک که تیییدا سه مبولیزمیکێ هونهری فرهمانا وه بهرچاو ده کهوێ و له غمونهی وهک «کوا شهنگه سوار/ که درهوشانهوهی پهڕی سههری ئه سپی/ چاوێک بخاته بییری تلووعی» وه دیار ده کهوێ و جهمسهریکیش که تیییدا، ناماژهکان ئاشکرا ده بن و «تا پۆ» له کهش وههوا ی کاتی «بهومهلێل» دره ده کهوێ زهق و زۆپ له چاوتدا خۆی ده نوێت، وهک:

«بهلام ئهمڕۆ / که ههر ساتی دلی دایکی / له کوردستان هه لئه قهڕچی/ به ههر بۆمبای

سووتینه‌ریک، پیشمه‌رگه‌یهک / داری چاکتیک دانه‌قرچن / نه‌تکوتبایه لایه‌کی بیرم لای
تۆیه»

نهم ململانیه به ناشکرا له شیعرى سواره‌دا وه‌دیار ده‌کوی. سواره له لایه‌که‌وه خه‌ریکی
گواستنه‌وه‌ی تازه‌ترین ته‌جره‌به‌ی هونه‌ری و ته‌کنیکیه‌کان بۆ پانتایی شیعرى کوردی ده‌بی و
بۆ نمونه له شیعرى «بانگه‌وازی په‌نجه‌ره» دا، سه‌رکه‌وتوانه هاوشیوه‌ی نه‌و نه‌زمونه‌ی فروغ
فه‌روخزاد به‌که‌لک وه‌رگرتن له راویژ و زمانى ناخافتنى رۆژانه تیپیه‌راند، به‌تاقى ده‌کاته‌وه.
به‌چه‌شنیک که زمانى نهم شیعره له‌گه‌ل زمانى «خه‌وه به‌ردینه» ته‌عبیر له دوو ته‌جره‌به‌ی
زمانی سه‌رکه‌وتوى ته‌واو لیک جیاواز ده‌کن:

ته‌وژم و تین نه‌گه‌را
نه‌گه‌را نوتفه‌دانى په‌نجه‌ره‌کان
وه مالى بێ زگ و زا
په‌ر نه‌بو له تۆرى به‌هار
شنه هه‌میشه وه‌کو
وتردى زارى په‌نجه‌ره
نه‌بو به سه‌ر به‌ندى
له قاپى سه‌وزى زه‌مه‌ندا
دوو‌پات نه‌کراوه
منه‌ش دلم په‌شکووت
به‌لێنى ده‌عه‌تى ره‌نگینى په‌نجه‌ره‌ی تاکی
به‌ره‌و به‌هاردا

له لایه‌کی دیکه‌شه‌وه کاتیک سواره بۆ هه‌رێمى شیعرى فارسى ده‌پوانى، ده‌بینى
ته‌نانه‌ت «پیشمه‌رگه» وه‌کو مۆتیفتیک چۆته نیو شیعرى سیاسى فارسیشه‌وه. نیتر له‌م
پێودانه‌دا، شاعیر نه‌یتوانیوه خۆی له ختوکه‌ی پروتاندنه‌وه‌ی مه‌به‌ست ببۆی. شاعیریک به
ناوی «میرزا آقا عسکری» ده‌لێ:

ای نه‌رد افزارت هه‌مه
مه‌ربانی و انتظار
هنگر
از کوه به‌ زیر می آورند پېشمه‌رگه‌را
په‌چیده در شولای بلند مرگ
نامش شه‌ابی است سوزان

هر لږم سۆنگه پوه ده بښن شيعريکي وډک «کچي بهيان» که خاوه نى ده سپيکيکي بهرزو هونه رييه، کاتيک ده گاته نم دپړانه ي خواره وه، له باري هونه رييه وه نيتر بهر وه ليژايي ده چي:

نيمه نوښه ري خدباتي روژه لات
روژه لاتي سووري ناگړين
فتر نه بوين به زين و دابه زين
رانه ها توه چاوي قاره ماني کورډ
به شوغي گړين

به لام نه وانه «نه سکوند و چالي» شيعري سواره ن. تو ناتواني نه سکونده کاني شيعري سواره بناسي هه تا چاله کانيشي نه ناسي. نه زموني شيعري سواره به گشتي، نه زمونيکي سرکه وتوو بو. هه مو نه زمونه سرکه وتوانه، نه زمونه سره تاييه کاني سواره بوون. له وانه به برز ترين شيعره کاني سواره، نهو شيعرانه بوين که قه دهر نه يه شست هر گيز له گه رووي پري سه وزه به سته ي، به لووزه به ژينه دهر ي و چاويان به دنيا ي پروني نه دهب هه لبي.

* ماناي هه نديک وشه و زار اودي نيو نم وتاره:

گورژم: (ته کاني توند)
بزار د بيزي: گزينگويه، قطعه نوبسي
تيک چنراو: پيچيده
تيک چنراو: پيچيدگي
دژوستان: تقابل
خيچان: سوختن در بازي
ته تله کردن: تبیین (explanation)
يه کانگير: منسجم
ناچاره کي: ناگزير
چنراوه: بافت
گوندي: (خه لکي دي)
ريتيچوو: محتمل

شیمانہ: احتمال
 گورین: مذکور
 تہ کووڑ: منظم
 ہہشتاو: شتاب
 ہہراو: ۱- وسیع ۲- کلان
 دہنگ ہہلبرین: اعتراض
 داوہستاو: (مہیو)
 ہاوسہنگی: تعادل
 پتودان: ۱- (پڑ و شوین) ۲- حالت
 ناراستہ: ۱- جہت ۲- جہت گیری
 خویا بوون: ظهور کردن
 لہبدرہہ لگرتنہوہ: کپی (Copy)
 ہاورپڑہیی: تناسب
 ہاورپڑہ: متناسب
 بہنئیوہ کداچو: متداخل
 تنہوہ پتدان: بسط دادن
 چشت: (تشت) - عین
 رسکانہ: ژین (gene)
 رسکانہیی: ژنتیک، تکوینی
 ہہلتاواندن: هضم کردن
 ہہلتاوتیندران: هضم شدن
 ہہندہکی: جزئی
 ہہمہکی: کلی
 گرتبہست: قرارداد

(۱) - بابک احمد، ساختار و تاریل متن، نشر مرکز، تہران، ۱۳۸۰، ص ۲۱۳

(۲) - همان، ص ۲۱۳

(۴) - جانانتان کالر، نظریہی ادبی، ترجمہ ی فرزانه طاہری، نشر مرکز، تہران، ۱۳۸۲، ص ۸۲

(۵) - نغم لیکدانہ وہیہ ہی سہ لاحتہ ددینی موہتہ دیبہ. پروانہ نغم سہرچاوہیہ:

- محمّد بهرهور، سواره و پەخشانی کوردی، دەرگای چاپ و پەخشی سەردهم، سلیمانی، ۲۰۰۵، ل ۲۶۳
- (۶) - پروانه نهم سەرچاوانه:
- یوهان ولفگانگ فون گوته، فاوست، ترجمه‌ی م.ا. به‌آدین، انتشارات نیلوفر، تهران ۱۳۸۲
- مرتضی هادی مقدم، شهر و مدرنیته، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران، ۱۳۷۹
- مارشال برمن، ترجمه‌ی مدرنیته، ترجمه‌ی مراد فرهادپور، انتشارات طرح نو، تهران ۱۳۷۹
- (۷) - مرتضی هادی جابری مقدم، شهر و مدرنیته، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران ۱۳۷۹، ص ۱۱۱
- (۸) - نهم لیکدان‌وهیه هی مارف ناغایییه. پروانه سەرچاوه‌ی ژماره ۴ ل ۱۶۸
- (۹) - نهم لیکدان‌وهیه هی سەلاحەددین موهتەدییه. پروانه سەرچاوه‌ی ژماره ۴ ل ۲۸۲
- (۱۰) - نهم لیکدان‌وهیه هی نەحمەد قازییه. پروانه سەرچاوه‌ی ژماره ۴ ل ۲۰۴

وتووێژ لەگەڵ ھانیح شیخوئیسلامی

سەرچاوە: رادیۆ ھاوێشتی، ٢٠٠٣/٦/١٤

من هیچ پرۆدووتیکی ئەدەبی و فەرھەنگی بە جیاوازی لە زەمینەی کۆمەڵایەتی و سیاسی نابینم. نیستا گەڕانەوە و باسکردن لە حدودی چل سال لەو پێش دیارە لایەنێکی ئەدەبی و ئەوانەی ھەیە، بەلام قەتەن لەم وتووێژەدا ناکرێ لە لایەنی کۆمەڵایەتی و سیاسییەکە بە تەواوی چاوپۆشی بکەین.

ئەویش [سوارە] ھاتۆتە دانیشتگای (جامیعی) تاران، منیش لە جامیعی تاران بووم، پێش ئەوەی کە ئەو بێت. سالی ١٩٦٢ یانی چل و یەک سال لەو پێش. ئەوەی کە من بتوانم وەبیر خۆمی بھێنمەوە، ئەو وەختە ھاوکات بوو لەگەڵ مەرگی گۆزان. گۆزان مرد، ئێمە لە جامیعی تاران جەماعەتێک خۆتندکاری ئەم سەردەمە کە لەگەڵ ئەدەبیات و شیعەر و ئەوانە سەرکارمان بوو، ھەولێکمان دا بۆ ئەوەی کە ژمارەیەکی تاییەتی پۆژنامەیەکی کوردی، کە ئەو سەردەمە لەوێ ددرتەچوو، بە ناوی «کوردستان»، دەرپێنین، بە پۆنە مەرگی گۆزان و بۆ پێزگرتن لە گۆزان. دواي ئەو بوو، یانی لەو کۆششە دا کە ئێمە کردمان سوارە تیا نەبوو. سوارە دواي ئەو ھاتە تاران. لە دواي ئەو ئیتر ئێمە بە یەکەو ھاوێی بووین، ھەتا وەختێک کە من تارانم بەجێھێشتوو و ھاتووتمە ئەو بۆ کوردستان، بۆ ئیشکردن لەوێ. کە من ئەو وەختە موعەلیمی سانەوییە بووم. ئەو ماوەیە، تەقربەن پێنج سال، ئەمە بە یەکەو بووین لە تاران. زۆر نزیک بووین. دواي ئەو ھەش بە ماوەی ھەوت سالی تر کە من لە کوردستانەو ئەھاتم بۆ تاران، ھەموو جارێک سوارەم ئەدی. دیارە ئەم ھەوت سالی دواي کە من لە کوردستان بووم ئەویش لە تاران لە رادیۆی بەشی کوردیی ئەو وەختە ئیشی ئەکرد و ئیتر سالی جارێک، سالی دوو جار، یەكترمان ئەدی. دیارە ئەو پێنج سالی ئەو ھەل زۆر لە یەک نزیک بووین، چ لە باری دۆستایەتیەو. چ لە باری زەوق و چ لە باری ئەوەی کە ھەردوو کمان پۆلێکمان ھەبوو لە نوێکردنەوێ فۆرمی شیعەر و ھەتتا نیوەرۆکی شیعەر بە دەرەجە یەک، شیعری کوردیی ئەو سەردەمە. ئەمە تەواوی ما جەراکە یە.

لە سالی ٧٥ ئیتر سوارە لە بەین چوو. زۆر لە ناکاو و لە سەردەمی جەوانیدا، ئەگەر جەوان لە خوار چل سال دابنێن، ئەو لە خوار چل سالەو بوو وەختێک کە بەو پرۆدووە، کە پرۆدووتیکی ناگەھانی بوو، مەشین (سەیارە) لێی دا، بەلام دواي کە بەردیانە خەستەخانە،

لهوئى تووشى نهخوشىنى زهردووبى (يهرهقان) بوو. بهو نهخوشينه له بهين چوو. زستان بوو، له كوردستان بووين، ناگادار بووين و دوايه چووين بۆ سهرهخوشى له بۆكان. ئهمه كوللى ماجهراى دۆستايه تيبى من و سوارهيه، بهلام ههروهك باسم كرد ئهو سهردهمه سهردهمىكى تايبه تى بوو. دوايه نه توانين بچينه نيوهوه كه چ سهردهمىك بوو له بارى كۆمهلايه تيبهوه و ههروا له بارهى سياسيهوه.

من پيموايه ئيستا، ئهو شتانهى كه له بيست سالى رابردودا ديومن له بارهى سوارهوه نوسراون، بهشيكى ميتۆلۆژى تيكهله، بهشيكى ئهفسانه دروستكردنى تيكهله. دياره من سهر و ساختىكم له گهه ئهفسانه دروستكردن نيبه، بهلام پترىكى زۆرم هيه بۆ بيرهوه ريبهكو بۆ ژيانىكى ئهم سهردهمه كه له گهه سواره بوومه. زۆرم خۆش ويستوه و ئهلائيش خۆشهويستى له دلمايه. دياره كه بچينه نيو بهخسه كه باسى ئهوه ئهكم كه ئهفسانه سازيبهك كه مەعمولەن له دهورى ئينسانى هونهرمەند و ئينسانى مەشهور ئهكرى، له مهوريدى سوارهدا چۆن بووه تا ئيستا.

«سواره و عهلى حهسه نيبانى و من هاوكات بووين، له يهك سهردهما بووين. سهردهمىك بوو كه شيعرى كوردى له كوردستانى ئيران له شيعرى كلاسيك و سوننهتى و كۆنهوه تيبهري بوو بۆ سهردهمىكى فۆرمى نوئى و نيوهرۆكى نوئى، بهلام دياره ئهم سى كهسه ههريهك به جۆرىك بهشدار بووين. ... عهلى حهسه نيبانى نهقشيكى وا زۆر بهرجهستهى نهبوو، ئهو جۆرهى كه سواره به جىددى گرت. منيش ههريهك نهقشيكى وهك سوارهم نهبوو، بهلام ئهكرى بلتيم من و سواره وهكو يهك تهقريبه نهقشمان نواندوه. ئهوهى كه وهكو يهك ناومان نابرى دوو هۆى هيه: يهك ئهوه كه سواره به جهوانى مرد، يانى جوانه مەرگى سواره بۆته هۆى ئهوه كه ناوبانگىكى زياترى لهو پهيوهنده دا دهرکردوه. يهكيش هۆى سياسى هيه.»

بهلام بيجگه لهوه، به بهراوى من ناسيۆناليزمى كوردى ههريهك تهئسيري بووه لهوه دا، بهلام يهك شت من نهسهلمتيم، ئهويش ئهوهيه كه سواره به شيوهيهكى پروفيشنال شاعير و نوسهر بوو، من وا نهبووم. من هيچ كات، ئهو ماوهى پينج ساله كه باسم كرد، ئهوه ئهكتيوترين دهورهى ئهدهبىيى من بووه كه لهو كاتهشا ههريهك ئهسلىيى من نهبووه. من خۆم وهكو شاعير يان وهكو نوسهر نهناساندوه. ... له حالىكدا سواره عهملەن واى ليهات. من زۆرتر وهكو ئاكتيوتكى سياسى بووم.، بهلام به ههريهك حال لهو دهورهدا ئيمه نهقش و دهريكمان بوو له هينانى شيوه نوئى له شيعرى كوردى له كوردستانى ئيران. له كوردستانى ئيران ئهوه رهوتيكى تازه بوو كه له سالهكانى ٦٠ دهستى پيكرده. من و سواره و چهند كهسى تر. دواتر مهسهلهن ريتوار (موسليح شىخولئيسلامى) تهئسيران بووه له سهر ئهو رهوته، بهلام

گیترا نه‌دی نه‌و میژووه وه‌کو یه‌ک نییه. له‌چهند روانگه‌وه ده‌توانی بی‌گیترا ته‌وه. په‌یوه‌نده به‌وه که‌تو له‌کوئ راوه‌ستایی و‌چو‌ن ته‌ماشای نه‌و میژووه بکه‌ی. به‌هر حال سواره، نه‌لبه‌ته نه‌وه‌ش بلتیم که‌په‌خشانی زو‌ر جوانی نه‌نوسی، له‌شيعره‌کانی زو‌ر جوانتر بو‌ون. «تا‌پۆ و‌بووه‌لێل» به‌شیتک له‌کاری نه‌و بو‌و که‌به‌پروای من‌چ به‌حه‌جم، چ‌به‌فۆرم، زو‌ر غه‌نیت‌ر و‌ده‌وله‌مه‌ندتر بو‌ون تا‌شيعره‌کانی. سواره سه‌رجه‌م شازده شيعری کوردی لی‌ ماوه‌ته‌وه، به‌لام نیت‌ر وه‌کو شاعیر ناوی ده‌رکردوه. نه‌وه‌ش بو‌خۆی به‌حه‌سپکه‌ که‌له‌نیت‌و ولا‌تانی روژه‌لاتا، به‌تایبه‌ت له‌نیت‌ر کوردا، نه‌گه‌ر که‌سپکه‌ ده‌نه‌وه‌نده‌ی شيعر، په‌خشانی نو‌وسیب، به‌لام نه‌گه‌ر چوار شيعری نو‌وسیب هه‌ر به‌ناو شاعیر ناوی ده‌رنه‌که‌ن.

هه‌ر وه‌ک باس‌م کرد، به‌تایبه‌ت له‌فه‌ره‌نگ و‌ئه‌ده‌بیاتی کوردییا، که‌ناسی‌ونالیستییه، شاعیر برتک میت‌ولۆژی تیکه‌ل نه‌کړی. شاعیر نه‌کړی به‌ئینسانیتکی تو‌زیک زیاد له‌حه‌د، له‌حه‌دی ئینسانیی خۆی گه‌وره نه‌کړته‌وه و‌نو‌ورتک به‌ده‌وریا دروست نه‌کړی. بو‌سواره‌ش هه‌ر وا‌بووه. له‌حالی‌کا سواره زیات‌ر نو‌وسه‌ر بو‌و، زیات‌ر په‌خشانی‌ووس بو‌و، دیاره هه‌ردووکی هه‌ر ژانری نه‌ده‌یی بو‌ون، به‌لام سواره نو‌وسه‌ری په‌خشان بو‌و، زیات‌ر له‌وه‌ی که‌شاعیر ب، به‌لام شاعیرییه‌که‌ی زیات‌ر به‌رجه‌سته کراوه‌ته‌وه. دیاره نه‌وه نه‌لبه‌ته ئیشکالیتکی وای نییه، یانی مو‌شکيله‌یه‌ک ئیجاده‌ناکا، به‌لام هه‌ر وه‌کو تو‌باست کرد په‌خشانی سواره زو‌ر زو‌ر پاراو و‌جوان و‌سوار بو‌و و‌خۆشی ده‌نگیتکی زو‌ر خۆشی بو‌و بو‌شت خو‌تندنه‌وه، مه‌نزورم نه‌وه بو‌و پت‌رفۆرمیت‌س و‌ئیجراکه‌ی له‌رادی‌ۆه له‌توولی چوار پینچ سال‌دا بو‌و به‌باعیسی نه‌وه که‌سواره له‌لایه‌ن رادی‌ۆه ناوبانگی ده‌رکرد. چونکه نه‌و وه‌خته شيعر به‌ده‌سنو‌وس نه‌نو‌وسراوه، زو‌ر مه‌جالی نه‌وه نه‌بو‌و که‌شيعر چاپ بکړی و‌به‌ناشکرا بلاو بکړته‌وه، به‌لام رادی‌ۆ میت‌ی‌ۆمیتکی مونا‌سب‌تر بو‌و. سواره به‌و به‌نه‌وه ناوبانگی ده‌رکرد.

... نه‌گه‌ر شيعره‌کانی من‌له‌به‌ر چاو بگری، هه‌ر هی نه‌و سه‌رده‌مه، که‌منیش حدودی بیست شيعری‌کم هه‌یه، هی نه‌و سه‌رده‌مه، زو‌ر شتیتکی و‌عه‌جایب نییه، به‌لام فه‌رقیتک که‌له‌به‌ینی شيعره‌کانی من‌و‌شيعره‌کانی سواره دا هه‌یه له‌و باه‌ته‌وه‌یه که‌سواره زو‌ر خۆی به‌ند کردبو‌و به‌زمانیتکی په‌تیی کوردی و‌هه‌رچی کوردیکردنی کوردی. من‌به‌پت‌چه‌وانه زو‌رتر زمانیتکی کو‌مه‌لایه‌تیم به‌کار نه‌برد، نه‌وه‌ی ژبانی خه‌لک بو‌و، زو‌ر په‌تی نه‌بو‌و و‌هه‌ر له‌ویش ئیشاره‌به‌کم که‌به‌هه‌ر حال له‌و که‌سانه‌ی که‌نه‌و ده‌وره‌یه، له‌حه‌یاتی نه‌ده‌یی نه‌و ده‌وره‌یه له‌کوردستانی ئیران، نه‌کتی‌و بو‌ون، دو‌و ره‌وت نه‌که‌وته‌ی که‌ره‌وتیتکی به‌ره‌و کوردایه‌تی چو‌و و‌ره‌وتیتکی به‌ره‌و کوردایه‌تی نه‌چو‌و و‌به‌ره‌و چه‌پ و‌به‌ره‌و کو‌مۆنیزم و‌به‌ره‌و سیاسه‌تی چه‌پ هات. که‌نه‌مه ره‌نگی داوه‌ته‌وه له‌مه‌سه‌له‌ی چا‌ولیکردن له‌ژبان و‌له‌شيعر و‌له‌فۆرم و‌

له هه موو شتیک، به هه حال چونکه به حسه که به حسی سواره به من با بچمه وه سهر نه وه. به لای خه وه به ردینه به وه مه عناه به قورسه، خه لکی ناسایی لای حالی نابن. من خوم به کیک له وه که سانه بووم که ته قریبه خه وه به ردینه نه وه زمانه له بهر بوو، به لام به ته جویه خوم له زور شوین، که سی خوتنده وار، که سی دانیشگادیتوو، له جامیعه ده رچوو، که من بووم نه خوتنده وه مه جبوور بووم دپ به دپ بهی باس بکه که نه وه باسی چی نه کا و له ناخیشا هه سهر که وتوو نه نه بووم له حالیکردنیان. به عنی نه وعیک زمانی ئیلیت، زمانی پرووناکبیر بوو، زمانی که نه به توانی زمانی کومه لانی خه لک بی و نه وه دوا به کیشه به که بوو. وه ختیک که من به ررسی رادیو کومه له بووم هه نه وه کیشه به بوو، که من پیمانه بوو زمانی به تی زور زمانیکی باشه و دواتر عه قیده به یا کرد که له هیچ زمانی زمانی به تی باشت نه به له زمانی که خه لک قسه ی پی نه کا، به لام به هه حال خه وه به ردینه که وره ترین شیر سواره به.

من پیمو به کیک له جه علییاتیک که له بهری سواره کردوو به نه وه به. من مه نزووم نه وه نه به که نه وه شیرانه ی که باسی مه زه بیان تیدایه یا باسی شتخیان تیا به شیر سواره نین. به لام [وهک] من سواره ناسیی، سواره نیمانی مه زه به نه بوو و خوی به ئینسانیکی لامه زه به نه زانی، به لام دواتر له ج ته حه ولاتیکا، که له رادیو نیشی نه کرد، بوو، ج سازشکار به یه کی نه وه سهرده مه له گه له مه زه به کردوو، که له گه له زور شتی تریشی کردوو، بوته با عیسی نه وه، من زور ناگادار نیم، به لام نه وه که ئیستا نه وه که سانه ... نه وه به ده یان هتانه قوتیان کردو ته وه، به رجه سته یان کردو ته وه، به بهوی من زور زور غه یی واقیعه به. سواره به وه نه ناسراوه. نه وه که سانه ی که سواره نه ناسن نه زان که سواره هه رچی بوو به مه زه به نه بووه، به لام دیاره نه وه شیرانه شی و توه. من ناتوانم بلیم که نه وه شیرانه هی نه نین. منیش نه وه شیرانه دیون. ... وه ختی خوی شیر سواره بو تاریخی کونی ئیران و نه وانده و توه. به لام پیمو به نه وه شیرانه، به هه مه به ستیکی و تبتی، هی خوی نه بووه. به بهوی من نه وانده ... نه وه به ده یان به رجه سته کردو ته وه، ناسیو نالیزمی کورد، به شی کوردایه تبه که یان زور به رجه سته کردو ته وه، که نه به ته نه مه واقیعه به زیاتره، به لام به هه حال سواره پرووناکبیر کی موخالیفی رژیمی شا بوو. له وه سهرده مه دا، دیاره عه لاقه به به کوردایه تی به هیز بوو، به لام له هه مان کاتدا ئینسانیکی پتشکه و توش بوو، به ناسبه زه مانی خوی. دواتر وتم نه وه حهوت سالی ناخری ژبانی که له رادیو بوو، من سال به سال نه مدی. زور ناگاداری نیم و زور شاره زا نیم له وه که له وه ده ورده ج ناوگو به یه که به سهر فکریا هاتوه. ... من نه مبه ستوه سواره له سهرده میکا به ره مه زه به چوبی.

نیه‌روژی خه‌وه‌بردینه حه‌ره‌که‌تی کانییه‌که که نه‌یه‌وی ب‌روا به‌ره‌و ده‌ریا، به‌و ساده‌گییه و نه‌م شته له نه‌ده‌بیاتی نه‌و زه‌مان و له نیه‌و روونا‌کبیری نه‌و زه‌مانی موخالیفی وه‌زعی مه‌وجود ته‌مسلیتیک بوو. مه‌سه‌له‌ن «ماهی سیاه کوچول»، هی «سه‌مه‌د بیت‌هره‌نگی»، نه‌ویش حاله‌تیک نا‌وای هه‌یه. به‌ ب‌روای من سه‌، چوار دیری ناخ‌ری خه‌وه به‌ردینه هه‌موو نیه‌روژی خه‌وه‌بردینه‌یه که باسی نه‌وه نه‌کا، نه‌لن:

«له هه‌ر شو‌تنی را‌ماوه، داماره، کاری ته‌واوه
ته‌زانن نه‌به‌ن هه‌ر ب‌رنی و با‌وئی، تا ب‌رنی، تا ب‌یتنی
هه‌ناوی به‌ هه‌نگاره،

نه‌سه‌روتنه، کووله‌گی رو‌وحی ناوه.»

باسی نه‌وه نه‌کا و نه‌سه‌له‌ن نا‌وی خه‌وه‌بردینه، ناوه‌که‌شی نه‌وه‌یه. کانی نه‌گه‌ر بتوانی ب‌روا حه‌ره‌که‌ت ب‌کا و رانه‌وه‌ستی، نه‌گا به‌ ده‌ریا و نه‌گه‌ر راوه‌ستی نه‌به‌ن به‌ به‌رد، وه‌کو گ‌راو، یانی نه‌گه‌ر خه‌وی لی ب‌که‌وئی، نه‌گه‌ر وه‌نه‌وز بدا، نه‌گه‌ر له حه‌ره‌که‌ت ب‌که‌وئی. نه‌مه ته‌مسلیتیکه ب‌و حه‌ره‌که‌ت و نیشاره‌م کرد به‌وه که سواره فک‌ریکی پیش‌که‌وتن‌خوازی بوو، یه‌کیان هه‌ر نه‌مه‌یه: عه‌قیده به‌ حه‌ره‌که‌ت، عه‌قیده به‌ ئالو‌گ‌و، عه‌قیده به‌وه که رانه‌وه‌ستی، به‌ره‌و نامان‌جیک ب‌رو و هه‌ولده‌ی که به‌و نامان‌جه ب‌گی و له ریت‌گا خه‌وت لی نه‌که‌وئی و دانه‌مینی. چونکه نه‌گه‌ر دا‌ب‌یتنی، رانه‌مینی و نه‌به‌ی به‌ به‌رد و مو‌نجه‌مید نه‌به‌ی، موته‌حه‌جیر ده‌به‌ی. نه‌مه نیه‌روژی خه‌وه‌بردینه‌یه، به‌لام ئیتر نه‌وه‌نده‌ی ته‌فسیلات تیه‌دایه، له‌خه‌وه‌بردینه‌دا ئیسان ئی‌حساس نه‌کا که سواره به‌ شو‌تن که‌لیمه‌دا چوه، به‌ شو‌تن وشه‌دا، وشه‌یه‌کی تر رای‌کیت‌شاه، نه‌له‌به‌ته زور هونه‌رمه‌ندانه به‌ شو‌تن وشه‌دا رۆ‌یش‌تووه، به‌لام خه‌ته‌که‌شی به‌رنه‌داوه، یانی نه‌کرا نه‌و شته کورتر ب‌ن، شا‌کاره‌که‌شی وا له‌وه‌دا که در‌ژیشه، به‌لام نه‌گه‌ر که‌س‌یک لی‌ی تیه‌ب‌گا وه‌ره‌ز ناب‌ن.

نو‌کته‌یه‌کیش له باب‌ته وه‌زنه‌که‌یه‌وه به‌لیم: ئیمه نه‌و سه‌رده‌مه له دوو شت موته‌نه‌سیر بو‌وین، یه‌ک‌یک له گ‌وزان و نو‌یکارییه‌کانی گ‌وزان له شی‌عه‌دا، که من پیم‌وايه ئیستاش نه‌و نو‌یکارییه‌کانی که گ‌وزان له شی‌عه‌ی کوردی کردویه له کوردستانی عی‌راق زور ته‌نسی‌ریکی موهیمی بووه. ... من زور ریز ب‌و گ‌وزان قایل‌م. ئیستا ناتوانم ب‌چمه نیه‌و نه‌و به‌حه‌سه‌وه. به‌حر‌یک‌ی گه‌ورده نه‌و به‌حه‌سه، به‌لام به‌ هه‌ر حال گ‌وزان وه‌زنی په‌نجه‌ی هیتا. دیاره نه‌و نا‌وی نا وه‌زنی نه‌ته‌وایه‌تی که من پیم‌وانییه وه‌زنی په‌نجه وه‌زنی نه‌ته‌وایه‌تییه. وه‌زنی‌که، به‌لام وه‌زنی‌کی ناشنایه، ناشناتره به‌ گو‌تی خه‌ل‌کی کورد زبان. به‌ ده‌لیلی نه‌وه‌ی نه‌کسه‌ری فۆل‌کلۆری کورد زبان به‌ وه‌زنی په‌نجه‌یه. ئیمه وه‌زنی په‌نجه‌مان له لایه‌ک وه‌رگرت. له لایه‌ک

شیعری نوتی ئەو وەختە ی فارسی. دواى نىما كە سەرەتای دامەزراند، شاملوو لە نەوجى خۆيا بوو و فرووغ فەروخزاد. ئىتمە، ھەم من، ھەم سوارە زۆر موعجىب بووین بە شاملوو وە فرووغ فەروخزاد، كاری ئەو دووانە لە كاری ئىتمە دا ڕەنگى داوەتەو، بەلام ئەو سەردەم ھىمن بە ئىتمەى ئەوت، بە بێ وەى ئىتمە بىيىن، لە دوورەو ھەر كەتەكەى ئىتمەى باش ھەلنەدەسەنگاند. ئەلبەتە دواى ھىمن نەزەرى گۆرا لەو بابەتەدا، بەلام ئەو وەختە بە ئىتمەى ئەوت «جووجە گۆران»، «جووجەلە گۆران»، بەلام واقىعەى ئەو ھەى ئەو وەختە ئىتمە ھەم لە گۆران مۆتەئەسىر بووین ھەم لە شاملوو و فرووغ فەروخزاد و لە شیعری نوتى ئەو زەمانەى فارسی و نوێكارى بێكەانى ئەو زەمانە.

...خودى سوارە لەگەڵ شانامە زۆر ناشنا بوو. كەسێك بە ناوى «پەزا بەراھەنى» ھاتبوو وەزنى شانامەى شكەندبوو، درێژى كردبۆوە. زۆر ھەواى كە خۆشى بوو ئەو وەزنى. من و سوارە بېرھامان دا كە بەو وەزنى شیعری كوردی بڵێن. بۆيەكەم جار، ئەو خەو بەردىنەى وت، منیش ھەوتەوانان. ئەم دووانە ھەردووکی لەسەر وەزنى شانامەى، بەلام وەك شانامە دوو دێرەى نىيە. دێرەى مومكینە چوار كەلىمە بێ، دێرەى كەلىمە دە، ئاوا ئىتر. ئەم وەزنىش وەزنىكى تازە بوو و بە داخەو ھەر تەنیا خەو بەردىنە و ئەو شیعەرى من كە «جەوتەوانان» ھ و ئاوا دەست پێ ئەكا:

«بەلێ وای ئەتۆ»

وەك زۆر باری بێ خۆتەتى مانگەشەو

بە مەندى شكۆدار و گەورە و گرانی»

نەویش:

«لە چەشنی گەرووی كەو»

كەوى دۆمى پەخسیری زیندانی داری»

ئەمەش وەزنىكى زۆر سوار بوو، ئەيخوارد بەو نۆیەرزەكە كە ھەر كەتى ئاوا بەرەو دەريا و ئەوانە بوو. لەم بارەو سەر كەوتنىكى باش و نوێ بوو، ھەم بۆ سوارە، ھەم بۆ من، بەلام وەك باسەم كرد دواى ئەو، كە بە داخەو عومری زۆر نەكرد، منیش كاری شیعری زۆر نەدا. كەسى تریش ئەم وەزنى بە دەستەو نەگرت، یا ئەم جۆرە نوێكردنەوانە. بە نەزەرى من ئىستا شیعری نوێ لە كوردستانی ئێران لە سەر ڕەجەى ئەو شتەى وا ئىتمە دامەزراند نەوێشتەو. ئىستا گەراوەتەو سەر ئەو نوێكارى بێانەى كوردستانی عێراق، دواى مەكتەبى ڕوانگە. زۆرتر وەزنى ئەستێرەكان، ئىستا لە كوردستانی ئێرانیش باو. بە ڕواى من وەزنىكى زۆر خۆش و مۆتەووب نىيە. بە ھەر حال نەویش وەزنىكە بۆخۆى. بە ھەر حال

نهمانه باری فهننی شیعره‌کانن، به‌لام قه‌سدم نهمه بوو ئیشاره بکه‌م به‌وه که سواره چۆن به شوین نوټکار بیا نه‌گه‌را و چۆن له شیعره‌ی نویی فارسی که‌لکی وهر نه‌گرت، وه‌کو منیش ههر لهو سهرده‌مه‌دا و خه‌مه‌به‌ردینه یه‌که‌تیک له کاره باشه‌کان بوو. حه‌وته‌وانانی منیش نهو سهرده‌مه ههر بهو به‌ونه‌وه زۆر ناویانگی دهرکرد و ده‌ست به ده‌ست گه‌را. ئیمه نهو وه‌خته تیکه‌لێک له وه‌زنی عه‌رووزی و وه‌زنی په‌نجه کارمان له سهر کرد. بۆ هه‌یج کامیان ته‌عوسیمان نه‌بوو، مه‌سه‌له‌ن وه‌زنی عه‌رووزی به‌جی بیلین به‌حیسانی نه‌ودی که گۆیا نه‌وه وه‌زنیکی عه‌ره‌بیه و بیگانه‌یه. نهو سهرده‌مه ئیمه وامان بیر نه‌نه‌کرده‌وه و سواره‌ش وای بیر نه‌نه‌کرده‌وه.

نه‌وه‌ی که جه‌ماعه‌تیک پشیمانوابن په‌خنه له سواره نابن بگیری، به‌هروای من ناسیۆنالیزمی کورد سواره‌ی موساده‌ره کردوه، سواره‌ی کردوه به‌هی خۆی و بو‌تیک‌کی لێ دروست کردوه. نه‌فسانه‌یه‌کی لێ دروست کردوه نه‌گۆر. بۆیه پیتی خۆش نییه هه‌یج نه‌وعه په‌خنه‌یه‌کی لێ بگیری. له‌حالیکی سواره‌ش وه‌ک من، وه‌ک تو، وه‌ک نه‌وعی به‌شهریه‌ت، نه‌کرێ مه‌وزووعی په‌خنه بێ، نه‌کرێ مه‌وزووعی لیکۆلینه‌وه بێ. ئینساف نه‌وه‌یه که ئینسان بزانی سواره له‌چ سهرده‌میکا ژیاوه و نه‌و شتانه‌ی که له شیعره‌ی سواره‌دا خۆی دهرخستوه نیشانه‌ی چیه.

... به‌ههر حال پرووناکبیری نه‌و سهرده‌مه له‌ئیرانا به‌هۆی دژایه‌تی له‌گه‌ل پزیم‌ی شا و به‌هۆی ته‌حه‌ولاتی کۆمه‌لایه‌تیه‌یک که نه‌و سهرده‌مه، مه‌سه‌له‌ی لاچوونی مونساباتی فیئودالی و ئیسلاحتی نه‌رزی بوو، که‌وتبونه په‌به‌ریه‌کی، به‌هروای من، دواکه‌وتووانه به‌رامبه‌ر به‌مۆدیرنیزم و به‌رامبه‌ر به‌شار و به‌رامبه‌ر به‌گه‌رانه‌وه بۆ دێ. ... نه‌و سهرده‌مه سهرده‌می بوو که زۆریه‌ی خه‌لکی عادی له‌کوردستان و له‌باقی ئێران له‌دیه‌ باریان نه‌کرد، نه‌هاتن بۆ شار، به‌لام پرووناکبیری نه‌و سهرده‌مه به‌شیک له‌چه‌وتبینیان نه‌وه بوو که له سهرده‌میکا که خه‌لک نه‌هاتن بۆ شار، نه‌وان له‌شاره‌وه نه‌چونه‌وه بۆ لادێ. نه‌مه قه‌تعه‌ن کۆنه په‌رستانیه، قه‌تعه‌ن به‌ره‌و دوا گه‌رانه‌وه‌یه. شیعره‌ی «شار» نه‌گه‌ر بخوینیه‌وه نه‌مه‌یه، به‌لام من خۆشم نه‌و وه‌خته ههر شیعره‌ی وام هه‌یه. مه‌سه‌له‌ن من شیعره‌یکم هه‌یه، شیعره‌ی حه‌وته‌وانان، دێرته‌کی ئاویه، باسی سه‌رنج نه‌کا، باسی نیگای خۆی نه‌کا شاعیر، من گوتومه: «سه‌رنج ده‌میکه زولالیی نه‌ما‌ری چه‌په‌لگه‌ی هه‌راسانه‌ری گه‌وره‌شاره». نه‌و وه‌خته من پیمابوو شاری گه‌وره چه‌په‌لگه‌یه، ئینسان هه‌راسان نه‌کا و سه‌رنجی ئینسان له‌نیو شاری گه‌وره‌دا زولالیی نامینی، نه‌بی بکه‌ریتسه‌وه بۆ دێ، بۆ داوینی ته‌بیعه‌ت تا سه‌رنج زولال بیتسه‌وه. نه‌لنان وه‌خته‌ی من ته‌ماشای نه‌که‌م، نه‌بینم نه‌وه دواکه‌وتووانه بوو.

شاری گهوره و به تایبەت لەو دەورانە، ئەو دەورەبەک بوو، دەورەى گۆزانی کۆمەلگای ئێران لە فێتۆدالییەوه بۆ سەرمايەدارى، زۆر شتى ناحەز و خراپى تيا بوو، زۆر مالتۆترانىي خەلکى تيا بوو. سەرمايەدارى لە هەموو جێگەيەک لە نێو خۆي و ئارەقى خەلکا هاتۆتە پێش، مەعلومە خۆ... ئێمە لە زۆر بابەتەوه نەمانزانی کە ئەمە باشە. من خۆم يەکیەک لەو کەسانە بووم کە موخالیفی ئیسلامى نەزى نەبووم لەو سەردەمەدا، لە حالیکە کوردایەتى، ناسیۆنالیزمى ئێرانى، لەو سەردەمەدا، موخالیفی ئیسلامى نەزى بوو، بەلام نێتر ئەمە بوو ئەو شتە. سوارەش تەحتى تەنسىرى ئەو جەوه بوو و خوشى لە بنەمالەيەکی فێتۆدالیي گهوره ببوو. من پێشوايە سەردەمى لاوی سوارە هاوکات بوو لەگەڵ ئەو سەردەمە کە بزوتنەوێهەکی جووتیارى لە ناوچەى بۆکان بوو و تايەى ئەوان دەرگىر بوون لەگەڵ جووتیاران. ئەو بەشیەکە لە مێژوو کە من پێشوايە قەتەن تەنسىرى کردۆتە سەر سوارە کە زۆر تەمايولى بە لادى و بە ئەفسانەکردنى لادى، ئێدەئالیزەکردنى لادى، بوو. ئەو لە هەموو شیعەرەکانیا تەقربەن هەيە. من پێشوايە ئەگەر کەسێک ئەو پەخنە بەگرتى ئێمە، پەخنە لەو شیعەرە ئەگرتى نە لە سوارە. سوارە ئێنسانى ئەو سەردەمە بوو، پرووناکیبى ئەو سەردەمە بوو. دواکەوتوویبەکانى ئەو سەردەمەى پرووناکیبى ئێران و کوردستانى لە خۆيا نیشان داوه، ئەز جوملە لە پێوەند لەگەڵ شار و دى... من خۆم پێشوايە ئەو پەخنە دروستە، بە تایبەت ئێستا. ئێستا تۆ بێنى شار بە شتىکى خراپ دابنێ و دى بە شتىکى باش دابنێ، خودى خەلکى دى لێت توورە ئەب، بە حق.

«کچى بەیان» م پێ يەکیەک لە جوانترین شیعەرەکانى سوارەيە. «بانگەوازی پەنجەرە» ش هەر شتىکى باشە. من پێشوايە «کچى بەیان» ئومیدیکی تیدا، پەتیکى تيا بەنى ئێنسان و سیاسەت، ئێنسان و خەبات، کە پەتیکى واقیعییە. لە هەموو جێگەيەکی شیعەرەکانى سوارە وایە. لە زۆر جێگا ئێنسان فیدای سیاسەت کراوه، ئیساسات فیدای خەبات کراوه. من پێشوايە کوللەن لە ئەدەبیاتا کارىکى باش نییە، یانى وەجھىکى باش نییە لە ئەدەبیات. ئەدەبیات مەجالیکە بۆ ئەوێ کە ئێنسانبوونى ئێنسان، ئێنسانییەتى فەردى ئێنسانەکان زۆرتر خۆ بپوێت و ئەگەر زۆر بێ بە سیاسى، زۆر بێ بە خەباتکارانە، زۆر بێ بە شوعار، ئەوێ خۆی لە دەست ئەدا. لە بیرمە مایاکۆفسکى شیعەریکى هەيە، مەشهورە بە ناوى «لێنین». من هەمیشە، لە سى سال بەر لە ئێستەوه، هەموو جارێک ئەو شیعەرم خۆتندۆتەوه، بەشتیکى هەيە زۆرم بێ ناخۆشە، شۆتیکە باسى فەرد و حیزب ئەکا، ئەلێ: «فەرد چییە؟ فەرد ئەگەر بە هەموو دەنگى خۆى هاوار بکا، دەنگى پەنگە فەقەت بگاتە گوێ ژەنگەى، ئەویش بە شەرتیک کە ژەنگەى نەچووبێ بۆ کەپن. فەرد چییە؟ فەرد هیچ

نییه. نه‌وه‌ی که هه‌یه حیزیه.» به ههر حال حیزب مه‌علوممه..... به‌لام له ته‌قابول له‌گه‌ل
فهرده، له‌گه‌ل ئینسان، ئا‌وای لی بکری من زۆر موخالیفی نه‌وه‌م و زۆر موخالیفی
مایاکۆفسکی بووم له‌و شیعرده‌دا که فهرده‌ ئا‌وا لی نه‌کا. به ههر حال ئیسته جیگه‌ی په‌خنه‌ی
مایاکۆفسکی نییه، به‌لام سواره‌ش له‌ چهند شوئیتیک نه‌و کاره‌ی کردووه، مه‌سه‌له‌ن شیعرتیکی
فارسی هه‌یه «زرد و سیا‌ه و رنگی» و له‌ چهند جیگه‌ی تر نه‌وه هه‌یه، به‌لام په‌کیک له
خه‌سه‌له‌ته‌کانی سواره نه‌وه بوو که ئینسانیتیکی موته‌نه‌و‌بع بوو، جۆر به‌ جۆر بوو، به‌ به‌روای من
خۆی شه‌خسه‌ن ئینسانیتیک بوو نه‌هلی عیشق بوو، نه‌هلی خۆشه‌ویستی بوو، نه‌هلی گۆزه‌رانی
خۆش بوو. زۆر ده‌سته‌نگ بوو، به‌لام زۆر هه‌زی نه‌کرد له‌ ژیان. ههر کام له‌ شیعره‌کانی نه‌و
خه‌سه‌له‌ته‌ی خۆی تیا درخستووه، به‌ به‌روای من شیعرتیکی جوانه. «کچی به‌یان» له‌وانه‌یه و
«بانگه‌وازی په‌نجده‌ره»ش ههر له‌وانه‌یه، تیا نه‌وه هه‌سته ئینسانیه، هه‌ستی عیشق و نه‌وانه
ده‌رکه‌وتوون.

من نه‌وهم باس کرد، و تم نه‌و سئ کهسه، له زۆر جییان ناوی ئیمه سئ کهس به یه‌که‌وه
براو، وه‌کو نه‌و کهسانه‌ی که پۆلیان بووبن. دیاره نه‌و دوو کهسه‌که‌ی تر [سواره و عەلی
حه‌سه‌نیانی] نه‌ماون په‌ داخه‌وه، به‌لام من وه‌کو شتیکی ئۆپژیکتیو و عه‌ینی ده‌مه‌ویست نه‌وه
باس بکهم که له‌نیو تم سئ کهسه‌دا سواره زیاتر ته‌ئیسیری بووه، عەلی حه‌سه‌نیانی که متمر
ته‌ئیسیری بووه. ... مه‌به‌ستم که مکردنه‌وه‌ی جیگا و پتگای نه‌و نییه، نه‌ویش دۆستی زۆر
خۆشه‌ویستی من بووه. هه‌تا ئاخیری ژیا نیشی پیوه‌ندیان، نه‌وه‌نده‌ی توانیومه‌انه، به‌یه‌که‌وه
هره‌ر بووه.... به‌لام وه‌کو واقعیت پیمویه عەلی حه‌سه‌نیانی له‌ بواری نوێکردنه‌وه و ده‌ره‌تسانی
شیعری له‌ کوردستانی ئێران، له‌ په‌وتی نوێ، نه‌و ته‌ئیسیره‌ی نه‌بوو که سواره بوویه‌تی. دیاره
من باسی خۆم ناکهم، چونکه من حیرفه‌یی شاعیر نه‌بوم، نه‌بوم به‌ شاعیرێکی
حیرفه‌یه‌

ټـو سـهـرـدـهـمـه دـو وـهـرـدـه لـه سـهـر رـوونـا کـبـيـر تـه ټـسـيـري دانـابـو. يـه کـيـتـک حـد پـه کـهـي چـريکـي ټـيـران، بـيـجـگـه لـه وـه لـه سـهـتـحـي جـيـهـانـيـشـا حـد پـه کـهـي چـريکـي ټـه مـريکـاي لاتـين... ټـو سـهـرـدـهـمـه ټـو وـهـرـدـه تـهـي ټـه مـريکـاي لاتـين و حـد پـه کـهـي تـيک کـه لـه ټـيـران مـوـنـعـه کـيـس پـژو، حـد پـه کـهـي چـريکـي، وـه هـهـر وـهـا حـد پـه کـهـي سـالـي (٤٧٠٤٦ - ٦٧ - ٦٨ ي زايـيـني) لـه کـور دـسـتـانـي ټـيـران، کـه بـه ناوـي سـمـايـلي شـهـر يـفـزادـه و مـه لا ناوـاره و مـه شـهـوـره، رـوونـا کـبـيـران بـيـوون بـه دـو وـهـش ټـيـتـر. ټـم «خـيـلـي درؤ» و هـهـر وـهـا يـه ک دـو شـيـعـري فارسيـشـي هـيـه سـوار، لـه ژـږ تـه ټـسـيـري ټـو جـو هـ دايـه، ... لـه شـيـعـره فارسيـه کـه شـيا مـه سـلـهـن باسـي ټـوه نه کـا کـه نه گـمـر تـو ټـه تـه وـي حـقـيـقـهـت بـيـسـي، حـه قـيـقـهـت ټـه بـي لـه زبـانـي

خه‌تیبه‌وه، ... مه‌سه‌له‌ن نه‌لێ:

«من و توهر دو نیک آگاهیم
که دهانهای انباشته از باد جدل را
باید بست
و فصاحت را
در رواق کوهستان
از خطیبی که کلامش سربى است
باید آموخت».

... من پیموایه له ژبانی خویا سواره وا نه‌بوو به ته‌وری واقعی، به‌لام نه‌وه‌ش فه‌زایه‌ک بوو، جه‌ویک بوو، هات و زال بوو، وه دواى نه‌وه‌ش سواره هه‌ر ما و هه‌ر له‌گه‌ل نه‌وه‌شا نه‌ما، به‌لام ئیتر شیعه‌ه‌کانی ماون. «خیلی درۆ» هی نه‌و سه‌رده‌مه‌یه. مه‌سه‌له‌ن نه‌لێ «کرمی کتیب»، «پاری غاری هۆده»، نه‌وه‌ش یه‌کیک له ئیختلافاتییک بوو که نه‌و سه‌رده‌مه‌ش له‌نیو نه‌و جه‌ماعه‌ته‌دا بوون. من خۆم یه‌کیک له‌وانه‌ بووم که پیموانه‌بوو نه‌کری به‌ که‌سیک بلایی «کرمی کتیب»، چونکه کتیب نه‌خویننه‌وه. کتیب خویندنه‌وه‌م پێ بایه‌خیکی باش بوو، یا جه‌ده‌ل‌کردن، ... به‌ هه‌ر حال نه‌مه‌یه. ئیستا کێ نه‌مپۆ «خیلی درۆ» دووباره‌ دینێ باسی نه‌کاته‌وه، به‌پێ نه‌وه‌ی به‌ قه‌ولی تۆ له‌ رابسته‌ی واقعی و تاریخی خۆی، نه‌و پۆژه‌دا باسی بکری. نه‌وه‌ ئیشی من نییه‌ ئیستا باسی له‌سه‌ر بکه‌م. نه‌گه‌ر شتیکی کۆنکریت با ئینسان ده‌یتوانی جوابی بداته‌وه، به‌لام به‌ هه‌ر حال وه‌ک باس‌م کرد نه‌فسانه‌ دروستکردن له‌ سواره به‌شیکه‌ له‌ میژوی سواره‌شناسی ناسیۆنالیزمی کورد. نه‌فسانه‌ی لێ دروست نه‌که‌ن، بوتی لێ دروست نه‌که‌ن، وه‌ک نه‌وه‌ی سواره هه‌میشه‌ هه‌روه‌کو «خیلی درۆ» بی‌ری کردۆته‌وه. له‌ حالێکا مه‌سه‌له‌ن شیعه‌ه‌کانی تری ته‌ماشاکه‌ی، ته‌ماشاکه‌ی نه‌وه‌شی وا تیا‌یه، نه‌و‌بتریشی وا تیا‌یه. دوا‌یه‌ش نه‌و شیعه‌ی پۆ «ته‌ختی» وتوه، ته‌ختیی کوشتیگیر، که‌ زۆر ناسیۆنالیزمی ئیترانیی تیا‌یه. ... شیعه‌که‌ به‌ فارسییه، ناوی «امشاسپند هشتم» ده‌. به‌ پروای من نه‌و شیعه‌ زۆر کۆنه‌په‌رستانه‌یه. ... به‌لام به‌ هه‌ر حال سواره وه‌کو مه‌وجودیکی واقعی، زیندوو، که‌ ژیاوه، نانی خواردوو، عیشقی کردوو، سیاسه‌تی کردوو. شیعی وتوه، نووسراوه‌ی هه‌یه، له‌ زه‌مینه‌ی واقعی میژوویی خویا نه‌گه‌ر باسی لێ بکری، به‌ پروای من جیتی رێژه. جیتی خۆشه‌ویستییه، به‌لام جیتی بوت کردن و نه‌فسانه‌کردن نییه‌.

نه‌و چه‌ره‌که‌یه، چه‌ره‌که‌یه‌کی فه‌ره‌ه‌نگی، سیاسی بوو، له‌ سانه‌کانی شه‌سته‌کانا، له‌ کوردستانی ئێران، که‌ تیکه‌لاوه‌ له‌گه‌ل وه‌زعی نه‌و وه‌خته‌ی ئێران، له‌گه‌ل وه‌زعی نه‌و وه‌خته‌ی

کوردستانی عێراق، که ئهو شتهی پیتی ئهلین شۆرشی ئهیلوول، تازه دهستی پیکردبوو، بهلام
 ئهو کهسانهی که لهو سهردهمهدا وجودیان بوو، حوزووریان بوو، فعال بوون، زیاتر به دوو
 پهوت هاتن. دیاره سواره نهما تا شۆرشی ئێران، بهلام به دوو پهوت هاتن، به دوو پهوت
 چوون. که مهسهلهن، فهپز کهین عهلی حهسه نیانی بۆ نمونه له پهوتی ناسیۆنالیزمایهوه و
 لهوئ جیتیگیر بوو. بۆ نمونه مهسهلهن منیش له پهوتی ناسیۆنالیزمایهوه و ئهلشان
 یهکتیکم لهو کهسانهی که دژایهتی ئهکهم لهگهڵ کوردایهتی و لهگهڵ ناسیۆنالیزم. لهم
 تاریخهدا، ئهمانه له نهزهر ناگیرئ. وهک ئهوهیه که میژوو ههر لهو سهردهمهدا قهتیس
 ماوه.... ئهوهی که لهو کهسانهی که ئهو سهردهمه فعهالی ئهو پهوته ئهدهبییه بوون، بۆ
 نمونه دواپی پیتوار [موسلیح شیخولئیسلامی] که شاعیرتکی ئهکتیو بوو، تا ئیستاش ههر
 بووه، یا دواتر سولهیمان قاسمیانی [کاکه] یا سهردهمیک من. ... ناسیۆنالیزمی کورد ئیمه
 به سهرمایهی خۆی دانائئ، بهلام سواره، چونکه ئهتوانئ بیکا به سهرمایهی خۆی، به پروای
 من ناسیۆنالیزمی کورد شاعیرهکان و ئهدهبییهکان موسادهره ئهکا، ئهیانکا به مالی خۆی و له
 حالهتی واقعی و ئینسانی خۆی دهریانتههینئ. ئیستا من باسی ئهم پهوتی چهپه ناکهم،
 بهلام باسی ئهوه ئهکهم که سواره له ئاوینهی ناسیۆنالیزمی کوردا تهسویرتکی واقعی لئ
 نه دراوه و ئهو تهسویرهی لیتی دراوه، «سروه» که تهسویرتکی مهزههپیشی لئ داوه که به
 پروای من جهعلتکی زۆر قیزهونه، بهلام ئهوانهش که تهسویرتکی تهواو ناسیۆنالیزمی
 کوردییان لئ داوه، به پروای من تهسویرتکی واقعی نییه ئهوه. ئهلیم بووه، بهلام بهو
 ئهندازه نهبووه. به ههر حال باسی میژوو بهکی سی، چل سال لهوه پیتشه، زۆر شتی ههیه. به
 تایبتهت من ئهمه ویست زۆرتر باسی ئهو لایهنه بکهیم، لایهنی تهحه ولاتی کۆمه لایهتی، که
 کۆمه لگای کوردهواری، به تایبتهت ئهو وهخته له ژێر مونسباتی فیتئودالی دهرنهات. ئهچوو
 بهرهو سهرمایه داری. ئهو وهخته ئیمه، به ههر حال به تهفاوتهت ئهو شتهمان دهرک ئهکرد یا
 دهرکمان نه ئهکرد و ههلوئیت بهرامبهر بهوه له شیعی سوارهدا، ئهمانه به پروای من ئهو
 شتانهیه که ئهکرا، یهعنی له ئهدهبیاتی ئهو زهمانهدا من خۆم شیعیرتیکم ههیه: «له
 روالهتیک قهتیس نهزیره ی چ نابینئ». ئیستا وهختی ئهوه نییه، بهلام به ههر حال ئهکمر
 فورسهتیک تر بئ باسی ئهو بزوتنهوه ئهدهبییه له روانگهی کۆمه لایهتی و سیاسیهوه
 بکری، ئهو وهخته جیگا و ریتگای سوارهش و هی کهسانی تریش باشتر دهرنهکوهئ.

له «ئه فسانه» ی «نیمایوشیج» هوه تا «خه وه به ردینه» ی «سواره نیلخانی زاده»

«مراد نه عزمی»

چالاکانی پانتایی نه ده ب، کم و زۆر له سهر ئهم پایه کوکن که سواره لانی کم یه کیتکه له نوێکهره وه کانی شیعرێ کوردی. یه کم بوون و نه بوونی سوارهش لهم پرۆژه یه دا ههر هه بووه و ئهم وتاره زۆر له سهر ئهم کیشه یه ناروا. بدم حالهش هه ندیک له نووسهران به لیکدانه و ده کی سهر پیتی تیم خوازان و ئایدۆلۆژیانه وه هه ول دهن به سه لیتن که سواره شاعیری لادییه .
ئهم وتاره بدم پیتشفه رزانه وه له دوو به شدا هه ولی روانینیکی دیکه دها بۆ ره خه به گشتی و شیعرێ سواره به تایبه تی. یه کم به شتیه ی مه جازی پاژ بۆ گشت، سواره ده کاته نیشان یه ک بۆ ئه وه ی باسیکی میتۆدیک سه به رته به ره خه و خوێندنه وه ی شیعر بوو و ژین، دووهم دیته وه سهر پاژ و پراکتیکانه باسی زمانی تایبه تی سواره ده کا.

۱- شیعر، سه ره تا وه ک به ره می زمانی ده خوێندرته وه یان چه مک؟

بووتیقای مۆدێرن و ته نه ات زۆریه ی پتیا به ره خه یییه کانی کلاسیکیش شیعر به به ره میکی زمانی داده نین که مانا ده خوێنیتن. ئه ره ستو گرینگترین ئاسه واری خۆی سه به رته به خوێندنه وه ی ده که کانی ئه ده بی به Politic ناو دێر کردوه. به و پتیه ی که زمان له و په ری چه بوونه وه ی خۆیدا، ده کاته لووتکه ی شیعر.

ئه که ره کوو زمان خوێژتو بێ. ئه ده ب ده کار که ری ئهم خوێژتویه. دوا جار ره خه به تیتۆرییه کانی وه کار له سهر ئه ده بییه تی ده که کان ده کا. به و پتیش فه رزه وه که ئه مان به ره می زمانین. نه ک بدم روانگه یه وه که کار کردی فه لسه فه و تیتۆرییه کانی و کۆمه لناسی... له ده که کانیدا چۆن و تا چ را ده یه که؟

به کورتی ره خه ی ئه ده بی ده واری له سهر ده قێک هه لده دا که سه ره تا به ره می زمانی بیت و دوا جار دیارده و چه مکه کانی زانستی و فکری و سروشتی ده ناخی خۆیدا به توتیتیه وه و که لکیان لێ وه رگرێ.

پروژه ی خوێندنه وه ی ده ق له دوو جه مه سه ره وه بۆ هیه رویدا یه کم جه مه سه ری نانه ده بی (کۆمه لناسی، ده رووناسی و ده روون شیکاری، فه لسه فه، میتروناسی، پامیاری...) یه. جه مه سه ری دووهم، جه مه سه ری ئه ده بییه که راسته وخۆ ده چیتته سهر ده قی

ئەدەبىي و دۆزىنەۋى لايەنە داھىيەردەكانى زمانى لە دوو توتى دەقدا.

ئەم دوو جەمسەرە پىكەيتنەرى «پىترسپىكتىيو» تىك نىن كە نىۋەراستىيان ھەبى و تىكەلاۋىك لە ھەر دوو كىيان بىتتە جۆرە پروانىنىك. بەلكو ھەردوو دەلاقەن و بەس. بە لەۋنىك كە لە يەك ئاندا ھەر لە يەكيان راپوانىن بۆ دەق مەيسەر دەبى.

خوڭىندەۋى دەق لە رەھەندى ئانەدەبىيەۋە لە يەكەم ھەنگاۋدا بە سېنەۋى بەرھەمى زمانى بوۋى شىعەرە دەست پىتەدەكا. لە درىژەشدا ھەنگاۋ زىاتر لە باسە ئانەدەبىيەكاندا رۆدەچى و لە politic دور دەكەۋىتەۋە. ئەم شىعەر خوڭىندەۋىيە و گەپان بە دۋاى نىشانەكانى كۆمەلناسى، ئايدىلۋىك، دەرۋونناسى، فەلسەفى ... و دىيارىكردى كار كوردى ئەم چەمكەنە لە دوو توتى دەقدا و شىۋەى بۆچۈۋى و لىكەندەۋى سىستىمى تىفكرىنى بەرھەم ھىنەركەى سەبارەت بەم دىياردانە لە جىبى خۇيدا شىۋاى سەرنجە، بەلام لە ئاكامدا ھەر ئانەدەبىيە، لەبەر ئەۋەى دەلاقە ھەلبىزىرداۋەكە بۆ چۈۋنە نىۋوژۋورى باسەكە لە سەرەتاۋە ئانەدەبىيە بوۋە. واتا لە روۋى مېتودىكەۋە، شىۋاز و رەھەندى ئانەدەبىيە گىرۋوتە بەر و ئەگەرىش جار نا جار لاپى بىت و بۆلاى باسە زمانى و ئەدەبىيەكانەۋە توۋشى ئالۋىزكاۋى مېتودىك دەبى و باسەكە مەنتقى لىكەندەۋى خۆى دەقپىتى. ئەم شىۋازە بە راشكاۋى بەدۋاى چى گوتىدايە نەك چۆن گوتن.

رەھەندى دوۋھەم واتا ئەدەبى سەردتا بەو پىش فەرزەۋە دەرۋانىتتە دەقى ئەدەبىيە كە بەرھەمىكى ئەدەبىي و زمانىيە. بەو پىتە لىكەندەۋى لىكۋىنەۋە زمانىيەكان دىكەتە تەۋەرى باسى خۆى و لە پال ئەم باسە سەرەككىيەدا، ئاۋر دەداتە سەر لايەنە مانايى و نىۋەرۋكى و چەمكىيەكانى دەق و چۆنىيەتى ھەلسۈكەۋتى لە تەك زمان و نۆۋەنى و ژيانەۋەى لايەنە زمانىيەكان و چۆنىيەتى خولقاندنى مانا دەبىتتە ھەۋىنى باسى ئەم شىۋازە رەخنەبىيە. واتا چۆن گوتن، ناۋەندى باس و خواسەكانىيەتى.

ئەم دوو دەلاقە و مېتودە رەخنەبىيە، ھەردوۋىك بوۋىيان ھەيە و نىكۋلى لە ھىچيان ناكرى. ھەردوۋىك لايەنىش لايەنگرى تايىبەتى خۇبان ھەيە و خوڭىنەرى خۇبان.

تىۋىرى ئەدەبىيە مۆدىرن، لە رەھەندى دوۋھەمەۋە دەرۋانىتتە ئەدەب و رەخنە مۆدىرن بەگشتى. بەرھەمى ئەدەبىي و بەتايىبەت شىعەر سەردتا بە بەرھەمى زمانى و خولقاۋى زمان دەناسى و ئەۋەى بۆ رەخنەگرى مۆدىرن سەرتى ھەيە، كايە زمانىيەكان و چۆنىيەتى تەقىنەۋەى زەرفىيەتە كەلەكە بوۋەكانى زمانە لە ناخى دەقدا. ئەۋەى مۆۋ تۈۋشى سەرسوۋرمان دىكا و دىۋازىيەكى سەير پىك دىتى، ئەم روۋداۋەيە كە تاقىمىكى نۆىخۋاز و بەرۋاى خۇبان ئافانگار (كە ھازىر نىن يەك بىستىش لەم پلەيە دابەزن) لەسەر بەرھەمىكى تەۋاۋ ئەدەبىي

(دهقی شیعی نوی) به دهلاقه نائدهبی و نامؤدیرنهوه ددروانن و حوکی بؤ ددهدن.
 تنانته له مودای شؤپوونه یان لم دهلاقه یهوه بؤ دهقی نهدهبی، سووکه ناوړپیکیش
 له لایه نی دهقنه که ناده نهوه. ثم جوره پارادوکسه سهیرانهش له وانه یه هر له
 کوهمه لگای قهیرانوی و ناشی مجبورانهی خوماندا بهدی بکری، کوهمه لگای سونه نی،
 مؤدیرنخوازی پؤست مؤدیرن گهرا! دیاره ثم ئالؤزکاوییه له بوازی ره خنده دا، ههله ی میتؤدی
 ساز دهکا و هر له بنه رته دا لیکدانهوه و بؤچوونه کان له مهنتقی ره خنه یی و «تحلیلی» بیتهش
 دهبن.

۲- شیعی سواره، مؤدیرنه یان نامؤدیرن؟

سالی ۱۳۰۱ هه تاوی ۱۹۲۲، سالی خولقانی «نهفسانه» ی نیما و نوییوونه وهی
 شیعی شیدار و تۆزای و گنخاوی فارسییه. نزیک له چل په نجا سال بهر له خولقانی
 «خهوه بهر دینه» و «شار» ی سواره.

نیما، به تهریک بوونه وه له شار و دیارده کانی و ههراوهوریای شارنشین و کهش وهه وای
 ئاکادیمییک و دهمه ته قه دهرس و مه درسه و زانستگاکان و (که به له ونیک دوستی دیرین و
 شاعیری جارن و مامؤستای زانکۆی ناسراوی ئیستا. دکتۆر ناتل خانله ریشی وه دهنگ
 هیتنا و مؤزکی لادییی و پاشکه و تویی و دووره به ریزی له نیما دا) له نیو دلی دارستانه کانی
 چوپری گیلان و له بناری شاری دریا و چۆم و کانیاو و شالیزاره کاندا. کوژشک و ته لاری
 ئانتیک و تۆزای و درزیردوی شیعی فارسی تووشی همژان کرد و ههولتی پروو خان و
 بنه ماشکینی و دووباره بنیات نانهوه ی شیعی فارسییدا.

له سه رجه می شیعه نه زمونخواز و پارادایم ناساییانه ی نیما دا، دیمه نه کانی سروشتی و
 دیارده لادییی و ناشارییه کان، له گه ل گاشه به ردی تیرمه کانی سوای شیعی فارسی سه ر
 نه سوتن.

...

چه در آن کرهها داشت می ساخت

دست مردم ببالود در گل

سالها طی شدند از پی هم

یک گوزن فراری در آنجا

شاخه ای را ز برگش تهی کرد

گله‌ی چند بز در چراگاه
بعد از آن، مرد چوپان پیری
اندر آن تنگنا جست خانه

«بهشتک له نه‌لسانه‌ی نیما»

۱- ره‌خنه‌ی نه‌ده‌بی:

سهرجه‌می نه‌فسانه‌ی نیما، ویناگردنی جیهانی لادییی و ناشاره، کیتو و ده‌شت و لیره‌وارو شوان و ره‌وه و... کو‌له‌که‌کانی شیعرى نیما پینک دیتن. کو‌ی نه‌م مؤتلفانه و کارکردیان، پازتلی تابلوی نه‌ندیشه به‌ره‌مه‌پینه‌ره‌که‌ی پینک دیتن، نه‌ندیشه‌یه‌کی ناشاریی و لادییی. وانا نه‌م واژه نامؤدیرانه. وه‌ک تیز و نانتی تیز، له‌ ناکامدا رینگه‌یه‌ک جگه له‌ س‌ن‌تیزی نه‌م بزچوونه ناگرنه به‌ر.

۲- ره‌ه‌ندی نه‌ده‌بی:

نه‌م شیعرى نیما، له‌ چندن باره‌وه له‌ شیعرى کلاسیکی باوی به‌ر له‌ خوی تیپه‌راندوه و بینای فه‌زایه‌کی نوئی شیعرى دامه‌زراندوه.

۱- گوتاری باوی شیعرى کلاسیکی وه‌لاناوه و له‌ گوتاری سو‌رژیکتیو و دهره‌ست و رومانسیان‌ه‌ی ناسیاو هاتوه‌ته نیو فه‌زایه‌کی به‌ره‌ست و ثاب‌ژیکتیوان‌ه‌ی نوئی و دارشتنی دیمه‌نی ده‌رویه‌ری خوی.

۲- فؤرم‌یکی ناسواو و ده‌کارنه‌کراوی به‌خو‌وه‌گرتوه، که نه‌ غه‌زه‌له و نه‌ قه‌سیده و نه‌ مه‌سنه‌وی و نه‌ فؤرم تاییه‌ته به‌م شیعره‌وه، فؤرم و نیوه‌رؤک پینکه‌وه خولقاون. سه‌روا سه‌روه‌ری خوی له‌ ده‌ست داوه، به‌یتی پیوست و بز خولقاندنی مؤسیقای ده‌روونی ده‌کار کراوه. «داشت، می‌ساخت/شاخه‌ای/ بعد از آن، چوپانی، اندر آن/...» هر به‌م چندن کارکرده‌وه، بناغه‌ی گوتاری شیعرى نوئی فارسی دامه‌زراندوه.

له‌نیو بینای تازه‌ی نیما و هه‌وای نو‌ذه‌نی نه‌م فه‌زایه‌دا، شیعرى نوئی فارسی چه‌که‌ره‌ی داو گه‌شه‌ی کرد و لق و پژیی وه‌ک «نوسردت ره‌حمانی، نیب‌تی‌هاج، که‌سراییی، شاملوو، نه‌خه‌وان سالس، نادرپور، ناته‌شی، فروغ، رژیانی، سپهری، سیانلوو، نه‌حمه‌دی و...» و سه‌دان داهینه‌ری دیکه‌ی له‌که‌وته‌وه. له‌ ۱۹۲۲ وه‌ تا‌کو هه‌نو‌وه‌که، گه‌لی له‌سه‌ر لایه‌نه‌ جوراوجوره‌کانی زمانی، جوانی‌ناسی، مانایی و ته‌نانه‌ت نیوه‌رؤک و که‌سایه‌تی داهینه‌رو... وتار و نووسراوه و باس‌وخواس دامه‌زراوه، به‌لام که‌متر هه‌بووه شک له‌ مؤدیرن بوونی نیما‌دا

بکه‌ن و گوزاره‌ی داهاتوو پتیک هاتین:

«نیما، به‌پیتی ئەو واژه و دیارده و دیمه‌نه لادیتی و ناشارییانه‌ی له نپو به‌ره‌مه‌کانیدا که‌لکی لێ وه‌رگرتوو لادیتی و نامۆدیرنه».

(به‌ پێچه‌وانه‌ی فه‌زای شیعری و په‌خه‌یی ئیمه که به‌ سانایی ئەم گوزاره‌یه‌ ئاراسته‌ی زۆر شاعیر و له‌وان سواره ده‌کړی).

بۆچ له پانتایی شیعری فارسیدا ئەم گوزاره‌یه پتیک نه‌هاتوو؟ دیاره سهرجه‌می نووسهران و په‌خه‌نگران و شاعیران ده‌لاقه و په‌هه‌نده‌که‌یان لێ تپیک نه‌چوو. زانیویانه و چاوه‌روانییان هه‌ر ئەمه‌ به‌وه که نیما نه‌ کوومه‌لناس به‌وه، نه‌ فه‌یله‌سووف و نه‌ ده‌روونناس. نیما شاعیر بوو، په‌فتاری شاعیرانه‌شی لێ چاوه‌روان ده‌کرا. ئه‌رکی شاعیر، سه‌ره‌تا پالاوته‌نی زمانه. نیما پابه‌ند بوو به‌ بایه‌خه‌کانی ئەخلاقی ئەده‌بی. ئەم بایه‌خانه له جیهانی ئەده‌ب و له پانتایی شیعردا، له روانگه‌ی شاعیر سه‌باره‌ت به‌ ئایدیالوژیا و کوومه‌لگه و ئەخلاق و... پتیک نایه، به‌لکو له‌ بۆچوو و هه‌لسوکه‌وتی سه‌باره‌ت به‌ زمان ده‌رده‌که‌وی و ئەو شاعیره‌ی هه‌لسوکه‌وتی له‌ ته‌ک ئەم دیارده‌یه به‌ مه‌نتیقیتکی شاعیرانه‌وه بێ و خۆی به‌ پالاوته‌یه‌وه ماندوو بکا، ئەخلاقی شاعیرانه‌ی پاراستوو و ئه‌رکی خۆی به‌جێ هێناوه، نه‌ک به‌ ده‌کارکردنی سه‌رپیتی زمان و پتیه‌لاگوتن به‌ مۆدیرنه و نوێگه‌رای و نوژه‌نی.

ده‌روونی ئیمه‌ خاوه‌نی چه‌ند ده‌نگ و پرووخی جیاواز و دژ به‌یه‌ک ئه‌رکی شاعیر سه‌باره‌ت به‌م پرووچه‌ چه‌ند پارچه و دژوازی ده‌روون و هه‌مزا‌دی (دژه‌من) ئیزن پێدان به‌ وه‌ده‌نگ هاتنی ئەم ده‌نگه‌ دژانه‌یه، دیاره ئەم ئه‌رکه‌ش سه‌ره‌تا له‌ ڕێگه‌ی زمانه‌وه به‌جێ ده‌گه‌یه‌نری، به‌م پتیه‌ ئەخلاق و ئه‌رکی ئەده‌بی، خزمه‌ت به‌ زمانه‌ بۆ ئەوه‌ی ده‌نگه‌ دژه‌کان وه‌ده‌نگ بێن.

نیما به‌م ئەسه‌له سه‌ره‌کیه‌ی زانی و ئه‌رکی زمان و ئەده‌بی به‌جێ هێنا و خۆینه‌ران و په‌خه‌نگرانی جیددی شیعری فارسیش ئەم هه‌وله‌ی نیمایان قۆستوووه‌ته‌وه، بۆیه‌ش گوزاره‌ گۆزینه‌که‌ ڕێگه‌ی پتیکه‌اتن و ته‌نه‌وه‌کردنی نه‌به‌وه.

* * *

سواره، له پانتایی شیعری کوردیدا، هه‌ولتکی مه‌یله‌ونیمایی داوه و شیعری کوردی نوێ کردووته‌وه، زۆرکه‌س له‌سه‌ر ئەم به‌روایه‌ نین و گۆزان به‌ نوێکه‌ره‌وه‌ی شیعری کوردی ده‌زانن و سواره به‌ په‌یره‌وی گۆزان داده‌نیت.

کیشه‌که‌ی مۆدیرن بوونی نیما، به‌ له‌و‌نیک بۆ گۆزانی‌ش له‌ هه‌وزه‌ی شیعری کوردیدا

کارکردی ههیه، وانا کهم کهس ههبوو به نوێخواز و مۆدێرنی نهناسی، بهلام تاوانبارکردنی سواره به نامۆدێرن و لادیتی به ناشکرا و به ردها بینراوه و بیستراوه. بهلگه بۆ ئەم تاوانبار کردنهش، تیم و وینه و بۆچوونهکانی نیو دهقه شیعرییهکانه سهبارهت به شار که نامۆدێرن و دژه شار و لادیتیین. ئەم تاقمه، سه رهپای ئەوهی به رهههندی نائده بیسیه وه دهقی شیعی سوارهیان خوێندوه و تهوه، به گوزارهیهکی ساکاریش ئەم تاوانبارکردنه جێبهجێ دهکهن. گوزاره فۆرمۆل ناسایه که ئەمهیه: «هه رکهس بۆ مۆدێرنیته بنووسی و پیتی ههلبێتی و دهسکه وتهکانی به پیرۆز بزانی مۆدێرنه و به پێچه وانه نامۆدێرن».

به ره لهوهی رێک بهچینه سه ره به ره مه کهانی سواره بۆ هه لسه نگاندنی ئەم بۆچوونانه، به راوردیکمان هه ب له مابهینی شیعی ریکی مۆدێرن و شیعی ریکی لادیتی به پێوانه ی فۆرمۆله گۆزینه که، بۆ ئەوهی کارکردی ئەم فۆرمۆله مان زباتر بۆ روون بێته وه.

مه ده نییه ت

مه ده نییه ت: گۆلی به هاری حه یات

مه ده نییه ت: هه وای نه شوفا

مه ده نییه ت: وه سیله ی نه حیا

بۆ هه موو مه لله ت و عموومی ولات

مه ده نییه ت: ئەله کتریک، قه مهر

ئە ی زبانه خشی حالی نه وعی به شهر

(دیوانی گۆزان، لاپه ری ٨٤)

ئەگه ره به ره هه ندی نائده بییه وه به وانی نه مه ده قه. به و ما که و دیاردانه ی که له نیو ده قدا حزووریان هه یه. (مه ده نییه ت، ئەله کتریک، قه مهر...) و به و ده لاله تانه ی که پێکه وه به دی دین، (واتا مه ده نییه ت، به دیارده گه لی وه ک ئەله کتریک و قه مهر... بۆ نه وعی به شهر به ره مه مه یته ری رووناکی و گه شه و به وژانه وه یه)، نه مه ش دیاره، پوخته ی نه و زه ی نه مۆدێرنیته خوازییه به نه ک مۆدێرن به ره مه مه یته ری ئەم ده قه به وین، به لام به روانین له ده لاقه ی نه ده بییه وه، به نه نجامی جیاواز ده گه ین. نێمه جگه له حزووری زه قی چه ند وژه ی نوێ، وینه و گوتاریکی نوتمان نایه ته به رجاو، وانا تیز و نانتی تیزگه لی نیو به ره مه، به سه نتیزیکی دووپاته کراوه ناگه ن. وژه کان به ته نیا ماونه ته وه و پێکه وه نه یان ته وانیوه خاوه نی فه زا و ده لاله تیکی نوێ بن.

فۆرمیش یه ک موو له فۆرمی ناسیاوی کلاسیک لای نه داوه. حزووری تۆخ و داسه پاوی

سەروا، يەكسانى بېگەي دېرەكان تەواي فۆرمى بەرھەميان تەنبووتەو و ھېچ جەسارەتتەك سەبارەت بە فۆرمى كلاسېك لە رەھەندى نائەدەبىيەو دەش بۆ مۆدېرنىيونى ئەم بەرھەمە نادۆزىتەو.

بە كورتى ئەم ھۆنراو، تەواي ماگەكانى شارىبون و لادىيى نەبوونى (بە پىوانەي دۆستان) پىتو ديارە، بەلام ئەگەر باسى ئەتۆم و ئىنتىزىتىشى كىرەبايە، ديارە خواوونى تەواي چوارچىتو تەسك و دارىژراوكانى شىعەرى كلاسېكە. نە نوتىيە و نە مۆدېرنە و تىمى مۆدېرنخاوانە، زمان و پىكھاتە ھەر كلاسېكە و كۆن.

گولم ھەرىمى ژۆنگ و زەل

چلۆن ئەبىتە جارەگول

لە شارى تو، لە بانى عەرشە قۆندەرەي دراو

شارەگەت

ئاسكە جوانەگەم

تەسكە بۆ ئەوین و بۆ خەفەت ھەروا

مەنى كە گۆچى تاوى گەرمى بەر دەوارەگەي عەشیرەتم

بە دارەتەرمى كوچە تەنگەكانى شارەگەت

رەنھاتووە لەشم

(سوارە ئىلخانىزادە. خەو بەردىنە - شىعەرى شار)

دەقى شىعەرى سوارە، بە پىچەوانە، پەر لە دەلالەتەكانى دژە شار و دەسكەوتەكانى و سوارەش ھەر لەو دياردانەي گۆزان پىتيان ھەلەلەلە (ھەلبەت لە دەسكەوتە دژوۋەكانى) ھەلەلەي و پەنا دەباتە دىيەگەي. ئەم تىمە دژە شارە، لە قەوارەي بەرھەمىكى شىعەرى ناكلاسېكدا جى دراو. پىكھاتە، قالب، سەروا و زمان تەواو نوئى كراونەتەو و لە شىعەرى كۆن و قالبە دارىژراوكانى و سەرواى داسەپاوى دووپاتىبو و زمان و وىنە و پىكەوھەند و دەستەواژەي سواو، خۆي رىگار كەردووە و تەواو لە ھەواي نوئى و تازەدا ھەناسە ھەلەلەكەيشى.

۱- يەكسانى عەرووزى (فاعىلا) تەكانى بە پىتى پىنداويستى شىعەر و رىگار كەردنى لە زۆر بلىيى و دىژدادى بۆ پەردنەوې جەدوھلى كىش تىكشكاند.

شارەگەت... فاعەلوون (۱)

ئاسكە جوان / نەگەم... فاعەلوئ فەعەل (۱/۵)

تەسكە بۆ/ ئەوین و بۆ/ خەفەت ھەروا/... فاعەلوئ مەفاعەلوئ مەفاعەلوئ (۳/۵)

۲- تابووی سه روا و حزووری داسه پاوی وه لا نا و سه روا له و جینگایانهی که شیعر ده خوازنی ده کار کرا. موسیقی شیعر، نهک هه به عهرووز و سه روای داسه پاوی ده ره کی، به لکو به سه روای ناوه کی و هارمونیایی پیته کان دلبروینتر هاته خولقان:

گولم هه ریمی زۆنگ و زهل

چلۆن نه پیته چاره گول

له م دوو دپره دا، دوو پاتبونه وهی سن پیتی (گ، ز، ل) به بێن حزووری دیاری سه روا، موسیقییه کی سه رنجراکتیشی خولقاندوه. بهر له وهی که دوو پاتبونه وهی پیتی (گ) حزووری «گول» چهند قات توخ ده کاته وه و به دوو باره بونه وهی پیتی «ز» ناحهزی و ناله باری هه ریمی دژه گول و جوانی «شار» له نیو گوته چکه دا ده زنگین پیته وه. چوار جار هاتنی پیتی «ل» ش له م دوو تاکبه پیته دا، وهک چوار گولم یخ وینهی خولقاوی دپره کان پته و دهکا و فورم و بیتچمیان ده داتنی. هه به م پیته. خوینهری ژیر نه م جوړه موسیقا ده روونییهی له به شهکانی دیکه ی به ره م بۆ ده دۆز پیته وه.

۳- ریکه وهند و وینهی نوێ و نه ساو و ده کار نه کراوی هینایه نیو زمانی شیعر و تابووی تیرم و ریکه وهندی فورمول ناسای کۆنی تیک دا. میتافۆری نوێ «قۆنده ره ی دراو» و خوازه ی «داره تهرمی کووچه» دوو نمونه ن بۆ خوازه و میتافۆرگه لی نوێ و نه سواوی نیو به ره م و نه م جوړه دارشتنه شیعریه نوێیه له زمانی سواره دا دپته به رچاو.

۴- شیعر و وهک جهسته یه کی پته و ئۆرگانیک که تهواوی ساکه و پاژهکانی پیکه وه پته وندی پته ویان هه بێ، خولقاند و ئیجازی گه یان ده نه و په ری و حه شو و زیده وشه ی له قهواره ی دهق هه لاوارد. به م حاله ئایا فورموله گۆرینه که ئیتر کارکردیکی ده مینتی؟ له هه ر دپتیک له شیعر شار، پاژیک له شاری مه به سستی شاعیر وینا ده کری و سه رجه می نه م پاژانه پیکه وه تهواو که ره وهی جهسته ی شارن، به م جوړه دهق ده خوازنی که به شیوه ی نه ستورنی به خوینتر پیته وه، نهک ناسۆیی. تهواوی وینه و دهسته واژه کان پیکه وه ده لکین و به بێ یهک ناته واو.

نه م چوار نمونه و به لگه یه، هه لبێژارده یه کن له کۆی تهواوی نه و به لگه و خالانه ی ده کری بۆ مۆدیرنبوونی شیعر سواره بپینه وه. دیسان بپوسته بوتری که نه م خویندنه وه یه، له سه ر یهک به ره م (شار) دوا جار له سه ر به شتیکی کورت له م به ره م مه نه نجام دراوه. دیاره هه به قیاسیکی ساده ش ده ره ده کوئی که باس له سه ر تهواوی به ره م مه کانی سواره، تاج پاژه یهک ده سستی ره خنه گر و خوینهر بۆ به لگه هینانه وه ناوه لا دهکا.

به م حاله تهش، له بهر نه وهی تاوانبار که رانی شیعر سواره به شیعر لادییی، ناماژه

دهكهنه نيټوپړوك و مانای به تاييبت شيعري (شار)، نيمه ش بۆ پاراستنى ميتودولوى و وتار و باسه كه مان، هر بهو شيوه يه و له سمر هم شيعره باسه كه مان دريژه پي ده دهين.

همه حاشاهه لنگره كه به پي كه شفي پيوه نديي پاوه كاني نيو دهق له گهل يهك و له تهك جهسته ي دهق، مانا كاني دهق نادوزرينه وه. و اتا مانا كاني دهق نهو شتانه نين كه واژه كان پيمان ده لين. به لكو نهو شتانه نين كه واژه كان بۆ يه كترى ده دركيئن. هر داليتك مه دلولوليتكي هه يه و له مابه يني هم دوواندها ده لاله تيك ساز ده پي. همه تيورييه به ناوبانگه كهي سۆسۆره كه «دريدا» بنه ماي هم تيورييه ده شكپني و سه ره له نوئي ناوا ليتكي ده داته وه:

مه وداي مابه يني دال و مه دلولول جاري وايه زۆر دوورودرينه و جاريش هه يه كه هر نه پراوه يه، هم مه ودايه له دهقي ته ده بيدا و به تاييبت له شيعردا خاوه ني زۆر ترين پله يه. كه شفي هم مه ودايه و زنجيره ي دال و مه دلولوله كان، تا نهو جيگه يه ي بلوي نهركي سه رشاني ره خه گره، وه ستان له سهر يه كه م پيوه نديي دال و مه دلولول، له لاي خوينه راني ناسايي چاوه روان ده كړي، به لام خوينه ري چالاك و ره خه گر ناتواني قه ناعت به وه ونده بكا و چاو له زنجيره ده لاله ته كان دا پو ش.

«شار» له يه كه م خوينه نده وه و له توپي يه كه مي ده لاله ته كاندا، خاوه ني نيشانه و ده لاله ته كاني به روا له ته دژه شار و ده سكه وته كانيه تي، به لام له توپي دووه مي ده لاله ته كاندا و كه شفي زنجيره كاني دال و مه دلولول، ماناي جياواز به ره هم دي.

(۱)

له شاردا، دوو كاراكتيري «من» و «شار»، ده ورتكي بهرچاوبان هه يه. شار، له روانگهي «من» وه كه م لتيك ناوه لئاوي ده دريته پال. زۆريه ي هم ناوه لئاوانه دزيو و ناحهز و دزي جواني و پاكي، به لام شار لقيكي ديكه شي لي كه وتووه ته وه كه كاريكي ئيجابي به نيسه بت «من» وه هه يه، نه ویش كاراكتيري ته ماوي «تو» يه. هم كاراكتيره قهت به شيوه ي سه ره ست نه ها تووه ته كا يه، به ره ده وام لكا وه ته چهنه واژه و ديارده و ناوه لئاوه وه.

گولم

دل به له دهره و كول

نه لته م به رۆم له شاره كه ت

ئەلئېم بە جامىن ئاۋى كانياۋى دېيەكەم عيلاجى كەم كولى دلى پرم، لە دەردى ئىنتىزارەكەت

...

لە سەرلەبەرى دەقدا، دى و دياردەكانى خراونەتە پال «من» كە لە شار ھەلدى و شار و دەسكەوتەكانى لەگەل «تۆ» ى لكاو ھاتوودەتە كايە.

گولم - شارەكەت - ئىنتىزارەكەت

دلم - دېيەكەم

«تۆ» بە چەند ئاۋەلئاۋى بلاۋىن و ئەویندارانەى دېش لە نىۋ دەقدا حزوورى ھەيە.

گولم... ئاسكە جوانەكەم

بەم حالە «من» لە لايەك خولياى دېيە و لە لايەكى دېش شەيداي «تۆ».

بەلام كاراكتىرى «تۆ»، لەگەل شار بەردەوام تىكھالاون و لە زۆربەى دەقدا، شار بە تەنيا نەھاتوودە و لكاو بە «تۆ» واتا «شار» ى «تۆ».

سەرلەبەرى دەق بەم پىئوھندىيانەو پىمان دەسەلمىتىن كە ئەگەر «شار» دياردەگەلى دزىۋى وەك «ھارەھار، رۆژى چلكن، شەۋى پرتا و يا، غەوارەبۈنى مەلى ئەۋىن، كەمەندى دوۋكەل، دەستى چىۋى، زەللىل بۈۋى شىر باۋ بۈۋى رىۋى، پەتادارىۋىنى نىگاكان، تەسكېۋىنى مەودا بۆ ئەۋىن و ھەراۋىۋىن بۆ خەفەت، دارەتەرمى كۈۋچەكان و...» ى لى كەوتوودەتەو، دياردەيەكى دلگىر و خۆشەۋىستى وەك «تۆ» شى بەرھەم ھىناۋە. بەكورتى شار دوو لقى لى بۈۋەتەو:

- دياردە سەلبىيەكان

(ھارەھار، رۆژى چلكن و...) شار

- دياردە ئىجابىيەكان

(كە تۆ سەمبولى تەۋاۋى ئەم دياردانەيە)

لە زنجىرەى دوۋھەمى دال و مەدلولەكان «تۆ» دەيىتە نىشانەيەك بۆ تەۋاۋى دياردە ئىجابى و بەكەلك و باشەكانى «شار» كە «من» لەگەل ئەۋەى لە دەست دياردەسەلبىيەكان رادەكا بۆ لاي پاكى و ھىمنى دى، چاۋىشى لە «تۆ» واتا دياردە ئىجابىيەكانە كە رۆژىك بۆى بگەرپتەو، واتا منى شىعرى بە روانگەيەكى رەخنەگرانە دەروانىتتە شار، وەك كەسىك پىسپۆرى كىتەشەكانى شارى مۆدېرنىتە بى و شاعىرانە بروانىتتە ھەردوۋك لايەنى ئەم دياردەيە. لەوانەيە حزوورى «تۆ» لەم دەقە شىعەرىيەدا، ھەر بە بەردەنگىك بۆ تۆخكردى

باری دراماتیکی و عاتیفی شیعره که دابنری و بهس، بهلام نهمه ههر تهنیا دهلاله تیکی ساکار و خوتندنه و دهی کی پروکه شی پاژدهکانی بهرهمه. نهم خوتندنه و دهی له گهل پیکهاته ی پته و تیکچرژاو و نیجازی بهرچاوی دهق یهک ناگریته وه و پتویسته دان به وهدا بنیین که هیچ واژه و دیارده یهک به بی کارکردیکی شوین دانهر و به بی پته وندی له تهک یهک و له گهل دهق نایه ته کایه. بهم جوژه، دابه زاندنی نهم کاراکتیره شیعرییه ش تا راده ی بهرده نگیکی شیعری، خوتندنه و دهی کی تهقلیل گه رایانه یه. له پشت لکاندن ی بهرده وامی «تو» به «شار» و چهند پاته کردنه و دهی له قه واره ی دهقدا، دهلاله تیکی ههراوتر له بهرده نگیکی ساکار خو ی حهشار داوه. دهق له سهر سیکوچکه ی «من، شار، تو» دامه زراوه. که واپوو، «تو» بو ی هه یه کارکردیکی شوین دانهرتری هه بی له بهرده نگیکی خهساو و «منفعل» که ناماژه ی پیدرا.

(۲)

عهقلانییه تی زالی شار و ناوه ندیوونی نهم عهقلانییه ته بو معریفه و که شفی حهقیقهت، بهرهمه می فیکری سهده ی ههژده بو، که ریکوییتی و عهقلانییه تی دنرخاند و جیهانی به ماشینیکی گه و ره ده شو بهاند که پاژدهکانی پیکه وه کار دهکن و شار بو زهینییه تی عهقلخوازی سهده ی ههژده، ناوه ندی هونه ر و نه دهب بو. نهم بوچوونه، له ناخر و نوخری سهده ی ههژده و سه ره تای سهده ی نوژده و دوا ی شوپشهکانی نه مریکا و فره نسه نالوگوژی به سهردا هات. له باری نه ده بی شدا به بوچوونهکانی «ویلیام وردز ورس»، نهم روانگه یه تیکچوو، نیتر نهمه شار نه بوو که مهکو ی که شفی حهقیقهت بی به جهسته ی وهک ماشینی و عهقلانییه ت و ریکوییتی خو ی و ناوه ند بی بو هونه ر و نه دهب، بهلکو شهوود بوو به ریکا چاره ی که شفی حهقیقهت و جیهان نهک به ماشینیکی که به نه دما میکی زیندوو و بهرده وام له حالی گه شکردندا دانرا و گوند و لادی و پاکی و خاوتنی و هیمنیه که ی بوو به شوینگه یهک بو مروژ تا کو له پهنای دا فیره معریفه بی و حهقیقه تی دهروونی خو ی تیدا بدوزیته وه. بهم حاله، نه گه رکو سهله فی و کو نه په رستی و نو یخوازی و مؤدین بوون بیه ستینه وه به هاو ته ربیی له گهل زه مان و نالوگوژدهکانی فیکری، سواره له شیعره که ییدا سه ره به نالوگوژه فیکریهکانی دوا ی سهده ی ههژده ی تیپه راندوه.

(۳)

لیکۆلینه وه له سهر خهسله تهکانی نیوان دهقی له نیوان دهقه شیعرییهکانی سواره و دهلاله تهکانی پته وکه ری نهم دهقانه، و تاریکی تیرو ته سسل و سه ریه خو دهخوای، بهلام بو

نډه‌ی جۆرتیکې دیکه‌ی سەلماندنې مۆدیرن بوونی سواره بخه‌ینه بهرچاو، سووکه‌ناوړتک لم لایه‌نه‌ش دده‌ینه‌وه:

نەگەر ده‌قی شیعرې «شار» هه‌لاتنه له شاری تووشی ده‌سکه‌وته دزیتو‌کانی مۆدیرنیتە هاتوو، نەمه هەر لایه‌کی کیش‌ه‌که‌یه و پروه‌که‌ی دیکه‌ی نەم هه‌لاتنه گه‌پانه‌وه‌یه‌کی ریف‌سورم‌خ‌وازانە و هیواداران‌ه‌ی به‌دوا‌وه‌یه. شاری کۆمه‌لگای سوننه‌تی، به‌پیتی دۆخی تپیه‌راندنو له لایه‌کی دیکه‌ش خیرایی هیرشی دیارد‌ه‌کانی مۆدیرنیتە و پیشه‌سازی، ده‌بیته ناشی مجیوریکې سه‌یر و دیتوه‌زمه‌یه‌کی ناحه‌ز که سواره‌ش له‌به‌ر نەم نار‌تک‌ویتیکی و سه‌رسامییه هه‌لدی، به‌لام به‌م حاله‌ش چاوی له داهاتوو که له‌ودا، لایه‌نه ناحه‌ز و نار‌تکه‌کانی هه‌ردووک دۆخی سوننه‌ت و مۆدیرنیتە له کۆمه‌لگادا وه‌لا بنرین و ولات بییتە تابلوی جوانی و گه‌شه و پاکی و حه‌سانه‌وه.

خۆشه‌ویسته‌که‌م

له په‌نج‌ه‌ره‌ی نیوه‌تاکي پرومه‌لته‌وه

چاوی من له دیه‌نی کچی به‌یانیه

له حه‌نج‌ه‌ره‌ی زهمانه‌وه

گوتم له زهمزه‌مه‌ی زولالی خه‌زه ورده‌کانی کانیه

...

(کچی به‌یان، خه‌وه‌به‌ردینه)

* په‌راوتز:

۱) میزگردی رۆژه‌لالت - سالی یه‌که‌م - ژماره ۱۸، ۲۷ ر‌ه‌زیه‌ری ۱۳۸۳

* سه‌رچاوه‌کان:

- ۱- تک‌خوانی دو صدایی - گفتگوی اوکتاویو پاز
- ۲- ر‌ه‌خنه‌ی ن‌ه‌ده‌بی و قوتا‌بخانه‌کانی، وه‌رگیتراوی عه‌بدول‌خالق به‌عقوبی، (نوسینی چارلز بریسلیر)، ده‌زگای ناراس، ۲۰۰۲
- ۳- خه‌وه‌به‌ردینه - کۆمه‌له شیعرې سواره نیل‌خانی‌زاده
- ۴- دیوانی گۆران
- ۵- مجموعه اشعار نیما.

له نښان هه له وېه له دا

جه عفره هوسين پور (هندي)

نيمه له مېښه گيروده ي ساغکردنه وي شيعري شاعيرانی رابردوومانين، به داخه وه هه لومهرجي ناله باري رابردو و نه بوونی نيمکاني چاپ و بلاوکردنه وه، بوونه کوسپي سهره کي بي هه له و په له مانه وي شيعري نه و شاعيرانه و سهر نييه که چنه د بهرې دواي نه و شاعيرانه ش هه ر سهرقالي ساغکردنه وي ديوانه کانيان بن: به لام سهره که ديواني نه و شاعيرانه ي هيند له ميژ نييه کوچي دوايبيان کردوه و سهرده مي ژيانيان سهرده مي بي نيمکاناتي و «بي ده فته ري» نه بووه، ديوانه کانيان په له ي تي که وي و ناچار بين خو به ساغکردنه ويانه وه خريک بکه ين.

ديواني «خوه بهردينه» ي سواره ئيلخاني زاده» ده لا پهرې (۲۶) دا، شيعريکي تيدا به نيوي «کورپه ي ليو به بار»: نه و شيعره ئي کاکه سواي نييه و به داخه وه له تاکامي هست به بهر پر سايه تي نه کردندا که وتوته نيوي ديوانه که وه. وهک له بن شيعره که نووسراوه، نه و شيعره دياري کاک «نه حمده د شيرفي» يه. به پتي نه و ناگاداري به ي نه من هه مه و له راستي به که ي دلتيام، دوو ناشنای کاک نه حمده ي شيرفي نه و شيعره يان نووسيود و به گالته، وهک شيعري سواره دوايانه به کاک نه حمده د. کاک نه حمده ديش که له ميژ هورگي بهر هه مه کاني سواره يه و له پيتاو کوکردنه وياندا دلسوزانه له هه ولدا بووه، به داخه وه له و کاته دا که وي لي بوتنه زړه که و نه و شيعره ي وهک شيعري سواره قوازتوته وه و پاشان نار دوويه بو «گوفاري هيو» و له تاکاميشدا که وتوته توتي «خوه بهردينه» وه!

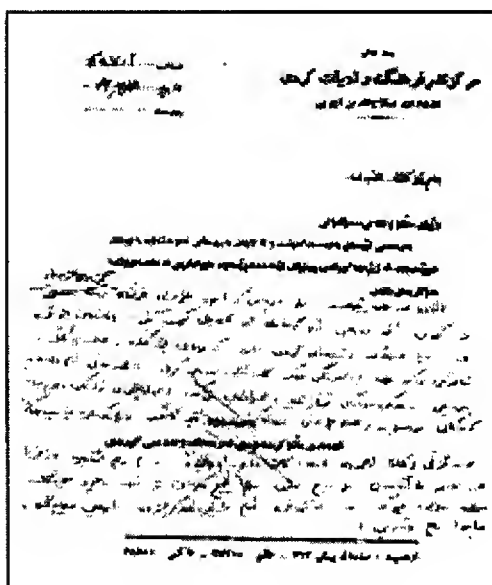
به پتيوستي نازانم نه و مه سه له يه زياتر بپشکنم، به لام به نه رکي سهر شاني ده زانم تکا له بلاو که ره وي ديواني کاکه سواره بکه م هه تا له چاپي دووه ده مي «خوه بهردينه» دا نه و شيعره ده رهاوي نه و په له يه له ديوانه که بسري ته وه، هيوامه هورگاني شيعري سواره ش، که ديوانه که يان له بهر ده سته، خه تيکي راست و چه پ به و شيعره دا بيتن و له بير خو ياني بهر نه وه.

حه ز ده که م له پاشکوي نه و قسانه مدا باسي شيعريکي ديکه بکه م که به داخه وه نه و يش به هه له، وهک شيعري «هيمن» بلاو کراوه ته وه! له و دواياندا به هه لکه وت چاوم به چاپي دووه ده مي «پاشه روک» ي ماموستا هيمن که وت: له سهر پشت بهرگي «پاشه روک» ي چاپي دووه ده مدا نه و چوارينه يم به دي کرد:

دیمه نی هیمنی هینامه خه یال تاقه داری کزی پیری عه و دال
 غهیری سوترایی گراو نه یچیتزا وهکرو نهو تاک و تهریک لهم لیژا

به له بهر چاو گرنتی نهوهی که کوهمه لیک نووسراوهی ماموستا هیمنم به ددسخه تی خوی
 له بهر دهستن و ددسخه ته که ی ده ناسمه وه، ناشکرایه که نهو چوارینه به خه تی هیمن
 نووسراوه ته وه، به لام نیمزای بن شیعره که نی هیمن نییه و له وانه یه شاکار تکی دیکه ی
 بلاوکه ره وهی «پاشه روک» بن! هه رکهس لهو نیمزایه ورد بیتته وه ددزانی قه له می نیمزاکه نهو
 قه له مه نییه که شیعره که ی پتی نووسراوه، نهو جار شیتوازی نووسینی شیعره که ش ده گه ل
 «شیتوازی موکریان» ی هیمن نایه ته وه. له وانه یه مام هیمن نهو شیعره ی، که بووی
 نووسراوه، به دل بووبی و له سهر کوته کاغه زکی نووسیبیتته وه و پاشان که وتیبتته ده ست
 بلاوکه ره وه و نهویش له ناشاره زایی لیتی بووبی به شیعره ی هیمن و نیمزا و تاریخی لئی
 زیاد کردی! به پیتی تاریخی بن نیمزاکه، شیعره که سالی (۶۴) نووسراوه، به لام نه من نهو
 شیعره م زور پینش سالی (۶۴) له بهر بووه و به شیعره ی «فاتیحی شیخولئیسلا می (چاوه)» م
 زانیوه و ئیستاش شیعرناسان هه به شیعره ی «چاوه» ی ده زانن و له وه دلنیا که نهو
 چوارینه نی هیمن نییه. هیوادارم تامه زروانی شیعر نهو گرتیانه بکه نه وه و نه هیتلن لییان
 بیبتته گرتپو و چکه.

نالمان - زستانی ۱۹۹۸

به‌رئز: کاک هندی

و برای سلاو و ناواتی سرکه‌وتی

به‌رهمی نیوه‌مان به دست گه‌بشت و له‌لایه‌ن به‌رپرسانی نهم به‌شه‌وه‌یه‌وردی خویندراوه.
له‌ژیره‌وه‌کورتی بیروپای نیتمه‌ده‌خویننه‌وه. هیوادارین له‌داهاتووشدا هاوکاریان بکه‌ن.
نامه‌که‌ی جه‌نابت‌مان پی‌گه‌بشت. زور سپاس که‌باسی چو‌نیه‌تی خولقانی «کوری‌ی
لیویه‌بار» ت بۆ کردین، نیتمه‌ده‌زانین نه‌وه‌که‌سانه‌ی نه‌وه‌کاره‌یان کردوه‌کیتن! ده‌ستیان خو‌ش
بئی. ته‌نیا فره‌نگ و نه‌ده‌بیاتی کوردی مابوو که‌قوماری پی بکه‌ن. حه‌یف نییه
گالته‌به‌شاعیرتکی وه‌ک سواره‌یا دلسوزتکی وه‌ک کاک نه‌حمه‌د شه‌ریفی بکری. به‌هر حال
نهم مه‌سه‌له‌یه‌پتیوستی به‌روون‌کردنه‌وه‌یه‌کی قوولتر هه‌یه. هیوادارین رۆژتیک له‌چوارچیه‌ی
وتاریکدا، ههم ناوی که‌سه‌کان بنوسری و ههم چو‌نیه‌تی رووداوه‌که. نیتمه‌کاتیک
دیوانه‌که‌مان چاپ ده‌کرد، به‌چه‌ند قۆلی (کاک نه‌حمه‌د قازی، کاک مارف ناغایی و...) له‌م
شیعره‌دواین، ههر چه‌ند مانا‌که‌مان بۆ ساغ نه‌بۆوه، به‌لام هیچ فکرمان بۆ نه‌وه‌نه‌چوو هی کاک
سواره‌نه‌بئی، چونکه‌به‌ر له‌نیتمه‌ش نهم شیعره‌بلاو کرابۆوه. با بزانی له‌چاپه‌کانی دواییدا چ
ده‌که‌ین!

۱۳۷۶/۶/۱۱. تارشیمی هندی

کورته وهلامیک و ږوونکردنه وهیه ک

نهحمده شریفی

برام کاک جه عفره حوسپین پوور (هیدی) ده کورته وتاریک دا، ده سروهی ۱۴۷۱
پوشپه پری ۱۳۷۷ دا، دیارده ده کهن که شیعیری «کۆپه ی لیتوبه بار» شیعیری سواره نییه و
ده نووسی: «دوو ناشنای کاک نهحمده شریفی نهو شیعیریان نووسیوه و به گالته، وهک
شیعیری سواره، داویانه به کاک نهحمده و...».

قسه که ی کاک جه عفره راسته، به لام دوو ناشنا نه بوون و یهک کهس بوو. نهو شیعیره
کاک عهلی خزری، که نهوکات پتکه وه له کرماشان بووین، دایم و کوتی شیعیری سواره و
منیش له گهل شیعر و شوینه واره کانی تری سواره دا نووسیوه ته وه. ئیستا نه گهر شیعیری
سواره ی نییه و کاک عهلی خزری گالته ی به من و به سواره و خوینه ر و میژووی نه ده بی
کوردی کردووه، نه من تاوانیکم نییه و با خوینه ر بزانی کتی تاوانباره.
ئیستا که نه م چند دپره ده نووسم دهستی راسته م له چوار جیگادا شکاوه و ناتوانم
خاسی بنووسم، دهنه نهو هه ویره ناویکی فردتری گهرهک بوو.

سه رچاوه: گوڤاری «سروه»، ژماره ۱۵۱، لاپه ره ۷۴

پوونکردنه‌وه‌ی پوونکردنه‌وه‌یه‌ک

عەلی خەزە

بەرێز کاک ئەحمەد شەریفی لە «سروەی ژمارە ۱۵۱، لاپەرە ۷۴» دا لە بە خەیاڵ پوونکردنه‌وه‌یه‌کدا، بێ‌ئەوه‌ی هه‌موو باریکی مه‌به‌سته‌که هه‌لسه‌نگێتی زۆر دیزه و گۆزه‌ی به ده‌ستی خۆی و ئەم و ئەو شکاوا! لە سه‌ری مندا ده‌شکێتی و به حورمه‌تی ده‌ستی راستی له چوار جێگا‌دا شکاوی نه‌با، گۆیا خاستری ده‌نووسی و ئەو هه‌ویره چەندی ئاو هه‌لگرتبا ئاوی لێده‌نا. به‌لام هه‌ویر شێلان، ئەویش به ده‌ستی چه‌پ، ده‌ستاویکی چاوپێداخسانده‌وه‌ی گه‌ره‌ک بوو، که دڵنیام ئەو کات کاک ئەحمەد بۆی پوون ده‌بۆه کێ گالتە‌ی به سواره و خۆینه‌ری سروه و میژووی نه‌ده‌بی کوردی کردووه؟ ده‌بوو به گێڕانه‌وه‌ی چۆنیه‌تی پووداوه‌که ئەو داوه‌ری و قه‌زاوه‌ته باوێته ئەستۆی خۆینه‌ران، نه‌ئەوه که ئاوا به که‌م‌لوتفی حوکم بدا.

به‌هاری ساڵی ۶۲ی هه‌تاری بوو، من و کاک ئەحمەد له رادیۆ کوردیی کرماشان کارمان ده‌کرد. کتێبێکی کوردی کورده‌کانی «ئێره‌وان» م ده‌ست که‌وتبوو که به پیتی رووسی نووسرا‌بوو. ده‌مه‌ه‌ویست بیهێنمه سه‌ر پێنووسی پیتی عه‌ره‌بی و مانای هیندیک وشه‌ی نامۆ گرانی‌ش لێکده‌مه‌وه، به‌لام هه‌یج فه‌ره‌نگ و قامووسیکی وام له ده‌ستدا نه‌بوو، هه‌تا رۆژیک له ماله کاک ئەحمەد چاوم به کتێبێک که‌وت که هه‌رچه‌ند قاموس نه‌بوو، به‌لام کاری منی تا راده‌یه‌ک پێ جێبه‌جێ ده‌بوو. داوای ئەو کتێبه‌م لێ کرد، به‌لام ئەو له سه‌ر عاده‌تی خۆی ئەو کتێبه‌ی ته‌نانه‌ت به ئەمانه‌تیش نه‌دام. ده‌یکوت کتێبه‌کانم هه‌موو هی تۆن، به‌لام به مه‌رجێک له ماله خۆم نه‌چنه ده‌ری!

دیاره منیش ده‌مه‌ه‌ویست وه‌ک مه‌رجه‌ع ماوه‌یه‌ک له لام بێ. هه‌ر نێوه‌نیوه لێم دوویاته ده‌کرده‌وه، به‌لام بێ سوود بوو. به‌ره‌به‌ری هاوینی برای به‌رێزم کاک جەعفەر شیخ‌ولئیسلامی (ناشتی) بۆ سه‌ردانم ها‌ته کرماشان. کاک ئەحمەد ئەو کات به گه‌رمی خه‌ریکی کۆکردنه‌وه‌ی شۆنه‌واره جوانه‌کانی سواره‌ی نه‌مه‌ر بوو. رۆژیک له رادیۆ سی‌به‌سی دانیشته‌بوین، کوتم: کاک ئەحمەد ئەگه‌ر بێتوو ئەو کتێبه‌م بده‌یه‌ی شیعرێکی بلاو نه‌کراوه‌ی سواره‌ت ده‌ده‌م. کوته‌ی: باشه، سه‌بی بیهێنه، منیش کتێبه‌که دێنم، ئەگه‌ر شیعه‌که هی سواره‌ی بوو ئەوه سه‌ودامان سه‌ر ده‌گرێ.

شو «ناشتی» پرسى جا به راست تۆ شیعرێکی وات هه‌یه؟

کوتم: نا، به‌لام هه‌ر ئەوه‌نده چەند وشه‌ له‌و وشانه‌ی که سواره‌ی نه‌مه‌ر زۆتر له

شیعره کانیدا که لکیان لئ وهرده گری له پهنایهک دانیم و دوو سئ پرسته ی کورت و درتریان لئ دروست کهم دهه خاوهنی کتیبه که! له سهر ئه و مه بهسته باسیکی تیرو ته سه ل و خهست و خوئل دامه زرا. «ناشتی» لای و ابو کاک ئه حمده ده زانی و سهر ناگری. به پیچه وانه من لام و ابو نه تنیا کاک ئه حمده به لکه زور که سی دیش به داخوه و نه وندی سرنج ده دهنه مۆر و شه قل ئه و نه ده گوئ ناده نه ناوک و نیوه روک. بۆ سه لماندنئ ئه و بر وایه هه و لم دا ته نانه ت شیعره که هیچ مانایه کی نه بئ، چونکه ئه گهر مانای بر وایه ده کرا بلتین ئه و شیعره کی لاوازی سواره یه.

به و شپوه یه شیعره «کۆزیه ی لئویه بار» بئ ئه و ی هیچی به سهر هیچه و بئ له دایک بوو. بۆ به یانی ته ماشا مان کرد کاک ئه حمده کتیبه که ی هیناوه، که شیعره کهم بۆ خوئنده و ه کوتی باوه که چه ند ساله له و شیعره ی ده گه پیم!! بیستبووم، به لام نه مده زانی کن هه یه تی. فهرموو ئه و ه ش کتیبه که!!!

ئه و زۆر تر جه فه نگیتی دۆستانه بوو، نه ک ئه و گالته یه کاک ئه حمده باسی ده کا. یه ک دوو جه و تئو رابرد، راستیه کهم پئ کوت، به لام باوه ری نه کرد و لای و ابو گالته ده کهم! زۆری پئ نه چو له و په ری سهر سورمانه و دیتم گۆفاریکی ده ره و ی ولات ئه و شعره ی له چاپ داوه. ههر به دوا ی ویدا گۆفاریکی دی به ناوی دیاری کاک ئه حمده شهریفی چاپی کرد! ئه و ده م کاک ئه حمده هاتبووه سهر ئه و بر وایه ئه گهر هی سواره ش نه بوو بئ ئه و جار بوو به هی سواره ی!!!

ئه و هه ویره ی کاک ئه حمده باسی ده کا، بۆیه زۆر ئا و هه لده گری چونکه ده بوو ئه و ده م ئه و راستیه به بۆ ئه و دوو گۆفاره بنووسئ، ئه و ه ش یانی زه ده دار بوونی متمانه یه کی که ئه و وه ک نووسهر، وه رگیت، لئیکۆلهر، کارناس، فۆلکلۆرناس، شیعرناس، دیرینه ناس، دینناس، کۆمه لناس، زمانه وان و... پتکی هیناود.

چه ند سال رابرد، مه به سته که به رواله ت له بیر چوو بۆوه. وا دیار بوو شیعر ده بئ خوئی شیعر بئ و به هۆی کرج و کالی نه فقه وتئ، نه ئه و که ناوی شاعیر به پارێزئ. که چی کتیبی «خه وه به ردینه» له ژێر چاپ هاته دهر و دیتم ئه و کۆزیه ناشیرنه نه تنیا نه مردووه به لکه له جیگای دوو هه مین شیعره ی جوانی سواره قوت بۆته و و داوا ی میرات ده کا، وه ک مه سه له ن له «خه وه به ردینه» نه بئ له وانی تر جوانتره!!!

دیارد ههر ده بوو سه به رته به و زه ده دار نه بوونه کاک ئه حمده ئه و کۆزیه یه به کۆزیه ی به ده قی سواره بقه بلتینئ و سوور بئ له سهر ئه و که خوئی شاهیدی له دایک بوونی بووه! یاش ده رچوونی «خه وه به ردینه» چاوم به خوالی خوشبوو مارف ناغایی کهوت و پرو واده کهم بۆ باس

کرد، زۆری پێ تیکچوو، بەلام نەیکوت چ دەکا و پاشانیش چم نەدی.

جا با کلاوی خۆمان بەکەینه قازی و هیندیک بە دلفراوانی و پشوو لە سەرەخۆی ئەو مەبەستە هەلسەنگێنین. ئەو ڕوداوە مەبەستیکی خەمەینەر و ئاھۆیەکی بە ژانمان، کە لەمێژە پیتی گیرۆدەبن، لێ زەق دەکاتەو و ئەو ڕێگا کۆن و پڕ کەندولەندەمان دێنیتەووە بەر، کە بە داخەو وەک پچەپەکی باوەڕ پیکراو لەمێژە ئێمە پێیدا دەڕۆین، ئاھۆی لە خۆباییبوون و لەو توپلک و قاپۆرە زل پەرەستەدا حاسی بوون! دیارە کە مسترین زبانی ئەو ڕێگەپەش ئەوێە بیرەکان لە بازەپەکی بەرتەنگدا دەخولیتەووە و هەستی بەدیھێتنان و خولقاندن لە کزی دەدەن. ھونەر و ئەدەب لە پاوانی تاقییکی تایبەتیدا، لە خۆباییبوون و خۆ بەزلزانیکی بەدی دێنن کە ئەو تاقمە دێنە سەر ئەو باوەڕە ئاسمان کون بوو و ئەوان پۆھیتستراوەتە خوار! ھەر نەگەر پروانینە دەورووبەری خۆمان زۆرین ئەو کەسانە ی کە لایان وایە لە ھەر قامکیان ھونەریک دەبارن! بە مانایەک، ھیچ شتێک نییە ئەوان نەیزانن، جا چونکە ئەو ئیدیعیایە لەنیو خۆیدا بۆشە، مێلودرامی و پیکەنین ھینەر دەخولقت.

بەلام نەگەر ئەو بازەپە کەلێن و دەلاقەپە تێدا بێ کە پرووناکیی پێدا بیتە ژوور، ئەو کات وشە «بۆم»؟ قوت دەبیتەووە و ئێمە بە چاوی خۆمان جوان و ناحەزەکان دەبینن و پتوبست ناکا کەس چاویلکە ی پەنگیمان بدات و مافی سەرەخۆ بیرکردنەووەمان لێ زەوت بکا، ئەو کەش و ھەوایە دەرەفەتیک بەدی دێنن کە لە خۆمان رابینین بێر و پروامان بە تێپاردیوی رابنیتین و فیتەر بین و فیتەر کەین و لە ناکامدا فەرھەنگ و ئەدەبمان گەشە بستیتن. خزمەت بە ئەدەب ئەو نییە لامان کفر بێ قەلسە لەو خۆ بە زل زانییە بگێڕن! خزمەت بە ھونەر ئەو نییە لامان کفر بێ بە چاوی پەخە پروانینە کارەکان، خۆشەویستی سوارە ئەو نییە بێ ئەو پروانینە کاکل و نیوڕۆکی «کۆریە لیتوہبار» بە دووھەمین شیعری جوانی سوارە لەقەلەم بەدەین. کە دەروانینە پتەشەکی کتیبی «خەو بەردینە» و ڕیزی ئەو بەرزانە دەبینن کە بە شیعەرەکانی سوارەدا چوونەووە، جگە لە کاک عومەر ئیلخانی کە لە لاپەڕە ١٧، پاراگرافی دووھەمدا نیشارەپەک بە شکتیک دەکا، سەرت سور دەمێنن کە ئایا دەکرێ ئەو لێژنە بەھێزە ئەو پینە نالەبارەیان نەدییت؟ یان دیویانە، بەلام چونکە لیتی حالی نەبوون نەیانوتراوە باسی پکەن؟ یان پەخە لە سوارەیان بە کفر زانیو؟

کاک ئەحمەدی بەرێژ «کۆریە لیتوہبار» گالتە نەبوو، دەرەلاسکەپەک بوو لەو حالی نەبوونە، قەلسەگێترانیک بوو لەو خۆ بە زل زانیە! شکاندنەوێ قۆلنجی ئەو دەستە بوو کە لە ھەر قامکیکی ھونەریک دەبارن. پەنگە ئەو جار ڕوون بوو بێستەووە لەو نیوہەدا کت تاونابارە؟

سەدیر ئەودە شیعری ئەو گۆزانیانەی کە بە ناوی شیعری گومان لیکراوی خوالێخۆشبوو سواره دەریانهاویشتوون (چونکە دیوانە ساکار و سادەن) راست شیعری سوارەن، یان وێچووتر ئەودە بلتیم ئەو بە پێزە زۆر شیعری بۆ گۆزانی داناون. لە بیرمە کاک ئەحمەد ئەو کات لە کرماشان بووین لە ڕووی شریتی گۆزانییەکان ئەو شیعراوەی نووسینەوه.

ڕادیۆ کرماشان یە کەم ڕادیۆی کوردیی بەهێز بوو (چونکە بەر لەویش ڕادیوی کوردی بوو) کە خواوەنی ئارشیویکی زۆر باییدار بوو (کە بەداخەوه فەوتا) بە پیتی باوی کاری ڕادیۆ کە گۆزانییەک تۆمار دەکرا، ناوی گۆزانییێژ و شاعیر و موسیقار و ئۆپیراتۆر و کات و ساتی تۆمارکردنی، لە پشت قالبی ئەو شریتە دەنوسرا، ئەمە ماوەی هەشت سال لەوێ کارم کردوو، چاوم زۆر بەو شریتانە کەوتوو کە بە ناوی شاعیر ناوی «سواره ئیلخانی زاده» یان لەسەر نووسرابوو و جگە لە پەخشان و گۆزانی، تەنانت بەیتی «لاس و خەزال» یشم دیوه و سوارە ی نەمر بە شێوەی چیرۆک دەریهێناوه و خۆشی دەوری تیندا گیرابوو، کە وابزانم کاک ئەحمەد هەیەتی.

بە ڕوای من، خوالێخۆشبوو سواره شاعیریکی بە توانا و بە دەسلالت بوو، هەرچەند زۆر کەس لای وایە ئەو بۆ داڕژتنی شیعەر، هەولێ داوێ لاسای شاعیرانی فارسی نوێ بیژر بکاتەوه، بەلام بە ڕوای من ئەگەر هێندێک بە وردبینییەوه سرنج بدەینە پەخشان و شیعەر و کارەکانی تری سواره، دەبینین ئەو وا قالێ باوەشی سروشت و پاکیی ژبانی دوور لە شار و ناوایی بڕو و لەش بەباری، ئەویش لە هەر پەتی گەنجی و کاتی فێربووندا و نیزیک بوون لە دیوێخان و هەر پەتی باوی بەیت بیژر و حیکایەتخوان و حەیران بیژر و... سەرچەم، بە باو و نەرتی ڕەسەنی کوردی و گوێش درابوو، کە شۆتە واریکی بەدی ناکە ی بە شێوەیەکی زۆر بەر چاو، ئەو ڕەنگ و بۆنە ی تیندا هەست نەکرێ و سواره کە دەلتی: «گولم دلم پەرە لە دەرد و کرل»، ئەو تارمایی ئەو دەنگە بە سۆزە ی حەیران بیژر پیرە ڕاویژ خۆشەکە ی، کە لە تارانێ پر لە دوو کەل و دەنگ و هەرا، ئیستاش و هبیر هاتنەوه ی ئۆخرنی دەدات و جوانترین موسیقاییە کە ددیکوت «نای یی غەمی لە دلم چەندە زۆرە عەزیزە کە ی لە دنیا یەم، نای لە بەر ئەو ی غەمی، نای لەو ی زولم و...». سواره شێوەیەکی زۆر ڕەسەنی شیعری کوردی و هبیر هیتاوه کە بەر لەویش «گۆزان» ی نەمر ئالاکە ی هەلگر تێبوو. هەر وەک ژبانی ئینسان پلە و قۆناغی جۆراوجۆری هەیە، ژبانی ئەدەبیی شاعیریکیش سەر دەمی جۆراوجۆر تێپەر دەکا. شیعەرەکانی سوارەش ئەو ڕێیەیان بڕیوه، کە وابوو هیچ سەدیر نییە شیعری لاوازیشی هەبێ و تای تەرازووی هێندێکیان لە وانی دی سەر بکەن.

ئێمە دەبێ هەموو کات ئەوەمان لە بەر چاو بێ کە: شاعیرەکان شیعەر دەخولقێن و

شيعرهكان شاعيرهكان و نهدهبی گهلهكیيان. بهلئ، نهوه راسته كه سواره شيعری زیندوی زۆرن و نهوه تمهه نه كورته و نهوه سهركهوتنه و نهوه پڙده برینه وا بهلهز، توانا و هیزتکی زۆری دهوی كه سواره بوی، بهلام سهركهوتوی شاعیر کاتیک دهردهكهوی كه به رانانی کاره لاواز و بههیزهکانی قوناغهکانی ژبانی نهدهبیی نهوه، بناسرین. نهوه نامانجهش کاتیک دیته دی كه نهوه بواره ههلبهستین، له قهدهر توانامان له کاران رۆبیتین و دهرگای بیروپا گۆرینهوهش ناواله بی، نهگینا ههم له خویمان و ههم لهو كهسانهش «ئوستوردهی درۆیین» دروست دهكهین و میژووی نهدهیمان پر دهبی له چاووراو و پیداهه لختوتندن و «نهوپه پری بهشهر» خولقاندن. له حالیکدا، نهوه كهسانه زۆری زۆریان، له ژبانی خویندا، خاکی و بی فیزوههرا بوون و له ئوستورهبوون جازز و وهرز.

بیرهوه ریهکی خویشم له مام هیمنی نهمر ههیه كه نووسینی لیژدهدا پهنگه جیتی خوئی بی. چهند مانگ بهر له دامهزرانی ئینتشاراتی سهلاحه دینی ئهییوویی و گوڤاری «سروه» خوالیخویشبوو ماموستا هیمنی نهمر، له گهله چهند هاوپی و دۆستی تر، له کرماشان میوام بوون. خهریکی کار له سهر بهیت و ههیران و بوم، شهویکی دانیشتبوو تهماشای دهکردین، له نووسراوهیه کدا چاوی بهو دیره كهوت «ژن دهبی به شهو و گوردی میبیدی بشی»، فهرمووی:

- نهوه م بۆ لیکدهوه.

له وهلامدا کوتم:

- شهو و گورد له دوو وشه «شه» و «گورد» پیکهاتوو، «شه» نهوه موو یان خوری یان مهدهزهیه كه ریتسراوه نامادهیه بۆ کاری جۆلایی، «گورد» كه رهسهیهکی جۆلایییه كه وهك «شانه» یهكه ههر دوو لای گیرای و له دار دروست دهکری. جا بۆ وینه بۆ چینی پۆه شمین له «شه» یهك كهلك وهردهگیری كه زۆر ورد ریتسرای و بۆ چینی جاجم له «شه» یهك كه درشت بی. نهوه «شه» یانه به دهنكهکانی نهوه «گورد» انهوه دهکرتن. ههر «شه» یه «گورد» ی خوئی دهوی. «شه» ی درشت له «گورد» ی باریکهوه ناچی و «شه» ی باریکیش له «گورد» ی درشتدا کارهكه ناحهز دهکا. مه بهست نهوهیه ژن دهبی بزانی بار و ههوا میبیرهكهی چۆنه، ناوی دهگهله پی پاکیشی.

فهرمووی نهمن نهوه م نهدهزانی، «شه و گورد» م به یهك وشه دانابوو، لام وابوو یانی «لای شهو گهر». نهمن نهوه کات پیم ناخوش بوو ماموستا هیمن بلتی فلان شتم نهزانی. بهلام نهوهی خوئی له خهیاالی نهدههات نهوه بوو. نهوهی نهیدهزانی خو به زل زانی بوو. له پرسیار و فیروون نهدهوهستا و بهراست لای وابوو دهبی له زۆر شيعری خوشی پازی نهبی،

به لام وهك وینهی سهردهمیکي تایبه تی له ژبانی، بوونیانی به پتیوست دهزانی. ههر لهو سه فهرده دا گپرايه وه:

ـ ماوه یهك بوو له وشه ی هاوتای «مرئی» و «نامرئی» دهگه رام. پتیم سه بیر بوو چۆن ده بین كورد نهو وشانه ی نه بین، ماوه یهك له مه ویه ر گویم لئ بوو ژنیك تووك و دوعای له یه كێك ده كرد و ده یكوت: ره بیی تیری نه به دیت وێكه وئ!

لام و ابوو بارێكی گرانم له سه ر شانی هه لگی راوه، چونكه بۆم پروون بۆوه «به دی» و «نه به دی» ته و او پر به پتیستی «مرئی» و «نامرئی» ن.

خزمهت به فهرهنگ و نه ده ب، یانی كردنه وه ی درگای بییری نهو ئینسانانه و پشكنینی ده روون و ناسینیان.

فهنلاند ـ ۱۹۹۹/۶/۲۵

ـ نهو باب ته له ئارشییوی جه عفر حوسینهور (هیدی) و درگی راوه و پیشتی بلاو نه كراوه ته وه.

* * *

ناسۆ و وهبیر هیئانه وهیه ک

محمد محمد بهر هره

کاتیک ژماره ۱۰۸ ی گزاری مه هابدم به دهست گه یشت و سرنجی باب ته کانم دا، زیاتر له هه مووان «کۆرتیک بۆ سواره.... / نه یستیتۆی خانی» سرنجی راکیشام و به پهله لاپه ره ی سی و دووم هه لداوه و به وردی راپۆرت هه کم خۆینده وه. یه کیک له و که سانه ی که له و کۆرت هه دا و تاری خۆیندۆته وه کاک سه عید نه ججاری بووه و له راپۆرت هه که دا هاتوه:

«له درێژهی ئەم کۆرت هه دا سه عید نه ججاری (مامۆستا ناسۆ) وته یه کی پێشکه شی ناماده بووان کرد و ناماژهی به مه کرد که هه رچه نه سواره زۆری له سه ر کۆتراوه و زۆری له سه ر نووسراوه، به لام به م جۆره ی که پێویسته نه ناسراوه و قسه ی له سه ر نه کراوه و سه به رته به روانین و تایه قه ندیه کانی که سایه تیی سواره ناخاوتنی پێشکه ش کرد و ناماژهی به رۆلی هه والانی سواره (عه لی هه سه نیانی (هاوار)، فاتیح شیخو لئیسلامی (چاوه)) کرد و کوتی: زۆر رایشکاوانه ده لێم که شیعی «تۆ ده ریامی» هی سواره نییه و ده لێ: کاتیک سواره له رادیۆ تاران به رنامه ی تایۆ و بوومه لیتلی پێشکه ش ده کرد، شیعی زۆر شاعیری تری له ده فته ره که یدا ده نووسین، تا بیان خۆینتیه وه. دوا ی کۆچی دوا یی سواره به هه له به ناوی ئەو له چاپ دراوین.

دیوانی «خه وه به ردینه» دوا ی ئەوه ی تایپ ده کری، له لایه ن ژماره یه ک که سایه تی و شاعیر و نووسه ر ده خۆیندۆتیه وه و نیوه رۆکی کتیه که به تیکرای ده نگ په سند ده کن. سالی ۱۳۷۲ دیوانی «خه وه به ردینه» له ناوه ندی بلا و کردنه وه ی فه ره نگ و ئەده بی کوردی (ئینتشاراتی سه لاهه دینی نه ییو بی) چاپ کرا و بلا و بۆوه.

له «تییینی» ی لاپه ره (الف) ی کتییی «خه وه به ردینه» دا که خوالێخۆشبوو ماف ئاغایی نووسیویه، نووسراوه: «ئەم دیوانه دوا ی ئەوه ی تایپ کرا، له لایه ن کاک قازی ئەحمه د به نه یایی و به رپێزان مه لا محمد عه بیاسی، کاک ئەحمه د مه ولانی، کاک فه تاح نه میری، کاک حوسین موهته دی، کاک هه مزه ی عه لیار، کاک سه لاه عه ره بی، کاک سه عید نه ججاری، کاک سه عدو للا مه جیدی و کاک عومه ر ئیلخانی یه وه به کۆمه ل خۆیندراوه و نه گه ر دلسۆزی و پێدا هاته وه ی وردی نه نه ی ئەو به رپێزان نه بوا یه، دیوانه که به م شیه وه یه ده رنه ده چوو.» شیعی «تۆ ده ریامی» له لاپه ره ۳۸ ی دیوانی «خه وه به ردینه» دا هاتوه و مامۆستا ناسۆ ۱۷ سال له مه وه ره «وه بال» ی له سه ر کیشاوه. که نی سواره یه. هه نوو که باوه ر به قسه ی ۱۷

سال بهر له ئیستای مامۆستا ئاسۆ بکهین یان نه و تاره تازه یه که له کۆری پزگرتن له سواره، له ورمج پیشکهشی کردووه؟! مامۆستا ئاسۆ له و تاره کهیدا ناماژه به دهفتهری یادداشتهکانی سواره دهکا و دهلتی: «شیعری زۆر شاعیری تری له دهفتهره کهیدا دهنوسین، تا بیانخوینیتهوه. دواى کۆچی دواى سواره به ههله به ناوی نه له چاپ دراوین.» نه دهفتهره که سواره شیعری شاعیرانی تری تیندا نووسیوه بۆ تاکو ئیستا له باسی نهکراوه؟ نهگهر نه و بۆچونهى مامۆستا ئاسۆ راست بێ خو بهشیک له ههله یه کهراوه خوشی دهگرتیهوه، چونکه بۆخۆ یهکیک بووه له وهسانه یه دیوانه کهدا هاتوتهوه. پهنگه نه و گومانه بۆ خوینه رانیس بیته پیتش و بلین لهوانه یه هیندیک له شیعرهکانی دیکه کاک سواره لهگهڵ شیعری شاعیرانی تر تیکهڵ بووین. مامۆستا ئاسۆ دواى کۆچی دواى سواره که به دیوانه کهدا چۆتهوه له سهر سواره ی کردین بهمال و پاشان ههر خوشی لیتی له ههلا دا و بیژئی، «زۆر پاشکاوانه دهلتیم که شیعری «تۆ دهریامی» هى سواره نییه». مامۆستا ئاسۆ له زۆریه نه و کۆر و کۆیوونه وانه ی بۆ پزگرتن له سواره بهریوه چوون بهشداری کردووه و بیروپرای خۆی له سهر که سایه تی و شیعرهکانی سواره دهبریه و ئیشاره ی به دهفتهره نه کردووه که سواره شیعری زۆر له شاعیرانی تری له دهفتهره کهیدا دهنوسین، تا بیانخوینیتهوه. دواى کۆچی دواى سواره به ههله به ناوی نه له چاپ دراوین....».

مامۆستا ئاسۆ بۆ نهو دی خاترجه م بێ که شیعری «تۆ دهریامی» ئی سواره یه، با بزانی کاک سهلاحی موتهدی، ئاموزای شاعیر، له کتیبی «سواره و پهخشانی کوردی، ل ۳۱۴، چاپ و پهخشی سهردهم سالی ۲۰۰۵» چیمان پت دهلتی: کاک سهلاح بهم جۆره باسی شیعری «تۆ دهریامی» دهکا: «شیعریکی ههیه «تۆ دهریامی»، ساوهیهک بوو «سواره» م نه دیبوو، جوابی نارد که شیعریکم گوتووه و له میژه گوتومه، بهلام دهرم نهخستووه، با بۆت بنیترم، من له بۆکان بووم، خه ربکی کاری نهینى بووین و له ژیر چاوه دپیریدا بووین، دیاره «سواره» بهشدار نه بوو، «سواره» سه ری خۆی داخستبوو و له سهر هیلکهکانی کړ که وتبوو!! بهلام که ئهم شیعره ی بۆ من نارد، من به هۆی نهووه که ههم هاوړی بووین و ههم ئامۆزا، شه ره قسه مان هه بوو، شه ره جنیومان هه بوو، لهگهڵ کۆلیک جنیو پاسپاردهیهکم بۆ نارد که «ئهم شیعره دوو بهشه، تۆ نیوه ت له کاتیکیدا گوتووه، نیوه ت له کاتیکی تردا گوتووه!...» دیم نیوه ی نهو له شتیکی زۆر گشتی بوو، بۆ خه بات و بۆ تیکۆشان و بۆ پیندا هه لگوتن به جوانیدا نووسرابوو، بهلام نیوه ی دووهه م باس و شۆرش کوردستانی عیراق و باسی «حیزی به عس» ی ده کرد، تینگه یستم نه مه له بهر دلی «حکومه تی ئێران» دهلتی، چونکه نه و کات ئێران نه و جۆره شیعره ی هان ده دا!! له عیراقیشدا خه لکیان هان ده دا که به خه بات له

کوردستانی ئێراندا ههڵبەدن و خەڵک بە ناوی کوردستانی عێراقهوه هەندێ قسهی خۆیان دهکرد. من ده‌مزانى حکومه‌تى ئێران نه‌و شيعه‌رى پي‌خوشه، له‌به‌ر نه‌وه جوابم لى گي‌رپايه‌وه، گوتم: «نه‌لى نه‌يزانى» گوتم: «نه‌م شيعه‌ر ده‌و به‌شه... له‌ ده‌و قوناغى جياوازدا گوته‌وت!!» «سواره» له‌ وه‌لامدا گوته‌وى «پي‌ى بلي‌ن به‌و «سه‌گه»، دياره‌ سياست هيشتا زه‌وقى نه‌ده‌بى لى تىک نه‌داوه، راست ده‌کا، نه‌مه‌ ده‌و به‌شه، به‌ ده‌و جو‌ر گوته‌ومه‌».

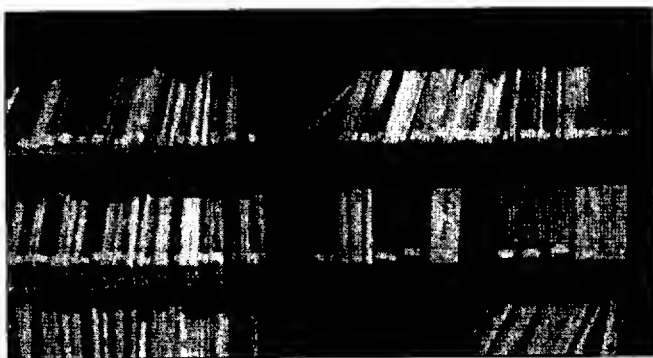
سه‌رچاوه: گو‌فارى مه‌هاباد، ژماره ١٠٩، ل ٢٢

سەرچاوه‌كان:

- ۱- گۆفاری سروه، ژماره ۴، سالی یه‌كه‌م، زستانی ۱۳۶۴، لاپه‌ره ۴۴ تا ۴۷.
- ۲- گۆفاری سروه، ژماره ۱۲، سالی سی‌هه‌م، لاپه‌ره ۱۲ تا ۱۵.
- ۳- گۆفاری مامۆستای كورد، ژماره ۴ - ۵، سویدی، ئه‌ستكه‌لم - ۱۹۸۷.
- ۴- گۆفاری مامۆستای كورد، ژماره ۳، سالی ۱۹۸۶.
- ۵- گۆفاری سروه، ژماره ۵۵، لاپه‌ره ۱۳ - ۱۹، ڕێبه‌ندانى ۱۳۶۹.
- ۶- گۆفاری سروه، ژماره ۶۲، سالی هه‌وته‌م، خه‌رمانى ۱۳۷۰.
- ۷- گۆفاری سروه، ژماره ۶۶، سالی هه‌وته‌م، به‌فرانبارى ۱۳۷۰.
- ۸- گۆفاری سروه - ژماره ۶۸، سالی هه‌وته‌م، ره‌شه‌مه‌ی ۱۳۷۰.
- ۹- خه‌وه‌به‌ردینه - سالی ۱۳۷۱.
- ۱۰- گۆفاری سروه، ژماره ۷۵، سالی هه‌شته‌م، ره‌زه‌رى ۱۳۷۱.
- ۱۱- گۆفاری سروه، ژماره ۸۴، پووشپه‌رى ۱۳۷۲، لاپه‌ره‌ی ۳۲ - ۳۴.
- ۱۲- گۆفاری سروه، ژماره ۹۴ - ۹۳، سالی ده‌هه‌م.
- ۱۳- سروه، ژماره ۹۳ - ۹۴، خاكه‌لیتوه - بانه‌مه‌ی، سالی ده‌هه‌م. لاپه‌ره ۲۴ تا ۲۷.
- ۱۴- گۆفاری سروه، ژماره ۹۶ - ۹۵، سالی ده‌هه‌م.
- ۱۵- گۆفاری ئابیده‌ر ۱۶ - ۷۶/۹/۴.
- ۱۶- گۆفاری سروه، ژماره ۱۴۱، سالی سێ‌زه‌هه‌م، لاپه‌ره ۶۰، خاكه‌لیتوه‌ی ۱۳۷۷.
- ۱۷- گۆفاری زرێبار، ژماره ۳، جۆزه‌ردانى ۱۳۷۷، لاپه‌ره ۴۲ تا ۴۴.
- ۱۸- گۆفاری ڕوڤار، ژماره ۵، سالی ۷۷.
- ۱۹- تاپۆ و به‌سوومه‌لییل، ئیله‌خانى‌زاده - سواره، پێشه‌كسى سه‌لاحه‌ددینی عه‌ره‌بى (ناشتى)، لاپه‌ره‌ی ۹ - ۱۳، چاپى یه‌كه‌م سالی ۱۳۷۹، بلاوكردنه‌وه‌ی پانییز.
- ۲۰- گۆفاری مه‌هاباد، ژماره ۱۰، سالی یه‌كه‌م، به‌فرانبارى ۱۳۸۰، لاپه‌ره‌ی ۱۴ تا ۱۷.
- ۲۱- گۆفاری سروه، ژماره ۲۰۷، سالی هه‌ژده‌هه‌م، لاپه‌ره ۵ تا ۷ و "نوسخه‌ی نووسه‌ر".
- ۲۲- به‌رنامه‌ی كۆتیبێك له‌ گه‌فتوگۆدا - ته‌له‌ویزیۆنى كوردسات. ۲۰۰۳.
- ۲۳- گۆفاری گه‌لاوێژى نوێ، ژماره ۳۴، حوزه‌یرانى ۲۰۰۴.

بەرھەمەکانی تری نووسەر

۱. حەزەرەتی ئیبراھیم
۲. کۆیلە ی پاپەریو
۳. زەوی چاک
۴. گوندی ئیمە
۵. تەنەکاوا
۶. سوارەو پەخشانی کوردی
۷. نامەبۆ منالێک کە ھەرگیز لەدایک نەبوو (ئامادە ی چاپ)

کتیبه چاپکراوهکانی کۆری زانیاری کوردستان و نه کادیمیای کوردی

کۆری زانیاری کوردستان:

- ١) فهرهنگی زاراو (عهره بی - کوردی)، به دران نهحمه ده بیب، ههولێر، چاپخانهی وهزارهتی پهرههده، سالی ٢٠٠٢، (١٤٢ لاپهه).
- ٢) کوردی تورکمانستان - میژوو - نهتنوگرافیا - نهدهه، د. مارف خهزنه دار، ههولێر، چاپخانهی وهزارهتی پۆشنییری، سالی ٢٠٠٣، (٢٥٨ لاپهه).
- ٣) زاراو یاسایی، لیژنه ی زاراو له کۆری زانیاری کوردستان، ههولێر، چاپخانهی وهزارهتی پۆشنییری، سالی ٢٠٠٤، (٤٠ لاپهه).
- ٤) زاراو ی کارگیتی، لیژنه ی زاراو له کۆری زانیاری کوردستان، ههولێر، چاپخانهی وهزارهتی پۆشنییری، سالی ٢٠٠٤، (٤٧ لاپهه).
- ٥) من ینابیع الشعر الکلاسیکی الکردي، ج١، رشید فندی، ههولێر، چاپخانهی وهزارهتی پۆشنییری، سالی ٢٠٠٤، (٢٤٠ لاپهه).
- ٦) پێنوو سی یه کگرتووی کوردی، به دران نهحمه ده بیب، ههولێر، چاپخانهی وهزارهتی پهرههده، سالی ٢٠٠٥، (٥٦ لاپهه).

- (۷) پێژمانی کەسی سێیەمی تاک، د. شێرکۆ بابان، هەولێر، چاپخانەی وەزارەتی
پۆشنیبری، سالی ۲۰۰۴، (۱۵۹ لاپەرە).
- (۸) چوارینین خەيام، د. کاميران عالی بەدرخان، وەرگێڕانی لە لاتینیەو. د. عەبدوللا
ياسين نامیدی، هەولێر، چاپخانەی وەزارەتی پۆشنیبری، سالی ۲۰۰۴، (۹۴ لاپەرە).
- (۹) شیوەی سلیمانی زمانی کوردی، د. زەری یوسوڤوفا، و: لە پوسییەو. د. کوردستان
موکریان، هەولێر، چاپخانەی وەزارەتی پەرورە، سالی ۲۰۰۵، (۲۱۶ لاپەرە).
- (۱۰) العروس في الشعر الكردي، احمد هردی، هەولێر، چاپخانەی وەزارەتی پۆشنیبری،
سالی ۲۰۰۴، (۲۱۸ لاپەرە).
- (۱۱) ژانەرەکانی پۆژنامەوانی و میژووی چاپخانە ۱۴۵۰ - ۱۵۰۰، د. مەغید سەپان،
هەولێر، چاپخانەی وەزارەتی پەرورە، سالی ۲۰۰۵، (۲۷۸ لاپەرە).
- (۱۲) زاراوێ پاكه یاندن، لیژنەی زاراوێ لە کۆپی زانیاری کوردستان، هەولێر، چاپخانەی
وەزارەتی پەرورە، سالی ۲۰۰۵، (۱۰۸ لاپەرە).
- (۱۳) فەرەنگی زاراوێگەلی پاكه یاندن (ئینگلیزی - کوردی - عەرەبی)، بەدران
ئەحمەد حەبیب، هەولێر، چاپخانەی وەزارەتی پەرورە، سالی ۲۰۰۵، (۱۶۵
لاپەرە).
- (۱۴) ئەدەبی مندالانی کورد - لیکۆلینەو - میژووی سەرەلێدان، حەمە کەریم هەورامی،
هەولێر، چاپخانەی وەزارەتی پەرورە، سالی ۲۰۰۵، (۴۰۶ لاپەرە).
- (۱۵) گێرەکێن زمانی کوردی، د. فازل عمر، هەولێر، چاپخانەی وەزارەتی پەرورە،
سالی ۲۰۰۵، (۱۳۴ لاپەرە).
- (۱۶) ل دۆر ئەدەبی کرمانجی ل سەد سالانۆزیدی و بیستی زایینی، تەحسین ئیبراھیم
نۆسکی، هەولێر، چاپخانەی وەزارەتی پەرورە، سالی ۲۰۰۵، (۲۷۶ لاپەرە).
- (۱۷) دەنگسازی و پرگەسازی لە زمانی کوردیدا، د. شێرکۆ بابان، هەولێر، چاپخانەی
وەزارەتی پەرورە، سالی ۲۰۰۵، (۲۰۶ لاپەرە).

- ١٨) هۆنراوه‌ی به‌رگری له‌به‌رهمی چهند شاعیریکی کرمانجی سه‌روودا ١٩٣٩ - ١٩٧٠، د. عبدالله یاسین عه‌لی ئامیدی، هه‌ولێر، چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده، سالی ٢٠٠٥، (٣٢٠ لاپه‌ره).
- ١٩) یوسف و زوله‌یخا، حکیم مه‌لا سالح، هه‌ولێر، چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده، سالی ٢٠٠٦، (٤٠٧ لاپه‌ره).
- ٢٠) زمانی کوردان - چهند لیکۆلینه‌وه‌یه‌کی فیلۆلۆجی زمان، پ. د فریدریش موولیر نه‌وانی تر، و: له‌ ئەلمانیه‌وه د. حمید عزیز، هه‌ولێر، چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده، سالی ٢٠٠٥، (١٩٢ لاپه‌ره).
- ٢١) پێیه‌ری بیبلۆگرافیه‌ کوردیه‌کان ١٩٢٧ - ٢٠٠٥، شوان سلیمان یابه، هه‌ولێر، چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده، سالی ٢٠٠٦، (٤٠٠ لاپه‌ره).
- ٢٢) فهره‌نگی گه‌وره‌ی من. د. کوردستان موکریان، چاپی یه‌که‌م، هه‌ولێر، چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده، سالی ٢٠٠٦، (٨٠ لاپه‌ره).
- ٢٣) دیوانی عه‌زیز - محمهد عه‌لی قه‌ره‌داغی - هه‌ولێر، چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده، سالی ٢٠٠٠، (١٤٤ لاپه‌ره).
- ٢٤) زاراوه‌گه‌لی کاروباری مین - جه‌مال جه‌لال حوسین - دلێر سابیر ئیبراهیم - ده‌زگای گشتی هه‌ریم بۆ کاروباری مین، هه‌ولێر، چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده، سالی ٢٠٠٦، (٨٠ لاپه‌ره).
- ٢٥) زاراوه‌ی راگه‌یانندن - که‌مال غه‌مبار - هه‌ولێر، چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده، سالی ٢٠٠٦، (٩٦ لاپه‌ره).
- ٢٦) زاراوه‌ی نه‌ده‌بی - ئاماده‌کردنی: لیژنه‌ی نه‌ده‌ب له‌ کۆپی زانیاری کوردستان، هه‌ولێر، چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده، سالی ٢٠٠٦، (٣٨٠ لاپه‌ره).
- ٢٧) ئیندیكسی گۆفاری کۆپی زانیاری کورد (١٩٧٣ - ٢٠٠٢) - شوان سلیمان یابه - هه‌ولێر، چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده، سالی ٢٠٠٦، (٢٤٠ لاپه‌ره).

The Historical Roots of the National Name of the Kurds (۲۸)

د. جمال ره‌شید، هه‌ولێر، چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده، سالی ۲۰۰۶، (۱۰۷) -
(لاپه‌ره)

(۲۹) فره‌ه‌نگی کۆمه‌ڵناسی - عوبێد خدر - چاپخانه‌ی ده‌زگای ئاراس - هه‌ولێر، سالی ۲۰۰۷، (۸۳ لاپه‌ره).

(۳۰) بزافی پزگاریخوازی نیشتمانی له‌ کوردستانی پۆژه‌لاشدا (۱۸۸۰ - ۱۹۳۹) -
د. سه‌عدی عوسمان هه‌روتی - چاپخانه‌ی ده‌زگای ئاراس - هه‌ولێر، سالی ۲۰۰۷،
(۱۵۵ لاپه‌ره).

(۳۱) شۆڕشی شیخ عوبه‌یدوڵلای نه‌هری له‌ به‌لگه‌نامه‌ی قاجاری دا، نووسینی: حه‌سه‌ن
عه‌لی خانی گه‌پووسی، وه‌رگێڕانی له‌ فارسییه‌وه: محمەد حه‌مه‌ باقی - چاپخانه‌ی
ده‌زگای ئاراس - هه‌ولێر، سالی ۲۰۰۷، (۲۰۴ لاپه‌ره).

(۳۲) شۆڕشی شیخ عوبه‌یدوڵلای نه‌هری له‌ به‌لگه‌نامه‌ی ئه‌رمه‌نی‌دا، نووسینی:
ئه‌سکه‌نده‌ر غوریانس، وه‌رگێڕانی له‌ فارسییه‌وه - محمەد حه‌مه‌ باقی - چاپخانه‌ی
ده‌زگای ئاراس - هه‌ولێر، سالی ۲۰۰۷، (۱۲۸ لاپه‌ره).

(۳۳) فره‌ه‌نگی کوردی - فارسی، وه‌رگێڕانی له‌ فارسییه‌وه - محمەد حه‌مه‌ باقی -
چاپخانه‌ی ده‌زگای ئاراس - هه‌ولێر، سالی ۲۰۰۷، (۱۱۲ لاپه‌ره).

(۳۴) شۆڕشی شیخ عوبه‌یدوڵلای نه‌هری له‌ به‌لگه‌نامه‌ی ئینگلیزی و ئه‌مریکی دا -
نووسینی - وه‌دیع جوهریده - وه‌رگێڕانی له‌ عه‌ره‌بییه‌وه - محمەد حه‌مه‌ باقی -
چاپخانه‌ی ده‌زگای ئاراس - هه‌ولێر، سالی ۲۰۰۷، (۱۱۶ لاپه‌ره).

(۳۵) شۆڕشی شیخ عوبه‌یدوڵلای نه‌هری له‌ به‌لگه‌نامه‌ی قاجاری دا، نووسینی: عه‌لی خان
گوته‌خان ئه‌فشار - وه‌رگێڕانی له‌ فارسییه‌وه - محمەد حه‌مه‌ باقی - چاپخانه‌ی
ده‌زگای ئاراس - هه‌ولێر، سالی ۲۰۰۷، (۴۲۶ لاپه‌ره).

(۳۶) شۆڕشی شیخ عوبه‌یدوڵلای نه‌هری له‌ به‌لگه‌نامه‌ی قاجاری دا، نووسینی: عه‌لی
ئه‌کبه‌ر سه‌ره‌ه‌نگ - وه‌رگێڕانی له‌ فارسییه‌وه: محمەد حه‌مه‌ باقی - چاپخانه‌ی
ده‌زگای ئاراس - هه‌ولێر، سالی ۲۰۰۷، (۱۹۲ لاپه‌ره).

٣٧) چه پکێک له زارواه گهلی کشتوکال - ناماده کردنی - همه سالت فهرهادی - چاپخانهی دهزگای ئاراس - ههولێر، سالی ٢٠٠٧، (١٤٤ لاپهه).

٣٨) شۆرش شیخ عوبهیدوللای نههری له بهلگهنامهکانی وهزارهتی کاروباری دهروهوی ئێران دا. وهرگێرانی له فارسییهوه: محهمد همه باقی. چاپخانهی دهزگای ئاراس - ههولێر، سالی ٢٠٠٧، (٢٧٠ لاپهه)

٣٩) فهرههنگی دیوانی شاعیران (نالی، سالم، کوردی)، نویسنی - د. محهمد نووری عارف، چاپخانهی دهزگای ئاراس - ههولێر، سالی ٢٠٠٧، (١٠٠ لاپهه).

٤٠) یه کهم فهرههنگی تو، وهرگێرانی: د. کوردستان موکریان، چاپخانهی دهزگای ئاراس، ههولێر، سالی ٢٠٠٧، (٨٦ لاپهه).

٤١) نه ده بی مندالانی کورد دواي پاپهین، نویسنی: همه کهریم هه ورامی، چاپخانهی دهزگای ئاراس، ههولێر، سالی ٢٠٠٧، (٣٦٨ لاپهه).

٤٢) فهرههنگی ههراشان، کوکوردنه وه و دارهشتنی: کو مه لیک ماموستا، چاپخانهی دهزگای ئاراس، ههولێر، سالی ٢٠٠٧، (٣٣٦ لاپهه).

ئه کادی میای کوردی:

٤٣) نه لبوومی که شکول، ب ١، دانراوی: محهمد علی قه ره داغی، چاپخانهی خانی - دهۆک، سالی ٢٠٠٨، (٣٥٢ لاپهه).

٤٤) الأدب الشفاهي الكردي، علي الجزيري، چاپخانهی خانی - دهۆک، سالی ٢٠٠٨، (٢٠٠ لاپهه).

٤٥) بهرکوئیکی زارواه سازی کوردی، ناماده کردنی: جهمال عه بدول، دووه م چاپ، چاپخانهی خانی - دهۆک، سالی ٢٠٠٨، (٣٣٠ لاپهه).

٤٦) دیوانی قاصد، ساغکردنه وهی: شوکر مسته فا و ره حیم سورخی، چاپخانهی خانی - دهۆک، سالی ٢٠٠٨، (٣٥٢ لاپهه).

٤٧) چه ند لیکوئینه وه یه که ده ربارهی میثووی کورد له سه ده کانی ناوه راستدا، نویسنی: دکتۆر زرار سدیق توفیق، چاپخانهی خانی - دهۆک، سالی ٢٠٠٨، (٢٠٨ لاپهه).

- ٤٨) كيميای ژەهری دەستکرد - نووسینی: پ.د. عەزیز ئەحمەد ئەمین، چاپخانەی خانى - دهۆك، سالى ٢٠٠٨، (٢٠٨ لاپەڕە).
- ٤٩) پۆلى سەريازى كورد لە دەولەت و مێرنيشە ناكوردىەكان لە سەردەمى عەباسيدا، نووسینی: مەهدى عوسمان حسيّن هەروتى، چاپخانەى خانى - دهۆك، سالى ٢٠٠٨، (٣٦٨ لاپەڕە).
- ٥٠) دور نواب السليمانية في المجلس النيابي العراقي (١٩٤٥ - ١٩٥٨)، دانانى: سالار عبدالكريم فندی الدوسكى، چاپخانەى خانى - دهۆك، سالى ٢٠٠٨، (٣٠٤ لاپەڕە).
- ٥١) عبدالله گوران، رائداً لحركة تجديد الشعر الكوردي، دانانى: كەمال غەمبار چاپخانەى خانى - دهۆك، سالى ٢٠٠٨، (٣٢٠ لاپەڕە).
- ٥٢) وثائق بريطانية عن تشكيل دولة كوردية مستقلة ١٩٢٤ - ١٩٢٧، دانانى: د.عبدالفتاح على البوتانى، چاپخانەى خانى - دهۆك، سالى ٢٠٠٨، (٢٦٨ لاپەڕە).
- ٥٣) سالتنامەى ئەكادىميای كوردى، ئامادەکردنى: پروفيسور د. وريا غومەر ئەمین - چاپخانەى حاجى هاشم - هەولێر، سالى ٢٠٠٩، (٥٦ لاپەڕە).
- ٥٤) مەمى و زینى، ئامادەکردنى: جاسمى جەلیل، دوکتۆر عیزەدین مستەفا پەسول خستوویەتیە سەر نووسینی كوردی عیراق و پێشەکیى بۆ نووسىو و لى كۆلیو مەو، چاپخانەى حاجى هاشم - هەولێر، سالى ٢٠٠٩، (١٦٨ لاپەڕە).
- ٥٥) هەنگاوێك لە سەر ڕیگەى لىكۆلینەوێ (دیوانى سالم)دا، محەممەدعلی قەرەداغى، چاپخانەى حاجى هاشم - هەولێر، سالى ٢٠٠٩، (٨٠ لاپەڕە).
- ٥٦) كەرەسە بەتالەكان لە روانگەى تیۆرى دەسلەلات و بەستنه وه ((شیۆه زارى كرمانجى سەروو))، نووسینی: فیان سلیمان حاجى، چاپخانەى حاجى هاشم - هەولێر، سالى ٢٠٠٩، (٢١١ لاپەڕە).
- ٥٧) هێز و ئاواز لە دیالێكتى كوردی ژووودا، نووسینی: عەبدولوهاب خالید موسا، چاپخانەى حاجى هاشم - هەولێر، سالى ٢٠٠٩، (١٤٦ لاپەڕە).
- ٥٨) گەپنامەى مێرگولان، نووسینی: رەسول دەروێش، چاپخانەى حاجى هاشم - هەولێر، سالى ٢٠٠٩، (١٧٦ لاپەڕە).

۵۹) دۆخەکانی ژێرهوه لای فیلمۆرو هەندی لایەنی پسته‌سازی کوردی، ئاماده‌کردنی: یوسف شەریف سەعید، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هەولێر، ساڵی ۲۰۰۹ (۱۳۴ لاپەرە).

۶۰) هەندی لایەنی رێزمانی دەسلەلات و بەستنه‌وه (GB) لەزمانی کوردیدا، ئاماده‌کردنی: د. سەباح پەشید قادر، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هەولێر، ساڵی ۲۰۰۹ (۱۷۲ لاپەرە).

۶۱) الحياة الاجتماعية للکورد بين القرنين (۴ - ۹هـ/ ۱۰ - ۱۵م)، دانانی: دکتۆره فائزه محەمه‌د عزه‌ت، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هەولێر، ساڵی ۲۰۰۹ (۲۷۲ لاپەرە).

۶۲) العلاقات الإيرانية - السوفيتية ۱۹۳۹ - ۱۹۴۷، دانانی: نزار ایوب حسن الکولی، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هەولێر، ساڵی ۲۰۰۹ (۲۹۰ لاپەرە).

۶۳) ببیلیۆگرافیای کوردناسی لە سەرچاوه‌ فه‌ره‌نسییه‌کاندا، د. نه‌جاتی عەبدوللا، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هەولێر، ساڵی ۲۰۰۹ (۵۲۸).

۶۴) ببیلیۆگرافیای کوردناسی لە سەرچاوه‌ ئینگلیزییه‌کاندا، د. نه‌جاتی عەبدوللا، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هەولێر، ساڵی ۲۰۰۹ (۴۴۸).

۶۵) امیر امراء کردستان (ابراهیم باشا الملی ۱۸۴۵ - ۱۹۰۸)، دانانی: ۱. د. عبدالفتاح علی البوتانی - علی صالح المیرانی، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هەولێر، ساڵی ۲۰۰۹ (۱۶۰ لاپەرە).

۶۶) دیوانا مه‌لا محەمه‌دی سەیدا، به‌ه‌ه‌فکار: سەید جەلال نزاه‌ی، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هەولێر، ساڵی ۲۰۰۹ (۸۸ لاپەرە).

۶۷) داستانی هەياسی خاس و سولتان مه‌حمود، نووسینی: محەمه‌د سالح سەعید، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هەولێر، ساڵی ۲۰۰۹ (۳۲۶ لاپەرە).

۶۸) کیمیای ژینگه‌، پیسبوونی ناوه‌ه‌وا، پ. د. عەزیز ئەحمەد ئەمین، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هەولێر، ساڵی ۲۰۰۹ (۱۶۰ لاپەرە).

۶۹) گەشتنامه‌ی پوژولا بۆ کوردستان ساڵی ۱۸۳۷، وه‌رگێڕانی: د. نه‌جاتی عەبدوللا، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هەولێر، ساڵی ۲۰۰۹ (۱۹۸ لاپەرە).

۷۰) رێزمانی کوردی، وه‌رگێڕانی: د. نه‌جاتی عەبدوللا، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هەولێر، ساڵی ۲۰۰۹ (۱۴۴ لاپەرە).

- (۷۱) بونیاتی زمان لە شیعرى هاوچەرخى کوردیدا، دانانى: د. ئازاد ئەحمەد مەحمود، چاپخانهى حاجى هاشم - هەولێر، سالى ۲۰۰۹ (۲۵۸ لاپەرە).
- (۷۲) الحركة الشيوعية في تقارير مديرية الامن العامة ۱۹۵۹ - ۱۹۶۲، نووسینی: د. عبدالفتاح على البوتانى، چاپخانهى حاجى هاشم - هەولێر، سالى ۲۰۰۹، (۲۸۸ لاپەرە).
- (۷۳) فەرھەنگى سۆفیانەى دیوانى (جزیری و مەحوی)، نووسینی: د. ئیبراھیم ئەحمەد شوان، چاپخانهى حاجى هاشم - هەولێر، سالى ۲۰۱۰، (۳۶۰ لاپەرە).
- (۷۴) چیرۆكى منداڵان لە ئەدەبى کوردیدا (۱۹۹۱ - ۲۰۰۵)، دانانى: رازاو رەشید صەبرى، چاپخانهى حاجى هاشم - هەولێر، سالى ۲۰۱۰، (۲۱۲ لاپەرە).
- (۷۵) هەولێر لە سەردەمى ئەتابەگیاندا، نووسینی: پ. د. موحسین موحەممەد حوسەین، عثمان علی قادر کردوێ بە کوردی، چاپخانهى حاجى هاشم - هەولێر، سالى ۲۰۱۰، (۴۷۳ لاپەرە).
- (۷۶) هەورامان باشتەر بناسین، نووسینی: مەمەد رەشیدی ئەمینى، چاپخانهى حاجى هاشم - هەولێر، سالى ۲۰۱۰، (۹۶ لاپەرە).
- (۷۷) فەرھەنگا کانی، نووسینی: مەمەد سەلح پێندروویی (جگەر سۆز)، چاپخانهى سپیریز - دھۆک، سالى ۲۰۱۰ (۶۳۹ لاپەرە).
- (۷۸) وشەنامە، نووسینی: جەمال حەبیب اللە (بێدار)، چاپخانهى سپیریز - دھۆک، سالى ۲۰۱۰ (۱۱۴۷ لاپەرە).
- (۷۹) ببیلیۆگرافى ئەکادیمیای کوردی، ئامادەکردنى لیژنەى ببیلیۆگرافى ئەکادیمیای کوردی، چاپخانهى سپیریز - دھۆک، سالى ۲۰۱۰ (۴۰۰) لاپەرە.
- (۸۰) ئاسوورییەکانى باشوورى کوردستان، نووسینی: د. عەبدوللە غەفور، چاپخانهى سپیریز - دھۆک، سالى ۲۰۱۰ (۲۰۸) لاپەرە.
- (۸۱) جوگرافىای ئابووری نەفت لە کوردستاندا، چاپى سێیەم، نووسینی: د. عەبدوللە غەفور، چاپخانهى حاجى هاشم - هەولێر، سالى ۲۰۱۰ (۳۰۵) لاپەرە.
- (۸۲) فلسفة العشق الإلهي في شعر الجزيري، تأليف محمد امين دوسكي، الطبعة الثانية، مطبعة سپیریز - دھۆک، سنة ۲۰۱۰ (۱۹۶) صفحة.

- (۸۳) فرههنگی کوردی - فرههنگسی، نووسەر: ئۆگست ژابا، بلاوکه رهوهی زانستی: فێردیناند یۆستی، وه رگێرانی پێشهکی و دووباره له چاپدانهوهی: د. نه جاتی عهبدوللا، چاپخانهی حاجی هاشم - ههولێر، سالی ۲۰۱۰ (۵۰۵) لاپه ره.
- (۸۴) فرههنگی نابووری، دانانی: پ.ی.د. سه لاهه ددین کاکو خوشناو، چاپخانهی حاجی هاشم - ههولێر، سالی ۲۰۱۰ (۲۵۶) لاپه ره.
- (۸۵) الوسائل التعليمية ومعوقاتها في تدريس العلوم، رشید فندی، مطبعة سپریز - دهوک، سنة ۲۰۱۰ (۱۳۰) صفحه.
- (۸۶) سایکۆلۆژی زمان
- (۸۷) الکرد في مؤلفات المقرري التاريخية - دراسة تحليلية، الدكتور فرهاد حاجي عبوش، مطبعة سپریز - دهوک، سنة ۲۰۱۰ (۴۱۸) صفحه.
- (۸۸) من معالم الحياة الكردية في سوريا / تأليف ميديا عبدالمجيد محمود، مطبعة سپریز - دهوک ۲۰۱۰، ۲۱۶ صفحه.
- (۸۹) ئیڤ و ئویجاخین کوردال کوردستانا ئیرانی، وه رگێرانا مه سعود گولی، چاپخانه سپریز - دهوک ۲۰۱۰، ۱۴۰ لاپه ره.
- (۹۰) سمکویی شکاک و شۆره شای د به لگه نامه یین ئیرانیدا، ئاماده کرن و تویژاندن فاخر حه سه ن گولی و وه رگێران و پێداچوون نزار نه یوب گولی، چاپخانه سپریز - دهوک ۲۰۱۰، ۳۸۴ لاپه ره.
- (۹۱) الفارقی ومنهجه من خلال كتابه تاريخ ميفارقين وأمد، تأليف سطرطان محمد سعيد کوچر، مطبعة سپریز - دهوک ۲۰۱۰، ۳۰۸ صفحه.
- (۹۲) په ندی کوردی، نووسینی حه مید ره شاش، چاپخانهی سپریز - دهوک ۲۰۱۰، ۳۲۴ لاپه ره.
- (۹۳) دو فرههنگین فه هاندی نووبار و (مرصاد الأطفال) به رهه فکرنه ته حه سین ئیبراهیم دۆسکی، چاپخانهی سپریز - دهوک ۲۰۱۰، ۱۱۲ لاپه ره.
- (۹۴) دو فه هینۆکین کرمانجی د علمێ ته جوییدی دا، به رهه فکرنه ته حه سین ئیبراهیم دۆسکی، چاپخانهی سپریز - دهوک ۲۰۱۰، ۱۰۰ لاپه ره.
- (۹۵) لیکۆلینه وه و ساغکردنه وهی به شیک له دیوانی موخلیس. د. ئیبراهیم نه حه د شوان، چاپخانهی سپریز - دهوک ۲۰۱۰، ۳۲۴ لاپه ره.

- ٩٦) دیوانا نه‌فعی، ساخکرن و به‌ره‌فکرن ته‌حسین ئیبراهیم دۆسکی و مه‌سه‌ود خالد گولی، چاپخانه سپیریز/ ده‌وک ٢٠١٠، ٢٦٠ لاپه‌ره.
- ٩٧) بنیاتی جۆره‌کانی پو‌ودا‌و له پۆمانی کوردی باشووری کوردستان، نووسینی ریزان عوسمان (خاله‌ دێوه)، چاپخانه‌ی سپیریز/ ده‌وک ٢٠١٠، ٢٧٦ لاپه‌ره.
- ٩٨) تورک له بولگارستان، کورد له تورکیا، نووسینی، عه‌زیز نه‌سین، وه‌رگیزان و ئاماده‌ کردنی، به‌کر شوانی و سیوان په‌حیم، چاپخانه‌ی حاجی هاشم/ هه‌ولێر ٢٠١٠، ١٤٠ لاپه‌ره.
- ٩٩) الدولة الأيوبية وفق نظرية الدولة لابن خلدون، تأليف: د. حکیم عبدالرحمن البایری، مطبعة، حاجی هاشم/ آرییل ٢٠١٠، ٣٢٠ صفحه.
- ١٠٠) فه‌ره‌نگی پزیشکی، دانانی د. جه‌مال ره‌شید، چاپخانه‌ی حاجی هاشم، هه‌ولێر ٢٠١٠، به‌رگی یه‌که‌م ٨٤٠ لاپه‌ره.
- ١٠١) فه‌ره‌نگی پزیشکی، دانانی د. جه‌مال ره‌شید، چاپخانه‌ی حاجی هاشم، هه‌ولێر ٢٠١٠، به‌رگی دو‌وه‌م ٧٩٦ لاپه‌ره.
- ١٠٢) فه‌ره‌نگی پزیشکی، دانانی د. جه‌مال ره‌شید، چاپخانه‌ی حاجی هاشم، هه‌ولێر ٢٠١٠، به‌رگی سییه‌م ٦٨٠ لاپه‌ره.
- ١٠٣) راسپارده‌کانی کۆنفرا‌نسی به‌ره‌و پێ‌نووسێکی یه‌که‌گرتووی کوردی، ئاماده‌کردنی: لێژنه‌ی زاراوه‌ له‌ئه‌کا‌دیمیای کوردی، هه‌ولێر سا‌لی ٢٠١٠، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هه‌ولێر، (٦٤) لاپه‌ره.
- ١٠٤) رۆژنامه‌نووسی پڕۆفیشنا‌ل و ئیتیکی رۆژنامه‌وانی، نووسینی: مه‌مه‌د سا‌لح پێ‌ندرو‌یی (جگه‌رسۆز)، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هه‌ولێر، ٢٠١٠، (١٨٤) لاپه‌ره.
- ١٠٥) په‌وتی نوێکردنه‌وه‌ی شیعرێ کوردی له‌ باشووری کوردستان له‌سا‌لانی (١٩٨٠-١٩٩١) دا، نووسینی: د. حوسێن غازی کاک نه‌مین گه‌لا‌ه‌یی، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هه‌ولێر، سا‌لی ٢٠١٠، (٢٣٥) لاپه‌ره.
- ١٠٦) فه‌ره‌نگی میدیا (کوردی-کوردی)، به‌رگی یه‌که‌م، نووسینی: د.ئه‌وپه‌حمانی حاجی مارف، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هه‌ولێر، سا‌لی ٢٠١٠، (٢٨٩) لاپه‌ره.
- ١٠٧) لایه‌نه‌ په‌وانبێژیه‌کان له‌ شیعرێ کلاسیکی کوردیدا، نووسینی: د.ئیدریس عه‌بدو‌للا‌مسته‌فا، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هه‌ولێر، سا‌لی ٢٠١١، (٤٢٥) لاپه‌ره.

١٠٨) فه ره نگی زارواه کانی ناو، نووسینی: ناهیده تاله بانی - دخالید بهرزنجی -
فه یروزه سه ن عه ریز، چاپخانه ی حاجی هاشم - هه ولێتر، سالی ٢٠١١، (٤٢٨)
لاپه ره.

١٠٩) مذكرات دولة الرئيس حسني بك البرازي رئيس الوزراء السوري الأسبق (١٨٩٥-
١٩٧٥) تقديم: الدكتور عبدالفتاح علي البوتاني، مراجعة الهوامش: علي صالح
الميراني، مطبعة الحاج هاشم - اربيل، سنة ٢٠١١، (١٢٤) صفحة.

١١٠) عه قیده نامه یێن کرمانجی، کۆمکرن و به ره فکرن: ته حسین ئیبراهیم دۆسکی،
چاپخانه ی حاجی هاشم - هه ولێتر، سالی ٢٠١١، (٤٢٥) لاپه ره.

١١١) المعجم التاريخي لإمارة بهدينان، تأليف: الدكتور عماد عبدالسلام رؤوف، مطبعة
الحاج هاشم - اربيل، سنة ٢٠١١، (٤٢٣) صفحة.

١١٢) ما من مكانٍ نخفي فيه، مذكرات مفرضة بريطانية في العراق ١٩٥٤-١٩٩١، تأليف:
سوزان فرانكس و أندرية كروفيس، ترجمة: ابتسام نعيم الرومي، مطبعة الحاج هاشم -
اربيل، سنة ٢٠١١، (٢٩٥) صفحة.

113) Aspects of the Verbal Construction in Kurdish, Auther : Dr.

Waria Omar Amin, Printed in : Haji Hashim Printing House,

Erbil- 2011, (179) page.

١١٤) بیره وه ریه کانی عه لی ته کبه رخانی سه نجاوی سه ردار موقته در، ساغکردنه وه ی:
دکتور که ریمی سه نجاوی، وه رگیترانی : دکتور سه ن جاف، چاپخانه ی حاجی
هاشم - هه ولێتر، سالی ٢٠١١، (٦٨٧) لاپه ره.

١١٥) شیعرێ شانۆیی له ئه ده بی کوردیدا (باشووری کوردستان ١٩٢٥ - ١٩٦١)،
نووسه ره: عه بدوللا ره حمان عه وللا، چاپخانه ی حاجی هاشم - هه ولێتر، سالی ٢٠١١،
(٦٩٥) لاپه ره.

١١٦) شواهد المقبرة السلطانية في العمادية (دراسة تاريخية - أثرية)، المؤلف: الدكتور
عماد عبد السلام رؤوف - الدكتور نرمن علي محمد أمين، مطبعة الحاج هاشم -
اربيل، سنة ٢٠١١، (١١٤) صفحة.

١١٧) تقسيمات کیشوری در شرق کردستان، گردآورند: دکتور عبدالله غفور، چاپ دوم،
چاپخانه ی حاجی هاشم - هه ولێتر، سالی ٢٠١١، (٤٤٨) لاپه ره.

- (١١٨) الكورد في جيش الدولة المملوكية البحرية، المؤلف: عزت سليمان حسين، مطبعة الحاج هاشم - اربيل، سنة ٢٠١١، (٢٠٠) صفحة.
- (١١٩) قصائد كردية مترجمة ومقالات نقدية، ترجمة وتقديم: كمال حسين غمبار، مطبعة الحاج هاشم - اربيل، سنة ٢٠١١، (٤٢٤) صفحة.
- (١٢٠) ئيزدياتي (جفاك، سه مبول، ريتووهل و ميت)، نووسەر: د. خاننا ئۆمه رخاڵی، چاپی دووهم، چاپخانهی حاجی هاشم - ههولێر سالی ٢٠١١، (١٩٨) لاپه ره.
- (١٢١) گهشتیک به کارگهی جۆلایی دا، نووسینی: عهبدوللا سه مه دی، چاپخانهی حاجی هاشم - ههولێر، سالی ٢٠١١، (١٢٢) لاپه ره.
- (١٢٢) فرههنگی ناهید، نووسینی: محهمه د ناهید، چاپخانهی حاجی هاشم - ههولێر، سالی ٢٠١١، (٨٢٦) لاپه ره.
- (١٢٣) دراسة في أدب الفولكلور الكردي، الدكتور عزالدين مصطفى رسول، الطبعة الثانية، مطبعة الحاج هاشم - اربيل، سنة ٢٠١١، (١٧٦) صفحة.
- (١٢٤) زمانه وانی، پرۆفیسۆر د. محمد معروف فتاح، چاپخانهی حاجی هاشم - ههولێر، سالی ٢٠١١، (٢٤٤) لاپه ره.
- (١٢٥) ئۆسمان سه بری و ئالییه که ژ سه ریۆرا وی یا نه ده بی، نووسینی: کوفان خانکی، چاپخانهی حاجی هاشم - ههولێر، سالی ٢٠١١، (٣٣٦) لاپه ره.
- (١٢٦) ببیلیۆگرافیای کوریناسی: کورد و کوردستان له سه رچاوه پووسییه کاند، نووسەر: ژ.س. موسانیلیان، وه رگێرانی له پووسییه وه: د. نه فراسیاو هه ورامی، چاپخانهی حاجی هاشم - ههولێر، سالی ٢٠١١، (٨٢٦) لاپه ره.
- (١٢٧) شعر و په خشانى سواره، لیکدان هه وشیکردنه وه ی به ره مه کانی سواره، کوکړنه وه و ناماده کردنی: محهمه د به ره وه ر، چاپخانهی حاجی هاشم - ههولێر، سالی ٢٠١١، (٤٠٦) لاپه ره.